C. [illegible] O.

DE

A[illegible]TIS

N

VII

2/17

t

Alchemy

12/6

6.
4

1664 /B/2

N.VII.j

17

1290
14

20.G.20

Q.5 ULL4

Chisle
8/9/10

25444

DE ATRAMENTIS
Cujuſcunque Generis.

Opus ſanè novum,
Hactenus à nemine promulgatum.

In ſex Deſcriptiones digeſtum.

Auctore,
Petro Maria Canepario, Cremenſi,
Medico, & Philoſopho, Venetiis Medicinam
profitenti.

LONDINI,
Excudebat *J. M.* Impenſis *Jo. Martin. Ja. Aleſtry, Tho. Dicas*, apud quos veneunt ad Inſigne *Campanæ*, in Cœmeterio *Paulino*, 1660.

#6

SERENISSIMO,

& Clementiſſimo Principi,

D. D. Antonio Priolo

Dei Gratia Duci *Venet.* &c.

DUabus de cauſis, equidem præcipuis, onus ſuſcepi libentius, tam ſublime, ac ſumme neceſſarium opus ſcribere: Una autem fuit ut detraherem Sory abuſum, & in analogum integrumq; ſtatum reſtituiſſem Chalcitim, pro recta ac vera compoſitione Theriacæ, quod ſummum fore utile deprehendi humanæ ſaluti abolere hujuſcemodi lapſum, hucuſq; imprudenter admiſſum, per multos enim annos præpoſterè finxerunt præſcriptam compoſitionem, ut ſemiſopita ejus virtus oſtendit, cum ſatis non reſpondeat ipſa veterum Theriacæ, hoc erat antiquitus celebre medicamentum penes Romanos Imperatores, cæteroſq; Principes. Altera fuit cauſa ut fideliſſimi obſequii quo multis jam annis Celſitudini Veſtræ addictus teſtimonium exhibeam Sereniſſime Princeps præter ſuam erga me benevolentiam majorem quam ipſe viderer promeritus noverim,

quamobrem Serenitati Veſtræ mei ingenii laboriſq; monumentumconſecro, ut cum Cicerone 8. Philipp. *proferam, O Dii immortales, quam magnum eſt, perſonam in Republica tueri Principis, merito equidem ei dedicandum duxi, cum præ cæteris Principibus Romaniſque Imperatoribus neminem noverim laude digniorem Serenitate Veſtra, quæ altis eminet Munificentia, Humanitate, Prudentia, ac Generoſitate quibus perlucet Serenitas Veſtra Clementia Cæli ac larga liberaliq; ſyderum benignitate, nedum Dei optimi profuſa indulgentia, quamobrem Principem ac Patriæ Patrem & Ducem Deus Maximus Serenitatem veſtram conſtituit, omnium Principum ſummum noſtri ſeculi ſingulare Decus, quod Illuſtriſſimis meritis obtinuiſſe nemini eſt ignotum, ut argumento ſunt ampliſsima geſta ſua ſumma induſtria, ac candore acta cum fœlicitate, ac laudes ſerenitatis Veſtræ, quæ ubiq; decantantur, ut in eis recenſendis non minus eſſet laboris, quam ſi quis vellet Sydera Cæli, aut fluctus maris, aut ejus arenam enumerare, idcirco Principes externi exemplum capiant à Ser. Veſtra operæ-pretium cenſeo: merito itaq; Deum maximum in Trinitate unum ſupplico, ut Serenitatem Veſtram cum Ser. Republica, in majus ſemper & melius augere, ac tueri dignetur, & in ſubmiſſi animi mei teſtimonium hanc meam lucubrationem cum ei me, omniaue mea debeam, offerre volui, ut debui: hunc itaq; fœtum meum fronte Serena ſuſcipere minime diffido Invittiſsime Princeps, fœliciſsime Valeas in Neſtoreos uſque annos. Datum ex Muſæo meo Venetiis,*

Serenitatis Veſtræ

Deditiſsimus, ac humillimus Servus,

Petrus Maria Caneparius.

IPSE AUCTOR,

Benevolo Lectori S.

EX Monumentis Illuſtrium Virorum perpetuis conſpicuum eſt, Medicinam calamitatibus, & jacturis oppreſſam ac fere uſu raptam fuiſſe variis temporum decurſibus: etſi inprimis ſæculis, poſt *Adam* extiterint graviſſimi ac prope divini Medici prout *Apollo* Medicinæ Inventor exiſtimatus, *Chiron* Centaurus, *Æſculapius*, de quo ſcripſit *Ariſtoteles*, *lib. de Secreto Secretorum*, ad *Alexandrnm Magnum* meminit, atque *Hermogenem*, quem aſſeruerunt aliqui fuiſſe *Enoch*, & alio nomine *Hermetem*, cum Græci multum commendarunt triplicem in Philoſophia, omni ſapientia ſecreta & cœleſti preditum; quamobrem *Mercurium Triſmegiſtum* appellarunt: Præterea fuerunt *Podalyrus & Machaon*, ambo filii ipſius *Æſcnlapii*, *Melampus* Argyvus, & alii innumeri:

meri: nemo tamen eorum Medicinam in lucem ſcriptis erexerat, ita ut ad nos tuta integraque pervenire potuiſſet: niſi *Hippocrates Cous* divinus ille ſenex ab Inferis ere eam revocaſſet, ipſe enim Medicinæ fundamenta jecit: huic cum primis temporibus inſtar fœtus recens concepti eſſet Medicina in duo tantum lineamenta ita confuſa, ut rudes adumbratiunculæ membrorum conſpicerentur, ſucceſſit *Galenus* qui ſumma induſtria pluribus conſcriptis voluminibus illuſtravit eam, ac methodo diſtinctiorem egit: non defuerunt alii ſuperiorum aſſeclæ, viri equidem egregii tum Græci, tum Arabes, atque Latini, qui diu acerrimo ingenio ſe exercentes in re Medica excoluerunt eam, veterumque, brevitati ſupplerunt quinimo eorum exemplo excitati nova (ad hominum utilitatem) condiderunt ſuperioribus incognita ſic igitur tum invenienda univerſa *Apollinea* diſciplina, tum etiam ſtabilienda, cum & amplificanda multum elaborarunt, ut ipſa locupletaretur humanæ gentis beneficio: pauciores tamen comperti ſunt, qui tantum negotium perficere potuerint, quin poſteris comparandæ laudis aliquam occaſionem reliquerint, his tamen gratia debemus quod multorum excitarint ingenia; Vetuſtiorum enim opera & inventis adjuti certius & verius aliquid explicare potuerunt, atque novas ſibi formulas mitiorum Medicaminum invenire, & condere, quorum uſum retinuit poſterior ætas, neglectis Veterum Remediis, etſi aliqua eorum adhuc in uſum habita ſint optatis non reſpondent,nam inerte compoſita ſunt medicamenta,idcirco non ſalutaria evadunt, prout apud veteres erant, imo innoxia commutantur quod evenit, nam ſimplicium medicamentorum

mentorum cognitio medicis periit, qui multis ambiguis tenentur, hinc quoque multis ignotis abutuntur, quemadmodum *Galenus* ipſe animadvertit in multis medicamentorum compoſitionibus, uti Theriacæ, præ cæteris, in theriacæ enim compoſitione fruſtra, & jactura abutuntur atramento Sory vice Chalcitis: ſic etiam de aliis accidit medicamentis compoſitis, quæ ubi careant ingredientibus bonis, viribus atque deſtituta ſunt curandi morbos, qui in contrarium affectum potius transferuntur ab hujuſcemodi medicamentorum uſu, quapropter rejiciantur ea penitus ab uſu medicinæ, aut optima conſtituantur, æquum eſt: ſed neque erubeſcendum eſt, diſcere quæ bona, aut quæ placida ſint, neque validiora opus è memoria decedere: ut adminiſtrari poſsint quæ magis opportuna videntur, hoc itaque modo poterit nuncupari Medicina dives: ſic demum poterint ex his medicamentis eligi, quæ lenientia, aut quæ ſolventia, aut valida, aut mitia modo noviter reperta, aut veterum ſint medicamenta, cum & ipſi veteres utriuſque generis uſi ſint medicamentis, prout magis, & minus exigebat occaſio: Omnes enim uno calopodio calceari non poſſunt, quamvis plerique labantur in hoc: Verum diverſificari æque oportet ea, juxta rationem morbi, naturam, & vires corporis curandi: Hæc autem non recte ſuccedent abſque veteris medicinæ cognitione, præſertim ſimplicium Medicamentorum, ut recte *Galenus* aſſeruit, *lib.* 4 *de Compoſitione Medicamentorum per genera*, & *lib.* 6. *de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos*, *cap.* 1. his igitur animadverſis, ut operæ pretium eſſe cenſeo, erigetur Medicina à tenebris, quibus eſt vetuſtate collapſa, & à priſtino decore, noſtro ſeculo,

culo, deſcivit; cui pro meo virili, ac his quibus poſſum rationibus opem ferendam duxi, omiſſa omni jactantia, & inani oſtentatione, ut potius cæteros excitandi ſtudio ratus ea ratione, qua unuſquiſque natus eſt aliquid utilitatis allaturus, veluti à *Cicerone*, 1. *Officiorum lib.* edocti ſumus, ubi ait, Non ſolum nobis nati ſumus: tantum ergo laboris, navitatis, atque induſtriæ collocavi in diſquirenda veritate, ut nil amplius deſiderari poſſit, ut Philiatris prodeſſem: errores novi, eoſque adnotavi, & digito fere commonſtravi quorundam Neotericorum; qui non modo à priſcis degenerarunt, verum inter ſe quoque diſcenſerunt, ſuorum axiomatum obliti; Hi non virtutis amore, ſed gloriæ ambitione impulſi, quod vulgo plaudere ſolet, ſcripta erroribus inficiata, ac mendis plena ediderunt, non reſpicientes quid deceat, aut utile ſit, ſed ut ſcriptores habeantur; hujuſcemodi vero homines aſſimilantur *Pamphilo*, cujus meminit *Galenus lib.* 6. & 7. *de Simplic. Medicament: Facultat.* necnon *Phormioni* Philoſopho, de quo ſcripſit *Cicero* 2. *de Oratore*, unde quum & ego mecum ipſe revolverim prædictorum monumenta nullo modo cum antiquioribus conferre poſſe, & quod magis refert, pernitioſum eorum morem in alios dimanare, maximo poſterum detrimento: Conſcius mihi fui, ſummum fore præſidium, & fructuoſum in operibus medicis adverſus eos inſerere quæ deſunt, ambigua, & obſcura illuſtrare, falſaque à veris ſeligere: utinam alii virtutis amore his operam navent, atque alios excitent qui ſummum his faſtigium imponant: memini tamen *Virgiliani* carminis, *Egloga* 8.

Non omnia poſſumus omnes.

Verum

verum pro meis viribus Atramentorum ſaltem cujuſcunque generis hiſtoriam explicare in animum induxi meum: & in ea nonnulla a nemine Juniorum, quod ſciam, antea comperta diligenti tractatione animadverſa, priſcis perſpectis adjeci; hiis adhibui tractatulum de multiplici modo eliciendi oleum a Vitriolo, more ſpagyrico, & alterum de lapide Pyrite tanquam atramentorum, licet & metallorum ſtirpe, ut magis pateat eorum generatio: quamobrem neceſſario a Pyrite, ceu prædictorum radice exordiar, ut ordine procedamus, prout docuit *Nicolaus de Cuſa, lib. de venat. Sapientiæ, cap. 39.* primum in ordine vocatur aliorum principium, quæ ipſum ſequuntur, & ita ex his venari licet ordo prioritatis & poſteritatis: præterea in hanc comparationem conferre videtur proverbium, exempli gratia, adductum a *Galeno lib. 2. de differentiis Pulſuum, cap. 9.* nam ſcitum eſt *Arceſilai* dictum: nemo Vellus portat ad *Fullonem* ordo eſt enim ut lanificii, ſic inſtitutionis diſciplinarum: nec genera quiſquam prius docetur quam ſyllabas omnes didicerit, nec ſyllabas ipſas prius, quam vocis cuncta elementa, ſed omnium aliud primum eſt, aliud ſecundum, aliud tertium in omnibus artibus: horum nimirum ut naturam indagarem, hunc ſuſcepi laborem, ut inde cunctis veritatem aperirem, nam ad eam velim omnes animum referre, & nullam inſulſis opinionibus fidem adhibere, ut tandem vetus reviviſcat medicina, eniteſcat & veterem candorem reaſſumat: hac etiam cupiditate accenſus, ſi qua poſſim ratione conatus ſum aliis prodeſſe: neq; profecto motus ſum, hæc conſcribere ut quenquam offenderem, prout quidam faciunt andabatarum more, aliorum ſcripta cenſendo odio, aut furore quod nun-

quam excogitavi, neque ullo contentioſe rem agere velim, a quo ſtudio ſemper animus meus abhorruit : impium enim videtur alios acriter inſectari, conditione potius ferarum quam hominum, quamvis veritatem minus aſſequuti fuerint : ſed modeſte quo melius potero, veritatem oſtendam : nam ſcio quod proclive eſt errare, & paucis datum eſt omnia percurrere : quamobrem neque ego ægre-feram, neque mentem proſequendæ injuriæ habebo, ſi aliquis in hoc libro, quid minus elegans annotaret, eum autem exhortor ut æquo animo legat ſcripta mea ac perſæpe relegat ea : alliciente veritatis ſtudio priuſquam de re parum nota ſententiam ferat: hoc enim opus jucundius & fructuoſius erit eis, qui honeſti erunt, & pectus bonarum artium munierint quibus mente percepero placuiſſe opus hoc, ad majora me accingar, quæ ſtudioſis utilitatem præſtare poſſint : Verumtamen ab his ſuperbos velim abjectos eſſe fruimini, itaque humiles, & Valete.

ALL'

All'illuſtre & Eccell^mo Signiore, Pietro Maria Canepario, Dott. Medico Fiſico.

MEntre d'altra dottrina fai de ſteſſo
Con dolce vago non più udito ſtile
Chiaro (gran Canepari) ogni gentile
Spirto del Mondo hai di tua luce impreſſo
La've al remoto Clima, & al d'appreſſo
Mille Oricalchi intuonan, che ſimile
Famoſo grido al tuo, da Battro à Thile
Altrui non ſia giamai dal Ciel conceſſo.
Che di favilla, anzi di Flegetonte
Sembra l'oſcuro, e tenebroſo lume
De Filoſophi antichi, e de' moderni
A par del tuo, ch'al carro di Fetonte
Salito, (& oltre) con felici piume
Splende immortal cinto d'honori eterni.

Antonio Venzato.

PETRO MARIAE CANEPARIO
Cremenſi Medico Philoſopho,
atque ameniſſimæ doctrinæ Viro.

ATTILII PARISII D. EPIG.

SEmina doctrinæ ſpargens Caneparius *arte*
Cum ſolus valeat ferre ſalutis opem
Reſtituit nobis extinctæ munera vitæ.
Dum regit arbitrio corpora cuncta ſuo
Nunc rerum facies ut ſunt, velamine dempto
Atque arcana patent abditiora viris,
O Decus eximium Patriæ, pars maxima Cremæ
Juppiter *æternam det tibi lætitiam.*

Ejuſdem Diſt.

LAudibus Italiæ laudes Caneparius *addit*
Dum Medicos Arabes Italus ecce docet.

Ad eundem perilluſtrem Excellentiſſimum atque Doctiſſimum Virum.

CEdite vos Arabes, vos Græci, voſque Latini,
En vobis librum, quo nihil egregius
Hac volucri penna ſcandit Caneparius *aſtra*
Et canitur toto nomen in Orbe ſuum.

Franciſcus Rodiſeus Medicus Phiſicus.

Authores

Authores in Opere citati.

AEtius
Albertus Magnus
Albuchaſis
Alexander Aphrodiſæus
Alexis Pedemontanus
Alexander Trallianus
Alexander Trajanus Petronius
Ambroſius Paræus
Amonius in Porphirium
Amatus Luſitanus
Andreas Mathiolus
Andreas Libavius
Andreas Ciſalpinus
Andreas Bellunenſis
Andromacus
Antonius Muſa Braſavolus
Antonius è Scarperia
Alphidius
Antonius Fumanellus
Antonius Guainerius
Antonius ab Abbatia
Apollonius
Ariſtoteles
Arnaldus de Villa Nova
Archimedes
Archygenes
Aſclepiades
Athenæus Cilix
Averroes
Avicennas
Auguſtinus Niphus Sueſſanus.

BAldus de Legibus
Bartholomæus Maranta
Bartholomæus Montagnana
Bartholomæus Maggius
Bellonius
Benedictus Victorius Faventinus
Bernardus Gordonius
Bernardus Tomitanus
Bernardus Treverenſis Comis
Beriſotus Gallus
Bernardus Penoſus

CAto
Camillus Leonardus Piſaurenſis
Carolus Cluſius
Caſtor Durantes
Cicero
Conradus Geſnerus
Cornelius Celſus
Columella
Conſtantinus Imperator
Conciliator
Crito

DAmonicus
Damocrates
Democritus Abderita
Dialogus Demogorgonis
Divus Thomas Doct. Ang.
Diodorus Euchions
Dioſcorides
D. Garzia ab Horto Luſitanus.

EMpedocles
Eraſiſtratus
Evonimus Philiatrus
Euclides
Euſebius.

Franciſcus

Authores in Opere citati.

FRanciſcus Frezimelica
Fr. Jacob. Philippus in ſupplemento Chronicarum.
Franciſcus Calciolarius
Franciſcus Picus Mirandulanus dictus Italica Phœnix
Frater Vincentius in ſuo Speculo

GEber Arrabus
Georgius Agricola
Gabriel Falloppius
Gabriel Fraſcatus
Galenus
Georgius Melichius
Gentilis Fulignas
Gerardus Dornæus
Gulielmus Placentinus

HErmes Triſmegiſtus
Hypocrates Covus
Hieronymus Cardanus
Horatius Poeta
Heraclides
Heras
Hieronymus Caleſtanus
Hieronymus Mercurialis
Hermolaus Barbarus
Homerus
Hieronymus Fracaſtorius
Heſiodus Poeta
Hieronymus Rubeus
Heraclitus
Horatius Angenius

JAcobus Parmenſis
Janus Cornarius in Hiſp.
Jacobus Siluius in Meſu.

Joan. Antonius Cortuſus
Joan. Baptiſta Montanus
Joan. Baptiſta Zapata
Joan. Fernelius
Joan. de Vigo
Joan. Antonius Lodeto
Joan. Baptiſta Birellus
Joan. de Rupeſciſſa
Joan. Arculanus
Joan. Baptiſta Porta
Joan. Meſues
Joan. Aurelius Augurellus
Joan. Braceſcus
Joan. Chriſippus Funianus
Joſeph. Quercetanus
Joan. Jacobus Vuechet
Joan. Ruellius
Joan. Manardus
Joſeph. Hebreorum Scriptor.
Julius Firmicus
Juuenalis
Iſocrates Rethor.

LUcretius Poeta
Leonarth. Fuſchius
Leninus Lemnius
Licus Lucanus
Leonardus Berthapallia

MArtialis
Martinus Rulandus
Mundinus
Michael Savonarola
Mithridates
Mathæus Sylvaticus in Pandectis.
Marcellus Virgilius

Marcus

Authores in Opere citati.

*Marcus Oddus, è Collegio Pa-
tavino.*
Marſilius Ficinus
*Magiſter artis Onorius Pela-
delphus.*

Nicolaus de Cuſa Cardinalis
Noſtradamus
Nicolaus
Nicolaus Maſſa.

Oſualdus Crollius
Oribaſius
Ovidius

Plato
Plinius
*Petrus Bonus in Margerita
præto.*
Paulus Ægineta
Parmenides Philoſophus
Pauſanias
Peratus
Palingenius
Petrus Burgus
Plautus Poeta Comicus
Polidorus Virgilius
Petrus Meſſia
Proſper Alpinus
Pythagoras
Plutarchus
Petrus Vegaus
Porphirius in Ariſto.
Pilippus Mulerus
*Philippus Ulſtadius in Cœlo
Philoſophorum.*

Quintilianus Hiſpanus

Aſis
Raimundus
Rogerus Bacon
Rombertus Dodoneus
Robertus Tauladanus
Riverius, Medic. Regis Galliæ.

Serapio
Strabo
Scaligerus
Seranus
Scribonius Largus
Salcietus de Legibus
Servius in Virgilium
Suidas.

Tadeus Florentinus
Thomas Eraſtus
Theodorus Gaza
Tuſſignanus
Thomas Bovius
Themiſon
Theophraſtus Græcus
Theophraſtus Helveticus

Virgilius Maro
Vannutius Bireguntius
Vitruvius de Architectura
Valerius Cordus
Victor Trincavellius.

Zenoni Philoſophus.

ELEN-

ELENCHUS DESCRIPTIONUM,

Quæ in Opere continentur.

DEſcriptio Prima eſt de Lapide Pyrite Metallorum, & Atramentorum ſtirpe: cui additur Definitio Cadmiæ, atque Magneſiæ, tum Foſſilis, cum & Philoſophicæ. 1

Secunda verò Deſcriptio erit de Atramento Metallico, præſertim Chalcity, cunctis ferè hujus ſæculi, hominibus ignoto, altero enim abutuntur in compoſitione Theriacæ diverſo à veterum Chalcity 121

Tertia, de Atramento Sutorio, vulgo Vitriolo, cum expoſitione Coparoſæ, ac ejus præparatione, & uſu adverſus Peſtem, & alios Morbos. 161

Quarta, de Atramento Scriptorio tum veterum, tum & recentiorum, cum multis variiſque differentiis. 251

Quinta, de Indico Dioſcoridis, cum aliis pigmentis diverſicoloris, ſcripturis, atque Medicinæ aptis. 295

Sexta, de variis operationibus ex Vitriolo gerendis, ac de multiplici modo eliciendi oleum à Vitriolo, atque uſu ejus, tum gratia medelæ, vel internæ, vel externæ, cum etiam Chimiæ uſu. 383

His ſparſim multa penitiora tum Medicinæ, arcana, cum aliis Facultatibus commoda leguntur.

Deſcri-

PRIMA DESCRIPTIO
De
Pyrite Lapide
ATRAMENTORUM,
METALLORUMQUE STIRPE.

CAP. I.

De Principiis Metallicis, Mineralibuſque Seminariis.

EXemplo *Platonis* in *Timeo*, & (quod nobis magis refert) præcepto legis Divinæ ante omnia ſanctiſſimum Dei nomen humiliter invoco, ut mihi favere dignetur, gratiamque largiri, ut omnium ſatisfactione inſtitutum meum expleam : Hoc eſt de Atramentis ſermonem agere : primum vero univerſalia quædam, eis tamen pertinentia, tractare excogitavi,; cum enim ſit trita Philoſophorum ſententia, præcipuè *Ariſtotelis* in principio *Phiſicorum*, à communibus procedi ſpeculationem uſq; ad elementa particularia, cujus exemplo & auctoritate nixus exordiar, & cum *Galeno* aſſerente *in primo de Complexionibus*. Naturam generare mixtione elementorum : hæc ab exordio mundi

mundi in unum, ceu primam materiam chaos dictam, confuſa erant, at ipſius materiæ primæ diviſione ob repugnantiam quatuor qualitatum primarum, generata fuerunt quatuor elementa: quorum duo ſunt activa, & alia duo paſſiva, juxta *Averois* ſententiam in *Ariſtotelem quarto Metheororum*: hæc appellavit *Raſis* in *ſeptuageſ. reprh.* naturas quatuor, ex quibus oritur omne compoſitum, nempe duas manifeſtas, & duas occultas, harum vero terra & aqua ſunt manifeſtè includentes, & magis materiales; Ignis autem & Aer ſunt incluſæ magis formales & moventes: cum tamen ignis & aeris virtus propriè apparere non poſſit præterquam in aquâ, & terrâ quemadmodum nec virtus formæ niſi in materiâ: ut prodidit *Philoſophus libro primo de Generatione Animalium*, & idem *libro primo Phiſicorum*: idcirco à terrâ mundum ſumpſiſſe initium, aiunt Phiſici, tanquam à centro, Globi principio, memini legiſſe in *Hermetem Triſmegiſtum*, Patrem Philoſophorum, quod de terrâ omnia facta ſunt & ad terram convertuntur, quod cenſuit *Ariſtoteles in quarto Metheororum*; prodidit enim ipſe ex terrâ & aquâ conſtare plantas, animalia, & quæcunque metallantur: quapropter antiqui Romani Veſtæ, quam terram dixerunt juxta *Ovidium libro ſexto Faſt.* ſimulacrum poſuerunt in templo Victoriæ rotundæ figuræ, eique Virgines Veſtales ſacrârunt, quæ ignem perpetuum conſervarent. Idcirco voluerunt terram omnium eſſe parentem communem, ſicuti Cælum patrem ut in ſpuriis *Galeni*, ac primo *de Elementis*, quod inſinuantes veteres Philoſophi atque Poetæ æquipararunt terram magno animali, ipſius enim oſſa prodiderunt eſſe ſaxa prout fulcimentum terræ, alioquin laberetur continuè: ita carnis vice terram eſſe ſenſerunt, atque flumina pro venis per corpus diſperſa, & cor ejus centrum, in quo viget ſpirituum collectio, qui per univerſum corpus dirigunt vitalem calorem ad concoctionem ſuccorum & metallorum, & omnium ſubterraneorum, quæ generantur: præterea terra equidem animantia cuncta ſuſtinet, alit, & gremio ut mater operit: ſed in præſentiarum, omiſsâ plantarum, animaliumque hiſtoriâ, progrediar de metallicis, ſecundum inſtitutum meum: Ex præhabitis itaque ſcire intereſt mineralium prolem ſive parentes inferiores

riores exiſtere terram & aquam; quamvis cætera concurrant elementa: terra ubique exiſtit, aqua verò ubique penetrat: ex pinguedine terræ, ſive ejus ſubſtantiâ unctuoſâ fervente calore fit initium ſulphuris, eſt enim propria & eſſentialis materia ſulphuris; ex quo procreatur terra mineralis, quæ ſapit naturam ſulphuris: ex aquâ vero mixtâ cum ſulphure, ubi fluere per eum accidat, fit humidum viſcoſum admixto terreo ſubtili, hinc aqua viſcoſa mineralis exoritur, quæ argentum vivum appellatur, nam illius naturam refert teſte *Alberto*, libro tertio de *Mineralibus*, capite quarto. Ex his, & igne minerali ſubterraneo excitato in eandem materiam diſpoſitam à calore Cœli, ubi effundit dotes ſuas, fit aer mineralis, quibus inde ſequitur generatio mineralis, qualis partium puritas, vel impuritas fuerit in naturâ elementorum proportione cæleſti: cùm enim oriantur aliquando metalla, ubi abundet aqua, & quandoque media mineralia, ſi terra ſuperabundet, hæc varia ſunt foſſilium, ut alumina, atramenta, ſalia, arſenica, marcheſiſtæ atque his ſimilia in latebroſis meatibus, montiumque cryptis, in quibus ſulphuris & argenti vivi vapores elaborantur ab ipſâ naturâ, prout dictum eſt; attamen ex prædictis ſeminariis pleriſq; volunt prius generari vitriolum, hoc etiam obtinere primum gradum genealogiæ mineralis, ex quâ inde cætera procedunt, tum metalla, cum & metallica: in vitriolo enim ſunt hydrargyrus metallicus, ac ſulphur metallicum, nam atramentoſum, & aluminoſum eſt ſulphur metallicum: idcirco in vitriolo eſt ſulphur, & in ſulphure vitriolum: ex aſſerentibus hoc videtur præ cæteris eſſe *Geber*, Hiſpanus ſummus Philoſophus, & in facultate abditæ Philoſophiæ exiſtimatus magiſter magiſtrorum; innuit enim ipſe, medium minerale ex quo omnia metalla, & argentum vivum & marcheſita, & antimonium generantur, idipſum eſſe vitriolum, quod in terrâ aquæ commiſtâ, decoctâ, & exuſtâ occultatum eſſe dixit: proptereà cum metalla reduci debeant in eorum materiam primam, hoc eſt, quantò propiùs ad naturam metallicam accedere poſſunt, reducenda ſunt ad naturam vitrioli, & ſulphuris: ejuſdem opinionis fuiſſe videtur *Theophraſtus Paracelſus Aurelianus, Elveticus* Medicus & Philoſophus, & in facultatis Metallicæ cognitione ce-

 leberrimus,

leberrimus, qui cum aſſenſerit pluribus in locis ſuorum operum cuncta à terrâ orta fieri ex Sulphure, Argento vivo, & Sale, demum libro *Auroræ Philoſophorum*, quem appellavit *Monarchiam, capite duodecimo de Arcano Vitrioli, & de Rubeâ Tinctura ex eo proliciendá*, ſcripſit vitriolum præ cæteris nobile eſſe minerale, velatum à Philoſophis ſub ſequenti ænigmate, viſitabis interiora terræ, rectificando invenies occultum lapidem veram medicinam. Horum primæ initiantes verborum literæ, copulatæ & connexæ formant vocem & nomen, quod ſonat vitriolum, in quo prima naturaliaque exiſtunt metallorum principia, etſi alii reſiſtunt, & malunt potius intelligi de vitriolo magico; quod tamen arte ſpagiricâ elicitur à chaos ipſius vitrioli: quod *Geber* appellavit aquam ſiccam & vivam congelatam ſimilitudine criſtalli: idipſum repetit *Theophraſtus Libro nuncupato Congeries Paracelſi de Tranſmutatione Metallicâ, capite ſeptuageſimo ſeptimo*, eandem ſententiam alludunt quidam alchimiæ incumbentes, quemadmodum longo ſatis diſcurſu ſcriptis tradidit *Gabriel Falloppius Tractatu de Foſſilibus*: etenim aſſerunt ipſi, triplicem in metallis eſſe materiam: Prima eſt remotiſſima, videlicet mixtum terræ, & aquæ in viſceribus terræ, quod ſi à calore ibi genito, & à calore aſtrorum exuratur & corrumpatur, vertitur in quandam ſpeciem terræ continentis in ſe ſalem, & alumen quam terræ ſpeciem aſſerunt eſſe *Calcanthum*, quod eſt vitriolum vulgare. Idem cenſuit *Joannes Braceſcus in Dialogo Ligni vitæ*, hoc habent pro mediâ metallorum materiâ: his aſſenſit *Raimundus Lullius, in Theoricâ ſui Teſtamenti, capite tertio*, dicens, quædam eſt ſubſtantia terrea procedens ex minerâ ſuâ proximâ naturæ metallorum, quæ *Chalcanthon*, & *Azot Vitreus* dicitur, & aliter *Vriſius* lucens & albicantis coloris, & in occulto rubei, nigri, & propatulo publice viride inſtar lacertæ venenoſæ, hæc conſtat ex argento vivo imbuto vapore calido & ſicco ſulphureo laborato à naturali calore vivificativo: ex eâdem mediâ ſubſtantiâ vitriolatâ ebulliente in cuniculis terræ, duplex elevatur vapor, ſive ſpiritus fumuſve appelletur, qui tranſigit lapides, & in eis frigore conglobatur in metallum poſt accretionem caloris in ipſum actione optefis: ut *Philoſophus in quarto Meteoro-*

rum:

rum: Quare? Vapor iſte meritò dicitur tertia proximaque metallorum materia: hujus verò duplicis vaporis unus eſt humidus viſcidus & tenax, habetque aliquid terrei tenuis admiſtum, quod appellatur argentum vivum, non quia ſit argentum vivum vulgare, at per metonymiam, figura eſt tanquam tranſnominatio continentis, pro eo quod continetur, hoc enim continetur materia argenti vivi: alter vero vapor eſt ſiccus terreus & pinguis, qui vocatur ſulphur non vulgare, quemadmodum dictum eſt de argento vivo, eo quod ejus materia ſit ſimilis materiæ ſulphuris: hoc igitur mixtum eſt humidum viſcoſum, glutinoſum unctuoſumque, quod *Avicennas* appellavit virtutem mineralem; præterea nituntur probare quod vitriolum ſit materia metallorum, hâc ratione ducti, omnes enim venæ metallorum deſinunt in vitriolum, teſte *Plinio libro trigeſimo tertio, capite ſexto*; cum itaque metalla habeant ſub ſe vitriolum, judicium eſt ex ipſo generari metalla: verùm etiam alia ratione idem probant, videlicet ex quolibet metallo educitur ſua ſpecies vitrioli, nam metalla fuerunt jam compoſita ex vitriolo; idcirco eſt Philoſophorum axioma, ut omne compoſitum reverti poſſit in ſua componentia, quemadmodum glacies revertitur in aquam, ex quâ jam congelata erat: idem cenſuit *Petrus Bonus Ferrarienſis*, coætaneus *Raimundi Lulli Majoricani, in libro Margaritæ prætioſæ novellæ*, ubi tractat *de Rationibus Artis Principalibus*; ſcripſit enim, atque æs in vitriolum commutari, ſi cum ſulphureitate aluminoſâ floreſcant, cum rubedine unius & alterius viriditate, poſtmodum ſolvantur, diſtillentur, & congelentur, ad unguem naturæ veſtigia proſequendo: quod autem de ferro & ære in exemplum propoſuit, proſecutus eſt inferius aſſerere de cæteris ſingulisque metallis: communis enim eſt omnium metallorum materia, depuratione tamen & digeſtione differens, quæ ſi æque depurata eſſet & digeſta in aliis, ut in auro, omnia procul dubio auri ſpeciem aſſumpſiſſent, veluti aſſenſerunt Philoſophi omnes, & præ cæteris *Rogerus Bacon, de Arte Chymicâ in Avicennam*: etſi opinionum iſtarum multas collexerit longo progreſſu *Gabriel Falloppius Tractatu de Foſſilibus, capite undecimo*, & nixus ſit, in tam vaſto opinionum pelago ingreſſus,

confu-

confutare eas ac refellere tantummodò operam navat ſubvertere Philoſophorum ſententias, qui concordes aſſeruerunt materiam metallicam originem trahere à ſulphure, & argento vivo, inſtar duplicis vaporis ut ait *Philoſophus* in quarto *Meteororum*. Hæc duo principia conſtituta fuere in naturâ rerum, quorum ſub nomine terræ & aquæ ſæpe meminere *Plato*, *Ariſtoteles*, *Galenus*, *Avicennas*, *Geber*, *Albertus Magnus*; & quamplurimi alii ſcriptores celebres, tum veteres, cum Recentiores: utinam *Falloppius* ſuam ſaltem ſententiam expoſuiſſet quam oblitus eſt, aut eam demonſtrare ignoravit: aut dicendum eſt cum *Ariſtotele, libro quarto Medaphiſica, tex.* x. nihil enim contingit intelligere, nihil intelligentem unum ſi autem contingit, ponat huic rei nomen unum; verùm tanta fuit in eo maledicendi libido, ut propriè dicam, ut timere proſilierit ad vituperandum potius aliorum, quamvis clariſſimorum authorum, ſententias, quam ad enucleandam ab omni vero veritatem, ut garrula loquacitate in laberinthum inextricabilem poſteros deduceret, quod eſt non minus commiſeratione, quam riſu dignum.

CAP. II.

Lapis Pyrites *eſt Metallorum ſtirps.*

DEflexit equidem *Falloppius* à veritate, & ab auctoritate celebrûm ſcriptorum diſſenſit, cum poſtea amens non animadverterit, quod dum alios ferire contendit, ſeipſum eodem telo prorſus occidit, alia enim inter ſeſe vehementer repugnantia ac in ſeipſum militantia ſcripſit, quæ in pauca hic reducam adverſus eum, & propriis ipſius armis, & clipeo inſtructus inſurgo: cum enim ſuis objectionibus facilis ſit reſponſio, ſi omnium, quæ ab eo expoſita fuere, memores erimus: nam eodem *capite undecimo Tractatu ut ſupra de Foſſil.* proſecutus eſt, ita differendo, videlicet, dico, falſum eſſe quod marcheſita

ſit

ſit excrementum metallorum, ſed eſt veluti ſulphur lapidoſum, ſit ex vapore ſicco, ſicut & ſulphur, & ita dicendo implicat ſermonem, nam in omni metallo eſt vapor ſiccus, idcirco in ſuperficie cujuſcumque metalli reperitur marcheſita: ex his ſingulis exploratis conſpicuum deprehenditur fateri *Falloppium* eſſe metallum, marcheſitam, & ſulphur facta ex eodem vapore ſicco ſulphureo, quod ſuperius prorſus negavit: ita ut aliquando joco, & interdum ſerio hæc protuliſſe, ac pro fabulâ plura finxiſſe videatur, nam eiſdem verbis ſibi repugnat, & mentiendo ludit: etenim tradidit falſum eſſe, quod marcheſita ſit excrementum metallorum, aſſerens ipſe reperiri eam in ſuperficie duntaxat cujuſcumque metalli, demum inquit non exiſtere marcheſitam in venis cum metallis, quemadmodum deberet, ceu propriis locis metallorum & affert exemplum ſeminis animalium, quod eſt excrementum proprium exiſtens in teſtibus, imò aſſerit marcheſitam habere venam per ſe, nam reperitur etiam marcheſita abſque metallis nihilominus oppoſitum, ſibi contradicens, jam prodiderat *capite ſexto*, ejuſdem tractatus ſupra citati auctoritate *Ariſtotelis libro tertio, & quarto Meteororum*, dicens lapidem pyrima cum erui à terrà unà cum metallis, & non ſeparatim: hic tamen animadvertere velim, quod *Falloppius* loquens de *Pyrimaco Ariſtotelis* intellexit de marcheſita Arabum, quemadmodum æquè intelligendum eſt: præterea addit ipſe, lapidem pyrimacum appellari metallicum, quia miſtus cum metallis ex terra effoditur lapis iſte liquatur & fluit igni ardenti, & iterum frigido dureſcit: hic tamen lapis non fluit quatenus lapis, at ſolùm ratione illius metalli, quo prægnans eſt lapis: quod jam ſuperius *capite quinto* aſſeruit *Falloppius* ex mente *Galeni*, *libro nono de ſimplic. Medic. facultat.* Videlicet terram non eliquari niſi habeat admiſtum aurum, vel argentum, vel aliud metallum, vel vitrum, vel aliud ſimile: quod addit etiam *Alexander Afrodiſæus*: liquatur igitur pyrites ratione metalli, ſed malleo non tractatur ratione lapidis, eſt enim friabilis quod eſt lapidis proprium: ex quibus deprehenditur exiſtere pyritem ſive pyrimacum dicere mavis, idem enim eſt, lapidem non purum, ſed compoſitum ex lapide, & materiâ metallicâ, metallicum enim

ens

ens verum occultum habet in ſe, idcirco utramque naturam oſtendit, nempe lapidis & metalli; præterea *Falloppius* adducit aliam auctoritatem *Theophraſti* græci, qui memoriæ tradidit libro de lapidibus; quod veteres pro metallorum fuſione conſtruebant fornaces ex lapide pyrimaco, unde vis metalli agitati ab igne communicabitur parietibus fornacis ex pyrimaco conſtructis, hinc aliqua portio metalli in lapide pyrimaco contenti liquebatur: hæc vero ſententia fulcitur aliorum quoque auctoritate, qui clariſſimi equidem ſcriptores fuerunt, & præ cæteris *Pedacius Dioſcorides Anazarbeus, libro quinto de Medica Materia, capite de Pyrite*, cenſuit hunc lapidem eſſe mineram metalli, ait enim eſſe lapidis genus à quo extrahitur æs, quod alludens *Galenus* loco ſupra citato dixit, fit cadmia ex terrâ ex qua æs generatur, at ſi non terram ſed lapidem nuncupare velis, demum in calce illius capitis expreſſè inquit ex Pyrite in fornacibus uſto fieri cadmiam: His aſſenſit *Oribaſius libro decimo tertio*, dicens Pyrites eſt ſpecies lapidis à quo conflatur æs: idem aſſeruit *Serapio Maurus Tractatu de Simplicibus ex Mineralibus, cap.* 195. ubi ſcripſit marcheſitam eſſe lapidem à quo conflatur æs: etenim verò videtur ex ſupradictis, æs dumtaxat conflari ex Pyrite, cum revera cætera quoque metalla ut plurimùm ad invicem miſta, eliciantur ab ipſo Pyrite in quo exiſtunt, velut amigdala cortici ſuo incluſa, quam miſcelam quibuſdam videntur ſuperiores ſilentio prætermiſiſſe: ob id *Antonius Nuſa Braſavolus Ferrarienſis*, inquit nullum antiquorum noviſſe excudi argentum, neque aurum ex pyrite, vel noluiſſe de hâc re ſcribere, ut puta quæ ſenſu conſtare videntur: cum propter illos acriter improbat *Georgius Agricola libro decimo, de Naturâ Foſſilium*, aſſerendo: veteres multa ignoraſſe: idipſum eſt legere in *ſecundo libro de Auro, capite decimo*, edito à *Joanne Franciſco Pico Mirandulæ*, & Concordiæ Domino, qui ſuis temporibus appellabatur *Italica Phœnix*, quippe inquit; nam multa de terræ cavernis eruuntur metallica, quibus veteres non compotes fuerunt: hi tamen, ſi res ita ſe haberet, excuſandi eſſent ratione expoſitâ à *Galeno, libro decimo quarto Methodi Medendi, capite decimo ſeptimo*, ait enim: plurima namque inveniuntur hodie quæ apud majores noſtros non fue-

runt

runt inventa : quamobrem ex *Galeni* dictis deprehenditur, tempore cuncta docuiſſe experientiam, quæ ſola eſt omnium judicatrix certiſſima, teſte ipſomet *Galeno, lib.*1. *de Simplicium Medicamentorum facultat. cap.* 38. nil itaque mirum eſt, ſi veteres, cum homines eſſent, proinde multa ignorare potuerint, quæ à poſteris inventa ; nobis tradita fuerunt : nihilominus ſi rectè veterum ſcripta examinentur, ac mutuo conferantur loca, in quibus ſermo de his habetur, facilè percipi poterit noviſſe priſcos erui aurum, argentum, æs & quodcumque aliud metallum à Pyrite : adnotentur igitur & in primis *Galeni* verba, *lib.* 9. *de Simplicium Medicamentorum facultat.* ſed in argenteis metallis efficitur ſimili ſecretione, videlicet Cadmia, quam eodem loco publicè promulgavit fieri ex ære & Pyrite : idem quoque venari poteſt ex verbis *Dioſcoridis, cap. de Cadmia,* ità aſſerentis ; fit & in argenti fornacibus candidior, ſcilicet Cadmia, viribus nequaquam comparanda ærariæ : mox *capite de Pompholige & de Spodio,*inquit *Dioſcorides* ipſe, neq; ignorandum eſt ex auro, argento, & plumbo fieri ſpodium : neminem verò peritum latere exiſtimo,nimirum fieri Cadmiam atque Spodium, quando in fornacibus ſecernitur metallum à Pyrite, quemadmodum ſcripſerunt prænominati auctores : quod etiam *Falloppius* confeſſus eſt *capite de Cadmia,* dicens ; licèt *Dioſcorides* inceperit agere de his quæ ex ære fiunt ; attamen cujuſdam conſecutionis causâ, loquitur etiam de aliis Cadmiis, quæ ex aliis metallis fiunt : quapropter non æquè fuerunt improbati veteres.

CAP: III.

De Cadmia.

EX prænarratis, conſpicuum habemus arte fieri Cadmiam veram ; quæ aut ex Pyrite elevatur in fornacibus uſto, hic eſt lapis metallicus, aut ex quibuſcunque metallis rudibus :

 dicuntur

dicuntur autem rudia, antequam depurentur à ſocietate Pyritis lapidis, in quo ipſa metalla exiſtunt à natura procreata & cum eo lapide mixta fodiuntur à terra : ab eis igitur, dum in fornacibus expurgantur, flatu elevatur materia quædam fuliginoſa, quæ lateribus concameratis & in arcum conſtructis virgis ferreis adhæret. Eſt itaque Cadmia fumus ſubtilis reſolutus ex ſubſtantia minerali & in ſublimem fornacis partem condenſatus : verùm æraria Cadmia, nempe quæ fit ex ære aliarum præſtantior habetur : quamobrem conſuetum eſt ut plurimum, ex ære colligi eam, tametſi eadem occaſione fiunt atque Pompholix, Spodium & Dyphriges, quæ omnia, quamvis ab eadem radice procedant, inter ſe tamen differunt : ſic etiam ex Cadmia variæ prodeunt ſpecies, quatenus ipſius pars aliqua ſit levior & purior & ad ſublimiora egeſta : Alia verò ad decliviora exiſtens, prout ponderoſior & minus pura : hinc iſtæ ſequuntur differentiæ nempe Botritis, Onichitis, Placodis, & Oſtracitis, hæ à ſimilitudine, partimque ab effectu nomina protrahunt : ex eis tamen eligitur Botritis, aliàs enim excellit ; præſtantiorque advehitur ex *Alexandria Ægypti* & *Syria*. Quare Officinæ, atque Chimiſtæ, conſuevere eam appellare *Thutiam Alexandrinam*, quæ tamen diſtat à *Thutia Arabum* ; eorum enim Thutia eſt Græcorum pompholix. Sed revertamur ad Cadmiam ; eam atque *Arabes* aſſenſerunt arte fieri in fornacibus, quibus conflatur æs, purgatur quo modo deſcripto à *Dioſcoride*, eamque Climiam atque Catimiam nominarunt idiomate Arabico : præter hanc autem *Galenus*, *lib. 9. de Simplic. Medicam.* facultate prodidiſſe videtur aliam reperiri Cadmiam in cipro abſque fornacis opere, at ordine naturæ tantùm, citra aliud artificium productam in monte ſolis nominato, in quo erant fodinæ variorum metallorum, quod repetit *lib.4. de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap.1.* dicens, Siccat Cadmia atque hæc magis ea quæ ſuâ ſponte naſcitur, nec mutatur in torrentibus, aut rivis, ac in Cipriorum montibus, aliiſque in locis invenitur, præcipuè verò ubi metalla ſunt : idcirco plerique aſſentientes *Galeni* verbis, parùm aut nihil aliud advertentes, voluerunt eam nominari naturalem, foſſilemque Cadmiam ; cum tamen his repugnent verba *Dio-*

ſcoridis

ſcoridis ita aſſerentis, loco de Cadmia, nec deſunt qui Cadmiam in lapidum fodinis inveniri tradant, falsâ quâdam lapidum cognatione : indè proſequitur multa oſtendere ſigna, quibus diſcernitur illorum error : verumtamen omitto ea, nè prolixus videar cum unuſquiſque legere poterit illa apud ipſum *Dioſcoridem* : ejuſdem fuit ſententiæ *Oribaſius*, *lib*. 13. ità proferens adverſùs illos, videlicet ſunt qui in lapidum fodinis inveniri Cadmiam aſſerunt, decepti nimirum à lapidibus qui ſunt Cadmiæ perſimiles ; cum his præterea maximus, apertiſſimúſque comprehenditur conſenſus cum *Ætii*, cùm etiam *Pauli Æginetæ*, qui de Cadmia artificiali tantummodo tractarunt : Hi equidem in rerum naturalium, necnon medicamentorum ſimplicium cognitione multùm fuerunt verſati, nec tamen aliam prodiderunt Cadmiam : verum nonne adeſt etiam Serapionis teſtimonium inter Arabes celeberrimi ſcriptoris, atque Græcorum aſſeclæ, ipſe redarguit exiſtimantes reperiri in montibus, & in curſibus aquarum petroſam Cadmiam, ſive climiam dicere malis Arabicâ dictione, quam ipſe prorſus negat eſſe veram climiam : quapropter admirari datur ſubſtituiſſe nobis *Galenum* impropriè Cadmiam naturalem foſſilémque reperiri, quam à Præfecto metallorum accepiſſe faſſus eſt ob veræ Cadmiæ, id eſt, artificialis, penuriam : ità quòd alteram Cadmiam videbatur Præfectus inſinuare *Galeno*, quæ verò deficientis vicem gereret, nam eaſdem fere vires utraque poſſidet, ſicuti eſt videre, præſertim in operationibus metallicis ; jam enim conſuetum erat priſcis luteo colore inficere æs cum prima artificialis Cadmiæ differentiâ, quæ Botritis eſt, & vulgò *Thutia Alexandrina* appellatur, quemadmodum nuper expoſitum fuit, hac igitur artificiali Cadmia conſtruebant auricalcum, quod *Avicennas* appellavit *Allaton*, dicens, *in Dictione quinta*, Allaton fit ex tribus libris Cupri, & tribus unciis Thutiæ : eâ verò deficiente, ut minori diſpendio optatum eveniret, reperierunt, experientiâ duce ; Inferiores ad hoc opus ſupplere quoddam genus lapidis mineralis, ac foſſilis, qui ſolus his temporibus in uſu habetur ; hunc plerique volunt eſſe Cadmiam foſſilem à *Galeno* recenſitam, ac ſummopere approbatam adverſus morbos, quibus artificialis Cadmia medetur, quinimò

ſcripſit ipſe *Galenus* eandem vim habere, atque præſtantiorem, quippe naturalem foſſilémque Cadmiam; Quare meretur equidem nominari altera Cadmia, aut ſaltem ipſius Cadmiæ ſuccedanea: ſed jure *Dioſcoridis* pſeudocadmia potius dicetur: hanc volunt Neotericorum plurimi eſſe lapidem calaminarem, alioquin calaminam, aut gelaminam dicunt, & idiotarum vulgus Thutiam zelaminam vocat; ſic vana multos opplevit opinio: eandem calaminam ſcripſit *Gabriel Falloppius Tractatu de Foſſilibus, cap.* 12. in uſum habitam eſſe pro inficiendo ære colore aureo, quod mox nuncupatur *l'Ottone*: idem atteſtatus eſt *Hieronimus Cardanus, de ſubtilitate Rerum, lib. 6. de Metallis*, in calce libri dicens, lapide calaminari, ſeu Magneſiâ uti loco Cadmiæ, qui tingunt æs in auricalcum: ipſe tamen errat in hoc confundendo Magneſiam lapidem foſſilem cum calaminari, cùm aliud ſit Magneſia, ac ſatis diſtet à calaminari, quod probabitur loco & tempore: at pro nunc omittam Magneſiæ hiſtoriam, quam in ſequenti capite exponere polliceor: in præſentiarum enim ad inceptum de Cadmia opus eſt redire, cui lapidem calaminarem convenire, atque ipſius Cadmiæ loco ſuccedere aſſerunt in multis morbis debellandis, & præſertim oculorum affectibus præſtare dicunt experientiam docuiſſe, & præ aliis, *Andreas Matthiolus, in Commentariis Dioſcoridis* recenſuit Cadmiam foſſilem mineralem, aſſerens eſſe lapidem calaminarem expertem metalli; præterea addit, ad hoc munus tingendi æs in oricalcum, aptum eſſe, & habere uſum: quod etiam aſſeritur à *Vannutio Biringutio, lib. 2. Pirotechniæ, cap.* 9. cum prædictis ſcriptoribus aſſenſit *Georgius Agricola, de hujuſmodi Pſeudocadmia*, nam *lib.* 1. *&* 8. *atq;* 9. *de Nat. Foſſilium, & lib.* 5. *de Ortu, & cauſis ſubterraneorum*, inquit, quod profuſa cum ære ejus colorem immutat & fucum facit auri enim colorem mentitur; eandem itaque appellavit ipſe *Agricola* Cadmiam Foſſilem metalli expertem, vulgò calaminam; hæc enim, aſſenſu omnium ſcriptorum, licèt ſulphur & argentum vivum, ad invicem mixta contineat; nihilominus cum proportione principiorum remanſit expers metallis & ab eis diſtat: ei enim Pſeudocadmiæ inſunt partes terreæ inquinatæ, quæ ab invicem ſeparari nequeunt niſi cum earum de-

perditione:

perditione: quod evenit ex ipſius materiæ cruditate, & indigeſtione: plures vero alias Cadmias foſſiles propoſuit *Agricola* ex ſuo cerebro, quarum alteram narravit eſſe Cadmiam bituminoſam ſub vena carbonum mineralium, prout *lib.* 4. *de Natura Foſſilium*: Alterámque Cadmiam continentem Sutorium atramentorum, & alteram inquit eſſe metallicam, quandoq; enim continet argentum, quandoque æs, interdum etiam argentum & æs, prout *lib.* 5. *de Natura Foſſilium* diffuſè tractavit, atque ſparſim plurimis aliis in locis ſuorum operum propoſuit Cadmiam foſſilem metallicam adeò acrem perſæpe reperiri, ut nudas manus atque pedes operariorum corrodat, niſi bene ſe caveant: imò aſſerit prædictam ſuam Cadmiam ſi ſublimetur, fieri admodum venenoſam, ità ut mures, grillos, lupos, & omne genus animantium interficiat: quamobrem voluit *Agricola* ex hâc Cadmiâ, quam cobaltum vocari ait à Germanis, conſtare lapidem aſſium, cujus facultas eſt conſumere carnem, quapropter Sarcophagus à Græcis nominatur: præterea placuit *Agricolæ lib.* 10. *de Natura Foſſilium*, hujuſmodi Cadmiam eſſe eandem quam deſcripſit *Galenus* reperiri in montibus & rivis Cipri propè metalla, atque ipſam, non æquè, exiſtimavit Cadmiam fuiſſe *Plinii*, quam non animadvertit deſcriptam à *Plinio*, *lib.* 34. *cap.* 10. ſub nomine lapidis ærofi, ſive ærarii, aut metalli æris, nam ex Cadmia *Plinii* elicitur æs, & dum igni Cadmia flagrans liquatur metallum fluit: idcirco, quantum à veritate diſtet *Agricola*, unuſquiſque conjicere poterit ex verbis utriuſque auctoris, nempe *Galeni* & *Plinii*, deprehendet enim diligenti examinatione utrumque fuiſſe alterius ſententiæ, quam non percepit *Agricola*; miror equidem tantum virum in hoc labi, at denique ne longius evager, referam in primis *Plinii* ſententiam, quæ minimè favet opinioni *Agricolæ*; nam eodem loco non rectè percepto ab ipſo *Agricola*, diſcurrens *Plinius* aſſerit lapidem, à quo elicitur æs, vocari Cadmiam, indè proſequitur, quæ dum in fornace evomit æs, novum ſortitur nomen, nam ex tenuiſſima ejus parte elevatâ in altum ad virgas ferreas producuntur quatuor Cadmiæ differentiæ, quas *Plinius* diſtinxit in capnitem, quæ & botritis dicitur: in placitem, zonitem alii appellarunt; in Onichitem; & Oſtracitem: præterea docuit

albam

albam eſſe Cadmiam, quæ ex lapide argenteo elevatur, verùm ex lapide ærario præſtantiorem eſſe aſſenſit: hæc omnia conferunt ſententiæ *Pedaſii Dioſcoridis*, præterquam viſus fuit *Plinius* aliqualiter variare in nomine lapidis, qui continet Cadmiam, quod parum refert: ex ſenſu enim verborum auctoris apertiſſimè habetur metaphoricè nominâſſe totum pro parte, videlicet lapidem ærosum pro Cadmia, latet enim Cadmia in Pyrite, hic eſt lapis ærosus, à quo excoquitur & fluit æs necnon eâdem occaſione elevatur Cadmia, quemadmodum jam expoſitum fuit; eadem fuit Cadmia *Galeni* lapidoſa recenſita, lib. 9. *de ſimplic. Medicam facultat.* loco de ſamia, & fuſius loco de Cadmia hæc à natura tantum abſque artificio producta eſt, nempe Pyrites; nam lapis iſte continet Cadmiam, quæ provenit ab eo in fornacibus, eamque ſic à lapide ſegregatam appellavit fornacariam, loco de Miſy, & combuſtam: ut facile eſt deprehendere ex dictis *Galeni, cap. de Terra Samia:* mox, loco de Cadmia atque de Pyrite, quippe reperitur non modò in montibus, ut in propria fodina, verùm etiam in rivis & fluminibus prope metalla, id eſt, prope metallorum fodinam. Verumtamen ibidem animadvertere velim, lapidem ærosum *Plinii* differre à Pyrite eroſo *Agricolæ*; ipſe enim *Agricola* pro Pyrite eroſo abſque dipthongo apertiſſimè nominavit atramentum metallicum, hoc enim concrevit ex ſubſtantia Pyritis ſoluta per eroſionem in aquam, ſive ſuccum dicas à natura in viſceribus terræ, in qua ſolutione & concretione, alteram novam formam induit; ſic enim omiſsâ, Pyritis formâ in eroſione, & ſolutione ipſius, dum inde concreſcit, mutatur in atramentum metallicum, quod eſt Myſios, Chalciteos, & Soreos, prout fuſiùs exponetur proprio loco: alioquin autem *Plinius* vocavit lapidem ærosum cum dipthongo Pyritem rudem, qui eſt gleba lapidoſa continens metallum æs, à quo aſſumpſit nomen ærosum, & vulgò dicitur vena metalli: nam ex ea fluit metallum vi ignis liquatum, tunc elevatur Cadmia artificialis: idem nimirum aſſeruit *Galenus, lib. 9. de ſimplicium Medicamentorum facultate*; expreſsè enim inquit, ex Pyrite proprio fieri Cadmiam. Sed redeamus ad *Plinium, cap. 13. ejuſdem libri*, ubi prodidit fieri Spodium & Cadmiam ex

lapide

lapide ærosa, ac ibidem addidit ex Pyrite fieri diphrigem ut oſtenderet lapidem ærosum eſſe ipsum Pyritem: ac superiori *cap.* 12. docuit medicamentum psoricon fieri ex una parte iſtius Cadmiæ veræ, quæ artificialis eſt, & duabus partibus chalcitidis, more *Dioſcoridis*: quamobrem ſatis probatum fuit unam & eandem eſſe Cadmiam *Plinii*, atque Græcorum, & ab ea longè aliud eſſe Cadmiam *Agricolæ* non rectè ab ipſo libratam, quæ minùs convenit cum Cadmia *Galeni*: ſuam enim Cadmiam tum Foſſilem, cùm & artificialem prodidit *Galenus* eſſe mitem utramque præditam facultate deſiccandi, ac mediocriter extergendi, lota verò præcipuè Foſſilis approbatur à *Galeno* utilis ad ulcera carnis impletionem poſcentia, & oculis & in toto corpore conferre: oppoſitum verò operari habemus Cadmiam *Agricolæ*, nam cauſticam vim atque venenoſam habere eam ait ipſe: quapropter conſequitur aberraſſe eum à toto Cœlo: & quæ dixit non ſatis firma eſſe patet; parùm enim veritatis conſentanea attulit ex ſua opinione, quæ de facili excutitur. Quare inter Cadmias connumeràvit etiam lapidem Comenſem coloris cinerei, ex quo tornantur vaſa in uſum habita pro coquendis cibis; cum tamen lapis iſte comenſis prorſus diſtet à Cadmia: reprobavítque eum *Dioſcorides*, aſſerens præ citato loco, nullam Cadmiæ vim habere, non tamen ſum neſcius eodem lapidem adulterari Cadmiam: alteram conſtituit *Agricola* Cadmiam bituminoſam, quæ in prunas projecta ardet, & allium ſilveſtre olet; tandem in cinerem abit: neque hanc habere qualitates Cadmiæ ullâ ratione probat: præterea ſi inſuper revocentur memoriæ, quæ ſparſim diverſis in locis prodidit de metallica Cadmia, apertiſſimè deprehendemus eum fuiſſe inconſtantem: nam *lib.* 3. *de Natura Foſſilium*, ait, eſſe lapidem durum, & candidum: at poſtea, *lib.* 5. explicavit, Tres eſſe differentias Cadmiæ metallicæ, Foſſiliſque, quarum unam, ait ex albo pallere, quam paulò pòſt tradidit eſſe pallidam albeſcentem, alterámque ſubluteam & levem: tertiam verò ex nigro rubeſcere retulit: nihilominus harum nullam dixit habere candorem, prout dixerat *lib.* 3. verumtamen neminem latere puto colorem candidum eſſe purum atque lucentem, cui contrarius exiſtet pallidus color: de-

inde

inde in *Bermanni* libro initio, inquit, præterea verò eſt aliud genus ferrei quaſi interdum coloris, Cobaltum noſtri vocant, Græci Cadmiam, non multùm differens à Pyrite: attamen, *lib. 9. de Natura Foſſilium*, expreſſit fieri Cadmiam in ærariis fornacibus ex Pyrite & Cadmia metallica foſſili; nam ex reliquis venis æris pauca & non bona oritur, quamvis alioquin *Agricola* exiſtimaverit: ex quibus comprehenditur equidem quod ipſe perturbavit veram hiſtoriam cum diverſis, ac etiam modò huc flectit, modò illuc ſe torquet; aliquando enim eſt profeſſus imitator veterum ſcriptorum, citans eorum auctoritatem, ità ut videretur eorum animam tenere, atque eorum favore exiſtimavit ipſiuſmet opinioni opem ferre: verum docuit ipſius verborum ſenſus in contrarium tandem diſtraxiſſe veterum auctoritatem, cùm indè viſus ſit interdum eis diffidere; inquit enim, non valere auctoritates ad refutandas opiniones; ex quibus patet ſibimet adverſari *Agricolam*; hinc evenit, ut ipſius opinionem habeamus ancipitem, quam ratione munitam afferre debebat, ubi noluiſſet ipſe aliorum ſcriptorum auctoritate uti, à quibus in multis diſſenſit, ſed eum docebat Philoſophi officio fungi ad unguem, quod eſt ſenſuum judicio & rationibus pugnare, quod tanquam axioma proloquiumve conſuetus eſt docere: attamen ipſe non obſervavit eum, cùm hoc munus ſuum eſſet & omittere opinionem, nam ea dici ſolet de re incertâ; è diverſo autem dicitur ratio vera atque certa, & ubi deficiat ea, congruit atque celebrum ſcriptorum auctoritas: quinimo oppoſitum ſentit *Agricola* ipſe, ſed eodem crimine execrabitur, quo ipſe alios eſt deteſtatus, præterea maluit ipſe corruptis vocabulis idiotarum, vocibùſque plebeorum, prout ſunt fodinarum ruſtici, operarii adhæreſcere: quam doctrinæ clariſſimorum auctorum, ut novam doctrinam conſtituere videretur ipſe, ſed hallucinatus extitit; exempli gratiâ, ut res magis pateat, recenſeamus propoſitum *Agricolæ*, ait, in *Bermanno*; ſucci autem ex quibus Pyrites, & argentum fiunt, videntur concreviſſe in unum corpus: atque id natum eſſe, quod Cobaltum appellant: ſunt qui idem cum Pyrite eſſe cenſent, quod eadem ferè inſunt, ſunt qui ſpecie, quod mihi placet, diſtinguunt, nam perſæpe inſignem corrodendi vim habet,

habet, ut manus & pedes operariorum, niſi benè ſibi caveant, excedat quod Pyritem efficere non ſcimus; hæc ſunt propria verba *Agricolæ*: unde ſi diſquiramus quid ſit Cobaltum, nemo nos docebit cum hujuſcemodi nomen non recenſeatur à Græcis, neque Arabis & eò minùs à Latinis auctoribus, præterquam ab idiotis quibuſdam rudibus operariis in fodinis Alemaniæ; quamobrem mirum eſt, quòd *Agricola*, in literis latè verſatus, vulgi deliria ſecutus ſit; inde viſus eſt ignorare quod Pyrite aliquando admiſtum reperiatur riſagallum & arſenicum, atque alia media mineralia coroſiva, quæ in prima ignis operatione evaneſcunt inſtar ſpiritus inter mineralia, prout ſunt, antequam elevetur Cadmia: hæc tamen non conſtituunt aliam differentiam lapidis metallici, ut alio nomine vocetur, præterquam Pyritis, ex quo ſit Cadmia Græcorum: memini quandoque audiſſe mineralium foſſores, qui eorum idiomate appellantur Canopi, lapidem metalli ſatis copioſum nuncupare venam metalli: alterum verò lapidem quamvis mineralem, & ejuſdem generis, ſed parum aut nihil metalli fixi continentem vocarunt Marcheſitam; cùm tamen uterque lapis, tum primus cum & ſecundus ſit mineralis, & ſub eodem genere dicitur Marcheſita, quæ idem eſt lapis Pyrites, quemadmodum confeſſus eſt *Georgius Agricola*, *lib.* 1. *de Natura Foſſilium*, ubi recenſuit media mineralia ex auctoritate *Alberti*, mox inquit, Pyrites ſolus ex toto illo numero proprie veréque eſt medium quod lapis permixtus & temperatus ſit metallo: idipſum aſſeruit *lib.* 10. *de Natura Foſſilium*, dicens: Verumtamen ſæpius totæ venæ conſtant ex Pyrite conjuncto continuatóque; & *lib.* 3. *de Ortu & cauſis ſubterraneorum*, inquit, atramentum ſutorium fit ex aqua lambente Pyritem, qui eſt quoddam mixtum ex lapide & ære, Chalcitii, & Miſy, & Sory, quod eſt flos atramenti ſutorii: nihilominus & ſi his bene geſſit non perſeveravit: prædictorum enim immemor & inconſtans diverſè locutus eſt in *Bermanno*, ubi ait, Kiſum, quod ſimile Galenæ pluſquam Pyriti, continet aurum & argentum: hoc nomen Kiſum eſt quædam vox corrupta in uſum habita tantummodo à foſſoribus, ſed ab eis parum æſtimatur hujuſcemodi lapis: dicunt enim ipſi eſſe lapidem hunc metallicum, qui parum aut

nihil continet metalli ità ut magis eſſet impendium, quam lucrum ſi vellent ab eo elicere metallum, quapropter demittunt eum: cum utilius ſit eligere lapidem metalli copioſum, qui quam minimo impendio plurimum congerat, nè damnum inferat poſt multos ſumptus, ſed multi lucri ſit, quem obſervari docuit *Galenus, lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultate*; ubi tractavit de terra ſamia: viſus eſt itaque *Agricola* pluribus labi: & præ cæteris neſcivit ipſe quo nomine appellaretur ab auctoribus lapis iſte mineralis, quem vulgus operariorum fodinarum Germaniæ vocavit Kiſum: deinceps voluit differre galenam à Pyrite: cùm tamen ſit galena idem cum Pyrite neque ab eo differt, niſi in ſpecie Pyritis à Pyrite: unde faſſus eſt *Agricola* Kiſum non eſſe dictionem Græcam neq; Latinam, ſed Germanicam Canopis familiarem: mox ait, quòd nec Pyrites nec Galena eſt, ſed ſuum quoddam genus habet; nam Pyritis colorem nec duritiem habet: verùm cùm *Agricola* videatur in ſermone ambiguus, diſquiremus veritatem à *Galeno* loco ſuprà-citato ubi prodidit differentias terræ metallicæ, juxta metallorum differentias, prout uberiùs in ſequentibus exponetur ſingulatim, ità ut facile ſit comprehendere unum eſſe genus terræ, aut lapidis metallici dicere mavis, qui Pyrites dicitur in plures ſpecies diſtinctus: idem habetur à *Dioſcoride*, & ab *Avicenna*: cùm non deſint alia veterum atque recentiorum teſtimonia, quorum *Amatus Luſitanus* in *Dioſcoridem* expoſuit molibdoidem *Dioſcoridis* eſſe lapidem plumbarem Latinorum, Kiſum Germanorum, & Marcheſitam plumbi Arabum, quæ tamen eſt ſine plumbo, perſimilis verò apparet galenæ, quæ eſt propriè vena plumbi dicta à Græcis μολίβδαινα, & à Latinis plumbago, hæc fertilis eſt plumbo, etenim vero ambo lapides iſti, nempe molibdoides, & molibdena, repetiuntur interdum in eadem fodina adeo ſimiles, ut oculis difficile ſit unum ab altero dignoſcere: præterquam mediò igne; eliquatur enim & fluit plumbum à molibdena, quia in ea continetur: illud verò non emittit molibdoides: natu eo ſterilis eſt ſed crepitat in igne & reſilit ab eo molibdoides lapis niſi alio corpore fuſibili aſſocietur, quod non contingit de molibdena, præterea hic habet teſſelas tenuiores, at

molibdena

molibdena habet eas craſſiores, quas vulgus operariorum appellat granam magis craſſam, hæc copioſum indicat metallum, uterque tamen lapis dicitur Marcheſita, una eſt ſterilis, & altera fertilis, quam *Agricola* nominavit galenam quemadmodum & alii Juniores fecerunt nixi auctoritate *Plinii lib.* 34. *cap.* 18. galena igitur eſt molibdena, & duplex: Nam artificialis eſt, alteraque foſſilis, de qua nos loquimur, galenam denominatam fuiſſe contendit *Marcellus Virgilius*, à Galitia Hiſpaniarum Provincia, in qua copioſa reperitur. Verumtamen ipſius opinionem deridet *Amatus Luſitanus* aſſerens denominari revera à voce Hiſpanica galena, quæ vox pulchritudinem refert: etenim in Hiſpania hujuſcemodi vena pulchrior quam alibi videtur, inde corruptè dicta fuit galena, utraque Pyritis ſpecies eſt: ejuſdem mentis fuit *Antonius Muſa Braſavolus, lib. de examine Metallorum*, ubi inquit. At Germani Pyritem ut Marcheſitam Kiſz vocant: ſed ſuis nominibus poſtea diſtinguunt argenteam,& auream, &c. verum atque *Gabriel Falloppius, Tract. de Foſſil.* apertiſſimè confirmavit utrunque lapidem; videlicet molibdoidem & molibdenam appellari Marcheſitam: prærerea differre utramque addidit ratione metalli tantùm, quemadmodum expoſitum fuit: de utraque confusè tractavit *Agricola* ſub diverſis nominibus, operariorum potiùs opinione imbutus, quàm verâ cognitione ductus, alioquin ſibi non contradixiſſet; nam aliquando faſſus eſt, quod jam negaverat, & confundit quod prius diſtinguere eniti videbatur; placuit ei eſſe utrunque lapidem unum & idem: quandoque prædictam venam habuit pro Pyrite, cùm ipſe dixerit in *Bermanno*, jam conſtat plumbum de nigro loquor, ex hâc unâ materiâ quam cernitis & Pyrite: prædictis & hujuſcemodi aliis ſæpe implicavit ſermonem ſuum, idcirco permultis lapſus eſt erroribus, qui ex diverſis proferri poſſent, ſed nunc ſuperſedendum puto: ſat eſt oſtendiſſe lapidem quemcumq e metallicum contineri ſub genere Pyritis, cujus differentiæ tot conſtituuntur, quot metalla ſunt, cum tamen præter eas reperiatur Pyrites cujuſcunque ſpeciei metallicæ ſterilis in quo natura adhuc non formavit metallum, licèt in potentia in eo exiſtat indigeſtum: Pyrite enim lapide inſunt

infuſa metallorum ſeminaria prima : verùm ex præhabitis ſatis atque conſtat Cadmiam veram fieri arte, juxta Græcorum traditionem, præſertim *Dioſcoridis*, qui maximus fuit atque fidelis experimentator ; cujus ſententia non datur reperiri Cadmiam foſſilem, præterquam Pyritem, qui non Cadmia ſed lapis Cadmiæ eſt, in eo enim latitat Cadmia ; hæc equidem non elicitur à calaminari lapide, neque ab alio lapide, prout nec Pompholix, nec Spodos, nec Dyphriges, præterquam ex Pyrite, in quo prædicta exiſtunt à natura producta : quod apertiſſimè deprehenditur voluiſſe *Plinium*, idipſum innuiſſe *Galenum* exiſtimandum cenſeo. Nam loco de Cadmia inſinuat lapidoſam appellari Cadmiam lapidem metallorum, qui in montibus reperiebatur à metallis, ſic apertiſſimè ſcripſit ipſe *Galenus*, inde ſubſequitur ; at ejus quæ combuſta eſt aliam Botrytim, aliam placitim Medici nuncupant : quippe ratio perſuadet nullam dari Cadmiam præterquam vulgarem *Dioſcoridis*, qui vi ignis & arte elicitur ex lapide metallico, ſi rectè conſideremus, ut palàm facit ipſius Etymologia, denominatam fuiſſe à Cadmo filio *Agenoris* Phenicum Regis : Cadmus autem fuit Thebarum in Bœotia conditor, & modum conflandi metalla invenit ; quorum conflaturà non modo Cadmia, ſed ſed alia plura oriuntur, quæ leviter per tranſcurſum tetigi : etenim ſatis expoſita ab aliis mihi viſa fuerunt, ad eos recurrere poteritis ; reliqua verò aut ignota aut difficilia aperire ad unguem incubui : Ex Cadmiæ prima differentia nuncupata, vulgò Thutia Alexandrina, fit unguentum de Thutia conſuetum officinis, quod falſum exiſtimârunt recentiores eſſe unguentum diapompholigos *Galeni* ab eo magnopere celebratum, *lib.*2. *de Arte Curativa*, ad *Glauconem de Cura Cancri*, ubi illud componebat ex Pompholige, hi verò ejus vice abutuntur Thutia : quamobrem aberranter ſæpe unguentum de Thutia nominant diapompholigos, credentes utrunque idem eſſe, cùm tamen inter ſe differant : Aliud verò unguentum de Thutia, id eſt, de Cadmia deſcripſit *Galenus*, *lib.* 2. *de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap.* 14. ſub nomine *Proprio Diacadmiæ*, quod indicat de Thutia idem tradidit, *lib. de Compoſitione Medic. per gen. cap.*11. ubi deſcripſit etiam unguentum de Molib-

dena,

dena, eadem unguenta fuerunt deſcripta à *Bartholomeo Maggio, lib. de vulnerum ſclopetorum curatione*, quæ apud eum, prout prope *Galenum*, oculis percurri poſſunt: præterea quod jam pollicitus ſum, ecce nunc libentiſſimè aperiam de Magneſia, quæ, cùm paucis ſit nota, non verò exiſtimata fuit à *Cardano* pro lapide calaminari, quare hallucinatus unum cum altero confundit: nè tamen hujuſcemodi error, ceu lolium in alios difluat, pandam utriuſque hiſtoriam in ſequenti, ut planè unuſquiſque deprehendere poſſit quantum calamina diſtet à Magneſia.

CAP. IV.

De Calaminari Lapide, *&* *de* Magneſia, *quomodo inter ſe differant.*

CAlamina lapis, eſt mineralis ponderoſus imbutus ſulphure, & argento vivo, fugacibus & impuris, & pauca proportione miſtis & indigeſtis, quapropter caret metallis, neque cum eis reperitur, ſed extra eorum fodinas, præterquam plumbi, nam prope eam ut plurimùm exiſtet: quamvis & plumbo deficiat non per ſe funditur igni, imò uritur & evaneſcit. Verumtamen ſi æri fuſo cautè projiciatur, móxque tegatur vitri ſcobe, ut meliùs igni retineatur, tunc funditur cum ære atque tingit eum in oricalcum, hoc eſt, colore luteo, qui, ceu medius color, reſultat ex duobus contrariis; præterea auget metallum in pondere, neque in alio uſu habetur: coloris cinerei luteſcentis eſt ipſe lapis, non vehementer durus, at fragilis; calefaciendi & exſiccandi vires habet, advehitur ex Alemania, atque ex Como, & Mediolano celeberrimis Urbibus Italiæ in Gallia ciſalpina, necnon ex agro foſſi novi Senenſis in Tuſcia: Magneſia verò naturalis, foſſilíſque eſt lapis mineralis, inter media mineralia, ut dici conſuetum eſt, connumeratus: impendit ei natura argentum vivum & ſulphur, quemadmodum

& aliis mineralibus : variè tamen ob diverſam materiæ eorum proportionem, ac naturæ ipſius operationem ex variis accidentibus, quandóque laceſſitæ : quapropter conſequitur etiam varia eſſe inter ſe mineralia, prout habemus à Philoſopho, *lib.* 4. *Metheororum*, ejuſdem fuit ſententiæ *Petrus Bonus in Margarita precioſa* : idcirco ſulphur in magneſia eſt turbidùm, magis fixum & minus inflamabile quàm ſit in Cadmia, & naturæ martis magis approximatur : hæc prodidit memoriæ *Geber*, *lib.* 2. *ſummæ perfectionis*, *cap.* 4. ubi ferrum indicavit pro marte, quamvis marte cæteríſque metallis ſit actualiter penitus expers lapis iſte, colliquatur tamen igne, ac (more metalli) funditur cum vitro & cum omnibus vitrificari aptis : at diu non perſeverat igne, longo enim igne evaporat donec prorſus evaneſcat : dum verò in modica quantitate fuſus ſit cum vitro purificat, eum albificat & perſpicuum reddit, quamvis antea viride aut luteum opacúmve & immundum eſſet : quamobrem vitriariorum vulgus utitur Magneſiâ commolitâ, ſale ſodæ, quem Arabes nuncuparunt ſalem alKali, Latini autem ſalem vitri; hunc enim commiſcent Magneſiâ & ſilicibus flumi- num albis interiùs micantibus vitro vel arenulâ quâdam plená vitro ; inde omnia hæc ad invicem compoſita urgent in fornace reverberatoria igne fortiori incinerari & reduci in maſſam quam vitriarii ipſi appellant frittam, alii ammonitrum. Prædictam autem frittam reponunt in altera fornace in vaſis ad hoc munus aptis,& præcoquunt donec reducatur ad actum perfecti vitri ; dum verò coquitur, expurgatúrque uſque ad claritatem, eructat ſpumam quæ concreſcit inſtar ſalis albi, tollitúrque verriculo hæc ſpuma tanquam recrementum, quod appellant fellem vitri, alii florem vitri aut cryſtalli, ubi tenuiùs elaboretur ſaporis mixti, magis tamen ſalſi quam amari,in uſu habitus eſt ab aurifabris ob ſuam facilem fuſionem : & à mulieribus pro expolienda facie : Ex prædictis igitur facile eſt comprehendere, ſalem alKali, id eſt, ſodæ adminiſtrari, ut vitrum fluere faciat à ſcobe lapidis fluminum vel arenæ in quibus nimirum exiſtit à natura procreatum : quapropter ſoda, Arabicè dicta Kali, nuncupatur à quibuſdam herba vitri ; cum enim ſal ipſius herbæ ſodæ, eliciat vitrum à lapide vel arenâ, & fluere

faciat

faciat eum in igne: ſic intelligendum de lapide Magneſiæ, quem falsò exiſtimavit *Falloppius*, *Tractatu de Foſſilibus*, *cap.* 6. habere in ſe vitrum, imò aſſeruit Magneſiam eſſe ſpeciem vitri, præterea exiſtimans opinionem ſuam fulcire, perverſè citavit *Plinium*, *lib.* 36. *cap.* 8. enitens atque ejus ſententiam diſtrahere, quod autem incaſſum egit; *Plinius* enim non inquit Magneſiam eſſe ſpeciem vitri, neque in ſe habere vitrum: exponit verò fundi & colliquari ad uſum vitri, quod equidem verum experientiâ habitum eſt: nam cum Magneſia dilucidatur vitrum, quemadmodum jam explicatum fuit, alter quoque uſus habetur; ſi enim Magneſia ſuperaddatur vitro in majori quantitate, quam requirat opus dilucidationis, inficit eum colore purpureo, idem præſtat vaſis figulinis, ac eorum figuris ſi liniantur; pinganturque e Magneſia ſoluta; verùm enim *Falloppius* aliâ ratione nititur opinionem ſuam teneri, ita dicens, lapis non funditur niſi in ſe habeat argentum, aurum, ut aliud metallum, aut vitrum: Et ad propoſiti ſui confirmationem adducit aúctoritatem *Galeni* & *Alexandri Aphrodiſei*, quorum ſententiam veram fateri licet, ſed eam uberiùs explicare, ne diſtrahatur obiter mihi occurrit: cùm plurimi huic opinioni contraria ſenſu comprehendantur, ut infra ſcripta, quæ metallis, atque vitro carent, nihilominus funduntur igni, & colliquantur prout ſunt ſepum, adeps, butirum, pix, cera, & galbanum: ex mineralibus verò ſulphur igni funditur, & liqueſcit more metalli, quamvis nullum habeat in ſe metallum neque vitrum: & alia his carentia colliquantur, ut putà piſſaphaltus, alumen, vitriolum, & arſenicum, chryſocalla foſſilis, ſalia, tartarum, & nitrum: At quid dicam de Pyrite? Qui eſt lapis metallicus, veruntamen reperitur quandoque cum metallo, quandoque abſque actuali metallo, licèt eum contineat in potentia, at ex incompleta concoctione, non abſoluta fuit metalli forma, & ſi in utroque reperiatur eadem radicalis humiditas viſcoſa, conſequitur etiam ut uterque lapis fundatur, ut proculdubiò fundi habemus experientiâ compertum: Quare ab univerſalibus exordiendum cenſeo, ut indè facilior ſit particularium cognitio: diverſi enim conſpiciuntur effectus evenire è rebus procreatis à diverſa elementorum compoſitione:

nè

nè verò egrediar à propoſito, exemplum afferam de his quæ per ignem colliquantur; in eis enim vincit aqua, quemadmodum ſcripſit *Philoſophus, lib.* 4. *Metheororum, tex.* 54. quæ liquefiunt ab igne, hæc ſunt aquoſiora: quædam autem, & communia velut cera: mox paulò inferiùs proſequitur, aurum itaque quidem & argentum, & æs, & ſtannum, & plumbum, & vitrum, & lapides multi innominati, aquæ omnia enim hæc liquefiunt calido: idipſum meminit *tex.* 52. etenim multa ſunt aquoſa, quæ igni non liqueſcunt, ſed abſumuntur, quando ſimplici aqua, aut terra ſimpliciter, & aqua exiſtunt prout lutum: unde ut omnibus plana utraque ſint exemplis agam, & præ cæteris ligni exemplum afferam, in ligno enim eſt triplex humiditas: & prima,nempe aquoſa & frigida humiditas ligni viridis prohibet eum comburi, tandem verò abſumitur; nam cremabilis atque vaporabilis eſt in igne: ſecunda humiditas unctuoſa ſive oleaginea facit lignum ardere, ac æquè in flammam vertitur & conſumitur, lignùmque in cinerem abit; Tertia vero humiditas in cinere permanet, quæ eſt valdè modica, & ſubtilis fixa, & perpetua, nihil inflammabilis, ipſa eſt vitrificans & diaphanitatem vitream faciens, quod etiam eſt diſquirere à Philoſopho,*textu* 31.ejuſdem libri præcitati,& 32. necnon trigeſimo quarto, atque quadrageſimo octavo, quibus in locis diſtinctè docuit quæ ſimpliciter ſunt humida, aquoſa areſcunt igni abſque ulla liquefactione, prout apparet ex luto terræ & aquæ: nam remanet teſta aut terra friabilis, & ex lapidibus ſimplicibus, & marmoreis calx: Aquoſa verò,quæ conſtant pingui humiditate, & viſcoſa non areſcunt; viſcoſitas enim aquæ facit ea fluere in igne, & tuetur ea nè areſcant, quemadmodum videmus evenire ex adipe,butiro,oleo,galbano, pice, & cerâ, hæc omnia tamen & hujuſmodi alia corripiuntur flammâ, prout proprium eſt omnium pinguium & oleagineorum inflammari: Rurſus humida, ſive aquoſa quæ pingui humiditate, & viſcoſa naturali non fæculenta conſtant, adeò tenuiſſimè miſta ac peroptime colligata cum terreſtri ſubtili in profundo, & in omnibus partibus hærente, ità quòd utriuſque plurimum cum plurimo utriuſque, & in plurimo conſtat magnopere commiſtum: ex hujuſcemodi compoſito non ità facilè

cilè corpora in flammam vertuntur, neque in fumum, neque ab eis humiditas illa radicalis: & propria ſeparatur neque madefacit ea exiſtunt corpora homœomeria, id eſt, cum ſimilitudine partium procreata: è diverſo autem, quælibet alia ſimplex humiditas, aut ſi compoſita ſit extrinſeca, ætherogeneaque, madefacit, & abſumitur, etiam ſi pinguis non bene commiſta cremabilis eſt, aut ſi pauca humiditas at multum terræ prædominetur; ſi liquefiant tandem comburuntur abſque flamma, ut ferrum & lapis; adeò quòd ignis, vel igneus calor non recedit donec prorſus conſumentur: prout conſpicimus evenire ex oleo lampadis, & humido radicali Ethereorum, quod non accidit humido radicali metallorum: Ex quibus ſatis conſtat, colliquari igni, non modò metalla, & vitrum verumetiam lapides minerales, modò metallium in actu aut vitrum habeant aut in potentia, quorum meminit Philoſophus, ut ſuprà; quædam magis tamen, minúſque durant, prout perfectè fixa ſunt vel non: Neque his obſtant *Galenus* & *Alexander*, quamvis iſti viri egregii dixerint non fundi lapidem, niſi contineat in ſe metallum aut vitrum, cùm non lateret eos reperiri lapidem metallicum, actuali metallo fœtum, necnon & alium exiſtere abſque actuali forma metalli ob materiæ indigeſtionem, cùm metallum in eo inſit in potentia: ex hujuſcemodi enim reperiuntur lapides minerales qui nunquam perveniunt ad perfectionem acquirendi formam metalliferam, nihilominus nuncupantur metaphoricè metalla; nam licèt non ſint metalla, deducuntur tamen à metallica materia: quamobrem *Galenus lib.9. de Simplic. Medic. facultat. loco de Chalcantho, in Calce capitis*, inquit, Memineris autem quod ad ſiniſtram manum conſpectum nobis dixerim metallum Soreos, Chalciteos, & Miſios: hoc eſt, atramentum metallicum in tres differentias diviſum, quod funditur igni, nec tamen ab eo fluit metallum neque vitrum: quod argumento eſt intellexiſſe de lapide metalli tam in potentia, quàm in actu, & ſi dixerint prænominati non fundi lapidem niſi inſit in eo metallum aut vitrum, hoc æquè pronuntiarunt reſpectu lapidis vel terræ ſimplicis, quod ex prædictis conſtat ſatis planum. Quare operæpretium duco diſcretè aſſumere *Galeni*, & *Alexandri* ſenten-

tiam, nè unà cum *Falloppio* aberremus à veritate: prædictâ igitur ambiguitate ſolutâ, ut pro certo cernere eſt, lapides minerales fundi poſſe igni,quamvis actuale metallum non contineant, neque vitrum: Verumtamen hoc variè contingit: eorum enim quidam ex facili, ac per ſe fluunt igni, ſi humiditate metallica exuberent, prout diximus de Pyrite, & de Pyrite eroſo Agricolæ, id eſt, de atramento metallico. Alii verò lapides fuſioni difficiles; quatenus & alii per ſe non colliquantur, nec colliquari poſſunt, præterquam ſi fuſilibus admiſceantur igni: hujuſcemodi enim lapides minus humiditatis abundant, ſatis verò fumoſam, evaporabilémque materiam terream habent, qualem diximus habere molybdoidem calaminarem, & magneſiam, & ſic de hujuſcemodi aliis intelligendum puto, quæ aliorum miſcela liqueſcunt igni, in eo tamen diu non perſeverant, ſed evaneſcunt partim, & partim in calcem reducuntur: Reliquum eſt redire ad magneſiam, & perſcrutari an contineat in ſe vitrum vel vitri materiam ſive in actu; ſive in potentia ſaltem: unde ſicuti palam eſt omnium oculis vitrum eſſe materiam tranſlucidam; quæ in arena alba fulget, & in lapidibus albis præſertim fluminum, & præ cæteris Ticini fluvii Inſubriæ in Eridanum fluentis: in his enim natura procreatum, micat vitrum: Oppoſitum verò conſpicitur in Magneſia, nam lapis eſt ater in omni parte opacus, abſque ullo ſplendore, quem nigrum *ferè* ad purpureum vergens videmus quotidie, & in uſum habere eum vitriarios pro vitro expurgando innoteſcit: idem aſſeruerunt ſcriptores, qui de lapidibus tractarunt, & præ cæteris *Camillus Piſaurenſis*, *lib.* 2. *Speculi de Lapidibus*, prodidit magneſiam lapidem eſſe idem cum Alabandico, indicavítque eum coloris nigri, qui tendit ad purpureum. Præterea,aſſeruit eum habere uſum ad clarificandum vitrum: idem aſſenſit *Vannutius*, *lib.* 2. *Pirotechniæ*, *cap.* 9. ubi ait, Manganeſum, ſic corruptâ voce, ut vitriariorum vulgò, appellat magneſiam, eſt medium minerale expers metalli coloris atri ferrei, accommodum purificare vitrum: his aſſenſit *Albertus Magnus*, *lib.* 2. *Tract.* 2. *de Lapidibus*, *cap.* 11. de lapide eodem diſcurrens *Plinius*, ſub nomine Alabandici, cùm aliud ſit à gemma loco præcitato, inquit eſſe nigrum

&c.

& vergere ad purpureum, ac colliquari pro uſu vitri: Præterea *cap.* 26. ejuſdem libri apertiſſimè expoſuit inventum fuiſſe caſu *Neronis* principatu, modum eliciendi vitrum ab arena cum nitro in littore maris, quod unuſquiſq; ledere poterit apud ipſum *Plinium*: indè cùm tempore ceperunt quidam experiri magnetem lapidem, qui alioquin dicitur lapis ſacer, calamitta ſideritis, & *Heraclius*, ut legitur in *Plinium*, *cap.* 16. *lib.* 36. & apud *Galenum*, 3. *de ſimplic. Medicament. facultat.* & *lib.* 8. ubi idipſum repetit: magnete igitur lapide uſi fuerunt, hâc ratione ducti, quòd attrahit ferrum, unde exiſtimârunt poſſe forſan attrahere atque vitrum ab arena & à lapidibus quibus exiſtit à natura concretum: hæc plana fuerunt à *Plinio* expoſita: verùm cùm juxta optatum non evaſerit, omiſerunt eum, & vice magnetis poſteriores, præter ſalia, uſi ſunt magneſiâ, vulgò manganeſo, qui ſatis diſtat à magnete: idcirco *Avicenna* jure de his tractavit duobus diſtinctis capitulis, Primus eſt 463. *de Magnete*; alter vero capitulus 465. *lib.* 2. Tract. ſecundi fuit *de Magneſia Lapide*: Præterea, vice nitri, ob ejus penuriam, ſuggerunt ſalem alKali, aut loco ejus, ſalem ex cinere ſilicis, qui aratron & ſal vitri dicitur, teſte *Rogero Baccone* Anglo: eo enim utuntur Angli pro ſale alKali ad faciendum vitrum, ut ità dicam; idipſum faſſus eſt *Gabriel Falloppius*, *Tractatu de Metallis*, *cap.* 11. cinis additur loco nitri: hæc enim ſapiunt naturam nitri, cùm ſcire liceat educi poſſe arte ſalem & nitrum non modò ex metallis, verùm & herbis, lignis & quocunque corpore exuſto; omnes enim cineres habent ſalſedinem: idcirco *Geber* in principio teſtamenti ait, ab omni re combuſta poſſe fieri ſal; ſuppeditant igitur prædictum ſalem arenæ albæ aut lapidibus albis interiùs micantibus nitro, & ſi diverſis temporibus mutaverint hujus compoſitionis ingredientia, quandoq; unum & interdum aliud experiendo, ac prout meliùs viſum eſt operantibus negotium ſuccedere, & occaſionem exigere: Veruntamen nunquam dimiſerunt arenam vitream, neque lapides prædictos vitreos; ab eis enim, ceu ſtirpe propriâ, elicitur vitrum, licèt auxilio nitri aut ſalis foſſilis, aut marini, aut alterius ſalis factitii, ut ex cinere anthyllidis, aut herbæ ſodæ, aut hujuſcemodi aliis, quæ vitrum fluere faciunt, & ope manganeſi

 dilucidatur,

dilucidatur, quod facilè deprehenditur ex quantitate & ſymmetria ingredientium hujuſcemodi negotio, in quo minima ſuppeditatur quantitas manganeſi : quod exemplo agam, ut magis pateat : Capiunt vitriarii ſolertes ſalis alKali, aluminíſve catini dicas libras centum arenæ albæ vitro plenæ, aut lapidum vitro fulgentium libras centum, & quinquaginta, & quandoque aſcendunt ad libras ducentum arenæ vel lapidum cum prædicto minore pondere ſalis, his addunt manganeſi uncias ſex & quandoque minùs, nam majori quantitate inficeretur vitrum colore purpureo, quod ſi accidat, ſuperaddunt aliam portionem materiæ vitri, ità ut diminuatur quantitas manganeſi, adjiciunt atque parum ſalis tartari ; hujus enim facultas eſt abſtergere & dealbare : ex prænarratis hactenus conſpicuum eſt, non exiſtere vitrum in manganeſo magneſiáve dicatur, ſatíſque probatum fuit, longè diſtare à lapide calaminari : Vitrum itaque naturale elicitur ex lapidibus & arenis, ut veterum auctoritate demonſtratum fuit, quibus æque aſſenſit *Georgius Agricola, lib.* 1. & 5. *de Natura Foſſilium*, recentiores ſcriptores fuerunt ejuſdem ſententiæ, ut puta *Andreas Libavus*, *Joſephus Quercetanus*, & *Rogerus Bacon* Anglus, qui *lib. de Arte Chymica, pag*, 131. præ cæteris aſſeruit, fieri vitrum ex cinere ſilicum, nam hi ſunt lapides mineræ vitri, educitúrque vitrum calcinatione lapidis vel arenæ, quod fluit facilius auxilio ſalium è cinere ſodæ aut ſilicis : neque his obſtant futiles commentitiæque opiniones eorum, qui nonnulla proferunt, ea exiſtimantes ſuæ favere opinioni, nempè quod ſalia vitrificantur ac vitrificare faciunt, quare ut plurimum utuntur, hodierno tempore ſale alKali ex cinere herbæ Kali, vulgo ſodæ : aut anatron ſale nempè ex cinere ſilicis, quibus admiſtis arena, aut lapidibus faciunt vitrum : errant autem à toto cœlo, & rem ipſam minùs Phyſice perpendunt qui pro ſuo *Achille* habent hoc argumentum, quod cineres ſaliáque vertantur in vitrum idem incaute aſſeverant etiam de metallis fieri vitrum, quia vitrificari videntur, ideo imperiti adeo ſunt & ſtupore capti quod non diſtinguunt vitrum à vitrificatione quæ fit quandoque in ſalibus ad ſimilitudinem quandam levem vitri : Quamobrem hujuſcemodi viri in ſaxum verſi per caput Meduſæ. Gorgonis videntur,

cum

cum cortices tantum ferum hi oculis eradant, interiores verò medullas nulla animi ſolertia rimari poſſunt: verum qua Circe dementati ſunt ne meminerint ſententiæ Geberis eximii ſcriptoris: inquit enim rem omnem ſua humiditate privatam nullam dare fuſionem excepta vitrificatoria, ferrum ex maximo ignis calore converſum in naturam vitri eſt humiditate privatum debile, &c. Præterea experientia docuit quod omne metallum vitrificatum eſt liquatione privatum, & omnino exhauſtum, & ſi aliquam vitri ſimilitudinem habet, non tamen eſt vitrum verum de quo intelligi voluit *Geber*, ubi dixit, excepta vitrificatoria cui proprium eſt liquefieri: alioquin verò qui putant vitrificationem ſalium aut metallorum eſſe vitrum, decipiuntur more infantium qui ſtulte hominem quemcunque vident patrem ſuum eſſe exiſtimant, cum non ſit; Ignorant ne iſti ſpecilla, & ſpecularia, quæ feneſtris inſerta aerem excludunt, & tranſmittunt lumen fieri ex teſſellis vel orbibus è nitro naturali factis, & plumbo inter ſe junctis, aut ex lapide ſpeculari, qui perſpicuus eſt, hæc ceperunt memoria Senecæ; aut ex chryſtallo non aliter ac ex chartis aut linteis cera alba, & ſepo caprino inunctis; cur autem non ex metallorum vel ſalium vitro fieri conſpiciuntur: reſpondetur præter enarrata, quia ex his vitrum non agi compertum eſt, ex quo feneſtræ, & vaſa fieri poſſint, quemadmodum ex vitro naturali: ex hoc autem ſi vitrificatione metallica admiſceatur, fiunt vaſa obſidianis ſimilia, atque gemmæ ſophiſticæ formantur coloris tincturæ ipſius metalli: ſed liquefactio, veráque vitri forma procedit ab ejus materia vitri à natura inſita; memoriæ prodidit *Plinius* loco ſupra citato antiquiorem fuiſſe originem ac uſum materiæ obſidianæ, quam vitri: antiquitus enim fiebant vaſa obſidiana ex lapide quem *Obſidius* invenit in *Æthiopia*, & ſi reperitur in India, in Hiſpania, & in Samnio Italiæ, lapis iſte ex nigro tranſlucentíque colore in ſimilitudine vitrum eſt, quando æquatur ac tergitur umbras & imagines reddit more ſpeculi, non funditur tamen ut vitrum quanquam ex eo formarentur tunc vaſa citra liquefactionem, ut conſuetum eſt fieri ex Alabaſtro, & hujuſcemodi aliis: in hoc lapſus eſt *Georgius Agricola*, *lib.* 1. *de Natura Foſſilium*, falſo exiſtimans obſidianum lapidem eſſe

gagatem,

gagatem, hic enim non eſt lapis, ſed gummi, quamvis à quibuſdam connumeretur inter lapides, cùm nil aliud ſit præterquam ſpecies ambiæ nigræ, quæ prorſus diſtat à lapide obſidiano ; veruntamen componitur materia quædam fuſibilis, ex vitro & ſcoriis metallorum etenim nigreſcit, atque tranſlucet inſtar lapidis obſidiani, dicitur vitrum obſidianum, quod liqueſcit, ex eoque fiunt vaſa, quæ ob ſimilitudinem appellantur obſidiana : quapropter placitum mutare hortor eos, qui aliter ſenſerunt ac veritatem deoſculari : ſed de his ſatis, cum ſuperfluum ſit longius evagari extra inſtitutum meum, ſufficiat tantum ambiguitates eorum, quorum in ſermonem incideram, ſolviſſe : Unde nil aliud ſupereſt præterquam exponere Magneſiam Philoſophorum, nè deſit liber tam præſtanti ornatu.

CAP. V.

De Magneſia Philoſophica.

MAgneſia, quam conſtruunt Philoſophi, atque colunt, ſit ex materia minerali, in quam immerſit naturà utrunque ſemen metallorum, & in ea operatur natura, attamen auxilio artis, ne loqui videar de magneſia ſimplici ſubſtantia mercurii videlicet ſulphuris & ſalis, per Archeum terræ ut Chimicorum verbis utar, concinne unita & elaborata in viſceribus ejus : cum talis non reperiatur ſuper terram, aliam itaque pertractant Philoſophi non vulgarem ſed naturali ſimilem naturæ veſtigia ad unguem arte proſequendo, cum ars equidem ſit naturæ imitatrix, ut voluit *Philoſophus, lib.* 4. *Metheororum*, ac ſecundo *Phyſicorum* : conſtituunt ex argento vivo, & ſulphure non vulgaribus, ſed Philoſophicis, quæ ambo ab una radice proveniunt, natura enim ex una radice procreat omnia metalla, eadem vero ſunt principia hujus Magiſterii, artiſve dicas, & naturæ in generatione metallorum teſte *Gebro, lib. de Inveſtig. perfect.* alioquin verò evenit animalibus, ut æque ait *Galenus in Comment.* 1. *lib. Hippocr. de Natura humana,* origo ex una non conſtat, nec

nec gignere poteſt, niſi alicui miſceatur quod ſit ejuſdem generis, eandémque facultatem habeat ac mutuam naturæ affinitatem, & mutuò temperamento rectè commiſceatur: ſed aliter evenit in metallis, in una enim maſſa confuſa ſunt quatuor elementa,necnon metallorum ſeminaria ad invicem compacta, & creata à natura, quemadmodum ſunt in vegetabilium ſeminibus; quæ conſtant ſpiritu,anima, & corpore in una & eadem materia aggregata: quippe hæc ſunt lapidis Philoſophici principia, videlicet terra, aqua, & ignis, & ex prioribus reſultat quartum quod eſt aer hæc autem ſegregantur depurationis gratia mox uniuntur & ex his convenientibus in natura fit generatio vera juxtà *Ariſtotelis* ſententiam omnis quippe generatio eſt ex univoco convenienti, ut *lib.* 7. *Metaphyſicæ*: decoctione enim perficiuntur in unum juxta proverbialem Philoſophorum ſententiam ex uno ab unoque incipiendum,& ad unum deſinendum eſt, quamvis quamplurimas alias operationes ſimilitudinarie deſcripſerunt Philoſophi prout & nomina multa diverſáque attribuerunt eorum Magneſiæ: quandoqce enim locuti ſunt de ipſa nomine omnium metallorum. Interdum verò nomine omnium ſpirituum: & aliquando nomine vegetabilium: nonnunquam etiam animalium: ac ſæpe nomine omnium colorum: & aſtrorum errantium, aut ſyderum circuli æquinoctialis: horum tamen nullum eſt proprium at ſimilitudine illius per quod nominatur Magneſia, quandoque per characteres, inſignéſque figuras, præter fabulas, quarum Poetæ aſſumpſere occaſionem ut arbitror, ne res ſublimes ad plebem ignobilem devenirent, idcirco ſub extraneo cortice ſuppoſitorum ſuaviſſimum ſuccum recondiderunt: ut legentium animi tanta operum, & nominum multitudine diſtrahantur à magiſterio & nunquam tam denſis tenebris lucem conſpecturos ſe confident: nimirum ſi fatui non intelligunt, & in ſuo labyrintho perpetuo errant,at ſi filo *Ariadneo Theſei* uterentur facilè ſe explicarent: hoc eſt filum doctrinæ quam paucis ſecretis verbis in tabula ſmaragdina ſcripſit Sapientiſſimus *Hermes Triſmegiſtus*, ſapientibus tamen ſolis ceu muſarum cultoribus aperuit eam, ubi incepit verum ſine mendacio, certum & veriſſimum quod eſt inferius eſt ſicut quod eſt ſuperius, & quod

eſt ſuperius eſt ſicut, quod eſt inferius ad perpetranda miracula rei unius, &c. Si quis voluerit reliqua Hermetis verba ſcire recurrat ad ejus ſcripta in quibus ſecreta philoſophici magiſterii prodidit, ea enim brevitatis gratia omitto: verum ad ejus confirmationem audite *Bernardum Treverenſem* Comitem, opus noſtrum fit ex duabus ſubſtantiis, naturíſq; mercurialib⁹ uni⁹ radicis ſive eſſentiæ, acceptis omnibus crudis è minera tractis, mundis, & depuratis junctis per ignem convenientem, prout requirit materia, atque continuum expetit ignem, donec ex duobus unum fiat: quæ innuit auctor ipſe fuiſſe antea in unum & idem adinvicem naturaliter unita, nempe ſulphur & argentum vivum, duo metallorum ſemina, inſtar maris & fœminæ. Idcirco Comes, in *Epiſtola ad Thomam de Bononia, Caroli* 8. Francorum Regis Medicum, ait, Philoſophi aurum, in quo activiora ſunt elementa, tanquam ſemen maſculinum cum argento vivo in quo paſſiva ſunt elementa, &c. Ex his comprehenditur, apertè demonſtrâſſe Comitem vigere in auro ſemen, quod *Heraclitus* appellavit Animam, ſpiritúmque auri, qui níl aliud equidem eſt quam igneus vapor; in hoc imitatus eſt *Ariſtotelem*, ubi *in quarto Metheororum*, in principio, inquit, Generari metalla ex duplici vapore: cuncta hæc aſſeruit, licèt vario modo dicendi, *Raimundus Lullus in Therica Teſtamenti*, *cap.* 83. ſic proferens; Anima eſt in ſemine, ſicut Magiſter in ſuo Artificio: quod fuſiùs in compendio tranſmutationis animæ metallorum repetit, materiam lapidis eſſe animam metallicam, & menſtruum noſtrum rectificatum & actuatum ſeu lunariam cælicam mercurium vegetabilem ortum à vino rubeo vel albo: Veruntamen ne aliquis ratione ſtupidus decipiatur, & à veritatis ſemitâ detorqueatur, hinc pecuniæ jacturam faciat corpúſque & animum affligat, admonere velim locutum fuiſſe *Raimundum* ſimilitudinariè, cùm vinum non ſit proportionatum generationi metallicæ; idcirco *Antonius* ab abbatia ſacerdos in ſecunda Epiſtola inſinuat, ſpiritum è vino relatum à *Raimundo*, elici ex cavernis terræ, prout mineralia cuncta: quaproprer pro vino intellixiſſe cenſeo materiam metallicam; naturaliſſimum enim eſt unumquodque generare quale ipſum eſt, nam ſecundum proprietatem materiæ erit ei appropriata,

certa

certa forma, ſecundum ſuam actionem, teſte *Philoſopho*, in ſecundo *Phiſicorum*, & in ſeptimo *Metaphyſicorum*, Omne genitum à ſuo ſimili, prout & in quarto *de generatione Animalium*; necnon ſecundo libro *de Anima* dixit, quemadmodum ex animalibus animalia, ex plantis plantæ, idem pro comperto habetur evenire metallis : Quod aſſenſit *Petrus Bonus* Feraríenſis Medicus, & Philiſophus multæ æſtimationis ſuis temporibus ejus libro *Margaritæ pretioſæ*, prodidit, quòd generatio metalli novi fit ex alio metallo : & *Democritus Abderita*, *lib. de Arte Magna*, ſive *de Rebus Naturalibus*, ait, Natura lætatur naturâ, & amplectitur eam : quamobrem conſequitur magiſterium philoſophorum fieri non poſſe commiſtione alicujus extranei, ſed ex proprio ſemine metallico terræ Philoſophicæ per artem præparatæ immiſſo : idcirco *Arnaldus Villanovanus* inquit, Mercurius cum terra conjungitur : & *Parmenides* exclamat, Accipite argentum vivum, & in magneſiæ corpore coagulate : hæc autem magneſia Philoſophica ex mente *Hermetis*, unica eſt, continens in ſe ſpiritum, animam, & corpus; hæc eſt, KaKimia immatura, cujuſcunque metalli minera ſeu ſemi-perfectum metallum quod adhuc in ſuo primo ente ut infans in utero matris deliteſcit : conſenſit cum *Parmenide Alphidius* philoſophus, dicens, Congelate argentum vivum cum corpore magneſiæ : Hoc Philoſophorum compoſitum cuncta continet metalla virtute potentiâ & ſimilitudine quâdam : Verùm non intellexerunt Philoſophi argentum vivum, quod vulgò videtur neque magneſiam vulgarem; ſed per argentum vivum habuerunt humiditatem illius miſtionis, quæ eſt humiditas radicalis lapidis philoſophici, & per magneſiam indicârunt totam miſtionem, de qua extrahitur iſta humiditas, quæ argentum vivum noſtrum vocatur : hæc equidem humiditas currit in igne, & in eodem igne totum compoſitum diſſolvit, congelat, denigrat, dealbat, rubificat, & perficit : colligitur itaque tum ex prænarratis, cùm etiam ex *Raimundo Lullo in Theorica Teſtamenti*, *cap.* 29. Magneſiam Philoſophicam eſſe terram magiſterii dealbatam, & nutritam aquâ noſtrâ vivâ, quæ fluit per totum corpus, & in ea jacet ſecretum noſtri argenti vivi congelatio, & ex iſto procedit fumus argenti

& auri, in quem venit omnis color: idem rememorat *cap.*47. quod etiam uberiùs expoſuit, *cap.* 61. Inquit enim aquam noſtram vertere corpus in ſpiritum, & argentum mortuum in ſubſtantiam vivam; & quando congelatum eſt, dicitur magneſia, quæ eſt aqua compoſita, & congelata, ſcilicet cum terra ſua propria, hæc eſt, aqua perennis, & permanens in igne repugnat igni nec timet eum; ea enim eſt ignis, & de natura ignis facta, in igne conſervatur, & regimen & nutrimentum ejus eſt in igne, & in igne perficitur magneſiæ compoſitum; nam terra ſolvitur in igne ab aqua, quemadmodum ait *Geber*, aquæ opus eſt exaltare terram, vice versâ concreſcit aqua, id eſt, Mercurius permanet mortificatus, & fixus cum odore corporis in modum ſalis, itá quòd terra & aqua cum cæteris elementis uniuntur ad invicem, ratione ſimilitudinis & ſubtilitatis partium, & reducuntur in unum perfectiſſimum elixir, naturæ ſalis velocioris fuſionis & penetrationis: dum enim frigeſcit inſtar ſalis concreſcit; igni autem admotus cito liqueſcit prout oleum; quare tunc appellatur ſal fuſibile, & oleum incombuſtibile, & ſapo ſapientum: quapropter qui abſque ſale minerali & proportionato operatus, is aſſimulatur iis qui cum arcu ſine chorda ſagittare putant: Præterea, cùm adimpleatur ſolâ decoctione magiſterium, appellatur ars mulierum, & ludus puerorum, prout in turba Philoſophorum habetur: hæc tamen ſententia non eſt itá ſimpliciter intelligenda, niſi poſt abſolutam lapidis præparationem, & mundationem; tunc enim ſolâ coctione ducitur ad finem medicinæ: cui plura nomina indifferenter poſuerunt Philoſophi; in generali enim vocârunt eam quandoque Elixir, & interdum Alchimiam aut lapidem aut medicinam; hæc, tanquam communia, idem inſinuant ullo diſcrimine; prædicta enim cuncta indicant eandem ſubſtantiam, cùm ex univoca ſubſtantia conſtent, prout apertiſſimè ſcripſit magiſter artis *Honorius Philadelph. de Florentia*; nihilominus diſtant equidem omnia ratione formæ, quæ in eis diverſa fit juxta temporum & operationum diverſitatem, quibus nomina ſortiuntur diverſa, etſi tendunt omnia ad unum finem: ut gratiâ exempli, ſentiunt Philoſophi omnes Elixir eſſe principium operis Philoſophici, hoc eſt, matrimonium inter

corpus & ſpiritum, per compoſitionem utriuſque aquæ philoſophicæ factum, quod alia præcedit : cui ſequitur Alchimia:ars hæc eſt modus ducendi Elixir ad effectum. Id eſt opus Alchimicum, quod appellarunt magiſterium noſtrum: lapis autem eſt proprié, quando magiſterium eſt factum : exinde Medicina evenit à prædicto lapide perfecto, quæ confert ad imperfecta metalla perficienda necnon ad vitam hominum tuendam & ſanandam. De his verò, cùm mihi ſufficere obiter enarrata viderentur, nè lineas tranſirem, impræſentiarum decreveram ipſis finem præſcribere, ubi in memoriam redigi commemorâſſe de ſemine, animâ, & ſpiritu metallorum ; unde veritus, quod eis fortè aliquis inſipiens tribolaríſque obſtrepere auderet, & cavillari adverſus hanc opinionem reclamans animâ & ſpiritu ; necnon ſemine carere metallica, lapides, & quamlibet terram mineralem : Exiſtimavi congruum fore cuilibet tacitæ objectioni occurrere ut quælibet ſolvatur ambiguitas, ut in ſequenti.

CAP. VI.

Utrum ſemen cum Spiritu & Anima inſit Metallis & Lapidibus.

QUandoque enim hujuſcemodi farinæ homines in rerum mineralium ignoratione verſatos audivi, vana Poetarum dicta ferentes : nam cùm Poetæ conſueverint metalla fabulis appellare ſilentia, hi Poetarum apologis decepti exiſtimârunt mortua indicari ea, nullámque producendi ſibi ſimilia poteſtatem habere. Veruntamen reminiſci animadverto eos illam proverbialem ſententiam, *viz.* multa poetis ceduntur quæ tamen non creduntur, ut *Catonis* carmina dicunt,

Nam miranda canunt ſed non credenda Poetæ ;

magis enim fictis, & fabulis incumbunt Poetæ, juxta eorum denominationem: nam Poetæ nomen eſt deductum à Græco, ἀπὸ τοῦ ποιεῖν, quod eſt effingere: Idcirco legitur in *Horatium*:

——Pictoribus atque Poetis,
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Præterea in *lib.* 1. *Metaphyſicorum*, *cap.* 1. dixit *Philoſophus*; ſed ſecundum proverbia multis in rebus mentiuntur Poetæ: his licèt admoniti non acquieſcunt, quinimo inſurgere conantur aliis rationibus, quæ, ut fulciantur ſcriptorum auctoritates celebrum, ſuggerunt eáſque omnes utriuſque ſectæ, tum aſſentientium prædictis cùm & diſſentientium ab eis collexit *Gabriel Falloppius* longo ſatis diſcurſu, nihilominùs diſſentientium, quales ſint in medium afferam; illas enim potiſſimas eſſe perſuaſi ſunt ipſi arguere, quòd ſemen, anima & ſpiritus non reperiantur in lapidibus & metallis, & eò minùs in aliis foſſilibus mineralibus: ſic igitur aiunt, non dari præterquam triplicem animam, videlicet Homini, Animalibus, & Plantis, teſte *Peripateticorum* principe, *lib.* 2. *de Anima*: Idem eſt legere in *Galenum*, *lib.* 5. & 6. atque 9. de *Hippocratis*, *Platoniſque* decretis: ubi tripartitè diſtinxit animam, appellans divinam animam intellectivam, quâ ratiocinamur: hæc quippe homini tantùm fuit à Deo maximo infuſa. Quamobrem crediderim neminem mentis lumine adeo obcæcatum eſſe, ut in animo concipere auderet, hanc animam eſſe in lapidibus vel metallis, quod falſiſſimum eſſet; nec eò minùs deſiperet, qui exiſtimaret animam ſenſitivam & motivam exiſtere in foſſilibus, nempe lapidibus & metallis, minimè enim dubio conſtat, deſtituta eſſe motu & ſenſu prorſúſque eis carere; quibus porrò ac propriè animalia prædicta ſunt: Animalia dicuntur ab *Ariſtotile* libro præcitato, *text.* 16. omnia quæ moventur & mutant locum, verùm etiam quæ ſenſum habent, quamvis non moveantur. Ibidem *Averroes* attulit exemplum ſpongæ maris, & inquit multa ex habentibus teſtam quæ habent ſenſum tamen non moventur, & dicuntur animalia: Quatenus inde ſpectat ad tertiam, *viz.* animam vegetativam, afferunt eam non habere

lapides neque metalla cum careant conditionibus, animam vegetativam ſpectantibus augmento ſcilicet & nutritione; non enim ut plantæ, & animalium inſtar nutriuntur metalla: Idcirco *Galenus Comment.* 2. *in lib. Hypocratis, de Humoribus, Sentent.* 37. Quemadmodum terra arboribus ità animantibus eſt venter, inquit: ut Arbores alimentum è terra per radices trahunt, ità omnes particulæ à ventre per venas: idem prodidit *Ariſtoteles, lib.*2. *de Anima, text.*6. Hinc arguunt cùm ſaxa metalláque deficiant prædictis inſtrumentis, conſequitur haudquaquam nutriri, neque proprio animæ alimento augeri poſſe: ſi verò augeantur metalla lapidéſque ſupponunt ipſi diſſentientes eſſe augmentum improprium, extrinſecumque per juxta poſitionem partium, quando pars parti additur, quod patet in unionibus & in lapide renum & veſicæ: plantæ autem & animalia nutriuntur ab intrinſeco principio, hoc eſt, verum augmentum & proprium animæ: Hanc Stoici appellarunt naturam, quâ ſtirpes, animam verò quâ animantes gubernantur, utriúſque verò ſubſtantiam innatum eſſe ſpiritum inſinuârunt, teſte *Galeno Comment.* 5. *in lib.* 6. *Hypocratis particula quinta de Vulg. morb.* ex quibus conſequitur, quòd omnia quæ carent animâ ſint etiam ſpiritu privata; cùm enim ſpiritus ſit inſtrumentum animæ, ut prodidit *Galenus lib.*3. *de loc. affect. cap.*7. ac *lib.* 5. *de Simplic. Medic. facultat. cap.* 9. Præterea quæ augentur per additamentum ſunt abſque ſemine: prorſus itaque deficiunt lapides metalláque anima, ſpiritu & ſemine. Ejuſdem opinionis videtur *Ariſtoteles quarto Metheororum, text.* 53. ubi ait, Metalla eſſe inanimata; cui aſſenſit *Falloppius*; his quoque favet *Georgius Agricola, lib.* 3. *de Ortu & Cauſis Subterraneorum*, & in quarto repetit, Foſſilia non habere ſemen ac penitus expertia eſſe animâ & ſpiritu: ait vero, ſed calori & frigori præbent materiam: quod prius nobis tradiderunt *Averroes* & *Ariſtoteles* in *quarto Metheororum*, aſſerentes calorem naturalem eſſe formam rei ſive in gradu formæ. Similiter & frigiditatem aliquo modo: Ejuſdem opinionis legitur fuiſſe *Empedoclem* in 24. *ſect. Problematum Ariſtotelis, Probl.* 11. Proptereà, cum ex præhabitis maxima deprehenditur differentia inter generationem lapidum metallorum & animatorum.

animatorum. Non valet, inquam, dicere lapides & metalla generantur; ergo habent animam: nam ea deſtituta ſunt, verùm eis inſunt aliæ formæ ſubſtantiales virtutibus cœleſtibus & propriè elementorum commiſtioni attributæ: Unde *Philoſophus* ſummus, ille naturæ ſpeculator, ait, *in quarto Metheororum text.* 5. Elementum eſt cauſa generationis prima antecedens operans, in compoſitis eſt ignis: & 28. *text.* proſequitur ità, quando complexionantur humidum & ſiccum, patiuntur unum ab alio & areſcit tunc humidum, & humeſcit ſiccum, & humidum remollit ſiccum, quouſque convertatur in viſcoſum, ſicut glutinum: prout accidit farinæ, quando admiſcetur aqua miſtione forti, juxta ſententiam *Averrois* in *Ariſtotelem*; ſiccum vero agit in humido, ità ut recipiat corporeitatem & unitatem, ut difficile ſeparetur, conſequitur itaque quod humidum & ſiccum ſint principia generatorum corporalium; dum in generatione patiuntur per operationem virtutum activarum quibus fit admiſtio & complexio, cuncta vero hæc perficiuntur decoctione per calorem naturalem, quæ à Philoſopho vocatur *Pepanſis*, id eſt, digeſtio: ea enim eſt perfectio generati & ipſius forma, & natura.

Cum verò ubique ſint reſponſiones oppoſitum prædictis conſtare ab eis percipere licet qui aſſentiunt lapides metallaque habere animam, ſpiritum, atque ſemen: hæc quampluribus rationibus & auctoritatibus probare nituntur, & in primis adducunt opinionem *Democriti Abderitæ*, *lib. de Arte magna*: ipſe enim ait efficientem cauſam immediatam non modo lapidum eſſe vegetativam animam, ſed omnium etiam quæ ſub Lunæ globo reperiuntur porro cuncta voluit eſſe animata: conſenſit cum eo *Albertus magnus*, *lib.* 1. *de Metallis*, *cap.* 3. Demum exclamant quod lapides; metallaque habent animam cæteraque quemadmodum omnia miſta: nam quæcunque miſta ſunt generantur & corrumpuntur; generare autem eſt opus naturalis caloris, qui aut anima eſt, aut non ſine anima veluti habetur à *Galeno*, *lib.* 5. *de Simplic. Medic. facultat.* Verum ubi eſt anima eſt etiam vita: miſta igitur omnia vivunt aut ad vitam properant juxta mentem *Anaxagoræ*: ejuſdem opinionis fuit *Plinius* dicens *in Proemio lib.* 12. Reſtant neque ipſa

anima

anima carentia quandoquidem nihil ſine ea vivit terra edita ut inde eruta dicantur: ac nullum ſileatur rerum naturæ opus: & præ cæteris, recentioribus fuit *Hieronymus Cardanus, de ſubtilitate Rerum, lib.* 5. de mixtis aſſeruit, omnia miſta non modo vivere, verum etiam morbis corripi, & ſenectute atque morte. Unde exemplum attulit de magnete, cujus facultas eſt alacriter attrahere ferrum. Veruntamen temporis decurſu ſenio factus & vita extinctus lapis iſte non trahit ferrum cum nil aliud ſit vita quam operatio animæ tantummodo enim viventia operationem habent: Præterea generantur metalla, & ſaxa, nutriuntúrque & nutrimentum non fit niſi ab anima quæ eſt immediata cauſa. Efficiens & quod habet animam vivit: at ſi verè nutriri negent diſſentientes ab his concedent ſaltem generari,nihil vero generatur niſi ab anima,ea enim ſola miſcet, & generatio fit per miſtionem, & miſtio fit à calore qui aut eſt anima, aut adæquatum animæ inſtrumentum, idcirco inquit *Hippocrates* animam nil aliud eſſe quam cœleſte illud calidum quod omnia miſcet: idem aſſenſit *Ariſtoteles* ubi aſſeruit ſpiritus habere proportionem quandam cum elemento ſtellarum, quapropter conſpicuum eſt lapides metalláque generari, & miſta eſſe elementis à calore, principia enim generationis ſunt calor cœleſtis & elementorum humidum; propterea neque in glacie quia nullus calor, neque in arena quicquam generatur, quia humido omni caret; altera enim harum qualitatum agens. Altera patiens eſt. Eadem miſta habent venas & inſtrumenta nutritionis & meatus non laxiores quibus facile poſſumus perſuaderi non aliter quam plantas & oſſa in animalibus, nutriri lapides atque metalla, nam ſi per additamentum augerentur, ut aliqui dicunt his haudquaquam indigerent: Præterea verò conſtat experientia lapides nutriri proprio intrinſecóque alimento quod eſt ſuccus lapideus propria lapidum materia quemadmodum *Fallopius Tractatu de Foſſilibus*, aſſenſit, ex prædicto ſucco lapideo generari ſaxa: Idem voluit *Georgius Agricola in lib. 4. de Natura Foſſilium.* Unde neceſſario habent in ſe meatus per quos recipiunt nutrimentum: Præterea ſcire licet oriri animalia in ſaxis à quibus alimentum exſugunt augentur, & ſic in eis vitam degunt: Reperiuntur enim

mari

mari propè litus in medio ſaxorum intruſi piſces quidam tenui teſta involuti è genere concharum quas balanos, & glandes appellant à ſimilitudine glandium enim quercus formam referunt: & enim dactylorum palmæ fructuum oſſa partim æmulantur evenit, quod vulgus vocat dactilos hujuſcemodi conchilia: magnitudine ſunt parvi digiti attamen reperiuntur ex eis magna, parva, & mediocria in medio ſaxorum incluſa, ut fœtus in ventre: Quare ſi ad conchilia in ſaxis ſolidis occulta tranſigit alimentum argumento ex ſaxa habere poros per quos ſubminiſtratur alimentum, quod intrinſece fluit, quamvis duriſſima ſolidiſſimáque ſint hæc ſaxa ac ex una, & æquali ſubſtantia denſa conſtant intus, & extra uti planè conſpicimus: nam qui hujuſmodi dactilos indagant, cum eſui convenientes lautíque ſint, & guſtui ſuaves, nituntur ferreis maleis frangere ſaxa, quibus incluſi ſunt, alioquin venatores ab eis ob ſuam duritiem dactilos eruere non poſſent: at ſi per additamentum poſita, & facta eſſent ſaxa, neceſſario ſequeretur ut plurimis corticibus conſtructa eſſent prout uniones ſunt, & lapides renum aut veſicæ: Præterea aſpera atque fragilia exiſterent ſaxa faciléque comminuerentur ſi per additionem partium conſtarent, veluti tophi, & lapides arenacei, in quibus corpuſcula diverſa equidem conſpiciuntur aggregata per additionem ob id facilè comminuuntur in arenam, ex qua ſunt facta: lapides verò ſaxáque prædicta generantur non per additionem at ex una æquali ſubſtantia ſucci lapide ex duplici vapore procreati ſicuti, & lapides præcioſi atque metalla, licet differenti ac puriori temperamento, idcirco in metallis, & lapidibus reperiuntur partes ſimiles, in plantis vero arboreis diſſimiles ſunt & diverſæ complexiones ſicut cortex fructus & talia inter ſe differentis temperamenti: de quo hic non eſt diſſerendum: quod vero nobis datur cernere, quod rurſus inſtaurantur lapides ſaxáque comminuta ac eorum fovea lapide ejuſdem ſpeciei repletur, & in priſtinum ſtatum reducta tempore conſpicitur, at ſi renovatur, quod jam ablatum, & deperditum erat, indicium eſt in eis operari animam vegetativam: Verum nonne regenerantur continuo ſulphur Bitumen, cæteráque metallica auctore *Strabone* ipſe prodidit efodi ferrum Inſula Ilva, nunc vulgo dicta Elba in Hetruria, ac

inde

inde in ea regenerari ait: idcirco *Virgilius lib.* 10. *Æneidis* ſcripſit,

———Aſt Ilva trecentos,
Inſula inexhauſtis Chalybum generoſa metallis.

Idem aſſeruit *Falloppius, lib. de Thermalibus aquis, cap.* 5. dicens, perpetuare hanc fodínam ferri & abſque intermiſſione eſſe perennem. Quare Illuſtriſſimus, & Sereniſſimus Archdux Florentiæ maximum ex ea habet proventum: porro experientia habetur idem evenire de Sulphure; halituoſum quippe eſt ſulphur quinimo inter primarios ſpiritus chymicos connumeratur quemadmodum, & argentum vivum, & arſenicum, hæc ſunt ſpirituum compages, & habent in ſe quendam ſpirabilem calorem, vegetúmque ſpiritum auri & argenti ſemen: experimentum in conſpectu atque oculis omnium habemus quod aqua thermarum ſulphurea, dum è ſuo fonte naturali ſcatet, calida eſt, & halituoſa, ſi verò diu hauſta extra alveum teneatur aut longius transferatur ob exhalationem ſpirituum frigeſcit, & omittit proprias facultates,& iterum ſi calefiat igni vase aperto eò magis evaporant aquæ ſulphureæ ſpiritus innati qui ſunt inſtrumentum proprium formæ thermarum in omnibus ſuis facultatibus: ſicuti de lacte, & de ſemine dicimus: quapropter *Falloppius Tractat.* ut ſupra, *cap* 8. inquit; ſi refrigerari accidat mòx iterum incaleſcat aqua ſulphurea non præſtat eos uſus ſulphuris quos antea, jam enim ſuos amiſit vapores: qui penitus cum calore naturali deperditi ſunt: neque extraneo redimi poſſunt: memini hujuſcemodi exemplum haberi ex vulnerato in capite quemadmodum ſcripſit *Galenus, lib.* 7. de *Hypocratis,* & *Platonis* Decretis, *cap.* 3. ubi ait, cum ex vulneratione capitis ſpiritus fuerit evacuatus illico animal quaſi mortuum collabitur: idcirco *Raimundus in lib.* 2. *Teſtamenti noviſſimi,* inquit, Anima eſt calor naturalis, qui eſt colligatus in prima eſſentia elementorum argenti vivi: prædicta igitur cuncta indicant in materia tum lapidum cum etiam metallorum exiſtere animam tanquam virtutem ſeminariam, quæ agitat materiam ut generentur lapis & metalla juxta eorum proportionem, quemadmodum eſt in ſemine ani-

 malis,

malis, & in ſemine plantarum, ex uno enim ſi agitetur à propria virtute generatur animal,ex alteróque producuntur plantæ: Idem de metallis evenire ſatis equidem conſtat: animam verò lapidum, & metallorum nuncupavit *Avicennas* virtutem mineralem, ſeu metallicam inſitam in materia ex qua generantur, afferens eam eſſe cauſam efficientem immediatam, cui aſſenſit *Albertus*, dicens; immediatum efficiens eſt facultas lapidifica inſita materiæ ex qua generantur lapides. Quare imitatus eſt *Galenum* ipſe enim vocavit oſſificam facultatem illam quæ producit oſſa quemadmodum carnificam, & nervificam, & ſic de aliis: ita quod ex præhabitis planè deprehenditur, cauſam generativam eſſe virtutem univerſalem in omnibus, at propter diverſitatem rerum generatarum diverſis exprimitur nominibus: ejuſdem fuit ſententiæ *Nicolaus de Cuſa* Cardinalis, utriúſque Juris Doctor in omníque Philoſophia eruditiſſimus vir, *lib. de Viſione Dei, cap.* 24. inquit, Sic experimur vim quandam mineralem quæ & ſpiritus dici poteſt in viſceribus terræ eſſe,& illum in potentia eſſe ut fiat minera lapidis,aut in potentia eſſe ut fiat minera ſalis,& alium,ut fiat minera metalli, & varios eſſe tales ſpirit9 ſecundum varietatem lapidum ſalium, & metallorum: ſic quidem de ſpiritu vegetabili, & ſenſibili experimur: cum hoc Illuſtriſſimo Viro egregióque ſcriptore conſenſit *Marſilius Ficinus, lib.*3. *de Vita cœlitus comparanda cap.* 11. dicens, Vita quidem mundi omnibus inſita propagatur evidenter in herbas, & arbores quaſi pilos ſui corporis atque capillos, tum & inſuper in lapides, & metalla prout dentes & oſſa: & *cap.* 3. ejuſdem libri jam dixerat: ſed quæres interea ſi elementa atque animantes generant aliquid ſibi ſimile ſuo quodam ſpiritu cur lapides, & metalla non generant quæ inter elementa, & animantes media ſunt: quia ſpiritus videlicet in eis craſſiori materia cohibetur qui ſi quando ritè ſecernatur ſecretúſque conſervetur tanquam ſeminaria virtus poterit ſibi ſimile generare ſi modò materiæ cuidam adhibeatur generis ejuſdem qualem ſpiritum Phiſici diligentes ſublimatione quadam ad ignem ex auro ſecernentes cuivis metallorum adhibebunt vivum efficient: ejuſdem mentis legitur fuiſſe *Joannem Farnelium, lib.* 2. *de Abditis Rerum Cauſis, cap.* 18. ubi ait,

Nihil

Nihil eſt in ulla naturæ parte, quod in ſe generis ſui ſemen non contineat: cum his conſenſit *Joannes Franciſcus, Picus Mirandula,* & *Concordiæ Dominus, lib.* 2. *de Auro, cap.* 8: aſſerit, Fieri aurum ex auri ſemine,quod ſic appellavit vim prolificam, ea enim indita eſt cuicunque rei naturali tanquam virtus quædam ut ſe propaget: Modum autem quomodo eliciatur ab auro ſemen planè docuit *Farnelius* loco præcitato, quem unuſquiſque oculis percurrere poterit: Plurimi alii adducti ſunt in hanc opinionem *Platonis* auctoritate quæ majoris ponderis ſemper apud me fuit, cum præſertim in ea aliquid plus energiæ & latentis doctrinæ deprehendatur quam ab alio, aſſeruit ipſe in rebus inveniri ſpiritum quendam medium elementis præſtantiorem quodammodo ac cœleſtem qui ſecundum merita materiæ infunditur & res naturæ operatur: à *Platonis* ſententia non procul receſſit *Ariſtoteles* ipſius diſcipulus, etſi aliis verbis ſuam explicavit, quæ tamen eodem recidunt,nam *lib.*8. *Phyſicorum, Text.* 1. Utrum autem aliquando factus ſit aliquando motus addit, ſed erat ſemper, & ſemper erit hoc immortale; & ſine quiete exiſtit in his quæ ſunt, ut vita quædam natura ſubſiſtentibus omnibus: Idem voluit *Raimundus in Theorica Teſtamenti, cap.* 25. Idem appellavit *Hyppocrates* animam mundi quam dixit collocaſſe Deum in medio ut per medium tenderet: hæc juxta Ficinum ubique viget per ſolem præſertim ſuam paſſim explicat communis vitæ virtutem & per omnia dilatatur: & approbatur eadem opinio per *Hermetem* qui prodidit Cœlum, videlicet calorem cœleſtem aſtrorum eſſe cauſam generationis: nam ſol & homo generant hominem, ut aſſenſit *Ariſtoteles* ipſe, qui & ſecundo libro *Metheororum* addit cauſam ferveſcentiæ aquarum thermalium quamvis ex natura frigidæ ſint ab agente ferventiſſimo procedere ut puta ab igne elementali in ſublimiori loco ſito puro ſinceróque exiſtenti ob reflexionem radiorum ſolis concitato in ſuperficie terræ tum à vento, ſeu halitu calido & ſicco continuè moto, ita ſit inferior & ſubterraneus ignis qui ſummus eſt veluti ſuperioris fervor ex quo ſic continuo calefiunt aquæ: Philoſophi ſententiam ſecutus *Gabriel Fraſcatus, lib.* 1. *de Aquis Medicatis.* Returbii in agro ticcinenſi cenſuit calorem cœleſtem & naturalem non à caſu,

ſed à Deo factum eſſe & ubique exiſtere ſpiritualem cauſam efficientem univerſalem generationis omnium rerum à ſole potiſſimum per elementa diffuſum, unde cum cæteris mundi elementis perdurat calor ſive ſpiritus iſte cœleſtis ſe ipſum jugiter vi ſua fovet, aquas thermarum calefacit : producítque mineras & formam, impertitur non modo miſtis imperfectis terræ plantis omnibus animalibus à putredine ortis, ſed in ſemine ſpumoſóque corpore continetur tanquam Artifex ſupremus intelligentia ſua non errante omnia producens & formans. Unde *Lucretius* Poeta vetuſtiſſimus ſcripſit, *lib.* 2. *de Rerum Natura*. *Denique cœleſti ſumus omnes ſemine oriundi* : Calor itaque cœleſtis & naturalis eſt anima mundi eadem natura hæc eſt natura miniſtra Dei Omnipotentis ſagaciſſima, à qua prudentiſſimè factum fuit ut ubique generationes rerum perpetuarentur, tam infra terram, quam ſupra ex elementorum omnium adinvicem commiſtione.

CAP. VII.

Multi præpoſtere pronuntiarunt Philoſophorum ſententias.

ETſi ex placitis utriuſque ſectæ prænarratis viſum eſt aliquibus diffidere inter ſe Philoſophos variiſque notari opinionibus ab eis. qui uni aut alteri favent, eorum vero plurimi peccant vel ſaltem in æquivoco laborant : præſertim inſulſe exiſtimantes metalla,& ſaxa citra naturæ opificium perfici poſſe cum unicuique rei formam tribuat ipſa : quapropter non æque, ſed tetrice *Ariſtotelis* auctoritatem adducunt illi adverſus *Platonis* præceptoris mentem , quinimo repugnant etiam *Ariſtoteli*, verborum ipſius ſenſum pervertendo cum enim ejus ſententiam non bene ſentiant, nam ſæpe *Ariſtoteles* arguit contra verba *Platonis*, ſed non contra ejus intentionem, cum alioquin capiendus ſit ſenſus verborum *Platonis*, teſte *Divo Thoma*, *lib*. 3.

de

de Cœlo & *Mundo*, *Text*. 161. Idcirco judicio claudicant, memoria vacillant: deceret autem eos lapide lydio exactius quærere quæ ſenſu conſtant, & rationi conveniunt ut veritatem perſcrutarentur ac ejus nucleum ex tot difficultatum tenebrarúmque calice extraherent: hujuſcemodi vero hominibus ſufficit obſtrepere tantum, & aliquid de ſe jactanter pronuntiare ut ex coeto Peripateticorum proficiſci videantur, at ſuppoſitos autumo eos, ac mente captos in labyrintheos flexus vagari: non enim rectè animadverterunt *Ariſtotelem*, ubi in quarto *Metheororum* metalla appellavit inanimata, nam de tribus analogicè diſcurrit, & primum de homine, & de partibus ejus ut puta membris: inde de plantis: demum de corporibus late coagulatis: idcirco inquit, quod partes omnes corporis, ſcilicet hominis vivi terminatæ ſunt operi ſuo: ut oculus videre, pedes incedere, & manus operari, & ſic de ſingulis intelligendum cenſeo, veruntamen hoc munere deſtitutæ ſunt partes, quando ex corpore mortuo, aut lapideo, aut ligneo, prout arte conſtant: manus enim mortua non eſt pars hominis omni modo cum non poſſit complere actionem ſuam neceſſariam, & eo minus lapidea vel lignea teſte *Philoſopho*, *lib*. 7. *Metaphyſicæ*, *Text*. 39. idipſum innuit accidere plantis ſi eædem tempore diminuantur conſeneſcant, & pereant, aut ſi è terra evellantur, aut reſcindantur à radicibus aut à ſuis pediculis, tunc enim ſegregantur à ſuis inſtrumentis quibus alimentum haurire à terra, ac eodem vivere, augeri & vegetare conſtitutæ erant à natura: alioquin autem vita deſtituuntur, pereunt, marceſcunt, aut areſcunt, & deſinunt naturaliter operari, quemadmodum nec planta in lapide ſculpta vel pagina picta: eodem modo demonſtravit *Ariſtoteles* evenire corporibus à calido & frigido, & à motibus ab his miſtis coagulatis: hæc ſunt metalla, quæ ubi extra fodinam excaventur à ſede ſua naturalíque matrice ſegregentur naturæ tutelam prorſus amittunt; quamobrem tunc inanimata reſpectivè appellavit ea *Ariſtoteles* nam pluribus in locis conſuevit ſimilitudine loqui & ſi metalla à minera disjuncta dixerit eſſe inanimata, tanquam partes ſeparatas à corpore oppoſitum quippe intelligi voluit de metallis in cuniculis terræ exiſtentibus ut in ſua matrice ubi natura generavit

ea, & continuo generat: unde proſequitur dicere Philoſophus velut æs & argentum: omnia enim potentia quadam ſunt aut faciendi aut patiendi tandem in calce ferè ejuſdem poſtremi texti ait. Et cauſæ generationis partium conſimilium quæ ſunt partes animalium: & conſimilium quæ exeunt de terra ſunt in genere uno, & hoc eſt calor, & frigus, & ſiccum, & humidum, & natura operans; quam non unam ſed omnibus propriam eſſe attributam eámque non parum at toto genere differentem recenſuit *Galenus in Com. 6. lib. Hippocr. de Morbis vulg.* & *lib.* 1. *Methodi Medendi, cap.* 2. ex mente *Platonis*, & *Hippocratis* nobis conſuluit perpendere totius naturam ut ipſius animam agnoſcamus: Præterea de eadem natura legitur meminiſſe. *Philoſophum lib.* 7. *Metaphyſicæ, Text.* 22. ubi dixit, Omnes actiones aut ſunt potentia, aut arte, aut cogitatione, &c. his conſpicuum habetur per potentiam innuiſſe virtutem animatam, & naturalem. Idem voluit *Averroes* ibidem, & *in Com.* 36. *lib.* 2. *Ariſtotelis, de Anima*, dicens; Illud propter quod natura agit videtur eſſe animam non ſolum in animalibus; ſed omnibus in rebus naturalibus: verum etiam in *Com.* 31. ejuſdem libri, dixerat; Manifeſtum eſt animam eſſe additam formis complexionalibus ut in rebus ſive ſubſtantiis miſcilibus, quæ generantur ex primis qualitatibus quatuor ut in metallis: mox proſequitur quod corpora cœleſtia ſunt illa quæ dant iſtis aliquid loco ſeminum, & virtutum quæ ſunt in ſeminibus, & omnia ita ſunt virtutes naturales divinæ generantes: *Ariſtoteles lib.* 2. *de Generatione & Corruptione, Text.* 58. inquit, Fieri generationem adveniente Sole: Idem prodidit *Auguſtinus Niphus Sueſſanus in decima expoſitione libri Deſtructiones deſtructionum Averrois, viz.* ex calore cœleſti diffuſo inter elementa generari animalia ex putredine facta citra marem & fœminam, ac provenire animas appropriatas ad generandam alias formas, ut formæ ſunt elementorum, quæ fiunt in metallis: quod iterum aſſerit *Averroes, lib.* 12. *Metaphyſicæ, Com.* 18. Ex Solis & Stellarum calore fieri generationem: non ex igne; ipſe enim calefacit tantummodo deſiccat, & corrumpit, non generat figuram in materia, neque formam animatam inducit, neque ullo in opere naturæ ingreditur,

ditur, niſi adeò lenis ſuavis atque diligenti Symmetria factus ut calorem naturalem tantum excitare ſufficiat in eis quibus eſt principium naturale; tunc enim videntur quædam generari à natura ac ſimul ab arte, prout ſanitas quæ fit ab arte, & à natura. Verùm non modò in arte medicinæ hoc evenire patet, cum etiam in arte culturæ, & univerſaliter in omnibus quibus ars juvat naturam ut æquè voluit *Philoſophus, lib. 7. Metaphyſicæ, Text. 29, & 30.* Idipſum aſſenſit *Averroes in Comment.* Præterea conſpicimus pullicenos ex gallinarum ovis naſci aut ſolo naturæ ordine; nam incubanda gallinis ſubjiciuntur ova ex quibus tempore excluduntur pulli; aut naturæ opere, & artis auxilio nam citra incubitum educi ſolet fœtus ab ovis terræ æſtate concoctis in *Ægypto*: aut calore fimi pullities procreatur, aut vaſis quibuſdam tepidis aut alia loco temperatè calido aut paleis ſtrato aut furfure triticeo ſi levi igne foveantur, quorum fidem nobis fecit *Ariſtoteles, lib. 6. de Hiſtoria Animalium, cap. 2.* Et cum eo aſſenſit *Plinius, lib. 10. cap. 54, & 55.* ubi retulit *Liviam Auguſtam* ovum in ſinu fovere: Sed in ordine naturæ tantùm calor cœleſtis diffuſus in materia poteſt ex ſe generare; quod eſt proprium Solis; quamobrem veteres ſolem appellârent dominum vitæ: conſiſtit enim vita, & perſeverat in calore naturali qui ſuo temperamento concurrit ad generationem; idcirco *Ariſtoteles, lib. 4. Metheororum, Text. 26.* innuens calorem temperatum digerentémve concurrere ad generationem prout cœleſtem, & naturalem inquit etiam dictum eſt quód aurum, & lignum decoquitur, & maturefcit quando generatur: Alia, ſed crimine implicata ac mendo ſubdita ſequuntur quæ non *Ariſtotelis* eſſe videntur, ſed alterius; corruptus enim textus deprehenditur, cùm non reſpondeant ultima primis, unde nobis ſufficiant prænarrata; Etenim *Averroes* in Commento interpretatus eſt *Ariſtotelis* ſententiam ſic intelligendam eſſe: Quòd maturatio melior fit de animalibus quàm de vegetabilibus; & in vegetabilibus pluſquam de Mineralibus: quare ex præhabitis apertiſſimè conſtat, tum apud Peripateticos cum etiam apud Platonicos omnes formas ſubſtantiales inferiorum corporum modo animalium, aut vegetabilium, aut mineralium ſubditas eſſe corporibus cœle-

ſtibus ex quibus ut ſtatutum eſt à Deo, producitur virtus ſpiritualis quæ recipitur in omnibus entibus, ex eáque evenit perfectio generationis, & formæ quæ finalis eſt cauſa : talis enim eſt ordo naturæ ex imperfecto ad perfectum procedere.

CAP. VIII.

De radicibus, & venis Metallorum, de plantis Lapideis, & de Vegetabilibus, quæ abſque radicibus manifeſtis vigent.

QUatenus verò arguunt non nutriri metalla more plantarum : nam deficiunt inſtrumentis, *viz.* radicibus, quibus alimentum hauriant à terra, & per conſequens non augentur extrinſecè niſi intrinſecè per additionem partium: & ſi pro ſuo habent Achille hoc argumentum:nihilominus res equidem ſec9 ſe habet,quod ut magis pateat operæ-pretium duco ſcire prius metalla non eſſe facta per poſitionem; ſed generata ordine naturæ, licèt motu vulgaribus occulto natura generet mineralia, motu autem manifeſto animantia, vegetabiliáque : quod argumentis nullo modo refellendis demonſtrabitur etiam ad oculum:tria conſtituta fuiſſe principia prout cauſas rerum naturalium,conſtat ex *Ariſtotele,lib.*1.*Phyſicorum*,& *Averroe Com.*65. quibus aſſenſit *Divus Thomas*, viz. Materiam, formam, & privationem ; quamvis duo prima ſint, & fiant per ſe ſecundum ordinem : tertium verò dicitur per accidens eâ neceſſitate generationis ; ſed metalla generantur ex elementis intra terram, teſte *Philoſopho in principio quarti Metheororum*, ubi dixit, Fieri ex duobus vaporibus, ſcilicet ſicco, & humido, quibus intelligi voluit terram, & aquam pro ſubjecto admiſcentur, & componuntur

componuntur hæc à potentiis activis corrumpuntur, tranſmutantur, complexionantur, & generantur: dum enim virtutes activæ dominantur in paſſivas, ducunt eas ad formam in actu quæ in materia erat in potentia, cùm nihil aliud ſit generatio præterquam converti rem ab eo quod eſt in potentia ad actum, ut rectè expoſuit *Auguſtinus Niphus* in *Averroem*: quæ verò ex materia, & forma, & agente natura oriuntur, dicuntur generata; ſed omnia generata nutriuntur eiſdem ex quibus ſunt, mediante calore, ut inquit *Philoſophus, lib.* 2. *de Generatione & Corruptione, Text* 50. Conſequitur ergò metalla nutriri ex ſuo proprio alimento intrinſeco: præterea metalla abundant aquâ, ergò humida ſunt, & corpora humida recipiunt augmentum in quantitate & diminutione: nam aqua & aer ingroſſantur & mollia ſunt propter calorem & frigus: mollefactio autem & groſſitudo nil aliud eſt quàm augmentum & diminutio ejus: conſequitur ergò verè augeri metalla & diminui: ex quibus conſpicuum eſt, recipere metalla alimentum, quòd in totum corpus intrinſecè ducitur, ac per totum diſtribuitur per radices & venas organa minerarum propria & naturalia quæ facultatem habent ſuam perficiendi actionem, & quemadmodum magnes lapis agit in attrahendo ferrum (ut gratiá exempli prodidit *Galenus lib.* 1. & 5. *de locis affectis, cap.* 7. evenire corpori humano) ſic metallorum facultas attractrix peculiares ſuccos ea alendi gratia appetit & attrahit quod inde alimentum perficiunt aliæ facultates ſive potentiæ naturales. Verùm cùm intra terram & circa eam ſit naturalis generatio per ſucceſſionem, & in longiſſimis temporibus multa latent multos præſertim in tam rudi mole in vaſtis montibus eorumque antris exiſtente, qualis eſt in mineris quas pauci agnoſcunt, quinimo eas quam plurimi præ immenſo labore & diſpendio negligunt quamvis ab eis multa colligantur medicamenta: metallorum enim & metallicorum praxis ad publicam utilitatem, ipſámque medendi facultatem plurimum confert, cum nullum ferè medicamentum ab eis immune ſit: non itaque mirum eſt ſi hujuſcemodi homines ex incuria ignorent metalla habere animam vegetandi in mineris, idcirco *Avicennas* appellavit eam mineralem inſitam in materia minerali, à qua aſſumpſit nomen,

prout vegetativa à vegetabilibus:quam Stoici ut jam expoſitum fuit appellarunt naturam, hæc à ſua ipſius ſubſtantia facultates induoit operandi ea, ad quæ conſtituta eſt: huic ſimilem ſententiam ſcripſit *Galenus, lib.* 1. *de Uſu, part. cap.* 3. ubi recenſuit, Nequaquam poſſe ſine organis efficere ea: Verum equidem in metallorum plantis inſunt organa & facultates quas *Galenus in lib. Hippocratis de Natura humana,* attribuit plantis arborum: unde defoſſores metallorum quamvis Idiotæ optima experientia agnoſcunt eorum radices & venas, nam ob earum veſtigia reperiunt metalla, & ad ea fodienda ducuntur per venarum ſigna, quare abſque earum cognitione oleum & operam amitterent: ſed parum refert ſi aliquis in hac facultate ſtupidus dixerit nunquam conſpexiſſe metallorum radices neq; venas: ſua enim culpa redarguit ipſum, quamobrem non decet ut contendat non poſſe ab aliis ſciri quæ ipſe inertia neſcit: ſciunt autem qui eis verſati operam navant: ubi verò pertinax adhuc inexorabilíſque perſiſteret in eo quod animo oblique concepit, eum admonere velim more humano exquiſitiúſque animadvertere quod *Galenus in Hippocratem, lib.* 2. *de Humoribus,* non excluſit alimentum, recipere poſſe ſtirpes abſque radicibus: nam quid obſtat tametſi non haberent radices cum multæ oriantur plantæ herbarum & fructuum à terra abſque radicibus evidentibus quæ tamen alimentum à terra exſugunt, & ita augentur, & vegetant, eo autem in loco expoſuit *Galenus,* quod magis univerſale evidens ac conſuetum ſit ut plurimum videri plantas cum radicibus cum multas etiam noverit ipſe plantas abſque radicibus vigere terra ut indicant ipſius ſcripta: complures igitur ac diverſæ ſunt ſtirpes abſque radicibus viventes ſic à natura productæ: harum quædam à terra oriuntur ac terræ tantummodum hærent, quemadmodum lichen humi & in petris oritur, officinis hepatica vocatur, & alia eſt pulmonaria foliis multiplicibus ſquamoſis abſque pediculo, & radicibus; hærent petris umbroſis quibus vivunt, & vigent, denominatur lichen una quia lichenas, id eſt, impetigines ſanat, teſte *Galeno, de Simplic. Medic. facultat.* ubi aſſeruit eam ex genere plantarum rectè cenſeri poſſe: Alia vero pulmonaria quia pulmoni conferre repertum ſit; fucus marinus atque muſ-

cus

cus marinus *Plinii*, multum ſe ipſos æmulantur, ambo enim foliis latis ferè criſpis, & corugatis abſque radicibus adhærent ſcopulis marinis intra aquam: *Ariſtoteles lib. 6. de Animalium Hiſtoria*, prodidit fucum marinum eſſe oſtreis, & piſciculis alimentum: meminit eum *Galenus, de ſimplic. Medic. facultat.* refrigerare, & deſſiccare.

Vireſcit muſcus abſque radicibus qui terræ ſuperficiem occupat, alter muſcus arboribus adnaſcitur omnibus notus à Græcis βρύον, & officinis uſnea vocatur.

Plinii Caſſuta officinis Cuſcuta rubens longa tenuiſſimáque inſtar capillorum nullis nititur radicibus, creſcit, & ſerpit humi, quandoque ſi nulla ſublimior planta ſit ei proxima ut inhæreat: ut plurimum vero fruticibus herbíſque innaſcitur, & obvoluitur eis.

Perſimiles cuſcutæ oritur Epithymus ſuper thymum abſque radicibus, multiplicatur in crines tenuiores, cuſcutæ implicitus ambit thymum tanquam involucrum.

Veruntamen quæ aliis plantis adhærent earum qualitates concipere atque ſimiles ſecum trahere videntur; teſte *Galeno lib. 11. de Simplic. Medicament. facultat.* ubi differit de ovorum facultatibus inquit ova non eſſe partes animalium, ceu nec arborum fructus, nec gravidarum fœtus; ſed proportione reſpondent quibus agnoſcuntur: quædam planè familiaria propriáque conſpiciuntur tum plantarum tum animalium naturis, ut ovium lana, & aliorum animalium pili quædam non omnino talia ut viſcum quod agnaſcitur quercubus frutex eſt producens, ramos folia floſculos, & baccas cum ſemine radices nullas profert arborum enim ramis adhæret.

Quædam quoque plantæ per ſe demittunt terræ tenuiſſimas fibras vice radicum, ut lichenis altera ſpecies.

Oriuntur fungi à terra ſine radicibus quamvis eorum nonnulli inſideant paucis quibuſdam tenuiſſimis fibris deſinunt in brevem ſummitatem latam, & orbicularem inſtar galeri pediculo rotundo craſſóque abſque medulla nervo, & vena.

In fungorum genere ſcripſit *Rombertus Dodoneus, lib. 5. de Stirpium hiſtoria*, eſſe nonnullos Globoſæ formæ terræ adhærentes abſque radice pede caulicolove immunes quos vulgus appellat lupi crepitus.

Petrus Andreas Mathiolus, lib. Epiſtolarum 4. ſcripſit, Fungos oriri Boemiæ ſilvis intra terram imbutam ſemine cervino dum enim coeunt cervi quandoque fœmina fugit, & ſegregantur tunc decidit ſemen è mentula maris, quod inficit terram, hinc poſt aliquod tempus naſcitur ſub terra fungus globoſus craſſæ pulpoſæque veluti carnoſæ ſubſtantiæ, ac inde cervi inſtinctu naturali ducti ſcalpunt anterioribus pedibus locum ubi latet fungus quem incolæ Venatores experientia excitati eximunt à terra, & Pharmacopeis vendunt pro uſu Venereo.

Celebres prædicti ſcriptores alia prodiderunt tubera globoſa quæ intra terram orta reperiuntur abſque caule foliis fibris, & abſque capillamentis adnatis de his tuberibus tractavit *Galenus lib*.8. *de Simplic.Medic. facultat*. ſub nomine *Hydna*, quæ tubera noſtro vulgari idiomate vocamus tartufle non omnibus ignota, hæc laute eduntur ac magnopere in conviviis æſtimantur: porro *Galenus, lib*. 2. *de Alimentorum facultat. cap*. 68. inquit, hæc quoque radicibus aut bulbis ſint annumeranda: ut quæ nullam qualitatem habent inſignem: & *lib. de Cibis boni, & mali ſucci, cap*. 4. ait, Quod tuber vocant ſuccum habent craſſiuſculum non malum tamen. Verum cum varia multáque ſint opera naturæ præter enarrata videmus adoleſcere plantas ex foliis in terram depoſitis quæ inde radices agunt quemadmodum Indica ficus arboris ſpecies abſque caudice, & ramis tota enim planta nil aliud eſt quam ex foliis folia producta.

Aliæ propagines conſpiciuntur fieri ex ſurculis prout majoranæ, aut gariophilorum, florum vetonici coronarii, aut myrti, aut hujuſcemodi aliis, quamplurimis in terram ſatis ſine radicibus, quæ nihilominus emulgent à terra alimentum per ſtipitem; agunt inde radices ad ſtirpis ſtabilitatem, & augentur in majus.

Seruntur in terram taleæ ſalicis aut populi, aut alterius proceri arboris recenter ex arbore abſciſſæ, agunt enim radices, & incrementum accipiunt a terra priuſquam radicibus muniantur alioquin eas non cœpiſſent producere, inde continuo nutrimentum accipiunt, & per ſtipitem, & per radices augentur donec arboreſcant: quapropter, non modò radices à terra ex-

ſugere

ſugere nutrimentum conſtitutas eſſe à ſagaci natura exiſtimo, ſed eo magis ad firmitudinem, & ſtabilimentum plantarum.

Ex præhabitis igitur apertiſſimè conſtat originem ducere plantas à terra, & aqua quamvis earum quædam per radices exſugat alimentum à terra: quædam vero ab ea nutrimentum attrahunt abſque radicibus eo modo quo natura munivit eas facultatibus nutriendi vivendi ac vegetandi: Aliæ quædam ſtirpes utroque modo habentur, & à natura ita conſtitutæ ſunt: quemadmodum ſupra expoſitum fuit: Cuncta hæc neque caſu eveniunt; ſed habent ordinem naturæ: etenim à natura intentæ ſunt ſpecies omnes: memoriæ autem occurrit majora referre: veluti quis negabit fungos oriri lapideos in mari cum ſæpe ſint in conſpectu hominum, quemadmodum, & coralia, quiſnam adeo fatuus non novit ea, cum ipſis etiam vulgaribus ſint nota, coraliis enim ornantur puellæ ferè omnes juvenéſque vulgares eodem modo, & uſu, quo nobiliores opulentioréſque mulieres ſolent geſtare collo margaritas: coralium vero eſt planta marina fruticis forma, habet ramos abſque foliis, tamen habet radicem rotundam, & turbinatam prout habet limodorum, ſive orobanche dicatur, oritur & creſcit in terra, & ſaxis, ſed in alto maris in lapidis duritiem, ut docet experientia præter hujus aſſertionem habitam à veterum ſcriptis; *Dioſcorides* enim *lib.* 5. *Medicinalis materiæ*, ſcripſit, Coralium appellari Lithodendron, quod indicat arborem ſaxoſum: idipſum eſt legere in librum *Galeno*, aſcriptum, *de Anatomia Vivorum ex mente Ariſtotelis*: ejuſdem opinionis fuiſſe reperio *Oribaſium*, *lib.* 13. & *Paulum Æginetam*, *lib.* 7. necnon *Plinium lib.* 32. *cap.* 2. & *Avicennam*, *lib.* 32. *Tractatu* 2. *cap.* 140. atque *Serapionem*, *Tract. de Simplic. ex Plantis frigidis, & ſiccis*, in primo *cap.* centeſimo de Corallo ſive Corallio, magia propriè, ſed parum refert: non deſunt è Neotericis qui eiſdem aſſenſerint, ut *Amatus Luſitanus*, & *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioſcoridem*; de cujus origine *Ovidius lib.* 4 *Metam.* pulcherrimam affert fabulam; cum *Perſeus* caput abſciſſum *Meduſæ* in arenam ſubſtratis foliis, & virgis ad litus poneret, virgæ induruere tactu capitis, quod fieri cum Nymphæ pelagi ſpectarent ſparſerunt illas virgas hinc

inde

inde per mare; quæ ſemina manſere Coralli. Unde Poeta cecinit:

Quodque vimen in æquore erat fiat ſuper æquora ſaxum, & *lib.* 15. inquit ſic, & corallium quo primum contigit auras tempore dureſcit; mollis fuit herba ſubundis. Veneri ſancrarunt veteres Magi corallium tanquam gratiæ: ex frutice fieri indicat ejus forma repræſentans fruticem ramis extant plerique alii quos brevitatis gratia omittere expedit: Memini quoque Androſacem emergere ſuper lapides duriſſimos intra aquam maris prope litus hæc eſt herbula mollis, & undique flexilis in aqua albicans tota gracilis prout capilli abſque foliis, & ramis neque radicibus munita conſpicitur digitalis altitudinis eſt in cujus ſummitate habet capitellum parvum orbicularem, quæ ſi extrahatur ab aqua cum ſaxo in quo orta eſt hinc quocunque loco reponatur aut Soli aut umbræ non refert, non enim marceſcit; quemadmodum aliæ herbæ ſolent, hæc autem cito dureſcit inſtar fili petrificati, & præ ſua tenuitate facile frangitur, at niſi moveatur vel tangatur diu perduraret extra aquam, quod ſæpe experientia me docuit: ex quibus conſpicuum eſt hanc herbam nutriri ſucco lapideo, & in ejus ſubſtantiam verticum antea dum recens eſt referat ſimilitudinem herbæ, & tractatur prout herba, ita quod dicendum eſt habere utranque naturam miſtam: alia etiam vegetabilia ac animalia quædam vertuntur in lapides vi quadam minerali lapidificativa: hæc autem mira ſunt, ſed de his ſatis; jam enim quæ inſtabant omnia diſſolviſſe equidem me perſuaſum habeo, idcirco quicunque referet animum ad veritatem facilè mecum ſentiet quippe metalla generari nutriri, & augeri per venas, & radices, ac in eis vigere animam, & ſpiritum: eáque adeo ſub plana ſermonis ſeriè ſuperius expoſita ſunt, ut quemadmodum dilucide prodita ſic pro comperto juxta literam intelligantur: non autem eodem modo haberi poſſunt, quæ à Philoſophis ænigmatice miris verborum involucris ſcripta nobis fuerunt: ut elixeris conſtruendi artem occultarent: non ſecus ac ii qui ſub magno palearum acervo triticum recondunt: utuntur ipſi nominibus inuſitatis ac perſæpe incognitis, aut ſi nota ſint, ad aliam prorſus ſignificationem detorta comprehenduntur, ita ut peculiari

culiari idiomate, quo ſe mutuo intelligant loqui videantur: prout *Ariſtoteles lib. de Lapide Philoſophorum*, ei aſcripto inquit, Sanguis eſt Anima, & Anima eſt Vita, & Vita Lapis noſter eſt: non quod re vera in eo ſit ſpiritus anima, aut ſanguis qualis in homine, ſed ſimilitudine quadam non ineleganti: Præterea *Divus Thomas* addidit ſuperior pars lapidis eſt ſpiritus, & anima, quæ mortificatum lapidem vivificat, & facit reſurgere: hæc equidem pulcherrimæ ſunt allegoriæ, quemadmodum etiam eſt dicere Salamandram ſolo igne vivere: Alecem ſola aqua, Talpam terra, & Chamæleontem ſolo aere. Verum enimvero nulla res elementata vivit ex ſimplici elemento, ſed ex his vivit ex quibus eſt compoſita, ut ſupra ex mente *Ariſtotelis* expoſitum fuit quamobrem patet aliud verbis aliud ſenſu diſcretè percipi: nunc vero ab his digredi coactus ſum, ne plus opere in acceſſorio quam in propoſito aſſumam. Quare ad ſequentia deſcendere expedit.

CAP. IX.

Pyritis Differentiæ.

UT revertar ad incœptum de Pyrite adverſus *Falloppium* inſto auctoritate *Vannuntii Biringutii, lib.* 2. *Pirotechniæ, cap.* 4. *de Marcheſita*, quo in loco cenſuit eſſe metallorum mineram: licet quandoque reperiri accidat metallum in alio lapidum genere à natura conglobatum: proprium tamen eſt generari in Pyrite ſive marcheſita dicatur idem eſt: quippe idem aſſeruit etiam *Georgius Agricola Germanus*, origine ſplendidi nominis vir in hac facultate mineralium, *lib.* 1. *de Natura Foſſilium*, ſcripſit enim medium eſt Pyrites quod lapis permiſtus ſit metallo: inde in *lib.* 8. *de Natura Foſſilium*, quemadmodum, & in *Bermannum* inquit ex Pyrite conflari omnia metalla: id quoque atteſtatus eſt *lib.* 5. *de Ortu, & cauſis ſubterraneorum*, ac plurimis aliis in locis ſuorum operum:

durus

durus eſt lapis Pyrites, ut plurimum cum alter atque Pyrites reperiatur mollis, & friabilis qui percuſſionem non ſuſtinet nec ignem edit; hic eſt mixtus materia metallica indigeſta fumoſa ex aduſtione ſulphuris funditur iſte, & liqueſcit quemadmodum unuſquiſque Pyrites fundi ſolet: à prædicto tamen Pyrite molli nullum elicitur metallum, ſed potius evaporat igne, & in Cadmiam elevatur, lapiſque vertitur in calcem ſubrubeam, & fit diphriges: etſi hujuſcemodi Pyrites caret metallo evenit ex incompleta coctione ipſius mineræ quæ non perfecit formam metalli actualem; teſte *Divo Alberto* cognomine *Magno*, *lib.* 5. *de Mineralibus*: Pyrites hic eſt coloris lutei ceu auri calci aliorum pejor quod legere eſt in Pirotechnia loco præcitato: hujus duntaxat conditionis Pyritem agnovit *Falloppius* aliorum magnarus, ubi dixit, non reperiri marcheſitam in venis cum metallis: nam reperitur marcheſita, id eſt, Pyrites, alter durus qui continet aurum, altérque argentum, utérque æs habet quod in omnibus, ut plurimum ſuperabundat quamvis, & unum aliquando metallum for aſſe reperiatur in lapide. Verum etiam reperitur Pyrites mixtus cum plumbo nigro, & cum albo atque cum ferro, & quam magis durus gravis ac craſſior eſt Pyrites tanto plus metalli continet: reperitúrque diverſi coloris, quidam enim Pyrites aureo exiſtit colore, quidam vero argenteo fulget, alter colore plumbi & ſtamni, alterque ferrugineo; atro, & violaceo, & ſubceruleo ſplendet: quamobrem Princeps *Avicennas lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 464. differens de Pyrite ſub nomine Marcheſitæ, quæ idem eſt deſcripſit marcheſitam tot habere differentias quot metalla ſunt ac totidem habere colores, qui eadem metalla indicant, ut exempli gratia, marcheſitam auream, argenteam æream plumbeam, & ferream aſſeruit ſingulam aſſimilari cui comparatur in colore, tunc fit ut aliud nomen Pyriti particulare additum ſit juxta metallorum differentias quæ ex coloribus diſcernuntur in lapide prædominari prout memoriæ proditum fuit à *Galeno*, *lib.* 9. *de Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de terra ſamia: Idem cenſuit *Georgius Agricola*, *lib.* 10. *de Natura Foſſil.* ita ut gratia exempli Pyrites denominatur ab auro in mixto χρυσότης, à Græcis, quod indicat aureariam terram: ab argento autem ἀργυρότης

id

id eſt, argentària, ab ære, χαλκίτης, id eſt, æraria: à plumbo, μολύβδαινα, id eſt, plumbago, & galena: à ferro, σιδηρίτης, id eſt, ferraria: Differt itaque Pyrites, a Pyrite, ob differentiam metallorum: hoc tamen animadvertere operæ-prætium eſt, non adeo rubeſcere Pyritem ad inſtar æris, licet in eo contineatur æs etſi rubei coloris exiſtet æs quando eſt à terra expurgatum ut notum eſt ſenſu, veruntamen non ita rubeum apparet in terra vel lapide potius dicas mixtum: legitur equidem in libro *Protechniæ*, & in *Georgium Agricolam*, quod rubeum exiſtit æs ſimplex & novum, cum elaboratum ſit & ab omni ſorde ac terreſtreitate mundum: idipſúmque communiter, & oculatim conſpicitur à quolibet intuenti; neque obſtat prodidiſſe *Plinium lib.* 34. *cap.* 2. & 9. *Quatuor Æris genera*, viz. tria recenſuit ſequenti ordine, album argenteo nitori accedens: ſecundum verò aurei coloris: ac tertium omnium magis temperatum: demum inferius indicavit præter recenſita aliud æs hepatis colore quod inde hepatizon appellavit: veruntamen iſta non erant ſimplicia, ſed plurium mixtura compoſita: quemadmodum, & Neoterici agunt; nam & ipſi conſtruunt æs luteum inſtar auri cum Thutia Alexandrina, aut cum Zelamina quod inde appellant auricalcum: verumetiam albo colore inficiunt æs cum Magnete, quod *Virgilius* Oricalcum album vocavit: aut albeſcit æs cum arſenico præparato, ut docuit *Georgius Agricola, lib.* 9. *de Natura Foſſilium*, atque aliis coloribus fucant æs, ſed iſta omittamus ſophiſmata, & redeamus ad æs purum, & ſimplex: hoc enim eſt rubeum, nihilominus tale non conſpicitur in minera præterquam mixtum in colore quemadmodum, & in ſubſtantia exiſtit cum terra mixtum & immundum: Idem quoque de aliis metallis evenire cenſeo ea enim in Pyrite lapide diſperſa non ita fulgent prout metalla ſimplicia, & à lapide expurgata neque ullum effoditur metallum in corpuſcula, neque in bracteas mundum, ut fatui putant, etſi aliquod accidat quandòque reperiri corpuſculum metalli mundum quod perraro contingit ut accidentaliter occurrit ex multis pluviis, aut aqua fluminis inundantis, & curſu abradentis eum: alioquin ut dixi nunquam excavantur metalla ſimplicia, & munda, omnia enim inter ſe admixta ſunt, & confuſa

terræ ſive lapidi dicere mavis, idcirco *Dioſcorides* aſſeruit elici æs à Pyrite lapide, hic eſt vena æris; nam æs in ipſo lapide diſperſum eſt, & mixtum, quod fuit comprobatum à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de Chalcantho: ait enim elici æs per fornaces à terra minerali; quibus aſſenſit *Antonius Muſa Braſavolus, lib. de Examine Metallorum*, dicens, inveniunt quidem excavantes metalla terræ mixta mox igne probantur, & à ſordibus divelluntur: idem aſſeruit *Falloppius, Tractat. de Foſſil.* Metalla non oriuntur qualia patent ſenſibus quando traduntur à fabris; ſed continentur in glebis terræ lapidoſis quas macerant igne, ac terunt, ac eliquant: & ita ſeparantur à terra, fluúntque metalla, pars autem terreſtris remanet: ex his igitur prænarratis ſatis conſtat exiſtere metalla rudia immundáque tenuiſſimè diſperſa in molem ipſius Pyritis, quemadmodum vitrum in arena, & in lapidibus; etenim lapidis color dupliciter conſiderari debet; & primo ſi ipſius ſubſtantia ſimplex ſit abſque ulla admixtione metallica, referre poterit ſimplicem colorem albicantem vel alium juxta naturam lapidis. Alio modo ſi cum lapide mixta erit metalli ſubſtantia color lapidis refrangit atque diminuit tum æris rubedinem, tum etiam alterius metalli colorem, eodémque modo confunditur lapidis color ob metalli miſcelam, & fit utriuſque mixtus color veluti ratio perſuadet. Experientiáque docet ex duobus extremis mixtis reſultare tertium: idcirco metallicus iſte lapis quandoque luteo colore micans conſpicitur, aliquando autem colore cinereo albicante fulget, alterius quoque coloris interdum particeps eſt juxta naturam metalli, prædominantis, magis & minus ſecundum majorem, & minorem portionem ipſius mixti cum lapide. Præterea quicquid à natura productum conſpicitur perſæpe artis experientia comprobatum habemus, quod ſatis patet exemplo calamine cum ſit coloris pallidi ſublutei ſi projiciatur ſuper æs fuſum commutat ipſum in auricalcum, quod eſt coloris lutei, adeo quod æmulatur aurum quamvis antea rubeum eſſet æs, quare ex pluribus, & diverſis coloribus, & ſubſtantiis, viz. lapidis, & metalli nec non atramentorum cum mercuriali ſubſtantia, & ſulphurea, ut in ſequentibus expone-

tur

tur inter ſe adinvicem mixtis in Pyrite, & refractis conſentaneum eſt proinde, ut alter color plurium mixtus, & à ſimplici quocunque diverſus evadat. Ex quibus conſequitur non eſſe Pyritem coloris rubei quamvis in ſe contineat æs; imò Pyrites ex quo elicitur æs conſpicitur exterius aliquantum vireſcere; præſertim ſi ſub dio exponatur, & per aliquod tempus ibi permaneat, & eo magis ſi pluvia madefiat, & ita patefit æris ſubſtantia in ipſo Pyrite contenta licet plurimis aliis modis cognoſci poſſit: at ſi recenter ex minera effoſſus ſit Pyrites exteriorem colorem interiori ſimilem: imò unum, & idem eſſe oſtendit; nam ab aere, & pluvia temporis curſu alterari ſolet Pyrites in exteriori parte interior verò ipſius color quando frangitur lapis ſubalbicans conſpicitur aliquantiſper fulgens inter argenteum, & aureum colorem, & quandoque coloris magis lutei aureo ferè ſimilis micans reperitur, teſte *Alberto, lib. 3. de Mineralibus, cap.* 10. ubi ait, æs invenitur totæ ſubſtantiæ lapidis incorporatum, ita quod totus lapis eſt ſicut Marcheſita aurea. Præterea *Antonius Muſa Braſavolus, in examine Metallorum*, inquit, auctoritate *Plinii, lib. 36. cap.* 19. duplicis coloris exiſtere Pyritem à quo extruditur æs: viz. aurei coloris unus eſt, & argentei coloris alter: etſi videantur hæc cum primis diffidere auctoritate *Avicennæ*, non tamen contrariantur verum ſcire licet colores in marcheſitis inter ſe æmulari approximari ut plurimum enim omnia ſimul mixta metalla continent marcheſitæ, quibus cognoſcendis requiritur experientia, qualem habent aurifices in diſcernendis nummis, ut exempli gratia reperitur marcheſita ærea quæ ex abundanti vapore ſulphureo luteſcit inſtar auricalci quod æmulatur aurum, & non eſt: verum reperitur aurea quæ innoteſcit eruditis, & expertis: ſic dicendum eſt de Pyrite qui videtur argentei coloris cum tamen contineat æs: & hujuſcemodi Pyritis copiam magnam apud me teneo, quæ mihi delata fuit ab *Hero*, & alias, à Præfecto fodinæ metalli Agort in agro Bellunenſi à quibus aſſertum mihi fuit ex Pyrite hujus generis extrahi æs vi ignis, & ut plurimum aliqua portio alterius metalli mixtum præſertim auri, & argenti: verum cum iſtius negotii certior eſſe vellem non piguit me trajeciſſe in Agort ibique ſedulo conſpexi Pyri-

tem prædictum notis ſupra expoſitis excavari à ſpecu, ac inde ab eodem Pyrite ſeparari æs per fornaces vidi ab operariis, qui continuo fodinis ærariis incumbunt: hi nimirum longiſſima experientia ducti aſſeruerunt non reperiri Pyritem rubeum, veruntamen ego vidi Cinaprium naturale inſtar lapidis rubeſcentis cum punctis, & venis aliquot minii, in quo non reperiebatur æs neque aliud metallum: ob id graviter erraſſent *Avicennas*, & *Serapio* qui ſcriptis prodiderunt marcheſitam eſſe ſimilem æri in colore, ſed vereor talem non fuiſſe eorum opinionem, quinimo eorum interpretes potius erraſſe exiſtimo ob Arabicæ linguæ difficultatem, cum enim *Avicennas*, & *Serapio* ſecuti ſint *Dioſcoridem*, qui ſcripſit Pyrites eligi debet æris ſimilitudine, &c. his equidem innuit ſubſtantiam æris, & non colorem; voluit enim intelligi Pyritem magis ſimilem æri in quo magis abundat æs cum nihil dixerit de colore, niſi in ſequentibus, quæ certiores nos reddunt indicari de ſubſtantia nam eodem in loco addit; ſi melle irrigatus Pyrites ſuper prunas ardentes cremetur uſque ad rubedinem, diphriges appellatur: idipſum repetit capite *de Cadmia*, atque capite de *Diphrige*; ubi ſcripſit, fieri tertium diphrigem ſi more calicis uratur Pyrites donec colorem rubricæ contraxerit: his aſſenſit *Oribaſius lib.* 13. ex quibus apertiſſima deprehenditur opinio *Dioſcoridis*, qui palam indicavit Pyritem non eſſe rubeum, at in igne rubefieri: Idem legitur in *Albuchaſim* ubi tractat de modo comburendi marcheſitam inquit Suffes cum aſſiduatione donec rubeat, deinde aufer ab igne idcirco cenſeo metaphoricam eſſe ſimilitudinem quam prodidit *Dioſcorides*, ut oſtenderet Pyritem excellere, & aſſimilari æri non in colore, ſed in ſubſtantia; tantum quatenus copioſius æris ſubſtantiam habet in ſe: hanc *Dioſcoridis* ſimilitudinem modo ut dixi intelligendam aſſenſit atque *Agricola* in *Bermannum*, dicens, videtur etiam mihi nunc cum χαλκοειδῆ dixit *Dioſcorides* ſignificare ſpeciem æris, & formam potius quam colorem: neque his tamen obſtabunt objecta, quæ leguntur in libro ſpurio *Galeni*, *de ſimplicibus Medicaminibus*, falſo ei attributo, in quo legitur Pyrites coloris æris: etenim oppoſitum ſatis oſtenſum eſt omittam, ulterius progredi adverſum illum

lum incertum auctorem: verùm prædicto modo ſimilitudinis peracte à *Dioſcoride* exiſtimo intellexiſſe *Avicennam* & *Serapionem*, aut dicere poſſumus eos intellixiſſe de coloribus magis proximis metallis in ſimilitudine quadam quos experientia docuit, neque vana mihi videtur opinio Arâbum, nam congruit aſſertionibus illorum, qui quotidie incumbunt arti fuſoriæ qua eliciunt æs à Pyrite: hujuſcemodi viris expertis fides adhibenda eſt: habet enim proverbialis ſententia, exercitatio poteſt omnia: exercitatione autem funguntur, qui manibus contrectant materiam, eamque operantur ſic quoque oculis veritatem hauriunt; ut ſenſit *Hippocrates lib.* 1. *de Dieta Preſagio quinto*, Oculis magis autem credere oportet quam opinionibus: nam quod patet ad ſenſum omni ratione dignius eſt quamvis, & ratione conſtet hæc veritas tanquam altero pede nixa; ob id *Galenus lib.* 1. *De Simplicium Medicamentorum Facultat. cap.* 24. conſuluit à Phyſicis Problematis recedere, quæ innumeris dubitationibus ſunt intricata; & ideo non ſecus quam quædam præcipitia evitanda dixit cum præſertim ad manum ſit via regia qua Medicamenta judicare liceat. Verùm ſat eſt ad præſens indicaſſe rationibus ac multis auctoritatibus nec non experimentis turpiter erraſſe *Falloppium*, cum adverſus ipſius opinionem apertiſſimè comprobatum fuerit ex foſſilibus exiſtere Pyritem naturalem metallorum matricem.

CAP.

CAP. X.

In Pyrite *vigent* Sulphur, *&* Argentum Vivum; *ex quibus generantur Metalla, & Atramenta.*

PОrro imbutus exiſtit Pyrites utriuſque ſeminis metallicæ generationis ceu locus proprius: à Pyrite enim eliciuntur non modo metalla; ſed etiam Sulphur, & Argentum vivum hæc ſunt principia ipſius genealogiæ metallicæ, quemadmodum ſuperius expoſitum fuit, prout, & Atramenta ab eodem Pyrite derivari: nimirum *Albertus* profectò præſtantiſſimûs *lib.* 3. *de Mineralibus, Tract.* 1. *cap.* 10. *de loco generationis Metallorum*, ſcripſit ex Lapidibus, intelligi voluit de mineralibus quando igniuntur, exudat ſulphur, & præcipuè ex lapidibus in quibus eſt æs: idipſum confeſſus eſt *Georgius Agricola, lib.* 5. *de Ortu, & cauſis Subterraneorum*, ubi prodidit ex Pyrite excoqui ſulphur: idem repetit *lib.* 3. *de Natura Foſſilium*: nempè ex lapide Pyrite coctо ſtillare ſulphur: & *lib.* 10. *de Natura Foſſilium*, inquit, ex Pyrite ſulphur eliquatur: at nè forſan prædicti auctores exiſtimentur ſoli in hac opinione, extat teſtimonium *Gebri* celeberrimi ſcriptoris in hac facultate, *lib. Summæ Perfectionis primo de Principiis Artificialibus, cap.* 46. *de Sublimatione Marcheſitæ*, ubi tradidit duplicem in Marcheſita eſſe ſubſtantiam, ſcilicet ſulphur purum in materia ſua, & Argentum vivum mortificatum congelatúmve: Idem aſſeruit *lib.* 3. aſſerens eſſe ſulphur, & argentum vivum in creatione Marcheſitæ, & ibi proſequitur duplicem docere modum agnoſcendi veritatem an ſulphuris, & argenti vivi ſubſtantiæ extent in marcheſita vel ne & ſic probat eſſe: Cum enim ſublimatur marcheſita ex illa emanat ſubſtantia ſulphurea manifeſta comburens, & poſt ejus levem ſublimationem ſi vigoretur cum ignitione

ignitione præſtabit colorem cæleſtinum argenti vivi cum lucititate manifeſta metallica: mox alterum modum expoſuit ſequentibus verbis. Videlicet præterea citra ſublimationem manifeſtatur utraque ſubſtantia, ſulphur enim exiſtens in Marcheſita inflammatur in igne, & ardet priuſquam igniatur lapis: Altera vero quæ eſt argenti vivi ſubſtantia patet, hoc nam modo ſi projiciatur veneri marcheſita præſtat ei albedinem meri argenti quemadmodum, & ipſum argentum vivum: eandem ſententiam cenſuit *Joannes Chriſippus Fanianus*, libro quem edidit *de arte Metallica*, *pag.*25. his verbis, Pyrites totus eſt argentum vivum, & ſulphur. Unde ego ipſe conſpexi Marcheſitam tritam, & in aceto diſtillato infuſam verti in argentum vivum; at ſi manibus contrectetur Pyrites atre coinquinat eas ratione ſulphuris exiſtentis in eo quod olet: eundem quoque odorem præſtat ſi mortario conteratur, aut ſi eliquetur igni, aut comburatur ſapit naturæ ſuæ generationis: quod eſt confeſſus *Falloppius* ipſe *Tract. de Foſſil. cap.* 11. Idem experientia apertiſſimè demonſtrat hodierno tempore; ubi enim artifices velint vitriolum elicere à ſua minerali terra conſtruunt montem glebarum Pyrites ſub dio, & ordine tali, ut inter glebam, & alteram aliquid vacui remaneat inferiori inde glebarum parti modicum ignis ſupponunt quantum ſufficiat accendi primas glebas, in reliquas enim progredietur incendium ex ſe continuum abſque ulla additione lignorum neque carbonum: per duos vel tres & quatuor menſes inſtar *Ætnæ* montis Siciliæ, aut donec prorſus uratur & conſumetur ſulphur contentum in Pyrite, in ſulphuris enim ſubſtantia peragit ignis, prout deficiente ſulphure aboletur ignis idcirco maximè ferent ſulphure dum Pyritis glebæ cremantur: mox ex Pyrite uſto uſque ad rubedinem eliciunt metallum per fornaces, verum intuentur prius artifices, an in Pyrite uſto ſplendeat metalli forma perfecta, & à natura completa vel ne; quod magis certum comprehenditur in Pyrite uſto quam in altero; in uſto enim ſcintillæ fulgent metallicæ formæ: ſi quid metalli fuerit in lapide, alioquin evaneſcunt igne quæ indigeſta, crudaque ſunt. Etſi in Pyrite crudo; prout à minera effoditur appareant ſcintillæ fulgentes metalli: interdum enim ex materia metallica indi-

geſta

geſta procedunt quæ nullum adhuc adepta eſt formam perfe-ctam actualem metalli: ob id penitus evaporat igni materia igni illa indigeſta, & abolentur ſcintillæ nam vaporoſæ ſunt abſque corpore fixo metalli actualis: hac igitur de cauſa urunt Pyritem, ne decipiantur foſſores, verum ut faciliùs eliciant me-tallum. Quare ſeligunt Pyritem uſtum, & micantem præ me-talli actualis copiam ab altero Pyrite uſto, & abſque ſplendore: hic enim ſcintillis metallicis caret: à primo itaque extrahunt metallum per fornaces, reliquum vero abſque metallo obruunt in piſcinas aquæ, ut imbuatur aqua vitrioli ſubſtantia, quæ exi-ſtit in Pyrite, & ſic præparatur ad faciendum vitriolum quem-admodum loco ſuo exponetur, porrò hic multum laborandum mihi non exiſtimavi; at ſatius duxi magíſque profuturum tran-ſire ad cætera quæ mei ſunt negotii cum ſuperius probaverim manifeſtas ſubſtantias duas ineſſe adinvicem in Pyrite. Vide-licet ſulphur, & argentum vivum, à quibus inde cuncta ſorti-untur metalla, tanquam à primis ſeminariis ac præter metalla atramenta quoque ceu media inter lapidem, & metalla ſortiri ex Pyrite collexi à *Dioſcoride, lib. 5. de Medica Materia, cap. de Cadmia*; ubi ait, Elici Cadmiam ex lapide Pyrite cre-mato, & approbavit eum qui reperiebatur in monte Solis Ci-pri cum quibuſdam venis chalcitis, miſios, ſoreos, melanteriæ, cærulei, chriſocollæ, atramenti ſutorii, & diphrigis: eadem cenſuit *Galenus*, alludens ſub nomine terræ mineralis, *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultat.* ubi tractavit de Chalcantho, inquit, Aquam pluviam lavare terram ex qua ſpon-te quidem fiebat Sory, Miſy, & Chalcity, & per fornaces æs, cadmia, pompholix, ſpodium, & diphriges: his quoque aſ-ſenſit *Petrus Andreas Mathiolus*, in luculentiſſimis Commen-tariis in *Dioſcoridem* aſſerens, Conſpexiſſe Pyritem mixtum cum Chriſtallo, cum Berillo, cum lapide Armeno, & cum Cæruleo, cum Vitriolo, cum Miſy, & Sory, cum Minio, & Auri pigmento, adeo quod videtur Pyrites convenire omnibus mineralibus: idcirco *Georgius Agricola lib 3. de Natura Foſ-ſilium*, ait, Nam Pyrites eroſus qui, & chalcitis dicitur ſoreos, & melanteria, quam etiam atramentum metallicum vocant pa-rens eſt, & effector atque ea rurſus atramentum ſutorium: &

alia

alia ubi ipſis cognata gignunt, inferius quoque progreditur *A-gricola*, ipſe dicens, ex Pyrite enim qui eſt ſtirps horum ſuccorum gignuntur ut Sory,Melanteria,Chalcitis, Miſy, & Atramentum ſutorium: hæc tamen *Agricolæ* verba caute expendenda veniunt: nam confingere videtur Pyritem diverſum ab aliis hoc novo, & metaphorico nomine, ubi dixit Pyrites eroſus: cum hactenus à nemine præterquam ab ipſo deſcriptus hoc nomine fuerit: Præterea inquit Pyritem eroſum appellari attramentum metallicum Chalcitim, & Sorim, & Melanteriam, quibus videtur abnuere Pyritem eroſum eſſe attramentum, cæteráque prænominata, idem referre atque vice verſa eadem eſſe Pyritem eroſum atque cuncta hæc eſſe unum licet in alias differentias dividatur quod magnopere ſpectari datur cum videatur Pyrites forma differre ab atramentis, verum enim in Pyrite eſt lapidis ſubſtantia metalli, & atramentorum una cum ſuis ſeminariis, quæ licet omnia adinvicem contineantur in ipſo Pyrite, ſegregantur atque abinvicem; Inde ſejuncta differunt omnia inter ſe: quamobrem operæ-pretium eſt diſquirere an res ſecus ſe habeat, aut quid *Agricolæ* verba deſignent: at ſi rei veritatem indagare voluerimus prius examinare licet verba quæ dicere proſequitur videlicet ex ſtirpe enim horum ſuccorum gignuntur, ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Miſy, & Atramentum ſutorium. Ex his depromitur non adeò difficilem cognitu eſſe ſententiam *Agricolæ*, quin ex ſuis rationibus eam conjicere poſſimus, quæ fuit proculdubio deſcribere tranſlativè fructum pro arbore ex qua provenit, quare oſtendere voluit quomodo naturæ opificio incipiant atramenta à Pyrite pullulare ac inde gradatim ad cætera reduci; ſic itaque cenſuit *Agricola* in Pyrite aggregari ſuccum ex quo gignuntur prænominata atramenta. Verum cum nullus exprimi poſſit ſuccus à Pyrite ficti neque ab alio corpore lapideo aut metallico vulgari more exprimendi ſcilicet manibus aut prælo: voluit intelligi naturæ opere fieri, quamvis hoc tam apertè non explicaverit ipſe: Illud tamen nos docuit *Galenus* ſi meminerimus ſcripſiſſe loco præcitato terram vel lapidem dicamus mineralem à calore ſubterraneo elaboratum lavari ab aqua pluvia naturæ ipſius opere, & abradi atramentorum ſubſtantia quæ exiſtit in Pyrite

lapide minerali: hanc verò aquam atramentoſam ſive Atramentorum ſubſtantia dicamus imbutam appellavit *Agricola* ſuccum qui inde fluit & percolat per cuniculos terræ ſecum ducens atramentorum ramenta in eundem liquorem aqueum ſoluta inſtar ſucci, qui demum à calore naturali in minera diffuſo decoquitur & inſpiſſatur in glebam atramenti metallici. Quod ab effectu nominavit *Agricola* Pyritem eroſum ſine dipthongo; nam prius eroditur ab aqua Pyritis ſubſtantia atramentoſa ac iterum à calore minerali coagulatur: non deſunt tamen qui malè interpretantes *Agricolæ* ſententiam exiſtimarunt vocaſſe Pyritem eroſum ab ære contento in Pyrite quod plurimum ſit, fortaſſe ducti auctoritate *Plinii*, qui Pyritem æris fertilem appellavit Cadmiam ærosam & lapidem æroſum cum dipthongo ut demonſtraret elici æs à Pyrite. Veruntamen hic ſatis diſtat à Pyrite eroſo *Agricolæ* quemadmodum probatum fuit; *cap. de Cadmia*: aut decepti ſunt ab aliqua conformitate vocis ſive nominis eroſi parum reſpicientes modum ſcribendi rectum qui orthographia perficitur; eadémque ſcientia multa diſtinguuntur æquivoca: ſed eo minus animadverſi ſunt ſenſum verborum *Agricolæ*, qui nunquam eroſum nuncupavit Pyritem niſi poſtquam atramenti metallici ſubſtantia ſit è Pyrite eroſa, vel abraſa dicatur, pro majori intelligentia, & ſoluta per aquam pluviam. Demum à natura inſpiſſata in glebam atramenti metallici quod diſtinctum eſt in Miſim, Chalcitim, & Sorim: Hæc in glebam redacta à natura appellavit *Agricola* Pyritem eroſum cujus Gleba ſi rurſus eradatur à pluvia inde prout natura conſuevit per terræ cubicula ac per ejus antra percolat ibique in Chalcanthum concreſcit, ut aſſeruit *Galenus* loco, ut ſupra, quamobrem æque placuit *Georgio Agricolæ* Pyritem eroſum eſſe parentem & effectorem chalcanthi ſive atramenti ſutorii dicas.

CAP.

CAP. XI.

Prædicti Lapidis Metallici nomina atque Vires.

ETſi hucuſque palam demonſtravi metalla generari in Pyrite prout equidem generantur : in præſentiarum verò fuſius exponam hujuſcemodi generationem fieri, ut plurimum in lapidibus tanquam eis proxima cum lapis ſit proprius locus generationis metallicæ : nam locus debet eſſe proportionatus locato, juxta *Ariſtotelem lib.* 4. *Metheororum.* Idem legitur in *Albertum, lib.* 3. *de Mineralibus* : Nonnunquam verò metalla apparent ſimplicia in lapide coagulata præſertim aurum purum aut argentum purum tanquam venæ currentes per lapidem diſtinctæ à ſubſtantia lapidis : ut plurimum tamen metalla ſunt adinvicem commixta ſubſtantia lapidis : & quam plura metalla inter ſe mixta reperiuntur una cum ſubſtantia lapidis quod ſæpius evenit æri, plumbo, ſtamno, & ferro, ſæpe etiam reperiuntur hæc cum auro, & argento : interdum verò conſpicitur aurum in lapidibus albis, & marmoreis, & cæruleis, & aliis concretum quandoque in humo licet perraro : ſæpe in arenis fluminum ut in Tago Hiſpaniæ, ubi à pluviis abradatur, ducatúrque à jugis montium, eorúmque rupibus ad planitiem, ac eodem modo Rheno Germaniæ, Ticino, Abdua, Serio, & Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Aſiæ, Gangæ Indiæ, & aliis innumeris amnibus : veruntamen ſæpius in montibus præcipue in lapide Pyrite tanquam metallis proprio, hic equidem metallicus eſt, lapis ipſe enim continet metallorum ſeminaria atque omnium mineralium : præſertim atramentorum, quæ inſtar ſuccorum imbibita Pyrite mox tempore pullulant ex ſe condenſantur forma atramentorum ordine naturæ aut eliciuntur Arte, & congelantur eadem forma ; prædictorum itaque

minera conſtat ſucco minerali, & lapide qui à Latinis nuncupatur Pyrites, ut à Græcis πυρίτης, a Philoſopho autem *lib.* 4. *Metheororum*, πυρίμαχον, a nomine πῦρ, id eſt, *ignis*. Hinc vulgò *fulcarius*, aut *ignifer*, ſive *igniarius* appellatur lapis, eo quod plurimus ignis ſit illi non diſſimili ratione dictus fuit ab aliis *Ypeſtionus*, id eſt *Vulcanus*, veluti ſcripſit *Camillus Leonardus Piſaurenſis* in ſpeculo lapidum: Arabes verò eadem ratione ac uno ore ferè, ut Græci quanquam linguis diſſonis appellarunt prædictum lapidem ſuo idiomate marcheſitam à productione ignis quapropter ab effectu nomen aſſumpſit lapis iſte: prout lapis luminis, cum enim Pyrites qui durus ſit ferri conflictu ſcintillas ignis evomat, & in materia apta ignem aſcendit, unde *Plinius lib.* 36. *cap.* 19. retulit Romanos vivum appellaſſe hunc lapidem etſi reperiuntur alii lapides intra ſe ignem continentes, qui Chalybe percuſſi ignem emittunt, & præ cæteris ſilex lapis durus, & ſubalbus ut plurimum micans dictus videtur non nullis à ſaliendo, quia non modo ex ejus percuſſu clavo aut alio ferreo inſtrumento excutitur ignis excitatúrqne verum etiam excitatus ſurſum ab eo ſalire partim creditur, ut natura eſt ignis partímque ignem ejaculatum à lapide percuſſo experientia commonſtrat deſcendere, & contingere fomitem lapidi adhærentem uti materiam ſiccam, quam vulgus eſcam ignis appellat alioquin ignem non conciperet: niſi materia eſſet apta recipere eum, quem recipit per contactum: quamobrem ex re ipſa magis mihi probatur quod ſalire ſignificet: lapis enim percuſſus ignis ſcintillas ejaculando undique prodit quæ utique graves decidunt in fomitem ad hoc munus paratum: Alter ignifer lapis eſt è genere molaris non omnis, ſed quam magis duriſſimus, eò plus ignis percuſſus ejaculat: Idem contingit ex chriſtallo lapide perſpicuo: alterquoque lapis ignem evomit qui dicitur Calcidonius hic in frequentiſſimo uſu habetur pro excutiendo igne cujus rationem edidit *Galenus lib.* 1: *de Complexionibus*, ubi ſcripſit ex concuſſione lapidis Calcidonii cum Chalybe ſtatim ex aere generatur ignis: etſi lapides hactenus recenſiti largè poſſent voce efferri ab effectu ſimili Pyrites, veruntamen placuit veteribus Pyritis nomen attribuere huic lapidi metallico tantummodo; quemad-

modum

modum Arabes marcheſitam vocarunt; quæ idem eſt cum Pyrite, alios enim lapides igniferos excellit cum in hoc ignis magis vigeat in potentia, & ad actum facilè ducitur quod eſt ei proprium: non tamen urit manus ſi contrectetur, aut ſtringatur cum actu non ſit igneus ex ſe, ut falsò exiſtimavit *Camillus Leonardus* Piſaurienſis, *libro ejus ſecundo dicto lapidum ſpeculo*, audacter enim ſcripſit quorundam conſenſu Pyritem lapidem appellari corallum rubeum: putavit enim ob intenſam ejus rubedinem eſſe ignem, ſed eodem modo ignea eſſet roſa rubea; quod falſum eſt teſte *Galeno lib.* 2. *de Simplicium Medicament. facultat. cap.* 3. donemus ignem eſſe aut flavum, aut rubeum non refert ut omne rubrum ſit calidum, & omne rubrum ignem dicere ridiculum eſt: Præterea ait *Camillus Leonardus* auctoritate *Dioſcoridis* quam non æque percepit eſſe Pyritem æris colore, & adeò igneum quod ſi teratur ac digitis aſtringatur dexteram ſtringentis adurit; id autem veritate caret, nunquam enim *Dioſcorides* prodidit Pyritem habere vim adurendi, neque colorem æris tribuit ei, at eò minus corallio æquiparavit eum: Hæc itaque falſo ac dedecore pronunciavit ipſe: quem à *Plinio* potius aſſumpſiſſe fatuitates prædictas exiſtimo cum in eandem errorum foveam lapſum fuiſſe *Plinium* animadverterim, *lib.* 37. *cap.* 11. ubi aſſeruit, Pyritis ſcobem digitis ſtrictum urere eos; quod nullum approbat experimentum neque ulla ratio perſuadet: etſi *Plinius* ſuperiori, *lib.* 36. *cap.* 19. inquit eſſe quoddam genus coralii quod præ nimia ignis quantitate exiſtente in eo nonnulli appellarunt Pyritem: neminem verò reperiri exiſtimo adeò idiotam qui ignoret, quam multum diſtet coralium à Pyrite: cum etiam *Plinius* ipſe anceps comprehendatur in ſermone; ambiguis enim verbis prædicta retulit, & innuit ea a quibuſdam audiſſe quemadmodum ſæpe & in multis conſuevit: ex quibus patet utrunque a veritate deflexiſſe: Hæc tamen explicaſſe volui, ne quicquam obſcurum, vel indeciſum relinquerem, cum alia ſuperflua nulliúſve momenti omiſerim cupidus prolixitatem evitare; ſed tantummodo neceſſaria, & ſcitu digna aperire me accinxi; & quia præ cæteris facultates Pyritis referendas conſpicio accedere, eas expedit enunciare quæ Pyriti ſunt aſcriptæ a celebris

ſcriptoribus

ſcriptoribus cujuſcunque ſectæ:Pyrites igitur lapis facultatibus, viribúſque pollet calefaciendi exſiccandi, conſtringendi abſtergendi, concoquendi, diſcutiendi, & reſolvendi, nimirum placuit *Avicennæ, lib.* 2. *Tract.* 2: clarius explicaſſe Pyritem vel Marcheſitam dicamus, more Arabum, calefacere in ſecundo ordine, & ſiccare in tertio : At operæ-pretium eſt tenuiſſimè molire lapidem, ut facilius operetur juxta communem omnium ſententiam : ſi Pyritis ſcobs liniatur cum aceto reſolvit morpheam lentigines,& humiditates ſub cute contentas ſanguinem ingrumatum ; & ſaniem exiſtentem in juncturis, & lacertis per halitum digerendo,& reſolvendo, quando modica ſit ſanies teſte *Galeno lib.* 9. *de Simplic. Medic. facult.* ſiſtit ſanguinem, præſertim muliebre profluvium : ſi verò Pyritis pulvis miſceatur cum pini gumma lenit, & reſolvit quaſcunque durities ſtrumas & furunculos. Idem agunt aquæ ex Pyrite ſcatentes, ut retulit *Agricola, lib.* 2. *de Natura eorum quæ effluunt ex terra* : meminíque *Galenum lib.*2. *de Arte Curativa, ad Glauconem, cap.* 4. *de Scirro*, ſummopere commendare Pyritis ſuffumigium ad tollendas enervationes ſcirroſas muſculorum. Unde inquit oportet autem Pyritem quando excanduerit igne aſpergere acerrimo aceto mox ſuper vaporem lapidis movere partem affectam ut a vapore ſurſum elevato ſchirrus diſſolvatur: Inde proſequitur dicere, hoc videtur opus ferè magicum in curatione alicujus partis curvatæ convolutæque præcedente tamen alio emoliente medicamento atque corporis expurgatione antequam adminiſtrentur localia : ſed revertamur ad medicamentum ſupra deſcriptum ex Pyritis ſcobe, & pini gumma quod ſi modico ceræ reducatur forma ceroti quibuſcunque ulceribus applicitum conferet præcipuè muſculorum cavernoſis, veluti proditum fuit a *Serapione, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap.* 95. *de Marcheſita*, conglutinat ulcera carnéque replet ea, necnon ſuperfluam carnem demit, & cicatrice claudit ea ; tumentem ex hidrope ventrem exſiccat ſplenémque extenuat,teſte *Hieronymo Cardano de Subtilitate Rerum, lib.* 5. *de mixtis* : Præterea *Galenus lib.* 4. *de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap.* 30. ex Damonico auctore ſcriptis tradidit medicamentum nigrum diapyrite præſtantiſſimum ad

ulcera

ulcera phagedænica curanda, & alia fluentia, & curatu difficilia, & ad fiſtulas confert, omnémque duritiem emollit : cujus deſcriptio eſt quæ ſequitur infra. Argenti ſpumæ bituminis ſingulorum denarium pondo centum, picis, ceræ, ſingulorum denarium pondo octo Pyritis terebinthinæ utriuſque denarium pondo 25. propolis aluminis ſciſſi ſingulorum denarium pondo 15. ammoniaci thiamiamatis drachmas duodecim chalbani aloes utriuſque drachmas octo æruginis mannæ utriuſque drachmas, quinque olei veteris ſextarios duos : Incoquitur ſpuma cum oleo donec coiverint mox bitumen pix cera reſina propolis injicitur quibus liquefactis refrigeratíſque ærugo, & lapis Pyrites immittitur, deinde ammoniacum : cum cacabus ab igne ſublatus modicè refrixerit alumen, chalbanum, mannáque, inditur, & mediocriter cocta in frigidam, demittuntur, ac diem noctémque ſinuntur.

Idem videtur prodidiſſe *Galenus*, *lib.* 2. *de Compoſ. Medic. per genera, cap.* 20. *ex Andromaco*, ſub nomine *nigri Catagmatici* : hoc tamen aliquantiſper variat à primo prout cuilibet legere licet : primum verò ſummopere celebravit, & in uſum habuit *Bartholomæus Maggius* Bononienſis, *lib. de Vulnerum Sclopetorum Curatione* : Verumenim præter enarrata pleríſque aliis morbis conducit Pyrites ob præſtantem efficaciam, quam adverſus eos poſſidet, tum ſimplex applicitus, cum etiam compoſitus, prout per exempla unuſquiſque percipere poterit : idcirco Pyrites tenuiſſimè tritus, & quocunque modo appoſitus offuſam occuli caliginem expurgat, quod magis placide tutóque operatur uſtus & lotus : obtalmias tollit, & oculum confortat : hac igitur de cauſa Pyritem vocarunt Arabes lapidem luminis lucíſve nam in perdita viſione juvamentum præſtat : hinc quidam compoſuere infra ſcriptum colyrium, videlicet.

Cape lapidis Pyritis atque hematitis ſingulorum unciam mediam eos ſuper prunas ardentes conjice ut igniantur, tunc extinguantur in butiro atque ſedulo reiteretur eadem operatio igniendo prunis lapides mox butiro eos extinguendo toties, & donec frangantur minutim prædicti lapides, qui indè tenuiſſimè moliantur ſuper lapidem porphiritem ; demum addere opus eſt ærisuſti grana ſex, caparoſæ uſtæ, & lotæ drachmam unam

ſagapeni

ſagapeni totidem, aquæ roſarum, aut aquæ loti ſativæ uncias ſex, albumen unius ovi peroptime agitatum ex quibus omnibus adinvicem mixtis fit colyrium adverſus oculorum affectus præſtantiſſimum : neque minus efficax prædicto colyrio conſtru i-tur ſequens oleum.

Cape lapidem Pyritem & carbonibus accenſis fac eum excandeſcere mox ita ignitum extingue in oleo olivarum veteri, aut in oleo de lateribus arte factum, ut docuit *Joannes Meſues lib.* 3. *de re Medica*, hæc autem operatio ignitionis pyritis atque extinctionis in oleo reiteretur ſepties deinde tenuiſſimè mole eum, & repone in veſica vitrea curva quæ tunc furno ut moris eſt locetur: Inde ignis ſupponatur ei ut diſtilletur oleum, ac rurſus eliciantur fæces imò bociæ reſidentes quæ moliantur exigit opus, & in altera bocia curva reponantur quibus affundatur oleum jam ab eiſdem diſtillatum quod iterum urgeatur igni, demum ſervetur in ampulla vitrea clauſa : Hoc enim præſtat adverſus quaſcunque oculorum paſſiones ; ſi ipſius olei gutta inſtilletur oculo liberat eum, & ſanat. Præterea ſcripſit *Avicennas lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 464. ſi collo infantis geſtetur Pyrites ab omni timore tuetur eum.

CAP. XII.

Utrum Ignis procedat ex proprio Lapide concuſſo aut aere aut motu.

NE quicquam indeciſum relinquatur quod legentibus diſplicere poſſit, haud æquum ad alia progredi conſtat, neque ſilentio obvoluere decet ambigua quædam ſuperiori capite ſcripta niſi prius ab omni diſcrimine abſolvantur ea : quapropter ut omnibus ſatisfaciam, quæ obſcura aut ambigua aut quæ à veritate deviare videntur explicare enitar : etenim duo ſunt quæ maximè in dubium vertuntur, quorum alterum eſt à *Galeno* proditum. Videlicet ex concuſſione lapidum calcidonii cum

cum chalibe ſtatim ex aere generari ignem, ejuſdem mentis videtur *Alexander* aſſerens non ex lapidibus excuti ignem ſed aerem qui ibi continetur atritu repentino in ignem verti ; Alterum equidem dubium eſt an ſi ex motu ſolo attritionis lapidis generetur ignis : motus enim calefacit, idcirco qui hanc tuentur opinionem adducunt auctoritatem *Ariſtotelis*, *lib.* 2. *de Cœlo & Mundo*, *Text*.42. ubi inquit, Motus eſt natus ignire ligna & lapides, & ferrum, rationabilius igitur propinquius igni : propinquius autem aer : velut, & in latis ſagittis, equidem enim ipſe igniuntur ſic ut liqueſcant plumbeæ : cuncta hæc ſunt propria verba *Ariſtotelis* quorum quædam vitiata corruptáque cenſeo : Præterea diſcurrit ipſe Philoſophus ex ſiccis vaporibus, qui in humidos inſidentes erumpere conantur, & dum eos diſrumpunt ſtrepitúmque attritu excitant fit ; cui, & ipſe *Galenus* aſſenſiſſe videtur in *lib.* 6. *Hippocratis*, *de Morbis vulgaribus*, *Comment*. 4. diſcurrens enim ſuper decimam octavam ſententiam. Videlicet Aquarum artis expertium quæ ab æthere excreta eſt, aut cum tonitru tempeſtiva, nimboſa vero mala explicat quod ſtatu nubiloſo nulla emittuntur fulmina neque tonitrua eduntur, niſi dum nubes divellantur quibus propria circumſcriptione delatis cum inter ſe concurrunt fit attritio : tunc enim nubes inter ſe concurrentes igneum id, quod in eis incluſum eſt, intra ſe ipſos compellentes tum fulmen quandoque in ſublime, quandoque in obliquium,quandoque in terram extruditur, eadem fuit Stoicorum opinio nempe ex attritu accenſionem nubium excitari, & tonitrum fieri. Veruntamen aliter ſenſit *Anaxagoras* qui apertiſſimè aſſeruit non modo ex attritu propriè evenire ; ſed ex calore occurrente frigori cum pars ætheris in aerem denſum impetum facit tunc crepitu tonitruum fieri cenſuit ſic corruſcationem turbinem & fulmen : Horum placitis recenſitis aliud emergit dubium ex opinione *Cardani*, *lib. de Elementis*, ubi aſſeruit, in lapidibus non latere ignem neque in eis potentiam ignis eſſe hac ratione ductus ; nam in ignem projectos lapides vix accendi excogitavit, & aliam adduxit ſententiam *Alexandri* quam ejuſmodi opinioni favere aſſequitur, nempe in lapide ignem non eſſe conceptum ; nam ignis lapidem, & rurſus lapis manum tangentis ureret :

prædictas tamen opiniones in æquivoco laborare, mihi expedit docere ut etiam in uſum hominum deducere poſſim ea, quæ ſubtili Phyſicáque ratione exploravi, & certa experientia obſervavi; mihi enim propoſitum eſt in omnibus pro viribus, nihil prius aſſerere, veritate non perſpecta; præſertim eorum de quibus inter doctos verſatur controverſia: quamobrem omnes ſingulaſque inanes ac futiles opiniones explodam, & ab ea quam *Alexander* una cum *Galeno* habuit, exordiar ſic: Si verum ſit quod ſolus aer ex lapidis attritu accendatur, cur non è duobus lapidibus magis quam ex lapide, & chalybe aut ferro ignis provenit: Vel cur non ex omnibus lapidibus contingit hoc; præſertim ſolidiſſimis veluti è porphyrite à quo licet percuſſo non ejaculatur ignis neque aer in ignem ex concuſſione porphyritis accenditur; ita ut in propatulo ullum ignis indicium conſpiciatur, neque ex alio marmoris genere quamvis duriſſimo percuſſione vel attritu excitatur ignis, cum plura ſint quemadmodum Parii marmoris genus, aut Cararienſis, Lunenſis, Laconici, Luculllei, Baſaltis, Ophitis utriuſque, cum unum ſit durum, & alterum molle: neque ex mollioribus enim prout eſt Alabaſtrites editur ignis: pleráque alia genera tum marmorum, cum & lapidum leguntur in *Plinium*, *lib.* 36. Et in *Dioſcoridem*; præter alios celebres ſcriptores; ex quibus tamen non excutitur ignis; præterquam ex prænarratis ſuperiori capite: Etſi quandoque contingit excitari ignem ex marmore percuſſo à ſculptore aut ex latere cocto non evenit tamen ex cauſa eſſentiali, ſed caſu agente per accidens, & non ſimpliciter: caſus enim eſt res non certa prout ſcriptis prodidit *Ariſtoteles lib.* 2. *Phyſicorum*, *Text.* 54. & 56. ita quod fit caſu non eſt ſemper, neque in majori parte; Prædicta igitur argumento ſunt non generari ignem ex concuſſo aere. Præterea ſi in cauſa eſſet aer nonne verteretur in flammam potius quam in ſcintillas, quæ ſurſum aſcenderet: quemadmodum enim lapidis eſt inferius deſcendere, ſic eſt proprium ignis moveri ſuperius, niſi tegumento vel alio quovis modo deorſum deſcendere cogatur, teſte *Philoſopho*, *lib.* 1. & 4. *de Cœlo & Mundo*. Verum ſcintillas non flammam ex lapide ignifero attrito oculatim conſpicimus ac veluti graves lento proceſſu deſcendere:

alioquin

alioquin verò ignis, etſi coactus ſit celeriter tamen, & impetuosè ad imum vertitur: aliáque in mentem revoco indicia, ex quibus facilè deprehendere poſſumus ex aere non ejaculari eas ignis ſcintillas, ſed à lapide ignifero concuſſo niſi enim lapides igniferi percutiantur ex angulis,aut eorum tenui acie non emittunt ignem, etſi minus tamen ac magna difficultate, facilius enim attenuatur acies quam corpus craſſum ut extrudatur ignis: Præterea ſæpe molas vidimus aqua circumactas, & non aere obductas emittere ignem, ex aqua autem nunquam accendi ignem conſpicuum eſt: certum ergo argumentum ac probationem prædicta præſtant ex propria lapidis ſubſtantia non cujuſcunque lapidis ſed igniferi tantum intelligendum eſt: ignem generari quamvis abſque illius attritione non elidatur ignis: in attritione enim ad tenuiſſimas partes redigitur lapidis ſubſtantia quam planè agnoſcere poſſumus materiam ad hoc aptiorem eſſe: Quare patet ex aere quamvis motu aliquo incaleſcat non produci ignem niſi propagatione: Verum enimverò aeris humido fovetur ignis, & augetur, ex aeris ſpiratione nutritur, atque tuetur: quemadmodum è diverſo aeris interceptione cito perit ignis ac prorſus extinguitur, ut rectè ſcripſit *Galenus, lib. de uſu Reſpirationis, cap.* 3. & *lib. de Morborum Cauſis. cap.* 3. Idipſum meminit *lib. de Pulſuum uſu, cap.* 2. idem, & *lib. de utilitate Reſpirationis*, legitur,quamvis ſpurius habeatur liber ille, hoc tamen propoſitum confert ac planè conſtat cum *Galeni* aſſertione plurimis aliis in locis ſuorum operum repetita. Reliquum eſt differere utrum ſi ex motu provenire poſſit ignis vel ne: quamobrem in primis ſcire licet quod motus localis eſt cauſa alterationis tanquam primus motuum, prout *Philoſophus lib.* 8. *Phyſicorum*: prima alteratio eſt calefactio ſicut forma privatione, unde motus localis ex virtute motus cœleſtis qui eſt prius localium motum eſt cauſa caloris: idcirco ait *Philoſophus, lib.* 2. *de Cœlo & Mundo, Text.* 42. Quod aer qui eſt ſub ſphera corporis circularis,neceſſe eſt quod caleſcat per motum ſpheræ cœleſtis cujus motu non ſolum movetur ignis, ſed etiam aer qui magis propinquatur igni: Inde proſequutus eſt aſſerere rationabile eſſe per motum magis igniri aerem,prout igni propinguiorem quam inferiora corpora,ut ligna lapides,

& ferrum : mox ſubſequenter affert exemplum de ſagittis munitis aliis plumbeis, earum enim plumbum liqueſcere aſſerit vi caloris aeris ex motu excitati : *Ariſtoteli* autem aſſenſiſſe ob reverentiam tanti viri partimque ab eo diſſenſiſſe ratione veritatis viſus eſt *Divus Thomas Aquinas* doctor Angelicus ; cum enim dixerit in Commentario quantum ad aliquam ſui partem ex vehementia motus adeo calefieri ut quandoque liqueſcat ſagittarum plumbum ; ex quibus facilè deprehenditur non abſolutè aſſeruiſſe prædictum Doctorem quod plumbum latum ſagittis annexum forma alarum prorſus liqueſcat ex motu quamvis incaleſcat, dum in aerem impelluntur ſagittæ : nam inquit quandoque hoc contingere, & in aliquam ſui parte, his dictis excluditur nimirum totum ſui corporis plumbi liqueſcere poſſe, quod neque ſemper in aliqua parte evenire ſed quandoque dixit: at ſi fortè ductus eſſet ex ſequenti textu *Ariſtotelis* in eodem libro, ubi ait ex hac maximè cui ſol extat infixus propter quod approximante ipſo, & oriente, & ſuper nos exiſtente generatur calor : hic animadvertere licet loqui de calore excitato non ex motu : Verum ex reflexione luminis : & ſequitur quod quidem neque ignea ſunt neque in igne feruntur tantum nobis dictum ſit de ipſis : hæc omnia ambiguè protulit *Ariſtoteles*. Quare non reſpondent ultima primis. Quapropter harum opinionum diverſitate, anceps in animum inducere non potui ut crederem ex ſolo motu ſagittarum in aerem incaleſcere adeo plumbum ut liqueſceret : quamvis non me lateat ex motu omnia incaleſcere ; maleúſque incaleſcit dum eodem excutitur metallum aliquod incudi nihilominus tam ardentem calorem neutrum eorum concepit : ut igniatur ex ſolo motu : idcirco non accenduntur prædicta , non uruntur, neque liqueſcunt quamobrem neque urere poſſunt : Verum ut certior eſſem experientia volui veritatem aſſequi ac fide oculata num res ſic eſſet cognoſcere enixus ſum : dum enim medicinam agebam apud Illuſtriſſimum *Nicolaum Surianum* Claſſis Venetæ Proviſorem, præcepi cuidam *Marco Macedoni* militi in noſtra Triremi, & optimo ſagittario nimirum ut ſagittas alis plumbeis latis tenuiſſimiſque muniret ; Inde eas in aerem arcu vel baliſta impelleret : hinc miles archieros iſte mihi obſequens paravit

eas

eas mox vi ejus brachii validiſſimi tum arcu cum atque baliſta ſagittas plumbeis alis paratas in altum pluries impellere coram me, & aliis expertus fuit: nihilominus quocunque modo jactæ erant ſagittæ ſemper illeſæ deorſum ferebantur non liquefactæ neque tantillum diminutæ conſpiciebantur: energiáque hanc egimus experientiam magno æſtu caneri exiſtente Sole hora meridiana atque tranquilla, necnon ferventi Inſula Cretæ: hac inde inani experientia comperta, decrevi recurrere ad aliquos fidos ſcriptores, unde memini legiſſe in librum de vulneribus ſclopetorum: & eorum curatione editum à *Bartholomeo Magio* Bononienſi inter Neotericos erúditiſſimo Theorica, & Practica, ſe multa variáque experimenta egiſſe: hac cupiditate hauriendi veritatem an plumbum poſſit tantam caliditatem concipere motu, ut liqueſcat & urat vel ne: etenim experimentis credere magis ducuntur homines, juxta proverbialem vulgi ſententiam: idipſum cenſuit *Quintilianus* Hiſpanus, & Domitiano Imperatori familiaris, *lib.* 3. *Declamationum*, *cap.* 8. Nimirùm omnia confirmantur experientia, teſte atque *Galeno* pluribus in locis ſuorum operum: quinimò, & *Ariſtotelis lib.* 1. *Metaphyſicæ*, in principio inquit, Hominibus autem Scientia, & Ars per experimentum evenit: inde paulò inferiùs dixit diſtinctè experientia quidem eſt ſingularium cognitio, ars verò univerſalium: quo circa igitur accedamus nunc ad experimenta jam acta: in primis equidem experientia compertum fuit nunquam plumbum colliquari ex aere neq; ex motu impulſionis, quamvis vehementiſſimo palam enim, & inter diù omnium oculis eſt ſi glandis ferulave, aut globulus plumbeus dicatur à ſclopeto vel bombarda, ſive alio quovis tormento bellico emiſſus, & vi ignis à pulvere Pyrico excitati impulſus colliquaretur nunquam metam, aut locum collimatum attingeret, ſed diſpergeretur quinimò vidimus pilas plumbeas à ſclopeto erumpentes ſolidas parietes muróſve percutere, & collidere eos inde pilas, ſive globulos reperimus ex ictu muri depreſſos ob muri ipſius duritiem, ſi verò manibus illico ſuſcipiantur globuli aliquæ in eis cernitur caliditas non autem tanta quin diutius commode, & abſque læſione contineri atque pertractari poſſint, verùm eo minus incaleſcunt globuli ſi impellantur in terram,

vel

vel alia re molli, ex quibus pro certo habemus non liqueſcere plumbum ex motu quamvis forti impetu jaculentur globuli: Præterea ſi globulus à ſclopeto ejectus eſſet ignitus, cur ubi percutit ſtupam non incendit eam, neque fænum, paleas, lanam, ſulphur, pulverem Pyricum vulgò ſclopetarium, neque hujuſcemodi aliud, quod flammam facilè concipere, & conflagrari, poſſit cum tamen neque ignis, neque flamma excitetur in eis percuſſis à pilis plumbeis ex ſclopetis impulſis: quotidie enim videmus naves circummuniri ſaccis lana congeſtis xilo, aut ſtupa diſtentis, nè à bombardarum globulis ledantur, nihilominus lanam non cremari neque ullum uſtionis veſtigium in ea imprimi omnibus palam eſt, quamvis eam percutiant globuli adhæreantque ei: Præterea aliam habemus experientiam, qua apertiſſimè deprehendere poſſumus globulum à ſclopeto erectum, non contrahere tantam caliditatem, ut eliquari poſſit, neque urere, licet ſclopetus in velocitate motus, ac vehementia ſuperet arcum atque baliſtam: quippe non modicam pulveris Pyrici quantitatem quidam involuit carta, & involutum arbori appendit; demum adverſus eum exoneravit ſclopetum, & globulus emiſſus percuſſit involutum pulveris Pyrici, qui conſtat ſulphure ſale, nitro, & carbone præ omnibus hæc equidem ſunt materia apta exuri ex quavis modica caliditate, ſive exigua ignis ſcintilla; nam ſtatim tactus Pyricus pulvis ab igne convertitur in flammam: nunquam tamen pulvis iſte à globulo tactus accenſus fuit: quanquam vehementi motu emiſſo tum à remoto vel à propinquo; quamobrem ſi pulvis non accenditur ex percuſſione globuli plumbei ſclopetarii argumento eſt non concipi tantum calorem ex motu in globulis plumbeis ut igneſcant, vel liquefiant: etſi primus pulvis quo oneratus eſt ſclopetus accenditur, & vertitur in flammam hoc fit ex propagatione, & contactu ignis, cujus cauſa expellitur impetuoſe globulus extra fiſtulam ſclopeti, non tamen ignis ſequitur globulum, neque cum eo jungitur, nec aſſociantur: verum quando exit à fiſtula ſclopeti ſtatim diſſipatur pulvis, & deſinit flamma ictu oculi: Præterea ſi quis à globulo ſclopetario percutiatur nullam percipit caliditatem, ſed contuſionem quandam: proinde acſi trabs aliqua, vel ruina ingens in ſe ictum fuiſſet: cum

vero

vero contingat quandoque altè vulnerari ex ictu globuli ſclopetorii tunc ex vulnere magna ſanguinis copia emanat: atſi globulus eſſet ignitus non proflueret ſanguis: adurentia enim eſcharam inducunt, & ſanguinem cohibent: his indicatur tanta non contrahi vis ignis in globulo ex motu, ut plumbum liqueſcat, & urat; & niſi uratur pars percuſſa non inducitur eſchara vera quæ ſanguinem ſiſtat: quamobrem experientia habetur, quod globulus è ſclopeto impulſus contundit, & laniando vulnerat abſque uſtione cum enim in ſuperficie carnis neque eſcharam, neque bullas, neque veſſiculas indicat, neque veſtimenta comburit, ſed quia neutrum horum agit, indicatur ergo nullam ignis vim concepiſſe: Verum etiam vidi vice globuli intromittere in fiſtulam ſclopeti papyrum digitis, vel dentibus contuſum ac inſtar globuli compreſſum. Inde ſclopetum exonerari conſpexi atque papyrum egredi incombuſtum, & vix tactum: nihilominus partes corporis quas tetigit contundendo abſque ulla uſtione male affecit: Quid autem referam de ſulphure, hoc enim calidum eſt tenuiſſimæ ſubſtantiæ ardentis, & ſummatim eſt materia ignis, ut rectè ſenſit *Georgius Agricola lib.* 1. *&* 2. *de Ortu, & cauſis Subterraneis*: idipſum meminit *Ovidius*, 15. *Metamorph.*

——Sulphureis ardet fornacibus Ætna.

Et *Virgilius lib.* 2. *Æneid.*

——Late circum loca Sulphure fumant.

Ex ſulphure linuntur ligna exilia, & parvula arida, & levia prout, & cannabinæ virgulæ vel hujuſcemodi alia quæ ex utraque parte ſulphure intincta ad accendendas lucendas in uſum habita dicuntur ſulphurata: veruntamen nullo motu agitatum accenditur ſulphur præterquam contactu ignis, teſte *Falloppio, Tract. de Thermalibus aquis, atque Metallis, cap.* 6. ait, Media æſtate tempore magni æſtus, quo maxima fit radiorum ſolis reflexio non accendi ignem in bitumine, nec ſulphure in venis detectis, & ſoli expoſitis: præterea experientia habemus quod ſi oneretur ſclopetus globulo è ſulphure facto, indequoque exoneretur, ut fieri ſolet ex illo motu vehementi cum aeris

attritione

attritione non liqueſcit, neque accenditur quanquam ex ſuâ natura facilè, & aptum ſit accendi ſulphur igni actu expoſitum faciliúſque plumbo liqueſcit igni: expellitur uerò globulus ſulphureus è ſclopeto eadem forma durus qua fuit oneratus: fuerunt etiam fabricatæ ſagittæ cum canaliculis exterioribus circunquaque inde oblitæ cera, & ſulphure demum arcu partico atque baliſta ingenti modo in altum, modo in longum miſſæ, neque ſulphur tamen, neque cera accenſa, aut colliquata fuit: idipſum contingere vidi ex globulo cereo, qui à ſclopeto emiſſus non liqueſcit quamvis cera ſit facilioris liquefactionis plumbo: nihilominus ob motus vehementiam non concipit calorem adeo intenſum, ut liqueſcat nec adhæret rei contactæ, vel percuſſæ, ut parieti vel ligno quemadmodum contingit ex re humida, & liqueſcenti, durus autem & ſolidus retrocedit cereus globulus à percuſſione & proſilit: ex præhabitis itaque colligitur quod vanum ſit dicere ſagittas ſulphure illitas, & in altum jaculatas accendi, ac eo magis falſa eſt ſententia, ac minimè veritate conſtans quod plumbum ſagittarum quæ in altum mittuntur arcu liqueſcat: quod à primis opinione tantummodo habitum fuit, reductis à verbis *Ariſtotelis* non æque perpenſis, nam ſi exactius animadvertiſſent Philoſophum non abſolutè aſſeruiſſe plumbum ſagittarum ex motu, & aeris attritione liqueſcere: Verum conſtat comparativé egiſſe *Ariſtotelem* illa verba per analogiam, hæc eſt figura proportionis, nam quod dubium eſt ad aliquid ſimile reſpectivè comparat: idcirco hujuſcemodi comparatione cenſeo philoſophum innuiſſe quod proximum eſt ſphæræ ignis magis igneſcere, quam inferiora corpora, quæ motu calefiunt, non tamen igniuntur, neque uruntur, niſi tangantur ab igne aut à fulmine, quod ignis vicem gerit, de quo exemplum attulit *Ariſtoteles, lib. 2. Metheorum*, ubi gradatim diſcurrit de duplici exhalatione humida nempe, & ſicca ex quibus procedunt Tonitruum, Corruſcatio, & Fulmen modo, ut infra, ſi exhalatio calida, & ſicca interclusa, in nubibus faciat percuſſuram diſrumpit eas ſtrepitu, & ſono quod appellavit tonitruum: ſi verò exhalatio extruſa ſit tanta, ut in flammam vertatur fulmen eſt, quod ſi feratur ruptis, & ſiccatis lignis ait tunc ridere *Vulcanum*: Sicuti pauca, & debili ignitione

tionè extruſus ſpiritus exhalationis facit corruſcationem, his itaque comparatur majore minor, ut voluit Philoſophus hæc eſt veritas cui adhærere debemus, & prorſus omittere aliorum o-piniones inconſtantes, quare ait *Averroes, Comment. in lib.* 8. *Phyſicorum Ariſtot.* Omnis opinio cui contradicit ſenſus, non eſt bona opinio : quamobrem nulla adhibenda eſt fides eis, qui opinionis, aut adulationis, & obſequii gratia quandoque ma-gis quam veritatis ratione comparationem faciunt : verſa au-tem vice credere & aſſentire cogimur ſenſu, & rationibus a-pertiſſimis junctíſq; experimentis hucuſque oſtenſis: hæc enim prædictis primis opinionibus reſiſtunt, quinimò demonſtrant planúmque faciunt ignem non generari ex aere neque ex motu in lapide concuſſo ; dum enim ferro percutitur lapis ex quo emittitur ignis nulla inſignis percipitur caliditas in ferro,neque in lapide : hoc tamen cenſeo ad liquidum quod aer, & motus adminiculantur lapidem : jam à natura conſtitutum ad hoc mu-nus idoneum, & aptum evomere ignem : hujus igitur poten-tia non eſt in ſubjecto quod eſt ignis in actu, ſed in ſubjecto, in quo generatur ignis potentia ad motum erat ante motum ſe-cundum Philoſophum, *lib.* 8. *Phyſicorum, Text.* 4. dicamus quod motus eſt actus ejus quod innatum eſt moveri, neceſſe eſt igitur illa eſſe in quorum potentia eſt moveri unoquoque mo-tuum : nimirum ſi igniantur quæ ſphæræ magis appropinquan-tur quemadmodum dixit *Philoſophus* loco præcitato, ut aer & vapores ſicci qui dum nubibus luctantur atteruntur rareſiunt, & accenduntur, rarefactio enim fit caliditate, ea eſt ſumma ignis natura : & ideo *Galenus* inquit, Igneum in nubibus incluſum agitari, attritionéque extrudi in fulmen, &c. Verum non ita contingit de inferioribus corporibus, ut puta ligna lapides, & ferrum : excluſa ſunt à Philoſopho, inferiora quæ præterquam igne actuali haud apta ſunt igni, præterea quod legitur de ſa-gittis alis plumbeis liquefactis ex motu, & aere falſum eſt, hoc autem additum vereor ab aliquo neſcio interprete : cum enim inferiora ſint ſuperioribus craſſiora, minuſque rareſiunt quam-obrem, non ita facilè accendi poſſunt : etſi locis quibuſdam ca-vernoſis terræ, & fiſtuloſis quibus aer ventoſus, ſive ut dicam more *Ariſtotelis*,in Metheoris vapor ex terra procedens cum

motu cœleſtium occultiore calidus, & ſiccus per ſpiramenta cavernarum incubuit ſic conclufus querens exitum diu luctatus concipit ignem in materia ad hoc apta, ut in ſulphure, & bitumine, ut accidit *Ætnæ* monti Siciliæ, pleríſque aliis locis ſubterraneis tum Italiæ, tum aliarum regionum prorumpuntur fumus, fuligo, & ignis: Si verò ventus, qui nil aliud eſt quam aer commotus, & agitatus concluſus ſit in terræ concavitatibus intercepta ſpiratione, ubi non adſit materia accendi diſpoſita non concipiet ignem, neque incendii ſignum ullum apparebit quanquam idem ſit motus aeris agitati & attriti, qui cum egredi nitatur vi cogit terram contremiſcere, & quandoque eam hiaſcere ex hoc terræ motu magna clade corruunt vibes, & quandoque hauriuntur terræ hiatibus ſic varie quatitur terra juxta qualitatem materiæ excipientis, teſte *Plinio lib.* 2. *cap.* 81: præterea ait nil aliud eſt in terra tremor quam in nube tonitruum: Idem aſſeruit *Ariſtoteles, lib.* 2. *Metheororum*, demonſtrans quod ſicùt in corpore noſtro, & terræ motuum, & pulſuum, cauſa eſt ſpiritus intercepti virtus, ſic & in terra ſpiritum ſimile facere: inde inquit fieri percuſſuram eodem modo, ut comparetur majori minor: ex his itaque ſatis conſtat non concipi ignem ex motu, neque ex aere, niſi concurrat materia ad hoc apta: Idcirco ait *Philoſophus*, 8. *Phyſicorum*, & ſine hac definitione omnes homines concedunt, quod non eſt neceſſe moveri, niſi illud quod poteſt moveri, nec alteratur niſi quod innatum eſt alterari; neceſſe eſt igitur, ut res ſit innata comburi antequam comburatur, & comburere antequam comburat: hæc autem proculdubio adverſantur *Cardano* qui inſulſe exiſtimavit, nullam in lapide potentiam ignis eſſe, & ſibi perſuaſit incertam ſuam opinionem fulcire vanitate levi dicens, quod lapides in ignem projecti vix accenduntur quod erroneum eſt, ſuperius enim expoſitum fuit Pyritem lapidem continere ſulphur, quod eſt materia ignis, ob id facilè accenduntur contactu ignis nempè Pyritis glebæ, quæ ſemel accenſæ ardent tribus, & quatuor menſibus abſque lignorum, carbonúmve ſubminiſtratione: quamobrem vana eſt *Cardani* opinio quemadmodum experientia docuit: præterea aliud propoſuit erroneum auctoritate *Alexandri*, nempè ſi ignis in lapide

lapide conceptus eſſet tangentis manum combureret atque lapidem, cui reſpondetur, quod verum eſt ſi ignis in actu exiſteret in lapide, ſed quia in potentia tantum viget in eo non conſequitur effectus ignis niſi modo concuſſionis ſuperius expoſito à motu enim concuſſionis movetur ignis ad actum ex eo quod eſt ignis in potentia : & non poſſumus dicere quod motus faciat formam ſubſtantialem igne, teſte *Averroe in lib. 7. Metaphyſicæ, Comment.* 31. nonne videmus continuo ac ferè cunctis in domibus, & habitaculis teneri lapidem igniarium cum chalibe eſca ignis, & ſulphuratis pro igne eliciendo ac parando ubi neceſſitas urgeat, nihilominus non comburit, neque comburitur, imò manibus contrectatur ac pedibus calcatur à foſſoribus comprimitúrque lapis iſte abſque læſione, & nullo uſtionis ſigno: propterea dicendum eſt oblitum eſſe *Cardanum*, quod meminit *lib.* 5. *de Mixtis*, aut fortè fortuna ad veritatem revocavit opinionem primam ; ubi inquit, Pyrites vulgò dictus Marcheſita colliſus ignem mittit ob duritiem, qui ſi accendat ut inſperſo acri aceto lienem prædurum colliquat : cum autem hæc primis non reſpondeant, arguunt ſibi contradixiſſe *Cardanum* : idcirco longiori non egimus demonſtratione : cum ſatis pateat ex prænarratis elici ignem ex lapidibus diſpoſitis ac emittere eum : quibus hoc proprium eſt veluti magneti attrahere ferrum, & ambræ proprium attrahere paleam, quando fricatione calefiat ambra, teſte *Averroe, lib. 7. Phyſicorum, Comment.* 10. Hanc verò diſpoſitionem appellavit *Galenus, lib.* 1: ac 3. *de Simplic. Medic. Facultat.* familiaritatem, ſimilitudinèmve, ſeu qualitatis totius ſubſtantiæ proprietatem, prout & *lib. 6. de Uſu Partium, cap.* 15. ait, lapidem heracliumidem eſt cum Magnete, & Sideriti familiaritate attrahere ferrum : hac igitur ſimilitudine inquit medicinam pituitoſam attrahere pituitam, & ſic de aliis Medicamentis purgantibus alios humores intelligi voluit : quod repetit *lib.* 3. *de Temperamentis* : Cum tamen *Joannes Meſues* primo *Theoremate, lib.* 1. *de Medicament.* dixerit, Medicamentum eſſe purgatorium non à temperamento, neque, ut contrarium agat in contrarium, neque ut ſimile trahat alterum, ſed quia talem cælitus eſt ſortitum facultatem à virtute cœleſti, quam vo-

cavit formam ſpecificam, & occultam qualitatem, quæ ab elementis evenire non poteſt, elementa enim prout quatuor qualitates calefaciant, refrigerant, humectant, & ſiccant, non autem purgant : ea igitur Medicamenta hoc peragunt quibus natura juxta *Platonis* ſententiam hujuſcemodi quaſdam proprietates indidit : ea verò Medicamenta agnoſcere non poſſumus præterquam experientia, ut meminit *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* loco de lapidibus, ubi diſcurrit facultates, quæ proprietatis totius ſubſtantiæ ratione inſunt à methodo ac ratione alienæ ſunt, & per ſolam noſcuntur experientiam : innotuit equidem experientia elici ignem ex lapidibus igniferis, etſi perſuadet ratio hanc reperiri facultatem in Pyrite, quia lapis ſulphure imbutus ſit cujus cauſa facilè accenditur, & cum flamma ardet, & ſulphure olet : id tamen in lapide molari conſpici non contingit, neque percipi datur in chriſtallo, neque in calcidonio, neque in ſilice, non enim ardent cum flamma lapides iſti, quamvis igniantur, & excandeſcant, non expirant ſulphure, quod eſt ignis materia, imò videntur hi facultate frigida prorſus igni contraria præditi : nihilominus ſi calibe percutiantur abundè ignis ſcintillas evomunt, cujus effectus cauſa præterquam recenſita ex auctoritate *Ariſtotelis*, alia eſt Medico Philoſopho atque Aſtrologo occulta, vel ſaltem difficillima cognitio : quare nobis decantare liceat *Virgilianum* carmen illud,

Fœlix qui potuit rerum cognoſcere cauſas :

Ob id ergo fateri cogimur evenire cuique à natura propria ei attributa à cœlo tanquam Patre à quo rationem petant curioſi.

CAP.

CAP. XIII.

Quot modis fieri poſſit Ignis.

HIſtoria lapidis igniferi prænarrata in memoriam revocavit varios pleróſque modos, quibus ignis excitari datur: nam accenditur ignis propagatione, aut putredine, aut coitione, aut antiſpaſi, aut frictione, aut percuſſione: quippe ex propagatione fit ubi ignis ſubjecto occurrat diſpoſito illico enim urit eum, & in propriam ſui ſubſtantiam vertit adeò quod ignis alium agit ignem, eodémque modo, ni deſierit materia, in immenſum tendit,ita per quod contactum propagitur ignis: accenditur autem ex putredine ubi alio calore confirmetur, aut motu, aut antiſpaſi ſive coitione: verum coitio, & putredo,& antiſpaſis eodem modo accendunt ignem in unum cogendo calorem diſperſum: quapropter ſub nomine coitionis haberi merentur: frictio atque percuſſio cum abſque motu fieri nequeant ab eo initium habent jure atque ſub eo comprehenduntur: ex quibus itaque conſequitur tres eſſe modos faciendi ignem, quanquam longè plures eſſe videantur: nempè propagationem coitionem, & motum in his enim reliqui continentur: fit modus primus igitur propagatio ignis ubi adhæret rei ſiccæ, que apta ſit accendi prout ligna ſicca, tedæ, carbones, fænum aridum, ſtipula, ſtuppa, lana, elychnia, eſca è fungis arborum, ferula, ſulphur, pulvis Pyricus, ſulphurata, funis præſertim quæ præparari ſolet pro tormentis bellicis, & hujuſcemodi alia ſicca, & rara quamvis, & humidorum in actu quamplurima reperiantur, quæ facilè accenduntur prout aerea, & ignea, hæc pinguia ſunt, aut oleoſa quemadmodum oleum, adeps, ſepum, pix, & reſinæ: Vinum, aqua ardens, & bitumen liquidum ut oleum petroleum quod eſt naphta *Dioſcoridis*,cum reperiatur atque ſiccum bitumen, quod eſt inſtar terræ nigræ accenditur, ut carbo, & ardet quemadmodum aſphaltum, & piſſaphaltum, & lapis gagates: ſic & hujus generis alia: cogi-

tur propagatione ignis in opere coquinæ ad epulas, dapéſve coquendas : ad candelas cereas, aut ſepaceas, faces, atque lucernas accendendas : & à fabris tum auri tum ferri in uſum neceſſarium habetur prout, & aliis ferè infinitis artibus : eadémque ratione exploratorum igniaria uſui fiunt in caſtris ac ignium miſſilia in bellis uſitata : præterea *Galenus lib.* 3. *de Temperamentis, cap.* 2. meminit, quendam tunc temporis admirandum oſtentare modum accendendi lucernam quam prius extinxerat, mox rurſus muro admovens eam accendit quod abſque igne fieri ſimulabat adeò quod magice factum videbatur, veruntamen erat murus ſulphure, & liquido bitumine illitus, cujus ratione percepta deſiit admirari : hujus exemplum ſecutus alter, ut retulit *Cardanus, lib* 10. *de Varietate Rerum*, Candelas non adeo perfectè extinctas imaginis cujuſdam ori ad hoc ſpectaculum conſtructæ ac ſulphure, & bitumine coinquinatæ admovebat eædemque reviviſcere conſpiciebantur prout ſi ex ore imaginis ventis exuflaretur ignîſque evomeretur : prædictam inunctionem ex ſulphure, & bitumine liquido vulgò oleo petroleo appellarunt priſci unguentum Medeæ,teſte *Galeno* loco præallegato : *Medea* enim Colchorum Regis filiæ inſigníſque incantatrix *Jaſonis* amore capta decepit patrem, & ſecuta in Græciam fuit *Jaſonem* cum vellere aureo ſublato à quo inde repudiata ob amore *Creucæ Creontis* Corinthiorum Regis filiæ, quam in uxorem duxit, licet dixerit *Plinius* hanc fuiſſe *Jaſonis* pellicem, quapropter *Medea* furore percita ut eos ulciſceretur in primis itam evomuit in creuſam, quam blanditiis deludens perſuaſit accipere dono coronam,ea autem erat fraudè oblinita naphta, id eſt liquido bitumine : ita quod *Medea* coronam poſuit capiti incautæ creuſæ mox eam nimio opere credulam induxit accedere ad altare, Creuſa igitur cum nihil mali ſuſpicaret doloſum munus ſuſcepit, & ad altare acceſſit, ubi faces erant accenſæ, hinc naphta qua circumlita erat corona abripuit flammam exuſſitque *Creuſam* : quemadmodum ſcriptis prodidit *Plinius, lib.*2. *de Hiſtoria Naturali,cap.* 105. Etſi alii opinati ſunt *Medeam* prædicta cauſa indignatam ſacris carminibus ignem inextinguibilem vaſe clauſo ad *Creuſam* muneris loco miſiſſe, unuſquiſque tamen opinionem facti eam eligere poterit,

poterit, quæ magis ei arridere videbitur, verum prioris fama eſt magis divulgata, videlicet quod *Medea* exuſſerit *Creuſam* cum ſulphure, & liquido bitumine in corona poſitis, idcirco compoſitionem hanc vocarunt unguentum *Medeæ* : Huic ferè ſimile eſt illud quod nominant unguentum Hermetis, efficaciæ tamen minoris, etſi hoc etiam multas candelas unico filo accendere conducit ; ſi prius aqua madefactum mox liniatur ſulphure, & auripigmento cum oleo diſſolutis ; verum utrumque purgatum eſſe convenit : tunc filum extendi licet ad omnes candelas, mox fili captum accendatur operæ-pretium eſt, hinc enim continuabit ignis donec pervenerit ad extremitatem : Hiſtriones crebro vidi in foris verſantes, qui nugis, fucis, ac ſtrophis aucupantur quæſtum hujuſcemodi ludificatione accendere candelam, eam enim apponebant fruſto ſulphoris vivi, quod erat forma lapidis cinerei coloris obſcuri in quo nullum apparebat veſtigium ignis, nihilominus accenſus ardebat lapis abſque fulgore,aut ſatis depreſſo, etſi proprium eſt ei tacto ab igne flagari, non tamen elevatur in ſublime, ſed depreſſa, & obſcura fit illius flagrantia ob ſuam corporeitatem, præterea humilis, & contempta eadem evenit ex aeris lumine ceu majori, ita quod non perſpiciebatur à circumſtantibus præterquam candela accenſa, hac igitur verſutia deluſi exiſtimabant aliud quod de re vera non erat, ut puta præſtigium, quod equidem erat naturale.

CAP.

CAP. XIV.

Ob Propagationis uſum plurimæ fiunt Candelæ.

NOn ab re fore exiſtimavi nacta occaſione lapidis Pyritis prout igniarii de quo frequenter tangere expedit, ſi de ignis differentiis ac modis diverſis, tum conſtruendi, cum etiam ſuppeditandi eum differere inceperim, etenim ſuperius diſtinxi in propagationem præter alios modos quorum exempla quædam jam commemorata ſunt, & alia ſequuntur quibus fiunt Candelæ maximi emolumenti præſertim ex ſulphure natura vel arte mundo, & cum cera aut ſepo pari portione diſſolutis fit Candela inextinguibilis : Alia ſimilis effect s eſt ſi capiatur Colophoniæ, picis navalis ſingulorum pars una, & ſulphuris binæ partes eximantur, demum omnibus ad invicem liquefactis, & miſtis fit Candela.

Idem etiam ex ſequentibus ſuccedet, Cape cannabis caulem inanem longitudine Candelæ, quem Pyrito pulvere atque ſulphure vivo impleas eúmque linteolo lineo ac veter tegere operæ-pretium eſt inde cerà munire inſtar Candelæ : hæc enim per contactum ignis ſemel accenſa nunquam extinguetur donec penitus fuerit conſumpta. Sequens quoque præſtabit idem capiatur itaque ceræ novæ libra, camforæ uncia cum dimidio ; picis medietatem unciæ : pix vero, & camfora terantur ut fiat ex eis tenuiſſimus pulvis qui immergatur ceræ igni liquefactæ, ut perfectè adinvicem incorporentur ex hac compoſitione ſi conſtruatur Candela ac inde accendatur eveniet ex ea quod pollicitum eſt.

Alia conſtruitur Candela quæ ſplendide ac diutiſſimè lucet : ex olearum nucleis uſtis fit cinis hinc eodem fit lixivium addita aqua, ut moris eſt apud mulieres,& barbitonſores

quod

quod perlocatum evaporari convenit igni vaſe figulino vitriato reſidet enim ſal: eundem modum conficiendi ſalem ex rebus aduſtis meminit *Galenus, lib. de Utilitate Reſpirationis*, ubi aſſeruit, Ex mente *Ariſtotelis* fieri lixivium mox ſalem ex calamis incineratis, & aqua ſi bulliat ad ignem: ex ſale itaque facto ex nucleis olivarum immixta cera fit Candela ad opus prædictum idonea.

Idem efficit Candela è ſepo aut cera, & ſale communi ſpagirice præparato, atque commixto: hæc equidem cæteris longè diutius durat neque crepitat dumne ellychnium xilinum ſit ſale, aut aqua ſalita infectum, tunc enim crepitum facit.

Alia conſtruitur Candela mirabilis in colore, odore, motu, & ſtrepitu, ex halinitri parte una, thuris, olei, olivarum, lactis lathiridis ſingulorum quinta parte, & ſulphuris decima, ceræque medietate his omnibus commiſtis fit Candela.

Alia Candela fit jocoſa quæ ſi domo flagret abſque alio lumine hominum mentem inducit phantaſticè videre anguium ſimilitudinem, ut infra:

Expoſcit autem opus hoc ut interimas anguem mox obruas eum in ceram igni liquefactam, & in ea diu ferveat: donec optimè decoquatur ſolvatúrque ejus adeps, & reliquum corporis areſcat tunc percoletur ceræ: ex qua ſic imbuta adipe anguis fiat Candela cum Trhyalle xillino equidem accenſa hæc falſas anguium imagines domo repræſentat innumerabiles: veruntamen poſſet idem exequi cum oleo.

Sequitur Candela frangens ferramenta ac inſtrumenta quæcunque ferrea: Cape terebinthinæ, raſæ, picis, olei olivarum, vernicis liquidæ ſingulorum portio equalis, ceræ novæ totidem, arſenici planè tot, & pariter mercurii ſublimati; ex his omnibus adinvicem miſtis fit Candelà, ut moris eſt, quæ accenſa ſit ferro adhæreat, & percutiat eum ut excandeſcat corrumpit eum adeò quod frigefactum ſi percutiatur illico frangitur.

Candelæ facéſque ceroſæ in Caſtris, & Bellis nocturnis uſurpatæ reſiſtunt pluviis, & ventis diutiſſimeque perdurant; quarum Deſcriptio ſequitur.

CApe Colophoniæ, ceræ utriúſque libras ſex, terebinthinæ libras duas, ſepi libram, his omnibus igni commiſtis obruantur funiculi xilini pro Candelis conficiendis uſitati, aut funes ex cannabe contorti pro facibus magnis, & bulliant per modicum temporis ſpatium, hinc extrahantur funes, ut frigeſcant, quorum quatuor vinciuntur ordine conſueto, ut fax ſit quadra longitudinis verò quantumlibet, quæ tandem operiatur ſequenti compoſitione donec augeatur ad molem, quæ magis arridet: aſſumantur itaque ceræ novæ luteæ libræ quatuor, terebinthinæ libra, quibus igni incorporatis fiat novum facibus tegumentum, juxta artis ritum, quod etiam Candelis fieri poteſt.

Etſi funes ad hoc munus conferunt cujuſcunque generis magis tamen conferunt ſclopetarii funes ex craſſiori lino contorti magis enim igneſcunt, magíſque ignem concipiunt ſi lixivio decoquantur cum ſulphure, & halinitro, idem evenit fungis arborum maximis ſi mundentur alignoſitate, & decoquantur hujuſcemodi lixivio, inde in tenues cortices, & panniculos dividantur, & afficentur quos eſcam ignis appellant vulgares hæc majoris efficaciæ redditur ſi poſt exiccationem à lixivio irroretur aqua vitæ ardenti ac iterum exiccetur meliúſque ſervatur olibano trito, aut vulgari Arabum ſandaraca.

Candela ardens in Aqua.

Aſſumere opus eſt Ceræ dimidium libræ, ſulphuris vivi, calcis vivæ, terrebinthinæ, ſalis ammoniaci ſingulorum uncias duas, olei petrolei unciam, camphoræ unciam ſemis, omnia ſedulo adinvicem incorporentur, hac inde compoſitione fiat Candela, quæ igni accendatur mox in aquam locetur aut projiciatur, & ardebit. Candela medicamentoſa accedit adverſus luem veneream: prodidit *Alexander Trajanus Petronius, lib. 6. de Morbo Gallico*, modum conficiendi Candelam tantæ efficaciæ, ut æque morbum venereum Gallicúmve dicas ſanare valeat prout, & ſuffitus, & innunctio ex hydrargyro: cujus modus conſtat ex ſequentibus: aſſumas minii, id eſt cinabaris naturalis aut factitii uncias octo, quandoque additur præcipitatum utrunque enim in eodem genere exiſtit prout, & ſublimatum habetur ejuſdem naturæ, quanivis inter ſe diſtent ſecundum magis, & minus virium, quas acquirunt à diverſitate præparationis: addidit ſtyracis liquidi, myrrhæ, thuris ſingulorum uncias duas cum dimidio, Ladani unciam unam, & ſemis, ceræ quantum ſat ſit, & ex his omnibus jubet fieri Candelas novem quæ conducunt ad opus prædictum ſi loco ſuffitus accendantur, adhibeantúrque novem diebus.

Candela Odorifera.

Fit Camphoræ parte, & Thuris duplicata, addita Cera quantum ſufficiat, ut fiat Candela, verum etiam alia adjici poſſunt odorifera ad libitum, ſed melius evadet ſi in aqua Roſacea aptetur Candela inde accendatur, tunc enim pulchrum ex ea odoriferúmque eveniet lumen.

Alia diutina Conſtat ex dimidio unciæ ſalis Nitri, & unica uncia Olibani, drachmiſque binis Picis Navalis, ac totidem Sulphuris vivi, & cum æqua portione Ceræ novæ; & Olei communis quantum ſufficiat conſtruere Candelam, quæ lo-

canda in ferali lucem accenſa nam quatuor menſibus ardebit.

Alia ſimilis eſt quæ ſequitur.

Recipe Salis nitri unciam unam, Thuris uncias ſex, Sulphuris vivi uncias tres, Olei Petrolei dimidium unciæ, Camphoræ unciam, Ceræ novæ uncias duas, omnia incorporentur, & cum funiculo fiat Candela, quæ accenſa ponatur in vaſe pleno aqua.

Atque ſequens diu perdurat: fit autem ex ſale nitro ad quantitatem quatuor unciarum, & addimus Sulphuris uncias quinque, Olibani unciam unam, ex his fit pulvis qui oleo Olivarum pinſatur inde tribus unciis Ceræ componitur Candela quæ in phiala aquæ plena locatur, tunc ignis vel flamma contactu accenſa ſatis per menſes perdurare experientia compertum fuit.

CAP: XV.

De *Lucernis.*

PRæterea Candelæ vicem perſæpe gerit lucerna, quæ diverſimode parari ſolet: quanquam parum integre at per metaphoricam tranſlationem dicatur ardere lucernam ſicuti exemplum hujuſcemodi eſt legere in *Virgilium, lib. 6. Æneid.*

———*Ut Claſſiſque immittit habenas.*

Idcirco Lucerna appellatur à Græcis, λυχνα, hæc autem dictio indicat inſtrumentum quod notiſſimè comprehenſum eſt illud continens ellychnium, & oleum in quo dum flagrat lucet ignis prout ejus pabulum, quo deficiente perit ignis; ut æque expoſuit *Galenus, lib. de Tremore, & Palpitatione, cap. 6.* dicens, Deficiente materia quæ accendit flammam interitur: oleum

igitur

igitur magis faceſſit quamvis cætera concurrant. Vide licet Lucerna funiculus, & aer: quatenus vero ad negotium, & vim flammæ conſpicimus in oleo, & in omnibus ipſius naturæ, & facultatis, quapropter expedit nunc ut pergamus ad olea, ad aquas, & alia liquida, quæ tamen pingu a ſint ad hoc munus apta, etſi odorifera fieri quoque poſſunt: Lucerna igitur cum ellychnio accenſo in oleo lumen nobis præſtat ut Candela quæ tuetur Cera aut Sepo, aut alia materia craſſa, & concreta: Lucerna autem conſervatur Oleo, aut Adipe, aut Aqua ardenti ſcilicet, ſpiritu Vini, aut Oleo è Tartaro ſtillatitio, aut Oleo è glandibus quercus ſtillato, aut hujuſcemodi alia materia pingui, & liquida: frequens tamen, & aſſiduus eſt uſus olei Olivarum, aut olei è ſemine lini, aut ex arillis uvarum aut è nucibus, aut ex aliis ſeminibus: præterea ſi Oleum quodvis Mineralibus imbutum fuerit inde diſtillatum diutiſſimè tuebitur ejus lumen quod priuſquam pandam, à vulgaribus facilioribuſque inchoare accingor, & præ cæteris eſt ſequens Oleum magni compendii, & parſimoniæ immuſſum enim in Lucerna quantitate ſemilibræ ardendo perdurat quatuor noctes.

Cape Oleum è ſemine Lini, Colophoniámque æquali portione incorpora igni liquefaciendo inde munias Lucernam hac compoſitione, & Thryalli tandem accende, & experieris.

Lampas ardens aqua extinguiturque Oleo.

Si vernice liquida infarciatur funiculus xilinus, & lampade vitreo alioquin lychno penſili dicto quo ſæpe Lucernæ vice utuntur aqua fontis pleno immergatur, & accendatur peroptime ardebit: oppoſitum autem eveniet ſi ſuggeſſeris oleum commune, vice aquæ.

Si vero odoriferam optaveris Lucernam, Cape ligni Aloes drachmas binas, Belzuini unciam, Styracis Calamitæ dimidium unciæ, Moſchi ſcrupulum, Ambari ſcrupuli medietatem, hæc omnia adinvicem commiſce cum aqua Roſacea, quantum ſat ſit inde in Lucernam immittatur iſta compoſitio odorifera cum ellychnio quod accenſum urendo redolebit: Sequitur Oleum cujus uncia ardendo non abſumitur uno menſe, ſcilicet, Cape Olei è Tartaro diſtillati uncias 8. Salis Amonniaci uncias duas

commiſſe

commiſſe in Alembico vitreo mox igni ter diſtillentur vel quoadusque abſumatur aqua effluatque oleum fixum.

Diutina accedit Lucerna quæ pro una die perdurat quadraginta, Cape Minii libram, & Ceruſſæ dimidium, Sulphuris vivi uncias quatuor, Olei communis libras duas, mox omnia in maſſam ſubige in mortario propè ignem per tres dies interdum ſenſim concutiendo, mox in fialam vitream reconde maſſam quæ clauſa contegatur fimo equino, aut Balneo maris octiduo, inde boccia flexa mitte, ut diſtilletur Oleum quo muniatur Lucerna cum Thryalli amianti.

Aqua vitæ è vino diſtillata appellatur ardens, & argentea, ut legitur apud *Falloppium, Tract. de Foſſilibus, cap.* 11. Idcirco facilè accenditur: & diutiſſimè conflagrat ſequens, Calcem vivam, Tartarum, & Sulphur æquali portione obrue vino potenti, & generoſo inde retorta ſemel diſtillentur alioquin ſæpius diſtillata aqua minus ardet.

Accedit altera perennis, Cape Calcis vivæ, Tartari crudi, Salis communis ſingulorum æqualem partem, quæ omnia adinvicem commolita ſpiritu Vini imbuantur, mox immittatur maſſa in Bocciam, ex qua urgeatur diſtillare aqua, demum ipſa muniatur Lucerna.

Oleum quod ad prædicta maximè conducit: Recipe aquæ colo ſtillatitiæ, ex calce, & cinere, quam lixivium acerrimum appellant, alioquin capitellum, ex quo fit ſapo: raſæ pini, Oleo Olivi, Saponis albi, Ana, id eſt, æquale pondus quantum libet quibus adde Salis Alkali moliti uncia pro ſingula libra compoſitionis prædictæ, hæc enim adinvicem, & in compagem ducta, ac in Bocciam retortam clauſa cum recipienti vaſe Vitreo urgeantur igne molli diſtillare, aquam enim & oleum erumpere conſpicies, demum oleum ab aqua ſegregare opus eſt: Alterum ejuſdem facultatis, ac majoris efficaciæ erit, quod ſequitur, Cape Olei Olivarum, Salis vulgaris, & Calcis vivæ partem omnium parem quæ in compaginem redacta reponantur in retortam, mox ipſa furnulo locetur, ac recipienti vaſe annectatur, demum ſubjiciatur ignis ab initio mollis, ut moris eſt, inde paſſim augeatur, quod penitus diſtillaverit oleum. quod quater rectificetur ſuper fæces proprias.

Aliud autem Oleum per annum flagrare perſeverans propalatur, ſcilicet, Cape Amili unciam, Maſticis binas uncias, & Olibani tres, Sulphuris vivi, Olei Olivi, carnis nucleorum nucum una cum ſuis intermediis lignoſis, Halinitri, Terebinthinæ vulgaris, Reſinæ, ſingulorum uncias duas, gummi Pini, gummi Sabinæ, gummi Juniperi, ſingulorum tres uncias; Aquæ dulcis, id eſt communis, libras novem, omnia ſimul mittantur in ampullam vitream, cui comittantur capitellum atque recipiens, & ſtipatis juncturis ſupponatur ignis: ſic enim diſtillabit liquor inſtar aquæ pinguis qua muniatur lampas expedit cum Thryalli xilino prius aqua ardenti madefacto, ac ſepo oblito, qui ſubere craticulæ ferreæ ſuſtentetur neceſſarium eſt, mox ſi accenſus erit annum perficiet pluries tamen Thryallem renovare licebit.

Mathematica diſciplina conſtituit Lucernam *Hieronymus Cardanus*, *lib.* 10. *de Rerum Varietate*, initio *cap.* 49. quam toto anno lumen edere, & abſque ulla interceptione perſeverare aſſeruit, etſi concurrunt oleum ellychniumque nihilominus Lucernæ artificio attribuit facultatem tantam.

Alteram Lucernæ machinam conſtruere docet, *lib. de Subtil.* 1. *de principiis Rerum*, *pag.* 10. quam toto anno ardere habuit experimento: Prædicta ſuperat ſequens lumen, quod perenne appellant, viz. Lithargyrii plumbei libra, Sulphuris unciæ quatuor, Magnetis lapidis uncia, hæc omnia in ſcobem redacta incorporentur cum binis libris Olei communis, ita ut fiat maſſa, quæ decem dierum ſpatio ſoli exponatur, quotidie tamen agitetur ſæpe rudicula, quibus elapſis conſtituatur in Vitrea ampulla retorta, more ſpagyrico, & diſtilletur: fluet enim oleum perenne, quod rationi repugnare videtur cum non detur lumen flammeum citra combuſtionem, nam flamma vivit in corpore exhalabili, de quo ambigens *Andreas Libavius*, *lib.*2. *de Alchem.* ubi tractat de igne æterno, idcirco alicui cupido committit ut experiri poſſit ſequens arcanum, ſulphur ex alumine ſublimandum, & ſublimato commiſcetur Borax, quibus una affunditur vini ſpiritus rurſúſque ſæpius abſtrahitur diſtillatione, ac ita elaboratur ſulphur ut abſque fumo inſtar ceræ in lamina ærea candente fluat: demum in hoc ſulphure coquitur amian-

thi

thi periculus, ellychniúmve dicas, ac idem in lampade vitreo complexum incenditur inani promiſſione æternæ flammæ: etenim verò videtur lumen vigere quantum perſeverat, & durat Thryallis cujus flamma oleum attrahit ceu proprium pabulum, ut æque ſenſit *Galenus, lib. 6. de Uſu Par. cap.* 15. perſeveratque longiori tempore, aut breviori, juxta naturam materiæ, ex qua fiunt ellychnia, funiculive dicantur, parum refert, verum animadvertere licet eſſe ſynonyma unam rem indicantia, ſed materia cum ſit multiplex, & diverſa, idcirco diverſe durant funiculi magis minúſque juxta naturam materiæ eorum, vulgares ſunt paparacei, ſpartei, aut cannabini, aut ſtupei, aut ex lino xilino, quod goſſipium, & coronium appellatur, veruntamen netum,tortúmve aliorum uſitatiſſimum eſt ad Lucernam lumina de quibus ſcripſit *Plinius, lib.* 19. *cap.* 1, & 2. etſi prædictorum vice quandoque *Priſci* in uſum habuerunt caulem lychnidis herbæ albæ lanugiſonæque rurſus medullam candidam fungoſamque Junci, teſte *Romberto Dodoneo, lib. de Stirpium Hiſtoria,* Idem præſtat ſpongia ſi vice ellychnii immittatur Lucerna cum Oleo, præterea *Plinius lib.* 16. *cap.* 7. recenſuit, Robur arborem præter fructum plurima alia gignere, & præ aliis quædam nucibus non diſſimilia quæ intus habent flocculos molles Lucernarum luminibus aptos, nam ſine oleo flagrant quemadmodum,& galla nigra.

Aliud præparatur ellychnium xilinum pro Lucerna aut Lampade quod urendo non edit fumum, neque fungum prodit: In primis ſolvatur halinitrum refinatum in duplo aceti albi mox in ipſo infundatur per diem naturalem ellychnium xilinum, quo termino elapſo extrahitur ab aceto, ac ſoli exiccatur tunc optimè paratum erit operi prædicto conducere.

Alterum quod ſequitur licinium Philoſophorum putarunt quidam inaniter aſſerentes nunquam comburi neque diminui quod conſtruitur ex lapide Talk præparato cum filis bombicinis vel vibicinis, id eſt factis de tubere vibicis arboris, verum à toto Cœlo errant, ſentio tamen cum *Plinio lib.* 11. *de Hiſt. Natur. cap.* 22. atque 23. ubi tractavit de bombicibus animalibus, quæ telas araneorum modo texunt ad veſtem luxúmque fœminarum, quæ bombicina veſtis appellatur: Veruntamen

hujuſcemodi

hujuſcemodi ellychnia aut eorum vicem ſupplentia jam recenſita cuncta uruntur perſeverante flamma atque celeriter conſumuntur, quapropter ſuperiores noſtri indagarunt Thryallem ferè perpetuum, ut ita dicam ex lano cariſtio, qualem ſcripſit *Pauſanias* ineſſe Athenis in aurea *Minervæ* lucerna, quam fecit Callimacus; mirabilis equidem erat lucerna quæ ante *Minervæ* ſimulacrum continuo ardebat: hoc autem exemplo multis in regionibus hodierno tempore uſitatum eſt. Asbeſtos, id eſt amiantum, quod vulgus confundit cum alumine plumoſo alioquin fabulantes appellarunt pilos Salamandræ, & linum indum atque vivum, de quo egit *Plinius*, *lib.* 36. *cap.* 19. ac *lib.* 19. ſupracitato: & *Dioſcorides lib.* 5. *de Medica materia, cap.* 147. de Amianto lapide alumini ſciſſo ſimili quo, utpote flexili pannos tantum oſtentationis gratia texunt qui ad ignes conjecti ardent quidem, ſed flammis invicti ſplendidiores exeunt; præter autem hanc *Dioſcoridis* aſſertionem memoriæ, prodidit *Hierocles* quemadmodum *Brachmanes* priſci Indiæ ſapientes induebant veſtes conſtructas ex hoc lapide, qui in fila tenuiſſima dividitur, netur, & lanæ modo texitur, inde faciunt pannos, & mappas ad abſtergendas manuum ſordes in conviviis, ut ſcripſit *Plinius*, ardenteſque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas ſordibus exuſtis ſplendentes igni magis quam poſſent aquis, conſtruebantque veteres Regum veſtes funebres, quibus eorum cadavera involuta comburebant ut ſimplicem cadaveris cinerem colligerent: opus ſanè ingens occultumque divinitatis poſteritati reliquerunt: At ſi luminum igniumque ſeriem ad unguem evoluere velim, numquid mirius efficaciuſque optari licet quam ſequens perpetuum lumen quod ut ordine pandam poſtremum æque remiſi, quemadmodum enim cætera lumina ex propagatione fienda circuit ſic eo quoque finem hiſtoriæ cujuslibet modi propagationis preſcribere volui: hoc arcano lumine conſuevere uti veteres in ſepulchris continuo enim ardebat in eis abſque ulla interceptione, ob id merito appellarunt eum perpetuum: ipſius autem liquoris luminis agendi modus eſt ſequens:

Cape lotii putrefacti ſitulas tres, in quo ſolvantur Vitrioli Romani ſex libræ, & ita quieſcere triduo permittas, deinde

boccia vitrea diſtillare mittas leni igne, effluet enim tenuior pars halituoſa mercurialiſve inſtar ſpumæ: quæ rurſus ſtillatione rectificetur igne molli, tunc enim tranſiet ſpiritus lotii cum ſpiritu Vitrioli inſtar ſalis, quem in novam ampullam reponere expoſcit opus, & diplomate locatam tegere altera ampulla, inde ſtipatis juncturis ſubjiciatur ignis, & urgeatur quoad ſublimet ſal, ſeptieſque reiteretur ſublimatio ipſius ſalis, demum hujus ſalis libra commiſceatur una cum unciis tribus Talchi tenuiſſime moliti cum lapillis fluminis in ſacculo ut mos eſt: inde ter ſublimentur per balneum maris ſolventur enim inſtar olei viridis quod perpetuo ardere habitum fuit experimento, tantaque deprehenditur efficacia in eo vigere, ut ſi liniatur eo radius ferreus mox igni, aut candela accendatur continuo flagrabit: Hujuſcemodi ignem poſuiſſe Romanos in æde victoriæ recenſuit *Perotus*, eique Virgines veſtales ſacraſſe, quæ ignem perpetuum cuſtodirent: Verum capiendum eſſe perpetuum pro æterno exiſtimavi, ut meminit *Virgilius, lib.* 2. *Æneid.* dicens,

——Et manibus vittas, Veſtamque potentem,
Æternumque adytis affert penetralibus ignem.

Hoc indicatur Terni ævum, id eſt, trium ætatum nempe durans per tres ætates, quod ſatis ſuperque eſt tam longo tueri tempore: cum nihil equidem perpetuum detur, quod ex elementis compoſitum ſit auctore *Ariſtotele, lib.* 1. *de Cœlo & Mundo, Text.* 125. nec non etiam 134. & cum eo conſenſerit, *Galenus lib.* 4. *de uſu Par. cap.* 2. Æternitas abeſt à naturæ opificio: ex quibus deprehendere poſſumus diſcrete intelligendas eſſe ſcriptorum mentes, qui ut plurimum reſpectivè locuti ſunt: jam vero tempus acceſſit, ut pergamus ad ſecundum modum commovendi ignem, qui per coitionem fit.

CAP.

CAP. XVI.

Modus ſecundus eſt quomodo fiat Ignis per coitionem.

PEr coitionem igitur accenditur ignis, ubi calor per magnum ſpatium diſperſus colligatur in unum parvum: magnus enim calor in parvo ſpatio congregatus magnos profert effectus, veluti quando comprimitur calor circumfuſus à frigido ſuperveniente, inde calor expellitur unitus, & major: quamobrem putei per hybernum tempus calent: idcirco *Hippocrates Aphoriſm.* 15. *lib.* 1. inquit, Ventres hieme eſſe calidiores, &c. inde *Galenus* in Commentario præter hanc ſententiam retulit ex mente Ariſtotelis cauſam æris antiperiſtaſi acceptam per hyemem ex frigore enim extrinſeco accidit vegetiorem fieri calorem intus coercitum: ſic ignis cogitur calcis vivæ, nam calor ejus in fornace acquiſitus, etſi latet attamen aſperſione aquæ frigidæ illico intus coit, & in ignem vertitur foriſque expellitur: ſic in bitumine nutritur ignis, & gaudet aqua, qua cæteri omnes ignes extinguuntur: ex his & hujuſcemodi naturæ aliis fit ignis artificioſus, qui non extinguitur aqua, quinimò accenditur ea, hic relatus eſt *Marco Gracchi* conſtatque ex ſequentibus videlicet.

Pice navali, & græca, ſulphure, tartaro, ſarcocalla, halinitro, & petroleo æqua portione, quibus additur calx viva ad duplum pondus omnium, quæ adinvicem commiſcentur ovorum luteis inde fimo equino per aliquot dies ſepeliuntur: tunc uſui parata erit compoſitio quæ facilè accenditur pluvia, vel alia quavis aqua dulci: hujuſcemodi igne creditur *Alexandrum* Macedonem combuſſiſſe Agarenum regionem in Arabia: præterea legitur in *Cardanum lib.* 10. *de rerum varietate*, parari ovum intra aquam flagrans, quod ut eveniat;

Impleri oportet dimidium vacui corticis ovi calce viva, cui ſuperadditur pars Pyrii pulveris, mox cera concluditur, & aquæ frigidiſſimæ imponitur, tunc enim accenditur ignis, emicatque flamma.

Quidam verò anſeris ovum evacuant per orificium parvum luteo, & albumine, quorum loco implent corticem ipſum calce recenti, & ſulphure vivo æquali portione, mox creta obſtruunt orificium: hoc inde ovum in matulam aquæ plenam immerſum illico accenditur ex quo flagrante mirabilia conſpiciuntur.

Alterum ignis modum habemus quippe eadem ratione conſtruitur paſta è calce viva, ſulphure, ac modico gummæ Arabicæ, & oleo lini, formanturque pilæ quæ intra aquam accenduntur. Paratur quoque lapis calcis, qui obrutus in aquam ardet: ſi calcis vivæ recentiſque lapis pertundatur uſque ad medium ac ita excavetur, ut impleri poſſit terebinthina, & ſulphure vivo, mox calce viva obturetur orificium demum aqua immergatur, & flagrabit: attribuitur *Alberto* modûs conſtruendi imaginem hominis, vel alterius, quæ accenditur intra aquam & ardet; hæc autem fit calce viva, ſulphure vivo, cera, & oleo petroleo: alii addunt camphuram, & oleum ſeſaminum.

Eadem ratione componitur lapis ignifer artificialis qui aqua, vel ſputo aſperſus ſtatim accenditur, cujus conſtruendi modum rationemque à diverſis habemus ſcriptoribus, ut puta ab *Alberto Magno*, *Joanne Baptiſta Porta*, *Hieronymo Cardano*, *Birello*, *Vuecherio*, *Schaligero*, *Noſtradamo*, & aliis quam plurimis doctis fide dignis qui de his multa attulerunt exempla: quorum aliquot ibi palam oculiſque omnium exponentur: viz. Cape Tutiæ uncias duas, raſæ pini, ſulphuris vivi, camphuræ ſingulorum unciam, terantur omnia commiſceanturque, ita ut ex omnibus unus fiat pulvis quem fruſto lini volutum, & ligatum recondere opus eſt in medio calcis vivæ in olla fictili, quæ tegula, ac luto ſapientiæ obſtructa exſiccari permittatur inde in laterum fornace locetur, ut continuo igne reverberetur tempore quo lateres coquuntur: demum extrahitur olla frangiturque ut ab ea lapis in medio concretus eximatur, qui loco calido & ſicco ſervatur: ubi verò ignem excitandi exiget occaſio ſputo vel aqua irroretur illico enim ignem evomet.

Idem

Idem eveniet ex ſequenti aſſumatur ſulphuris vivi uncia, & totidem ſalis nitri, & camphuræ duplum, calcis vivæ recentis ad omnium quantitatem hinc omnia molita, & linteolo apprehenſa adinvicemque in globulum conſtricta vaſe figulino claudantur, quod in fornace ſingulorum locetur uſque ad perfectam vaſorum percoctionem tunc enim perfectus erit lapis durus ignifer.

Magnetem quoque lapidem docuit fieri igniferum *Joannes Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap.* 394. hoc modo ſi magnes ſepeliatur calce viva recenti vaſeque figulino claudatur terra creta inde fornaci figulorum exponatur donec percocta ſint vaſa tunc extrahatur lapis,& infrigidari dimittatur, mox iterum in altero vaſe novo, ac nova calce recenti, ut ſupra locetur fornace, quod fiat quater demum eliciatur prædictus lapis, & uſui ſervetur loco calido, & ſicco, & cum opus fuerit igne, appropinquetur lapidi æqualis ejus portio ſulphuris deinde madefiat lapis, & illico emittet ignem ſulphurque accendet. Veruntamen placuit *Joan. Baptiſtæ Portæ* ut ſcammonii totidem immiſceatur calci quibus ſepeliatur lapis calamitæ,mos inde ſcruetur *Serapionis*, quippe reverberetur igne donec albeſcat lapis,tunc in ſcobem redactum ſervari voluit in loco calido, & ſicco, & cum exiget occaſio irroretur aqua nam illico flammam emittet.

Alii ſuperiores ſecuti compoſuerunt hunc lapidem magnetis vulgo calamitæ cum aliis ad hujuſcemodi negotium idoneis quamvis diverſimode quemadmodum oſtendunt exempla quæ ſequuntur.

Cape calamitæ unciam, calcis vivæ, picis græcæ, ſingulorum uncias duas, camforæ, ſalis nitri, ſulphuris vivi, tutiæ Alexandrinæ ana unciæ dimidium, olei petrolei, ſpiritus vini ana quantum ſat ſit ut fiat paſta ſolida, quæ claudatur in vaſe figulino, & perlutetur, ut igni reverberationis reſiſtat per duos dies naturales, & perfectus evadet lapis evomens aqua, aut ſputo madefactus.

———*Veluti & ſequens.*

Cape tutiæ Alexandrinæ drachmas duas, raſæ pini,ſulphuris vivi, camforæ, calamitæ, ſingulorum unciam unam, hæc omnia

trita

trita excepta tuthia, quæ ponitur integra ſimul conſtringuntur in ſacculeo lineo qui circumſepiatur calce viva, & in olla claudatur ne reſpiret, inde in fornace reverberetur per duos dies naturales quibus elapſis extrahatur olla frangaturque, & in ea reperietur lapis maximè cuſtodiendus, hic enim ſi erroretur aqua aut aquæ cyatho obruatur ardebit ejus conſumptione.

Idem præſtat ſequens, calcis vivæ, ſalis nitri, tuthiæ Alexandrinæ, calamitæ omnium æquam partem, ſulphuris vivi, camphuræ utriuſque binas partes: omnia trita ſimul conſtringantur in linteolo inſtar globi, qui optime includatur intra duo crucibula quæ filo ferreo ligentur, ac perlutentur, deinceps ſiccata locentur laterum fornace, donec percoquantur eveniet enim lapis coloris laterini qui ſputo, aut aqua humefactus evomit flammam cui ſi adhæreant ſulphurata accendentur.

Congruit atque ſequens, conſtatque calce viva, calamita, ſale nitro, camphora, ſulphure vivo, & tartaro, hæc omnia trita pinſantur oleo raſæ in vaſe vitreo quibus affundatur aqua vitæ, ut ſupernatet mox obſtruatur vas, & fimo equino ſepeliatur, per tres menſes renovatur verò fimus ſingulis decem diebus, ut calidum magis tueatur vas, quo tempore materia fit ſpumoſa tunc extrahatur vas & igni carbonum exponatur donec penitus conſumetur humiditas, & miſtum in lapidem concreſcat, qui à vaſe eliciatur, & ubi opus erit ignis madefiat aqua, aut vino alioquin ſervetur ab omni humiditate.

Non minoris efficaciæ eſt quod ſequitur: Ex calamitæ libra, calcis viuæ, piſcis græcæ, ſulphuris viui ſingulorum, unciis quatuor omnia in pollinem redacta includantur in crucibulo aurificum vaſe, quod perlutetur ne reſpiret, demum vitriariorum fornace reverberetur tredecim dierum ſpatio, his peractis eliciatur compoſitum teraturque ac rurſus crucibulo clauſum locetur fornace, ut ſupra terque reiteretur hoc opus tandem enim reperietur lapis in crucibulo concretus tantæ virtutis quod madefactus emittit flammam cui adhærent accenditur candela.

Verum enim ex his ſatis conſtat quomodo ignis accendatur per coitionem ex frigore comprimente: Reliquum eſt demonſtrare ignem accendi coitione ex putredine: nec non ex reflexione radiorum ſolis coitione acta in corpore lucido veluti ſunt

ſpecula:

ſpecula: In putreſcente materia, quamvis exuberet calor non tum adeo intenſus exiſtit in ea ut ignem concipiat, niſi ab alio calore confirmetur, & ab eo vires de magis acquirat: cujus exemplum prodidit *Galenus, lib.3. de Temperamentis cap.2.* referens ipſe projectum fuiſſe ſtercus columbinum prope feneſtram domus in *Myſia* regione ferventiſſima ac media æſtate, putreſcens itaque ſtercus, & à ſole excalefactum vaporem emittebat ignitum, ita quod accendit feneſtræ tabulas reſina illitas, ac tandem totam domum combuſſit; creditum eſt *Marcum Graecum* olim compoſuiſſe igneam miſturam è ſtercore columbaceo, & aliis quæ ſol accendere poteſt: legitur atque *Alexandrum Macedonem* jam ſequenti uſum fuiſſe miſtura in ſcobem redacta quam per hoſtiles ſpargebat regiones mox enim hæc calefaciente ſole accendebatur reliqua inde cuncta flagrabant. Cape vernicis liquidæ libram, olei è ſemine lini dimidium ſulphuris vivi libras tres, ſtercoris columbini libras duas omnia ſimul permiſta, ac in vaſe vitreo poſita ſepeliantur tribus menſibus in ovium fimo quo tempore compoſitum vertetur in puluerem ad prædictum munus idoneum.

Eadem ratione coitionis habita concipitur ignis licet diverſimode, ut ſpeculis urentibus quippe hæc radiis ſolaribus expoſita, percuſſaque ſi in materiam aridam reflectantur eam accendunt, & urunt: hujuſcemodi ſpeculis *Archimedes Siracuſius* hoſtium triremes combuſſit, quod *Archimedi* memorabile factum ſcripſit *Galenus* loco præcitato: Alia quoque ſpeculorum vicem gerunt, ut puta Pila ſphærica cryſtalina, aut ex yſoberillo lapide fabricata, quod præter experientiam habemus à *Camillo Leonardo* Piſaurenſi, libro qui *Speculum lapidum* inſcriptus eſt, & cum eo aſſenſerunt *Andreas Cæſalpinus de Metallicis*; necnon *Joannes Baptiſta Porta de Naturæ Miraculis*: Idem præſtare conſtat phiolam licet vitream puram autem, & lucidam lymphæ perſpicuæ plenam, ſed magis roſcidam eſſe congruet: uſuique multorum huic operi oportuna fiunt ſpecilla ex vitro plana, aut ex cryſtallo horum quodlibet adverſus ſolis radios appoſitum tam diuque eis ſubjaceat adeo calefit, quod inde materiam combuſtibilem ſuppoſitum inflammat & urit: Specula verò comburentia ex optica diſciplina ab

Archimede

Archimede primum inventa fabricantur materia, vel chalybis, vel vitri, vel cryſtalli: legitur fieri ex chalybe in *lib.* 10. *de Secretis Joannis Jacobi Vuecherii*: at ex vitro aut cryſtallo fieri habemus à *Joanne Baptiſta Porta*, & aliis ſcriptoribus egregiis: veruntamen continuum conſpicimus uſum ſpeculorum è vitro, aut cryſtallo, hæc enim probitate chalybeatis præferri experientia docuit: forma autem conſtruuntur ſpecula, aut concava, aut plana, modo ſphærica, quandoque diverſis angulis: monuit *Athaneus Cilix* Peripateticæ ſectæ Philoſophus accendi ignem ex ſeptem ſpeculis hexagonis adinvicem adeo nexis, ut ſpeciem unius ſpeculi præbeant: inde experientia habitum eſt ex binis ſpeculis ſive tabulis vitreis planis æque evadere ſpeculum comburens, nihilominus ſphærica & concava vitri ſpecula duplicata ad hoc munus uſui majori ſunt, teſte *Plinio lib.* 2. *cap.* 110. Veruntamen connexu utrunque adhærere operæ-pretium eſt ne vacuum appareat inter ſpecula, ſed unum videantur quod ut ſatius voto ſuccedat adinvicem glutinant ea, explentque miſtura ovi, & terebinthinæ: Alii verò citra glutem prædictum ſpecula jungunt duo concava ita ut ſuperius ſit inferioris aliquantiſper majus ſic enim connexa eveniunt æqualia: verum priuſquam conjungantur ſuper induci congruit minoris ſpeculi gibbo, aut majoris concavo amalgamatio ſtamni cum argento vivo, deinde folio ſtamni eadem amalgamatione linčto operiatur, aut amalgama fiat ex mercurio, id eſt, argento vivo, ſaturno, & Marcheſita ſtamnea, æquali portione hinc ſpecula optime adjuncta quadam levi compreſſione ferruminantur ita ut ex eis unum conſtruatur ſpeculum comburens cujus in centro radios ſolares coire patet, ut rectè demonſtravit *Euclides* in ſuis *Specularibus*, continuaque experientia approbat.

CAP.

CAP. XVII.

De modo tertio excitandi ignem que exequitur, aut frictione, aut percuſsione.

Supereſt exponere modum tertium, qui motu, vel frictionis, vel percuſſionis exequitur, divulgatum eſt veteres primi ævi inſtar Brutorum animalium in nemoribus ortos, ciboque agreſti veſcentes, & nudos vitam agentes conſueviſſe ligno: um frictione ignem commovere: edoctos neceſſitate experientiaque à natura eis oſtenſa caſu: ubi priuſquam ne unus quidem innotuiſſet modus faciendi ignem, accidit quandoque conſpexiſſe arbores ab impetuoſis ventis agitatas ramoſque inter ſe terentes excitaſſe ignem à quo licet in primis pavidi fugirent, nihilominus intuentes poſtea poſſe tuto cauteque tractari quinimmo humano generi commodum fore ignem, enixi fuerunt fricatione lignorum excitare illum inde quoque ligna adjiciendo conſervare, & augere quantum exigat occaſio, quemadmodum ſatis expoſuit *Vitruvius lib. 2. de Architectura, cap. 1. de Priſcorum Hominum Vita, &c.* Idipſum aſſeruit *Joannes Baptiſta Porta, lib. 2. de Magia Naturali, cap. 9.* Etenim verò ad hoc opus ligna non æque omnia congruunt, ut quæ magis apta ſunt concipere ignem extant calida facultate prædita, prout Ficus, Laurus, Quercus, Ilex, Thilia, Hedera, Vitis, & hujuſcemodi alia ligna quæ locis apricis orta eſſe conveniunt, hæc propria natura producunt ignem, præ cæteris tamen approbatur laurus, idcirco ſcripſit *Euſebius*, Lauri arborem ſoli dicatam eſſe, & naturæ igneæ quamobrem à dæmonibus odio habetur, *Plinius lib. 15, cap. ult.* ait, Laurus triumphis propriè dicatur gratiſſima domibus, his verò ignem excitandi modum memoriæ prodidit *Plinius lib. 2. de Hiſtoria Naturali, cap. 110.* Ignium per ſe miracula, ait, Addantur

humani ignes, & lapidem quoque inſiti naturæ, attrita inter ſe ligna : Si igitur confricentur velocitate virgæ duæ lauri ſiccæ dum verò frictionis motu incaluerint ac fumare incœperint cito aſpergantur ſulphure trito, tunc enim accendentur, & in flammam vertentur.

Præterea cum homo inſtinctu naturæ ſcire cupiat, ut *Ariſtoteles* aſſerit, *lib.* 1. *Metaphiſicæ*, hinc evenit, ne acquieſcat inventis humana mens verum induſtriæ eis addere quod facile videtur, uti proverbiali ſententia vúlgo habetur, nempe facile eſt inventis addere, & omnia tandem quoad poſſibile augere procurat : ejuſdem ſententiæ legitur *Cicero lib.* 2. *Offic.* Hominis autem mens diſcendo aliter, & cogitando ſemper aliquid aut inquirit, aut agit videndique & audiendi delectatione ducitur : quapropter Neoterici enixi ſunt conficere lapidem, qui fricatione ignem emittat etenim juxta optatum ſucceſſit, ejus compoſitionem pandam.

Cape calamitæ, ſulphuris è regulo ſtibii, mercurii ſublimati, ſingulorum drachmas tres lapidis gagatis drachmas duas,auripigmenti, marcheſitæ æris, ſingulorum drachmas ſex, olei ligni aloes unciæ dimidium, ſpiritus vini rectificati, olei ſulphuris ſingulorum drachmas ſex terantur, quæ ſunt terenda cæteriſque permiſta in paſtam redigantur, quæ vaſe figulino clauſo ad ignem coquatur donec in lapidem convertatur, qui panno aliquo fricatus accenditur, mox ſputo extinguitur : ſed de his ſatis.

Quatenus verò ad motum percuſſionis quo elicitur ignis fit ubi chalybis acies cum chalybe percutiatur ex quo ignis excuti ſæpe conſpicitur : quod ſemper equidem evenit ſi cum chalybe percutiatur cryſtalli lapis, vel ſilicis, vel calcidonii, vel marcheſitæ ; verum hujuſcemodi modus eſt adeo vulgaris,quod eum demonſtrare ſupervacuum exiſtimavi cum ſuperius etiam de eo ſatis mentionem fecerim : ſatius autem expedit revertere ad inceptum marcheſitæ, ut perficiatur ipſius opus.

CAP.

CAP. XVIII.

Chymica Opera quæ ex Pyrite circumferentur.

PRæter prædicta Pyritis præſidia adverſus multos corporis humani morboſos affectus ac cætera commoda hucuſque recenſita tanta fuit Pyritis præſtantiæ exiſtimatio apud vulgares Chimiſtas, ut de eo mirabilia decantare conſuevere ſub ænigmate hermaphroditi continentis in ſe utrunque ſemen metallicæ generationis : quamobrem pertinaciter inhærentes ſuo propoſito totum ævum vitæ ſuæ conterunt : idcirco pleraque in Alchymica arte operant ipſi cum Pyrite excogitantes inſolitum lapidem Philoſophorum nuncupatum de quo ſolet verſari quæſtio inter doctos indoctoſque, ſi fieri poſſit vel ne : eaque multis fœta diſceptationibus adhuc indeciſa manet : neque hic datur locus, vel occaſio tam vaſtum pelagum ingrediendi : ſed cum in horum mentionem inciderim, non nihil de eis inferendum hic eſſe cenſui quod exemplis agam referens multiplici modo magnaque induſtria quoſdam Chymiſtas parare ſuam medicinam ex tenuiſſima Pyritis eſſentia:quidem enim in pollinem redigunt Pyritem præſertim aureum eumq; ſolvunt in aqua diviſoria aurificum,quæ metalla diſſociat, & abjiciunt terreſtreitatem inſolubilem imò bocciæ reſidentem,eam vero partem in aqua ſolutam reponunt vitreo alembico,quo digerunt hinc toties diſtillari aquam à Pyrite urgent,moderato tamen igne donec potioris,ac facilioris fuſionis evadat Pyritis eſſentia,quod in ſeptima diſtillatione evenire ſolet : uti experientia docuit : tunc aſſerunt eſſe medicinam aptam congelare, & fixare argentum vivum vulgi in verum argentum, aut in aurum juxta fermentum medicinæ aſſociatum, dum medicina hæc projiciatur ſuper hidrargirum fervidum, & in igne fumans.

Alii verò reiteratis quatuor diſtillationibus capiunt Pyritem

ſic præparatum & exſiccatum, & tenuiſſime commiſcent, cum æquali portione mercurii ſublimati, ac totidem ſalis ammoniaci inde compoſitionem hanc locant in boccia vitrea ſublimatoria, quam furno aptant eidem ſubjiciant ignem, & cogunt ſublimari: denique cunctis à pyrite leui exaltatione ſejunctis moliunt pyritem ipſum, ita elaboratum ſuper lapidem porphiritem hinc aeri demittunt eum loco frigido, & humido, ut moris eſt, ut pyrites humeſcat, & in liquorem ſolvatur, quem appellari oleum placuit ipſis chimiſtis: Quidam etiam in tenuiſſimam ſcobem moliunt pyritem rudem, ut è minera extrahitur, ſcobemque in matulam vitream reponunt eique acetum accerrimum ter diſtillatum affundunt, mox vas clauſum in diplomate locant leni calore, donec coloretur acetum, & imbuatur tenuiſſima pyritis eſſentia, quam inde ſeparant ab aceto calore balnei maris, ut requirit ars omittendo os vaſis recluſum, ut evaporetur acetum: alioquin capitello alembici claudi poteſt matulæ os, ne amittatur acetum, ſed diſtillando colligatur iterum vaſe recipienti ſuppoſito, nam imò vaſis reſidebit pyritis tenuiſſima ſubſtantia munda ab omni fæculenta terreſtreitate, quam ita mundam, ac peroptime attenuatam, vel alio quovis modo ex prænarratis habitam uniunt Chymiſtæ, cum oleo ſolis aſſerentes hoc eſſe fermentum, quo ducunt medicinam ab eis celebratam, ſub nomine elixiris, de potentia ad actum, ſolis enim, ſive auri dicas eſt facultas aurificandi quemadmodum lunæ lunificandi præterea imbibunt pluries terendo medicinam ſuper lapidem porphiritem oleo ſalis alKali, hoc enim dicunt incerare medicinam, ut habeat ingreſſum, & fuſionem, ac facilius ſolvatur in oleum, quod inde Claudunt ſigillo *Hermetis* in pila vitrea ſpherica, quam furno *Athanor* aptat leni igne continuo & æquali tribus prunis accenſis per menſem quo temporis ſpacio conſuevit fixari medicina, ſic grarrulant ipſi ſophiſtæ, quod ſi hujus medicinæ pars projiciatur ſuper decem partes argenti vivi mundi, & in crucibulo calefacti dum evaporari velle videtur illico eum ſiſtit, & fixat in aurum optimum, & ſic putant multa facere ac mundum chimerarum habere nihil tamen in manibus ſuis inveniunt, dum enim prædictam eorum compoſitionem expectant in optatum elixirem.

elixirem verti, ſecus negotium contingere cernunt, & cum res votis ſuis non reſpondeat evanidaque ſpe deluſi, tunc animi dejecti tum corporis tum fortunæ bonis in mediis procellis egeſtatis, & infortunii hærent, & ad ſirenios ſcopulos conſeneſcunt ad inſtar *Siſyphi* ſaxum voluentes: quamobrem hi non amplius Chymiſtæ at potius lachrimiſtæ vocari merentur, ac jure dicere poſſemus eos non aliter ac Cimmerios in tenebris verſari, ac ludibrio haberi, nam cum de repente diteſcere velint ad extremam inopiam redácti ſunt: horum itaque chimeras receptaſque mendaciis plenas evitare omnibus conſulo ne in eandem foveam ruant: chymiæ autem incumbere cupientes hortor deſerere apparentiam, & phantaſiam ſophiſticam ea enim non eſt omnino ars, neque ſcientia, niſi abuſivè, nam ipſius principia ſunt falſa, & non naturalia quapropter ipſius eventus neceſſario ſequitur fallax, idcirco à nemine ſapientium unquam, ab illis vero, qui cum vulgo ſentiunt fere omnibus eſt recepta: hæc eſt ſimilitudo ficta, cauſa ignorantiæ, ſicuti diſcrimen cognitionis: ſpuriam hanc artem tanquam phantaſma eleganti carmine deteſtatus eſt in ſua *Chryſopeia* ſummus ille Poeta atque Philoſophus *Joannes Aurelius Augurellus*, qui tamen ſuis laudibus legitimam deprædicavit: nec eo minus veram celebravit *Palingerius* in Zodiaco his ſequentibus metris.

Experti multa, & non parvis ſumptibus illam
Invenere artem, quæ non ars dignior ulla eſt,
Fingendi lapidem æthereum, quem ſcire profanis
Haud quaquam licet, & fruſtra plebs improba querit.

Omitto alios innumeros Clariſſimos Viros qui de his multa ſcripſerunt, & concordes aſſeruerunt decipi perniciofe omnes qui ſophiſticè procedunt, cum ignorent rerum principia: idcirco ait *Ariſtoteles lib.4. Metaphyſicæ*, Homines enim non decipiuntur, niſi in eo quod neſciunt, quippe hujuſcemodi homines extra naturæ ordinem elaborantes halucinantur, inde alios ſeducere tentant, eoſque decipiunt, ut ſocios habeant juxta illud *Ovidii* carmen:

Solatium eſt miſeris ſocios habere penates:

Operæ-

Operæ-pretium eſt igitur hominem inſtrui in cognitionem viæ cujuſlibet rei quam vult operari, etſi in tramite juſto artis veræ permeare voluerit omiſſa illa ſophiſtica, & deceptoria, convenit, ut ante omnia timeat, & amet Omnipotentem Deum in Trinitate unum; nam ab ejus Divina Majeſtatis potentia omnia bona procedunt, omniaque creata fuere pietate, & ratione; idcirco magnus, & nobilis Rhetor *Iſocrates* monet ut Deum timeamus ac pie ſanċteque colemus, quare unuſquiſque oret itaque Deum Optimum, & Maximum, ut tribuat ei donum ſapientiæ, & cognitionis, nam Deus inſpirat cui vult, maxime probis & bonæ voluntatis, iniquoſque repellit: inde Dialecticæ, & Philoſophiæ incumbat quibus mediantibus tendere poſſit ad ſpeculationem, & inveſtigationem, quæ neceſſario præcedunt operationem ad enucleandam medullitus veritatem: finis enim ſpeculativi intellectus eſt veritas eo equidem excutitur tanquam ex Pyritis colliſione ignis: idcirco *Ariſtoteles, lib.* 2. *Metaphyſicæ*, inquit, Neſcimus autem verum ſine cauſa, mox *tertio Metaphyſicæ* potior enim inveſtigatio priorum eſt ſolutio dubitatorum: hoc autem non eſt opus inopis, ut inquit *Philoſophus in lib.* 2. *Politicorum*, Impoſſibile eſt indigentem Philoſophare, & qui prædicta neglexerit in caſſum laborabit, & proculdubio peribit: ob id ſcriptis prodidit *Arnoldus Villanovanus*, qui vult ad hanc ſcientiam pervenire, & non eſt Philoſophus, fatuus eſt, nam hæc eſt ſcientia de occultis Philoſophorum, ea igitur latet fatuos, ignaros atque iniquos, ex his patet ut nemini liceat ſe huic arti intromittere, niſi naturæ principia ac ejus regimen agnoſcat: prout recte dixit *Bernardus Tervirenſis, de Tranſmutatione Metallica*, Nam opus ſequitur naturam: Quare inquit *Cicero* 1. *Offic.* Neque enim attinet repugnare naturæ, nec quidquam ſequi, quod aſſequi non queas, qui ergo vult quicquam efficere omittat inſulſas opiniones, quibus fidem adhibere obeſt, animum vero diſponat, ut rerum naturas, & eventus intelligat, hinc tuto manus ad operandum emittat: ejuſdem ſententia fuit *Democritus Abderita*, nempe ne extra rationis limites incedat, qui huic facultati inhærere cupit; neque in opere ponere ſe animadvertat, niſi prius agnoſcat cauſam, vel materiam determinatam propinquam

quam cum determinata proportione elementorum adinvicem, neque ignoret opus eſt proprium inſtrumentum, quo agit in materiam ad introductionem formæ, ſciatque locum proprium generationis: atque præciſum modum agendi, qui ex intentione naturæ conſiſtit in illa materia: idcirco *Parmenides in Turba Philoſophorum*, inquit, ſi dictas qualitates ignoratis nolite operi appropinquare, quoniam totum eſt noxium, & infortunium: *Avicennas de Magiſterio Artis Chymicæ, in principio Portæ Elementorum* conſuluit, , inquirere primum utrum ſit vel non: deinde in prima dictione docuit inveſtigare quid eſt, quomodo eſt, & cur eſt, vel propter quid. Veruntamen jam habuimus hanc doctrinam ab *Ariſtotele, lib.* 1. & 2. *poſteriorum*, quamobrem qui rei ſcopum attingere voluerit *Ariſtotelem* percurrere oculis moneo præter locos præcitatos, *lib*.8. *Phyſicorum*, *Text*. 3. ubi inquit, Et oportet nos conſiderare quouſque ſciamus quomodo eſt: hoc enim non tantum eſt utile in vere ſciendo aliquid in ſcientia naturali, ſed etiam prodeſt in via inducente ad conſiderationem de primo principio: ſed revertamus ad *Avicennam* qui loco, ut ſupra prodidit per marcheſitam intelligi ad aurum ſanguinem, & ad lunam ova more metaphorico ne ab inſipientibus perciperetur ejus ſermo, quare tam arduum eſt hoc quam ex *Tantali* hortis fructus decerpere: veruntamen inferius in eadem dictione prima aſſeruit ipſe marcheſitam de auro, & de argento non mittere ullam Sapientem in ſua alexir: item repertit apertiſſime in quinta dictione in ea enim omnes excludit Marcheſitas aſſerens, non eſſe neceſſarias in magiſterio: quinimò ut magis hoc pateat, aliam recenſuit materiam eſſe primam, & ſubjectum alexiris Philoſophorum, *cap*. 10. *Dictionis* 5. dicens, Capias lapidem qui non eſt lapis, & divide, & fac de eo ſpiritum, & animam, & corpus: hanc igitur materiam primam inquirat ſtudioſus in hac arte nolens ſuo fruſtrari labore, eſt enim una res in elementali mundo à Deo creata ſubjectum omnis mirabilitatis actu animalis vegetabilis, & mineralis ubique repertitia, à pauciſſimis cognita, à nemine expreſſa proprio nomine; ſed innumeris figuris ænigmatibuſq; velata: teſte *Petro Bungo*, *lib. de numer. Myſteriis*, unde ex præhabitis conſpicuum habemus marcheſitam non ingredi

in

in magiſterio Philoſophorum, quamquam in ſe contineat ſeminaria generationis metallicæ, quemadmodum ſatis oſtenſum fuit: cum nimium arduum imo impoſſibile fere eſſet à lapide marcheſitæ enucleare duplicem illum vaporem, qui eſt materia metallorum immediata: hæc autem latet in quodam corpore à natura genito ad hoc munus magis apto, & propinquo, & non eſt lapis prout dixit *Avicennas* dictione quinta cap. 19. Cape lapidem qui non eſt lapis, & fac de eo ſpiritum, animam, & corpus, & *Raimundus* ait cape lapidem non lapidem: dicemus nos itaque eſſe aliud minerale halituoſum forma aquæ ſiccæ, quam conſuevere Philoſophi appellare argentum vivum quod participat naturæ ſulphuris non tamen vulgaris, ſed Philoſophici, hoc eſt homogeneum quod producit aurum, & argentum: quapropter merito appellarunt eum Philoſophi primam materiam, maſſam confuſam, chaos, primum ens, microcoſmum, lapidem album, lapidem Philoſophorum, lapidem benedictum, lapidem Indorum, & Ægiptiorum lapidem ſedenegi, lapidem non lapidem, lapidem uriſium lucentem, nivem, grandinem, Alumen Alophor, auripigmentum, argentum vivum, ſulphur, gummi benedictum, maſadir. i. florens alis albis, arſenicum, antimonium noſtrum, hæc non ſunt vulgaria, Terram nigram oculoſam, terram foliatam, terram Philoſophorum, terram benedictam, latonem, azoch, ſalem ammoniacum, calcem albam, calcem corticum ovorum, cinerem, clavellatum, Cambar, martech, Kuhul boritis, Zandarich, muchel. Kenque corſuphle, Kibrie, vel al Kibric, cedue, ovum, gallum, & gallinam, teſtudinem, in qua latet album, & rubeum, fumum album, & rubeum, monſtrum, hermaphroditum, id eſt maſculum, & feminam, ſperma album femininum, & rubeum maſculinum, Cœlum Philoſophorum, & terram corpoream, & ſpiritualem ſpiritum fœtentem, venenum, buffonem, aco'um montanum, aquilam expanſam, ſanguinem meduſæ, menſtruum fœtidum, & cæleſte, ſanguinem humanum, ſanguinem ſpiritualem, ſuccum lunariæ, lunariam cælicam, Virginem, portulacam marinam, cælidoniam, fermentum, coagulum, Salamandram, Phœnicem, Falconem, leonem rubrum, leonem viridem, draconem, Avem Hermetis Aquam vitæ metallicam,

aquam

aquam Philoſophicam, aquam ſtygiam mare acidum, aquam roris madii, aquam vivam, & ſiccam, aquam permanentem, & perennem, aquam mercurii, argentum vivum, minerale animale, & vegetabile ortum à vino rubro vel albo, Acetum acerrimum, quintam eſſentiam, elixirem, balſamum, alkali, Tartarum Philoſophorum, qui omnia metalla reducit in mercurium vitæ, mercurium Philoſophorum, mercurium animatum orizontem, Vas Hermetis, hæc omnia ſunt unum nuncupatum æs, magneſia, purum, aurum, & argentum, non in ea forma qua oculis cernitur, ſed qua in mercurium diſſolutum eſt continens in ſe omnes colores mundi, & omnia metalla in potentia: quamobrem nihil eſt in mundo mirabilius hac materia lapidis: idcirco ut occultarent eam Philoſophi, ne ab inſipientibus agnoſcatur, non proprio nomine loquuti ſunt de ea, ſed ambagibus verborum diverſiſque vocibus uſi ſunt eandem rem ſignantes: Veruntamen ne à filiis doctrinæ ignoretur prædictis, & aliis innumeris nominibus eorum quibus aſſimulaverunt eam appellarunt materiam lapidis per deſcriptionem ſuarum radicum ut eſt legere in turba Philoſophorum: etſi innexa implicataque adeo apparent ut vix multorum annorum ſtudio hujuſmodi vocabulorum ſignificatio erui poſſit: unde pleraque alia referri poſſent, quæ ſtudioſis relinquo ut de his obiter percurſis prætereat ſermo: ſat mihi eſt definiſſe marcheſitam nullam eſſe materiam lapidis Philoſophorum, neque elixirem, neque præſtare tincturam metallis præterquam ſophiſticam, prout jam ſuperius explicatum fuit teſtimonio *Gebri* ſummi Philoſophi: quare tam conſentaneum eſt ex ea fieri ſinceram realèmque tincturam quam ebur atramento candeſcere: eadem apparentia oſtentationis, & queſtus cauſa fingunt lapillos ex marcheſita emulantes gemmas cum re vera non ſit, etſi potior eſt marcheſita inſici colore alterius lapidis vel pigmenti mineralis ob ſympathiam qua convenit cum mineralibus, & ideo ſæpenumero intuitus ſum cum ea fieri lapides pulchros ſed ſophiſticos, prout ſequentibus exemplis deprehendere poteritis: in primis itaque ut fiat lapis aurei coloris.

Cape ſalis communis unciam ac totidem auripigmenti, mox trita, & commixta hæc claudantur in crucibulo fuſorio perlutato,

tato, inde ut ignis vi liqueſcant exigit opus, demum materia frigefacta ac commolita ad unciæ pondus commiſceatur cum unciis denariis marcheſitæ uſtæ quæ diphryges vocatur à Græcis; tunc hujuſcemodi compoſitio includatur crucibulo fuſinaque vehementi follium motu fundatur penituſque liqueſcat: tandem omittatur frigeſcere nam concreſcet in lapidem coloris aurei qui expoliendus erit: Alter accedit modus componendi lapidem perſimilem azurro ultramarino.

Aſſumantur lapilli fluviatiles albi, & lucidi qui ignis reverberatione in calcem redigantur: Idemque fiat de cryſtallo: tunc utriuſque calcis capiatur æqualis portio, & altera addatur pars azurride Alemania, ſic dicti, his tritis commiſceatur decima pars marcheſitæ aureæ demum compoſitum hoc in vaſe fuſorio conglobatum liquefiat igni ac inde frigeſcere permittatur, nam in lapidem concreſcet, qui juxta artem ſecari, & expoliri poterit: Etenim eadem norma alii plerique lapides cujuſcunque coloris fingi poſſunt, ſuperfluum fore cenſui me ulterius diffluere: magis vero nobis profuerit omiſſis ſophiſticis in uſum habere marcheſitam tantummodo adverſus multos affectus corporis humani quibus ſummopere conferre novimus: verum etiam ut omnibus ſatisfaciam non deſinam in ſequenti pandere modum conſtruendi marcheſitam factitiam atque alia quædam mechanica opera curioſis grata.

CAP. XIX.

Modus conficiendi Marcheſitam arte ex quocunque Metallo, exordiens à Stamno.

HAbita exquiſita cognitione nativæ marcheſitæ, foſſiliſque, de qua conſtat tractatulus iſte ſive deſcriptio prima, ſub nomine Pyritis ſeu Marcheſitæ, dicas idem eſt, etſi antea uſus

fuerim

fuerim potius Pyritis nomine à Græcis deducto, non ab re egi hoc cum veterum Græcorum ſecutus ſim à quibus primordia medicinæ nobis fuere inſtituta: ubi vero contigerit aliqua recentiorum inventa recenſere, quamvis alterius ſectæ, tunc æquum etiam cenſeo eos imitari, dum tamen non opprimatur veritas, ſic in rebus vulgaribus quandoque licet obſequi vulgo proferendo propoſitum voce ei magis familiari quam fieri poſſit: Unde cum reliquum ſit explicare quoddam genus Marcheſitæ factitiæ de qua nemo veterum egit verbum, quod memoriæ proditum ſit: quinimo modus ipſam agendi fuit à recentioribus inventus: etenim in multiplici quoque uſu habetur à vulgaribus hoc nomen Marcheſitæ, opportunum mihi videtur de ipſa tractare eadem voce Marcheſitæ: & ne quid intactum relinquere videar at cunctis palam facere quibus, & quo modo conſtruatur ſumme gratum, & utile fore exiſtimavi: ex plurimis enim adinvicem miſtis arte conſtat hæc Marcheſita de qua in præſentiarum exemplum afferam,& à ſtamno exordiar à quo æque denominabitur Marcheſita ſtamnea, videlicet.

Cape tartari crudi vulgaris hoc eſt excrementum ſive fex vini concreta ſicca, & ſolida inſtar lapidis, quæ lateribus cadorum adhæret, & uſu habetur ab argentariis ad expolienda opera: hujus itaque tartari unciam triturabis cum totidem arſenici cryſtallini, adeo ut ex eis tritis, & adinvicem ſubactis fiat pulvis unus, quo cimentetur ſtamnum ad pondus unius unciæ quod in bracteas ſit tuſum, & hoc modo fiat ſtratum pulveris fundo crucibuli aut alterius vaſis terrei fictiliſque non vitriati quod tamen exterius ſit munitum luto ſapientiæ, Chymiſtarum more, ut ignis vi reſiſtere poſſit, inde ſuper ſtratum pulveris locentur laminæ ſtamni, ac iterum ſuper eas aſpergatur pulvis ut alterum fiat ſtratum mox, aliæ ſuperponantur laminæ atque iterum pulvis, & eundem ordinem proſequendo impleatur vas, tum pulvere, tum laminis,animadvertendo quod primum ac poſtremum ſint ſtrata ex pulvere, cæteraque ſolariatim conſtructa ſint, ita ut ſtamni bracteæ ſint penitus ſepultæ in pulvere prædicto è tartaro, & arſenico: tunc cooperiatur vas aliqua tegula ac luto muniatur demum exſiccari mittatur poſtmodum exponatur igni imprimis tamen leni, qui ſenſim augeatur ut tandem lique-

ſcant omnia tunc facta erit marcheſita ſtamnea pulcherrima.

Huic accedit marcheſita ænea ſive ærea dicatur factitia quæ fit eodem modo ſupra expoſio, ac eodem pulvere cimentantur æris bracteæ, obſervando ad unguem magiſterium ſupra deſcriptum, quo fit marcheſita ſtamnea: & ſic de ſingulis metallis intelligendum eſt fieri reliquas marcheſitas: quæ inde conſequuntur nomina ab eiſdem metallis, quibus fiunt, quemadmodum jure conſuetum eſt accidens denominari à ſuo ſubjecto: hanc autem marcheſitam æream factitiam in uſum habent aurifices ad glutinanda opera argentea infima, & quæ ex auricalco fiunt quemadmodum ſibi vendicant chryſocollam ad glutinandum aurum: verum ſic parent marcheſitam æream factitiam cum duplici portione argenti fini: fundunt enim argentum cui fuſo permiſcent marcheſitam tritam donec fundatur, mox hanc compoſitionem effundunt ſuper lapidem marmoreum, vel alium ſimilem ut inſtar placentulæ extendatur quæ tanquam tabula vitrea frangilibus evadit eamque ſervant forma eadem integra; ubi vero in unum congerere velint aliquod argenteum opus ruptum aut diviſum in ſcobem terunt illius placentulæ portionem quæ ad opus ſuum conſolidandum, & redintegrandum ſufficere videatur, eamque poſtea adminiſtrant prout requirit ars quod mei non eſt docere: idcirco pulverem hunc nuncupant ſolidamen ſive ſuo vulgari idiomate ſaldaturam ab eodem effectu quo conſolidat metalla: ſed antequam admiſceatur argentum appellant marcheſitam æream factitiam, & vulgari dictione rame arſo, hoc eſt dicere æs torrefactum, quod diſtat ab ære uſto antiquorum ſicuti eſt legere apud *Dioſcoridem, lib. 5. de Medic. materia, cap. 70.* de ære uſto: idem patet in *Galeno, lib. 9. de Simpl. medicam. facult.* Fere in calce libri ubi tractavit de ære uſto ſub nomine chalcos cecaumenos quod Arabes nominarunt diacalcomenon aut calcumenon, & calcomenon corrupta voce græca ut placuit *Fallopp.* Tractatu *de Foſſil.* Juxta vero interpretationem nominum Arabicorum ex *Andreo Bellunenſi* legitur calcucemani, & calcuceracumenon, hæc indicat æs uſtum recentioreſque latini, Italique proprie vocant ferretum Hiſpanicum nam alias deferebatur ex Hiſpania,

ſpania,deinde licet ex Germania,nunc vero, fit Venetiis nempe fornacibus Murani pulcherrimum, & optimum : quod magis probatur à *Dioſcoride* ubi contritu Cinnabarim colore imitari ait nigrumq; damnat:verum enim plures modos deſcripſit urendi æs quos unuſquiſq;videre poterit:ejus quoq;vires ſatis patent ex *Galeno*, & *Dioſcoride*, quare ad alia quæ fiunt ex marcheſita tranſire mihi contingit, cum de his ſatis hucuſque ſit dictum.

CAP. XX.

Cum Marcheſita Stamnea artificioſa Conſtruitur Speculum in pila ſphærica vitrea.

INfinita Potentia Infiniti Numinis conſtituit naturam in rebus uti virtutem quæ inviolata ſucceſſione intenta ſit producere terræ fructus, animalia, mineralia, cæteraque omnia pro uſu & beneficio hominum : Veruntamen natura in multis requirit artem ut naturalia perficiat, ac idonea reddat ea : quamobrem humana mens à ſacro *Numine* homini attributa, ut *Cicero de Sem. & lib. Offic.* Tanquam intelligentia in hoc ampliſſimo naturæ Theatro fere continuo nova cogitat, artem exercendo, tum ſpeculatione cum, & actu, id eſt, ingenio mentis, & labore manuum : quibus ſæpe naturæ dotes non modo adæquantur verum etiam quandoque ſuperari videntur, ut ita dicam : ecce quam mira hominum induſtria depræhenditur, quam nobis arrogari non licet, ſed Dei gloriæ referre etenim Divina Majeſtas homines, hominum gratia, creavit ac lege ut alter alteri proſit : idcirco prodidit *Galenus, lib. de Uſu Theriacæ ad Pamphil.* ruſtici hominis illiberaliſque eſſe ducorem celare quæ ad ſalutem hominum maxime conferat : etſi *Pythagorici* aliique id genus Philoſophi doctrinam ſuam nume-

ris

ris velarint, quemadmodum, & *Raimundus Lullus* primariis literis Alphabeti: & alii Enigmatica, ſive Allegorica verborum obſcuritate involuerunt vetuſta abſtruſionis Phyſicæ ſcripta quæ omnia docendo videntur nihil docere, nam *Oedipo* Sphingis interprete opus eſſet ut intelligerentur: nihilominus veterum animus non fuit quicquam celare poſteritati, aut illi arcana invidere: ea vero quæ doctis dicata ſunt non promulgare plebi, ne ab indignis procul carentur: Verum ſummopere me cogit amor proximi pii, & probi, de quo ut bene merear magis aperte in lucem proferam arcanum pulchrum, & admirandum pro ſpeculo conſtruendo in pila ſphærica vitrea: quod hucuſque ſub ſigillo ſilentii invidorum pectore tanquam in arce abditum fuit malitia & avaritia detentum. Unum enim agnoſco hominem vulgarem Inſigni hac Venetiarum Urbe incolam, qui magno queſtu hujuſcemodi ſpecula divendit diverſis gentibus quæ ad externas Provincias advehunt ea: hæc autem ut facile ac tuto conſtrui poſſint modum exponam, non enim æquo animo ferre poſſum, ut diutius abſconditum permaneat, aut uni tantum utile ſit, quod multis prodeſſe poterit, præterea brevi momento vertuntur res mortalium, ita ut ſi morte præreptus hic cum arcano decederet quod deterius eſſet, idcirco cunctis bonis viris profuſe largior eum.

Capiatur marcheſitæ *Jovis* artificioſæ uncia, cui aſſocietur *Saturni* drachmas duas, mox igni fundantur adinvicem omnia, fuſaque ac optime clarificata deponantur, & antequam concreſcant, neque admodum fervida ſint commiſceantur cum unciis duabus *Mercurii* Planetæ terreſtris, ut Chymicorum verbis utar, ſic de aliis prænominatis intelligendum moneo, ex quibus fiat Amalgama, ut moris eſt, quod apparebit totum eſſe hydrargyron, at craſſum, lentum, & ſordidum: ita ut fruſtra exiſtimarint quidam eſſe multiplicatum ex aliis corporibus miſtis cum eo, tentaruntque ipſi per retortam bis urgere totum, ut pulcrius tranſiret magiſque fluxile, quod ita fieri nequit quinimò animadverterunt reſidere corpora *Saturni*, & Marcheſitæ ea enim gravia, & craſſa ſunt, ſed diſtillatur tantummodo portio Mercurii exiſtens in compoſitione Amalgamæ: ſed tranſeant iſta obiter dicta, & redeamus ad Amalgama jam factum, ut

ſupra

ſupra quod projiciatur in ſcutulam lymphæ limpidæ plenam, & leviter agitetur, ut ab omni ſorde abſtergatur lucidiuſque fiat demum coletur tranſeatque per pannum lineum: hoc ita paratum Amalgama impellatur in phialam vitream forma ſphærica inſtar pilæ quæ ſuaviter agitetur, ut Amalgama undique fluat, adhærebit enim inſtar linimenti argentei lucidi, & vicem ſpeculi geret: reliquum verò Amalgamæ in pila vitrea ſuperabundans poſt ipſius oblinitionem evacuetur per os pilæ inferius verſum mox cera, vel alio quovis glutinetur: hoc enim modo perficietur ſpeculum ſphæricum: Hinc quod ſupereſt Amalgamæ ſi in alteram pilam vitream indatur quam ubique moveri opus eſt, ut obliniatur idem eveniet, ut priori, & ſic de aliis quintum ſupererit Amalgama fieri poterit.

Non omittam alterum prodere modum, atque alterum, hos tamen non æquè, ut primum ſuccedere expertus ſum: quorum alter eſt idem cum primo præterquam variat doſim nam hujus compoſitio requirit æqualem portionem ☿ ♄ & ♃: hæc ſigna ſunt charectaréſve Planetarum terreſtrium, ex quibus conſtat Amalgama: alioquin verò conſtat prima doſis, ut legenti patet: tametſi hic modus magis congruat ponere folium ſpeculis urentibus: aliter ſequens. Inprimis, Cape ☿ unciam cum dimidio quod ponas in crucibulo, aut alio vaſe figulino, quod igni reſiſtere valeat idcirco igni liqueſcere mittas mox in ipſum obruatur ♃ uncia, hinc adinvicem fuſa ſenſim commiſceantur ambo virgula lignea eiſque fuſis ſucceſſive addatur Marcheſitæ aureæ foſſilis uncia una, ac inde injiciatur Amalgama conſtructum ex unica uncia achor, id eſt, ſucci aquarii, & unciis ſex colophoniæ in tenuiſſimam ſcobem redactæ: quibus actis frigeſcere ſinas medicinam, & ſervabis ipſam ad opus ſpeculi, quod ubi perficere velis in ampullam vitream, & mundam immittes medicinam jam ſupra paratam, quam igni exponas donec liqueſcat tunc fuſa circunquaque evoluatur, ut ubique adhæreat ampullæ demum effundatur, quod ſuper erit medicinæ, nam frigefacta ampulla eveniet perfectum ſpeculum.

Alter vero modus poſtremus ab omnibus diſtat, ut infra demonſtratur. Cape ♄ libram, ☿ & ♀ ſingulorum unciam, omnia ſimul in crucibulo poſita, quater liquefiat igni: mox pila vi-

trea madefit frigida inde paulatim incaleſcat ſuper prunas donec rubeſcat tunc in eam immittatur materia fuſa, & circumquaque cito moveatur, ut ubique fluat, & adhæreat materia fuſa, & reſiduum evacuetur in alias pilas vitreas ad hoc opus paratas, nam & alias æque commodum erit: veruntamen primum approbo modum verumque aſſero, & alios quoſcunque præexcellere.

Cum vero dictum ſatis ſit hucuſque de omnibus ad Marcheſiſpectantibus hic conſiſtam coronidem imponens huic primæ deſcriptioni, ut ad cætera quæ mei ſunt inſtituti properem.

Finis Deſcriptionis Primæ.

Deſcriptio

Deſcriptio Secunda;

DE ATRAMENTIS.

CAP. I.

Atramenta in triplici genere conſtituta.

HAbita ratione Pyritis ceu Mineræ Atramentorum, conſtituta ſunt eorum principia ceu fundamenta quibus notis, adempta eſt omnis ambiguitas originis eorum, quam aliquis curioſus adducere poſſet : nunc æque conſequitur diſſerere de eis, & quot eorum genera ſint diſtinguere, nec non de ſubſtantia eorum fuſius exponere, ac quomodo in Pyrite exiſtant neceſſario repetam : hæc omnia quam breviori, ac magis perſpicuo, diſtinctoque ſermone potero ſi binde agere, hoc mihi onus incumbit, ut quicunque cupidus noſcat naturam eorum, que omnia ſcitu equidem digniſſima ſunt haudque inutilia, imò gratiſſima ſtudioſis fore ſpero : in quo negotio abſolvendo ſequar ſententiam clariſſimorum ſcriptorum, quos me hactenus legiſſe meminerim doctrina atque experientia valuiſſe, à quibus hæc non admodum provulgata, uti neque valde recondita fuere : ne vero media in luce aberretis vos tranferre velim ad *Avicennam, lib. 2.*

Tract. 2. *cap*. 47. ubi ſcriptis tradidit Atramenta initio generationis ſuæ fuiſſe liquida quæ deinceps à natura fuerunt coagulata in lapides Pyritis, idem aſſeruit *Divus Albertus* cognomine *Magnus*, *lib*. 5. *de Mineralibus*, *cap*. *de Atramentis*: Hinc evenit quòd *Georgius Agricola*, Vir graviſſimi nominis, *lib*. 3. *de Natura Foſſilium*, appellavit Atramenta ſuccos cum enim liquida fuerint prius, inſtar ſucci, deinde concreta & coagulata quemadmodum antea explanatum fuit, etſi inventum ab *Agricola* nominandi ſuccos, ad doctrinæ perſpicuitatem potius, quam ad veram differentiam referri poteſt: nihilominus his aſſenſit *Gabriel Falloppius Tract. de Aquis Thermalibus*, quod jam innuerunt *Dioſcorides*, *Galenus*, *Paulus Æginæta*, & *Oribaſius*, ex quibus ſatis percipere poſſumus Atramenta dubio procul fuiſſe liquida, & inde opere naturæ coagulata in Pyrite, quorum quædam expullulant ex ſe ab ipſo Pyrite natura ipſa duce: alia vero à Pyrite eliciuntur artis auxilio & induſtria; proinde calido & humido facile diſſolvi ſcripſerunt concordes omnes qui de his tractarunt, præcipue *Galenus lib*. 9. *de Simplic: Medicament. Facultat. loco de Miſy*, *Chalcity*, & *Sory*, dum inquit in decoctionibus funduntur: quinimo eorum ſubſtantia juxta *Ariſtotelis* ſententiam *in Meteoris*, atque *Alberti* loco præallegato ex terra & aqua cum immiſtione perſpicui aeris & igneæ qualitatis eſt omiomera mineralis, quæ ſulphuris odorem infert, ſaporemque acerbum cum acredine habet, quorum aluminis cum & ſalis qualitates indicat: quas *Theophraſtus Paracelſus* retulit ſub nomine ſulphuris, ſalis, & argenti vivi, non vulgaria, at per metonymiam intelligendo, ut perſæpe *Gebere* Hiſpanus ſummus Philoſophus in ſua ſumma alludere ſolet: proinde patet ex ſuperioribus medium lapidis & metallorum eſſe Atramenta, nam in ſe habent compoſitionem lapidis & metallorum atque eorum ſplendorem continent, quo illuſtrare poſſunt metalla: præterea in triplici genere conſtituta fuerunt Atramenta, quorum primum eſt Atramentum metallicum, à quo alterum genus derivatur, quod in ordine naturæ & deſcriptionis proditæ ab auctoribus eſt ſecundum, hoc Atramentum ſutorium, Chalcanthúmve, atque Vitriolum vulgo appellatum eſt: Tertium denique

denique genus prædictis congredi videtur, nam Atramento ſutorio tenetur ex quo una cum aliis rebus compoſitum fuit pro ſcribendi uſu cujus effectus gratia ſcriptorium & librarium denominatum fuit.

Hæc cuncta Veteres memoriæ reliquerunt, præ cæteris vero primus videtur *Pedacius Dioſcorides*, qui *lib.* 5. *de Medica materia* diſtinxit prædicta Atramentorum genera, nec non eorum differentias expoſuit, ubi præter hæc prodidit etiam de Indico atramento, quod ſub tertio genere tanquam ipſius differentia locabitur: hoc legitur meminiſſe *Galenum lib.* 4. de *Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos, cap.* 4. *&* 7. Id enim proprium eſſe *Dioſcoridis* Indicum pleriſque placuit quamvis videatur *Dioſcorides* tractaſſe de Indico, tantum nullo alio expreſſo verbo ſive nulla inſcriptione nominis atramenti, etſi forte eam tribuiſſet inſcriptionem, cum poſſibile ſit exactiſſimus enim fuit horum inquiſitor, nil tamen miri eſſet temporis edacitate periiſſe, quemadmodum pleraque alia amiſſa fuerunt, nam longo temporis decurſu diverſa occurrunt accidentia quæ devaſtare poſſunt omnia: at parum refert, vel ſi alicujus accidentis vi deſierit talis inſcriptio, aut ſi aliquo vetere *Dioſcoridis* exemplari adhuc reperiatur ſcripta, cum eam tamen ſubintelligi velint ſcriptores fide digni à quibus aſſertum fuit Indicum *Dioſcoridis* appellari atramentum Indicum hac ratione, nam inter pigmenta connumeratur, atque inter ea uſum habet quemadmodum, & atramenta ſolent præſertim ſcriptorium pictoriumve; & ideo *Paulus Ægineta lib.* 7. prodidit, de Indico ſequenti inſcriptione, videlicet, Melan atramentum Indicum: non deſunt alii aſſerentes reperiri inſcriptionem Græcam in quodam veteri *Dioſcoridis* codice quæ inſcriptio effingit de lapide Indico nihilominus eam prout extraneam, & à natura atramenti Indici prorſus diverſam derogant, atque optima ratione reſiſtunt: tum *Gabriel Falloppius Tractatu de Metallis, ſeu Foſſilibus, cap.* 34. *de Indico*: cum & *Amatus Luſitanus, in ſuis Commentariis in Dioſcoridem, Enarratione* 67. uterque eorum aſſeruit impropriam fuiſſe inſcriptionem de lapide Indico: Hoc nimirum Indicum *Dioſcoridis* de quo incepimus ſermonem ſcriptum ab eo fuit ex arundinibus

Indiæ oriri, & inſtar ſpumæ concreſcere, quod naturale appellavit, aliud factitium prodidit quod æque ex plantarum genere ortum ducit, quare nullam ſimilitudinem habet cum lapide, neque cum foſſilibus in duritie, aut figura, neque effoditur ut lapis, quo fit ut diverſæ naturæ ſit atque contrarii generis lapidum, & quorumcumque foſſilium quamobrem, neque inter atramenta connumerari conveniret, indicum, niſi quatenus pigmentum eſt meretur deſcribi ſub genere atramenti pictorii, & ut prædicta colliguntur in cumulum, conſtituta ſunt atramenta in triplici genere ab omnibus ſcriptoribus, tum priſcis utriuſque ſectæ, cum & ab inferioribus præſertim noſtri ſæculi viris equidem clariſſimis, qui ſuperiorum ſententias coluerunt, etſi in aliquibus rebus viſi ſunt quidam evariare, concordes tamen quam poſſibile ſit eos reddere enitar, aut ſaltem zizaniam à tritico ſecernam omnemque caliginem tollam ut veritas inſtar meridianæ lucis clariſſima patefiat, ſed latius de his ubi erit occaſio exponetur.

CAP. II.

Primum genus atramenti appellatur Metallicum.

JAm ordo expoſtulat, ut de atramento Metallico diſſeramus, à quo originem ducit atramentum ſutorium veluti ſupra expoſitum fuit auctoritate *Galeni*, & *Georgii Agricolæ* ubi ait ipſe atramentum Metallicum eſt parens, & effector atramenti ſutorii, & quibus conjicere poſſumus atramentum Metallicum eſſe ceu florem atramenti ſutorii de quo uberius capite ſuo declarabitur : hoc vero atramentum Metallicum nativum eſt in tres tamen differentias diſtinctum videlicet in Miſym, chalcitym, & Sorym, cunctas prædictas ſpecies appellavit *Agricola, lib. 3. de Natura Foſſilium*, Pyritem eroſum quemadmodum apertiſſime probatum fuit ſuperiori deſcriptione, idem

utique

utique atramentum Metallicum ſæpe *Galenus* appellavit unico nomine metallum, non autem quia ſit omnimodum metallum, quod ſub malleo duci ſolet, ſed metaphorice locutus eſt de materia, quæ magnam partem in ſe continet metalli, illud enim per fornaces elicitur ab eadem materia ex qua ſponte fieri ſolet atramentum Metallicum, quemadmodum *Galenus* ipſe expoſuit *lib.9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi aſſeruit conſpexiſſe in fodina æraria montium Solorum Cipri hoc metallum ſponte à natura concretum in tres zonas in longiſſimum extentas alternatim diſtinctas, hoc ordine, erat enim infima zona Soreos dicta, & lapidoſæ ſuper quam erat ſecunda zona inſtar efflorescentiæ, quæ appellatur chalciteos, tertiaq; erat ſuprema zona Miſyos nuncupata, quæ ſuper chalcytim ad inſtar æruginis quemadmodum ſuper æs fieri ſolet, intelligendo quo ad modum, & effectum ſubſtantiæ, & non in colore ; hoc itaque modo oriri prædicta atteſtatus eſt *Galenus* : & cum eo aſſenſit *Ætius* idem enim memoriæ prodidit *Tetrabili* 1.*Ser*.2.*ca*.64. conſpexiſſe in ſpecum montium Solorum Cipri prædictum atramentum in tres zonas ordine, & modo ſupra indicato, quo in loco cenſuit has differentias inter ſe diſtinctas eſſe unum atramentum in genere, ex una radice, & cognatas à natura productas dixit eas: quod ampliſſime ſcripſit *Galen9* loco ſupracitato ac *lib.4. de Compoſ. Medicam. per genera, cap*.1. ubi ait, Cum paulatim chalcytis longo temporis decurſu vertatur in miſym, & in chalcytim mutari Sorym vidiſſe cenſuit : nihilominus mutua hæc converſio inter eas differentias non retrocedit : non enim miſy vertitur in chalcytim neque in Sorim commutatur chalcity, ſed è converſo evenire conſpicuum eſt : nimirum ſcripſit eſſe ejuſdem generis, & facultates, & ab una radice procedere prædicta atramenta, quorum facultates quales ſint operæ-pretium eſt explorari ab eorum ſubſtantia, odore, atque ſapore, ſunt enim ſubſtantia gravi terreſtri, & ſubpingui, oleaginoſa : odore autem graveolentia abominoſaq; quandoquidem olfacta fulminis virus valde olent, ita ut ventriculum ſubvertant, quod eo magis agunt deglutita, evenit vero hoc ex ſulphureitate qua conſtant atramenta : ſapore equidem acida ſunt atque guſtu acerba, & aſpera, at multo magis acria viroſa percipiuntur : & ſi aci-

dam

dam qualitatem efficit frigidum ſubtile teſte *Galeno, lib. 4. de Simplic. Medic. facult. cap.* 12. Ac pleriſque aliis locis: præterea aſſeruit quoque acerbum eſſe frigidum terrenum, & craſſum, etenim vero in atramentis ſuperat ſapor acris æque ſuperat atque caliditas in eis, ut *cap.* 18. ejuſdem libri pronunciavit *Galenus* auctoritate *Platonis*, *Ariſtotelis* ac *Theophraſti* Græci, nempe acria fortiter excaleſcere, ſunt enim aliis craſſiora, & calidiora adeo ut terminus, & finis ſaporis acris ſit urere, idipſum repetit *cap.* 19. afferens ſaporem acrem eſſe exacte calidum, excedentem urentem, cruſtam molientem ac denique colliquantem, ibique affert exemplum atramenti chalcitis, miſy, & ſory, hæc enim atramenta connumerat inter medicamenta craſſarum partium quæ exuſtione, eroſioneque interimunt, cum in corpus diſtribui haud poſſint, at potius temporis ſpatio accenſa à calore corporis per eam quæ eſt in animante, mutationem, tum exulcerant tum exurunt ventrem non aliter, quàm lapis ferrumque ignitum, ſicuti hujuſcemodi verbis ſcriptis prodidit ipſe *Galenus*, quod repetit, *lib.* 2. *de Arte curativa ad Glauconem*, *cap.* 2. Dicens ubi malignum ulcus, & cum putrilagine fuerit talia enim acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale eſt chalcitis & miſy, & arſenicum, & calx, & ſandaraca, etenim non aliter, quam ignis adurunt medicamenta hujuſcemodi ſæpius vero ubi iſta ceſſerint ipſum ignem adhibemus: ex his itaque unuſquiſque conjicere poteſt conſtare atramenta ex miſtis facultatibus nam ratione cujuſdam levis frigiditatis cum ſtipticitate non nihil aſtringunt, quod innoteſcit ex ſapore acido, & acerbo, ratione autem exuberantis acredinis calfaciunt, & ſiccant in quarto ordine, ſcripſit enim *Galenus*, *lib.* 9. *de Simplic. Medicam. facult. cap.* 27. quæ æſcharam moliuntur, & urunt calida, & ſicca eſſe in quarto, verum hæc abſtergunt mordentque carnem ulceratam eam quoque urunt adeo, quod ulceribus æſcharam inducunt, ut monuit nos *Dioſcorides* loco, ut ſupra quem in hac facultate quemadmodum oraculum obſervare debemus, iccirco inferiores ei omnes aſſenſerunt: Et ſi atramentum uſtum amittit acredinem, & mitius evadit adeo ne amplius æſcharam inducere poſſit: præterea cuncta hæc atramenta igni liqueſcunt,

atque

atque eorum quædam ſoluuntur in aqua, vel quovis alio liquore decocta, ut puta miſy, & chalcity, tertium vero appellatum ſory non ſolvitur decoctitione ulla, ſed igni tantummodo liquatur teſte, *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult.* Quod æque aſſenſerunt *Avicennas*, & *Serapio*, hæc autem omnia approbavit experientia à nobis pluries habita: quatenus verò ad facultates conferunt omnia atramenta ſcabiei humidæ, & ſahafat Arabum, fiſtularum calloſitatem extirpant, ſanguinis fluxum ſiſtunt præſertim narium, & hemoroidarum ſi eis inſufflentur, Herpeſtiomenum curant, aurium ulceribus conducunt, abſtergunt enim ſaniem ſi fiat licinium ex eis, & melle intinctum, & ponatur in aurem ulceroſam, pleraque alia operantur deſcribenda locis ſuis.

CAP. III.

Prima differentia Atramenti Metallici eſt ſuprema Zona Miſios dicta.

NOn ab re fore mihi videtur ſermonem inſtituere de ſingulis notis quibus Atramenta omnia conſtant, non modo in genere, verum etiam in ſpecie, ve'uti odore, colore, ſapore, craſſitie, tenuitate, denſitate, friabilitateque, lentitie, mollitie, & duritie, quæ omnia eſſe ſolent in miſtis heterogeniis: propterea pro exemplis auctoritates ſcriptorum ſubjiciam, exordium aſſumendo à *Dioſcoride, lib. 5. de Miſy*, ipſe enim literis poſteritati tradidit miſim aurei coloris fulgere: Idem aſſeruit *Oribaſius, lib. 13. & 15.* dicens, Miſim aurei coloris æmulatæ ſtellæ modo ſplendere: Eandem ſententiam aſſenſit *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura eorum*, quæ effluunt ex terra ubi atteſtatur Miſim habere colorem auri, quod non modo à naturali ſua origine producitur ſuper chalcitim ad inſtar æruginis, ut ſupra explicatum fuit, verum etiam per commu-

tationem

tationem ex ipſo Chalcity atque ex ſingulo atramento ſutorio tam factitio, quam Foſſili effloreſcit Auctore, *Galeno loco de Chalcantho*, Inquit enim Chalcanthum commutari in Chalcitim, & inde Chalcitim ſucceſſive verti in Miſim: Quod repetit *Agricola, lib. 3. de Natura Foſſilium*, Hoc etiam multiplici experientia oſtenſum fuit, ex quibus ſatis conſtat non poſſe Chalcanthum promoveri ad formam Miſy, niſi prius Chalcitis evaſerit, eodem modo intelligere debemus promoveri inter ſe ſpecies atramenti metallici, quæ tamen non retrocedunt, quare neque Sory tranſit in Miſim niſi prius fiat Chalcitis: eadem aſſeruerunt Arabes, & cum Græcis ad unguem convenerunt, quamvis inſipientibus, ſecus res ſe habere videatur, inepte exiſtimarunt enim eſſe Arabes ratione oblitos, & à mente Græcorum longe alienos evariaſſe, ex quibus præſtatur occaſio demirationis, cum fuerint Arabes in literis, & in experimentis verſati, quamobrem ſi altius introſpiciamus eorum opera, memoriæque revocemus ſummos fuiſſe Philoſophos ac Medicinæ magiſtros, nec non etiam Græcorum ſequaces fuiſſe, ut atteſtantur eorum ſcripta ubique demonſtrantia imitari Græcos præſertimque *Galenum*, facile deprehendemus depravata fuiſſe Arabum opera ab eorum expoſitoribus ob linguæ Arabicæ difficultatem: Arabes enim uſi fuerunt nominibus juxta eorum idiomata, ex quibus male perceptis, ac pejus explicatis inolevit opinio, & perſuaſio plerique ſomniantibus deceptis à corruptis maleque traductis exemplaribus mendaces fuiſſe Arabes eorumque ſcripta libroſve multis erroribus ſcatere: proinde Arabes non modo inique criminati fuerunt errorum à fatuis qui de eis male ſenſerunt: Verum etiam Arabum auctoritate nixos omnes tandem eorum ſequaces in eandem foveam ruiſſe divulgarunt: profecto tamen proniori lapſu exciterunt expoſitores, qui neque verba, neque mentem Arabum recte perceperunt, hi nimirum abſurda dixerunt, quamobrem non audiendi ſunt, ſed repudiandi, aut ſaltem corrigendi, hi vero ſe ipſos damnare, non proſpiciunt, cum ſi diligenti examine adnotaſſent dicta Arabum mehercule æquiores in cenſendis eorum ſcriptis fuiſſent, ſed nulla res equidem incluſit eos in errore magis, quam nominum multitudo, & diverſitas: quanquam

quam harum difficultatum cardo non vertatur circa nomina, at circa ordinem cum de nominibus ſit parum contendendum dum rei intentionem habeamus, teſte *Galeno lib. 4. de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap. 1.* & *lib. de Pulſibus, cap. 2.* inquit, Nominum non eſſe habendam rationem, ſed rerum doctrinam, viam, & rationem differentias, quæ in re ſunt à rei natura contemptis nominibus; attendamus itaque non literam tantum ſuperficialiter, at ſermonis figuram qua uſi fuerunt Arabes, nam apertiſſimè deprehendemus ipſos inter ſe concordes aſſenſiſſe Græcis, nec non eorum ſententiam manifeſtaſſe, quæ talis eſt quod in fodina æraria concretum eſt ſponte à natura atramentum metallicum in tres zonas alternatim diſtinctas ſequenti ordine, erat infima zona ſoreos dicta, quæ & Sory appellata fuit ab eiſdem Græcis: ſuper quam erat ſecunda zona quam nuncuparunt Chalcitim, ſequebatur tertia zona, quæ ſuper alias eſt ſuprema, & dicta fuit Miſis: audiamus modo Arabes, qui in hac hiſtoria eodem ordine Græcorum proceſſerunt, & exordiamur à *Serapione, Tractat. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 386.* ubi dixit, Vidi in mineris tres venas extenſas unam ſuper aliam, & vena inferior erat Zeg rubeum; ſecunda quæ erat ſuper eam, erat Colcotar; & tertia ſuperior, erat Zeg viride, quod intelligendum eſt flavum aureum: mox ſequenti pagina ejuſdem capitis, inquit, Sed Surie eſt ut quidam dicunt Zeg rubeum, quod ipſum ſit ſpecies Maltinæ, ſed erravere: quam bene congruunt hæc *Serapionis* ſcripta cum *Dioſcoride*, ubi & ipſe dixit, Sory exiſtimarunt aliqui melanteriam eſſe aberrantes: ſed revertamur ad initium capitis *Serapionis*, ubi proſequitur, Zeg rubeum convertitur, & fit Colcotar, & Colcotar fit Zeg viride, quod ſubtilius eſt eorum, & groſſius eſt rubeum, & Colcotar eſt medium inter ambo: Idem voluit *Averroes, lib. 5.* colliget loco de Medicinis quæ ex Mineris ſunt, ubi citat *Galenum*, dicens, Quando ivit ad Inſulam Radiæ, id eſt Romanorum intravit quandam mineram, & invenit tres venas, in Infima vena invenit Vitriolum rubeum, & poſt illam Colcothar, & poſt illam erat Viride: Verum hæc adeo clara, & manifeſta ſunt utriuſque ſectæ ad unum ſe conferre, minimeque diferre, ut qui negare auſerit

eamerito cecutire, & in meridie palpare cenſendus erit: etenim vero eadem aſſenſit *Avicennas, lib. 2. Tractat. 2. cap. 47.* innuens eadem atramenta ipſomet ordine ſupra enarrato, nam poſtremo loco, & infimo conſtituit Sory Græcorum, quod ipſe appellavit Alſurie, & Alſury dictione proxima voci Græcorum, prætereà ait eſſe rubeum, & aliorum groſſius, nam eſt vehementis corporeitatis, & congelationis ob quam nulla ſolvitur decoctione facta in aqua : eaſdem notas deſcripſit *Serapio* exiſtere in Surie, quas legimus, jam attributas fuiſſe Sory à Græcis, ut patet in *Galenum*, & alios Græcos celebres auctores : medio autem loco, nempe zona media conſtituit *Avicennas* atramentum album appellans eum Alchalcadim, hoc autem Græci nuncuparunt Chalcitim, quod *Serapio* nominavit Colcotar, hoc eſt atramentum in media zona exiſtens, idem quoque atramentum quandoque appellavit *Serapio* Calcadim quemadmodum, & *Avicennas* conſuevit, nam Calcadis, idem eſt quod Alcalcadis, & ſunt eædem voces quod veriverbium conſtat: dum enim *Serapio* diſcurrit de Miſy, inquit, Virtus ejus eſt ſimilis virtuti Colcotar, & comburitur ſicut Colcotar : & in alia tranſlatione *Serapionis* legitur, virtus ejus eſt ſimilis virtuti Calcadis, & comburitur ſicut Calcadis: hæc retulit *Serap.* exemplo *Dioſc.* qui *cap. di Miſy* ſcripſit, Ægyptium præſtantius eſt, vim habet & uſtionem cum Chalcitide eandem: ex quibus conſpicuum eſt conformes fuiſſe *Serapionem*, *Avicennam*, & *Græcos*, in intentione quanquam *Serapio* diſſentire videatur ab *Avicenna* in hoc nomine tantum Colcotar nam *Serapionis* Colcotar eſt atramentum in zona media, quæ in ordine zonarum trium, prout ſcripſit *Galenus* eſt ſecunda, in qua exiſtit Chalcitis Græcorum, hoc eſt Arabum Calcadis, videlicet tam *Avicennæ*, quam *Serapionis* : proinde *Hugo Solerius* Medicus in Scholiis ſuper duos libros priores *Ætii* aſſeruit veram veterum Chalcitim eſſe Colcotar *Serapionis* : alioquin vero ſenſit *Avicennas* de nomine Colcotar, attribuit enim eum atramento primæ zonæ conſtituens eum in ordine zonarum primum, & citrinum in colore quale deſcriptum fuit à Græcis exiſtere Miſy, idem deprehenditur à *Serapione* quatenus ad eſſentiam rei, & ordinem zonarum, ubi ait, & tertia ſuperior vena, id eſt zona, erat Zeg

viride

viride clarum, perſuadet *Antonius Muſa Braſavolus* hoc intelligi flavum aureum, quod eſt proprium Miſy, excuſat tamen interpretem *Serapionis* ignoraſſe linguam Latinam: veruntamen patet uniformes fuiſſe *Avicennam*, & *Serapionem* de eſſentia rei, quamquam diſſenſerint de nomine, quod parum refert cum falſa poſſit eſſe nominis traductio: eaſdem enim notas ſuas uterque tribuit atramentis convenientes exemplo Græcorum, ut puta *Serapio* ait, atramentum primæ venæ eſſe Zeg viride quod flavum, & aureum eſſe probatum fuit: Idem ſcripſit *Avicennas*, Atramentum primæ zonæ eſſe Citrinum aureumque, licet in novo exemplari legatur æreum ob malam in typis literarum impreſſionem quippe in veteri codice conſtat, & melius Alcolcotar eſt illud quod velociter frangitur aureum mundum non antiquum: præterea ambo aſſeruerunt hoc aliorum atramentorum tenuius eſſe approbaruntque ciprium, ac eo magis Ægyptium licet in omni atramentorum minera cujuſcunque regionis reperiatur, deſcripſerunt equidem notas, quas Græci aſſignarunt Miſy: quapropter perſuadet ratio hanc celebrandam eſſe opinionem, ac me judice, pro folio *Sibillæ* habendam: ejuſdem mentis plerique fueruntque Clariſſimi Scriptores, veluti *Joannes Arculanus in Raſim ſuper nonum Almanſoris, cap. 24. de Ungula Oculi*; & Frater *Vincentius, lib. 2. ipſius Speculi*: atque *Albertus lib. 5. de mediis Mineralibus, cap. 3. de Natura & Subſtantia Atramentorum*: Innuerunt omnes atramentum primæ zonæ eſſe Critrinum aurei coloris, quod Græci appellarunt Miſy, *Avicennas* vero Colcotar, & *Serapio* Zeg flavum, *Albertus* Alkofol: ne vero ſileam de nominibus Arabicis lapſum *Petri Andreæ Mathioli, in luculentiſſimis Commentariis in Dioſcoridem, cap. de Atramentis* dixit enim Arabes appellaſſe Miſym ſuo proprio nomine convenienti huic ſpeciei tantum Zeg & Zagi quod nequaquam ab ullo Arabum ſcriptore proditum fuit, imò oppoſitum conſpicitur in ſynonymis *Serapionis* ubi legitur Azegi atramentum exinde comprehenditur eſſe nomen commune, ac generale cunctis atramentis, clarius autem hoc expoſuit in *Tract. de Simplic. ex Mineralibus, cap. 386.* dicens, Zeg, id eſt Vitriolum, vidi in mineris tres venas extenſas, unam ſuper aliam per longum

 ſpatium,

ſpatium, & vena inferior erat Zeg rubeum, & ſecunda erat Colcotar, & tertia erat ſuperior Zeg viride; ex his ſatis patet attribuiſſe *Serapionem* hoc nomen Zeg non uni, ſed omnibus atramentis; quapropter ſcripta ſunt inter ſynonyma *Serapionis*, quæ interpretantur nomina communia: Sic ergo conſequitur cenſendum eſſe Zeg nomen commune unicuique atramento minerali, quod mihi ſufficit explicaſſe pro declaratione nominis Zeg: at ne verbis nimium abundare videar, rem perſtringam revertendo ad Miſym, quod approbatum fuit natione Ciprium, eo quoque magis Ægyptium, ut legitur in *Dioſcoridem*, vires ut cætera atramenta habere jam expoſitum fuit, quæ ſunt nonnihil aſtringendi, abſtergendi, magiſque corrodendi carnem ulceratam, atque urit eam adeo, quod eſcaram inducit, quamvis corporibus duris applicatum minus aliorum atramentorum ſui generis mordicet, minuſque aſtringat, cum tamen non ſit aliorum minus calidum, quod equidem ob ſuam tenuitatem evenit, omnium enim tenuiſſimum eſt Miſy, ex eo non fit Medicamentum Pſoricum, quemadmodum ex Chalcitide, eo enim multo inferius eſt ad ocularia Medicamenta auctore ipſo *Dioſcoride*: Uriturque Miſy more Chalcitis, bullaſque facit in igne, atque liqueſcit, ponitur in emplaſtris ubi opus ſit in fine cocturæ, juxta ſententiam *Ætii Tetrabili* 4. *Serm.* 2. *cap.* 25. quippe decoctione ſolvitur in quemlibet liquorem ſicuti eſt legere *Galenum* cæteroſque Græcos ſcriptores, qui magis in hac hiſtoria de Metallicis valuerunt: Memini legiſſe in *Hippocratem lib. de Natura Muliebri*, ſi exhibeatur in potu Miſios ad fabæ magnitudinem cum aqua diſſolutum, mulieri impeditur conceptio per annum: præterea *Galenus lib.* 7. *de Compoſitione Pharmacorum, ſecund. loc. cap. ult. ſcriptis*, Tradidit Pharmacum, in cujus compoſitione ingreditur Miſyos, de quo Pharmaco exhibebat coclearium unum cum ciatis duobus aquæ orthopnoicis tuſſientibus, peripneumonicis, tabeſcentibus ægre ſpirantibus, & hepaticis: & ſuperiori libro ſcripſit ex mente *Archigenis* ad aphtas conferre Miſim cum vino miſtum, & cum mulſo ſi ſordidæ fuerint, & aliis conducit: Verum in præſentia de his ſatis jam cadut ad calcem perduxi, nam parare me cupio ad declarationem Chalcitees, in quo verſatur major

major difficultas; proinde tot committuntur errores præſertim in compoſitione theriacæ, quos auxilio Dei Omnipotentis auferre ſpero ac omne dubium explanare.

CAP. IV.

Secunda differentia, Specieſve Atramenti Metallici, eſt Zona media, appellata Chalcity.

IN preſenti capite comprehendam ſecundam metallici atramenti differentiam, quam deſcripſit *Galenus* eſſe zonam mediam, ex tribus quas conſpexiſſe ait in fodina æraria montium ſolorum Cipri, aſſerens eam productam eſſe à natura inſtar efloreſcentiæ ſuper tertiam zonam, eamque prodidit appellatam eſſe à Græcis Chalcitim, quam Arabes vocarunt Alkabruſy, Alcalcadim, & Chalcadim, hæc equidem voces proximæ adeo ſunt dictioni Chalcity, ut nemini ambigendum ſit indicare eam, proinde in hoc nomine Chalcadis, & ipſius eſſentia convenerunt inter ſe *Avicennas* & *Serapio* : præter autem prædicta nomina ſecundæ zonæ aſcripta aliud addidit *Serapio* nominans eandem zonam ſecundam, venamve dicas Colcotar quod nomen attribuit jam *Avicennas* primæ zonæ Miſy quare in hoc diſſentire videntur, ſi vera credi poſſit hujus nominis tradutio, cum veriſimile non ſit, nam excepto hoc nomine Colcotar, maximus comprehenditur inter eos conſenſus de eſſentia, & natura rei & de aliis nominibus in quibus conſenſerunt cum Græcis : etſi fatui quidam non intelligentes verba, nominaque, Arabum minuſque ſenſum eorum percipientes auſi ſunt veritati repugnantiam producere, ac mentem eorum pervertere, nil miri ſi confuſa appareant Arabum ſcripta, ex quibus inde mendaces ac ipſiſmet adverſantes memorentur, ob pravam interpretum

Pretum expoſitionem quæ multos deludit: ſi vero exactè percurramus Arabum ſcripta animadvertamuſque modum dicendi, atque ordinem deſcribendi notas differentiarum atramenti metallici parvi faciendo nomina quibus auctores utuntur ſæpius ad libitum; facile enucleabimus veritatem, & reperiemus eos Græcorum aſſeclas fuiſſe ac veræ doctrinæ cultores, medicæque facultatis amplificatores: attendamus itaque ordinem Arabum demonſtrandi differentias zonarum trium more Græcorum, idcirco ſi exordium aſſumpſerimus ab *Avicenna, lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 47. reperiemus ipſum deſcripſiſſe primam zonam cum omnibus ſingulifque notis ſpectantibus Miſy, ubi nil diſſentit à Græcis, neque à *Serapione* quæ eaſdem notas aſſignavit primæ venæ, quæ proculdubio conveniunt Miſy conſtituti à Græcis in prima zona: etſi legitur nominari ab *Avicenna* primam zonam Colcotar, quod nomen *Serapio* aſſcripſit ſecundæ zonæ, parum refert hoc nomen diverſum videri, cum tamen concordes demonſtraverint notas, quæ eandem rem ſignificant veluti in præcedenti capite diffuſe expoſitum fuit, & ideo tranſeat ſermo de prima zona,ne tempus conteramus eadem ſæpius repetendo, ſed proſequamur ſecundam venam quam in medio aliarum produci aſſeruerunt Græci, Arabes, atque Latini, & facile comprehendemus ejuſdem fuiſſe ſententiæ *Avicennam* & *Serapionem* atque concordes aſſenſiſſe Græcis: *Avicennas* enim appellavit hanc zonam mediam, Alcalcadim, & Chalcadim, quam Græci nominarunt Chalcitim, præterea inquit album eſſe: Idem legitur in *Sect.* 8. atque in 13. luminaris majoris auctoritate *Avicennæ*, quippe Chalcadim eſſe albam: eandem vero zonam mediam appellavit *Serapio* Chalcadim quam & Colcotar placuit ei nominare, longe autem ab his diſtant quidam recentiores ſcriptores tranſmontani quorum ſunt Galli, & ex eis, Celtæ, Belgæ, & Aquitani; alii Germani, Batavi, & Angli; & præ cæteris, *Theophraſtus Paracelſus* Helveticus, *Bernardus Penotus* Aquitanus, *Rogerus Bacon* Anglus, *Nicolaus Barnaudus*, *Joſeph Quercetanus*, *Conradus Geſnerus*, *Robertus Tauladanus*, *Andreas Libavius*, & alii innumeri, quorum nomina recenſere longum eſſet, qui Hermeticæ diſciplinæ inhærent: hi perſuaſum habent convenire hoc nomen Colcotar

vitriolo

vitriolo igni calcinato ad rubedinem, ſed qua ratione vitriolum rubificatum nominetur ab eis Colcotar non conſtat: niſi exiſtimaſſent Colcotar factitium eſſe, & rubei coloris, quod falſum eſt, & ab omni veritate alienum: proinde omittamus nominum diverſitatem, verborum multiplicitatem, quæ multo duxerunt ambiguos eſſe, & animadvertamus nos rei eſſentiam, nam conſpicuum nobis erit non modo Arabes alludere Chalcitim eſſe albam dum aſſeruerunt Chalcanthum antiquatum commutari in Chalcitim; ut docuit *Galenus*, ſed apertiſſime ſignificarunt hoc atramentum album, ſub nomine Chalcadis, quod in medio poſuerunt, ut *Avicennas* loco prææallegato, inde *cap.* 167. ejuſdem libri ait auctoritate *Galeni* Chalcadis convertitur, & fit Colcotar quod *Galenus* dixit Chalcitim commutari in Miſim: Idem habemus à *Serapione* loco, ut ſupra, ubi recenſuit atramenti metallici differentias in venas tres ordine diſtinctas more *Galeni*, qui zonas appellavit eas: & in medio conſtituit Chalcadim inter Sorim, & Miſim inſinuans Græcorum Chalcitim, & hujus opinionis extiterunt *Antonius Muſa Braſavolus*, in ſuo examine terrarum, quemadmodum & *Albertus Magnus*, *lib.* 5. *de mediis Mineralibus*, & *Amatus Luſitanus in Commentariis ſuis in Dioſcoridem*: ipſi igitur aſſenſerunt Chalcitim mediam eſſe inter Sorim, & Miſim ac pronuntiaverunt dealbeſcere juxta ſententiam *Galeni* atteſtantis temporis lapſu Chalcanthum in Chalcitim degenerare, proinde nos quoque experientia quotidiana deprehendimus Chalcanthum dealbeſcere dum ex ætate in Chalcitim tranſit, & ſæpe vidimus exteriorem partem Chalcanthi per commutationem verti in Chalcitim à natura tamen ex aeris ambientis alteratione, qui partem externam Chalcanthi dealbat, & ad naturam Chalcitis vertit, manente adhuc interius forma Chalcanthi, ut demonſtravit *Galenus*, etſi tempore penitus commutatur exterius & interius in Chalcitim: hanc autem commutationem aſſenſerunt *Paulus Ægineta*, & *Ætius*, quare ſi experientia conſpiciatur Chalcanthus tempore dealbeſcere nulloque alio colore mutari niſi prius colorem album Chalcitys contraxerit, ex quo inde longo temporis decurſu procedit color citrinus qui eſt proprius color Miſy, nam mutatur Chal-

canthus

canthus in Chalcitim prius demum in Miſim à ſuperficiei ſtatim incipiente mutatione, conſequenter itaque fateri oportet Chalciti n albeſcere, quod ſubindicavit *Galenus* à ludendo cum ſupra ſcripta commutatione: etenim eum imitantes Latini ac diuturna obſervatione animadvertentes idipſum pronuntiarunt, quemadmodum ex recentioribus *Bartholameus Maggius lib. de Vulnerum ſclopetorum curatione*, & *in deſcriptione Medicamentorum* ſcripſit lanuginem albam, quæ ſuper Chalcanthum effloreſcit, aſſimilari magis Chalcity, his tamen verbis uſus fuit *Maggius* ipſe reſpectu nativæ Chalcitis, quamobrem proſequitur interius ſi non reperiatur vera Chalcitis pro componendo Diachalcity *Galeni* aſſumatur pars ſuperficialis albicans quæ reperitur ſuper Chalcanthum: ex his depromitur duplicem eſſe Chalcitim, una eſt ab origine conſtituta à natura zona media inter Sorim, & Miſim: Altera vero per commutationem factam à natura, prout quando infima zona, quæ eſt Sory attenuatur, & tranſit in Chalcitim, aut ubi Chalcanthus tempore vertitur à natura in Chalcitim, quod fieri poteſt etiam auxilio artis, non tamen eodem modo rudi, & violento, quo utuntur vulgares: ut ignis ope vel ſolis, ſed requiritur cum virtute, ac more naturæ: quare *Marcus Oddus* in Collegio Patavino, *in Tractat. de Theriaca*, inquit, Atramentum ſutorium tempore commutatum in Chalcitim appellari factitiam, præterea aſſenſit poſſe adminiſtrari Chalcanthum uſtum loco Chalcitis, ubi deficiat illa in componenda Theriaca, ſed aberravit licet affinitatem maximam eſſe atteſtetur inter utrunque *Galenus*: prædictæ autem ſententiæ *Oddi*, ſubſcripſit *Petrus Andreas Mathiolus*, *lib. 5. Epiſtolarum*, *pag. 337.* ubi concedit Chalcanthum igne torrefactum ſupponi in compoſitione Theriacæ, ſi ad manus non ſit Chalcitis, hæc enim ex eadem materia gignuntur, verum longè melius eſt uti Chalcity, vel nativa, vel ex Chalcantho commutata, hæc etiam præfertur Chalcantho torrefacto, nam tenuioris eſt ſubſtantiæ, virtutis, & penetrationis; proinde *Galenus* appellavit eam Chalcitim per commutationem, & approbavit eam, ut nativam: utramque neſcivit *Valerius Cordus* caligans exiſtimavit Chalcitim eſſe ſpeciem vitrioli nativi, idcirco ſtatuens ipſe nullum diſcrimen

inter

inter Chalcitidem, & Calcanthum, ſcripſit uitriolum gerere vicem Chalcitis in compoſitione Theriacæ, cum tamen res ſecus ſe habeat, Chalcitis enim eſt ſpecies ſecunda atramenti metallici, quod in primo genere atramentorum conſtitutum eſt: Vitriolum vero eſt in ſecundo genere, quod ſutorium dicitur, quare diſtant inter ſe: alia omitto inania, quæ leguntur in libro ſpurio *Galeni, de Simplicibus Medicaminibus, pag.* 90. viz. Chalcity coloris ſubaurei cum venis intus diffuſis, prout alumen ſciſſum, & in modum ſtellarum fulgentibus; non æque vero hæc attribuitur ſententia *Galeno*: quinimo cum liber dicatur ſpurius nothus, & falſus jure eadem ſententia habetur falſa, Chalcitis quoque notæ in eodem libro deſcriptæ, ut jam dixi falſæ ſunt, ipſe enim conveniunt Miſy eique propriæ ſunt, etſi in Miſim vertitur Chalcitis temporis decurſu veluti ſuperius explicatum fuit auctoritate *Galeni*, à quo diſſenſit *Plinius, lib.* 34. *cap.* 12. ubi erroneè repugnans veritati dixit Chalcitim inveteratam fieri Sorim, quod falſum eſt, cum ſatis conſtet oppoſitum: Chalcitis enim vertitur in Miſim, nec non Sory mutatur in Chalcitim, non tamen Chalcitis vertitur in Sorim, non enim retrocedit eorum commutatio, ob id itaque Chalcitis habet vires Miſy ſimiles vel parum ab eo diſtantes, verum quia locum habet inter duas zonas, videlicet Miſios, & Soreos, ita quod Chalcitis exiſtit zona media, naturam quoque mediam ſive facultatem dicamus inter utramque poſſidet Chalcitis: Idipſum legitur *Antidotario Jo. Jacobi Vecherii* nempe Chalcity inter Miſim, & Sorim, eſt mediæ facultatis mediique ſitus calida, & ſicca veluti Miſy eſt, grave olens, acida aſtringens magiſque Miſy contrahit: magiſque aeris, & mordicans, adeo ut corporibus atque duris appoſitum ulceribus magis adurat carnem eſcaramque facit, minus enim tenue eſt quam Miſy abſtergit, conducitque adverſus ignem ſacrum, & ad ulcera depaſcentia quæ ſerpunt efficax eſt, fiſtulas tollit ſi modo collirii applicetur, aut ſi cum melle miſta intingatur licinium, & immiſſum corrodit callum, & curat ulcera aurium, & confert adverſus ſcabiem humidam, præterea ſi Chalcitis ſcobs ſuper venam eruptam aſpergatur, etſi adminiſtrari poteſt cum aqua communi, aut cum aqua coriandri, aut ſucco porri, ut doc...

Dioſcorides, ſanguinis fluxionem prohibet, & à quacunque parte ſanguinem fluentem cohibet, ſi liniamentum imbutum applicetur modo ſit à naribus ſanguinis fluxio, vel à matrice, juxta *Avicennæ* ſententiam, atque *Joannis Serapionis*, *cap. de Eruptione ſanguinis à Matrice*: ſed audiamus *Galenum*, *lib.* 3. *de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos*, *cap.* 4. qui ex *Heraclide Tarentino ad Antiochidem* inſinuavit elichnium aqua frigida, aut aqua poligonii imbutum deinde in chalcitide contrito obvolutum, & naribus inditum ſanguinis eruptionem vincere; ubi quoque ex *Andromaco* ſcripſit pharmaca hæmorrhagias narium ſiſtentia, quæ conſtant Chalcitide, Miſy, & Atramento Sutorio: præter hæc autem purgat, & abſtergit oculos præſertim uſta chalcitis, & cum melle trita oculorum medicamentis longe utilior fit, nam uſta fit magis tenuis, magiſque diſcutit, & aperit, ac magis ſiccat, minus autem mordicat, neque inducit eſcharam, atque minus aſtringit ſi accidat imponi aliquo emplaſtro vel unguento conficiendo commiſcetur medio coctura, & perfectè incoquitur, ut emplaſtrum magis fulvum, & phæniceum fiat, *Teſte Paulo Ægineta*, *lib.* 7. & *Ætio Tetrabili* 4. *Serm.* 2. *pag.* 855. coquitur chalcitis, ut rubicundius puniceique coloris faciat emplaſtrum: ſolviturque chalcitis in quemvis liquorem decoctione, ut ex præcitatis ſatis perſpicuum eſt, igni quoque facile liqueſcit, ac bullas facit, & uritur uti in ſequenti declarabitur: ex chalcity conficitur Diachalciteos emplaſtrum deſcriptum à *Galeno*, *lib.* 1. *de Compoſ. Medicament. per genera*, *cap.* 4. quod & phenicium appellavit: pleraque alia medicamenta ex chalcitide componuntur, quorum quædam ibi recenſere accingor præſertim pſorica, hæc diverſimode fieri prodidit *Galenus*, *lib.* 4. *de Compoſ. Pharmac. ſecundum locos*, ubi declaravit appellari medicamenta pſorica, quæ ſcabras in palpebris affectiones perſanant, fiunt autem in formam coliriorum, & quandoque arida, & fortiſſima parantur ut pterigia curent videlicet oculorum ungues & callos antiquos deleant, horum exempla plura leguntur in *Galenum* loco præallegato tum ex *Æſclepiade*, cum ex *Heraclide*, atque ex aliis à *Galeno* recenſitis: præterea *Antonius Muſa Braſavolus in examine Terrarum*; & *Amatus Luſitanus in ſuis Com-*

mentariis

mentariis in Dioſcoridem aſſeruerunt, medicamentum pſoricum deſcriptum eſt à *Dioſcoride* præter facultates ſuperius enarratas, mirum in modum ſanare ſcabiem atque cutis aſperitates tollere; fit autem duplici modo medicamentum pſoricum quemadmodum explicavit *Dioſcorides, lib.* 5. *de Medica materia, cap: de Pſorico*, viz. primo modo ex ſua intentione componitur ex duabus chalcitis partibus cum una parte cadmiæ tritis, & cum aceto levigatis, & fictili vaſe conjectis ac fimo obrutis, ibique per quadraginta dies ardentes caniculæ dimiſſis, ſic evadit medicamentum aerius. Alio vero modo fieri retulit medicamentum pſoricum ubi quidam capiunt chalcitis, & cadmiæ portiones pares, quas vino molunt in reliquis ut ſupra agunt: eadem ad unguem ſcripſit *Oribaſius, lib.* 13. his fere ſimilem, deſcriptionem unam tradidit *Galenus*, loco ut ſupra, nempe ex cadmiæ parte una, & cha'citidis partibus duabus levigatis vino tamen vice aceti, & reliquis ſervatis ut ſupra: attamen aliud pſoricum medicamentum ſcripſit ipſe *Galenus in lib.* 9. *de Simplic. Medic. facultat.* dixit enim fieri pſoricum medicamentum, hoc tamen à ſupraſcriptis evariatum reperio, nam ex dupla chalcitide admiſta lytargyro eſt utriſque aceto acerrimo ſolutis, quod medicamentum ſcripſit eſſe magis deſiccatorium, & minus mordax chalcite, & conſtare partibus tenuioribus quam ſi eſſet veluti ſuperiora: præterea ne quid omittamus quod ad hiſtoriam chalcitis faciat, reminiſci duxi Theriacam medicamentum tam celebre quod recte compoſitum ſi debite approximetur ſæpe à faucibus mortis infirmos tuetur, hoc tamen medicamentum non immune eſt à chalcitide, at ſi chalcitis ad utilitatem publicam ipſamque medendi facultatem tantopere confert, cur officinæ in quibus cujuſcunque generis medicamenta confici ſolent, eam non habent, neque medici norunt: pudeat nos eas voces toties legere, toties in ore habere, & res quas ſignificant non noſcere: mox itaque gerendus eſt perpendere chalcitim cujus formæ naturæ viriumque exiſtat, quæ omnia hac deſcriptione demonſtrantur.

CAP. V.

Adverſus Georgium Agricolam; *ac ejus Sectam.*

PRiuſquam de tertia differentia metallici atramenti conſcribere me conferam, quorundam juniorum ineptias recenſere velim, qui in chalcitis hiſtoria latrantes fluctuant, novamque opinionem conſtruunt ex ſuo cerebro, & ipſiſmet tantum abſque alia demonſtratione volunt ut credamus, exiſtimantes celebre nomen ſibi comparaturos dum multa congerunt, ut eorum opera concreſcant, quibus tamen non datur talis venia: hæc enim Geographis tantum fabularum, Hiſtoriarumque ſcriptoribus ceditur, at Philoſophi ſcientiam rerum naturalium profitentes debent veram rei eſſentiam demonſtrare, vires atque rationes explicare: graviſſime itaque falluntur qui hoc munere obliti ſolo autem nomine Philoſophi induti garrulant, & enim ceu talpæ oculis ac mente capti reclamant adverſus priſcorum ſententias citra rationem ac citra experientiam, quæ quotidie nos docet, & præ cæteris *Georgius Agricola, lib.* 1. *de Natura eorum quæ efluunt ex Terra*, ſcripſit ex ſuo ſinu chalcitim habere æris colorem; idipſum aſſeruit *lib.* 1. *de Natura Foſſilium*, dicens, chalcitim imitari æs in colore; & *lib.* 3. *de Nat. Foſſil.* repetit, chalcitis rubra eſt, & æris colore: nullam tamen probabilem cauſam aut rationem, cum nulla adſit, auſus fuit aſſignare: demiror mehercle tantum virum in literis late verſatum protuliſſe hanc fatuitatem, ſed deluſum exiſtimo ipſum fortaſſe verbis à *Dioſcoride* proditis initio capitis *de Chalcity*, quæ non bene percepit *Agricola*; ubi eſt legere in *Dioſcoridem*, Chalcitis præfertur ſimilis æri, friabilis, nec lapidoſa, nec inveterata intercuſantibus oblongis venis ſplendentibuſque, his tamen non cenſuit *Dioſcorides* Chalcitim habere

bere æris colorem rubeum, neque indicare voluit eam æri aſſimilare colore rubeo, quem ſomniavit *Agricola*, ac illum colorem addidit ex ſua chimera: ipſe enim non animadvertit ſimilitudinem aſſumi non modo ab effigie, & forma, verum, & à qualitate, & à natura rerum, ut *Cicero lib.* 1. *Off.* nihil autem amabilius, nil copulatius quam morum ſimilitudo bonorum: quamobrem qui hanc *Dioſcoridis* ſimilitudinem agnoſcere voluerit, non ſat erit legiſſe initium capitis cætera vero perlegantur, quæ in eodem capite ſequuntur, ubi *Dioſcorides* docuit urere chalcitim, ea quidem longe ſecus conſtare rem indicant, nam dixit, uritur chalcitis fictili novo carbonibus vivis ſuperpoſito dum bullas excitare deſierit luteoque colore palleſcat, & perfecte inaruerit: hic eſt primus modus proditus ab eo torrendi potius, ut ipſius verbis utar, proinde progreditur eodem loco demonſtrare alium modum urendi chalcitim penitus igni validiori, ubi ait, candentibus prunis donec conflagret,& mutetur in floridum colorem ſanguineum, aut miniatum colorem contraxerit, hæc ſunt propria verba *Dioſcoridis*: eandem ſententiam legimus in *Oribaſium*, loco *de Chalcity*, viz. uritur chalcitis donec palleſcat, & bullas excitare deſierit in cæteris vero dum mutata in magis floridum colorem, & in profundo colorem rubricæ contraxerit auferenda eſt ab igne: legitur etiam in Commentariis *Jani Cornarii in Hippocratem, lib. de Ulceribus, pag.* 764. H. & chalcitis toſta donec flammæ ſpeciem induat: idipſum ſatis indicavit *Galenus, lib.*1. *de Antidotis, cap.* 15. ſcripſit, Neſcire quomodo in more poſitum ſit ut medicamentum Theriacæ nigrum evadat, & quicunque hoc colore medicamentum non facit ludibrio haberi, cum ejus vis nihil à colore immutetur, ſolet autem non fieri nigra Theriaca, quia chalcitis uſta,aut flava, aut ruſſa evadit: his aſſenſit *Ætius Tetrabili* 4. *Serm.* 1. *cap.* 92. *de Compoſ. Theriacæ*, ubi poſtquam prodidit modum urendi Chalcitim, jubet abjici, quod ruſſum ex uſtione apparet, & aſſumi quod viridius eſt,præterea fatetur inferius more *Galeni* neſcire quomodo in conſuetudinem venerit ut medicamentum Theriacæ nigrum fiat cum à colore nil virtutis acquirat, aſſerens ob Chalcitidem non fieri nigrum medicamentum, immò addit, ſi Chalcitis parum ſuper-

uratur

uratur rubicundiorem antidoti colorem reddit, proinde ſermone ſecundo ejuſdem *Tetrabilis, cap.* 25. inquit menſura coctura chalcitis eſt ut rubicundius ac punicei coloris emplaſtrum faciat, ſed redeamus ad *Galenum* qui loco, ut ſupra oſtendidit modum urendi chalcitim dicens admirabile enim eſt quomodo, ita faciendo, id eſt urendo chalcitim ruffus, flavuſque color excellat in ea deinde conſulit ipſe *Galenus* aſſumi paucum illud, quod porraceum, aut cinereum eſt, omiſſo flavo, ruffo & pallido, aſſerens ex quadraginta dragmis chalcitis, quæ combuſta fuerit vix quatuor reperiuntur drachmæ ipſius cinerei coloris, cum reliquum fuerit flavum, & ruffum poſt uſtionem, poſtremo, *lib.* 2. *de Compoſitione Pharmacorum per Genera, cap.* 4. Scripſit dico autem flava, & ruffa qualia ſunt melitites, Chalcitis combuſta, &c. prædicta apertiſſime reſiſtunt *Agricolæ* opinioni, cum enim indicent Chalcitim crudam non exiſtere coloris rubei ſed acquirere rubedinem, ignive eam contrahere, ac in eam per ignem commutari, & verti, hinc facile veritatem præſentire poſſumus, ſi enim Chalcitis fuiſſet rubea facta à natura errone è ſuperflueque ſcripſiſſent veteres Chalcitim contrahere igni colorem rubeum, & in eum mutari per ignem violentum, mutatio vero fit de una forma ac una effigie ad aliam, quod fieri nequit niſi privatione prioris formæ, cui ſuccedit altera: & ideo quilibet recte rem examinans non patietur ſe divelli ab hoc ſolido fundamento in quo tota veritas decumbit, quamobrem facile adducor ut credam ignoraſſe *Agricolam* quæ ſit Chalcitis, ſedulo enim non legit *Dioſcoridem*, neque alios præcitatos auctores, aut eos non intellexit, at ſi pertraxiſſet opinionem ſuam à *Plinio*, 37. *cap.* 11. qui longe aliter diſſenſita *Dioſcoride* & à *Galeno*, deceptus quoque fuiſſet, nam inquit *Plinius* Chalcitim eſſe rubeam nempe coloris æris, cui facile eſt reſpondere ſibimet contradixiſſe *lib.* 24. *cap.* 2. & 12. ubi ſcriptis tradidit, Chalcitis eſt lapis à quo vi ignis elicitur æs, & eſt friabilis ac inſtar lanuginis litoſæ coloris mellis, & dum inveteraſcit Chalcitis vertitur in Sory, quod repugnat ſententiæ *Galeni* atteſtantis oppoſitum videlicet Sorim tempore verti in Chalcitim, atque inde Chalcitim commutari in miſim, quod etiam experientia habetur, quare nulla eſt *Plinio* adhibenda fides niſi quantum

tum adhæret bonis fidiſque auctoribus: fuit enim *Plinius* ipſe hiſtoriarum ſcriptor, plurima collexit atque vix audita ſcripſit, quæ in ſe ipſum militant: non deſunt alii ſequaces *Agricolæ* qui à captioſa ejus ſeductione preſſi ſerviliter ipſius opinionem celebrant memini namque ridiculum lapſum *Bartholomæi Marantæ* primo ejus *de Theriaca, cap.* 25. ſcripſit ipſe reperiri ſuper Chalcanthum inveteratum multam efloreſcentiam miſios, & Chalciteos coloris æris, & quod adminiſtrari poteſt pars illa mutata in Chalcitim: ex his patet ignoraſſe Marantam Chalcitim nativam nullum enim ipſius verbum quidem facit, aſſenſit tamen mutationem Chalcanthi in Chalcitim, & miſſim, ſed ullo diſcrimine coloris confundit eas, ſomnians efloreſcentiam coloris æris, quam nequis ſanæ mentis conſpexiſſe auſus fuit exprimere, cum oppoſitum oſtendat experientia, ſcripſit autem Maranta de re non intellecta nec viſa juxta vulgarem ſententiam, quod cecus non judicat de colore, nec ſutor ulrra crepidam: at neque ſatis mirari queo audaciam *Calciolarii Aromatarii* Veronenſis qui alieno pallico ornatus duplici errore caligavit in ejus muſeum, ajens Chalcitim non diſſimilem eſſe æri in colore, & in contritione: Hoc vero doctis examinare relinquo cum unuſquiſque vel non admodum in hac facultate inſtructus poterit judicare non conteri æs manente ipſius forma, quamvis hoc metallum extendatur ſub maleo, ſi vero intellexiſſet de ære exiſtente adhuc in Pyrite diſperſo hoc fatuum eſſet cogitare, cum neque Pyritis continens æs ſit rubeus; quemadmodum ſuperius expoſitum ſatis fuit: hæc itaque ſimilitudo non æque à Calciolario tradita erit, ſicut proverbiali ſententia dicitur, quid refert luna cum cancris: aliud delirium legitur *Joannis Jacobi* Vecherii in ſuo antidotario, cum ſcripſerit reperiri Chalcitis genus in Germania lapidoſum ponderoſum rubrum cum ſcintillis aureis, quod neminem alium tradidiſſe conſtat, ſed omnibus profecto repugnat: ab his vero diſſentit *Marcus Oddus* in Collegio Patavino Tract. *de Theriaca*, ipſe enim explicavit ſententiam ſuam conformen veterum dictis, nempe Chalcitim eſſe albam, veluti ſupra jam enarratum: fuit quamvis inferius poſtea ſcripſerit diverſas opiniones tum *Plinii* cum, & *Agricolæ* ac ejus ſequacium, qui inſulſe repugnant

nant *Dioſcoridi* atque *Galeno*, rationi atque experientiæ, verum illorum dicta conſtant fundamento adeo lubrico ut facile depromi poſſit non vidiſſe prædictos vix corticem operum *Dioſcoridis*, & *Galeni*: attamen ipſe *Oddus* profitetur nititurque levi inconſtanti, & ſophiſtico ſermone prædictos reddere concordes, at parum refert quemadmodum unuſquiſque legere ac intueri poteſt, me enim pudet referre tot fatuitates, velim vero ut deſiſterent cuncti deviare à clariſſima *Galeni* ſententia, quæ fuit Chalcitim eſſe albam, dedit namque indicium atque exactam diſciplinam expromendi colorem experientiæ, quæ deprehenditur tempore quo Chalcanthum commutatur in Chalcitim, quam ad inſtar litus ſeu lanuginis albæ perſæpe in promptuariis ipſe vidi ac ejus copiam quoque apud me teneo, necnon Chalcitis nativæ quæ advecta, fuit ex *Anglia* nuper à Mercatoribus, hæc dum cruda ex minera defertur palam omnibus conſpicitur alba, in circumferentia vero ob aeris alteratio-nem incipit tempore citrinare: hæc inde uſta fit partim rubea, partimque flava, ac partim porracea, & cinerea evadit juxta ſententiam *Galeni*, *lib.* 1. *de Antidotis*, ut ſupra dictum fuit de ipſius Chalcitis ſignis, quæ in neutro alio atramento conſpiciuntur: idcirco non obſtat ſi nomine expreſſo ubique *Galenus* non ſcripſerit Chalcitim albam eſſe, admonuit enim nos, *lib.*4. *de Compoſitione Medicamentorum per Generat*, *cap.* 1. quippe ſufficere ei facultatum univerſalium veluti exempla expoſuiſſe: ni tamen ab *Agricola*, neque ab ejus ſecta ſumatur inde anſa defenſionis, quia indefinitum eis videatur quid intelligi indicarique voluerit *Dioſcorides*, ubi dixit chalcitis præfertur ſimilis æri, nunc itaque ad explicationem hujus ſimilitudinis ut tollatur quæcunque difficultas ac ut de magis veritas eluceſcat, non deſinam explanare aliud ſimilitudinis exemplum, quo uſus fuit *Dioſcorides*, *cap. de Pyrite* lapide quale fuit illud Chalcitidis ſupra expoſitum: inquit enim Pyrites eſt lapidis genus à quo æs extrahitur, eligi debet æris ſimilitudine facile ſcintillas edens: hæc *Dioſcoridis* verba non ſunt ad literam ſuperficialiter intelligenda, verum qui eorum ſenſum perſcrutari voluerit, ut mentem autoris percipiat, in mentem revocet quæ prænarrata ſunt ſuperiori deſcriptione, ex quibus deprehendet

hendet non reperiri Pyritem coloris æris ſed miſti coloris fulgentis inclinantis potius ad album, & cinereum lucidum, & aliquando luteum, tum & ferrugineum, plumbeumque, & violaceum, ut ſuperius explicatum fuit: idem æque repetam Chalcitim eſſe albam veluti jam aſſertum fuit teſtimoniis non abjiciendis, atque ratione veriſimilibus, experimentis communita: quare ſi utramque definitionem adinvicem conferamus, reperiemus *Dioſcoridem* non aſſeruiſſe Chalcitim aſſimilari æri in colore, nec ejus effigiem habere, idcirco conjecturam facere licuit imo pro comperto habere non innuiſſe prædicta metallica æri aſſimilari in colore, ſed voluit hæc eſſe conſimilis naturæ, & facultatis æris cum ſint ipſius minera; proptera quam majorem copiam ſubſtantiæ æris continent in ſe tanto magis aſſimilari æri, & approbari prodidit: eodem quoque modo intelligendam eſſe hanc *Dioſcoridis* ſimilitudinem confeſſus eſt ipſe *Georgius Agricola* in *Bermannum* diſcurrens de Pyrite, unde ait videtur etiam mihi nunc, cum *χαλκοειδῆ* dixit *Dioſcorides* ſignificare ſpeciem æris potius, quam colorem, ibi tamen repugnat *Agricola*, & reſiſtit eis, quæ jam dixerat locis ſupra citatis, inſuper vero hoc ſatis indicavit *Galenus*, *lib.9. de Simplic. Medicam. Facult.* referens hiſtoriam aquæ viridis, & tepidæ, quæ guttatim ex colle diſtillabat in ſpecum, inquit odorem aeris loci ſcilicet ſpecus eſſe ſuffocativum atque redolere Chalcitim, æruginemque, & aqua etiam guſtu præferebat hujuſcemodi qualitatem nempe æris cui ſententiæ aſſenſit *Ætius* exponens aquam illam tepidam in ſpecu repræſentare Chalcitim, æruginemque, ſolet enim fieri aqua ſaporis, odoris, coloris, & qualitatis terræ ſuper quam defluit, auctore *Ariſtoteli*, *lib.2. Metheor. cap. 1.* de ſenſu, & ſenſato: idipſum aſſenſit *Theophraſtus* Græcus, *lib. 6. Plantarum, cap. 3.* nam aqua per ſe inſipida eſt verum talis fit qualis terra per quam fluit, ſed revertens unde digreſſus ſum, cenſeo indicaſſe *Galenum*, & *Ætium* pro ærugine æs proprium quod græce *χαλκὸς* appellatur, pro Chalcity ejus minerum, metaphorice partem pro toto, & inde meminerunt pluviam collis terram colluere, ex qua ſponte fiebat Sory, Miſy, & Chalcity, & performaces æs, quæ omnia confeſſus eſt ipſe *Agricola*, *lib. 3. de Natura Foſſilium*, licet

in quibuſdam interdum ceſpiter, cum parum animadvertat Veterum intentionem, proinde *Galenus* nominatur Chalcitim ſæpe metallum, non quia facta ſit Metallum, nec habeat effigiem, vel colorem Metalli, neque ſub maleo duci poteſt more Metalli, cum ſit terra mineralis ex materia Metalli potius facta, quæ in ſe continet Metallum quod extractum à minerali terra, vi ignis, & induſtria artis tunc poſtea eſt rubei coloris habetque effigiem, veram formam ſubſtantialem Metalli relicta altera accidentali ipſius terræ mineræ, & in hac forma actuali ducitur ſub maleo quod fieri nequit dum occultatur in Chalcity: quare ex prædictis conſpicuum eſt vanam fuiſſe opinionem illorum, qui erroneo, & ſophiſtico ſermone protulerunt Chalcitim rubeam eſſe, quia in ſe contineat æs quod rubeum eſt, ſed aberrant à toto cœlo conſequeretur enim rubeam eſſe aquam ſpecus ſuperius deſcriptam quæ quamvis redoleret Chalcitim, & æruginem erat tamen viridis: præterea quodcunque continet æs, aut quod ex ære fit rubeum eſſet, verum tamen oppoſitum diverſis auctoritatibus oſtenſum atque experientia comprobatum fuit, ſed ut apertior reddatur res aliis exemplis præter prædicta agam, & incipiam à Chalcantho, cum hic ex ære procedat, & in ſe continet æs quemadmodum, & ipſe *Agricola* aſſenſit loco ut ſupra dicens appellari Chalcanthon, quod ex ære effloreſcat, attamen non exiſtit rubei coloris, quinimò viridem, ut plurimum conſpicimus eum aut cæruleum veluti fuſius explanabitur loco ſuo: alterum exemplum erit ærugo raſilis vulgo dicitur viride æris, eſt enim viridis coloris & ex ære fit ob id ſequeretur juxta illorum vanam opinionem eſſe rubei coloris, nihil ominus oppoſitum nos docet experientia quæ eſt rerum magiſtra, neque eam renuere audebit, niſi fatuus, quare decepti ſunt *Agricola*, & ſequaces, cum ea quæ ſenſu pateat non animadverterint proinde tanquam ſuſpecti amentiæ prorſus exſibillari debent: ſi autem non ſufficiant hucuſque recenſita ad amovendam caliginem illorum, qui ratione inopes contendunt opinione, quæ in omni facultate deteſtatur, reprehenditurque in Medicina, præſertim ab *Hippocrate, lib. de Decenti Ornatu*, & in lege ipſius *Hippocrates*, qui expreſſe dixit, duo enim ſunt ſcientia, & opinio, quarum altera quidem ſcire

facit,

facit, altera vero ignorare, præterea ut denique præſens concludam caput, atque definiam in Tironum gratiam exemplumve adducam vetus teſtimonium *Damocritis*, cujus ſententiam prodidit *Galenus*, *lib.* 1. *de Antidotis*, *cap.* 17. hoc Epigramate exametro verſu deſcriptio *Theriaces*: hinc carmine 19. cujus initium

Phu poliumque comans, Calcitis cvndida fructus:

quod & provectos medicos meminiſſe velim cum hæc ſola auctoritas ſufficeret omnem dirimere litem: ſed de his ſatis mihi ſummatim ex omnibus collectis apertiſſime oſtendiſſe propoſitum meum ex *Dioſcorides*, & *Galeni* intentione fuiſſe ſufficientiſſimum.

CAP. VI.

De tertia differentia Atramenti Metallici, quæ ultima zona aliis ſubſidet, & Sory appellatur.

OPportunum jam eſſe videtur alterum caput, quod eſt de Sory demonſtrare, hoc *Galenus* ſcriptis tradidit eſſe infimam zonam ex tribus, quas conſpexit in fodina æraria montium SolorumCipri,magis vero approbatum fuit à veteribus,quod deferebatur ex *Ægipto*, auctore *Dioſcoride*, *lib.* 5. *de Medica materia*, *cap.* 70. cui aſſenſit *Avicennas* appellans, idem Atramentum voce Arabica Alſurie: etſi *Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, nominavit eum Surie,& Alſury, utroque modo tamen voces iſtæ ſatis ſimiles ſunt, ac dictioni Græcæ proximæ: verum in ſynonymis ipſius *Serapionis* legitur etiam cacathar, & coltreos: præterea concordes omnes ſcripſerunt hoc Atramentum exiſtere in ordine, & zona inferiori: idcirco *Oribaſius*, *lib.* 13. non modo aſſeruit Sory eſſe tertiam

tiam inferioremque zonam, verum etiam *Ægiptium* cæteris excellere, cum tamen aſſenſerint omnes reperiri eum in Hiſpania, Libia, Cipro, ac pleriſque aliis regionibus, quibus hac noſtra ætate Sory cæteraque Atramenta conſpiciuntur, præſertim plurimis Italiæ, Ungariæ, & Tranſilvaniæ, Angliæque locis, quali autem colore an uno vel pluribus præditum ſit Sory inquiremus à *Dioſcoride* loco præcitato, vbi prodidit præfertur Ægiptium, & quod frianti nigrius apparet, his aperte docuit Sory exiſtere nigrum in parte interiori, quod patefit dum friatur, in fractione enim ipſius Sory interior pars detegiur nigra, & ideo ſcripſit *Dioſcorides* quodque frianti nigrius apparet præertur: alterumque colorem ab interno diverſum tradidit externæ parti Sory, ita ut deprehendamus pluribus inter ſe differentibus coloribus conſtare Sory, eorum enim unus eſt in parte interiori, alterique ab eo in exteriori diſtat: quapropter *Dioſcorides* ipſe ait aberrare illos, qui exiſtimarunt Sory eſſe melanteriam ſiquidem ſui generis eſt Sory ei non abſimili, at Sory virus ineſt grave, & nauſeam movens; patet igitur ex prædictis non diſſimile præterquam graveolentia, eſſe Sorym à melanteria, quam capite ſuo inquit ſulphuris colorem trahere: attamen cum ſulphuris color multiplex ſit conſultius eum explorare exiſtimo, neque me præterit memoriæ prodidiſſe *Dioſcoridem, cap. de Sulphure*, magis approbari ſulphur vivum ſplendidium, & præſertim quod viret: Hæc *Dioſcoridis* verba argumento ſunt indicaſſe pleroſque alios colores, quos autem omnibus notos fore exiſtimans ipſe non curavit adeo declarare, neque eos diſtinguere cum plures, & noti eſſent, quapropter ad alios ſcriptores nos conferre coacti, conſulemus *Petrum Andream Mathiolum* in *Dioſcoridem* afferentem ſulphur eſſe plurimum colorum, ait enim reperiri ſulphur viride, aliudve luteum, aliud cinereum, & aliud miſti coloris: præterea in *Pirotechnia Vannutii, lib. 2. cap.* 11. legitur reperiri ſulphur album, luteum, citrinum, rubeum, & miſti coloris nigri, & cinerei; at *Joannes Franciſcus, Picus Mirandola*, & Concordiæ Dominus, *lib. 2. de Auro, cap.* 10. inquit ſulphur colore ſubfulgido, & album cinereum, & flavum, & viride, & nigrum, & rufum, ſicut flammeo colore videatur cum rubica contendere:

Sed

Sed *Albertus Magnus, lib.4. de Metallis in ſpeciale, cap. 2.* ait inveniri forte aliquod ſulphur ad rubedinem, & forte ad nigredinem declinans propter calorem adurentem, & vincentem in ipſo: modo autem quo magis horum colore conſtet Sory, facile eſt comprehendere ab ejus ſubſtantia, quam *Galenus* expoſuit dicens Sory eſt lapidoſius, ac vehementius compactum, nam à congenito calore elaboratius eſt: conſequitur, itaque ex verbis *Galeni* eſſe Sory coloris rubei, & nigri præ nimio calore vicente in ipſo: rubeus enim color ſubſtantiam ignis indicat in Sory: quod tamen in omnibus non permittitur, cum neceſſarium non ſit quicquid rubrum eſſe calidum, nam roſa rubea eſt, & frigida: neque quicquid album eſt frigidum, ſicut nix: eſt enim calx alba, ſed calidiſſima hæc omnia habemus à *Galeno, lib. 1. de Simplic. Medicam. Facult. cap. 2.* veruntamen evenit ut in Sory, quod calor ex candidis rubentes efficiat ſuccos minerales dum eos condenſat, ex rubentibuſque flavos, ex flavis virides, aut nigros, non ſecus ac ex pituita dulci fit ſanguis mediante coctione, ex ſanguine flava bilis propter nimium calorem, ex flavabile viridis, vel atra propter aduſtionem: ita quoque Sory fit ex nimio calore rubeum, huic autem colori rubeo proximi ſunt niger, & cinereus, hi equidem colores fiunt tum ex minori, vel ex majori aduſtione, ut exemplo agnovimus, ſi vitriolum aduratur igni non adeo vehementi fit cinerei coloris, at ſi validiori igni peruratur rubeum, atque nigrum fit, quod evenit ex ſubſtantia ſulphurea prædominante in Atramentis quemadmodum ſuperius expoſitum fuit: ob id *Avicennas* peritiſſimus prodidit ambos colores videlicet rubeum, & nigrum habere Sory dicens Atramentum rubeum eſſe alſury, ibi autem deſignavit partem exteriorem ipſius Sory eſſe rubei coloris: hinc enim proſequitur dicens, & melius eſt quod defertur ex Ægipto, & frangitur à nigredine: his vero deprehenditur innuiſſe partem intimam ipſius Sory exiſtere nigram, quæ in fractione patefit: tunc enim aperitur interius ac detegitur, quod erat occultum: quod clarius explicavit *Serapio* aſſerens Zeg rubeum eſſe Surie, & melius Babilonium, quod quando frangitur eſt nigrum interius, hoc tamen animadvertendum velim non diſſentire *Serapionem* à *Dioſcoride* ubi dixit melius eſſe

Babi-

Babilonium, cum pro eo intelligendum ſit Ægiptium: nam Babilonia eſt in Ægipto: preterea *Joannes Arculanus* in Raſim ſuper nonum *Almanſoris*, *cap.* 24. *de Ungula oculi*, atteſtatus eſt Aſſurie eſſe rubeum: idipſum aſſenierunt *Frater Vincentius in ſpeculo Alchimiæ*,& *Albertus Magnus*, *lib.* 5. *de Mineralibus*, cuncti hi concordes innuerunt Sory conſpici rubeum exterius: ex præhabitis itaque tum *Dioſcoridis*, & *Galeni*, cum & Arabum conſpicuum eſt conſtare Sory exteriori parte rubeum in intima vero parte nigrum, attamen aliæ opiniones diverſæ à prædicta ſententia nobis proponuntur: quidam enim tradiderunt Sory eſſe cinerei coloris: alii vero aſſeruerunt eum exiſtere penitus nigrum intus, & extra, & ideo illas opiniones abſolvere conabor, ut palam omnibus veritas eluceſcat: exordiar itaque in primis deſcribere *Agricolæ*. opinionem qui licet aſſenſerit duplici colore exiſtere Sory partim tamen à ſuperioribus diſſenſit diverſos enim ab aliis prodidit colores, nam *lib.* 3. *de Natura Foſſilium*, dixit Sory, & melanteria ſunt cinerei coloris, & nigri, mox proſequitur dicere Sory probatur, quod dum frangitur nigrius apparet aſſeruit quoque eodem loco melanteriam eſſe coloris ſulphuris, & contactu aquæ nigreſcere: diverſe tamen locutus eſt *Agricola* ſuperiori,*lib.* 1. *de Natura*,eorum quæ effluunt è terra ubi dixit Sory fere nigrum eſt ſimiliter diſcurrens de melanteria inquit eſſe nigram exſiccatamque plerunque cineream fieri: unde videtur *Agricola* ſibi repugnare, nam in multis evariat, & hujuſcemodi errores perſæpe committi ſolent ab his qui nimium feſtinans ſcribere ac edere libros, ut ſcriptores habeantur obliti revidere, & corrigere opera ſua, alioquin remanent mendis plena: omiſſa autem omni ambiguitate eſt excernenda veritas quemadmodum roſa à ſpinis: quo circa non omnino operam me luſiſſe puto ſi ex duabus *Agricolæ* opinionibus inter ſeſe contrariantibus commonſtravero unam earum congruere *Dioſcoridis* ſententiæ, alteramque ei adverſari: idcirco inquit *lib.* 1. *de Natura eorum*, quæ effluunt ex terra Sory fere nigrum eſt ſimiliter melanteria, quæ tamen exſiccata plerunque cinerea fit: hæc autem opinio *Agricolæ* non modo reſiſtit *Dioſcoridi* verum etiam ipſimet repugnat: nam poſtea *lib.* 3. *de Natura Foſſilium*, ait Sory probatur

batur quod dum frangitur nigrius apparet ibique ait melanteriam eſſe coloris ſulphuris, & contactu aquæ nigreſcere: hæc proculdubio conveniunt *Dioſcoridi*, & *Oribaſio*, ex quibus depræhenditur non eſſe melanteriam nigram ante contactum aquæ ſed madefactam mox nigreſcere quæ antea erat cinerea quale eſt ſulphur, & quamvis melanteria ſit nomen Græcum indicans terram nigram expoſuere, tamen ſuperiores nigreſcere eam tantummodo madefactam, alioquin non eſſe nigram at nigrore inficiendi facultatem habere: quapropter *Paulus Ægineta, lib.* 7. melanteriam appellavit cretam ſutoriam, ea enim utebantur ſutores illius ſeculi veluti ipſe ſcripſit, quod prodidit etiam *Galenus, lib.* 4. *de Compoſitione*, pharmacorum ſecundum locos; ex quibus expoſitis apertiſſime comprehendere poſſumus melanteriam non eſſe nigram: conſequitur itaq; juxta ſententiam *Dioſcoridis* neq; Sory eſſe nigrum exterius, cum enim colore non differat à melanteria: etſi non puduit *Amatum Luſitanum* alioquin virum literis bene meritum vulgus ſequi potius maluiſſe quam agnoviſſe veritatem, quam colligere potuiſſet à veteribus, à quibus diſſenſit, & à rectè veritatis ſemita aberravit: ſcripſit enim abſolute melanteriam nigerrimam eſſe, cujus oppoſitum ſatis oſtenſum fuit ſuperius, idcirco eum non repetam hic, ne prolixitate legentibus tedio ſim; verum altero quoque errore obtenebratus ipſe *Luſitanus* opinatus eſt melanteriam eſſe atramentum metallicum adverſus ſententiam *Dioſcoridis*, aſſeruitque appellari voce Mauritanica, ſeu Arabica dicatur Azige, tametſi vox Aziche, vel Azegi, & Zagi, ſingulæ hæ voces unum, & idem ſignificant, atramenti enim genus omne ſub ſe comprehendunt, quemadmodum capite *de Miſy* explicatum fuit auctoritate *Serapionis*, qui exemplo *Dioſcoridis* diſtinxit melanteriam in duas differentias, quarum primam appellavit Arabice Bitiriam, alteramque nominavit Maltinam; præterea dixit aberrare eos qui exiſtimarunt eam eſſe zeg rubeum, quod eſt ſurie atramenti metallici differentia tertia, & infima: eadem fere verba leguntur in *Dioſcoridem*: qui prodidit melanteriam eſſe geminæ originis, harum alteram inſtar ſalis concreſcere inquit faucibus ipſius ſpecus fodinæve; alteramque terrenam in oſtio, vel facie ipſius fodinæ

coire-

coire dixit: His aſſenſit *Petrus Andreas Mathiolus in Dioſcoridem*, ipſe enim atteſtatus eſt oculis ſe intuitum eſſe pluries melanteriam in duplici differentia, quippe unam in ore fodinæ, alteramque in ejus fornice ſingulis nothis à *Dioſcoride*, & à *Serapione* aſſignatis: nemo tamen eorum cenſuit melanteriam oriri in fodina cum atramentis, quamvis aſſignaverint melanteriæ vires ſimiles Miſy, non dixerunt melanteriam eſſe Miſy, neque chalcitim, minuſque Sory; imò capite ipſius Sory redarguerunt illos, qui aberrantes exiſtimarunt Sory eſſe melanteriam: ex quibus apertiſſime conſtat non eſſe eam atramentum metallicum licet, poſſideat vires ſatis conſimiles tum urendi cum, & aſtringendi: attamen differt quoque ab ipſo atramento, & præter alias differentias hæc præcipua eſt quod non fit commutatio inter melanteriam, & atramentum, quemadmodum inter ipſas atramentorum ſpecies intueri ſolet: idcirco diſcriminatim de eis tractauit *Dioſcorides*, quem ſecutus eſt *Galenus*, quamobrem & ipſe prodidit de atramento metallico diſtincto in Miſim, Chalcitim, & Sorim, quo in loco nullum verbum egit de Melanteria, ſed alibi tradidit de ea abſque ullius atramenti metallici commemoratione: quapropter jure optimo dicendum eſt Luſitanum ſomniaſſe talem fucum: at neque eo minus deliravit *Antonius Muſa Braſavolus* in ſuo libro *Examinis Terrarum*: eandem enim *Amati Luſitani* ſententiam tueri voluit: etſi prædicti non fuerunt in hac opinione ſoli, cum in eodem lapſu fuerint *Gabriel Falloppius*, & *Georgius Agricola, lib. 3. de Ortu, & Cauſis Subterraneorum*, ubi ſcripſit, terra quoque atramenti ſutorio ſucco liquido infecta, quam Græci Melanteriam, Latini quidem atramentum metallicum nominant, &c. Hæc profecto omnia falſa ſunt, ea enim citra rationem, aut ſuo marte impudenter pronuntiarunt ipſi tanquam amentes, ac deriſu digniores deſcribere tentarunt, quæ ne per ſomnium quidem noverunt: præterea in alterum errorem declinarunt *Braſavolus*, nempe atque *Luſitanus*, quamobrem ſcriptum reliquit nobis *Luſitanus* Sory eſſe Vitriolum Romanum; *Braſavolus* vero inquit Miſy eſſe idem Vitriolum Romanum, horum autem uterque maxima caligine cecutiens non animadvertit Miſim, Chalcitim, & Sorim eſſe in

genere

genere proprium atramentum metallicum in prædictas tres differentias conſtitutum: ſed Vitriolum Romanum nil aliud ſane eſt quam atramentum ſutorium, quod eſt ſecundum genus atramenti, hoc diſtat ab atramento metallico, quamvis ab eo derivetur, quemadmodum dictum fuit, & eo quoque melius loco ſuo de atramento ſutorio explicabitur, idcirco *Mathiolus lib.* 2. *Epiſtolarum, pag.* 134. acriter improbat eos falſo exiſtimantes Vitriolum Romanum eſſe Sory vel Miſy; *Braſavolus* vero putans fortaſſe à prædictis erroribus excuſari adduxit hanc rationem, dicens, hoc uſu venit in omnibus fere rebus ut nomina corrumpant poſtea errores multi ſequantur ex nominum inſcitia auctorumque inertia; ſi verum prædicti exacte legiſſent *Dioſcoridem*, & *Galenum*, quorum clariſſima eſt doctrina, eos melius intellexiſſent, adeo ut ab eorum mente alieni tam longe non fuiſſent, neque falſa veris miſcuiſcent: Verum unuſquiſque contumelioſa repræhenſione dignus eſt ſi quicquid humanus intellectus aſſequi poteſt negligentia ignoret, vel loquacitate ac contrario ſermonis ſtudio velum obducere, ac eam deprimere ſtudet: idcirco prodidit *Hippocr. in lib. Præceptionum*, fallax enim eſt, & ad errorem proclivis affirmatio, quæ fit cum garrulitate, præſtet igitur, & vincat veritas propriis viribus nixa, ita ut deprehendi poſſit Sory eſſe non Vitriolum Romanum, neque Melanteriam, ſed Atramentum metallicum, quod exterius rubeum exiſtit juxta Arabum ſententiam, quam & Latini apertiſſime aſſeruerunt: ab his tamen diſſenſiſſe, partim quoque cum eis aſſenſiſſe viſus eſt *Agricola*: dixit enim Sory eſſe cinereum, & nigrum his exiſtimo indicaſſe *Agricolam* eſſe colorem cinereum in extima parte ipſius Sory, quamvis ad unguem hoc non diſtinxerit: colorem vero nigrum intimæ parti attribuiſſe cenſeo quemadmodum cæteri cujuſcunque ſectæ ſcriptores prodiderunt, alioquin rejicienda penitus eſſet *Agricolæ* opinio: Reliquum eſt Sory ab aliis magis diverſum, quod prorſus nigrum interius atque exterius proditum fuit ab aliquibus præſertim à *Mattheo Silvatico* in opere *Pandectarum, cap.* 697. ubi dixit auctoritate *Serapionis*, & *Galeni* ex tribus venis in minera per longum ſpatium extenſis una ſuper aliam, erat vena inferior Zeg nigrum at vocatur Marcheſita:

Hanc autem opinionem *Serapioni*, & *Galeno* temere ac falſo adſcripſiſſe *Silvaticum* cenſeo, quo nihil ineptius turpiuſve excogitari poteſt, cum in operibus *Galeni*, & *Serapionis*, quæ ætate noſtra edita, & in vulgus prolata ſunt nunquam legerim zonam, ſeu venam inferiorem eſſe nigram, & appellari Marcheſitam, quare aberrans Silvaticus confundit Marcheſitam cum Atramento, quod licet ab ea expullulet, eſt tamen ab ea diſtinctum: hinc quoque demonſtratur inconſtans, nam *cap. 646.* appellavit ſurie vitriolum rubeum; ex quibus inconſiderate proditis apparentibus inter ſe contrariari viſus eſt *Matheus Silvaticus* tanquam immemor diverſa ac relata potius quam cognita ſcripſiſſe: ne vero aliquis ambigat de hac opinionum diverſitate, omnibus veritatem commonſtrabo, & primo exponam rectiſſime dixiſſe Arabes eorumque ſequaces, veluti ſuperius probatum fuit ratione deſumpta à *Galeno* Sory rubeum eſſe, quapropter eadem repetere non opus eſt: jure quoque *Agricola* ſcripſit cinerei coloris, & nigri eſſe Sory: cæterum ut reliquam propoſiti mei partem exequar, palam promulgabo reperiri quoque Sory penitus nigrum tam interius quam exterius: neque ab re facile inductus fui cuilibet prædictarum opinioni adhærere, ac veram eſſe ſingulam earum habui, mihi enim offenſa fuit experientia à Canopis minerarum de foſſoribus, qui dum velint æs fuſione elicere à terra minerali, ac illud ab omni terreſtreitate ſeparare, & mundare admiſcent Pyriti, id eſt venæ metallicæ, ut illorum propriis verbis utar hunc lapidem Sory, quem defoſſores ipſi corrupto vocabulo appellant ſiver triplicemque eum reperiri aſſerunt: Unum videlicet rubeum exterius apud Arabes in uſum habitum: Alterum verum deſcripſit *Agricola* cinereum exterius: utrumque tamen interius nigrum eſt: Poſtremum ſive tertium dicatur Sory à recentioribus, & vulgaribus nigrum prorſus habetur tam exterius quam interius: Cuncta pollent eadem vi, & facultate at rubeum deterius eſt cinereum vero melius magiſque in uſum eſſe hac noſtra ætate atque excellere perſuaſi ſunt fodinarii: Tertium quod prorſus nigrum eſt inter prædicta medium exiſtimatur, & in pauca quantitate reperitur: omnibus itaque præferunt cinereum experientia docti: propterea adhæſit forte

Agricola

Agricola uſui magis vulgari, in quo habitum eſt cinereum Sory: cinereique coloris exiſtit melanteria: quemadmodum, & ſulphur vivum conſimilis coloris eſt, etſi contactu aquæ confeſtim nigreſcit melanteria: neque alterius coloris quam prædicti hactenus reperta fuit: idcirco in dubium vocari poteſt an Sory ſit triplex in colore differens ut nuper dictum fuit; quod equidem repugnat *Dioſcoridi*, ipſe enim prodidit non eſſe Sory abſimile melanteriæ, quam geminæ originis conſtituit, ſed unius coloris, *viz*. ſulphuris, quare ſequeretur Sory unius coloris eſſe exterius quemadmodum, & melanteria: ſecus tamen cenſendum eſt cum pro comperto habeamus experientia triplex eſſe Sory, nam triplicis coloris reperitur ſicuti rationibus, & auctoritatibus probatum fuit præſertim defoſſorum ipſius mineræ, hi enim judicant quæ magis ſenſibilia ſunt, & procul-dubio ſenſus magis dignus eſt omni ratione, inquit enim *Ariſtoteles* vanum eſſe omittere ſenſum propter rationes: experientia enim eſt, teſte *Galeno* rerum magiſtra, quæ tamen ſuis etiam rationibus tanquam altero pede nititur, idcirco multa procedentibus ſæculis aperiuntur arte, quæ Veteres non noverunt, verum à poſteris inventa nobis tradita ſunt: non eſt itaque mirum ſi prædictas omnes Sory differentias non noverit *Dioſcorides* cum poſſibile ſit quoque ut noverit illas ac ſcriptis prodiderit in operibus ſuis quorum multa temporis edacitate perierunt, & quæ reperta fuerunt interpretes male intelligentes nobis diminuta, & depravata ediderunt ea nihilominus *Dioſcoridi* multum tenemur ipſe enim poſteris apperuit iter cognitionis herbarum animalium, & mineralium, & ſummatim omnium medicamentorum ſimplicium quorum aliqua omiſiſſe potuit, cum forte exiſtimaverit ea eſſe nota quemadmodum ſuperius dictum eſt de ſulphuris coloribus idipſum quoque cenſeo accidiſſe de Sory, ut tractaverit de eo quod tunc magis in uſum receptum erat quippe unum colorem indicavit dicens non abſimile eſſe melanteriæ, verum explicatum fuit eſſe melanteriam cinerei coloris veluti, & ſulphur vivum hujuſcemodi coloris igitur eſt Sory *Dioſcoridis*, & *Agricolæ*: ſicuti *Mathæi Silvatici* Sory eſt nigrum: Arabum vero Sory exiſtit rubeum:

cuncta hæc oculis hauſi, & contrectavi manibus, quæ adhuc apud me ſervo: præterea ut quicquid ſtudioſis præſtare pollicitus ſum obſervem; omnibus patefacio eveniſſe, quod jam docuit *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam. Facultat. viz.* Sory temporis tractu verti in chalcitim experientiam quoque obſervavi commonſtrare hoc, dum enim aliquo dierum ſpatio caſu geſtaverim ſine meo fruſtrum glebæ Sory rubei animo oſtendendi quidam amico meo, hoc pſeudo-chalcity aromatariorum hujus ſæculi advectum ex montibus Agri Veronenſis, quod inde ex fomite caloris corporis mei conſpexi eum dealbeſcere, & in chalcitim commutari: hoc etiam ab aliis meo conſilio perſuaſis obſervatum pluries fuit veriſſimum.

CAP. VII.

Abuſus Sory pro Chalcity.

EX inertia ſcriptorum inolevit opinio quædam prava, & falſa apud aromatarios præſertim Venetos qui Theriacam componere profitentur, ut non modo quorundam vulgarium auctoritate vana fidentes, ſed preſſi & seducti eorum perſuaſionibus qui hujus Sory mercatores ſunt, idcirco plus ſatis lucro quam virtuti, & veritati inhiarunt, nulla alia recta experientia, neque ratione firma nitentes, ac nullo medicorum conſilio ſed temere hactenus abuſi fuerunt hoc rubeo atramento pro chalcity nativa, & vera: & adhuc incaute aſſeverant adminiſtrare in compoſitione Theriacæ, ac ubi opus ſit prædictum atramentum, quod profecto nil aliud eſt præterquam verum Sory Arabum; ejuſdem ſententiæ fuit *Braſavolus, lib. de Examine Terrarum*, ait enim ut hinc colligas Zeg rubrum *Serapionis*, eſſe antiquorum Sory, quod patet exiſtere exterius rubeum, & interius nigrum ferrugineum, & lapidoſum, cum aliis notis ei ſpectantibus, & infra declarandis, verum ut innoteſcant tria prius ſunt in apertum producenda, ac in diſcuſſionem ex veritate revocanda:

vocanda: Quorum primum meminiſſe expedit eſſe proprium chalcitis commutari in miſim quemadmodum, & Sory proprium eſt verti in chalcitim una cum omnibus ſuis ſignis, & accidentibus, quæ neceſſario ſequuntur propriam formam: cum autem miſy fulgeat citrini aureive coloris,omnium conſenſu,conſequitur etiam ejuſdem coloris aurei fieri chalcitim converſum in miſym juxta ſcriptorum ſententiam,ſed hoc atramentum rubrum dum tempore, vel quovis modo alteratur, ut ſupra explanatum fuit,tunc dealbeſcit, & acquirit colorem album: non enim poteſt contrahere colorem aureum miſios, neque ad ejus formam promoveri, niſi prius chalcitis evaſerit, etenim non patet exceſſus ab extremo ad extremum,niſi per interjecta media; Chalcity autem eſt medium inter Miſy & Sory, cujus rei teſtis fideliſſimus eſt mihi *Galenus* loco ut ſupra: ex prædictis ergo patet hoc atramentum rubrum non eſſe Chalcitim,quemadmodum falſo exiſtimarunt noſtri aromatarii, ſed coacti erunt fateri hoc eſſe Sory, quod tempore dealbeſcit, & in chalcitim commutatur, ceu ad hoc aptum.

Alterum vero animadvertendum eſt quod nemo ſcripſit chalcitim eſſe interius nigram eſt enim omnimode alba, quamvis *Agricola* aberrans dixerit eſſe coloris æris, veruntamen, nec ipſe tradidit interius eſſe nigram, prout dixit de Sory, quod prodidit coloris cinerei, & nigri: quare ſi diligenti examine perpendatur quale ſit atramentum quo noſtri aromatarii Veneti abutuntur pro chalcity, reperietur porro eſſe Arabum Sory nuper expoſitum, hoc eſt exterius rubeum interiuſque coloris prorſus nigri ferruginei, & totum lapidoſum eſt: conſequitur ergo abeſſe longe à chalcity.

Tertium denique videndum ſupereſt num verum,an abſurdum ſit quod proferre audent iſti nempe hoc rubrum atramentum interiuſque nigrum eſſe chalcitim fatue exiſtimantes intimam illam nigredinem eſſe venam inter ſecantem eum fortaſſe ducti verbis *Dioſcoridis*, qui ſcripſit chalcitim habere venas intercurſantes oblongas, & ſplendentes, verum acriter redarguendi ſunt cum non intellexerint *Dioſcoridem*, qui in plurali locutus eſt de venis, quæ diſcurrunt, & ſecant corpus more venarum, quæ ſunt tanquam lineæ diſcurrentes per corpus:

qua

qua ratione igitur attribuetur nomen venæ huic intimæ parti Sory, quæ habet faciem totam unius coloris nigri, & opaci tam in latitudine, quam in longitudine, ita quod in ea facie nullæ deprehendantur venæ interſecantes latitudinem, neque exterius apparent: non latuit *Dioſcoridem* interna Sory nigredo quam antea nobis ſcripſit, veruntamen eam non appellavit venam, nam aliam effigiem habent venæ, more linearum diſcurrunt per chalcitim oblongæ, & ſplendentes ejuſdem coloris albi, aut parum differentis: concluditur itaque atramentum rubrum exterius, & nigrum interius, quo vice chalcitis abutuntur eſſe dubio procul Arabum Sory ac penitus repugnare formæ Chalcitis, ea enim inſtar eſfloreſcentiæ albæ conſpicitur, prout ſuperius ſatis demonſtratum fuit: hinc ſequitur eos diſſentire non modo à veteribus, & recentioribus cujuſcunque ſectæ detorqueri, ſed *Agricola* quoque adverſantur, quod ſpectari datur; quocirca Pharmacopolas hortari velim ne inconſulto hoc amplius agant alioquin eis aſſimilantur, qui nocte abſque lumine incedunt, quo fit ut votis noſtris non reſpondeant medicamenta, effectuque exſpectato fruſtrentur, imò perſæpe eorum culpa ſubeunt ægrotantes pericula multa, & manifeſta patiuntur incommoda: utinam ergo meum obſervent conſilium cum tamen verear difficile ſit à falſis opinionibus ſemel imbutos homines imperitos divellere qui inſtar fatui nihil rectum putant, niſi quod ipſi faciunt, ac ſatius duxerim magiſque profuturum ſi negotium conſulerent medicis, ita ut aliena pelle, qua arroganter induti ſunt, ſe exuerent: & enim mirari profecto ſubeo medicorum partim ignaviam, partimque incuriam quibus hæc habita ſunt neglectui adeo, ut ſeplaſiariis inſigniter indoctis hanc provinciam delegaverint: ſed ut ad inceptum meum redeam, & admonitionis illorum gratia qui impudenter ferunt ſententiam, quam non novere explicabo Sory omnium atramentorum magis terreum, imò lapidoſius quibuſdam foraminibus interius aliquando dehiſcit, & ideo craſſiſſimum indicavit *Galenus* loco ut ſupra acidum eſt, & aliorum atramentorum ſui generis magis aſtringens, & acerrimum majoris vero mordicationis eſt propter groſſitiem ſua ſubſtantiæ; idem aſſeruit ipſe *Agricola, lib. 3. de Natura Foſſilium*, præterea ſubpingue,

pingue, & magis viroſum hoc eſt grave olens fulminis enim odorem expirat, ita quod olfactum, & eo magis deglutitum ſtomachum ſubvertit, & vomitum ciet: hoc atramentum Sory, nullo licuore ſolvitur quamvis tritum in ipſo mergatur, & decoquatur, teſte *Avicenna* loco allegato *de Atramentis*, ubi ait, Hæc omnia ſolvuntur in aqua, præcipue ſi decoquantur, præter Alſurie ipſum enim eſt vehementis corporeitatis, quod antea *Galenus* expreſſè tradidit, quippe Sory non liqueſcere in decoctionibus ratione ſupradicta, verum enim vero ipſe expertus ſum pluries decoquere diu in aqua Sory tritum, præſertim hoc rubeum, quo Venetiis pro chalcity abutuntur verum in prædicta aqua nihil ſubſtantiæ ipſius Sory remanſit ſolutum, quod ſapore, aut colore, vel odore percipi poſſet; quinimò permanebit aqua ſincera omnique qualitate atramenti expers, ut antea erat, ac Sory quoque ſuo pondere abſque ulla diminutione ſui corporis extiterat: veruntamen validiori igne prunarum liqueſcit Sory, ſed aliorum atramentorum tardius atque difficilius: hujus vero oppoſitum accidit chalcitidi veræ, ipſa enim prorſus diſſolvitur aqua, vel quovis alio liquore faciliuſque liqueſcit igni, præterea ſcripſit *Dioſcorides* commiſceri Sory medicamentis quæ capillos denigrant: idem aſſenſit *Serapio Tract. de Simplic. ex Mineral.* at operæ-pretium eſt, ut injiciatur medicamentis medio cocturæ Authore *Ætio Tetrabili*, 4. *Serm.* 2. *cap.* 25. ubi aſſeruit etiam facere colorem atrum juxta *Dioſcoridis* ſententiam: Uritur Sory quemadmodum, & chalcity, etſi in uſtione quodcunque Sory fit rubeum, ſed quod ante uſtionem erat naturaliter rubeum in eodem quoque colore rubeo permanet poſt uſtionem aliquantiſper tamen diminuto rubore adeo ut videatur paululum palleſcere inſtar lateris, rubeſcitque intima pars, quæ ante uſtionem erat nigra: hinc inſuper prædicta ſcire licet ad majorem veritatis dilucidationem, quod in Sory non conſpiciuntur plures illi colores diſtincti poſt ejus uſtionem prout porraceus color cinereus, & rubeus flavuſque, qui tamen omnes in chalcity apparent poſt uſtionem veluti, prodidit *Galenus lib.* 1. *de Antidotis*, *cap.* 15. nihilominus cum Sory ſit ejuſdem generis poſſidet vires caliditatis ferè ſimiles chalcity, & miſy, ſed ſuperat ea in ſiccitate, & in

corrodendo,

corrodendo, & cruſtas inducendo, aliorum enim hoc acerrimum eſt aliorum quoque ſui generis magis aſtringit, ut patet ex prænarratis, & præter alias dotes omnibus atramentis ejuſdem generis aſſignatas Sory approbavit *Dioſcorides* ſummopere ſedare dolorem dentium ſi eorum cavernis indatur, labenteſque dentes confirmat, eorum corroſionem prohibet: ſi vero diſtemperetur Sory cum vino, & cliſterizetur, ſciaticæ confert, & aqua levigatum mox illitum varos extinguit: ſed de his cenſeo ſatis eſſe dictum quantum ad meum inſtitutum.

Deſcriptio

Deſcriptio Tertia,

DE

Atramento Sutorio.

CAP. I.

Atramenti Genus ſecundum appellatur Sutorium, necnon Vitriolum atque Chalcanthum.

UT incœpta proſequar, atramenti genus ſecundum exequar, quod Sutorium nominatur, & ſuccus eſt metallicus concretus, in quo ſunt hydrargyrus metallicus, ac ſulphur metallicum, idcirco *Geber* ſenſit ſulphur metallicum eſſe atramentoſum, & aluminoſum cum viſcoſa pinguedine, quippe ſuccus iſte ab atramento metallico quemadmodum à ſua radice originem habere facile percipitur, quæ tamen radix prima in Pyrite exiſtit, & ab eo expullulat tanquam omnium atramentorum ſtirpe: fit autem modo deſcripto à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi explanavit aquam pluviam lavare lambendo, abradendoque colluere ter-

ram Collis mineralem, ex qua ſponte concreſcebat metallum Miſy, Chalcity, & Sory, & per fornaces æs, cæteraque ſuperius ſcripta deſcriptione de Pyrite : aqua enim percolat indeque diſtillando deſcendit in cuniculos, & antra ipſius pertuſi collis : ex inde concreſcit decocta calore naturali in atramentum ſutorium, unde reperio ejuſdem ſententiæ fuiſſe *Ætium Capadocem Tetrabili* 1. *Serm.* 2. *cap.* 77. inquit enim atramentum ſutorium fit quando pluvialis aqua lavat collem Miſy, Chalcitis, & Sory, & terram circumluendo coaceruatur paulatim, ut fiat atramentum ſutorium, idcirco *Paulus Ægineta* ſcripſit *lib.* 7. Chalcanthon eſt aqua in Cipri metallis coaleſcens, hoc intelligitur in Atramentum Sutorium, his aſſenſerunt *Oribaſius, lib.* 13, & *Plinius lib.* 34. *cap.* 12. necnon *Serapio*, atque *Avicennas*, & inter recentiores *Gabriel Fraſcatus, lib.* 1. *de Aquis Thermalibus Returbii*, à quibus deprehenditur concreſci atramentum Sutorium ex humore ſive dicamus ſucco minerali ipſius atramenti metallici ſoluti, & permiſti aqua pluvia, cujus adminiculo percolavit ſtillatim in cuniculos ipſius collis : ob id *Agricola, lib.* 3. *de Natura Foſſilium*, expoſuit omne atramentum concreſci ex ſucco minerali, quare addit atramentum metallicum eſt parens, & effector atramenti ſutorii : ex prædictis itaque patet conſtare atramentum ſutorium ex ſucco minerali percolato ab atramento metallico deraſo, & ſoluto pluvia, magiſque depurato per colaturam, & ſtillationem naturalem à fæculenta terreſtreitate, quam ſit metallicum atramentum : hac igitur de cauſa chalcanthum hoc eſt atramentum ſutorium fit corpore lucidum, tranſparet enim inchryſtalli & vitri ob majorem depurationem ſucci ipſius mineralis cum plurima aqua, quæ inter elementa apta eſt recipere lucem ; teſte *Averroe in Ariſtotelem, lib. de Senſu, & Senſato*. quare metallicum atramentum non lucet, ſed opacum eſt cum ſit magis terreſtre, Sutorium vero atramentum pellucidum eſt ratione depurationis ſupra expoſitæ : hic itaque ſuccus concreſcit in abditis locis terræ metallicæ in forma taxillorum, angulorum, teſſerarumque, & lapidum more, ita vero ut quandoque inſtar ſtiriarum pendeat, quod proprium eſt cujuſcunque ſucci mineralis in plures facies concreſci, quemadmodum aſſeruit

fuit *Gabriel Falloppius, Tract. de Foſſil. cap. 7.* dicens, Lapilli prætioſi concreſcunt eodem modo, quo & alii ſucci concreti, ut eſt atramentum ſutorium, & ſacharum candidum,idem obſervari poteſt in ſale gemmeo; interdum vero ſuccus iſte mineralis non totus concreſcit, ſed pars ejus pluvia miſta ſtillando à Pyrite terra æroſa, nec non ab atramento metallico concreſcit in lapillos ſtiriarum inſtar, altera vero pars non adhuc concocta à natura deſcendendo colligitur in lacum aquæ viridis tepidæ imbutæ ſubſtantia atramentoſa veluti prodiderunt *Dioſcorides*, & *Galenus*: reliquum atramentoſæ ſubſtantiæ exiſtit in Pyrite,ab eo enim cuncta procedunt atramenta,& à Pyrite præter enarrata elicitur arte vitriolum quod eſt atramentum ſutorium, ex his itaque deprehenditur vitriolum genere eſſe unum in tres tamen differentias aſſignatum à *Dioſcoride* una tamen eis eſt natura, licet diſcrimen fiat ſecundum naturam, & artem, & in viribus majoribus aut minoribus, cui aſſenſit *Georgius Agricola, lib. 3. de Nat. Foſſil.* ubi primam differentiam appellavit atramentum nativum, & foſſile; reliquas vero duas differentias explicavit nomine atramenti fictitii, quod duplex prodidit ita quod inſinuavit in tres differentias, conſtitutam eſſe hoc ſecundum atramenti genus: quod Latini denominaverunt atramentum ſutorium tum ab effectu, ut puta, ab atro colore, quem facit quando aqua vel quovis liquore reſolutum ſit hoc atramenrum, inde applicatum quodcunque madefacit nigrore inficit ob acerbitatem, qua præditum eſt, ut ſenſit *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex terra, pag.* 116. ubi ait, Atramentum Sutorium ut aliæ res acerbæ nigrore tingit boves, & oves, & hominum capillos, idcirco habitum eſt pro tinctura, quæ tingit lanas capillos, & ſericea; cum, & à ſutoribus coriariis ad denigrandas pelles uſurpatum ſit, quare merito ſutorum cauſa dicitur atramentum ſutorium: præterea placuit ſuperiori ætati eum appellare vitriolum à vitri ſimilitudine, & perſpicuitate qua nitet in conſiſtentiam vitream ſive glaciem vitream: Hoc eſt *Leo viridis Riplei*: Græce vero ſicut legitur in *Galenum*, ac prope alios præcitatos Scriptores locis ut ſupra appellatum fuit à materia χαλκανθον, eo quod fit à ſubſtantia æris, quod Græce

dicitur χαλκὸς, quæ omnia in Pyrite ceu terra ærosa continentur: idem de Chalcantho ſenſit *Georgius Agricola* loco præcitato, dicens, appellari Chalcanthon quod ex ære quodam modo effloreſcat: Veruntamen ex æris materia fieri potius cenſeo quam ex ære, hinc evenit quemadmodum ſcriptis retulit *Agricola*, atque experientia oſtendit aquas atramentoſas præbere æris colorem, ferro cæteriſque metallis candidis, æs vero & aurum magis illuſtrare; eodem quoque colore æris inficetur ferrum ſi atramento ſutorio, & aceto illitum ſit, teſte ipſomet *Agricola, lib. 9. de Natura Foſſilium*, cujus exemplo ducti Chimiæ profeſſores obſervant confricare ferrum ſputo, & vitriolo tunc illud potius eligunt vitriolum quod majori rubedine inficit ferrum, nam majoris tincturæ exiſtit ac negotio ſuo magis efficax, & tanquam validius approbant ipſum: ſed cum aliquando appelletur Chalcanthum, & Chalcanthon, & quandoque Chalcanthus dicitur, ne tamen aliquis miretur, hoc ſcire licet, nil referre ſive id maſculino genere ſive neutro appellaſſe quis malit auctore *Galeno, lib. 4. de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap. 1.* aſſerente de nominibus non eſſe contendendum dum rei intentionem habeamus: idcirco *Avicennas* appellavit atramentum hujus generis Alcalcanthum: Verum pleraque alia nomina aſſumpſit hoc atramentum ſutorium ut multiplex videatur ob cuniculorum diverſitatem, & provinciarum in quibus fit, quod inde ab incolis advehitur ad nos, vel ad alias externas partes, & divenditur: quemadmodum Vitriolum Romanum, Ungarum, Ciprium, ex Agort agri Bellunenſis; & Indum: hæc ſunt nobis magis communia, quamvis fiant atque Vitriola in Hiſpania, Saxonia, Boemia, Dacia, Anglia, Cilicia, Ægypto, Africa, ac pleriſque Italiæ locis; cuncta vero hæc Vitriola inter ſe differunt colore, vigore, & conſiſtentia, conſtant enim vitriola multiplici colore, cum alterum ſit cæruleum, & alterum viride, atque aliud ſubviride, ſubcitrinum, & luteum, ſubruffumve, pallidum, aut lucidum, & alterum album, & aliud ſubnigrum ferrugineum; quamvis ut plurimum viride, vel cæruleum reperiatur, utrunque vero magis perſpicuum atque validius exiſtit, quam alterius coloris, & præfertur ex his cæruleum: horum autem colorum aliquando unus, quan-

doque

doque plures inter ſe miſti & varii, & partim diſtincti apparent colores, modo ſaturi, modo diluti, qui ab omnibus ſatis in dies intueri poſſunt in vitriolis reperiri: at ſi exemplis ad particularia Provinciarum vitriola recenſenda acceſſerim, Romanum referre exordiar, quod Muſæ à multis appellatur, & à quibuſdam falſo exiſtimatum fuit nominari Ramanum, quia ramum magis aliorum contineat: Veruntamen cum ratio atque experientia aliud perſuadeant in re tam aperta omittam eorum chimeras ne legentibus faſtidio ſim, at vitriolum Ramanum ſimilitudinem refert terræ friabilis lividi coloris ſubcitrini, quamquam in eo reperiantur interdum parva quædam lapillorum virefcentium fragmenta, quare *Chriſtophorus Parienſis* nominavit atramentum hoc gummi leoni viridis: Hoc viribus exiſtit aliorum imbecillius minus enim acre, tum natura cum & arte, etſi plerique rationem neſcientes ſecus exiſtimant, nam eſt natura magis terreſtre, cum plurimum ſulphuris, & ferri contineat, non eſt tamen expers Cupri cujus ſubſtantia participant Vitriola omnia inter ſe tamen differentia ſecundum magis & minus: præterea Vitriolum Romanum fit etiam arte imbecillius, dum enim artifices Vitrioli percoquunt ipſius aquam alteram ferri portionem immergunt in eam, ut diſſolvatur, atque mitius ob ferri miſcelam evadat Vitriolum, quare ad inficienda ſericea libentius hoc utuntur infectores, ſericea enim corroderentur à Vitriolis ſubſtantiæ acrioris magiſque æruginoſæ: præterea Vitriolum Hungarum eſt cærulei coloris pulchri perſpicui ad viriditatem declinans ſubſtantia concretum in plurimos taxillos inſtar lapidum, facile teritur non tamen friatur quemadmodum Romanum, eo autem validius eſt Hungarum, hujus color cæruleus argenti ſubſtantiam, & qualitatem indicat veluti, quoque in viridi colore qualitas Cupri deprehenditur: Ciprium vero Vitriolum æmulatur partim Romanum in colore, præſertim externo licet paulo magis ad luteum vergat, & aliquantiſper eſt in ſubſtantia magis compactum; at ubi frangitur hoc Vitriolum Ciprium aureas ſcintillas emittit, nam minus terreſtre exiſtit cum ſulphure aliquid auri habet, quare Romanum atque Ungarum præſtantia excellit 161. tamen ſcire licet exiſtere Cipro Inſula plures mineras quibus reperitur Vitriolum

viride continens æs, & alterum luteſcit continens aurum, aliud atque ferro participat, & liveſcit, & hujuſcemodi alia, verum quod magis vulgare advehitur ad nos eſt quale dixi, hæc tamen cuncta ſuperat Indum Vitriolum, nam pulcherrimi cærulei coloris cum lineis, & punctis aureis præditum eſt ſubſtantia ſatis compactum, ut lapis, licet facilius lapide teratur, prout Vitriolum eſt: ſcripſerunt veteres pulchrum ac validum eſſe Vitriolum Babilonicum ſive Ægyptium dicatur: ſequitur quod ex Agort Bellunenſis agri advehitur Vitriolum coloris ſubviridis cum cæruleo miſti in taxillos laminoſum producitur, quandoque ad luteum vergit in maſſam ſubactum: utrunque validum eſt ex hujus minera eliciunt foſſores aliquid auri, argentique, cum multo Cupro, hoc enim in Vitriolis omnibus magis abundat; hanc vero conſenſionem in exemplum propoſitam ſuperius jam indicavi habere Vitriola cum Metallis cum ſint media inter metalla, & lapidem, quod aſſeruit *Avicennas, lib. 2. Canonis 2. in Medicina, Tract. 2. cap. 47.* inquit enim omne quidem atramentum in natura eſt ſimile uni eorum colori cui aſſimilatur: ubi apertiſſime innuit de metallis exiſtentibus in atramentis, fiunt enim atramenta ex ſuccis metallicæ naturæ ſulphureæ, ſcilicet aluminoſæ, & æreæ aliorumque metallorum conſiſtentia vitrea, & habent in ſe ſubtilliſſimum ſpiritum Mercurialem, eſt enim Vitriolum ſedes omnium ſpirituum metallicorum, & unum ex angulis artis, ubi *Geber* ait, quod atramentum eſt origo originum operis in hac arte ſolis tincturam valde exaltat per ſe ipſum tingens, & lumen eſt luminum, & in Roſario Philoſophorum legitur Vitriolum habet naturam lapidis metallorum calidum, & ſiccum, huic ſententiæ aſſenſit *Petrus Bonus* Ferrarienſis, Medicus Philoſophus, & coetaneus *Raimundi Lulli* Majoricani in *Tract.* ſuo *de Rationibus Artis Principalibus*, dixit enim atramentum croceum, & ruffum vim ferream continere, & in viridi atramento vim æream eſſe, & in cæruleo argenteam, quemadmodum, & in luteo cum aureis ſcintillis auream vim eſſe æque exiſtimavit, quocirca facile prædicta percipi poſſunt experientia: cum quodcunque metallum ſolutum in aqua corroſiva faciat colorem prorſus conformem ſupraſcriptis coloribus juxta naturam ſuam: præterea quodcunque

cunque metallum revertitur arte in Vitriolum, ab eo enim originem duxit: quibus cognitis experientia, omnium rerum magiſtra ac vera judicatrice, nemo alienam à mente *Avicennæ* interpretationem hic me attuliſſe ſuſpicari poterit, & eo minus cum in utriuſque confirmationem adduxerim auctoritatem *Petri Boni*, præſtantis doctrinæ ſummæque eruditionis viri: ſed de coloribus hactenus dicta ſufficiant, jam enim tempus eſt ut explicem abominoſum ac fœtens odore exiſtere atramentum Sutorium cujuſcunque differentiæ, cum una ſit eis natura, verum quod nativum eſt fortius ac magis abominoſum, coctile autem imbecillius eſt minuſque viroſum, hinc nauſeam, & vomitum ob acorem excitat deglutitum, minus tamen metallico inducit hanc læſionem ventriculo, nam eo quoque magis depuratum eſt à ſulphureitate impura cum eveniat eis odor abominoſus à ſulphureitate aluminoſa pinguiſſima, qua generata ſunt cuncta atramenta, & viroſa fiunt, ſulphur enimeſt in Chalcantho quemadmodum, & in ſulphure Chalcanthum: Veruntamen in Chalcantho diminuta imo aboleta eſt exterior ſulphuris pinguedo cremabilis, & & remanſit interna, quæ non ita abominatur, & magis perſeverat igni: hæc autem omnia probantur experientia, dum enim uritur Pyrites lapis, à quo procedunt atramenta, emittit flammam cum magno ſulphuris fœtore; ſi vero urantur atramenta, non emittunt flammam, nec admodum redolent ſulphure, ut Pyrites, & omnium minus Vitriolum, minimeque factitium, imo Vitriolum igni reſiſtit, nam ejus concretio fuit ex ſubſtantia atramenti metallici exuta pinguedine cremabili ſulphuris, & adeo diluta aqua pluvia, & depurata per colamentum Naturæ vel Artis, quod in eo oppreſſæ extinctæque ſunt vires ignis ſulphuris ipſius, verum partes fixæ ſulphuris perſtiterunt tantum in Vitriolo, etſi adeſt aliqua humiditas cum eo Mercurialis non fixa evaporat igni abſque accenſione, & relinquit Vitriolum aridum, in quo tamen viget humiditas pinguis & viſcoſa ſalis fixa, & permanens igni, quæ facultatem habet fixandi ſulphur, & quodcunque aliud corpus, præter quod retinet omnes ſpiritus, & coagulat ☿ uſque ad duritiem, dum in vaſe ferreo obruatur una pars ☿ in quatuor portionibus

tionibus ſalis metallici liquefacti: de his vero ſatis intelligenti: Præterea ut fixetur ſulphur operari expedit ut infra:

Igni fundatur Vitriolum in quo fuſo, & liquefacto obruatur ſulphur donec idipſum liqueſcat, mox omnia ad invicem liquefacta deponantur ab igne, ut frigefacta concreſcant, quæ tunc molire requirit opus, inde trita ſubmergere aqua calida in ipſa enim diſſolvetur Vitriolum penitus ſegregatum à Sulphure, quod imo vaſis ſubſidere conſpicitur, rurſus vero ſulphur exiccatum immergatur in altero novo Vitriolo igni liquefacta, quoad omnia ſoluta conſpiciantur una, quæ frigefacta iterum ſejungantur aqua calida, ut ſupra, eodemque ordine ſæpius reperito fixum remanebit ſulphur virtute Vitrioli,nam Sulphur ita præparatum reſiſtit igni ad inſtar Salamandræ, idcirco hoc equidem efficacius nullum reperitur adverſus ignem.

Alios novi fixare Uzifur cum Chalcantho modo, ut infra, quippe Chalcanthi uncias ſolvunt binas in aceti albi acerrimi libram, vel quantum ſufficiat, exſtillatum vero acetum efficacius negotio conducit, quod leni igne abſolvitur, mox in ipſum immittunt fruſta Uzifur ad pondus unius unciæ, & aſſiduo gerunt ut paſſim ferveat menſtruum hoc viginti quatuor horarum ſpatio, quo tempore ſi deficeret menſtruum,rurſus aceti quantitas ſuppeditetur alia, ne per illud tempus deſit humiditas, elapſo autem intervallo temporis conſtituto reſidet Uzifur fixum, igni enim reſiſtit nihilominus ter renovetur operatio, & ita optimum eveniet Uzifur fixum, quod ab igne non evolat, tametſi fuſile, cum facile fundatur, & fluat ſuper laminam ♂ candentem hinc projectum ſuper æs fuſum magis rubificat eum quam corallum præter quod ⁙ ⁝ ad perfectionem reducit.

Verum enim vero his experientiis ductus,cum,& aliis quamplurimis certus compoſui picem navalem cum Vitriolo,& terra nigra pictorum ea portione, quam mihi reſervavi, hac inde compoſitione vidi navigia illita tueri ab igne, à Sole, & ab omni corruptione, & Teredine, ita ut illæſa diutiſſime perduraverint.

Aliud conſtat exemplum de Sulphure, in *lib.* cujus Titulus ſuperſcriptus eſt, *Faſciculus Theophraſti Paracelſi*, *pagina* 13.

13. ubi ſolvit Sulphur in aquam Stygiam, mox quater abſtrahit eam cohibendo poſtremo tamen ad ſiccitatem urget, ita ut fundo cucurbitæ reſideat ſulphur atrum, quod marmori extenſum in Cellario vertitur in oleum, quo navigia illita, navium vela, corde, & hujuſcemodi alia, quæ ex ſua propria natura diu in aqua perdurare nequeunt, nihilominus prædicto præſidio munita diutiſſime præſervantur ab omni putredine & corruptione. Sed redeamus ad cæteras vitrioli qualitates: Eſt enim Vitriolum aqua congelata in corpus durum & ſiccum nam participat de natura terræ mineralis calidum, & ſiccum, pondere grave, ſubſtantia denſum, & pingue, ac corpore lucidum, ſapore acidum ponticum, & acerbum ſeu aſperum magis quam metallicum atramentum, & ideo guſtu ſtipticum valde aſtringens, modiceque acre percipitur cum aliquali dulcedine, nam aliquantulum pungit linguam cujus experientia docet eſſe atramentum Sutorium ſatis minus acre, quam ſit atramentum metallicum: quapropter *Dioſcorides* ſcripſit, atramentum Sutorium eſſe molle: idipſum aſſeruit *Georgius Agricola, lib. 3. de Natura Foſſilium*, ubi inquit, omnium acerrimum eſt Sory, at molle, & tenue eſt atramentum Sutorium: ex quibus deprehenditur non admodum urere Vitriolum, hoc eſt atramentum Sutorium, neque ullam inducere cruſtam in cute, & ſic facit eam in ulceribus, non vehementem, ſed mollem inſtar levis ſuperficialiſque putredinis, quam ſolet facere alumen: verum magis omnium aſtringit, quare miſtis facultatibus prædictum eſſe plurimis placuit, præſertim *Ætio Tetrabili* 4. *Serm.* 2. *cap.* 25. & *Tetrabili* 1. *Serm.* 2. *cap.* 77. ſcriptis dicit Chalcanthum valde aſtringit, neque ingeneroſe calefacit, præ omnibus itaque humidas carnes ſiccare, & omnem humiditatem conſumere, cogere, ac aſtringere poteſt: & ante eum *Galenus, lib. 6. de Compoſitione Pharmacorum ſecund. loc. cap.* 3. ſcripſit, atramentum Sutorium vehementem habet vim aſtringendi, ſed expers non eſt calefaciendi: & *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* prodidit de atramento Sutorio mirari ſubit de hoc medicamento quo pacto vehementiſſime aſtrictioni admiſta eſt caliditas non inſtrenua: conſtat ergo quod omnium maxime condire ſervareque carnes humidas poteſt nimirum

mirum caliditate humiditatem abſumens, atque aſtrictione ſubſtantiam contrahens, & conſtipans, hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipſius exprimit, conſtringit vero deſiccat atque contrahit in ſeſe totius ſubſtantiam carnis: eadem fere verba leguntur in *Oribaſium, lib.* 15. *de Facultat. Medic.* ex *Galeno*: his aſſenſit *Paulus Ægineta, lib.* 7. *de Temperamentis,* quæ guſtu deprehenduntur ſic dicens de Chalcantho, quod eſt vehementiſſimæ aſtrictionis cum calore non ignavo quod omnium efficaciſſime humidas carnes abſumit deſiccatque, ex his colligitur ſapere Chalcanthum naturam ſalis, & ejus facultatem participem eſſe: idcirco *Rogerus Bacon, de Arte Chymica* in *Avicennam* connumerat Vitriolum inter ſeptem ſales: quare ſi Vitriolum obruatur aqua vel quocunque liquore ſolvitur penitus inſtar ſalis vel major ejus pars citius atque facilius atramento metallico, eo enim minus craſſum exiſtit, ſed eo magis abundat aqueitate viſcoſa pinguiſſima, ex qua ſoluta ſunt atramenta, & condenſata in Pyrite quapropter ſi humi collocetur Vitriolum, quemadmodum conſuevere mercatores ſervare eum perſæpe in cellariis promptuariiſque humidis ſponte & citra aliam externam aquam ſolvitur pars ipſius aliqua, & fluit ceu aqueus humor qui abſorbitur à terra adeo quod amittuntur partes tres in circa ex centum ipſius Vitrioli, huj9 autem facilis ſolutionis cauſa eſt aqueitas naturalis exiſtens in Vitriolo quæ hærere poteſt, quod non contingeret terreo, teſte *Averroe* in *Ariſtotelem, lib.* 4. *Metheoror.* ut exemplo patet evenire ſali tempore humido ſic & omnibus evenit, quæ ex ſuccis concreta ſunt: hæc enim facile liqueſcunt humido, & calido, ut atramenta, quare inter ea tantum eſt conſortium, ut facile unum tranſeat in alterum, nimirum igitur ſi ex recentioribus *Gabriel Fraſcatus, lib.* 2. *de aquis Thermalibus Returbii in agro Ticinenſi,* ſcripſerit Chalcanthum, hoc eſt atramentum Sutorium temporis decurſu in Chalcitim commutari, quod jam probatum fuit capite de Chalcity plurimis auctoritatibus, & præſertim *Galeni* loco ſupracitato, ubi aſſeruit conſpexiſſe Chalcanthum in extima parte penitus effectum fuiſſe Chalcitim poſt annos plus minus viginti, intima ejus parte Chalcanthi ſpeciem adhuc ſervans: quocirca *Antonius Muſa Braſavolus, in ſuo Examine*

xamine

xamine Terrarum, improbat *Galenum* non animadvertiſſe Chalcanthum commutatum in Chalcitim tempore, ſi ſolvatur in aquam, & iterum congeletur tunc profectò reverti in Chalcanthum quale prius fuerat: ſed major equidem fuit exceſſus ipſius *Braſavoli* qui opinionem *Galeni* diſtraxit, non enim intellexit eum deſignaſſe Vitriolum concretum fuiſſe ex tenuiori ſubſtantia metallici, *viz.* atramenti metallici Miſy, Chalcity, & Sory, atque una cum metalli ſubſtantia cujuſcunque generis exiſtentis in minera, ſed præſertim æris hoc enim aliis ſuperabundat, quorum ſubſtantia ærosa fuit ab aqua pluvia, quæ guttatim diſtillando manabat in lacum ſecum deferendo eandem ſubſtantiam eroſam verum aqua tepida eveniebat, & craſſa à calore interno ſubterraneo elaborata, hunc autem calorem appellavit *Plato* ignem, & procedit à ſulphure, præterea aqua prædicta erat viridis, quæ præferebat qualitatem chalcitis æruginiſque hujuſcemodi redolebat odor ſpecus ambiens lacum: hæc omnia apertiſſime explicata fuerunt à *Galeno*, qui animadvertit quoque cuncta hæc eſſe ejuſdem naturæ, & facultatis, nam ab una radice proveniunt: hanc quippe *Galeni* ſententiam tuetur *Petrus Andreas Mathiolus in Commentariis in Dioſcoridem* redarguendo *Antonium Braſavolum* lapſu prædicto, cui adverſatur etiam *Gabriel Falloppius ex recentioribus celeberrimus Scriptor*, *Tract. de Aquis Thermalibus, & de Metallis*, *cap.* 8. ubi prodidit Chalcanthum, ac omnium atramentorum ſpecies nempe Sorim, Miſim, & Chalcitim habere eundem ſaporem ferme, eandemque naturam, & ſolummodo differre ſecundum magis, & minus, imo tantum conſortium eſſe inter has ſpecies ut facile ex una ſpecie corrupta generetur altera: his itaque ſtantibus, quis *Galeni* decretum damnabit, nemo dubio procul, qui frugi ſit vir; præterea liqueſcit Vitriolum igni eadem cauſa ſupranotata, & in bullas quoque tumet dum igni liqueſcit, ac eo magis quod magis ſubpingue eſt: uritur velut Chalcitis juxta deſcriptionem traditam à *Dioſcoride* quod etiam quotidiana experientia docet: at per diverſos caloris gradus diverſe alteratur diverſaque colores ſortiuntur: ſi enim ſoli tantummodo exponatur Vitriolum ejus calore citra ignem albeſcit, ſed ſiccum aridumve fere relinquitur, & aſperam etiam

tactu percipitur inſtar terræ albæ vel arenæ exſiccatæ, ſi vero umbratili loco non humido longiori tamen tempore ſervetur, alteratur à ſuo naturali calore ad perfectam albedinem cum mollitie inſtar lanuginis : tunc vero dicitur commutatum in Chalcitim : ſi autem Vitriolum exſiccetur leni igne liveſcit tantum, ſi vero ſolvatur ut liqueſcat mox reductum albeſcit, & aliquantum majori igne parumper luteſcit, & fit ceu terra ſubcitrina ex ſucco aluminoſo, & pinguedine ſulphurea : at ſi vigoretur ignis, & augeatur donec perfecte inuratur, tunc rubeſcit, nam quodlibet Vitriolum interius occultam habet rubedinem : mox ſic arte rubefactum Vitriolum appellant hujus ſæculi ſcriptores tranſmontani lacertam rubeam, & Colcotar quod ſatis diſtat à nativo naturalique Colcotari : Præterea Vitriolum igne rubefactum facilius teritur quam nativum Colcotar : antiquitus ſolebant quidam cum atramento Sutorio rubefacto adulterare æruginem raſilem quemadmodum animadvertit *Dioſcorides, cap, de Ærugine Raſili* : tandem extremo & diutiori igne nigreſcit Vitriolum prout eſt videre ipſius fœces nigras relictas fundo bocciæ ubi per diſtillationem extractum ſit oleum, reſident enim fœces nigræ inſtar cadaveris prorſus deſtituta ab oleoſa ſua pinguedine, tanquam, à ſuo ſpiritu, & anima minerali : quod evenit cuicunque minerali præcipue hujuſcemodi ſuccis concretis, ut æque animadvertit *Gabriel Falloppius, Tract. de Foſſilibus*, dicens, quod ſucci concreti ſint a prædominio terrei experientia palam facit : nam ſi accipiatis aliquam portionem ſucci alicujus concreti, & ponatis in fornacem ardentem reverbatoriamve, ut dicunt inibique relinquatis per ſpatium octo dierum reperietis eum combuſtum : ego autem breviori quoque tempore fieri hoc vidi, nam ſpatio horarum decem conſpexi Vitriolum combuſtum quod & aliis omnibus atramentis accidit veluti, & alumini hoc enim eis cognatum eſt, hinc Sapientes alumen rubeum vocarunt Colcotar, & dragantum metalepſi figura valde neceſſarium in Solis tinctura : ex quibus expoſitis conjicere poſſumus ineſſe in atramentis aquam, oleum, & ſalem ceu vitrum, quemadmodum in omnibus corporibus ex parte terrea inſalſulata exiſtunt, teſte *Alberto, lib. de Mineralibus*, quod ratione quoque probabile

eſt,

eſt, nam prius liquida fuerunt atramenta ex aqueo humore Mercuriali cum admiſtione pinguis oleoſæq; ſubſtantiæ ſulphureæ, quare facile ſolvitur in aquam atramentorum ſubſtantia prædicta, & eo magis ratione ſalſitudinis ipſius ſubſtantiæ, qua conſtant atramenta, etſi tandem ex omni corpore aduſto elicitur ſal; hæc autem omnia ſatis ſuperq; auctoritatib⁹, & rationib adductis expoſita ſunt, præter quod experientia comprobantur.

CAP: II.

De ſingulis Proprietatibus Atramenti Sutorii, *ac de modo, & tempore Utendi eo.*

REquiritur enim modus in reb⁹, ut atteſtatur *Juven.* dicens,

Imponitq; modum ſapiens, & rebus agendis.

Idipſum aſſerit *Cicero, de Oratore,* ubi ait, Etſi ſuus cuique modus igitur. Modus igitur eſt ratio quæ illuminat mentem, excitatque memoriam, & oſtendit menſuram, & formam regulamve dicas agendi: Idcirco nil refert equidem ſuperficiales ſcire facultates medicamenti, ſed operæ-pretium eſt non ignorare, quæ magis peculiares ſint ſingulæ ejus qualitates, & operæ-pretium eſt ſcire rationem præparandi eum, & quibus aptum ac magis conveniat, & quomodo ſive qua ratione, & quo loco, & tempore, hæc omnia fiant; eodem ordine includitur quantitas, quam ratio, & experientïa docent, ne quid nimis, verum omnia cum moderatione fiant, & oportune ſuggerantur, ut exemplo erit atramentum Sutorium, cujas hiſtoriam explicare propoſui; etenim vero ipſius uſus multiplex, & diverſus exigit, ut ſedulo animadvertamus diverſas ejus operationes: Inprimis itaque ubi exigit opus ponitur Vitriolum in Emplaſtris medio cocturæ, & atrum colorem facit, teſte *Ætio, Tetrabili 4. Serm. 2. cap. 25.* Idemque aſſeruit *Paulus Ægineta, lib. 7.* dicens, Chalcanthon in media coctione Em-

plaſtro

plaſtro inditur,coctum vero vehementiorem ejus colorem efficit, atſi alia ei non reſiſtant nigrum: in ſuper atramentum Sutorium rubefactum igne habet uſum in coloribus pictorum præter, quod ſolutum aqua Roſata ſanat cariam cæteraque ulcera Gallica virgæ, & cujuſcunque partis corporis, ſi eadem perfundantur, & abſtergantur, ac inde applicetur eis ſtuela, vel ſubtilis placentula ex filis lintei linei eadem aqua madida,& ſic dimittatur, donec per ſe cadat, & remanebunt ulcera Cicatrizata: Si vero atramentum Sutorium aqua ſolutum inſtilletur vellere in Naribus purgat caput, quemadmodum docuit *Dioſcorides*, hoc enim ſternuta movet ob ſuam acrimoniam, cum qua etiam excreſcentia minuit, Alopeciam, ſive Tineam, Ophiaſimque ſanat, & ad furfurationem adeo efficax eſſe, inquit *Galenus ex Archigene, lib.* 1. *de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos*; ut neque ſinat in poſterum fieri ſi cum oleo, & Vitriolo illinatur caput: Prætereà ulcera putrida abſtergit omnia in quacunque parte at præſertim naſi, & aurium earumque partium doloribus frigidis confert, nec non fiſtulis, oculorum caligini, dolori, ſcabritiei, palpebrarum duritiei conducit: idcirco *Riverius* Medicus olim Galliarum Regis, pro maximo arcano utebatur collirio ſequenti adverſus oculorum rubedinem nempe.

Recipe Vitrioli albi puriſſimi, unciam unam, aquæ Pluvialis uncias decem, ſolvuntur inde linguis Filtreis, aut Charta pluries percoletur, & adde Salis Gemmei ſcrupulum unum. Scabiei & lepræ confert Chalcanthum ædema incidit, & ſolvit,fractaque oſſa extrahit, quemadmodum explicavit *Avicennas, lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 166. cujus auctoritas ut fulciatur, afferam *Galeni* teſtimonium, qui *lib.* 6. *de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos ex Apollonio*, laudavit atramentum Sutorium miſtum cum melle ad omnia oris ulcera maligna, quæ appellavit aphtas, præterea ſuperiori *lib. de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos ex Critone*, ſcripſit, atramentum Sutorium ad omnes dentium affectiones, & gingivarum, & ad fætorem oris conferre, ac nigros in ſuperficie dentes abſtergere, cujus compoſitio eſt atramentum Sutorium, Alumen, putamina mali punici dulcis equalibus partibus trita, ac levigata

gingivis,

gingivis, vel dentibus, ubi opus ſit Affrica in jejunio, deinde vino adſtringente collue: aliud ibidem ſcripſit ad ſtabiliendos dentes motos, *viz.* atramentum Sutorium cum oleo Terito, mox cum lana dentium radicibus admoveto: Idem atque commendavit *lib. de Remediis paratu facilibus*: inſuper *lib.* 3. *de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos, cap.* 4. *ex Æſclepiade*, prodit atramentum Sutorium tritum & naribus arundine excavata inſuflatum ſanguinis profluvium ſiſtere, vice autem hujus inſuflationis poteſt fieri elichnium contortum quod aqua frigida, vel poſſa, vel poligonii aqua, vel ſucco, vel hujuſcemodi alio imbuatur, inde in ſcobem atramenti Sutorii obvolvatur, & ſic naribus indatur, nam ſanguinem ab eis fluentem cohibet; hinc *Agricola lib.* 3. *de Natura Foſſilium*, diſcurrens de atramento Sutorio, inquit, ſiſtit ſanguinem profluentem è venis quibuſcunque inſpergi poteſt: Alterum vero modum præparandi atramentum Sutorium eadem exigente cauſa, ſcripſit *Gabriel Falloppius, Tract. de Foſſilibus, cap.* 6. ubi docuit eliquare Chalcanthum, & in fiſtuloſa inſtrumenta infundere, ut ex eo formentur virgulæ, quarum una expetente, uſu & occaſione immittatur in vulnus ſinuoſum abditum, & remotum, ut tangat venam eruptam, quæ manu tangi non poſſit, aut ſuper eam medicus nequeat medicamentum aliud recte apponere, ut ſanguinis fluxio vincatur: hoc enim vehementer aſtringit acerbitate, qua præditum eſt, & acrimonia levem quandam eſcharam inducit adeo, ut & ſanguinem ſupprimat: Hoc quoque atramentum Sutorium, ſcilicet interius aſſumi per os habitum fuit in uſum ſatis proficuum ab antiquis adverſus multos corporis affectus: quamobrem *Dioſcorides lib.* 5. *de Medica Materia, cap. de atramento Sutorio*, laudavit eum devoratum, vel linctum cum melle drachmæ pondere ad enecandos, & expellendos aſcarides, quod ipſe appellavit latas ventris tineas. Hæc *Dioſcoridis* ſententia celebrata fuit ab *Avicenna* loco ſupracitato: Idipſum aſſertum fuit à *Serapione, Tract de Simplicibus ex Mineralibus, cap*: 386. hi cuncti, & unicordes aſſenſerunt aſſumi potu Vitriolum cum melle, aut cum hidromelle, quod præcipue placuit *Serapioni*, eodem pondere non modo adverſus aſcarides, cum etiam contra lumbricos,

&c.

& quoſcunque vermes, nam diverſi ſunt vermes, atque diverſo nomine appellantur, diverſam enim habent figuram, diverſis quoque particulis parientis oriuntur, cuncti tamen eandem habent cauſam humoris crudi phlegmatici, & diverſimode putrefacti, quod ut apertius reddatur exemplis agam: Vermes longi & rotundi à ſimilitudine quadam lumbricorum terreſtrium nominantur æque lumbrici, & in ſuperioribus inteſtinis generantur, quando in eis putreſcit phlegma: In mediis autem inteſtinis generantur ex phlegmatis putredine vermes curti, & lati qui aſcarides, & cucurbitini nominantur: at ſi in longanone putrefiat phlegma, generantur vermes parvi quemadmodum in caſeo, ex quibus ſane conſpicuum, & ratum habemus generari vermes in corpore humano omnes ex cruditate, & putrefactione phlegmatis, & non ex alio humore veluti recte atque ordine expoſuit *Avicennas, lib. 3. Fen. 16. Tract. 5. cap. 1. de Vermibus*, aſſerens, non generari vermes ex ſanguine, nam eo indiget corpus ex eoque nutritur: Verum neque ex cholera generatur vermis, cujus teſtimonium eſt *Galenus, lib. 4. de Simplici Medicina*, ubi aſſeruit, non generari animam ex cholera, neque ex ea nutriri, eo itaque minus vermis, eſt enim humidus, cujus complexioni contrariatur cholera cum ipſa ſit calida, & ſicca; præterea neque ex Melancholia vermis generari poteſt, cum enim ſit remota à principiis vitæ: ex quibus conſequitur profecto generari vermes ex putredine Phlegmatis: ſed iſta obiter dicta ſint, & in tranſcurſu, cum enim vulgata ſint, & parum pertineant ad præſens inſtitutum, licet omnino à ſcopo non aberrent, veruntamen ne tempus conteram in eis uberius exponendis, revertar ad Vitriolum à quo digreſſus eram, hoc adverſatur putredini ſua caliditate, & ſiccitate cum ponticitate quib: s præditum eſt, propterea jure optimo cenſendum eſt Vitriolum prorſus repugnare putredini incidere phlegma ac eum abſtergere, & conſumere, ac eadem ratione conſtat interficere vermes cum melle aſſumptum: ſi vero cum aqua aſſumatur in potu expellit vomitu maleficum fungorum venenum hauſtum: idcirco *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura Foſſilium*, inquit, quædam ciere vomitum ex proprietate, prout Chryſocolla, Armenius lapis, & Atramen-

tum

tum Sutorium: hoc multis auxiliatur juxta veterum dicta, locis præallegatis, & per varios uſus exempla quotidie conſpicimus, purgat ſtomachum, obſtructiones viſcerum tollit, obeſos extenuat, urinæ vias liberat ab omni viſcoſitate, comminuit lapidem, & mingere facit eum, & arenulas: ex recentioribus *Agricola, lib. 2. de Natura Foſſilium*, prodidit Vitriolum cum melle, aut aqua mulſa, aut in vino potum drachmæ pondere ſolvere aluum: his ductus *Thomas Bovius* Empiricus Veronenſis, exhibebat per os Vitriolum Romanum ad pondus unius drachmæ diſſolutum in unciis tribus aquæ communis calidæ, cum totidem mellis per quatuor horas ante prandium, adverſus pleuritem, peſtem, & peticulas evacuat enim per vomitum, & per ſeceſſum; præterea Vitriolum rubificatum, ſi quantitate avellanæ aſſumatur potu cum decoctione libanotidis, & chelidonii confert maniacis: ſi vero aſſumatur cum decoctione radicum peoniæ, & foliorum betonicæ ſanat epilepſiam: pleraque alia præſtat, quæ in ſequentibus differentiis ipſius atramenti Sutorii explicanda reſervavi, reliquum eſt igitur exponere tres Vitrioli differentias.

CAP. III.

De prima Differentia Vitrioli, *quod ſtillatitium, & ſtalacticum appellatum fuit à veteribus, & Coparoſa à recentioribus.*

Superius expoſitum fuit quatenus pluviam deferre eſſentiam metalli Chalcitis, Miſy, & Sory, in cuniculos terræ, ubi guttatim ſtillat ſponte, ibique à natura coadunatur, & vi ejus caloris nativi concreſcit in atramentum Sutorium, teſſerarum more, ac ſtiriarum inſtar pendet, à quo effectu ducti veteres ſtillaticium appellarunt hoc atramentum Sutorium, quod Græci

σαλακτίκον nuncuparunt, idem vero indicat, teſte *Dioſcorides lib. 5. de Metallicis*: nominavit hoc *Oribaſius lib. 13. Lonchoton* inde *Joannes Serapio, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, ſcripſit, Sciaron appellari, hæc eſt prima Vitrioli differentia, plurimique ex recentioribus ſcriptores celeberrimi, qui tradiderint de hac materia,appellarunt Vitriolum hoc Coparoſam, ſive Cuperoſam, veluti roſam varii coloris fulgentioris purioris atque pulchrioris ; quemadmodum ſcripſit *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioſcoridem Rerum Naturalium arti Medicæ attinentium acerrimus Inquiſitor* : Idem aſſeruit *Vannutius Biringucius, lib. Pirotechniæ* : quibus etiam aſſenſit *Amatus Luſitanus* in *Dioſcoridem, Enarratione* 74. Vir iſte eruditiſſimus, dixit, naturale Vitriolum tam ab Hiſpanis, quam Italis, & Gallis appellatur Cuparoſa, vel Caparoſa : hoc autem Vitriolum nominavit *Geber* gummam Cupri, *lib. 2. Part. 2. Summæ Perfectionis, cap. 23. de Medicinis Lunam Citrinantibus*, dicens, quemadmodum eſt Vitriolum, & Cuperoſa quod, & gumma Cupri, aut ejuſdem Stillicidium nuncupatur, ex quibus deprehenditur intelligi Cuperoſam, id eſt, Cupri eroſam ſubſtantiam,reperitur igitur foſſile hoc ſemper nativum, & unum eſt ut plurimum colore viridi, aut cæruleo, etſi quandoque candidum prorſus conſpicitur dictum à Græcis λευκοῖον, à ſimilitudine Violæ albæ, & ſplendet inſtar ſalis, atque ejus ſimilitudine, aſperum eſt tactu quibus conſtat diſtare à Chalcity, non ſplendet enim Calcitis, nec aſpera, ſed mollis eſt inſtar lanuginis albæ, præterea cernitur etiam hoc Leucoion coloris albi ab extra, ſed intus Eyaneis ſubvireſcentis ſplendidi, prout melius in atritu ejus conſpicitur, etſi aliis coloribus præditum reperitur Vitriolum, ut ſupra enarratum fuit quippe cenſeri oportet nativum hoc Vitriolum cujuſcunque coloris Coparoſam appellari, & in pulchritudine, perſpicuitate, & viribus cætera excellere præſertim factitium: Verum præ nimia hominum avaritia, qui continuo mineras hauriunt, feſtinantque naturæ fructus, licet acerbos, colligere majoris lucri cupiditate perſæpe effodiunt terram Vitrioli antequam natura in actum produxerit eum, inde ex eadem terra eliciunt Vitriolum coctile arte, & modo inferius explicando : hinc accidit

non

non reperiri Vitrioli ſtillatitii, hoc eſt Coparoſæ quantum ſufficiat, ac inde ſequitur, ut ferre nullum Medicinæ uſum à recentioribus præſertim Italis habitum ſit, etſi quandoque è fodinis excavatur Stillatitium Vitriolum quod in pauca quantitate reperitur, hoc perſæpe pro oſtentatione ſervatur ab eis qui facultati ſimplicium medicamentorum operam navant, verum in majori quantitate, & majori uſu eſſet, ubi naturæ operatio non interpellaretur foſſorum avaritia, qui plus lucro inhiant, nihilominus deſiderio juvandi omnibus incitatus, ut apertius legentibus conſtabit in conſpectu omnium proferam, quod à quibuſdam Germanis, & Hungaris artis medicæ verſatis pro arcano collexi : hi enim diuturna obſervatione animadverterunt Cuperoſam præparatam, & aſſumptam per os mire adverſari peſte, & cum perſæpe in ſuis regionibus ſoleat graſſari Epidimia qua coacti ſunt multa experi pro ſalute ſua : præ cæteris vero medicamentis Cuperoſam præparatam, & deglutitam jejuno ſtomacho certiſſima experientia comprobarunt maximo auxilio, proſperoque ſucceſſu ſanare non modo eos quod peſte correpti ſunt, verum etiam ab ea arcere, ac præſervare omnes, quamobrem hoc tuto præſidio muniuntur tranſmontani populi eum quotidie devorando qui peſtis futuram invaſionem verentur : Idipſum cenſuit *Petrus Andreas Mathiolus, in Commentariis in Dioſcoridem, loco de Chalcantho* : præterea maxima quoque laude commendatur ab eiiſdem prædicta Coparoſa præparata ad evomenda quæcunque læthalia venena hauſta, quam ipſi experti fuerunt, ut credendum eſt exemplo *Dioſcoridis*, qui celebravit hoc medicamentum adverſus malefica fungorum venena, quare utile ac ſumme neceſſarium fore duxi, ſi modum præparandi prædictam Coparoſam ſcripſerim, qui talis eſt : ſolvunt enim eam in aqua Roſata poſtea, ſolutionem percolant ſinguis filtri, demum colaturam reponunt vaſe vitreo quale eſt matula, ac leni igni mittunt ut evaporetur aqua, ac iterum concreſcat Coparoſa, & condenſetur, quod aſſequi poſſet etiam in diplomate, & melius ac magis blandum evaderet medicamentum, quamvis tedioſus videretur labor, nam quatuor vicibus opus hoc iterant, ſingula vice diluendo Coparoſam in aqua Roſata, & ſolutam percolando, & ad ſiccationem

condenſando, igni enim exhalat penitus aqua, & imò vaſis reſidet Vitrioli eſſentia depurata, quam inde ſervant in vaſe vitreo: exigenteque uſu hujus Coparoſæ drachmam exhibent brodio, aut vino, ſi vero adeſſet Febris cum aqua Stillatitia graminis, aut acetoſæ, aut galegæ, aut meliſſæ, aut alterius aquæ conſimilis facultatis, aut decocto earum, quod Stillatitiæ aquæ vicem gerit, quandoque huic medicamento addunt diptamni albi, & tormentillæ tertiam partem juxta portionem Coparoſæ, his majoris efficaciæ evadit medicamentum adverſus peſtem, atque vomitu enim exonerat ventriculum, verum ſi enim Coparoſa præparata aſſumatur potu cum aqua abſinthii tantum tollit appetitum caninum; præterea omne nativum Vitriolum abſque alia præparatione applicatum ſiſtet ſanguinem fluentem, ſed candidum quod Leucoion appellari diximus in colliriis oculorum præferri ſolet aliis, quod Hermetici, ita præparare conſueverunt: ſolvunt Vitriolum album nativum in aqua pluviali, aut Stillatitia ferventi, & ſolutum percolant charta emporetica coloque tranſactum mittunt vaſe vitreo ac languido igni, ut ſenſim evaporet aqua, quoad fere appareat cruſta, ſive exhalando contrahat cuticulam, mox ab igne vas deponatur, quod inde quatriduo locetur cellaria, nempe loco frigido ubi concreſcent lapilli cryſtallini pulcherrimi, quos ſedulo colligunt, rurſus curant reliquum aquæ evaporare modo, ut ſupra quod tertio repetitur ſolvendo, & coagulando: Tandem reiteratur idem opus cum aqua Roſarum: demum igni molli exiccantur cryſtalli, ut penitus in pollinem candidum revertantur, de quo ſi ſcrupulus vino hauriatur vomitum lenem è veſtigio inducet cerebrum expurgando, quo etiam ventriculus omni onere abſolvitur roburque acquirit: præſtat itaque ventriculo auxilium omnis generis infirmitatibus ipſius, defluxionibus falſis, febribus, doloribus dorſi confert, expedit etiam adverſus lumbricos, exhibitur vino, aut jure, aut aqua mellis, aut decocto congruo, aut conſerva roſarum, doſis eſt pueris quatuor, vel quinque granorum, adultis autem à ſcrupuli medietate uſque ad dimidium drachmæ: Alii induſtria majori eliciunt ſalem à Vitriolo combuſto, & Vitrioli eſſentiam magis depuratam cujus granum ad duo propinant: quomodo autem

fiat

fiat ſal Vitrioli explicabitur in ſexta deſcriptione: Veruntamen ſummatim nativum Vitriolum cujuſcunque ſit coloris pollet viribus, ut alia Vitriola, atque excellit: ſolvitur in quocunque liquore ac per ſe liqueſcit igni ac bullas facit uritur inde,ut Chalcitis ac tandem rubeſcit igni,ſed hactenus dicta ſufficiant de prima Vitrioli differentia.

CAP. IV.

De ſecunda Differentia Vitrioli, *id eſt* Atramenti Sutorii, *quod veteres nuncuparunt* Concreticum,

MEa intereſt in præſenti capite explicare ſecundam Vitrioli differentiam juxta ordinem inceptum, ne deviem à *Dioſcoride* tanquam primo, in hac facultate, magiſtro, & pro ut lumine tam celebrato à *Galeno* quamplurimis in locis: fuit *Dioſcorides Anazarbeus* Natione ex Cilicia in Aſia minori, & Medicus, *Marci Antonii* Patritii Romani, & *Cleopatræ* familiaris,quæ fuit Ægypta Regina: *Dioſcorides* autem in facultate ſimplicium Medicaminum fœlicitate ſtudioque una cum experimentis fuit perfecte eruditus: ab eo igitur depromere nunc nobis æque licet ſecundam Vitrioli differentiam, quam ipſe ad unguem ſcriptam prodidit *lib. 5. de Medica Materia, cap. de Atramento Sutorio*, id eſt de Vitriolo, ubi ait, in ſpecie differentias tres habet, unum namque humoribus ſtillatim in cuniculos colatis concreſcit, hæc eſt prima Vitrioli differentia in præcedenti capite ſatis à me expoſita; at inde proſequitur *Dioſcorides* declarare ſecundam differentiam, quam indicant ſequentia verba dum ait ipſe,alterum ſimplici ratione fit in ſpeluncis, poſtea transfuſum in excavatos ſcrobes concrementum capeſcit, quod Græce πηκτὸν, id ex concreticum proprie nominatur, idem eſt dicere condenſatum, quod *Joannes Serapio*

loco

loco ſupracitato appellavit *Sichon*: hoc autem quomodo fiat ſatis perſpicue explicavit *Galenus, lib. 9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi dum in Cipro ageret de mineris exiſtentibus in monte Soleo ſive Solis appellato, alioquin nunc dicitur mons ſanctæ Crucis, nam ætate noſtra conſtructum eſt in ſummitate illius ſacri montis templum, & ſanctæ Cruci conſecratum, retulit itaque *Galenus* de lacu effoſo in ſpecu aquæ viridis pleno calore tepenti, quæ guttatim ex pertuſo colle diſtillabat, eamque vincti quidam in piſcinas fictiles quadratas extra ſpecum efferebant, in quibus paucis diebus concreſcebat in Chalcanthum: hoc autem in loco eſt animadvertendum dixiſſe *Dioſcoridem* atque *Galenum* aquam quæ ex colle diſtillabat, & faciebat lacum: nam concreſcere intra ſpecum in Vitriolum, ſive Chalcanthum dicamus inſtar lapidis opere naturæ tantum, quemadmodum ſuperiori capite expoſitum fuit evenire de prima Vitrioli differentia, quæ ſtillando eadem vice concreſcit intra ſpecum in Chalcanthum, & pendet ſtiriarum more abſque ullo artificio, diſcriminatim vero à prima aſſeruerunt priſci hanc ſecundam differentiam condenſari in Chalcanthum extra ſpecum, quod non evenit præterquam artis opere, & auxilio, nam vincti transferebant aquam Chalcanthoſam extra ſpecum in excavatos ſcrobes more *Dioſcoridis*, aut in piſcinas fictiles, prout ait *Galenus*, veruntamen parum refert vaſis differentia cum idem ſit modus, nam quocunque vaſe modo figulinum ſit, ſive foſſitium in terra factum tranſfundatur aqua Chalcanthi ſubſtantiæ imbuta hoc eſt ſcire quod dio dum frigeſcit, in Chalcanthum condenſatur: hoc quippe evenit ex majori vel minori decoctione naturæ. In prima enim differentia fuit materia ipſius Chalcanthi magis decocta à natura. In ſecunda vero diminuta fuit decoctio: præterea ſilentio præterire, vel ambagibus obvoluere nequeo, cur *Galenus* non meminerit primam, quemadmodum neque tertiam Chalcanthi differentiam, unde videtur ipſe ſecundam Chalcanthi differentiam tantummodo agnoviſſe, quod ſpectari datur: veruntamen exiſtimo ego non ignoraſſe *Galenum* alias Chalcanthi differentias, quamvis de eis nullum verbum egerit, cum ipſe enim non profiteretur Geographus, neque Hiſtoriarum Scri-

ptor

ptor appellari, ſed Philoſophus rerum naturæ peritus ac profundiſſimus ſcrutator, qui explicate ſcripſit medicamentorum facultates, quæ tunc temporis in medicina uſum habebant, idcirco cum ſpecies primave differentia Vitrioli, quod Stillatitium appellatum fuit à *Dioſcoride* reperiatur in minori quantitate, quam opus ſit non curavit *Galenus* deſcribere eam: quemadmodum, nec tertiam ſcriptis tradidit, quæ in Hiſpania tantummodo conſtruebatur tempeſtate ſua, prout nobis fidem facit *Dioſcorides*: haud igitur in Cipro fiebat de quo egit ipſe *Galenus*: præterea tunc nullum in Medicina uſum habebat tertia Vitrioli ſpecies, ut infra demonſtrabitur: etſi tractavit *Galenus de Atramento Scriptorio*, in cujus compoſitione ingreditur atramentum Sutorium tertiæ differentiæ, quod argumento eſt agnoviſſe eum: é diverſo autem hac noſtra tempeſtate accidit, nam penitus caremus nos Vitriolo condenſato, nempe ſecunda differentia de qua magis tractavit ipſe *Galenus* tanquam de re aliarum uſitatiſſima: etenim hodierni artifices omiſſo ſuperiorum ritu conſtruendi Vitriolum condenſatum, majori lucro ducti, feſtinanter Vitriolo coctili conſtruendo incumbunt, quod eſt tertiæ differentiæ Chalcanthum, ſive Vitriolum dicatur, fuſius exponendum ſequenti: ſed revertens ad Vitriolum condenſatum, & concreticum appellatum habet vires conſimiles Vitriolo ſtillatitio, ſed inferiores, & ideo *Dioſcorides* poſt enarrationem Vitrioli ſtillatitii, inquit proximum eſt concreticum: cuncta enim atramenta ex una, & eadem materia conſtant, & procedunt ab eadem radice, diſtant tamen inter ſe, nam eorum quædam magis depurata magiſque decocta ſunt à natura, quædam vero minus pura ac minus digeſta ſunt, etſi artis auxilio conſtruantur ubi deficiat natura, aut aliud obſtet ei ut impediatur, munuſque ſuum intercipiatur; hæc tamen eveniunt invalidiora perfectioneque, & viribus diminuta, licet proxima ſint: quamobrem *Dioſcorides* ait concreticum Vitriolum eſſe proximum ſtillatitio, eaſdem enim facultates habet, ſed inferiores: idcirco ſolvitur hoc, ut ſuperius in aqua, aut alio quovis liquore, & igni liqueſcit per ſe, & bullas facit atque uritur veluti patet ex prænarratis *cap. 1. de Atramento Sutorio*, & uſtum rubeſcit: ſed in medicamentis inducit colorem atrum

quod

agere proprium eſt ſingulæ differentiæ atramenti Sutorii, prout melius ſuperius explicatum fuit.

CAP. V.

De tertia Vitrioli *differentia, quod appellatur* Coctile, *&* Vulgare Vitriolum.

RElìquum eſt igitur deſcribere tertiam Vitrioli differentiam, quam pollicitus ſum, hoc autem tertium Vitriolum non concreſcit in Specu ex ſtillicidio aquæ atramentoſæ,neque condenſatur ex illa aqua coacervata in lacum, mox eſtra ſpecum aſportata: quemadmodum ſuperius expoſitum fuit evenire primæ, & ſecundæ differentiæ Vitrioli: ſed factitium eſt hoc atramentum ſutorium Coctile ab aliis diverſum in conſtructione, ars enim diutiori tempore impatiens, quam breviori nititur agere quod longiori tempore natura generat: etſi eandem cauſam, & materiam habet hoc, prout alia Vitriola, diverſimode tamen præparat ars elaboratque materiam illam, licet conetur imitari naturam ejuſque veſtigia proſequi: etenim ratione materiæ conſequitur eſſe hoc Vitriolum ejuſdem naturæ aliorum, veruntamen cum ars ſit diminuta natura, æque diminutum evenit, quod efficitur ab arte: propterea Coctile hoc Vitriolum quod eſt vulgare arte factum evadit aliorum atramentorum imbecillius, imo invalidiſſimum, & inutile ad uſum medicinæ exiſtimarunt veteres: verum ad infectiones, & denigrationes aptius cæteris eſſe prodidit *Dioſcorides* loco præcitato, ait enim ipſe tertium ſcilicet atramentum ſutorium dicitur Coctile, &c. ne omnia ipſius auctoris verba repetam, ſed brevitatis gratia relinquam, ut quilibet ea legere poſſit in eundem *Dioſcoridem* afferentem rationem etiam eſſe parandi prædictum Vitriolum, quando aqua madefactum decoquunt quare

nuncupa-

nuncuparunt coctile ab effectu ipſius cocturæ, mox in piſcinas transfundunt, & reſidere ſinunt hoc certis diebus coaleſcit in complures formulas digeſtum, vel teſſerarum ſpeciem reddentes, quæ racematim inter ſe cohæreſcunt: *Dioſcoridis* ſententiæ aſſenſit *Oribaſius, lib.* 13. ubi tractavit de tertia ſpecie Chalcanthi, inquit, quæ ſequuntur, Tertium vero appellatur decoctum, & fit in Hiſpania ſed inutile, & viribus infirmis: hoc autem modo parant id aqua diluentes coquunt tum in ciſternas, transfundunt ac reſidere ſinunt, quod certis diebus concreſcit, & progreditur referre omnia quæ dicta ex mente *Dioſcoridis*, ita quod videntur eadem fere eſſe ipſius verba: ſed aliquis fortaſſe ambiget quid indicet dictum *Dioſcoridis*, viz. aqua madefactum decoquunt, cum hoc careat proprio nomine quod diſquirendum eſt, ut res magis pateat, aut ratione, aut ab eodem auctore, ſi alicubi hoc pronunciaverit ipſe: Ratio profecto perſuadet nos cenſere terram ſive lapidem dicamus eſſe mineræ æris, in quo lapide ſunt atramenta, & ideo ab illo lapide eliciunt cum aqua ſubſtantiam atramenti Sutorii, mox eandem aquam ſic imbutam atramentoſamque factam decoquunt, & hoc eſt dilutum, & madefactum à *Dioſcoride*, & *Oribaſio*, quod inde lacunis reponunt aliquo dierum ſpatio, quo tempore concreſcit tandem, & congelatur in Vitriolum: Idem quoque reperiemus aſſertum fuiſſe à *Dioſcoride*, ſi memoriæ revocemus ſcripſiſſe ipſum, *cap. de Cadmia*, nempe eam extrahi ex lapide Pyrite in quo erant venæ atramenti tum metallici, cum, & Sutorii, quapropter *Georgius Agricola lib.* 3. *de Ortu, & Cauſis Subterraneis*, ſcripſit, fieri atramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, quod magis etiam experientia quotidiana comprobatur, nam hujus ſæculi artifices operantur Pyrite, & ab eo eliciunt Vitriolum quemadmodum in ſequenti capite uberius explicabitur: hoc itaque Vitriolum cum enim fiat decoctione appellatum æque fuit ab effectu decoctum vel coctile quod idem eſt: *Serapio* autem *Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, ubi tractat de hoc Vitriolo, nominavit eum Afron in lingua Arabica, aſſerens, præterea quod tertium Chalcanthum eſt artificiale bonum ad faciendum encauſtrum ſcriptorum magis quam ad uſum medicinæ: Idem nominavit *Aivcennas* Sa-

hire quod in conficiendo encauſtro ſuggeritur præterea demonſtravit, quod magis durum eſt cum aureo ſplendore : hoc autem *Gulielmus Placentinus, in exemplificatione Medicinarum Simplicium*, appellavit Calcaturam corrupta voce à Chalcantho : hoc profecto à veteribus parvi factum fuiſſe conſpicuum eſt, idcirco apud eos in uſum habitum non erat fieri præterquam in Hiſpania veluti ſcriptis tradiderunt prænominati auctores, veruntamen hodierno tempore habetur ſatis ſuper, & ubique Vitriolum hoc tertiæ differentiæ in frequentiſſimo uſu, & magnifactum eſt non modo ab infectoribus verum etiam à profeſſoribus Medicinæ, necnon ab Alchimicis : at ne diſcedam à cultu Medicinæ juxta meum primum inſtitutum cenſeo conſimiles aliis ſui generis facultates exiſtere in ipſo tertio Vitriolo, quamvis inferiores lepidioreſque ſint : hoc etiam aliorum facilius ſolvitur in quovis liquore cum, & per ſe humeſcere ſoleat locis, & temporibus humidis inſtar ſalis, eſt enim naturæ ſalis metallici, ſi autem ſoli exiccetur, alteratur, & facit colorem cinereum, & album præterea igni liqueſcit, & fluit ac bullas facit, inde uritur diu permanens igni quemadmodum, & ſuperiora atramenta : mutatque colorem reſpectu ignis mitioris aut vehementioris ſicuti, & minoris aut majoris intervalli temporis prout in album cinereum, & aliquantiſper flaveſcentem, at tandem fit rubeum & poſtremo nigrum. Utrunque pictoribus commodum, verum ex hoc coctili Vitriolo quod eſt tertiæ differentiæ atramentum Sutorium variæ fiunt operationes quemadmodum ex ligno variæ fabricantur Imagines, eo enim utuntur ſutores, & infectores ubi denigrare velint lanas, pelles pennas, capillos, ſericea, linea, & oſſa, & alia multa : Hoc quoque Chimiſtæ uſurpant additis aliis mineralibus ad conſtruendas aquas ardentes corroſivaſve, quibus diſſociantur dividunturque aurum, & argentum : Alii ignis vi ſublimare cogunt hidrargirum à Vitriolo coctili ſale, & nitro ad invicem miſtis in Aludel, vaſe ſublimatorio, hoc enim modo parant Sublimatum vulgare, quod eſt Mercurius coagulatus Vitriolo in ſublimatione, quare atteſtatus eſt *Joannes de Rupeſiſſa*, ineſſe in hoc ſublimato Philoſophorum ſulphur, quod eſt inviſibilis tinctura relicta à Vitriolo in Sublimato vulgi: præterea ex

Vitriolo

Vitriolo ad rubedinem uſto,& æquali portione ſulphuris elici-
untur ſublimationes ſulphuris,flores Vitriolati, efficaces adverſus thoracis paſſiones: Vitriolo etiam, & nitro fit aqua, quæ præcipitat mercurium,ita quod ejus beneficio non amplius fluidus erit,ſed in pulverem redigi poterit,eadem aqua ſolvit argentum, atque æs, eademque ſeparat argentum ab auro: præterea Vitriolo vulgari additis ſale communi, & latere aut tegula fit cæmentum,vulgo appellatum regale ad examinandum, & purificandum aurum: præterea in Medicina quamplurima parantur præſidia cum Vitriolo adverſus multos affectus corporis humani præ cæteris enim ingreditur Vitriolum præſertim Hungarum, ceu validius in compoſitione Cauſticorum, quæ ἐσχαρωτικὰ dicta ſunt à Græcis,prout ſcripſit *Gabriel Falloppius, Tract. de Cauteriis, cap.* 5, & 6. etſi nullum atramentum facultatem poſſidet inducendi eſcaram in cute, quam in ulceribus, tantum inducere ſolet præſertim metallicum atramentum, teſte *Dioſcoride, cap. de Chalcity*, verum eo minus agit atramentum Sutorium, nam mollius eſt atque omnium mitius evadit hoc atramentum coctile quod in ulceribus levem,ac mollem quandam eſcaram inſtar ſordis, more aluminis agit, ut ſæpe experientia habui: Hujus temporis aromatarii abutuntur hoc Vitriolo coctili,& ad albedinem torrefacto,vice Chalcitis, pro compoſitione Theriacæ: perinde indiſcriminatim Seplaſiarii, Unguentariique idem adminiſtrant pro Chalcity in compoſitione diachalciteos *Galeni*; quod vulgo diapalmæ, & Arabum diaphænicum eſt quod improprie tamen dicitur diachalciteos cum verius diacalcanthum nuncupandum eſſet: Alii admiſcent hoc Vitriolum unguentis, & hidrargiro,qua compoſitione illinuntur lue venerea correpti, & *Bernardus Penotus à Portu Sanctæ Mariæ Aquitanus, Tract. de ſpecificis receptis ſumme* approbavit adverſus podagræ cruciatus Vitriolum Romanum ſolutum in aqua marina, & decoctum inde applicitum cum linteis: componitur atque oleum, quod inſtar balſami præſtat ad omnes tumores,& vulnera quævis, & ad bombardarum ictus: cujus deſcriptio ſequitur.

Cape olei olivarum, oleo lini ſingulorum uncias quatuor viridis æris drachmam Vitrioli Romani drachmæ dimidium, omnia adinvicem commiſceantur ſuper cineres calidos donec

ſolvantur tunc deponatur ab igne, & addatur libra terebintinæ claræ mox clauſo vaſe permittatur fermentari loco calido per octo dies: fit etiam aqua efficax deſiccare ulcera tam vetera quam nova abſtergit ea, & fluxiones tollit partem affectam corroborando: dentes ſtabilit, gingivaſque à putredine arcet, oculorum lachrymas cohibet, ignem ſacrum tollit,ſcabiem manuum ſanat: ſerpigini confert ut infra.

Cape Vitrioli albi libram, Boli Armeni uncias quinque, Camphoræ unciam unam cum dimidio, ex omnibus fiat pulvis, de quo cape unciam unam cum dimidio, & projice in aquam fere bullientem, & ſine aliquantum ferveſcere, inde amove ab igne, & à fæcibus percola ac uſui ſerva: pluries atque conſpexi ulcera quæcunque ſerpiginoſa ſanari mirabili ſucceſſu ſi fuerint aſperſa pulvere ſequenti, qui conſtat æquali portione Vitrioli roſæ, & ceruſæ: Conficitur etiam unguentum ex Vitriolo quod abſumit carnis excreſcentias, & carunculam in collo veſicæ exiſtentem delet & ſanat: leni igne decoquatur terebintina clara uſque ad ſpiſſitudinem, & duritiem, mox ipſius terebinthinæ unciam unam mitte igni, ut iterum liqueſcat, & in ipſam obruas ſcobis coparoſæ binas drachmas crebro rudicula lignea commiſcendo, quoad perveniat ad formam unguenti, quo liniatur ſummitas, caputve cereoli, quod frigefactum indureſcit, demum modice liniatur oleo roſato, & in virgam immittatur, ipſius enim carunculam tollit abſque noxia: alterum eſt deſcriptum à *Caſtore Durante in ſuo Herbario, cap. de Plantagine aquatica*: Idem legitur in Chirurgiam *Ambroſii Parei* Luteſienſis Medici Regii: atque in *lib. de Morbo Gallico*, Editum ab *Alexandro Trajano Petronio, cap.* 13. *de Mingendi difficult.* & prædictum unguentum conſtat ex Vitriolo viride æris alumine rochæ, & auripigmento, æquali portione moliris ſuper lapidem porphiritem cum aceto acerrimo, inde ſoli exſiccatis ex his igitur, & eodem modo decies paratis fit pulvis efficax ad compoſitionem, quare capiunt hujus pulveris unciam, & totidem litargirii, & cum unciis binis olei roſati coquunt ad perfectam conſiſtentiam: pleriſque aliis conducit hoc vitriolum coctile quibus conferre diximus cætera atramenta tam exterius applicitum quam interius aſſumptum dum aliis

componatur conferentibus ad opus, aut alio quovis modo præparetur: ſic omnium magis tutum exhiberi poterit per os ad debellandos morbos, hoc enim tertium Vitriolum eſt ejuſdem naturæ, prout primum, & ſecundum atramentum Sutorium, ſed eorum imbecilius, & adeo infirmius eſt, ut à Priſcis inutile exiſtimatum fuerit: veruntamen è diverſo ratio perſuadet nos hujus generis Vitriolum exiſtere magis utile ac tutum, quod etiam experientia habemus, nam ſi aliorum imbecilius ſit atramentum ſutorium coctile hoc eſt in tertia differentia conſtitutum ſequitur, quod lepidius ſit & ſenſim operetur, ita quod minus alterat minuſque naturam ejus cui adhibitum eſt: perinde conſequitur hoc magis tutum eſſe ſalutare atque jucundum evadere quemadmodum requiritur eſſe medicamentum juxta mentem *Aſclepiadis* præter experientiam qua ducti ſunt Neoterici, & in uſum habent hoc ſalutare præſidium Vitrioli coctilis à quo conſuevere ſalem elicere, aquam, & oleum, quemadmodum in ſexta Deſcriptione propalabitur: etſi de his plurima verba facere poſſem propoſita tamen pro nunc ſatis fore puto: quamobrem ad modum parandi conſtruendique hoc Vitriolum coctile tranſire conſultius mihi videtur.

CAP. VI.

De modo faciendi Vitriolum Coctile.

HUmana ſolertia, & indagine repertus fuit modus faciendi Vitriolum coctile in tertia differentia conſtitutum, non unus, at per quam varius: primus vero veterum fuit modus juxta deſcriptionem *Dioſcoridis, lib. 5. de Medica Materia, cap. de Atramento Sutorio,* idcirco ſcripſit, Tertium dicitur coctile & in Hiſpania fieri ſolet, ſed inutile ac invalidiſſimum eſſe conſtat: ratio parandi hæc eſt aqua madefactum decoquunt, mox in piſcinas transfundunt, & reſidere patiuntur, hoc certis diebus coaleſcit, &c. ex his nulla percipitur deſcriptio præparationis

terræ Vitrioli imò abſolute prodidit *Dioſcorides* ipſe obrui terram mineralem ſtatim in aquam nulla præcedente præparatione, innuit inde remanere madefactum, & ſolutum in aquam quod eſt ſubſtantiæ atramentoſæ, quod percolant à fæcibus, & decoquunt, decoctum poſtea transfundunt in ſcrobes vel in vaſa lignea, vel alterius generis in quibus concreſcit tandem in Vitriolum : ab hoc tamen ſimplici modo conſtruendi Vitriolum ſatis diſtant poſteriorum alii, etſi didicerunt à *Dioſcoride* modum atque ipſius exemplum proſecuti fuerunt, nimirum pleraque alia addere potuerunt, experientia duce,quæ tempore demonſtratur, vel caſu quandoque operando, aut ſedulo artem perficere inquirendo : nam tempore inferiores opem arte ferre naturæ cupientes in melius ſemper direxerunt magiſterium : quapropter alium modum faciendi Vitriolum referam memoriæ, proditum à *Petro Andreo Mathiolo, in luculentiſſimis ſuis Commentariis in Dioſcoridem*; ubi recenſuit defoſſores excavare mineram Vitrioli, quam leve exiſtimavit ipſe potius terram eſſe quam lapidem coloris cinerei lividi cum quibuſdam maculis luteis referentibus æruginem ferri, & alteris notis viridis æris: veruntamen non animadvertit *Mathiolus* dixiſſe paulo ſupra ex alterius opinione Vitriolum ſapere proprietatem ſulphuris, ferri, æris, aluminis, ſalis nitri, atque ſalis communis : præterea longe aberravit ipſe *Mathiolus* ubi protulit Mineram Vitrioli eſſe potius terram quam lapidem, ſatis enim demonſtratum fuit Deſcriptione prima de Pyrite Vitriolum eſſe medium inter lapidem, & metalla quibus omnibus locus proportionatus eſt lapis, teſte *Alberto lib.* 3. *de Mineralibus, Tract.* 1. *cap.* 1. inquit enim lapidum ſubſtantiam eſſe locum proprium metallicæ generationis, inde *cap.* 10. diſcurrens de lapidibus repetit locum generare locatum per proprietates Cœli, quæ influunt eis per radios ſtellarum : Verum cum lapis connumeretur inter ſpecies terræ;teſte *Galeno lib.* 9. *de Simplic. Medic. Facult.* hinc accidit ut perſæpe plerique nominent terram pro lapide uti eſt legere in ipſum *Galenum* aſſerentem fieri Cadmiam ex terra, ex qua æs generatur, at ſi non terram ſed lapidem nuncupare velis, hæc ſunt verba *Galeni* : verumetiam idipſum inſinuavit loco ubi tractavit de terra Samia, aſſerens ter-

ram

ram metallorum fieri reliquias lapideas: ad ejus vero confirmationem adducam teſtimonium *Georgii Agricolæ, lib.3. de Ortu & cauſis ſubterraneis, pag.* 44. ubi inquit, fit atramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, qui non eſt terra ſimplex, ſed conſtat lapide, & ære: quamobrem ſat erat atque melius dixiſſe *Mathiolum* mineram Vitrioli eſſe terram coloris lividi, &c. ſub genere enim terræ comprehenditur lapis, cum reperiatur ſpecies Pyritis mollis, & friabilis, ut terram ex incompleta coctione ut ſatis expoſitum fuit prima deſcriptione, *cap. 9. de Pyritis differentiis* : his autem omiſſis ulterius progreditur, quemadmodum *Mathiolus* exponit artifices aſportare terram vitriolatam extra ſpecum ex qua conſtruunt montem longum ſub dio nempe ſoli atque pluviæ expoſitum, faciunt: eamque terram ſic præmacerare ſinunt ſex menſium ſpacio licet quandoque eam voluere inſtrumentis ad hoc munus aptis, ac revolvere opus ſit ut melius totaque maceretur terræ Vitriolatæ moles, quo tempore elapſo conſtruunt tegumentum ſupra montem illius terræ mineralis, ut a pluvia tueatur ibique pro totidem tempore eam ſic digeri ac præmacerari relinquunt: mox ipſam terram ita præparatam immergunt in aquam communem puram affuſam in piſcinas arte factas, & coopertas eamque optime miſcendo agitant cum aliquo ligno, ut aqua imbuatur ſubſtantia Vitrioli exiſtentis in illa terra minerali: inde aquam quieſcere permittunt donec clareſiat fæceſque terreſtres, & limoſæ reſideant, tunc recluſis orificiis ductibuſque piſcinæ ad hoc munus paratis exiſtentibus prope fundum ferre, vel ſaltem parum ſupra fæces prout per quatuor digitos excolant hauriuntque aquam Vitriolatam, quam in caldaria plumbea tranſfundunt, nam alterius metalli vaſa corroderentur ab iſta aqua æruginoſa: mox aquam prædictam præcoquunt igne ſuppoſito hoc interim decoquendo bulliendoque addunt aliquam æris portionem ita ut in eadem aqua Vitriolata diſſolvatur, dum velint Vitriolis vires demagis roborare, ac ejus colorem pulchriorem lucidioremque reddere: at vice verſa ſi malint artifices refrangere Vitrioli vires eaſque lepidiores facere addunt quamdam ferri portionem vice æris, demum prædictam aquam Vitriolatam ac perfectæ decoctam omittunt aliquantum refrige-

rari auferendo ignem, mox aquam in vaſa lignea transfundunt, in quibus concreſcit paucis diebus in Vitriolum, quemadmodum evenit fieri de alumine rochæ vulgo appellato: nunquam tamen caldaria plumbea vacua igni relinquunt aqua, niſi prius modice refrigerentur, alioquin enim caldaria ipſa liqueſcerent: verum binis his abſolutis modis conſtruendi Vitriolum coctile recenſitis tum à *Dioſcoride* antiquorum ritu, cum & à *Mathiolo* juxta poſterioris ſæculi uſum, ſequitur alter recentiorum modus qui ſatis ab eis diſtat quippe hunc omnes hujus artis profeſſores noſtris temporibus ſequuntur.

CAP. VII.

Modus alter eſt Recentiorum conficiendi Vitriolum Coctile.

POſteriores tempore fiunt equidem eruditiores, tum ex aliorum ſucceſſibus moniti, cum etiam ex diutiſſima experientia docti: cuncta enim tempore docuit experientia, quemadmodum demonſtratum fuit deſcriptione prima de Pyrite, auctoritate *Galeno, lib.* 14. *Methodi Medendi*, atque *lib.* 1. *de Simplic. Medic. Facultat.* nil miri eſt igitur ſi hujus ſæculi homines faciliori modo, ac meliori, majoriſque compendii conficiant Vitriolum coctile: præterea utrum rationi magis adhæreat recentiorum modus conſtabit ex ipſius explicatione: quamobrem noſtræ tempeſtatis artifices breviori temporis ſpatio, magnaque induſtria peragunt Vitriolum: Capiunt ergo glebas terræ ipſius mineræ ſive lapidis potius, ut profecto lapis appellari libeat, minera enim producitur à natura in Pyrite lapide, de quo ſatis diffuſe tractatum fuit loco ut ſupra: ſed redeamus ad glebas Pyritis à minera effoſas, eas igitur extra ſpecum aſportant ex eiſque montem parant ſub dio non denſum neque immaſſatum ſed ſinuoſum adeo ut ſpiracula ubique habeat per quæ

ignis

ignis difflari ratione aeris ac magis accendi poſſit, quare ignem ſupponunt ex lignis aridis, & carbonibus accenſis quam paucis quantum vero ſufficiant ut glebarum aliquæ accendantur, nam ita omittendo reliquas glebas facile, & cito aggreditur ignis, ipſæ enim glebæ ſunt igniariæ, idcirco ex ſe continuat ignis in eas, & augetur donec prorſus omnes urantur glebæ : perduratque Incendium uno menſe, quandoque duobus, tribuſve menſibus, & quatuor plus minuſve ſecundum majorem vel minorem quantitatem ſubſtantiæ ſulphureæ in terra minerali contentæ : odorem enim ſulphuris abominoſum refert terra ipſa dum crematur, emittitque flammam prout proprium eſt ſulphuris : mox terram illam ita combuſtam in piſcinas aquæ plenas obruunt artifices agitando miſcendoque eam ut aqua imbuatur ſubſtantia vitrioli inde aquam vitriolatam a ſedimento claram hauriunt, & in caldaria plumbea transfundunt,quam igne ſuppoſito præcoquunt ; verum dum ebullit medio coctură, vel parum ſupra vel infra incirca addunt modicum ferri veteris aut glebæ æris juxta intentionem operantis, prout ſuperius expoſitum fuit : *Gabriel Fraſcatus lib.* 1. *de aquis Thermalibus Returbii in agro Ticinenſi*, cenſuit quod in Hetruria apud Maſſam obſervatur admiſcere æs aut ferrum in aqua Chalcanthoſa dum ebullit, alioquin non concreſceret in Vitriolum, nihilominus deceptus eſt ; nam experientia patet in Vitriolum condenſari aquam atramentoſam quamvis non addatur ferrum, neque æs : aquam itaque vitriolatam, & decoctam vertunt in vaſa lignea in quibus tandem frigeſcens congelatur in Vitriolum : unde ex prænarratis conſpicuum eſt hujus ſæculi artifices Vitrioli convenire partim cum *Dioſcoride*, & cum *Mathiolo*, eis itaque aliqua in parte aſſentientes eodem modo procedunt in conſtruendo Vitriolum ſaltem in medio, & in fine magiſterii veluti imbuitione aquæ ex ſubſtantia Vitrioli exiſtente in terra minerali conveniunt atque in depuratione, & colatura ipſius aquæ, necnon in ejus decoctione, & congelatione in Vitriolum : verum magnopere diſſentiunt in principio magiſterii cujus opus cogitur in præparatione terræ mineralis quod magis refert ad extractionem Vitrioli faciliorem ac breviorem ac in majore quantitate : nam *Dioſcorides* nullam prodit terræ mineralis

præparationem: *Mathiolus* vero etſi primam videtur docuiſſe præparationem, quæ eſt macerare per annum terram mineralem Vitrioli, quam ita præparatam exiſtimavit ſufficere, ut inde poſſit in aquam obrui, & in eam ſolvi ſubſtantiam Vitrioli totam, & hoc modo ſegregari Vitriolum à terreſtreitate, nihilominus ipſa eſt diminuta præparatio: Perfecta autem, & uberior præparatio eſt plane quæ ſequitur, nempe ubi Poſteriores artifices Vitrioli comburunt Pyritem, id eſt terram mineralem ut facilius à terreſtreitate diſcontinuetur ſubſtantia Vitrioli, quod elicitur inſtar ſalis eſt enim ſal metallicus, quamvis à ſale vulgi differat colore, & facultate: quippe axioma eſt extrahi ſalem ab omni re aduſta incinerata ut gratia exempli, ſcripſit *Galenus* ex mente *Ariſtotelis*, *lib. de Utilitate Reſpirationis, pag. 69.* de calamis uſtis, & aqua bullita ad ignem: nam ex cinere, & aqua bullita fit lixivium, quod ſi decoctione evaporetur concreſcit in ſalem illius generis quale natura produxit in illam ſubſtantiam: eodem igitur modo videlicet igne urendo, & aqua ſolvendo prorſus tota elicitur Vitrioli ſubſtantia ab ejus terra minerali, mox decocta, & refrigerata concreſcit in Vitriolum: alioquin non ita abunde evenire cenſeo primis modis operando, *viz. Dioſcoridis*, & *Mathioli*, quibus niſi pauciſſima pars ſubſtantiæ Vitrioli extrahi poteſt: nondum enim à natura fuit præparata ſubterraneo igne præterquam pauciſſima, nam ſi multa eſſet æque ſequeretur jam præparatam verti in primam vel ſecundam Vitrioli differentiam: & enim vero hujus terræ mineralis præparatio fieri non poteſt in ſubterraneis locis à natura niſi ſatis longo temporis curſu, cujus perfectionis inditium eſt Vitriolum ſtalacticum, aut aqua viridis, ex qua fit alterum Vitriolum quod ſuperius appellavimus condenſatum: quapropter ejus defoſſores avaritia compulſi quæſierunt ante partum naturæ maturum accelerare ipſius fructus ad intempeſtive decerpere eos: hinc magna induſtria ceperant primi artifices excavare terram Chalcanthoſam, ex qua inde immerſa tantummodo aqua eliciebant Vitriolum tametſi cum decoctione: Poſteri vero exiſtimarunt magis copioſe evenire hoc ſi ſub dio maceraſſent per tempus terram mineralem ſoli, & pluviæ in cumulos congeſtam: & in reliquis agebant,

ut

ut ſupra expoſitum fuit, ita ut votis ſuis magna in parte negotium reſpondiſſet: præterea tantã increvit lucri cupiditas, ut animadverterint poſteriores neque in ſole vim tantam ineſſe ut perfecte in parvo tam temporis ſpatio præparari poſſit terra mineralis, ex qua, inde poſſit penitus elici ſubſtantia Vitrioli: quemadmodum reperierunt plane evenire ex combuſtione mineræ ipſius cum igne, quippe ignis cætera elementa ſuperat, etſi adeo temperari poteſt, ut ſæpe vicem gerat caloris naturalis: præterea norunt noſtræ ætatis artifices eſſe minoris utilitatis modum recenſitum à *Mathiolo* in præparatione terræ Vitrioli, dum eum elicere velint, nam multum ipſius Vitrioli ſubſtantiæ deperditur,& diſſipatur humi: quamobrem ſcriptis prodidit *Mathiolus* è ſpecu emitti terram mineralem ſoli, & pluviæ exponendam abſque ullo margine quo colligi, ac recentiori poſſit, ſi quid ipſius ſubſtantiæ Vitrioli ſolvatur: Poſteriorum autem modo comburitur terra mineralis effoſſa è ſpecu, & in montem parata, ut ſupra dictum fuit inde in piſcinas aquæ obruitur his enim ſatius faciliuſque imbuitur aqua Vitrioli ſubſtantia hac præparatione ignis diſcontinuata enim, & ſolubilis facta eſt ſubſtantia mineralis abſque ulla deperditione Vitrioli: In reliquis vero hi æque procedunt ſuperiorum more: ex quibus recenſitis habemus tertium poſtremumq; modum conſtruendi Vitriolum coctile eſſe aliorum uberiorem faciliorem atque magis tutum, cum & in breviori tempore expediatur opus, & tota extrahatur ſubſtantia Vitrioli: Præterea non diſſimili ratione ferre primi modi à *Dioſcoride* recenſiti artifices qui hoc ſæculo vivunt, probarunt depurare Vitriola jam facta eaque, ut dicunt affinare cujuſcunque regionis ſint, nam illa reducunt ad formam, & ſimilitudinem Vitrioli Romani ob majoris lucri gratiam illud enim majori pretio venundant: Verum antequam ejus depurationis modum exponam ordo exactæ deſcriptionis hiſtoriæ atramentorum me cogit, ut in apertum producam quæ leguntur in *libris Spuriis Galeni*, & in diſcuſſionem in veritate revocem.

CAP. VIII.

Suppoſita corruptaque ſunt in Spuriis Galeni ſcripta.

INania & veritati diverſa in hac Vitrioli hiſtoria occurrent animadvertenda, quæ antequam explicaſſem Vitrioli differentias, nec non modum conſtruendi perficiendique eum artis auxilio, ubi natura defecerit, cum alterum reperiri, atque alterum hauriri ſoleat productum perfectumque à natura in viſceribus terræ: exacte percipi non potuiſſent: quapropter in hoc poſteriori capite de eis æque agetur: legitur itaque in *lib. ſpurium Galeni, de Simplic Medicam. pag. 90.* Chalcanthum in metallis invenitur cujus eſt quod naturaliter foditur, cujus quoque optimum dicimus quod eſt colore cæruleo potius quam pallido, & aliud quod eſt hoc quidem fit admiſta enim aqua copioſa coquitur in plumbeo vaſe ſatis amplo, & ſic ex partibus copioſis inſtanter compoſitis veluti laminæ inſequuntur, poſt quod ipſum Chalcanthum in glebulas dipartitum ſpartitoris agglutinat, verum eſt optimum quod ex colore, prout diximus cæruleo grave mundum perlucidum, & viſcide ſtringere poteſt: eodem loco ſubſequenter addit ſub ordine alterius capitis hoc titulo, *Item de Chalcantho:* Chalcanthum in metallis fit, quando enim æs remiſſum eſt, & purificatur aqua frigida aſpergitur ſubito, aut in fimo conficitur, ipſum flos eſt in ſpecie millii, & optimum eſt quod eſt rotundum grave, & aliquatenus ſplendidum ſiccum fragile ſi levigetur adulteratur tamen ſcobe æris, quæ frangitur: Verum enim vero æris flos vires habet viſcidas, & ſtringentes, ſic enim cicatrices deducit, & factas in gulis extenuat: ex prædictis maxima admiratione affectus ſum cum authorem iſtum incaute exorbitare comperiam, nam nullo diſcrimine in unum miſcet alterumq; confundit, ſatis enim conſtat Chalcanthum quod in mineris inter metalla concretum

Concretum à natura coloris non modo cærulei cum, & alterius coloris reperiatur, quemadmodum ſuperius expoſitum fuit, nil aliud ſane eſſe præterquam Vitriolum ſtillatitium quod alia co-ctione non eget nec alio vaſe, cum eis ſuperfuerit naturalis de-coctio facta in viſceribus terræ ceu propriis naturæ vaſibus, ut antea prodidi: cætera quæ ſequuntur verba auctoris, *viz.* ad-miſta enim aqua coquitur in plumbeo vaſe; Indicant tertiam Chalcanthi ſpeciem quod ut conſtruant eis expedit urere mi-neræ terram quæ non viridis veluti ejus aqua ſeu ſuccus eſt, nec cærulea, neque in ſtiriis exiſtit, prout Vitriolum ſtillatitium, ſed gleboſa, & coloris deſcripti, ut dixi exiſtere in Pyrite, mox terram hanc uſtam obruunt in aquam, præmacerant, & colant inde, in plumbeo vaſe decoquunt quantum ſufficere videatur, idcirco ab effectu coctile Chalcanthum fuit appellatum, idem eſt Vitriolum vulgare atramentumve Sutorium: Deinceps progreditur auctor ipſe diſcurrens his ſubſequentibus verbis, *viz.* Chalcanthum in metallis fit, quando enim æs purificatur aqua frigida, aſpergitur ſubito aut in fimo conficitur flos eſt in ſpecie milii: ò quanta verborum diverſitas hæc eſt, nam Chal-canthi hiſtoriam perturbat cum flore æris, atque raſili ærugine, cum hæc tria diſtent omnia inter ſe: ſatis enim patet apud *Di-oſcoridem lib. 4. cap. 47.* quod ſi æs ignitum illico irroretur a-qua frigida oboritur flos æris in ſpecie milii, qui à maſſa æris frigefacta excutitur, non autem Chalcanthum: huic ſententiæ *Dioſcoridis* aſſenſit *Georgius Agricola* Germanus, dicens, Vel vice aquæ refrigerant æs ignitum, & fuſum follibus inſuflando, quemadmodum, & *Gabriel Falloppius lib. de Foſſilibus, cap. 17.* retulit fieri à recentioribus in Borio Germaniæ Caſtro, ita ut ex refrigeratione aqua cum ſcopa vel follium inſuflatione exci-tata conſtipatur æs in ſuperficie, & partes ipſius interiores uſtæ agitantur, & exeunt, harum quædam adhærent maſſæ æris quam panem aut placentulam vulgus fuſorum appellat, ex qua excu-titur flos æris: aliæ vero partes aſcendunt cum favillis, quas inde per fornacem diſperſas colligunt artifices, & abluunt à ci-nere ſic itaque reperiunt florem eris concretum in granula ro-tunda inſtar milii, vel parum minora nunquam Chalcantho comparanda; ejuſdem ſententiæ fuit *Amatus Luſitanus* in

Dioſcoridem,

Dioſcoridem, dum ait flos æris eſt quædam pars ſubtilis granuloſa, quæ ex ære ignito ebulienteque,& aqua reſperſo aſcendit, & ferreo operimento adhæret : Si vero æs ſub fimo ponatur haud in Chalcanthum, ſed in æruginem vertitur ob urinæ, & fimi nitroſitatem, teſte *Falloppio* libro præallegato, *cap.* 18. *de ærugine æris*, ait enim omnia humida acria, prout vinum aceſcens, vel acetum ipſum, vel quibus ſit ſal, & urina, & ſimiles humores corrumpunt metalla, quod non accideret in aqua pura quamvis in ea diu permanerent, aqua enim pura non penetrat ea, ſicut nec oleum dum recens pingue, & aereum ſit non penetrat, nec putrefacit ea ob ſuam viſciditatem, imo ea conſervat, at poſtquam oleum veteraſcit ranceſcit, & acre fit, tunc metalla putrefaciendi vires habet : quapropter in æruginem vertetur æs quotieſcunque ejus animæ vinaceis injectæ contegantur, vel aceto demergantur, vel ſupra acetum ſuſpendantur vaſe clauſo, & in hipocauſto repoſito ut ex acri vapore aceti corrumpantur, ſpatio enim dierum decem effloreſcit ærugo, quæ tunc inſidens detadatur ; prout legitur eodem *lib. Spurio*, quamvis confundat æruginem cum Vitriolo,quæ omnia diſtinxit *Dioſcorides*, & diſcriminatim docuit ea libro,ut ſupra *cap.* 50. cui aſſenſit *Plinius*, *lib.* 34. *cap.* 11. *de ærugine æris*, atque *de flore æris* ; mox eos ſequutus *Oribaſius*, *lib.* 13. ait, æruginem æris fieri ſi ſuper vas aceto quam acerrimo plenum aliud ponatur vas æneum : & inferius dixit de flore æris hoc eſt Chalcuantos, quem aliqui veterum appellarunt pſegma, & reſegmen, optimus eſt friabilis in attritu rufus milii forma gravis modice ſplendens ; præterea *Galenus* apertiſſime explicavit hæc omnia, *lib.* 9. *de Simplic. Medicam. Facult.* ibi enim aſſeruit Vitriolum nominari à Græcis χαλκανθον, mox diſcriminatim ac diſtincto capite, tractavit de flore æris ſub nomine χαλκανθος, ita enim Græce nuncupatur : eandemque differentiam cognovit, & ſcripſit Doctiſſimus *Gabriel Falloppius*, *Tract. de Foſſilibus*, *cap.* 16. *de flore æris* : quamobrem omnibus, qui rationes via non aberrant palam erit ipſum authorem deceptum fuiſſe à maxima affinitate,vel ſimilitudine nominum, cum itaque ſeorſum, & falſa aſſenſerit, ac prorſus repugnaverit ſententiæ *Galeni*, & modo dicendi ipſius, unde pro com-

perto

haberi conſequitur non fuiſſe *Galeni* hujuſcemodi phraſim, ſed dubio procul alterius neſcii deſipientiſque authoris : quare prædicti libro merito Spurii, & falſo attributi fuerunt *Galeno*. Sed de his ſatis.

CAP. IX.

De modo depurandi Vitriola *quævis, eaque reducendi ad formam* Vitrioli Romani,

HOminum inſatiabilis animus reperiit artes ; Natura duce, ut atteſtatur *Cicero, primo de Legi.* Vi tamen rationis, qua naturæ exempla ſecutus animus ſolers vias rerum remotas paulatim explorat, inde experiendo uſum agit, & artes adipiſcitur : propterea res ad vitam neceſſarias conſequitur : defatigantur profecto homines more apum, & ſagacis formicæ in hoc vitæ curriculo, ut poſt laborem conquieſcant : idcirco *Cicero de Sen. nam.* dum ſumus incluſi in his compagibus corporis, munere quodam neceſſitatis, & gravi opere perfungimur: Unde *Virgilius* 1. *Georg.* ait,

> ——*Labor omnia vincit*
> *Improbus, & duris urgens in rebus egeſtas.*

Et *Horat. lib.* 1. *Epiſtol.* inquit,

> *Impiger extremos currit Mercator ad Indos,*
> *Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.*

Corporis itaque labore, & animi anxietate ſe accingunt homines, aut egeſtate oppreſſi, aut non modo divitiarum, ſed & opum cupidi, aut virtutibus incumbentes, juxta dictum *Ariſtot.* 1 *Metaph.* omnes homines natura ſcire deſiderant : quæ omnia certa ratione opinantur ad deligenda bona rejiciendaque contraria :

traria: hæc ſunt propriæ dotes hominis, quem Omipotens, & Maximus Deus creavit ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: Idcirco *Cicero de Leg.* & 3. *de Offic.* & 2. *de Natura Deorum*, atque *Ovidius* 4. *Met.* aſſeruerunt unanimi conſenſu, Hominem eſſe animal ſagax generatum à Supremo Deo adminiſtratorem, ac dominum rerum omnium quæ infra Globum Lunæ continentur: unde *Plinius in Proemio lib.* 12. ſcripſit, Summumque munus homini datum; hinc *Galenus lib.* 1. *de uſu partium corporis humani, cap.* 2. & *lib.* 13. *cap.* 11. dixit. Homo eſt ſapiens, & politicum animal, & ſolum eorum quæ ſunt in terra diuina animalibus quæ in terra ſunt, ſed etiam quæ in mari, & in aere ſunt, dominatur, pace non minus quam in bello idoneum, manibus leges ſcripſit, aras & ſimulacra Diis erexit, univerſa artium inſtrumenta conſtruxit. Verum ne egrediar à propoſito nimirum ſuperiores exorſi ſunt elicere Vitriola à mineris, inde Poſteris artem conſtruendi ea inſtituerunt, quam Recentiores ingenioſe auxerunt quibuſcunque potuerunt: hodierno enim tempore eliciunt non modo Vitriola à mineris, & arte conſtruunt ea, ſed ea quoque facta ſolvunt in aquam, ceu in primam materiam, ut retrogradiantur, quæ mox facilius depurantur, & reſinantur, ut more artificum eorum loquar, nam iterum reducunt ea ad formam Vitrioli, ſed meliorem, & ad ſimilitudinem Vitrioli Romani, quod magnifaciunt infectores ad ſericea inficienda, eumque libentius aliorum eligunt, cum enim mollius ac lepidius ſit ad inficiendum abſque eroſione ſericorum: Reliquum eſt promulgare modum quo utuntur ad deputanda Vitriola: Inprimis parant inſtrumenta quæ hujus magiſterii uſus expoſcit; hæc ſunt furni duo ex cæmento, & lateribus teſtiſve conſtructi, quibus duo caldaria plumbea condunt artifices, quorum unum explent aqua communi inde ei ſubjiciunt ignem, ubi vero ferveat aqua immergunt rude quodcunque Vitriolum in illud aquæ Caldarium, & illico fere ſolvitur Vitriolum: Tunc cribra duo ænea crebris pertuſa foraminibus, & manubriis binis fulcita habeantur, quæ manu teneri, & apprehendi poſſint, quorum fundo ſit ſtratum ex fragmentis æruginoſi veteriſque ferri: & ſtatim cum ſolutum fuerit Vitriolum in aquam obruitur unum cribrum cum ferri

fragmentis

fragmentis per medietatem horæ, eaque tranſcurſa extrahatur cribrum, & immediate demergatur alterum cribrum cum aliis ferri fragmentis fundo cribri ſtratis, & ſic per idem temporis ſpatium dimittatur, ut ferveat in caldario, quo elapſo extollatur hoc, & iterum infundatur primum, & ita inceptus ſucceſſive perſeveretur ordo ſingula media hora mutando eadem bina cribra modo unum, modo alterum, donec ferrum penitus devenerit rubeum: quod indicat Vitriolum ære exutum à ferro: Veruntamen animadvertunt addere aquam in caldario ſi fervefcendo defecerit, ubi vero conſpicuum apparuerit prænarratum ſignum expurgationis Vitrioli ex ære, aut adeo ſatis diminutum æs ſit in eo quod lepidius evadere poſſit Vitriolum, tunc aquam Vitrioli ſic præparatam transfundunt è caldario in capſam, aut in ſolium ligneum, ibique dimittunt donec clareſcat, inde eam transferunt in alterum caldarium plumbeum penitus omittendo cribra ænea cum ferro, ea enim non conveniunt præterquam primo caldario, ſubjiciunt ignem mediocrem ex lignis mollibus, & lentis ut ſuaviter ferveat uſque ad perfectam coctionem, quod eveniet tempore decem, vel duodecim horarum in circa, ea autem coctio perfecte agnoſcitur dum aliquot guttæ ipſius aquæ Vitriolatæ effundantur ſuper tabulam ligneam ſiccam, & mundam, ibique frigefactæ dureſcant optimeque concreſcant, tunc perfecte coctam indicant aquam aptam concreſcere in Vitriolum, animadvertere tamen licet ne nimium dureſcant, quod eſſet aduſtionis ſignum, quo in caſu non bene ſuccederet Vitriolum proinde effundunt ipſam aquam in ſolium ligneum, ut clareſcat mox eam transfundunt in ſitulas æneas, quibus concreſcit in Vitriolum forma ſitulæ, ſi vero ſuperfuerit aliqua pars aquæ inconcretæ evertatur in primum caldarium in quo ſit alia aqua Vitriolata ferveſcens dummodo caldarium non fuerit plenum: inde panem Vitrioli ſic appellant eum concretum in forma ſitulæ æneæ eliciunt à forma ænea, & reponunt in vas ligneum inſtar ſitulæ, aut hujuſcemodi aliud, aut in ciſtam vimineam craſſam unius digiti tranſverſalis, quæ conteſta ſit opus exigit ex virgultis per medium exciſis: & ad uſum ſervant hujuſcemodi Vitriolum, profecto cariori prætio aliorum exiſtimatur, excepto Romano, cui

approximatur imo æmulatur eum: præterea ſedimentum quod in fundo caldarii, necnon, & in cribris æneis reſidet poſt decoctionem ſi conflagretur in æs vertitur, nam æris eſt ſubſtantia, quæ ob ponderoſitatem fundum petiit: etenim vero in hac Vitrioli depuratione exeditur ferrum, & commutatur in æs quod infra fuſius exponetur.

CAP: X.

Ut fixetur Vitriolum, *rubefiatque ac fuſile igni tueatur.*

ETſi apertiſſime demonſtratum fuit initio hujus tertiæ deſcriptionis Vitriolum liquabile ac fuſile eſſe abſque accenſione quia in eo conſumpta eſt cremabilis pinguedo ſulphuris, & partes ſulphuris fixas tantum remanſiſſe in eo, cum aliqua humiditate Mercuriali non fixa quæ evaporat igni abſque ulla accenſione, ut jam dictum eſt, attamen hoc ſequitur incommodum quod relinquitur Vitriolum aridum rubeum, & terreſtre adeo quod penitus ineptum eſt fuſioni ignis poſtquam amiſit humiditatem Mercurialem, ab ea enim fuſibilitas emergebat: quanquam in ipſomet Vitriolo vigeat humiditas ſalis fixa, & permanens igni, quæ apparere nequit ni prius diſſolvatur, & à terreſtreitate corporis ipſius Vitrioli rubificati eliciatur auxilio alicujus liquoris: quamobrem perſæpe excogitavi quomodo præparari poſſet Vitriolum, ut totum cum ſua humiditate Mercuriali fixum igni fuſileque permaneret: idcirco inſudavi, & multa expertus ſum, ex quibus denique ſperatum exitum obtinui, nutu Dei omnipotentis, quamobrem,ceu Dei donum aliis largiri cogor: Ecce igitur quod in lucem profero, madefiat Vitriolum aceto rubeo acerrimo non diſtillato, & deſiccetur cinerum calore quod ſepties reiteretur, una die, inde tritum ponatur in ollam novam quæ obturetur luto ſapientiæ quale eſt quo utuntur Chimiſtæ, prædictaque olla igni car-

bonum exponatur per diem naturalem, eo enim temporis ſpatio vertetur in calcem rubeam ſubtilem, quam diſſolvi exigit opus in aceto rubeo ad duplum ſui ponderis, verum in aceto ſolutæ ſint in primis unciæ quatuor ſalis ammoniaci: hinc calx Vitrioli miſta cum ipſo aceto ac in ampulla vitrea recondita, fimo calido contegatur per diem naturalem atque diutius, donec omnino ſolvatur, fluiduſque fiat liquor, qui extrahatur, & linguis filtreis ſenſim ſtillatimque emittatur, demum ſoli, aut levi calore cinerum denſetur, ac iterum concretum ſolvatur in aceto præparato cum ſale ammoniaco, & ſuperiori ordine ſub fimo deinde extrahatur, & colo bis trajiciatur tandem leniter congeletur: hæc autem operationes quatuor vicibus reiterentur, quibus ad unguem ſervatis eveniet equidem Vitriolum rubeum ſubtile, & fuſile igni perſiſtens: Aliam præparationem circumferri vidi, ut infra; Immitte Vitriolum electum in ollam figulinam, quæ luto clauſa atque exiccata locetur furno calido per noctem hinc mane extrrahitur Vitriolum rubefactum, quod licet diſſolvi in quatuor partibus aquæ communis. fiet autem ſolutio iſta per ſe viginti diebus, hinc colatur atque ſervatur: Quidam vero ſtillant filtro, & calore ſemi-ſopito coagulant toties, quod ſuper laminam ignitam poſitum fluat.

CAP. XI.

De Atramentorum *affinitate cum* Metallis.

Etſi anteſcriptis demonſtratum fuit atramenta eſſe media inter lapidem & metalla, imo propriam exiſtere genealogiam metallicam in atramentis: Veruntamen ſat mihi fore non videtur, niſi exempla aliquot hic ſubjiciam, quæ nobis in dies oſtendit experientia ex quibus percipitur atramentorum affinitas cum metallis: Quorum itaque hoc primum patet exemplum

ſi ferrum minutum, prout limatum, aut tenuiſſime laminatum immergatur in aquam, in qua ſolutum ſit Vitriolum, ſive nativum, ſive factitium, dum ſatis æroſum, ceu quod depromptum eſt ex minera plurimum æris continenti, deinceps igni mittatur, ut bulliat per aliquod temporis ſpatium, ut puta duarum horarum, vel circa, aut donec permiſcendo virga lignea aquam atramentoſam eamque agitando percipiatur ferrum prorſus ſolutum, quemadmodum accidit illis qui Vitriola qualiacunque reffinant, ut ſupra dictum fuit, aut ſi laminam ferri jam in aquam atramentoſam obrutam extraxeris poſt debitum ebullitionis tempus non penitus ſolutam, ſed corroſam partim, & rubeam, ut æris colore infectam conſpexeris, accidit enim aliquando non eſſe aquam illam atramentoſam adeo validam, ut penitus laminam corrodere ſolvereque valeat ob minorem Vitrioli quantitatem in ipſa aqua ſoluti, aut quia minori temporis ſpatio ebullierit ferram in aqua Vitriolata, ſive atramentoſa dicatur, prout exigit opus: hæc autem operatio toties reiteratur, quoad ferrum prorſus exedatur quod ſuccedit dum Vitrioli virtus vigeat in aqua, alioquin ſi diminuta, vel conſumpta eſſet ex crebra reiterata operatione adeo, ut nullo colore inficiatur ferrum minimeque excedatur, tunc neceſſario vigoranda eſſet aqua, cum reiterata additione Vitrioli, & ſolutione ejus quod demum ſi ſuperfuerit poſt operam ferri excolatur, & condenſatur in ſimilitudinem Vitrioli Romani: Ferrum vero quod exeſum reſidet inſtar luti decoquitur conflagraturque igni, & in æs verum commutatur: idem quopue evenit ſi ferrum obruatur in aquam atramentoſam quæ non arte facta, ſed ope naturæ propriæ ſit talis: quemadmodum atteſtatus eſt *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex Terra*, ubi ſcripſit quod Smolnitii oppido montis Carpatii ejuſque partis Ungariæ, quæ Dacia nominabitur, cernitur aqua atramentoſa quæ ex puteis hauſta, & in canales triplici ordine, locatos, per quos defluit, infuſa in eam ferrum minutum: Incolæ injicere ſolent, exceditur enim & quaſi lutum quoddam fit quod poſtea in fornacibus excoctum mutato colore vertitur in æs purum, & bonum, in Chalcantho enim eſt initium tranſmutationis ferri in æs, nam & confeſtim color immutatur: eodem

quoque

quoque modo contingit elici aurum à Vitriolo quando idipſum contineat, prout ſæpe vidi ex Ciprio Vitriolo, quod in ſe continebat aurum: quidam enim Chimici igni diſſolvebant eum in aquam communem, vel fontis, vel putei mox in eam ferri lamidas immergebant, ac igni ebullire mittebant quoad laminarum exterior pars exeſa, & auri colore infecta eſſet, quam abradebant, ac eam decidere faciebant in catinum figulinum aqua ſimplici, & limpida fere plenum, & tamdiu hoc opus reiterabant quam diu ferri laminæ eſſent exeſæ, & aurea limoſitate onuſtæ, demum quod ex eis exeſam reſidebat imo catini aſſiccabant ab aqua, & fornace decoquebant uſque ad liquefactionem, quod inde effundebant in canale ferreo cavo aperto proprium aurificum inſtrumento, & reperiebant virgam auream optimam, & ſic de ſingulis cenſendum eſt: aquam vero quæ ſupereſt cum Vitriolo ſoluto decoquunt rurſus inde effundunt, & frigido concreſcit in Vitriolum, at ſatis mitius, quam prius fuerat, & hoc optimum eſt pro infectoribus ſericorum; aliud Vitriolum magis ærofum, viroſumque, & acre conducit lanis lineis, & coriis tingendis, præterea hujus artis Profeſſores hoc periculo probant Vitriolum quodcunque ſit negotio ſuo magis congruens, nam ſi ferrum confricetur ipſo Vitriolo humefacto ſputo, vel aceto, aut alio quovis liquore, & illico inficiatur rubedine æris, aut luteo colore auri, aut alterius metalli veſtigium appareat in ipſo ferro tunc tinctura metallica atque metalli ipſius prædominantis in Vitriolo indicium erit.

CAP.

CAP. XII.

Ex Vitrioli *Proprietater ferrum commutatur in Æs, & quomodo hoc fiat?*

JAm pluribus in locis hujus operis demonſtratum fuit Vitriolum, ſive atramentum Sutorium dicatur ſalis metallici genus eſſe in exteriori parte unius colore exiſtens quoddam, & alterius coloris aliud, tum etiam diverſa juxta qualitatem metalli exuberantis in ipſo Vitriolo: tot enim ſunt Vitrioli differentiæ quot ſunt metalla, licet miſta ad invicem reperiantur nihilominus, ut plurimum ſaphirini coloris eſt aut viridis: etenim omnium magis ſuperabundat æs in Vitriolo, quamobrem conſequitur in occulto Vitriolum continere colorem æris rubeum; ita quod Vitriolum quodcunque in aduſtione fit rubeum, nam talis eſt color æris quod Philoſophi appellarunt Venerem, & hoc ♀ charactere, *viz.* Veneris indicarunt æs, quod incluſum in occultis Vitrioli viſceribus continetur, cujus contactum Mars illico complectitur, & in Venerem cito convertitur per hunc ſalem dictum Vitriolum vulgare: appellarunt ſtillicidium Veneris atque gummam cupri, pro Marte autem intellexerunt ferrum, teſte *Joanne de Rupeſciſſa, lib. de Quinta Eſſentia, cap.* 13. in quo cæteri convenerunt Philoſophi: Unde Poetæ anſam arripuerunt de amore Martis & Veneris ſcribendi, quorum proles eſt Cupido Deus amorum, hic eſt magnus ille conſenſus, & ſpmpathia inter Venerem, & Martem, quos in adulterio deprehenſos Vulcanus ſubtiliſſimo inviſibilique rete colligavit: fictus autem fuit Vulcanus ab antiquis Deus ignis, qui Jovi fulmina, & aliis Diis arma adverſus Gigantes fabricavit: idcirco habita fuit experientia, quod ope Vulcani nempe ignis ferrum in æs optimum, in Vitriolo contentum, colligatur & commutatur

commutatur modo, ut infra exponetur: quamobrem enodatur ænigma à Poetis effictum, ne tamen aliquem magna teneat admiratio ſi pluries repetiero ſolutionem Martis cum menſtruo ſalis metallici,cum neque brevitati inhæream, neque prolixitati innitar, verum publicæ utilitati inſervire animus eſt mihi: occaſio igitur recenſendi multos varioſque effectus, qui ex his eveniunt me cogit repetere magiſteria,ut magis aperiantur,nam ſæpe repetita dilucidiora ſunt, etſi erubeſcunt quidam diſcere aliquid de quo ſemel dictum ſit, nunquam nimis eſt dictum quod ſatis non eſt dictum, eo magis cum in præſentiarum referam menſuram, & pondus, quæ in antecendentibus capitulis non fuerunt explicata nihilominus ſcitu neceſſaria, ac digna ſunt: Quare ad actum practicum propero.

Cape Vitrioli valde ærosi quemadmodum eſt Hungarum aut ex Agort agri Bellunenſis, aut alterius regionis quod rubore inficiat ferrum in fricatione: hujuſcemodi Vitrioli igitur libras mille, & aquæ communis quadraginta ſitulas ſive ſit putealis, ſive fluvialis, ſive fontis, ſive pluvialis uti ciſternæ, harum quælibet ad hoc conducit dum limpida ſit, hæc adinvicem mittantur in caldarium plumbeum cui ſupponatur ignis, ut ferveat aqua, & diſſolvatur Vitriolum, tunc immergatur ferrum fractum, vel laminatum quamvis vetus ad quantitatem librarum centum, & quinquaginta ſtratum in cribris æneis, aut citra cribrum confunditur in caldarium cum aqua Vitriolata, quæ dum leniter fervet ferrum exedit, corroſumque decidit imò caldarii partim etiam coloris æris adhæret ejus ſubſtantia ipſiſmet laminis, quæ elatæ extra caldarium abraduntur cultro: præterea auferatur ſpuma ſupernatans aquæ, & ſervetur immiſcenda aqua ſua Vitriolata ubi poſt Veneris extractionem proceditur ad Vitrioli concretionem,quod ſic evadit lepidius quam antea eſſet, nam Venere exutum à ferro Vitriolum deponit tantam corroſionem: his itaque peractus ubi deſierit infici ferrum poſt abraſionem rubedinis æris deſieritque operari Vitriolum, quia penitus depoſuerit æs, tunc ſenſum caldarium exinaniatur aqua, quæ in alterum caldarium affundatur cum ſpuma jam cuſtodita, & ebullire mittatur donec intumeſcat, & bullas faciat, hæc indicant perfecte decoctam eſſe aquam Vitriolatam

triolatam, & paratam concreſcere in lapillos quod ſatis ſuperius ſuppoſitum fuit, hoc tamen non amplius prætactum, ſcire opus eſt quod Vitriolum ita elaboratum diminuitur in pondere adeo quod quinque partes centenarii ipſius Vitrioli amittuntur ac deperduntur, veruntamen majoris lucri eſt Vitriolum, quod perficitur, majori enim prætio emitur ab infectoribus ſericorum: præterea eſt majoris quæſtus æs quod eliciunt ex Vitriolo, & ferro: nam pro qualibet centena Vitrioli lucrantur artifices decem libras æris pulcherrimi, hoc itaque modo colligatur quod abraſum fuit à laminis, utique etiam quod exeſum reſidet imo caldarii, & utrunque abluunt ab omni terra, & immunditia aqua dulci donec exeat aqua clara tunc exſiccant hoc metallum, & igni fuſionis ut moris eſt liquefaciunt utrunque adinvicem cum ſale nitro, & modico Vitri tuſi: hæc enim abſtergunt, & accelerant fuſionem æris inde Vitrum glutinis inſtar ſupernatat quod forcipe educatur, & illico ſuper æs fuſum aſpergatur modicum ſalis ammoniaci ut ſatius clarefiat tandem effundunt illud æs in Canalem ferreum in quo evenit forma virgæ æris perfectiſſimi, aut ex eodem ære fuſo formantur placentulæ juxta ejus quantitatem, quas appellat vulgus panes æris: hic eſt exitus primi modi nempe convertendi ferrum in æs virtute Vitrioli de quo recenſita ſufficiant; nunc autem alios modos aperiam qui fere ſimiles ſunt primo vel parum diſtantes: etſi primus iſte enarratus magis tritus magiſque in uſu, & approbandus eſt: nunc attendite ſecundum modum:

Cape ferri limati libras viginti locetur in capſulam ligneam inſtar cribri tenuiſſime pertuſam quam recondere opus exigit in ollam aquæ plenam cum libris ſex Vitrioli Hungari, inde bulliant donec fere tota decreſcat aqua, tunc enim reſidebit limatura corrupta inſtar luti cinerei ſublimonati quæ abluenda eſt aqua mox exſiccanda demum igni liquefiet, & in æs vertetur: prædictis, ſequitur tertius modus: Cape Vitrioli validioris nempe valde æroſi libras centum, Aluminis rochæ, ſalis nitri, ſingulorum libras quatuor, Aquæ dulcis libras trecentum, omnia bulliant in Caldario ut diſſolvantur, tunc permittatur aqua parum frigeſieri cujus limpidum clarumque effundatur in alterum Caldarium in quo ferveat cum additione viginti librarum ferri

lima

lima attenuati, & ſic bulliant tempore quo dici poſſet oratio unius credo tunc auferatur ignis penitus, aut caldarium ab igne quod per optime ſupertegatur ſtragulis laneis craſſis rudibuſque, & ita permittatur quieſcere per ſex horas, inde baculo ſpatulave agitetur permiſceaturque, mox iterum operiatur, idemque reiteretur ſingula hora agitando uſque ad horas ſex quibus peractis effundatur tantummodo aqua, deinde tollantur fæces quæ reſident fundo caldarii exſiccentur, & liquefiant igni fuſionis cum ſale nitro, & tartaro crudo juxta ritum, & ordinem fuſorum, vertentur enim in æs perfectiſſimum: Alii vero ferrum cum ſale nitro, ſale ammoniaco, una eum Vitriolo decoquunt quod inde in ſubſtantiam Cupri convertitur: tandem aquam atramentoſam quæ ſuperfuit ebullire mittunt, donec ex tribus partibus binæ tertiæ decreſcant, tunc deponatur ab igne, & in eam demergantur arundines, & rudiculæ, quibus adhærent lapilli pulcherrimi ipſius Vitrioli, quod ubi jam refrixerit ſpatio quatuor, vel quinque dierum concreſcit.

CAP. XIII.

Sulphur Vitriolatum quod elicitur à ferro, alioquin à Neotericis dicitur Crocus Martis.

ETſi ſulphur non modo à ferro verum etiam ab omnibus aliis metallis educi poteſt abſque opere Vitrioli vulgaris, cum eveniat hoc plurimis modis, de quibus hic non eſt differendum, præterquam propoſitum de Vitriolo cujus ope extrahitur ſulphur à ferro, quamobrem æque dicitur Vitriolatum: Hoc tantæ efficaciæ probatur quod ad multas ægritudines ſanandas tam internas, quam externas, maxime conducit: Idem noverunt plerique ex Traſmontanis, ut *Joſephus Quercetanus, lib. Tetras graviſſimorum totius capitis affectuum, cap.* 30. *de Eſſentia &*

variis Vitrioli proprietatibus: & præ cæteris, *Bernardus Penotus* à Portu *Sanctæ Mariæ* Aquitanus, *Tract. de Medicamentis Chymicis*, ubi recenſuit modum faciendi prædictum ſulphur Vitriolatum cui admirabiles aſcripſit facultates: nimirum quicunque referet animum ad contemplationem naturæ duorum mineralium magni momenti ex quibus emergit hoc medicamentum quod appellatur Sulphur Martis Vitriolatum, alioquin Crocus Martis: diſtincte diſcernet, eum dubio procul fieri virium particeps prædictorum mineralium: imò ſi ſingula ſingulis referre voluerit, & conſideraverit, ſicut exoritur ex tenuioribus eorum partibus aſſentiet atque fieri majoris efficaciæ, idcirco magnifaciet eum, quod mirabile equidem dictu,ni dicto experientia fidem faceret, nempe hoc eſſe fixum, & anodinum cum dulcedine conſtat, quamobrem demulcet quaſcunque paſſiones abſque periculo, compeſcitque omnes dolores ac præſertim colicam paſſionem, Cerebri, ac renum affectibus confert, ulcera prava ſanat omniaque remedia præſervativa excellit hoc: quod ſequenti modo paratur, *viz.*

Capiatur Vitrioli ad libitum, & diſſolvatur in aqua communi, ac igni bullire mittatur verum in ebullitione demergantur ferri laminæ, & tamdiu ferveſcere omittantur in prædictam aquam Vitriolatam donec rubeo quodam cæno oneratæ deprehendantur, cujus effectus ratio jam ſuperius demonſtrata fuit, tunc igitur eleventur laminæ rubefactæ, & ab eis detergatur illa tinctura, ita ut decidat in alterum vas mundum, & aqua limpida ſemi-plenum,petet enim fundum inſtar luti rubei: mox iterum laminæ ferri obruantur in aquam Vitrioli quæ confeſtim bulliat inde deradatur tinctura, & hoc tamdiu reiterari exigit opus quoad totum extrahatur ſulphur, demum auferatur ab aqua dulci exſiccetur que, fiet enim inſtar pulveris rubei, at ſi forte aliquid nigri, vel immundi reperiatur ſedulo ſegregetur, & abjiciatur, ſed rubeum tantum colligatur, quod ut perficiatur optimo vini ſpiritu circulari oportet inde ſervari ad opus neceſſitatis, multa enim præſtat corpori humano tam intus aſſumptum quam extra applicatum: præterea ſi hoc ſulphur Vitriolatum deglutiant Gallinæ, ſomno corripiuntur, ac tanquam inebrietatæ eo detinentur per aliquod temporis ſpatium, quæ

demum

demum abſque ullo damno excitantur: etſi alia haberi poſſunt experimenta ingenioſis aliis diſquirenda relinquo.

Eadem ratione præſcriptaque norma educitur tinctura æris ad inſtar effloreſcentiæ dum ipſius æris laminæ mergantur in menſtruo Chalcanthi ſoluti aqua dulci, & olla figulina tecta aliquantiſper ferveant igni, ubi vero ipſas conſpexeris onuſtas effloreſcentia quam viride æris appellant, & alii vulgares voce trita conſuetaque dicunt morellam Vitrioli tincturis aptam, extrahantur laminæ, ac detergantur contracta limoſa effloreſcentia, quæ deorſum colligatur ac uſui externo ſervetur: ruſuſque laminæ ipſæ obruantur menſtruo Vitriolato, & igni ferveant, ut ſupra quod ſæpius, fieri præſtat: idipſumque de aliis metallis eveniet eadem norma: Nihilominus rudiori modo ſucedit alter pro externis operationibus nempe tincturis, ut infra conſtabit.

Cape Vitrioli purificati quantum libet, ſcobis elimatæ Martis dimidium, hæc ad invicem commiſcere, ac pluries molire, exiccareque expedit: præterea fictula ollula indunt maſſam, quam furno reverberii torquent, ut in calcem rubeam vertatur, tunc inde dicitur crocus Martis tincturis potius congruens: quem ſi liquabilem cupiant efficatioriſque tincturæ molunt prædictum crocum cum totidem ſalis ammoniaci irrigando compoſitionem cum aceto, quod ſi ſtillatitium fuerit eo magis condicet, idipſumque præſtabit ſpiritus vini, verum eo ſæpius irrigare maſſam quod magis aridebit, ac exiccare opus erit, tandem affundatur ipſi maſſæ novum acetum, quod quinque digitis ſuper emineat, hinc fimo foveatur per aliquot dies, quibus liqueſcet in aquam rubicundiſſimam, ad inſtar ſanguinis, quæ filtreo colo trajiciatur, & cuſtodiatur pro tincturis.

CAP. XIV.

Ferrum, cæteraque Metalla omnia Artis auxilio revertuntur in Vitriolum quod eſt Metalli Sal.

PLerique ſtudio & induſtrioſa operatione enixi ſunt aliquid artibus adjungere ut augeantur, adeo quod perfectius inventis ac plurimum utilitatis afferant humano generi, ac præcipue ad uſum vitæ valeat: nec vana fuit eorum opinio, nam diu, & multum exercentes complura invenerunt in multis facultatibus, tum etiam noſtro inſtituto ſpectantia, ea tamen egerunt ratione duce, experientiaque victrice ſtipata approbarunt: nimirum quatenus arte, & natura revertuntur metalla in Vitriolum ſingulæ eorum differentiæ, quemadmodum *Geber lib. Inveſtigationis*, aſſeruit à corporibus metallorum diverſa elici genera Vitrioli, *viz.* juxta metallorum differentias: cujus eventus ratio eſt ſatis evidens, in communi enim ſenſu conceptuque verſatur axioma, quippe omne compoſitum verti in ſua componentia, & omnem rem eſſe de eo in quod reſolvitur, ut gelu ex aqua in quam convertitur, teſte *Arnaldo Villanovano in Roſario Philoſophorum*, ubi tractat de inveſtigatione lapidis Phyſici, hanc enim legem Natura ſancivit: Idcirco legitur in *Dialogo Demogorgonis cum Gebro* ex *Joan. Braceſco*, cui titulus eſt *Lignum vitæ*, viz. *Metalla reſolvi in Vitriolum*, nam conſtant ex eo, & generata ſunt ex eo, quare metalla ac eorum venas, & ſcorias rurſus in Vitriolum ducit ars, quod argumento habetur Vitriolum eſſe patrem metallorum; ſulphurque, quo conſtant metalla non eſſe vulgare illud flagrans ſed Vitriolatum cum ſuo Mercurio, hoc autem Vitriolum nominavit Chymicum *Andreas Libavius*, quod etiam aquam ſiccam vocari dixit *Geber*: ſi vero aliquis objiceret hiis forſan

auctoritate Philoſophorum non æque ab omnibus percepta quia videntur, primis verbis, interdum loqui ſulphur, & argentum vivum eſſe principia naturalia metallorum: Reſpondetur neminem Philoſophorum unquam intellexiſſe de ſulphure, & argento vivo communibus, & vulgaribus, imò præ cæteris *Geber*, *Part.* 3. *Summæ Perfectionis*, *cap.* 26. apertiſſime prodidit Sulphur, & argentum vivum in ſua natura non eſſe vera principia metallorum, ſed aliud quiddam quod ſequitur ex alteratione ſubſtantiæ eorum in radice naturali ad ſubſtantiam terream per calorem mineralem, & cœleſtem decoctam, & tranſmutatam in Vitriolum, quod eſt Sal metallorum principium, & origo, ab eo equidem exoriuntur argentum vivum, & Sulphur, inſtar duplicis vaporis, ex quo fit metallorum generatio, quemadmodum ſatis expoſitum fuit prima deſcriptione *de Pyrite, cap.* 1. *de Principiis Metallicis*: quorum fidem facit *Ariſtoteles, lib.* 4. *Metheororum, Text.* 42. ubi diſcurrit de Auro, & Argento, inquit, & generatio iſtorum eſt ex aqua, & terra, & ex vapore utriuſque: ex quibus conſpicuum eſt in Vitriolum reverti poſſe metalla, tanquam in eorum primam materiam, & proximam naturæ metallicæ, neque ulla adeſt ratio quæ id fieri prohibeat, ſed cur in his recenſendis tam notis contero tempus, cum eadem oſtendat experientia quotidiana: & quæ nota ſunt non indigent probatione, teſte *Ariſtot. lib.* 1. *Poſteriorum, & Secundum Phyſicorum*, quibus interim perpenſis opportunum eſt tempus jam ad practicam deſcendere, quæ manuum operatione perficitur: parantur enim metalla in hunc modum ut reducantur in Vitriolum juxta eorum naturam: in primis quodlibet eorum in tenuiſſimas laminas redactum, locari debet furno reflexionis ut vehementiori igne prorſus uratur, quod ſquamæ inſtar cruſtulive azimi calcinetur etſi aurum non ſquamatur, ut alia ſaltem calcinatur, quod ſat eſt, & omnia ſingulaque per ſe calcinari poſſunt ſi in igne reverberentur aut igne, & ſulphure trito, more cimenti, per quatuor horas, quamvis plurimis aliis modis hoc aſſequi poſſit, prout ſalibus aut Pumice, aut Vitriolo, aut ſpiritu Vitrioli, aut ejus vice olei Sulphuris per campanam extruſi, ut exempli gratia.

Cape-

Cape Martis aut alterius metalli in ſcobem elimati unciam, alteramque unciam Spiritus Vitrioli, aut ejus vice olei Sulphuris, aquæ communis binas uncias, omnia ad invicem immittantur in matratium, quod occluſum calidis cineribus locetur, ut ſenſim ferveat per horas ſex, demum frigeſcere ſinito, concreſcet enim in Vitriolum viride ut ſmaragdus ſplendens quod calore ſolvitur, & frigore concreſcit: aut aquis erodentibus, & ſtigiis, aut argento vivo: verúntamen quæ congruunt magis ſunt Vitriolum ſulphur, & aquæ ſtigiæ, & ignis reverberans corpora in calcem, aut in ſquammas; inde quod erit optime reflexum, & in ſcobem comminutum immergunt quidam in aquam communem putei aut fontis, ut ſolvatur, quod ut facilius fiat, mittunt ut ferveat igni, & ſolutum, & frigefactum diſtillant linguis filtreis, quod erit aqua æris ſubſtantia imbuta aut alterius metalli quam coquunt in cado figulino, aut vaſe vitreo ad perfectam cocturam, mox eam reponunt in cellario, ibi enim præ frigore congelatur in Vitriolum ſi pluries reiteretur operatio prædicta hoc dicitur Vitriolum Chymicum: Alii vero ut hoc potius eveniat vice aquæ communis, utuntur aceto ſtillatitio, nam ob ejus acrimoniam majorem vim habet ſolvendi æs calcinatum, aut aliud quodvis metallum quod in aceto itaque obruunt per diem vel quouſque igni ſolvatur inde frigefactum tranſmittunt colo aut linguis filtreis mox præcoquunt ut ſuperiori modo dixi cum aqua fieri ac demum reponunt in cellario donec concreſcat in Vitriolum, pulcherrimum coloris ipſius metalli, quem oſtendit quando ſolvitur in aqua ardenti corroſiva: Etſi hos approbavi modos æque ſuccedere eos enim bonum habere exitum ac in ſummum evadere equidem conſpéxi, nihilominus cum multæ adſint viæ, quæ tendunt ad unum finem, ſic itaque in hac re alterum omnium magis proprium peculiaremque exponam jam recenſito ab egregio Viro *Jacobo Vecherio, lib. 2. ſui Antidotarii, Sect. 36.* ubi ipſe contulit obruere æs reflexum in aquoſum Vitriolatum proprium menſtruum, erigite aures ut intelligatis, & attendite, quod æri ſupernatet decem digitis, & balnei calore ſimul circulentur in vaſe Vitreo quindecem dierum ſpatio, mox calore cinerum diſtillatione diſtrahatur menſtruum, non tamen penitus

penitus deſiccetur, nam imo reſidebit Vitriolum cæruleum, & perlucidum, quod pluries mihi evenit ex Luna, & Sole, & ſic de aliis Planetis terreſtribus ſolutis in aqua ſtigia, & ab eis per ſtillationem per quam leniſſimam extracta felici ſucceſſu equidem conſpexi ſingula eorum verſa in Vitriolum coloris proprii metalli ex quo factum erat; Aliud fit ex ære Vitriolum quod Arabicum dicitur, & ſic de ſingulis cenſeo: modus vero eſt ut infra: Venerem terreſtrem ure cum arſenico, ut in calcem redigatur, quam inde ab eo ſepara ac tenuiſſime mole cum aceto ſtillatitio in quo ſolutus ſit ſal ammoniacus, & Soli mitte exiccari, tunc eam denuo mole cum prædicto aceto ac iterum exiccetur, quod toties reiteretur donec viride quoddam eveniat pulcherrimum: idemque diſſolvatur in aceto acerrimo ſtillatitio, ut ſupra, & fiet inſtar aquæ viridis, mox lento igne diſtillandum eſt acetum alembico Vitreo reſidebit enim in imo vaſis nobile Vitriolum Arabicum, & Veneris ſal: Verum cum tres partes aceti fluxerint alembico, ſi quarta pars frigeſcere relicta fuerit in cellario lapillorum inſtar concreſcit Vitriolum pellucidum, quod ſi convenienti lotione dulcoretur, & igne torrefiat uſque ad rubedinem, ſummopere confert ulceribus quibuſcunque malignis ſanandis, valet ad callos detrahendos, ſi in fiſtulam callo obductam immittatur, & delet omnes carnis excreſcentias, & carunculam in collo veſicæ exiſtentem tollit & abſumit, ſi eum unguento aliquo immiſceatur, & imponatur cum tenui cereolo ut moris eſt, multaque alia præſtat, quæ unuſquiſque in dies experiri poterit.

CAP.

CAP. XV.

Ad ſegregandum, & eliciendum Sulphur à Vitriolo.

EX *Ariſtotelis* ſententia, & omnium Philoſophorum conſpicuum eſt nullum corpus in hoc mundo conſtitutum eſſe ex ulla ſimplici uniformique ſubſtantia: ſed ex pluribus contrariis, & differentibus, quæ etiam ab invicem ſegregari poſſunt, quibus aſſenſit *Galenus*, & hujus fidem fecit *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. loco de Terra Samia*, dicens, nullum reperire corpus queas mixtionis ad unguem expers. Idem aſſeruit *lib.* 1. *de Simplic. Facultat. Medic: cap.* 17. & *lib.* 3. *cap.* 14. nec non libro quarto pluribus capitulis demonſtravit exemplo vini, & aceti, olei, lactis, & ſucci roſarum, omnia licet ſenſu ſimplicia appareant, natura tamen eſſe compoſita ex contrariæ facultatis partibus, quod voluit intelligi univerſaliter de Plantis, de Animalibus atque Metallicis omnibus, utique oculis quilibet percurrere poterit: Verum, & *lib.* 3. *de Alimentorum Facultatibus*, oſtendit lac ſubſtantias habere contrarias, quæ permiſtæ ſunt, & fiunt ex elementis, & qualitatibus contrariis, ut reiterat *Galenus*, *lib.* 1, & 3. *de Temperamentis*, *cap*, 1. Quamobrem omnia quæ dicuntur ſimplicia juxta *Galeni* expoſitionem, *lib.* 5. *de Simplic. Medicament Facultat.* intelliguntur quia talia ſunt natura, nec quicquam ex noſtra induſtria aſſumpſerunt, revera tamen compoſita ſunt, propterea in partes ſimpliciores ſegregari poſſunt: rurſus *lib.* 1. *de Elementis*, ac *lib.* 2. *cap.* 2. reiterat, quod nequaquam eſt ſimplex natura, unde ex *Hippocratis* mente attulit exemplum de lacte, ſic etiam de ſanguine in quibus ſunt partes differentes: verum præter animantia, & vegetabilia ulterius progreſſus eſt de Lapide, & Mineralibus, & de omnibus quæ à natura ſunt conſtituta alterari, pati, & tranſmutari

tranſmutari exiſtunt ex primis elementis: hæc ſunt principia omnium rerum, ipſa enim coeuntia efficiunt, omne corpus gignunt, & alunt, ut latius eſt legere *in Metheoris Ariſtotelis*: cum vero nullum elementorum integrum ſincerumque reperiatur, hinc ſequitur ex eorum miſtione fieri corpora diverſarum partium quod ratione conſtat, & ab omnibus Philoſophis aſſertum præter quod experientia comprobatum habemus in omnibus præſertim mineralibus, nam miſta ſunt ex terra, & aqua, & utriuſque vapore: idcirco atque ſeparari poſſunt: quod ut in conſpectu ſit, Vitrioli exemplum proponitur: etſi multa naturæ ſecreta legeſque promi poſſunt pro dilucidatione, & perſpicuitate noſtri propoſiti, nihilominus ſat erit ut revertamus ad Vitriolum, & ab eo aſſumamus exemplum univerſale, nam inde de cæteris omnibus cenſendum erit: Vitriolum appellavit *Geber* aquam ſiccam, & habitum eſt tum ab ipſo, cum etiam à cæteris Philoſophis pro origine genealogiæ metallicæ; & conſtat ex diverſis partibus contrariis, nempe ex Mercurio, ſale, alumine, & ſulphure, & in ea reſolvi conſuetum eſt artis adminiculo, & ipſius naturæ gratia cujus veſtigia ad unguem ſequi operæ-pretium eſt: quamobrem ut omnibus palam ſit ſejungere partes omnes ipſius Vitrioli aperte ſuis locis quibus erit occaſio demonſtrabimus: in præſentiarum vero pandere licet modum ſeparandi ſulphur ab eo, quod pluribus modis fieri expedit, ut infra.

Capiatur Vitrioli cujuſlibet generis portio ad libitum, & obruatur in aquam fontis ſive putei affuſam in matulam Vitream, aut in ollam fictilem plumbeo linimento obductam, vulgus appellat Vitreatam, & mittatur igni ut caloris ejus vi bulliat, & prorſus ſolvatur, mox deponatur ab igne frigeſcenſque colo tranſmittatur, inde modico aceti aſpergatur cujus opere decidet fundo ollæ ſulphur Vitrioli, hinc levi motu effundatur aqua, demum excipiatur ſulphur per ſe quod imo vaſis reſidet, & exiccetur atque uſui ſervetur ampulla vitrea opilata, ut ab omni immunditie tueatur: Alii miſcent aquam cum Vitriolo, ut puta Vitrioli libram cum triplo aquæ in vaſe æneo, & ad ignem mittunt, dum vero bullire conſpiciunt aquam, affundunt aceti cyathos quatuor juxta morem, & uſum Medicinæ, qui tamen

complent, integrantque poculum quod eſt cyathus vulgaris ſatis diſtans à menſura cyathi Medicorum, hæc volui dixiſſe ne aliquis decipiatur in menſura, nam errores operando commiſſi faciunt ſæpenumero evaneſcere opus ; ſed revertamus ad inceptum, jugiter itaque bullire permittunt ſpatio quartæ partis horæ, quo tempore ſeparatur ſulphur à Vitriolo, & petit fundum unde frigeſcere permittunt, mox evacuant aquam, & colligunt ſulphur, quod quidam, inane, exiſtimabant poſſe ex ſe liquefieri igni, & in æs verti, tandem vero animadverterunt fruſtra laborari in hoc, cum fieri non poſſit præterquam cum ferro vel alio metallo modo ſupra expoſito : Alii vero ſolvunt Vitriolum in aquam communem ebullitione pro ut moris eſt, inde vas ab igne deponunt, & injiciunt calcem vivam recentem ad quantitatem trium nucum, mox finunt per diem naturalem quieſcere,inde elapſo hoc termino evacuant aquam pedetentim, & colligunt ſulphur, quod abluunt à calce, tandem exiccant eum, & ſervant, & pro fixo habent : Alioſque conſpexi ſolvere Vitriolum in aquam communem regula præſcripta, mox ut fundo ſulphur decidat aſpergunt oleo tartari menſtruum Vitrioli omittendo acetum, & calcem nam tartari oleum gerit eorum vicem, & præcellit ; unuſquiſque tamen morem gerere poterit qui magis ei arridebit.

CAP. XVI.

De modo extrahendi Argentum Vivum à Vitriolo.

Reliquum eſt nunc demonſtrare modum, quo eliciatur à Vitriolo argentum vivum, cum non modo ex metallis, verum etiam ex metallicis rebus complurimis extrahi poſſit, quod præſertim ex Vitriolo evenit, hoc enim eſt genealogia metallica facta ex ſulphure, & argento vivo, quemadmodum ſatis demonſtratum fuit ; quare ratio ſuadet hoc, quod inde

experientia

experientia docet atque certiorat ut compoſita quæcunque ſolvantur dividanturque ab invicem, & in ſua componentia vertantur: etſi quamplurima huic magiſterio congrua ſunt nempe ad extrahendum argentum vivum à corporibus prout ſunt Tartarum, tum crudum cum etiam calcinatum conferat, & ipſius oleum ac ſal, & alumen fæcis: Sal armoniacus, borax chryſocollave, calx viva, & recens lotium ac ejus ſal volatilis, acetum diſtillatum, & ſale tartari acuitum, & aqua vitæ, aut ſpiritus vini tartarizatus, fuligo camini, & hujuſcemodi alia præſtant in hoc, aut calcinatione, cementatione, aut ſublimatione, aut ſolutione cum aquis ac menſtruis corrumpentibus, aut diſtillatione cum vivificantibus, veruntamen varia ſunt enarrata, quæ huic magiſterio occurrunt, variuſque eſt eorum uſus, & modus operandi, quanquam ad unum, & eundem finem omnia tendant, idcirco ſingularem modum eliciendi argentum vivum à Vitriolo demonſtrabo, ut infra.

Cape lapidis calamitæ unciam, olei è ſulphure, olei vitrioli, & olei ex tartaro ſingulorum binas uncias, teratur tenuiſſime lapis calamitæ, & commiſceatur oleis, quibus addatur aceti acerrimi exacte diſtillati unica libra, mox hoc menſtruo imbibatur Vitriolum dephlegmatum deſiccatumve, quod paulatim ſoli molendo fiat ſæpius imbibendo quoties exiccetur per octo dies continuos, hoc tandem ponatur in matula vitrea parva, & co-operiatur capitello conjungaturque vaſe recipienti, & ſtipatis juncturis ſubjiciatur ignis furno initio lenis, inde ſenſim augeatur donec difluat argentum vivum: ſupereſt agere modum ſegregandi ſalem, & alumen ab ipſo Vitriolo, ſed hic non datur locus, nam abſque extrema calcinatione Vitrioli fieri nequit prout accidit in diſtillatione ipſius olei, quapropter tunc jure divulgabitur modus eliciendi ſalem à Vitriolo calcinato; attendite itaque deſcriptionem eliciendi oleum, & ibi reperietis ſalem cum ſuis facultatibus.

CAP. XVII.

Ad effingendum novum Vitrioli genus.

TAnta eſt hominum aviditas in omnibus,quibus delectantur, quod nunquam expletur in eis, neque ſatiatur cupiditatis ſitis, ut æque dixit *Cicer. in Parad.* mente cogitant ac jugiter inquirunt quid agere, & aſſequi poſſint; etſi corpori optatum exequi prohibeatur, quod perſæpe accidit, illico tamen occurrit, ut diſcurſu ſaltem omnia conſequi videatur, aut vagari delectatur ea enim ad Cælum uſque pervolat, & circumſpicit celeriterque æquora tranſit, terras univerſique urbes percurrit: Veruntamen cupiens diuturnam ſitim explere ea ſaturari nequit ni prius aliquid arripiat: neque tunc vix expletur, quin aliud novi optetur: idcirco *Plinius lib.* 12. *Naturalis Hiſtoriæ, cap.* 1. ſcripſit, Ut eſt natura hominum novitatis avida: ſic & *Ovidius lib.* 4. *Metamorph.* eleganti carmine prodidit,

——— *Dulcique animos novitate tenebo*:

Curioſitas hæc agit ut homines ſemper aliquid multum, aut diligenter curent, ſive in bonum, ſive in malum,utinam vero in bonum, ut decet, & opus bene vivendi expoſcit, diligentia adhiberetur, qui enim hac cura utuntur ad res bene gerendas gloria, & laude inſigniuntur, & maxime alios excellunt, qui virtute plurimum præſtant; præter quod opibus abundant: oppoſitum vero evenit illis, qui nullam callent virtutem,nullamque didicere artem, neque ulla utuntur induſtria, iis nullus eſt quæſtus, ſed pauperes ſunt, & omnibus modis miſeri vivunt: etſi nec divites tamen ſive opulenti fortunæ bonis nimis fidere poſſunt ſuis divitiis, qui vitio cæci propter patrimonia vivunt, cum ſæpe ea, & omnem hæreditatem à parentibus relictam effundant, nam fortunæ bona ſunt hæc caduca, & incerta ut ipſa fortuna eſt, quæ ceu cæca facit atque cæcos quos complexa eſt: ſatius eſt igitur virtute procurare bonum, quod honeſta pariter, & utilia complectitur (ut habemus ab *Ariſtotele, lib.* 1. *&* 3.

Ethicorum) bonum animi profecto eſt virtutis gloria, rerumque geſtarum omnibus fortunæ bonis præſtantior: hac virtutis induſtriæque cura fuerunt multa à Recentioribus reperta, & nobis innoteſcunt, quæ veteribus ignota defuerunt: quis enim antiquorum novit æs elici à Vitriolo, neque ſulphur ab eo ſegregari ac eo minus metalla in Vitriolum redigi, neque aliud Vitrioli genus ſcivit priſca ætas præterquam ſuperius enarrata: Sacra numina teſtor neminem veterum legiſſe, ni memoria fallor, qui de his tractaverit: cum neque *Dioſcorides* ullum egerit verbum, neque *Galenus*, non *Ætius*, non *Paulus Ægineta*, non *Serapio*, neque *Avicennas*, ac ſummatim nemo hujus vel alterius ſectæ noticiam horum attulit, quod ſciam, quorum equidem inventionis gloria ætati noſtræ tantum attribuenda eſt, tunc Italis, cum etiam Tranſmontanis: præterea nuper ex Tranſmarinis quidam Syrii advehunt ad nos quoddam Vitrioli factitii genus novum pulcherrimi coloris ſaphirini taxillorum forma ceu chriſocollæ mineralis, quod Venetiis in plateis *Divi Marci* venundant pro medendis oculis equorum male affectis efficax: hoc appellant ipſi Syrii tuthiam indam, quamvis ab omni genere tuthiæ ſatis diſtet, indam vero dicunt quia ex India olim transferebatur in Syriam, ac tandem ad nos, nunc autem ex Boſſina Dalmatiæ parte habetur: Veruntamen brevi fiet in hac celeberrima civitate, cum in dies ſentiam de magis divulgari: etſi aliquis hujus magiſterium occultare conatur, non patiar ego quin humano generi reddatur acceptum gratis ab Omnipotente Deo: improbus enim eſt qui beneficium aſſumit, & reddere neſcit juxta *Plauti* Poetæ Comici lepidam ſententiam: ejuſdem animi fuiſſe *Galenum* indicant, quæ dixit *lib: de Uſu Theriacæ ad Pamphil.* ruſtici hominis illiberaliſque eſſe duco rem celare quæ ad ſalutem hominum maxime conferat: quamobrem ne deſim officio jam incepto quod eſt ſatisfacere, & opitulari hominibus virtuoſis, aperiam modo componendi hujuſcemodi Vitrioli novum genus, quod ut fiat. Capiatur ſalis nitri per quam purificati, ſalis ſodæ pariter depurati, aluminis rochæ, aluminis fæcis è vino, chryſocollæ naturalis limaturæ æris, aut æruginis raſilis vulgo viridis æris ſingulorum æqualis portio:

hæc

hæc omnia trita commolitaque ponantur in olla fictili, & affundantur urina, & aqua in ſufficienti quantitate, & igni exponantur, ut ferveant quoad decreſcerat tertia pars, tunc deponatur olla ab igne, & colo tranſmittatur quod ſolutum eſt abjiciendo fæces, hinc in cellario, id eſt infimo loco quippe frigido, & humido reponatur ſolutum ut quieſcat, nam brevi temporis ſpatio concreſcet, prout Vitriolum in magnos lapillos forma fere quadrata oblonga colore cæruleo ſubviridi, ſubſtantia magis denſa quam ſit Vitriolum, & ſolida inſtar lapidis, liqueſcit tamen in aqua vel alio quovis liquore, & aſtringendi facultatem habet eſiccandi, & abſtergendi: prout facile agnoſcet qui non aurificis ſtatera neque populari trutina, ſed ratione examinabit ingredientia componentiaque hujuſcemodi Vitriolum, quod quanquam effictum, & ſophiſticum videatur, quia in ejus compoſitione nullum ingreditur Vitriolum ſed aliorum commiſtione apparet adulteratum, ut ſæpe fit oſtentationis, & queſtus cauſa: nihilominus ſapit naturam Vitrioli, particeps enim eſt radicalis ejus ſubſtantiæ, & naturæ, quatenus ex ære conſtat, & alumine quod Vitriolo cognatum eſſe diximus ſuperius ex mente *Georgii Agricolæ*: etſi alumen coloratum appellari poſſet, quod etiam effingi novimus ſequenti modo in memoriam enim mihi rediit ſolviſſe in aquam ſtygiam Veneris partem demittaturque ſolutio: Inde Vulcani aluminis chryſtallini novenæ partes in lympham communem obruantur, quoad leni calore ſolutum conſpiciatur, mox ad invicem commiſceantur ſolutiones ambæ, & in matula vitrea connexis capitello ac recipienti quartam partem liquoris effluere calore molli expedit: demum tollatur capitellum, & ſublata ab igne mattula, imo in cellario per quam frigido, & humido ſita immittantur virgulæ, ut eis concreſcendo adhæreant lapides fucati colore adulterino Vitrioli pulcherrimi: quod paucis diebus eveniet: ſed de his tranſeat ſermo, cum ſatis dictum ſit, & rurſus ad Vitriola quæ à mineris eliciuntur reverſi tanquam noſtrum propoſitum, & quæ ſuperſunt exequamur.

CAP.

CAP. XVIII.

Atramentorum conſenſio inter ſe atque eorum Diſſenſio.

QUicunque diſquirere exacte voluerit cauſam affinitatis atramentorum cum metallis ex facili cognoſcet communem eſſe materiam utriuſque generationis eorum, quam tamen percipiat diverſimode præparatam à Natura: ob quam diverſitatem tot oriuntur differentiæ, quæ alibi uberius fuerunt explicatæ: quas recenſere hic non datur occaſio, cum neque metalla in præſentiarum egeant alia explicatione, ſed eis omiſſis congruum exiſtimavi diſſerere de atramentis tantum, ea quoque metallica ſunt imo metallorum genealogia; idcirco eorum præſens inſtitutus eſt ſermo: Unde primo conſequitur, & neceſſario præcedentibus inferre, inter ſe conſenſionem habere atramenta, & ad invicem convenire ob communem eorum materiam, nam, ab una eademque radice proveniunt quamobrem conſimilis naturæ, & facultatis ſunt, cujus mihi fidus eſt teſtis *Galenus lib. 4. de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap.* 1. præter quod experientia comprobatum fuit, nempe annorum decurſu atramenta cuncta inter ſe commutari ob eorum convenientiam, alioquin enim nulla fieret eorum commutatio, quam ſæpe ego vidi hic Venetiis ſeduloque obſervavi Vitriola officinis mercatorum detenta à quibus paſſim venundantur præ antiquitate, in Chalcitim verſa, ac eadem inde longiori tempore in Myſim partim mutata conſpexi: Idipſum quoque intuitus ſum evenire in Pſeudochalcity aromatariorum hujus ſæculi: quanquam hoc ſit rubei lateritii coloris, veruntamen albo colore, prout eſt Chalcity effloreſcere animadverti: at commutationis prædictæ fidem fecerunt veteres, & novi Scriptores, quorum exempla ſunt ſatis vulgata, & præcipue *Galeni* Philoſophi profecto præſtantiſſimi, & ideo unuſ-

quiſque

quiſque legere poterit nono ejus libro, *de Simplic. Medicam. Facultat.* quare relinquam ea, cum olim plane à me oſtenſa fuerint : habita igitur cognitione per quam nobis patet convenientia atramentorum inter ſe, ceterum eſt differere quemadmodum exigit occaſio, quali ratione diſſentiant inter ſe atramenta cum nuper aſſertum fuerit ejuſdem naturæ exiſtere ea, quare aliquis ſuſpicari poſſet, ut contradictionem implicaverim : Verum facilis ſolutionis erit objectio, ſi memoriæ prodita fuerint, quæ ſuperius expoſita fuere : nihilominus ut moroſis omnibus ſatisfiat, repetam utrunque veriſſimum conſtare nempe inter ſe convenire cuncta atramenta quatenus exiſtunt ejuſdem materiæ, & naturæ, rurſus quoque inter ſe diſſentire ea conſpicuum eſt, non autem, quia unum exiſtat materia alteri contraria, cum ex una, ac eadem omnia conſtent, ſed differunt tantum ſecundum magis, & minus ob depurationem, & decoctionem eorum majorem, vel minorem, nam ob majorem decoctionem naturalem craſſiſſimum factum eſt Sory, & aliorum terreſtrius adeo quod lapidoſum eſt : Miſy vero tenuiſſimum eſt, & non lapidoſum eſt : ſed Chalcity locum tenet medium inter Sorym, & Miſym mediamque facultatem habet inter ea, & ſingulatim omnia hæc habent differentes colores jam proditos locis ſuis, etenim vero ſingula eorum aſtringunt, & eo magis calefaciunt, & ſiccant prope quartum ordinem adurunt adeo carnem, ut eſcharam excitent : horum vero Sory magis urit, & magis aſtringit, minuſque Miſy, & inter ipſa medium operatur Chalcity : hæc autem de atramenti metallici differentiis ſufficiant ; opportunum enim eſt, ut accedamus ad atramentum Sutorium, quod etiam metallico convenit, quatenus ab eo derivatur, quemadmodum alias explicatum fuit, & in eum convertitur tractu temporis, nihilominus hoc etiam differt ab eodem : factum enim eſt atramentum Sutorium ex ſubſtantia atramenti metallici ſoluta à pluvia percolata, & depurata à natura ; hinc concreſcit atramentum Sutorium magis dilutum, & minus terreſtre quam ſit metallicum, præter quod Sutorium eſt magis lucidum, & acerbum, idcirco multo magis aſtringens calidum, & ſiccum conſtitutum eſt in tertio gradu cum levi acrimonia : quapropter cum non ſit hoc

adeo

adeo calidum, & ſiccum, prout exiſtit metallicum, illud enim urit calefaciendo, & ſiccando in quarto ordine: conſequitur etiam quod Sutorium non ſit adeo potens urere carnem quemadmodum metallicum agit: quare non modo Priſci, verum & Neoterici aſſeruerunt equidem atramentum metallicum conſumere carnem eamque urere, & eſcharam facere, ſed atramentum Sutorium unanimes cuncti ſenſerunt eſſe molle, hoc enim caliditate digerit extenuat, & ſiccat ſimulque aſtringendo contrahit carnes exprimendo ab eis ſuperfluum humiditatem, eamque abſumendo conſtipat condit, & ſervat carnes humidas à putrefactione: veruntamen debilius hæc omnia agere poterit Vitriolum coctile, hoc eſt tertia differentia ipſius atramenti Sutorii ipſum enim infirmius imbecilliuſque aliorum eſt, nam quod arte fit decoctione artificiali ceu repentina ac violenta plurimos amittit ſpiritus exhalantes, & ita jacturam patitur, & ideo *Dioſcorides*, & *Oribaſius* ſcriptis prodiderunt, quod nullum medicinæ uſum præbebat antiquitus ob ejus imbecillitatem, ſed tantummodo ad infectiones, & denigrationes habitum erat in uſu: ex hactenus prædictis igitur non erit, ut quis amplius ambiget atramenta cuncta naturæ cognationem habere, atque inter ſe ipſa ſecundum magis, & minus differre.

CAP. XIX.

Atramenta non præparata conveniunt exterius alioquin vero interius aſſumpta ſunt pernitioſa, & ſuſpecta.

CUm nullum fere medicamentum à metallis, aut metallicis dicamus immune ſit non immerito inter medicamenta, locus datur Atramentis quoque, ea enim mineralia ſunt, ſeu

metallica dicantur, quæ omnibus metallicis conveniunt,quemadmodum ſuperius diffuſe explicatum fuit, præſertim Deſcriptione prima *de Pyrite*: Idcirco veteres multa ex eis medicamenta compoſuere diverſimode tamen: ea enim quandoque ſimplicia adminiſtrarunt, & interdum compoſita, & ſimplicia quandoque cruda rudiave,ſecus etiam nonnunquam præparata: quamobrem differere expedit quid referat ſub hac diverſitate in uſum habere ea, & quomodo, vel qua ratione magis huic vel uni, aut alteri conveniant: In primis itaque ſcire licet atramenta cruda qualia à mineris effodiuntur, eruunturque à terra omni alia præparatione expertia, validiora eſſe acria urentia, & exedentia, teſte *Galeno lib.* 4. *de Simplic. Medicament. Facultat, cap.* 18, & 19. ubi prodidit exemplum atramenti metallici, *viz.* Chalcitis, Miſy, & Sory, ibique inſinuat prout omnibus legere licet interius aſſumpta non poſſe in corpus diſtribui, ſed accenſa à calore corporis potius ſpatio temporis exurere ventrem non aliter quam lapis, ferrumque ignitum; præterea ipſe *Galenus lib.* 2. *de Arte Curativa, ad Glauconem, cap.* 2. repetit, ita ubi malignum ulcus, & cum putrilagine fuerit: talia enim acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale eſt Miſy,& Chalcity,& Arſenicum,& Calx, & Sandaraca, etenim non aliter quam ignis adurunt hujuſcemodi medicamenta, ſæpius vero ubi iſta ceſſerint ipſum ignem adhibemus: ex his deprehenditur approbaſſe *Galenum* hujuſmodi medicamenta extra corpus adminiſtrata adverſus pernitioſos morbos: & è converſo ex ſupradictis conſpicuum eſt reprobaſſe talia medicamenta interius exhiberi: non æque igitur atramenta rudia interius deglutiri, neque tuto devorari poſſunt præ rationibus oſtenſis à *Galeno*, quibus aſſenſit *Avicennas,lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 47. *de Atramentis*, ita aſſerens, Si cruda atramenta, ut dixi, omnique præparatione expertia propinentur interius noxia ſunt pulmoni, & ventriculo præſertim Alcocotar deſiccat, adeo pulmonem ut interficiat: nam venenoſa qualitas exiſtit in eo: præterea in *lib.*4. fen. ſexta, *Tract.*1. *cap.* 11: prodidit ex potu atramentorum commoveri tuſſim vehementem quæ perducit ad Phtiſim: idcirco *Galenus lib.* 6. *de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos, cap.* 1. differens de con-

fectione

ſectionePharmaci ex malis punicis,& aliis ſtomaticis dixit atra-
mentum Sutorium Stomaco noxium eſſe : mox *lib. 7. cap.* 1.
ubi tractat *de affectionibus partium reſpirationis*, ita ſcripſit, Ma-
rina enim balnea, & ſulphurulenta, & aluminoſa, & atramen-
tum Sutorium olentia ac bituminoſa, propterea quod fortiter
reſiccant inepta ſunt ; & *lib.* 8. *de Compoſ. Pharmac. ſecundo*
loc. ut ſupra, *cap.* 3 *de mente Aſclepiadis*, ait, atramentum Su-
torium contrariæ penitus homini naturæ eſt : idipſum repetit
lib. 13. *Methodi medendi*, *cap.*20. etenim ſtomachus ob excel-
lentiam ſenſus, qua præditus exiſtit, prout nervoſus inſuavia
acriaque ferre nequit, quapropter æque *Galenus* damnavit atra-
menta cruda quatenus acria, & inſuavia, ſunt quare interius
aſſumpta obſint, & perniciem afferunt : ſecus autem exterius
applicata operantur, exterius enim tuto, ac utiliter admini-
ſtrantur, & proſunt citra noxam plurimumque conducunt ſi
quid aliud ad morbos contumaces debellandos, quorum fidem
nobis fecerunt ſcriptores clariſſimi non modo veteres, ſed eo-
rum etiam tempore inferiores, qui atramentorum differentias
& vires limitarunt, eaque tum ſimplicia cum & compoſita aliis
admoveri docuerunt, prout datur occaſio, & de his multa le-
guntur exempla in *Avicennam*, *lib*, 2. *Tract.* 2. *cap.* 167. de
Colcotare, & Chalcity ubi ſimplex, & crudum atramentum in
ſcobem redactum adhibetur ſuper fraudulentum, & ambulati-
vum ulcus, adurit carnem additam, & inducit eſcharam ; &
quandoque atramenta miſcuit cum aqua Coriandri forma lini-
menti, quo ſi liniatur heriſipilla, & formica inquit ſummopere
eis conferre : & ſuperius *cap.* 47. dixerat Colcotar, quod voluit
intelligi pro Miſios quemadmodum jam demonſtratum fuit,
heriſipillæ conferre, ulcera ambulativa,& formicoſa ſiſtere, ſca-
biem & ſahafat ſanare,fiſtularum callum tollere: præſertim naſi,
ac ipſæ fiſtulæ ſanantur,ſi in eis immittantur licinia melle linita,
& atramentis tritis obvoluta, & aliis ulceribus naſi, & aurium
conferunt : necnon oris gingivarumque ulcera, herpetem he-
ſtiomenum, & apoſtemata prava curant, dentes à corroſione,&
à putredine arcent, commotoſque ſtabiliunt, & corroborant ;
præterea ſi cum vino cliſterizetur atramentum rubeum confert
ſciaticæ : Verum equidem quamplurima hujuſcemodi exempla

ſcripta nobis reliquit *Galenus* pleriſq; ipſius operum locis præcipue *lib.* 2. *de Arte Curativa, ad Glauconem, cap.* 2. ubi enim velit repellere, & citra dolorem exſiccare approbat Chalcitim oleo roſato diſſolutum, quod iterum laudat *cap.* 10. ejuſdem libri, *in cura Cancri* : præterea *lib.* 4. *de Compoſ. Medicam. per genera,cap.*5, & 6,& 7. ac 13. necnon 14. ſcripſit *ex mente Andromachi*, tum etiam *Aſclepiadis*, & *Heræ*, emplaſtra conferentia ad ulcera putrida antiqua maligna cacoete, phagedena, chironia, & diſcepulata, hæc autem emplaſtra conſtant atramentis nempe Miſy, Sory, & Chalcity, & Chalcantho ; & *lib.* 5. *de Compoſ. Pharmacor. ſecundum locos*,tradidit medicamenta ex atramento Sutorio, Miſy, & Chalcity ad lichenas conferre ; & ad dentes motos ſtabiliendos juſſit terrere atramentum Sutorium cum oleo inde eum radicibus dentium admovere ; & ad coroſos dentes compoſuit atramentum Sutorium cum cera, aut melle : atque idem aſſeruit *lib. de Remediis paratu facilibus*, & *lib.* 6. *de Compoſ. Medic. ſecundum locos, cap.*1. dixit ad omnia ulcera oris maligna conferre atramentum Sutorium ; & *cap.* 2. addit *ex Archigene*, & *Heraclide* valere ad cruſtas oris, & ex *Antonio Muſa*, & *Sorano* retulit *Galenus* omnia atramenta valere adverſus anginam, hinc etiam *cap.* 3. ad omnia ulcera putredinoſa conducere ſcripſit ; mox prodidit ex *Apollonio* conferre ad aphtas albas, & nigras, hæc ſunt in ſuperficie oris ulcerationes putredinoſæ depaſcentes & malignæ,& ab iſto pravo affectu Nomæ appellantur, & ſic *cap.* 4. aſſeruit conferre ad gurgulionem, ſive Vueam inflammatam, & laxatam : præterea *lib.* 3. *de Compoſ. Medic. ſec. loc. cap.* 1. dixit, conferre iſta medicamenta ad aures ulceroſas, & humore madidas : & *cap.* 3. *ex mente Aſclepiadis*,& *Scribonii* largi literis tradidit pharmaca ad ozenas, & polipos conferentia quæ conſtant Miſy, Chalcitide, & Sory, & atramento Sutorio : Verum de his ſatis pro exemplis propoſitis : nunc enim tempus eſt tranſire ad alterum caput in quo exponetur, an ſi præparata atramenta vel alterius compoſitione temperata poſſint interius, & tuto exhiberi.

CAP.

CAP. XX.

Atramenta arte, aliorumve miſtione caſtigata, & temperata poßunt tuto exhiberi per os.

LIcet explicatum fuerit ſuperiori capite veteres Medicos damnaſſe interdum Atramenta interius aſſumi, caute tamen ac diſcrete animadvertendum eſt, non abſolute reprobaſſe ea, cum perſæpe ea quoque propinare conſueverint ipſi maximo ægrotantium auxilio; & ideo unde hæc eveniat differentia, diſquirendum eſt, in primis vero audiamus à *Galeno* cauſas propter quas ipſe reprobaverit Atramenta, *lib.* enim 8. *de Compoſitione Pharmacorum ſecund. locos, cap.* 3. *de Stomaticis Pharmacis interne aſſumendis*, ab *Aſclepiade* ſcriptis, ubi diſcurrendo inquit graveolentia omnia inſuavia, & acria,& quæ ſubſtantiam habent multum ab humana natura diverſam ſtomachum ſubvertere ſolent, ob ejus ſenſibilitatem: ea autem inter hujuſcemodi naturæ recenſuit non modo Atramenta eſſe, verumetiam medicamenta quæcunque purgantia, cæteraque omnia naturæ noſtræ adverſa: quamobrem ait atramentum ſutorium contrariæ penitus homini naturæ eſt, hinc proſequitur eodem capite, ſed paulo inferius, ex mente *Hippocratis*, qui in pleuriticis exhibebat purgativum medicamentum ex veratro nigro, correcto miſtoque aliis quæ odoratas qualitates, uti aromatum, habent quemadmodum Cinamomum, & Caſſia, & quorundam ſeminum in ciborum uſum venientium, prout aniſum, apium, daucus, cuminum, & ſeſeli: præterea addit ipſe *Galenus*, quæ ſequuntur, *viz*. apparet enim quod in his miſcendis maxime odorem ipſorum reſpiciat, quo medicamentariam vim quæ hominis naturæ contraria eſt, mitiget, & obtundat: eandem ſententiam repetit *Comment* 2. *in Hippoc.*

de

de ratione victus in acutis Morbis, 182. F. G. ubi ait, Purgantium enim medicamentorum omnium natura corporum, quæ purgantur naturis contraria eſt, atque ut quiſpiam dixerit, lætalis ac pernitioſa, conſuevit autem *Galenus* appellare pernitioſa, quæcunque corporibus noſtris noxia ſunt; eiſque necem inferre poſſunt, & enim cum diverſi generis ſint, quædam eorum corrigi, & aliorum admiſtione demulceri poſſunt, ita ut poſtea ſalubria evadant medicamedta adverſus corporum ægritudines. & de his locutus eſt *Galenus* in hoc loco, & ſic voluit intellixiſſe de illis, quæ rudia, & abſque ulla correctione nobis noxia, & pernitioſa ſunt; quæ mox correcta utilia fiunt: nam alia pernitioſa ſunt, quæ deleteria dicuntur, hæc nullum in medicina uſum habent, nullo namque modo corrigi poſſunt, ut corporibus utilitatem præbeant, ea imò interimunt venefica ſua facultate prope occulta qua naturæ humanæ adeo contrariantur, ut quantumvis paucum de eis vel ore deglutitum aut olfactum, ſive exterius applicatum nullo modo concoqui poſſit, alterari, neque expelli, ſed partem potius ſibi conjunctam corrumpere, reliquaſque circumjacentes ex conſenſu afficere tentans, donec totum animal ſit extinctum, niſi virtus patientis valentior ſit, aut alexipharmacis occurratur, hæc omnia apertiſſime diſtinxit *Galenus lib. 6. Hippocratis, de Morbis vulgaribus, Com. 6. Aphor.* 5. cujus verba propria ſunt iſta, ſed exiſtimabit fortaſſe quiſpiam purgantium quoque medicamentorum materiam inter mortifera eſſe cenſendam, nam & hæc ultra modum exhibita nos interficiunt: quod ſi conceſſerimus conſequens etiam erit ut Alexipharmaca, & Theriaca ſint in pernitioſis numeranda, quia ea quoque tollere homines queant, niſi quis parum eorum omnino aſſumat; quamobrem medici multa medicamenta non mortifera vocare videntur, quod ipſorum temporibus quibuſdam utilitas neceſſaria ſit, ea vero appellare deleteria, id eſt pernitioſa quæ nullo unquam tempore ægrotis hominibus, aut bene valentibus opem ferunt; nam neque Aconitum, neque Argentum vivum, neque argenti Spuma, neque Marinus Lepus, in corpus aſſumpta ullum nobis afferunt emolumentum, non æque tamen dixit *Galenus de Argento vivo*, at venia dignus eſt cum generoſe faſſus ſit

nullum

nullum ejus feciſſe periculum, uti legitur *lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* his itaque *Galenus* nos docuit, medicamenta non eſſe temere propinanda cum alioquin ipſa ſoleant naturam alterare, quemadmodum ipſe *Galenus* aſſeruit *lib. 5. de Simplic. Medic. Facultat. cap. 1.* præterea *lib. de Venæ ſectione*, inquit, purgantia medicamenta magnum periculum habere adjunctum; mox *lib. Quos, & Quibus Purgare conveniat, cap. 25.* inquit, omnia medicamenta purgantia ventriculum ledunt: quare conſuluit, *Comment. 2. de ratione Vict. acut.* pro præcipua cautione ne offendatur Natura, ut præparetur medicamentum purgans quod datur, ut purum non ſit, ne-ve ſincerum, ſed aliis quæ malitiam ipſius hebetare poſſunt miſtum ac temperatum, ne medicamenti vis os ventriculi attingat & ledat: & in *lib. Hippocratis, de Humoribus, Comment. 1.* recenſuit corrigenda eſſe medicamenta, idcirco odorata admiſcere ſolemus, ne ſola medicamenti facultas ventriculi os attingat, admiſcentur autem ſemina quæ vim medicamentorum obtundant, ipſorumque actionem non impediant: unde cum vellet *Galenus* reddere rationem, cur Veteres Medici miſcuerint multa ſimplicia medicamenta, dixit *lib. de Theriaca ad Piſonem, cap. 5.* illos ex cognitione naturæ ſingulorum edoctos reperiiſſe, & quæ intentis erant qualitatibus aliorum miſtione remittenda, quæ acribus hebetanda cenſuiſſe: ex quibus conſtat varie paranda eſſe medicamenta pro varia eorum natura, nec-non pro varia partium, viſcerumque corporis temperatura, juxta *Galenum* præſertim *lib. 5. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 12.* adeo ut medicamenta omnia quamvis calida extreme, vel frigida ſint, ſive alia pharmaca purgantia dummodo temperentur, & in exigua quantitate ac tempore congruo adminiſtrentur interius atq; tuto propinari poſſunt: quorum exempla pleraque habemus in *Galenum* præcipue *lib. 3. de Temperamentis, cap. 3. & 4.* aſſeruit enim ipſe multa ex iis quæ intro ſumuntur certo tempore, & certa quantitate, ac aliis miſta conferre, ſed è converſo intempeſtive, & largius ac ſola abſque aliorum correctione exhibita, ledere: & inde prodidit exemplum haberi ex cibis, igni, medicamentis, ac tandem omnibus quæ corpori occurrunt; hoc itaque ordine ſi à cibis inceperimus nobis con-

ſpicuum

ſpicuum erit explicaſſe *Galenum* loco nuper ſupracitato, multa quæ prout nutrimentum comeduntur, & in ventre concoquuntur, & in venis in ſanguinem vertuntur, attamen illa cuti impoſita eam erodunt atque exulcerant, quemadmodum ſunt ſinapi, muria, allia, & cæpæ, eodem autem loco animadvertere nos docuit ipſe cauſam hujus differentiæ, aſſerens ſi allia, ſinapi, & ſimilia citra alium cibum ſola aſſumantur intus multum moleſtiæ, & mordicationis ventriculo allatura eſſe, quamobrem palam eſt ut tam interius quam exterius eadem ſit in eis facultas operandi, *viz.* urendi, & exulcerandi, quæ tamen vis prohibetur, aboleturque admiſtione alterius ſucci dulcis, vel cibi ſi comedantur, etenim conſuetudo eſt comedendi hujuſcemodi acria cum aliis cibis, & ſuccis admiſta ex quorum ſocietate in multas partes diviſa quoquo verſus ferantur, cum uno loco non permaneant, ſed varie diſtribuuntur, & acrimoniam amittunt, nam celeriter, & eorum concoctio, & partium ſeparatio perficitur, ita ut quod conveniens in eis eſt aſſimiletur quod ſupervacaneum, & acre per alvum, urinas, & ſudorem excernatur : juxta vero ordinem inceptum ſequitur loqui de igne, ubi *Galenus* aſſeruit ex mediocri flamma nos juvari cum nonnunquam opus ſit ea, ex qua immodica vero urimur eodem modo oppoſita, tamen qualitate attulit exemplum aquæ, hæc enim contrariæ qualitatis igni exiſtit, idcirco ait frigidæ potio quæ mediocris eſt confert, quæ immodica eſt maximam affert leſionem : hinc itaque *Galenus* æquiparavit hujuſcemodi naturis, & qualitatibus medicamenta, nempe igni quæ calida ſunt, & aquæ aſſimilavit ea, quæ frigida ſunt ; & ideo inquit, quid miri eſt eſſe medicamen aliquod adeo calidum poteſtate, ut ſi multum ejus ſumatur, ac in vacuum corpus inferatur erodat prorſus uratque, ſin vero exiguum ſit, & cum his quæ vehementiam ejus remittunt conjunctum non modo nihil incommodi afferat verum etiam calfaciendo juvet : lachrimam enim vel Cyrenaicam, vel Medicam, vel Parthicam ipſam quidem per ſe citra incommodum ſumere non eſt, at ſi omnino exigua, vel cum aliis in tempore congruente ſit ſumpta magnopere conducit : aliud adducit exemplum medicamenti, in cujus compoſitionem ingrediuntur Cantharides, quod medicamentum

hydericis

hydericis prodeſt, quamvis cantharis ipſa veſicam exulceret, verum ubi per ea quæ admiſcentur caſtigata eſt ac corpori quod plurimo humore gravatur tum offertur illum per urinas expellit, idem aſſeruit *lib.* 3. *de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi paucum ex illis multis miſcetur bonis atque utilibus, illa quidem velut manu ducunt, rodere tamen nequeunt præterea expoſito exemplo medicamenti cujuſcunque calidi accedit *Galenus* ad alterum exemplum frigidi medicamenti aſſerens Meconium, quod eſt ſuccus papaveris mutare ac ſtatim vincere corpus noſtrum calorem natiuum extinguere, & necis periculum afferre, omnia tamen id genus medicamenta ſi exigue ſint data, & una cum his quæ vehementiam frigoris eorum caſtigare valeant nonnunquam uſum aliquem corporibus noſtris præſtant, idem quoque atteſtatus eſt *Comment*, 2. *in Hippocratem de ratione Vict. acut.* ſic itaque ait, ut autem liquoris papaveris mandragoræ, & alterci, atque aliorum hujuſmodi multorum, quæ & ſubſtantia, & viribus nobis adverſa, & perimere corpora noſtra apta ſunt exiguam portionem aſſumentes magna ex illis percepta utilitate perfruimur:nunc reliquum eſt recenſere idem aſſenſiſſe *Galenum*, *de Medicamentis purgantibus*, eodem enim loco præallegato præter alios plurimos locos dixit ita etiam purgantium medicamentorum quorum eſt noſtris corporibus natura contraria exiguam ſubſtantiæ partem amputantes ad commodum utimur, ac præter *Galeni* auctoritatem adeſt *Dioſcoridis* teſtimonium, cæterumque ſcriptorum, tum veterum cum & Neotericorum à quibus multa fuerunt deſcripta exiſtere perniciоſa ante eorum correctionem, quæ mox emendata aliiſque admiſta, & aſſumpta in pauca quantitate fuerunt inde ſalubria medicamenta, veluti poſtea comprobavit experientia quorum aliqua in exemplum adducam exordium capiens à Scilla, eam enim cenſuerunt Clariſſimi Scriptores crudam humano corpori noxiam eſſe propter vehementiam virium ejus, quæ diverſimode tollitur juxta *Dioſcoridis* ſententiam, ac prout docuit *Galenus* 8. *de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi dixit, præſtat autem aut aſſam, aut elixam ſumere, ſic enim virium ejus vehementia exolvitur : modum autem elixandi, aut aſſandi ſcillam facile eſt videre apud prædictos auctores : fiunt paſtilli

ex ſcilla cocta, & erui farina, hinc ſcillini dicuntur paſtilli qui ingrediuntur in compoſitione Theriacæ Andromaci deſcriptæ à *Galeno*, *lib.* 1. *de Antidotis*, *cap.* 9. & *lib. de uſu Theriacæ ad Pamphilianum*; nec-non *lib. de Theriaca ad Piſonem*, *cap.* 11. præterea conſtuitur eclegma, id eſt, lambitivum ex ſucco ſcillæ crudæ, & totidem mellis, teſte *Galeno*, *Documento de puero Epileptico*, & *lib.* 7. *de compoſitione Medic. ſecund. loc. cap.* 6. *ex Aſclepiade ad Dyſpnoicos*: mittitur *Scilla aſſata in compoſitione Hieræ Hermetis* deſcriptæ à *Meſue*: ex ſcilla infuſa fit vinum ſcillinum, uti legitur in *Dioſcoridem*, fit quoque acetum ſcyllinum ſatis approbatum à *Galeno lib.* 9. *de compoſ. Medicament. ſecund. loc. cap.* 2. adverſus ſplenis affectiones, & uteri: ex aceto Scyllino, & melle fit oxymel Scylliticum, hæc omnia ſunt hodierno tempore in frequentiſſimo uſu, interiuſque aſſumuntur ea ubi exigat neceſſitas: nunc vero ad cætera properemus: & quamvis ſuperius tractatum ſatis fuerit de *Meconio*, auctoritate *Galeni*, in ejus quoque aſſertionem addam ibi aliquid de Opio, ambo enim procedunt ex una & eadem planta Papaveris nigri, & ideo ſunt ejuſdem naturæ, & facultatis mortiferæ differunt atque inter ſe, nam opium validius eſt, & ſtillata capite ipſius papaveris nigri, cujus ſtella, & cutis in ſuperficie capitis papaveris, cultro fit inciſa, & ita colligitur lachryma, quæ cum ex ſe inſpiſſetur, & concreſcat cogitur in paſtillos; Meconium vero ignavius eſt opio, & fit meconium quando capita papaveris nigri, & folia in mortario tuſa ſint, mox ab eis ſuccus prælo exprimatur, ac inde in paſtillos ut ſupra cogatur: ex Opio tamen multa eveniunt ſuffragia in medicina nam ingreditur in confectione utriuſque Philonii, nec-non Athanaſiæ magnæ, & Requies magnæ Nicolai, Mitridati Damocratis, & Theriacæ Andromaci, atque in compoſitionem pillularum de Cinogloſſa, cuncta hæc celeberrima ſunt in uſu Medicinæ; ſed tranſeamus ad Scammoneam inter mortiferas connumeratam, hæc tamen correcta, & aliis admiſta aſſumptaque interius ad ventris purgationem plurimum valet, recenſuit *Galenus*, *lib.* 14. *Methodi Medendi*, *cap.* 17. Romæ exhibuiſſe clam, ac deceptione Scammoneam Mulieri cuidam Illuſtri quæ patiebatur herpetem in malleolo, & indigens ex-

purgatione

purgatione corporis renuebat, penituſque abhorrebat medicamenta, tamen ipſa aſſenſit *Galeno* perſuadenti aſſumere ſaltem Serum lactis, in eo autem clanculum minimum Scammoniæ miſtum exhibitumque fuit, exinde invita expurgata fuit, & ad ſanitatem redacta ope Scammoniæ quæ pleriſque aliis componendis uſum habet, ingreditur autem tum Electuariis multis, cum & Catapotiis ſeu pillulis dicamus, quemadmodum ſunt Electuarium Indum Majus, & Minus Meſue, Diaphenicum Meſue, Electuarium utrunque ex pſyllio, *viz*. unum deſcriptum à *Joanne Meſue*, alterumque attributum Montagnanæ, Electuarium Epiſcopi, Roſatum Meſue, de ſucco roſarum Nicolai, Confectio Hamech, Diaprun. ſolutivum, Electuarium de Benedicta ſimplex deſcriptionis Nicolai, Diacarthamum Nicolai Florentini, Diarob cum reubarbaro auctore Tuſignano, Diarob cum Turpeto : at pilulæ quæ recipiant Scammoneam in earum compoſitione ſunt Pilulæ Agregativæ, Aureæ, Cochiæ Raſis, pilulæ lapidis lazuli, de quatuor reb. Magiſtrales : de fumo terræ, de Opoponaco Meſues, Fœtidæ majores Meſues, ſine quibus : De nitro Alexandri Tralliani : præter autem iſta quæ ſunt in communi uſu ſolent in cidoniis pomis Aromatarii coquere Scammoneam quam ita præparatam appellant Diagridium : his vero omiſſis referam Euforbium, Elaterium, Colocynthidem, Lathiridem, Titimali ſpecies, Thimeleam, Chameleam, Mezereon, Ciclamen, Pſyllium, Tapſiam, Turpetum, Elleborum, lapidem Armenum, & lapidem Lazuli, ſingula hæc noxia ſunt, mox tamen præparata fiunt medicamenta ſalubria, quæ propinantur vel in Electuariis, vel Pilulis, vel Trociſcis : ſed dum iſta percurro licet comminiſci de ære uſto, de flore æris, ac de ſquamma æris, hæc enim habent naturam venenoſam quibus tamen veteres uſos fuiſſe ad purgandum, aſſeruit *Gabriel Falloppius, lib. de Medicamentis Purgantibus, cap. 66.* præterea legere eſt *Cornelium, lib. 2. cap. 12. de Dejectione*, inquit, dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut ſquammam æris ; quod ut clarius pateat adducam *Galeni* ſententiam, *lib. 1. de Naturalibus Facultatibus, cap. 13.* inquit enim florem æris, & ſquammam æris, & ipſum æs uſtum, & chamedrin, & chameleonta corpus in aquam re-

 ſolvere

ſolvere hidropoſque ab his juvari; & *lib. de Theriaca ad Piſonem, cap.* 4. ait aloem, & æris ſquammam expurgare totum corpus; idem prodidit *lib.* 3. *de Simplic. Medicam. Facultat. cap.* 15. ante eum vero *Dioſcorides lib.* 5. approbavit æs uſtum cum melle delinctum, vel cum hydromelite potum,eodemque modo laudavit ipſe florem æris aſſumi, nam extrahere dixit humorem craſſum: ejuſdem ſententiæ fuerunt alii graviſſimi Scriptores, prout *Oribaſius lib.* 7. ait, Squamma æris educit aquoſa per inferna convenit hidropibus proſequitur inde flos æris craſſa, & pituioſa educit per inferna: eadem cuncta aſſeruit *Paulus Ægineta,lib.*3. *cap.*48. *de Aqua inter Cutem*,ubi magnopere commendavit Squammam æris inter medicamenta aquam educentia; & paulo inferius ſimiliter approbavit æs combuſtum intus aſſumptum: ſed audiamus *Ætium Tetrabili, Serm.* 3. *de Purgatione, cap.* 53. æris ſquammam in mellicrato dato non ſolum aquoſos, ſed etiam flegmaticos humores educit: his quoque aſſenſit *Avicennas, lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 231. inquit enim ſi æs uſtum bibatur cum hydromelle ſolvit aquoſitatem abſque nocumento: nonne laudavit ſquammam æris intus aſſumptam *Alexander Trallianus, lib.* 9. *cap.* 2. *de Aſcite ac ejus curatione*: ne tamen his reſiſtat aliquis dicens in uſum nos habere hodierno tempore alia medicamenta prædictorum lepidiora, quæ veteribus Græcis ignota fuere, prout ſunt Tamarindi, Senna, & Ægyptia Siliqua, quam Arabes Caſſiam fiſtulam nuncupant, & alia hujuſcemodi medicamenta: verum explicatur ibi conſpicuam, & univerſalem fuiſſe veterum ſententiam de quibuſcunque medicamentis purgantibus, cum & Veteres ipſi in duplici genere conſtituta habuerint medicamenta purgantia, nempe quæ valenter ſolvunt, & in minori quantitate adminiſtrantur, alia vero quæ mediocriter ac leniter purgando alvum ſubducunt, quare lenientia dicuntur iſta; utraque tamen maximam nobis jacturam facere poſſe aſſeruerunt: cum & lenientia adaucto eorum pondere in vehementer evacuantia facile abire poſſint: præterea nonne Tamarindi aciditate ſua ventriculo debili, & frigido officiunt: nec Senna ventriculo admodum accomoda eſt, & Caſſiam adhibere tantum abeſt, ut proſit, ut ſæpe-numero noceat cum imbecillia,

& levia inteſtina habentes lædat in illis enim torſiones flatus, & dolores concitat, & aliquando compertum fuit uſque ad ſanguinem ſolviſſe: quapropter purgantia omnia vel ſolutiva, aut lenientia ſint, ſi recte illis utamur conferunt, alioquin accidit oppoſitum: Jam vero expoſitis quamplurimis exemplis rationibus & authoritatibus nixis quibus probantur medicamenta tum purgantia, cum & alia diverſa noſtris corporibus noxia, & inepta fieri inde ſalubria medicamenta, & noſtro ſcopo ſatisfacere, quando cum aliis conſolantibus componuntur, quæ exceſſus corrigunt, & mediocritatem adducunt; ut facile & ſine moleſtia operentur; reliquum conſequitur eiſdem probare Atramenta fieri correctione medicamenta optima, quæ intus aſſumpta, ubi caſus exigat, maximam utilitatem afferunt, quemadmodum & citra rationem, & abſque recta correctione, non ſunt temere propinanda, etſi *Galen.* 8. *de compoſ. Pharmac. ſecund. loc.* dixerit, Atramentum ſutorium contrariæ penitus homini naturæ eſſe non tamen dixit putrefactivum eſſe, cum non ſit equidem tale; neque venenum, aut lethale; ſed corrodens tantum ſi craſſum ſit, diutius immoretur, & copia ſit multa, & ideo *Galenus lib. 6. de compoſitione Pharmacorum ſecundum locos, cap.* 1. *de confectione Pharmaci ex malis punicis, & aliis Stomaticis*, jure optimo dixit, ſi vero Atramentum ſutorium admiſtum ſit non valde deglutire oportet confectum Pharmacum, præterquam ſi juxta ſtomachum, aut alvum ulceroſam affectionem fieri ſuſpicemur, quin etſi in ipſo ore maligna ulcera fiant, præſtant ex Atramento ſutorio medicamenta; ſufficit autem drachma ad prædictam compoſitionem admiſta, in qua unam mellis libram conjici eſt relatum, ſed & plus quandoque recte injicitur ad ulcera putrefacta: prædictis itaque *Galenus* apertiſſime approbavit aſſumi Atramenta per os, & docuit nos componere ea quibus quoque conferat Pharmacum ex eis compoſitum, explicavit inde ſeptimo *de compoſ. Pharmac. ſecund. loc.* fere in calce capitis ultimi recenſuit aliud Pharmacum ex mente *Eugenii*, conferens ad Orthopnoicos, Tuſſientes, peripneumonicos, tabeſcentes, ægre ſpirantes, & hepaticos in cujus Pharmaci compoſitione ingreditur bona quantitas Myſios, quod eſt prima ſpecies Atramenti metallici, prout legenti

conſpicuum

conſpicuum eſt ex hoc autem pharmaco juſſit exhiberi cochlearium cum aquæ Cyathis, duobus aut tribus, ſi res urgeat ante, & poſt cibum: *Janus Cornarius Comment. in Hippocratem, lib: de Natura Muliebri*, approbavit Myſim intus aſſumi,ſic dicens, ſi concipere nolit Myſios fabæ magnitudinem aqua dilutam bibendam dato, & per annum non concipiet: præterea nonne ingreditur chalcitis uſta tamen in compoſitione Theriacæ Andromaci Senioris, ſicuti legitur in *Galenum, lib. 1. de Antidotis, 2. part. Elegiæ*, Chalcitimque uſtam conſociare juvet, & in deſcriptione Theriacæ Junioris Andromaci, *cap. 7.* ejuſdem libri ſequuntur iſta, Rubricæ lemniæ, Chalcitidis uſtæ, & *lib. de Theriaca ad Piſonem, cap. 10.* repetitur chalcitidis uſtæ quod & *lib. de uſu Theriacæ ad Phamphilianum* eſt ſcriptum, ex quibus plane conſtat poſſe tuto adminiſtrari Atramenta correcta, & præparata, corriguntur autem pluribus modis,quemadmodum prodidit *Galenus, Commen 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulgaribus Morbis, Text. 19.* ubi tractat de materia medicinali, dixit fit igitur interdum ut corporibus ipſis ſponte natis ad curationem ac ſalubrem victus rationem utamur. Interdum vero ut in materia præparanda nos aliquid faciamus;ut quædam decoquamus, quædam aduramus, quædam lavemus, aut prius condiamus, aut prius humectemus, aut refrigeremus, aut aliquid aliud hujuſmodi efficiamus: modum itaque condiendi Atramenta ſcriptum nobis reliquit *Galenus 6. & 7. de Compoſit. Pharmac. ſecund. loc.* ut ſupra,nempe admiſtione aliorum conſolantium, ſed præcipue mellis veluti fecerunt *Dioſcorides, Avicennas*, & *Serapio*, ubi approbarunt Atramentum ſutorium cum melle, vel hydromelle aſſumptum ad enecandos aſcarides, & vermes: verumetiam præparantur per modum lavandi, prout jam expoſitum fuit ſuperius, *cap. de prima differentia Atramenti ſutorii, quæ à Neotericis Coparoſa appellatur*, ibique tractatum fuit de ejus præparatione cum crebra lotione facta aqua roſata ac quomodo eam tunc ita præparatam propinent adverſus diram peſtem: eodem fere modo Cornarius etiam conſuevit aqua diluere Miſym mox eam intus exhibere; perſimili modo *Magnus Galenus ſecundo, de Compoſitione Medicam. per genera, cap. 2.* docuit conterere metallica præſertim Atra-

menta

menta eaque acri aceto vice aquæ pluribus diebus allevigare in ſole calido ignis loco, unde ait quod in eis mordax eſt miteſcere virtutemque nihilo fieri minorem, imò bonitatem augeri cum tenuriora fiant: hinc proſequitur aſſerere ſi comburantum, & combuſta ex aceto levigentur multo præſtantiora fiunt, quapropter tertio *de compoſit. Medicament. per genera, cap.* 3. ait, eſt igitur valentiſſimum metallicum ex his conſtructum unam partem crudæ Chalcitidis habens duas Miſyos ſimiliter crudi, tres æris Squammæ: Invalidiſſimum unam itidem Miſyos, & Chalcitidis, ſed utriuſque combuſti, & mox quarto *de compoſ. Medicam. per genera, cap.* 1. prodidit, atque hoc etiam memineritis quod combuſtis elotiſque mordicatio quæ prius adfuit edomatur ac interit: & quamvis *Galenus* locutus ſit ibi de remediis externis conferentibus vulneribus, & ulceribus putridis, exempla tamen ſcripſit univerſalia quæ inſtituto noſtro ſatisfaciunt, eo magis cum paulo ſuperius probatum fuerit locutum fuiſſe *Galenum 6. & 7. de compoſitione Pharmacorum ſecundum locos, de Pharmacis* interius aſſumendis compoſitis autem cum Atramentis: hæc itaque uſtione, & lotione caſtigata mitiorem lepidioremque naturam acquirunt, adeo quod ſine morſu munere ſuo funguntur, quemadmodum aſſeruit *Galenus, lib. de Theriaca ad Piſonem, cap,* 16. inquit enim multa in arte medicamenta quamdiu priſtinam ſuam naturam retinent acerrima eſſe, & noſtris inimica corporibus longus uſus nos docuit, hæc domita ignis vi ad curationem fiunt utilia, nam & Chalcitis cruda corpus adurit, & cruſtas facile excitat, combuſta vero ulcera cicatrice concludit, nam multa ignis commercio meliora redduntur: quæ luculenter expoſuit *Avicennas, lib.* 2. *Tract.* 1. *cap.* 5. aſſerens omnes quidem medicinas acutas ſi adurantur amittere acuitatem ac malitiam, reſolvitur enim ignea ſubſtantia quæ in eis erat infixa, ſicut Atramentum, & Colcotar; cujus contrarium accidit illis quæ ſunt ſpiſſæ ſubſtantiæ, nec in eis reperitur virtus calida, nec acuta, quæ tamen per aduſtionem acquirunt virtutem urentem ceu lapides, ex quibus fit calx, idem accidit de Tartaro, *Serapio* autem inquit omnia mineralia per uſtionem meliorari præterquam ſal, fœx vini, nitrum, & calx, attamen omnia uſta ſi

laventur

laventur mordacitatis expertia fiunt, & quanto magis laventur, tanto magis moderata redduntur, quæ abſque mordacitate exſiccant: ejuſdem ſententiæ fuit *Oribaſius, lib.* 15. *pag.* 639. noſti præterea omnia uſta ubi lota fuerint moderatiora minuſque mordacia reddi: eadem aſſeruit *Galenus* 9. *de ſimplic. Medic. Facultat.* ubi tractavit de Chalcity, & de Calce, & capite de Metallicis medicamentis; ex prædictis igitur ſatis patet Atramenta per uſtionem ac lotionem domata amittere vim igneam corroſivam, at in univerſum moderata fieri adeo ut minime mordeant, quibus tamen virtus aſtrictoria non penitus aboletur exſiccatoria, vero tuetur placida, & temperata, ita ut non modo utilia tuta, & ſalubria verum, & neceſſaria ſunt prout medicamenta quæ interius exhibita adverſus multas ægritudines conferunt, veluti pluribus in locis explicatum fuit; ſed præter alias ægritudines, memini efficacia eſſe his qui ſanguinem expuunt; atque ſi cum hermodactilis incorporata ſub lingua detineantur, ranulam ſanant: multaque alia commoda præſtant, jam hucuſque recenſita pleriſque teſtibus tam ex eis qui priſcis ſæculis dixerunt, quam qui inferiores atque noſtro ſæculo ſuperſtites fuerunt, qui non fruſtra limitarunt Atramentorum vires ac differentias.

CAP. XXI.

In multis Cibariis percipitur qualitas, & natura Vitrioli quemadmodum, & in Atra bile in Corporibus moſtris ſuperabundanti.

EX præhabitis conſpicuum ratumque habetur requiri ordinem in rebus, quippe in doſi, & modo adminiſtrandi medicamenta, hoc etiam diſcrimine, veluti ſint præparata, vel

ne perpendere licet: cum enim corpora noſtra lædantur quandoque non modo à medicamentis, tum metallicis cum alterius generis, verumetiam à cibariis temere inordinateve aſſumptis: alioquin diſcrete uſitata ſummo auxilio ſunt: Verumenim conſiſtit opus in diſtincta cognitione gradus qualitatis ipſius rei, & quocunque modo adminiſtretur: nam ſi corroſiva ſit qualitas, contemperari tamen ratio perſuadet, experientiaque docet; at nonne pleriſque utimur in condiendis cibis, eſcis atque potionibus quibus veſcimur ad reſarciendas vires, & ad vitam noſtram tuendam, quæ tamen habent vim aliquam corrodendi, prout Saccharum, Mel, Sal, Acetum, Citria mala, Aurengia, Limones, & in vino Tartarum,& hujuſcemodi alia: etſi hæc nobis tanquam neceſſaria ac perutilia in frequentiſſimo uſu habita ſunt: nihilominus ſi intueamur ex ſaccharo,& melle, quanquam lauta ſint, diſtillari aquam, quæ margaritas diſſolvere poteſt, nec-non auri ac pariter argenti folia aut eorum ſcobem: ſi melle etiam liniatur cuprum adeo corrodit eum, quod facit viride æris: Veruntamen atque mel facile vertitur in ſanguinem pari modo ut vinum, & caro, & lac, teſte *Galeno lib.* 3. *de Temperamentis, cap.* 4. melli autem proximum eſt ſaccharum, ut placuit *Galeno, lib.* 7. *de ſimplic. Medicam. Facultat.* ex his Julepi, Sirupi, Eclegmata, Electuaria, & alia medicamenta fiunt, quæ in corpus recepta affectibus medentur: alia vero condita parantur ad alimenta, & ad ſaporis gratiam, præter quod omnia quæ in his obruuntur diu quoque cuſtodiuntur ſervanturque: verum atque ſale communi quotidie utimur in cibis qui genus humanum ſuſtentant, eis enim ſuavitatem quandam cum mordacitate inducit ſal, quare epulas magis appetere agit rectamque coctionem efficit, ac prout balſamum à corruptione corpora tuetur: nihilominus corrodit & ipſum ferrum, æs, plumbum, ſtannum, cæteraque corpora ſolidiora, hominis corpore, præcipitatque argentum vivum: quamvis ſal temperate adminiſtratum ſit adeo naturæ gratum quod nil ſatius optari poſſit, ita ut abſque eo eſſet fere imperfecta, idcirco *Galenus* præ aliis locis, *lib.* 3. *de Alimentorum Facultat. cap.* 41. ſcripſit ſalem condire cibos, & *lib. de ſimpl. Medicaminib.* ait, ſalis virtus eſt quod omnibus cibis admiſtus

convenit, & orexim facit, faſtidium avertit, & nauſeam prohibet: Sequitur nunc animadvertamus eſſe limones, citrea, ſive medica mala, auranciaque tam in conviviis grata, & dapibus uſitata: præterea Medicinæ uſu inter ſalubria cordialiaque habentur, ut puta Syrupum ex ſucco citri acido cum Julepo, id eſt Saccharo aqua diſſoluta, & albumine ovi clarificato, hujuſcemodi Syrupus extinguit ſitim, febribus peſtilentibus ſummopere præſtat, & omnibus à flava bile ortis, ut aſſerit *Joannes Meſues, lib. 3. ſect. 2. de Syrupis*: verum multis aliis affectibus confert, quemadmodum & Syrupus de corticibus citri, ſyrupuſque de limonibus, hæc affinitate congenera ſunt præditaque exiſtunt tenuitate, acetoſitate, & acredine, ita ut uniones, coralia, & quæ lapidea ſunt, facile temporis ſpatio, & calore temperato diſſolvant: nihilominus cibis aſſumpta citria, limones, & aurancia, quævis eorum cruda aut condita, & quovis modo eſa tantum abeſt, ut obeſſe poſſint quam maxime proſunt cum revera venenis adverſari certum ſit, ejuſdem ſententiæ legitur fuiſſe *Plinium, lib. 23. cap. 6.* idcirco *Galenus, lib. 7. de ſimplic. Medicament. Facultat.* ait, Citrium editur; & *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus, cap. 37.* repetit edi citrium, & præſerrim cum aceto, & garo, ut ſapor excitetur ac facilius coquatur: proinde progreditur ipſe *Galenus* approbare ſuccum expreſſum è Citro, & medicamentis immiſtum, quæ per os aſſumuntur, hæc autem omnia habemus experientia, & continuo uſu; præterea ex limonibus quibus nil ſit diminutum ſublimatur aqua per alembicum vitreum, quæ in potu hauſta urinas ciet, calculoſque ſolvit, frangit, & expellit, lumbricoſque necat: exterius vero applicita faciei maculas tollit, & nitorem conciliat: Verumetiam ex floribus odoratis arancii elicitur aqua per organa vitrea quæ æpota ſeſqui-unciæ pondo ſudorem excitat, & adverſus febres opitulatur, ut recte ſenſit *Rembertus Dodoneus, lib. de ſtirpium Hiſtoria*: Reliquum eſt diſquirere de aceto, & tartaro, quæ ambo proveniunt ex vino, etſi ex utroque fiat tartarum, origo tamen, & fons equidem eſt vinum, idipſum vero poteſtate ſanguinem appellari, ſcripſit *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 4.* eo quod facile fiat ſanguis proprium vitæ fulcimen ſi ſobrie hauriatur; ubi vero

corrum-

corrumpatur vinum acceſſit, quare *Galenus lib.* 1. *de ſimplic. Medic. Facult. cap.* 17. differens de aceto, aſſeruit eſſe vinum mortuum, amiſit enim ſuavitatem vini atque ejus vigorem, & acquiſivit acredinem, hinc alii nuncuparunt ipſum vinum acre, quod vulgo indicat acutum ex qua voce mutato, v, in e, exiſtimarunt quidam non ab re denominari acetum: in hoc magna percipitur acciditas cum acredine qualis cernitur in phlegmate ſive ſpiritu dicas Vitrioli ita ut convenire videatur Vitriolum cum aceto, quamobrem in aceto ſpiritum Vitrioli latere placuit *Joſepho Quercetano in lib. Tetras*, quod replicat in Phamacopœa Dogmat. ubi apertiſſime dixit inter omnia vegetabilia acetum proxime ad naturam Vitrioli accedit: tanta itaque deprehenditur in aceto aſperitas viſque quod in tabem margaritas reſolvere experientia habitum eſt, quemadmodum prodidit *Plinius lib.* 9. *cap.* 35. ubi attulit exemplum *Cleopatræ* Ægypti Reginæ, quæ duos immerſit uniones maximos in aceto mox ſolutos exhibuit *Antonio* in cœna qui joco abſorbuit eos; Aliud vulgatum celebreque exiſtit exemplum *Annibalis* Carthaginenſium Ducis, qui Alpes ſibi pervias ferventi aceto fecit ut expeditus trajiceret, & in Italiam venit: corroſiva enim ac penetrabili facultate pollet acetum diſſolvere, & comminuere ſaxa, gemmas, metalla, & alia quæcunque corpora dura, quod præter experientiam, rarum habetur etiam ex *Galeni* Scriptis, *lib.* 1. *de ſimplic. Medic. Facult. cap.* 20. nempe acetum poſſidere facultatem ſecandi dividendique, quare erodit non modo animantium corpora, ſed & grummos, callos, lapides, fictile, æs ferrum, plumbum, &c. fere ejuſdem naturæ quippe aceti ſunt, idemque operantur quæ acida, & acerba ſunt, quemadmodum ſupra commemorata citria, & id genus alia, nihilominus aceto concinnantur herbæ, radices, fructus, carnes, piſces, ac quæcunque alia cibaria, præcipue in prima menſa cenæ, fiunt acetaria ad excitandum appetitum: idcirco *Galenus lib. de attenuante victus ratione, cap.* 11. ſcripſit acetum eſſe conditurum ciborum: at præter uſum victus plura quoque in medicina præſtat: Unde *Galenus lib.* 1. *de ſimplic. Medicam. Facult. cap.* 29. ait, æſtivo tempore oxicrati potu quidam plane refrigerantur, hoc eſt poſca, quæ fit aceto, & aqua ad invicem miſtis, & coctis:

& *lib.* 10. *Methodi Medendi,cap.*11: *de alimentis Hecticorum*, eis exhibet priſanæ cremorem, cum ſale, oleo, & aceto: inde progreditur, & lac aſininum, cum melle, & ſale: præterea ex aceto, aqua, & ſaccharo paratur Syrupus acetatus Meſues,vulgo dicitur acetoſus,tum ſimplex, cum & compoſitus; pari modo fit oximel ſimplex, & compoſitum addito melle vice ſacchari, oximel autem eſt acetum mulſum tantopere celebratum ab Antiquis & à Recentioribus atque hujus ſæculi medicis clariſſimis in multis diverſiſque affectibus: Nunc ſupereſt non ignorandum è vino tartarum concreſcere inſtar cruſtæ, & cadorum lateribus adhærere, quod Germani appellant lapidem vini. Hoc eſt,ad eo corroſivum quod argentum cuprum cæteraque metalla rodit: Veruntamen in cibis gratiſſimum guſtui eſt vini tartarum, & in ferculis confert ut bulliat, nam ferculum reddit delectabile cum acetoſitate quadam, etſi in cibis uſitatum tartarum molitum, ut aliquorum mos eſt pinguedinem extenuat: præter quod mite emollit lubricatque ventrem,*Gabriel Fraſcatus, lib.* 3. *de aquis Returbii,pag*. 112. conſuevit ad leniendam alvum exhiberi tartari è vino albo pulverizati dragmam cum cibis vel aliquo juſculo: at ſi aſſumantur tartari moliti drachmæ tres, aut unciæ dimidium, cum melle roſato, aut cum oleo, pulvere maſticis addito ſubducet alvum: idcirco *Antonius Guainerius in Comment. de paſſionibus ſtomachi, cap*: 15. *de cura generali corrupti appetitus*, deſcripſit pulverem ſolutivum ex tartaro: præterea addit exhibere de ſimplici pulvere tartari à drachmis ternis, uſque ad unciam unam, & peroptime operabitur: hinc *Tract.* 15. *cap.* 10. *de evacuatione malanconiæ fæcalis*, prodidit, pulverem ſolutivum in cujus compoſitionem ingreditur tartarum: demum *Comment. de ægritudinibus matricis, cap.* 22. *de cura difficultatis impregnationis*,approbat naſcale ex pulvere tartari, & ſucco millefolii quod mirabile ſuccedit, & *Bartholomæus Montagnana* vir celeberrimus in ſuis Conſiliis aſſeruit tartarum intus aſſumptum ad multa conducere, & opitulari, uti eſt legere, *Conſil.* 102. *cap.* 3. Aliam compoſitionem cum tartaro prodit, *Conſil.* 122. *cap.* 3. & aliam compoſitionem *Conſil.* 131. quemadmodum, & *Conſil.* 168. *cap.*5. nec-non in Antidotario ipſius Montagnanæ aliam com-

poſitionem

poſitionem conſpeximus : omnes tandem hujuſcemodi com-
poſitiones cum tartaro deſcipſit aſſumi per os pro lenitione
ventris : quemadmodum egit etiam *Hieronymus Caleſtanus, in*
lib. obſervationum artis Pharmaceuticæ : Alter autem modus
præparandi tartarum magis approbatur à Spagiricis quo ventris
lenitivum efficacius aliorum evenit : ut ſi teratur tartarum è
vino albo potenti, mox aqua communi pluries lavetur, ut ab om-
ni immunditie exuatur, inde in fictili olla vitro obducta diu fer-
veat opus eſt cum multa aqua, demum reponatur vas loco fri-
gido, & aliquo tueatur tegumento ab omni re extranea ; dum
enim refrixerit cryſtallinus cremor concreſcit ſupernatans aquæ,
qui altera die ſeparatur cochleari perforato, exponiturque aeri
ut exiccetur ; Hic in potu aſſumptus juſculo à dimidio drach-
mæ uſque ad unam drachmam placide ſubducit alvum abſque
nauſea ; qui autem dulci delectantur ſapore commiſcent tar-
tari cremorem cum ſaccharo : Cuncta igitur jam enarrata ter-
minantur in hanc concluſionem quod omnia obtemperari poſ-
ſint, exceptis deleteriis, quæ adeo humanæ naturæ adverſantur
ut nullam correctionem accipiant, at ſemper in pejus uſque
ad necem operantur : Verum quæ corrigi, & temperari poſ-
ſunt proinde ordine, ac menſura adminiſtrari tutiſſima ſunt
prout cibaria pro nutritione corporum perfecta : ita & medi-
camenta præparatione fiunt ſalubria adverſus ægritudines,
quemadmodum demonſtravimus de Vitriolo,& de cibis in qui-
bus exiſtunt Vitrioli qualitates, nihilominus dementes con-
temnunt, nam ignorant equidem hujus medicamenti facultates,
hoc quippe rite paratum eſt inſtar balſami æſtimandum, non
enim corpus interimit, verum multas tollit affectiones, non
modo virilem ætatem agentium, ſed etiam puerorum:

CAP. XXII.

Atramenta temperata conferunt, quemadmodum, & Aquæ Thermales Atramentoſæ, & Aluminoſæ. Quales ſunt Aquæ de balneis volaterranis, & aliæ Villenſis.

EX antecedentibus itaque liquido patere ubique poteſt tuto propinari Atramenta, ordine, & modo ſuperius ſtatuto, eis vero dubio procul conſequitur æque magis tuto adminiſtrari poſſe, quæ eorum minus acria ſunt, quale eſt atramentum ſutorium, *viz.* Vitriolum, quod meminiſſe expedit pluries inter atramenta probatum eſt molle, verum etiam perſuadet eadem ratio omnium magis tutum exiſtere illud tertiæ differentiæ atramenti ſutorii quod appellatur coctile, & vulgare eſt Vitriolum eo magis cum à veteribus non modo parvifactum ceu aliorum vilius cum inutile quoque exiſtimatum fuerit : idcirco nullum Medicinæ uſum antiquitus habuiſſe ab eis aſſertum fuit, omnium enim hoc magis dilutum, ac imbecillius equidem eſt nihilominus ſingula atramenta quæcunque ſint,aut metallicum, aut ſutorium adeo temperari poſſunt, ut tuto atque magna utilitate adverſus multas affectiones propinari poſſint, quemadmodum è converſo, neutrum eorum quantumvis imbecille non eſt temere adminiſtrandum abſque aliquo temperamento, exemplum enim hujuſcemodi temperamenti conſpicuum nobis oſtendidit experientia habita ex aquis Thermalibus ſive Metallicis, propriè appellatis, quibus ſucci minerales admiſti ſunt

præſertim

præſertim ubi Chalcanthi ſuccus ſit aquæ miſtus, nam ſi in nimia quantitate erit ſuccus, faciet aquam acrem nimium noxiam, & perniciofam, ſi vero in pauca quantitate erit ſuccus Chalcanti miſtus aquæ eam reddet acidam, aſtringentem cum quam minima acredine fere perceptibili, & ideo potabilem eamque appellant aquam balnei medicatam, & ſalubrem unde *Galenus* 1. *de ſimplic. Medic. Facult. cap.* 7. approbavit hujuſcemodi aquas miſtas, aut alumine, aut Chalcite, aut Sale, aut id genus alias, & inquit eſſe hujus conditionis aquas illas Italiæ quæ appellatæ erant albulæ, & prodidit idoneas eſſe deficcare ulcera, & maximè ea quæ fluxionibus tentantur, mox reprobavit ipſe aquas, quæ ſunt multum acres, ait enim quocirca earum nonnullæ ulcera quoque exaſperant nempe quæ acres admodum ſunt, & mordaces, quapropter reperii etiam *Georgium Agricolam* diſtinxiſſe aquas atramentoſas ſecundum magis, & minus, *viz*. in duas differentias, quarum quædam ſunt potabiles, & ſalubres, aliæ vero pernitioſæ, & lethales, unde *lib.* 2. *de Natura eorum quæ effluunt ex terra, pag.* 108. ſcripſit, aquæ atramentoſæ ſive ipſum atramentum ſutorium, ſive Miſy, ſive Chalcitida, ſive Sory, ſive Melanteriam combiberunt eaſdem vires, ut aluminoſæ habent multo tamen efficaciores, quod multa acrimonia cum aſtringendi, ut ſit conjuncta, quare proſunt ulceribus, quæ paſcendo ſerpunt, ſed ſi nimium fuerint acres necant, talis videtur fuiſſe aqua ſtygis fluvii Theſſaliæ qua *Alexandrum* nuavit *Antipater*: præterea *pag.* 116. ejuſdem libri de ſimilibus diſcurrendo, dixit, equi ſybarim potantes agitantur ſternutamentis quas atramentoſas eſſe ex eo perſpicuum eſt, quod eædem nigros faciant, non tantum boves & oves, ſed etiam hominum capillos nigros, duros, & criſpos faciunt, *Agricola* autem appellavit Sybarim flumen in Thuriis, ex quo fluunt aquæ miſtæ, cum atramentorum ſucco, nam acredine excitant ſternutamenta, & acerbitate inducunt nigrorem, præterea aſſeruit aquas atramentoſas balneorum non multum acres, ſed temperatas conducere, mox atque deteſtatus eſt eas multum atramentoſas, nam præ nimia quantitate ſucci atramentoſi in illis aquis admiſti acres admodum, & mordaces fiunt eædem, ut non modo corpora humana corrodere poſſint,

cum

cum etiam vaſa ænea, & ferrea erodendo prorumpant: ſed o- miſſis aquis mineralibus pernitioſis, de quibus non erat loqui hic meum inſtitutum, nihilominus in earum ratiocinationem neceſſario incidi admonitionis aliorum gratia, nam ſupradictis magis conſtabit modus dignoſcendi aquas minerales pravas à bonis, quibus habitis revertam ad illas, quæ ſalubres, & me- dicatæ appellantur, nam ad profligandos corporum affectus maximè conducunt, eiſque corporibus ægris ſalutem afferunt, ſive in potu aſſumantur, ſive in ipſis aquis Thermalibus balne- entur corpora ægra juxta occaſionem, & ideo ab earum affe- ctibus aquæ dicuntur balneorum, & medicatæ de quibus diſ- currens *Avicennas*, *lib.* 1. *Fen* 2. *Doctr.* 2. *cap.* 19. commen- davit magnopere aquas atramentoſas, & aluminoſas aſſerens eas ſupprimere hemoroidas, & menſtrua, ſanguinis ſputamina cohibere, ſudores ſuperfluos compeſcere, egreſſionem ani, & aborſum prohibere, & chacheſiãm tollere: eadem inſinuavit ipſe *Avicennas*, *lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 58. mox ex recentiori- bus *Gabriel Fraſcatus Brixianus*, *lib. editis de aquis Returbii Ticinenſibus*, probavit eas continere alumen, & Chalcanthum cum aliis Mineralibus, atque eas miris facultatibus præditas eſſe decantavit, nihilque venenoſi ineſſe in eis aſſeruit, bona au- tem cuncta poſſidere eas probavit, & à malis omnibus carere, imo in potu aſſumptas multos graviſſime ægrotantes curare ait; verum præter illas nonne adſunt aliæ aquæ Thermales, & ſalu- bres, quæ nobis ſunt in frequentiſſimo uſu pro pleriſque mor- bis debellandis, quemadmodum aquæ villenſes ſunt in agro lucenſi, quæ per totam Italiam, atque extra Italiam deferun- tur, hæc in ſe miſtum habent alumen; teſte *Gabriele Fal- loppio*, *Tract. de Aquis Thermalibus*, nihilominus conſueve- re Medici majoris æſtimationis in potu eas exhibere magna ægrotantium utilitate, ſed alumen cognatum eſſe Chalcantho jam olim probatum fuit, quin vero melius excogitari poteſt, quam aqua fluens à ſacro Fonte in agro Volaterrano, & ap- pellatur ægrotorum balneum, & ab Incolis vulgari idiomate nuncupatur *Bagno al morbo*, ipſius balnei aqua continet in ſe commiſtum ſuccum Chalcanthi, & aliorum atramentorum at- tamen aſſumitur in potum, & ad alios pleroſque uſus adhibe- tur,

tur, & tantum abeſt, ut necet, cum ad paranda edulia maximè ſit idonea, quemadmodum aſſeruit *Falloppius*, *Tract.* ſupracitato *cap.* 8. & altero *cap* 32. præterea cuncta docuit experientia, quæ in omnibus certiores nos reddit: Solent atque arte fieri aquæ metallicæ medicatæve exemplo Naturæ adeo ſimilis illis ab eadem Natura productis, ut eaſdem quoque facultates obtineant, cum enim ars æmuletur ipſam Naturam, unde hæc etiam aquæ ſunt fere naturales quamobrem non recipiunt in ſe aliud extraneum præterquam ſi ſimplicia naturalia, ex mineralibus ad invicem arte conjungantur aqua ſimplici reſpective loquendo, eadem aqua fit miſta, ut exempli gratia ſi alumen, aut vitriolum, vel atramentum dicere malis, vel aliud ſimile obruatur in aqua dulci, ut ſolvatur in ea, mox enim illius metallici vires, & qualitates remanent impreſſæ in aqua, quæ amplius non erit dulcis, ſed miſta, & à miſto in ea prædominante exiſtit alterata in odóre, ſapore, ac reliquis qualitatibus ipſius miſti magis tamen, vel minus, juxta majorem, vel minorem quantitatem miſti mineralis, hinc ab eodem miſto denominatur aqua, quemadmodum ab alumine aqua aluminoſa dicitur, & ab atramento appellatur atramentoſa, & ſic de ſingulis cenſendum eſt: ſic evenit aquis balneorum naturalibus, quæ viſceribus terræ mineralis fluunt, & per ſuos cuniculos lambentes metallica abradunt ea ſecumque miſta deferunt, cum ſuis qualitatibus ad fontes balneorum à quibus tandem ſcatent eædem aquæ miſtæ ſubſtantia minerali, hinc homines Naturam ducem proſequentes non diſſimili ratione nixi fuerunt eam imitari, quapropter multiplici experientia obſervarunt aquam dulcem, fieri mineralem naturæ, & facultatis illius mineralis, quod in ea obrutum fuerit, hoc etiam propoſitum confirmavit *Galenus* 1. *de Simplic. Medicament. Facultat.* fere in *Calce*, *cap.* 7. ubi ait, imitari autem potes ſicut marinam, ſic aliarum quamlibet ſubſtantia, *viz.* admiſta, quæ in quaque vincere conſpicitur, nam ſulphure in aquam dulcem indito ſulphuroſam effeceris, Alumine aluminoſam, ac eodem modo aliarum unamquamque; pro comperto itaque habemus aquas dulces fieri arte atramentoſas, & potabiles pro uſu Medicinæ, prout Thermales ſunt, nempe ſi atramenta ſolvantur in eis, quapropter

 conſequitur

conſequitur, ut interius tutoque adminiſtrari poſſint atramenta de quibus non erit amplius, quod quis ambigat, dum ipſa correcta propinentur, quemadmodum ſæpe explicatum fuit; idcirco ne opus hoc de atramentis longius, quam juſtum ſit, videatur, finem ei imponam, ut in poſterum quoque Favente Omnipotente Deo aggredi poſſim deſcriptionem quartam, de atramento ſcriptorio.

Deſcriptio

Deſcriptio Quarta,

DE ATRAMENTORUM

Genere tertio,

Quod Librarium Scriptoriumve dicitur.

CAP. I.

Atramenti Scriptorii neceſſitas, & Origo.

NIhil proprius adhærere prædictis atramentis exiſtimavimus quam Atramentum Scriptorium: hoc æque ſubſequitur, nam ex atramento ſutorio componitur, quanquam in compoſitione concurrant alia, quæ à Plantis vegetabilibus originem ducunt, cum etiam interdum à partibus animalium, ut tamen deducitur ab atramento ſutorio, & ab eo capit eſſe, neque ſine eo deffiniri poteſt: quamobrem non immerito ejus expoſitioni intendimus ibi

ibi, poſt aliorum atramentorum deſcriptionem: Etſi quibuſdam vile forſan videbitur ſubjectum, de quo agimus, cum nil vulgarius fere ſit eo: nihilominus ubi meminerint ipſius atramenti ſcriptorii uſum, non modo vetus, frequentiſſimumque, cum etiam ſumme neceſſarium, prout nobis indicat ſcripturarum auctoritas, in maximam æſtimationem habebunt ipſum: Alia vero inutilia deſpiciant, ut ſenſit *Cicero lib.* 2. *de Offic.* contemnant, in quibus nihil virtutis putant: è diverſo autem gratum eſt, quod auxilium ad nos redundat; propterea *Cicero lib.* 2. *de finib. non minor*, inquit, Voluptas percipitur tam ex viliſſimis rebus, quam ex prætioſiſſimis: rurſus idem 5. *Tuſc.* quotidie nos ipſa natura monet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus: Verum quo magis indigemus, quam atramento ſcriptorio, ipſo enim ſcribimus, quod volumus, ut memorabile ſit, idcirco ſcripturis illuſtratæ ſunt ſcientiæ, ac leges celebratæ, actaque Heroum, & Principum geſta innoteſcunt, ob ſcripturam, itaque præterita, & abſentia fiunt preſentia: Schedæ, ſcriptaque regiſtrantur per quæ credita, pacta, conventioneſque ſervantur, & ſcribuntur teſtamenta, ut atteſtentur juſtam ſententiam noſtræ voluntatis, de eo, quod poſt mortem fieri voluerimus: quemadmodum, & in aliis ſcripta teſtificantur hominum voluntates, adeo ut ſcripturæ uſu, & auxilio continuetur ætas ætati, eodemque uſu ſtudioſi incumbunt artibus, quæ ſcriptæ ſunt, & in literarum ſtudiis verſantur per medium ſcripturæ, ſine qua in oblivionem omnia eſſent: omnium itaque conceſſione licet præſcribere atramentum ſcriptorium, ceu omnibus emolumentum, quod veteres noverunt, tam commodum in multis conferre humanæ naturæ, ut eo freti non deſierint opera, & labore perfectionem inquirere, eamque partim adempti ſunt, quam Poſteriores utroque pede nixi ſuperiorum norma ſunt conſecuti, hac lege, quemadmodum ſemper fuit ſtudium aliquid artibus addere, ut augerentur, ac utiliſſimè nec-non inventis perfectius, ut plurimum valeant: Etſi Priſci varium ſervarunt ordinem in explicatione atramenti ſcriptorii, variumque locum ei conſtituerunt: Quidam enim expoſuerunt ipſius hiſtoriam antequam alia prodiderint atramenta: Quidam etiam poſt alia deſcripſerunt illud, quod pa-

rum

rum refert, cum tamen concordes fuerint omnes in demonſtratione eſſentiæ, & facultatum cujuſcunque atramenti : nihilominus nos hac ſerie continuata progreſſi in contextu hiſtoriæ atramentorum incepimus à ſimplicibus, poſt modum pervenimus ad compoſita, ut ipſa continuatione facile pateat eorum facultas ſic ratio docet; quare à metallico primo atramentorum genere derivatur ſecundum, quod eſt atramentum ſutorium, ex hoc inde componitur tertium Genus, hoc eſt atramentum librarium ſcriptoriumve dicas, de quo agimus in præſenti, ita quod habita eorum origine prima à pyrite, & ſubſecuta eorum derivatione comprehendantur annexa, & colligata : quemadmodum, igitur, ſimplicia origine fuerunt prima, ſic compoſitis antecedere jure debent : Simplicia autem appellantur, quæ talia ſunt natura, nec quicquam ex hominum induſtria aſſumpſerunt, quemadmodum ſcripſit *Ariſtoteles, lib. 2. Phyſicorum*, ejuſdem ſententiæ fuit *Galen. lib. 5.* & rurſus *9. de Simp. Medic. Facult.* ubi tractavit de Cadmia : eandem aſſeruit ſententiam *lib. 1. de Elementis*, cum nullum exacte ſimplex, neque purum in Mundo reperiatur corpus, ſed omne compoſitum eſt, ex diverſis qualitatibus : nihilominus ſimplicia vocantur, quæ à natura producta ſunt : Compoſita vero dicuntur ea, quæ ex pluribus ad invicem aggregatis, artis auxilio, reducuntur in compagem, quæ illorum naturam participat, nam compoſitio ſapit ex quibus facta eſt : etenim atramentum ſcriptorium compoſitum eſt, ex diverſis partibus, quibus prædominatur mineralis pars atramenti ſutorii : hinc facile in hujus ſermonem labi coactus fui, dummodo de aliis atramentis diſcurrerem, præter neceſſitatem exponendi illud : ne itaque laborem hunc ſubterfugere, & clam ab eo me præripere viderer : at omnibus ſatiſfacere potius enitens, quam potui magis, provinciam libenter agreſſus ſum hujus quoque tertii generis tractare hiſtoriam, eo magis agam hoc, cum etiam in medicina aliquid profuturum ſit, & ideo ad ejus hiſtoriam me convertam : poſteaquam de de aliis explevi inſtitutum meum, gratia Omnipotentis Dei, qui in Trinitate unus ſemper eſt laudandus.

CAP.

CAP. II.

Plurimæ Atramenti Scriptorii ſunt Differentiæ.

MUltiplex Scriptorium eſt atramentum, nam diverſis temporibus diverſa quoque atramenta conſtruxerunt homines: unum depræhenditur ab Antiquis habitum fuiſſe in uſu ſcribendi; Alterum vero compoſuerunt qui paulo poſt ſecuti ſunt veteres primos, eorum veſtigia partim imitantes, atque partim ex ſuo ſinu alterantes compoſitionem prædicti atramenti ſcriptorii, additis aliis, prout melius ſuccedere, experientia duce, eis viſum fuit: his demum relictis, ab inferioribus tempora alia reperta fuerunt, & compoſita atramenta ſcriptoria, ex quibus unum pro Typorum uſu exercuerunt, nempe in libris cudendis, quapropter Typographorum Chalcographorumve atramentum denominatum fuit illud ex nomine proprio eorum qui ſunt literarum impreſſores: Modus autem imprimendi literarum characteres, fuit Antiquis ignotus, cum fere non ſint adhuc centum quinquaginta anni, quod maxima induſtria reperierint eum Homines illius temporis ſedulo inquirentes Naturæ arcana, quemadmodum ſcriptis prodiderunt *Polydorus Virgilius*, ubi tractat de multis inventis, & *Petrus Meſſia* in Silva variarum lectionum, & *Antonius Muſa Braſavolus* in ſuo *Examine Terrarum*, hi omnes clariſſimi magnæque æſtimationis Scriptores, qui de tempore parum inter ſe diſſenſerunt, in reliquis concordes aſſeruerunt inventum fuiſſe modum prædictum imprimendi literarum characteres in Maguntia Germaniæ Civitate à tribus ſociis, eorum unus erat Gallus, alii vero Alemani, qui unanimes experientiam nacti libros cudendi Typo Romam tranſgreſſi fuerunt, & ibidem primi literas imprimere cæperunt, hinc parvo poſt tempore Venetiis exercitus fuit is Typi uſus, qui ſatis equidem pulcherrimus eſt modus

dus, ac multo magis utilis, potius enim expedit literarum characteres imprimere, quam ſcribere: quo uſu variam quoque fecerunt ipſius atramenti librarii aut Typographici dicas compoſitionem, donec eam penitus perfecerint Neoterici, qui præter hoc Typographorum atramentum, alia pro ſcribendi uſu atramenta parant, variiſque modis, quorum alter tamen eſt magis communis, & vulgaris: Alia etiam atramenta ſcriptoria parant variis coloribus eductis, aut ex plantarum partibus, aut ex metallicis, quibus inde ſcribuntur literæ, tum nigræ, tum albæ, modoque violaceæ, aut purpureæ, virides, azuræ, croceæ, rubræ, argenteæ, aureæ, ac tandem fiunt cujuſcunque coloris, quo atramentum ſcriptorium paratum fuerit, ſcribuntur literæ albæ in agro nigro, paginæ aut membranæ vel telæ, ſcribuntur atque albæ literæ in agro albo ipſius chartæ, quod admirationis dignum eſt: alioque differenti atramento inſcribuntur literæ in marmoreis tabulis atque ligneis: quemadmodum, & aliis atramentis in tabulis argenteis, & aureis, & armis ferreis; in ovis auctore Africano, in perſicorum nucleis, & aliis fructibus, ut in futuro, Natura artem ſequi coacta videatur, quodammodo dicatur, tanta eſt hominum ſolertia, quamvis ars appelletur, ut equidem eſt diminuta natura: inſcribuntur etiam literæ aliquo membro humani corporis, quemadmodum vinctis ſæpe Turcæ agere conſueverunt: aliæque literæ ſcribuntur in charta latentes. Harum quædam non cognoſcuntur, neque legi poſſunt præterquam nocte: Aliæ vero niſi plenilunio compræhenduntur, teſte *Joanne Baptiſta Porta* Neapolitano, *lib. 2. de Mirabilibus Naturæ effectibus, cap. 17. de experimentis literarum*: Aliæ ſunt literæ quæ niſi obviam ſpeculo exponantur legi non poſſunt; aliæque literæ non apparent niſi pagina ſcripta ſubmergatur aqua: alias etiam ignis lumini admovere legendi neceſſitas urget, alioquin eas oculis percurrere nemo poſſet: ſcribuntur etiam literæ aqua fontis in pagina alba quæ tamen illico nigræ evadunt, ita ut facile conſpici, & legi poſſint; quod enim evenit vi pulveris ad hoc munus compoſiti, quo prius aſperſo confricata fuit charta: huic ſimilis eſt forma, ſubſtantia, & facultate pulvis ex quo fit Enchauſtum, vulgo dictum pro ſcribendo portatile, in hac enim forma magis

aptum

aptum eſt in perigrinatione: Aliud conſtrui atramentum ſcriptorium docuit experientia, quo literæ ſcriptæ paucis diebus evaneſcunt, quamvis pluribus aliis modis deleri poſſint literæ quovis atramento ſcriptorio quantumvis bono ſcriptæ fuerint: væ tamen illis qui fraude, & alterius damno fuerint uſi hujuſcemodi enchauſtris: verum è diverſo ab his conducet aqua compoſita ad inſtaurandas literas, quæ præ vetuſtate ſint fere deperditæ: præterea ex artis uſu tanta crevit hominum induſtria quod invenerunt modum tuendi ſcriptorium atramentum ab omni gelu immune hyemis tempore: prædicta tamen miſſa faciamus in præſentia; exactius enim de eis loquemur propriis locis, jam enim tempus eſt ut ulterius ad alia particularia progrediamur.

CAP. III.

Quale Antiquorum fuerit Scriptorium Atramentum.

QUatenus ergo pertinet ad hoc atramenti genus quod Scriptorium librariumve appellatur, referam poſteritati ſcriptum reliquiſſe veteres prænominatos auctores, à Græcis vocari μέλαν, additumque fuit huic dictioni, quod melius, ac magis proprium videtur à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medic. Facultat.* viz. appellatum fuiſſe atramentum hoc ſcriptorium à Græcis etiam μέλανγραφικον, nigrum enim indicat μέλαν, præcipue in compoſitione tanquam tinctura, γραφίκον vero ſignificat ſcriptorium, librarium atque pictorium, nam pictorum, ſcriptorumque antiquitas utebatur eo tum ad pinguendum, cum etiam ad ſcribendum libros, ex quibus atramentum hoc conſecutum eſt, non modo prædicta tria nomina verum, & alia aquiſivit nomina quorum unum eſt, quod vulgus nominat Enchauſtum, quamvis non adeo proprium ſit, cum enchauſtum ſignificet materiam aduſtam ad picturam tantum

aptam,

aptam, nihilominus metaphoricè vocatur enchauſtum quod primi auctores dixerunt magiſque propriè atramentum ſcriptorium, at eo magis hodierno tempore abutuntur hoc nomine enchauſti, ita ut vulgari idiomate dicatur inchioſtro, alteroque nomine vulgarium quidam à ſimilitudine, & ab effectu denominarunt tinctam, nempe hoc atramentum ſcriptorium, quod multiplici modo paratur: ſed primum explicare expedit modum à Priſcis in uſum habitum, ipſi enim parabant atramentum ſcriptorium, ex atramento ſutorio, fuligine pictoria, id eſt furni, eam enim ex furnis colligere conſueverunt antiqui Pictores, aliam vero præſtantiorem, ac magis propriam ipſi approbarunt aſſumi ex officinis vitreariis, quæ ασβολη appellata fuit à Græcis, verum vice prædictarum ſæpenumero quoque in uſum habuerunt pro hujuſcemodi negotio adminiſtrare fuliginem raſæ, aut thedæ, prædictis tamen additis gummi, & glutine tauri adinvicem ſubjectis conſtruebant atramentum ſcriptorium, quemadmodum ſcriptis prodidit *Dioſcorides lib.* 5. *de Medica Materia, cap.* ult. at multo magis diſtinctam ipſius deſcriptionem, tradidit *Oribaſius, lib.* 13. hoc ſequenti exemplo ſummitur pictorum fuliginis mina, gummi ſeſquilibra, glutinis tauri uncia una, oboli duodecim, atramenti ſutorii denarius, & oboli tres, hæc omnia ſimul componebant veteres, & ita ſuum conſtituebant atramentum librarium, quo inde utebantur ipſi ad ſcribendum, & pingendum: præterea apud eos maximum in medicina uſum habuiſſe depræhenditur, concorditer enim omnes aſſeruerunt præcipuum exiſtere remedium adverſus ignis combuſtionem, veluti legere eſt in *Dioſcoridem*, cujus ſententiam ſecuti ſunt poſteriores, hinc enim *Galenus* loco ſupracitato, ait, Atramentum quo ſcribimus admodum, & ipſum deſiccat aqua ſolutum ulcera autem igni ambuſta protinus illitum juvat, at ſi aceti modicum habeat, multo magis confert, legitur atque in *Paulum Æginetam* idem ſuccedere poſca ſolutum, hæc autem conſtat aqua, & aceto: ſed audiamus *Ætium Tetrabili* 1. *Serm.* 2. *cap.* 63. ubi inquit, Atramentum ſcriptorium abundè ſiccat aqua dilutum, aut potius poſca, & ambuſtis è veſtigio illitum prodeſt, idipſum quoque ſcriptis prodidit *Avicen. lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 689. *de Atra-*

mento Scriptorio ſic igitur, ait, Tinctura illa quæ aſſumitur ex fumo ligni pini, cum gumma, ponitur ſuper aduſtionem ignis donec cadat: verum ad alios, quoque morbos conducit hoc Atramentum Scriptorium; Teſte *Aurelio Cornelio Celſo, lib.6. de re Medica, cap. 4. de Areis*, morbus eſt area in capitis cute diſtinctus in duo genera, *viz.* in Alopeciam, & Ophiaſim ambo ſunt cum defluvio pilorum partim capitis, partimque barbæ, ad utraque igitur genera arearum ſummopere conferre atramentum ſcriptorium aſſeruit, nam ſi cutis infecta radatur, & illiniatur prædicto medicamento priſtinæ ſanitati reducitur, cæterum dum ſuperius compoſitionem ipſius atramenti ſcriptorii explanarem, incidi in fuliginum mentionem, quæ in ipſa compoſitione ingrediuntur, unde conſequenter nonnihil de eis, atque inſerendum videtur, ut curioſis ſatisfacerem, ſed prolixitatem evitare cupio eo magis, cum hæc non fuerint de inſtituto meo, quare ea obiter tacta ſufficere volui, ut de omnibus atramentis notitiam attuliſſe videar, præterea modum quo fiant fuligines, & colligantur adeo accurate, prodidit *Dioſcor.* diverſis in locis, ut pudor atque dementia eſſet ejus diligentiæ partem operis addere, tentare; idcirco *lib.* 1. *de Medica Materia, cap.* 83. ſcripſit de fuligine agenda ex thure, ex mirrha reſina, ſtirace reliquiſque lachrymis inde *cap.* 94. ejuſd. libri, tractavit de fuligine liquidæ picis, ac tandem *lib.* 5. *cap.* 173. tradidit de fuligine pictoria: præterea *Vitruvius lib.* 7. *cap.* 10. explicavit conſtructionem furni. quo collocata reſina, aut pix, aut aliud ſimile uritur ignis vi, & cogitur fuliginem mittere, quam inde colligunt, & aſſerit ſervari pro duplici uſu, nam ſi cum gummi ſubacto componatur præſtat atramenti librarii uſum, at ſi glutino admiſceatur, Tectores ea in parietibus utuntur, ibidem quoque addit ipſe *Vitruvius* fuligini reſinæ, ubi deficeret ea ſuccedere poſſe ſarmentorum, vel thedæ carbones ex quibus, cum glutino in mortario tritis fit atramentum pro Tectoribus non invenuſtum, quod etiam præſtat fæx vini arefacta, & cocta in fornace, mox glutino parata tunc non modo atramentum vulgare facit, ſed adeo pulchrum reddit eum, ut Indicum etiam æmuletur: idipſum aſſenſit *Plinius, lib.* 35. *cap.* 6. verum de hoc fuſius tractabitur alibi, nunc vero proſe-

quemur

quemur hiſtoriam atramenti ſcriptorii nigri cujuſcunque generis, ut expleatur incæptum priuſquam ad alia deveniamus: jam igitur expoſitum fuit paulo ſuperius quale fuerit atramentum librarium in uſum ab Antiquis habitum pro ſcribendo; in ſequenti vero conſpicuum erit pro Typis tantum eo uſum fuiſſe poſteriores.

CAP. IV.

Typographorum, Chalcographorumve Atramentum.

VOluentibus annis poſteriores veterum veſtigia proſequentes, ſolerteſque, plurima primis ignota invenerunt, quæ nobis experientia duce prodiderunt: quemadmodum ſcripſit *Galenus lib.* 14. *Meth. Medend. cap.* 17. hæc autem eveniunt juxta vulgarem ſententiam, nempe facile eſt inventis addere, quapropter Superiores noſtri aſſumpſerunt à priſcis modum conſtruendi atramentum librarium, ut ſupra oſtenſum fuit, deinceps pro ſcribendi uſu omiſerunt eum, quod ad Typorum uſum ſolummodo applicarunt: mox vero aliud pro ſcribendo conſtruxerunt prout inferius conſtabit, perinde igitur alio temporis decurſu, prædicto penitus relicto ſucceſſit aliud Typographicum atramentum, quod recenſuit *Antonius Muſa Braſavolus, lib. Examinis Terrarum*, inquit; enim fieri hoc ſequens atramentum Chalcographorum, quod & Typographorum eſt idem, & conſtabat ex picis fuligine, & oleo: mox vero alii compoſuerunt pro Typis atramentum ex fumo, ſive fuligine, dicas olei ſeminis lini, & cum eodem oleo lini adinvicem permiſtis hoc atramentum fuligineum æqualius quidem eſt, nigerrimum præterea atque maxime hæret: nihilominus omnium Recentiores, qui literas cudunt imprimuntque omiſſis reliquis atramentis aliud compoſuerunt; quo hodierno tempore utuntur hoc quamvis aliis proximum atque ejuſdem fere

naturæ in aliqua parte videatur, attamen ſatis diſtat ab eis: verum hoc etiam melius aliorum pro Typorum uſu ſuccedit, idcirco modum componendi eum referam: Qui magis prout dixi tritus eſt: Accipiunt ergo Vernicem liquidam communem ad pondus unius libræ, hæc autem conſtat ex ſandaraca Arabum, quæ eſt gumma Juniperi, & oleo ſeminis lini, ex his itaque ad invicem miſtis conſtituta eſt vernix, quæ liquida appellatur, huic vero addunt ipſius profeſſores fuliginis raſæ unciam unam, olei ex ſemine lini, aut ex nucibus quantum ſufficiat, ut omnia ſimul miſcendo componantur, atque ut perfecte incorporentur, opus eſt ut leni igni bulliant, & coquantur, hoc enim modo fiet atramentum nigerrimum, attamen animadvertere operæ-pretium eſt, quod æſtatis tempore magis craſſum fieri convenit, hiemis vero magis liquidum quod evenire ſolet, ubi magis, vel minus coquatur, aut ſi major, vel minor olei quantitas, quam Vernicis commiſceatur: hiſque ſuum perficiunt atramentum, quo quam magis craſſo utuntur ipſi literarum impreſſores, eo magis fiunt equidem literæ nigriores lucidioreſque, ac in omnibus pulchriores.

CAP. V.

Atramentum fere perpetuum Stuchum appellatum, quo fiunt literæ in Tabulis Marmoreis.

ALiud eſt atramentum in uſum habitum pro infcribendis literis in marmoreis tabulis, quæ tamen ſcalptro ſint prius inciſæ exigit opus, aut acerrimo aliquo liquore excavatæ, mox atramento ad hoc munus parato obducuntur, quod fumo olei ex ſemine lini conſtat, & pice navali ad unum leni igni commiſtis: hoc artifices atramentum nominarunt perpetuum reſpective loquendo, atque Stuchum vocarunt eum, fumi enim nigredo

nigredo non mutatur, neque pix ab aqua aut vento corrumpi-tur, diu itaque perdurat adeo, ut perpetuum fere videatur eſſe quamvis omnia in hac totius univerſi machina Cœli ambitu contenta, corruptibilia ſint, ob quatuor qualitatum repugnantiam ex quibus omnia compoſita ſunt, & dicuntur elementa, quapropter ruunt omnia longo temporis decurſu: ſed cum hujuſcemodi atramentum tali facultate præditum ſit, ut aliis magis perduret, ac præ cæteris diutiſſime tueri ſoleat, hinc etiam evenit ut aliorum reſpectu perpetuum vocare conſueverint ipſius artifices, eo magis conſequitur hoc cum literæ fiant in materia dura quemadmodum lapis eſt marmoreus ex quo formantur tabulæ in quibus literæ, & inſignia lineantur excavanturque ſcalptro veluti jam ſupra expoſitum fuit, aut acri aliquo liquore quemadmodum ſunt acetum acerrimum, & aqua corroſiva quibus fabri Ferrarii cæterique utuntur in deſignandis gladiis, enſibus, pugillis, tormentiſque bellicis, & hujuſcemodi armis bello, & adpræliandum aptis, eiſdem modis aurifices incedunt ubi inſignia, aut literas, characteres, figuras, & imagines efficiunt in anulis, anulorum clipeis, aut tabulis, tum aureis cum & argenteis quemadmodum fabri ærarii in tabulis æneis hæc omnia ſculpunt; quod ut melius evadat opus muniunt agrum tabulæ marmoreæ vel armorum vernice, aut cera, aut ſepo liquefactis quodcunque ſtilo, vel calamo ſcribere ac lineare licet, mox eis acetum natura acerrimum vel arte factum, aut aqua corroſiva per d'em naturalem ſuper effundatur, hoc enim debitum eſt temporis ſpatium quo operari poſſint, eoque elapſo tempore detergatur ager à ſepo, vel cera, & ab omni alia re, & apertiſſimum conſpicietur excavatum quicquid deſignatum fuerit, quod deinceps ſupraſcripto atramento vel auro præparato, aut quovis alio obduci poterit: Marmoreis his tabulis Epitaphia inſcribuntur ornanturque ſepulchra in defunctorum laudem & memoriam quorum mos antiquus eſt, quemadmodum legimus apud *Virgilium* in *Daphnide*, atque in *Ovidium* in Epiſtola *Phillidis*, præterea marmoreas tabulas armis quoque ſicuti, & literis magnifice inſignire conſueverunt Priſci, verum etiam eandem conſuetudinem ſervant, qui hodierno ſæculo exiſtunt: hinc enim leges & inſigni in poſtibus Aularum Domorum,

Domorum, aut Templorum, viarum Platearumque ſuſpendunt juxta illud *Virgilii*, Armaque fixit Troia.

CAP. VI.

Neotericorum vulgare Atramentum Scriptorium noſtro idomate dicitur Inchioſtro.

JAm vero ab atramenti ſcriptorii exemplo non digreſſis nobis acceſſit occaſio explicandi Recentiorum encauſtum : vobis ſuperius pollicitum, quod veterum atramenti librarii vicem gerit, in uſu ſcribendi : Tantæque exiſtimationis eſt hujus temporis vulgare atramentum ſcriptorium ut nullum antiquorum memoretur, hoc enim efficacius eſt magiſque ad ſcribendum conducit quod Neotericorum aliqui à ſimilitudine,& ab effectu appellarunt Tinctam ; Cæteri vero vulgarium cuncti appellant Encauſtum, quamvis improprie cum dictio hæc materiam aduſtam indicet ad picturam tantum aptam nihilominus hominibus hujus ætatis placuit eum vocare metaphorice Encauſtum, & in opus Pandectarum *Mathei Silvatici* legitur Encauſtrum, quemadmodum etiam corrupto vocabulo communi lingua vernacula pronunciant inchioſtro : hujus compoſitio à veteri uſu ſatis diverſa eſt,cum ea quoque à diverſis multiplici modo paretur, prout atque diverſa ingrediuntur in compoſitione pro materia ipſius noſtratis atramenti ſcriptorii, quod tamen in poſterum, ut plurimum recentiorum more Encauſtum appellabimus, ut communem ſequamur vocem : Materialia autem, quæ huic ſuppeditantur compoſitioni infra exponenda ſunt, acerba nigrore enim facultatem inficiendi habent ipſa,ejuſdem ſententiæ fuit *Georgius Agricola, lib.* 2. *de Natura eorum quæ effluunt ex terra, pag.* 116. ubi affert exemplum atramenti ſutorii : idem faciunt gallæ quercus fructus quæ eligantur illyricæ uti meliores aliarum

aliarum ſintque parvæ non perforatæ at ſolidæ ponderoſæ, atque rugoſæ his conditionibus habentur optimæ gallæ : cæteraque ſunt gummi pellucidum quod vulgus appellat Arabicum Vitriolumque lucidum, & pulchri coloris, & licet quodcunque vitriolum ad hoc opus conducat,quod tamen pulchrius eſt præ-valet : quæ omnia vino, aut aqua componuntur : hæc igitur materialia magis communia ſunt pro Encauſti compoſitione, quamvis alii atque alia addant, vel ex his quædam in alia mu-tent, quæ in propatulo erunt inferius : nunc vero hactenus recenſita ſufficiant, ea enim adinvicem compoſita conſtituunt Encauſtum, quod ut optimum ſit quatuor ſequentibus conditi-onibus predictum eſſe operæ-pretium cenſeo nempe fluxione corpulentia, nigredine, & ſplendore ; fit corpulentia à gummi ob pinguedinem, & viſcoſitatem quam habet, inducit aliquem lentorem, qui facit continere Encauſtum ne nimium difluat, nigredo à vitriolo, ab utroque ſplendor inducitur, ſed à galla nigredo augetur, & corpulentia moderaturque corpulentia à fluxione quæ producitur ab aqua, niſi enim flueret Encauſtum non poſſet ſcribi, & niſi corpulentum ac lentum eſſet, non ad-hæreret chartæ neque literæ deſcribi poſſent quæ pulchriores apparent quam magis ſplendidæ nigrioreſque ſint : omnia ita-que modo & menſura obtemperantur,ut fiat Encauſtum idone-um ad omnes partes, conſervaturque plumbeo vaſe nam plum-bum nigredinem fovet : ſervarique poteſt vitreo vaſe cum ab eo ſordes elui poſſint abſque detrimento, ſervatur, atque in vaſe figulino vitreato ; aut in cucurbita per maturitatem dura lignea excavata, & ad hoc munus præparata, vas tamen quodcunque habeat intus Encauſtum tueri debet clauſum ſemper aut ſaltem contectum ut præſervetur à pulvere, ab eo enim mirum in mo-dum vitiari ſolet.

CAP. VII.

Modus particularis, magiſque tritus componendi Encauſtrum.

Etenim multa variaque Encauſtri exempla ſcripta, ac in lucem edita reperiuntur, incipiemus ab eo, quod magis commune eſt, quemadmodum vulgus proverbialiter ait, una, due, tre, è tieuta, a far la buona tenta elucidationis tamen majoris gratia ſic aperietur exemplum prædictis verbis vulgaribus demonſtratum.

Capiunt ergo gallæ criſpæ in fruſtra confractæ uncias tres, aquæ pluvialis uncias triginta calefaciunt aquam, & in eam obruunt gallam ſolique per duos dies exponunt quibus inde addunt vitrioli ſplendentis, & tenuiſſime triti uncias duas optime miſcendo, & agitando rudicula ficus, & in ſole ſemper relinquunt hanc compoſitionem, aliis duobus diebus demum addunt gummi, vel gummæ Arabicæ dicamus parum refert, idem enim & unum eſt, hæc ſplendida ſit ac trita exigit opus, hujus itaque addunt unciam unam, & altera die ſoli demittunt, deinceps igni leni coquunt tantum ut momento ferveant, his omnibus peractis percolant & uſui ſervant, nam ſic conſtitutum eſt commmune & perfectum Encauſtrum quod ſi dilutius adeo ſit, ut nimium diffluat gummi aliquid, ſi vero corpulentius quam par ſit modicum lixivii ſuper addatur.

CAP.

CAP. VIII.

Alter modus eſt talis.

CApe gallæ confractæ libram, gummæ Arabicæ baccarum liguſtri quæ maturæ ſint ſingularum libræ dimidium infundantur octo dieb' in ſex libris aquæ communis inde coquantur ut opus eſt donec aquæ tertia pars decreſcat, tunc amoveantur ab igne, & adhuc ferventi aquæ addatur vitrioli libra, exinde omnia admiſceantur agitenturque ligno donec frigeſcat compoſitio, quam mox quieſcere ſinunt decem dierum ſpatio, & tandem elapſo tempore linteo denſiore coletur Encauſtrum, & ſervetur optimum enim erit, his tamen aliqui addunt cortices malorum punicorum ad pondus unius unciæ, verum integri cortices, aut in fruſta ſaltem nulloque pacto triti injici debent ac prope finem dum componitur Encauſtrum, redditur enim ex corticibus granatorum magis ſplendidum, & nigrum : Alii omittunt gallam, at ejus vice granatorum corticibus prædictis utuntur hoc modo, *viz.* infundunt cortices granatorum ſeu malorum punicorum dicas in aqua putei viginti quatuor horarum ſpatio mox igni mittunt, & decoquunt, donec decedat tertia pars deinde ſingulæ libræ ipſius decoctionis addunt binas uncias Vitrioli Romani, & unciam mediam gummæ Arabicæ tritæ, & iterum coquunt tantummodo ut diſſolvantur gumma, & Vitriolum, & perfectum erit Encauſtrum, & ideo coletur, & uſui ſervetur : quod ſi tempore condenſari contingat, fluidum reddetur ſi modicum urinæ viri ſuperaddatur, aut aquæ marinæ, aut aquæ roſatæ, aut aceti, aut lixivii, aut alii ſimile. Alii vero gallam atque granatorum cortices adinvicem miſcent, & hoc modo adminiſtrant, *viz.* capiunt gallæ libram, corticum granatorum uncias tres aquæ fontis, aut pluvialis ipſa enim ad hoc magis conducit libras triginta ſex, hæc omnia ſimul decoquunt donec aquæ quarta pars evaneſcat, mox addunt Vitrioli uncias novem, & iterum decoquunt ut altera quarta pars evaporetur

poretur demum intus ponunt gummæ Arabicæ uncias ſex, & adhuc tribus undis ebullire demittunt, quibus peractis ab igne tollunt, nam expletum eſt Encauſtum quod tandem frigefactum ſervant vaſe clauſo vel ſaltem contecto, ut ab omni immuditie tueatur.

CAP. IX.

Quidam conficiunt Encauſta cum aqua Sutorum, aut Coriariorum tinctura.

PLerique etiam vice aquæ capiunt ſutorum tincturam qua ipſi ſutores uti ſolent ad inficiendas pelles nigro colore, hæc enim conſtat galla vitriolo, & aqua abſque gumma, quapropter ſat eſt in eandem tincturam obruere gummam Arabicam tritam quantum ſufficiat, & vix pauxillum gallæ, & vitrioli, hinc omnia ſimul coquunt parumper: ita quod ſatis minori expenſa conficiunt Encauſtrum venditores ipſius, ut ita compendium lucrumque majus haurire poſſint.

Alii Sutorum tinctura alio modo utuntur, prædictæ enim tincturæ admiſcent atrum liquorem ſepiæ piſcis marini, quem vocarunt etiam cruorem atrum quemadmodum, & aliis fel nigrum ſepiæ appellare placuit: *Ariſtoteles* vero *lib.* 4. *de Natura Animalium, cap.* 1. atramentum nominavit eum ſequenti ſermone, *viz.* atrumque illum humorem, cui nomen atramentum quod plurimum in ſæpia eſt; idem aſſenſit *Theodorus Gaza* interpres ipſius *Ariſtot.* idem aſſeruit *Plinius, lib.* 9. *cap.* 9. ſic enim inquit atramentum ſæpiis eſſe pro ſanguine: hæc tamen nominum diverſitas parvi eſt momenti, nobis itaque ſcire ſufficit quod una eſt ſubſtantia ſæpiæ nigra, quam commiſcent pro ſutorum tinctura, & ſic parant Encauſtrum.

Relictis autem prædictis aquis, vice earum utuntur quidam coriariorum aqua, qua indurantur coria præſertim craſſiora, eam vero concinnant coriarii dum in aqua dulci, id eſt commu-

ni,

ni, aut pluviæ decoquunt igni calyces, aut cupulas dicamus quæ cavitate continent Robores glandes, & Cerri inter δρυον genera majoribus Græcis ὀμφακης, dicitur cavitas glandis, teſte *Paulo Æginete, lib. 3. cap. 42.* ubi aſſerit cavitatem cui inhæret glans eſſe medicinæ utilem, & ad coria denſanda accomodam quam hujus tempeſtatis homines appellant Valloniam à regione, ex qua defertur, Vallonia enim vulgo dicta, eſt principalis Epiri Civitas à Latinis, teſte *Strabone Apollonia* jam alias Corinthiorum Colonia optimis inſtituta legibus, nunc vero ſub dictione Turcarum Imperatoris prædicta itaque aqua decoctionis valloniæ conſtituunt Encauſtrum addito modico Vitrioli, & gummæ Arabicæ, quod pauci diſpendii, verum multi lucri exiſtit.

CAP. X.

De aliis Encauſtri Exemplis.

Capiatur gallæ optimæ in parva fruſtra confractæ libra, infundaturque in aqua pluviali, quæ ſit ad pondus librarum ſexaginta, ac ſoli duorum dierum ſpatio exponatur, mox ei addatur vitriolum tritum quantitate unciarum octo, & rudicula ficulnea admiſceantur omnia ſoli ubi ſic permaneant aliis duobus diebus, quibus elapſis addere opus eſt gummæ Arabicæ uncias v. corticum malorum punicorum, unc. iii. cum dimidio, deinceps leni igni ebullire hoc miſtum requiritur uſque, ad tertii evaporationem tunc coletur, & perfectum erit encauſtum quod ſcribendi uſui communi ſervetur. Aliud eſt ſi capiatur gallæ fractæ, ut ſupra, ad pondus iiii. unciarum totidem vitrioli, gummi Arabicæ unc. iii. Cuncta hæc infundantur in libris iv. aquæ pluvialis hinc ſoli ſub cæloque ſereno decem diebus tueatur quotidie tamen compoſitum hoc rudicula agitetur, quod ſi nimium condenſari contingat modicum aceti immiſceatur, & illico à ſole tollatur, coletur, & ſervetur, perfectum enim erit Encauſtum.

CAP. XI.

Vinum vice aquæ ſubminiſtratur à pleriſque in conficiendo Encauſto.

SUnt qui omiſſis aquis cujuſcunque generis, tum communi, cum & pluviali, aut coriariorum ſutorumque tinctura, earum vice utuntur vino, ex eo enim nigrius lucidiuſque evenit Encauſtum, minuſque hyemis tempore congelatur, in vino itaque eadem obruuntur materialia, *viz.* galla, vitriolum, & gumma, diverſimode tamen ut infra conſtabit, unde primo incipiemus ab exemplo cujuſdam incerti auctoris, quod ſequentia carmina tradunt.

Sic atramentum tu Scriptor confice crudum
Vitrioli quarta, media ſit uncia gummi,
Integra ſit gallæ ſuper addas octo falerni
Noctibus iſta tribus confecta, ſereno,
Sæpius iſta miſce, demumque colata repone.

CAP. XII.

Sequitur aliud Encauſti exemplum cum Multiplicatione.

HOc modo, frangatur galla in fruſtra, deinde torrefiat in ſartagine ferrea cum pauxillo olei olivarum, nunc modo capiatur prædictæ gallæ ſic præparatæ libra, & ponatur in olla figulina vitreata, cui affundatur vini albi quantitas quæ ſuperet gallam altitudine unius palmi, mox additur gummæ Arabicæ in pollinem

poſſinem redactæ dimidium libræ, hinc quoque addi vitrioli triti uncias octo, exponaturque ſoli hoc compoſitum per aliquot dies quotidie eum rudicula agitando, tandem aliquantiſper leni vulcano ferveat demum percoletur, ſerveturque pro uſu ſcribendi, perfectiſſimum enim hoc erit Encauſtum, quod ſi multiplicare volueris aliud iterum affundas vinum fæcibus, à quibus Encauſtum fuit per colum extractum, atque iterum parumper bulliat, ac inde coletur, nam hoc etiam bonum erit Encauſtum: verum equidem prædicta operatio affuſionis reiteratæ vini alterius ſuper fæces perſeverari debet, donec amplius vinum nigrore non inficiatur, quod autem erit infectum perperam bulliat ac inde coletur, & cum alio Encauſtro ſervetur, nam ex præſcriptis quodlibet optimum erit: tunc vero fæces prout inutiles abjiciantur.

CAP. XIII.

Aliud Melichii Aromatarii.

ANnis parum ſuperiorib⁹ fuit Venetiis aromatarius quidam nomine vocatus *Georgius Melichius*, patria Auguſtanus, ſignum ipſius Apothecæ erat Struthio camelus, ſcripſit ipſe vulgari noſtro idiomate librum de animadverſionibus circa medicamentorum compoſitionem obſervandis, eo quoque libro prodidit Encauſtri ejus ſequens exemplum, *viz.* Cape gallæ unc. iii. Vitrioli Romani unc. ii. gummæ Arabicæ dimidium unciæ uſq; ad dragm. vi. vini albi unc. xxxiii. quo gallam infundi jubet octo dierum ſpatio, ſemel ſaltem ſingula die rudicula agitentur, eodem quoque tempore infundatur gumma ſeparatim in aliqua portione ejuſdem vini ſupra meriti, hinc elapſo termino dierum præſcripto, coletur vinum à galla, eidemque vino colato addatur altera pars vini in quo liquefacta eſt gumma admiſceaturque eis vitriolum interdum agitando per quatuor dies longe à ſole, & ab igne, tandem ſervetur, hoc enim bonum erit Encauſtum.

CAP.

CAP. XIV.

Ecce alia Encauſti exempla.

GAllæ uncias tres corticum recentium Orni, id eſt ſilveſtris, montanive Fraxini corticumque malorum punicorum ſiccorum æquali portione infundantur in unciis xxx. vini albi optimi, ut ſoli diebus ſex macerentur, quo tempore ſepties ſingula die agitentur, mox addere operæ-pretium eſt gummæ Arabicæ uncias duas, & Vitrioli Romani unc. i. & ſic miſta aliis quatuor diebus permaneant quibus peractis ſupereſt colare atque ſervare Encauſtum.

Alio modo.

Gallæ unc. iii. corticum fraxini manipul. una vini albi clari lib. ii. cum dimidio, omnia igni leni miſceantur, & cum ebullire incipiant, tollantur ab igne, & colentur, & iterum colatura exponatur igni uſque ad ferveſcentiam, tunc etiam deponatur ab igne cui obruantur gummæ Arabicæ, & Vitrioli Romani ſingulorum unc. ii. & per medium horæ agitentur ligno hinc quatuor diebus quieſcere permitte aliquando tamen ligno admiſcere juvabit vaſe co-operto, tandem coletur, & uſui ſervetur vaſe clauſo.

Aliter.

Gallæ lib. iiii. gummæ lib. ii. vitrioli lib. 1. vini albi lib. xl. miſce incorporentur igni aut ſoli, quolibet modo evadet.

Aliter.

Vitrioli Romani unc. iii. Gallæ unc. ii. gummæ Arabicæ unc. i. hæc omnia trita immiſceantur in unc. xxx. vini albi, aut nigri, quod melius eſt, & igni bulliant donec dimidium decreſcat, cæterum frigefieri mittatur, tunc infundatur in eo pugillum ſecundæ corticis ramorum recentium arboris nucis: & hoc modo conſtitutum erit optimum Encauſtum.

Aliter.

Gallæ confractæ unc. ii. infundatur per dies decem in unciis

ciis viginti vini albi potentis reponendo omnia in vaſe terreo vitriato, & quotidie agitentur hinc coletur vinum, & colaturæ addatur gummæ Arabicæ unc. i. & ſic iterum præmacerentur octo diebus quo tempore agitentur, ut antea atque inde coletur, & iterum adde Vitrioli Romani triti unciam mediam, & ſic quatuor diebus permaneant, tandem coletur, & ſervetur Encauſtum.

Alioquin.

Vini albi lib. iiii. aceti acerrimi cyathus unus, gallæ fractæ unc. ii. admiſceantur per quatuor dies, mox decoquantur vulcano uſque ad evaporationem ipſius quartæ partis, tunc colentur, & colaturæ addere licet gummæ Arabicæ tritæ unc. ii. & optime admiſcendo exponatur igni, & bulliat tempore quo dicerentur tres pater noſter, hinc tollatur ab igne, & addatur Vitrioli Romani triti unc. iii. aſſidue ligno agitando donec ſit fere frigefactum, deinde reponatur in cucurbita vitrea, quæ optime clauſa teneatur ſoli cæloq; ſereno per tres dies naturales, his expletis coletur atque ſervetur.

Duo ſequuntur Encauſta quæ aliorum celerrima ex uſu ſunt.

Unum eſt ubi capias Vitrioli, gummæ Arabicæ ſingulorum unciam, gallæ fractæ unciam cum dimidio obruantur omnia in decem uncias vini albi, aut aceti, & ſic per horam omittantur quieſcere, mox enim ab hinc elapſa commodum in uſu erit Encauſtum: Alterum ſuccedit ex gallæ uncia ſemis, ac totidem gummæ Arabicæ quibus commiſcere oportet Vitrioli Romani drachmas octo, & omnia ad invicem malvatico immergere vino quantitate unciarum octo, inde parum calefacere expoſcit opus, nam ſtatim perfectum erit Encauſtum ex uſu.

CAP.

CAP. XV.
Mathioli Encaſtum.

ALterum modum Encauſti conficiendi ſcriptis prodidit *Petrus Andreas Mathiolus in Commentariis editis, in Dioſcoridem cap. de Galla*, quem modum ſi quis noſcere cupiat, leget eſſe talem, ut ſequitur.

Cape Gallæ confractæ uncias quinque, Vitrioli Romani uncias tres, gummæ Arabicæ uncias duas, ſalis communis drachmam, attamen vice ſalis admiſceri poteſt eadem quantitas aluminis, teſte *Caſtore Durante* in ſuum Herbarium, quod penitus fere tranſcriptum fuiſſe ex *Mathiolo* de verbo ad verbum, cuicunque legenti innoteſcere poterit verum, quilibet eligat, quod ei magis arridet mox omnia ſimul admiſceri debent in olla figulina vitreata, ac ſuper eorum Maſſam affundatur vinum album, potens, & calefactum ad pondus librarum quinque, inde obſtruatur vas, quod exponatur ſoli quindecem dierum ſpatio, ſi æſtivum erit tempus, quotidie vero virga, aut baculo ligneo admiſceantur, & agitentur omnia, at ſi hiemis tempus fuerit, reponatur vas in hipocauſto, reliqua ad unguem obſervando, & fiet optimum Encauſtum.

CAP. XVI.
Aliud Caſtoris Encauſtrum portatile denſatum enim eſt, & abſque Gallis, & Vitriolo componitur.

ENcauſtum alterum ſcripſit *Caſtor* ipſe fieri abſque galla, & abſque Vitriolo, hoc in peregrinatione aptum eſt, fit enim in

in forma miſturæ denſæ inſtarpaſtæ quapropter facilius ſecum deferri poteſt in omni itinere, & conſtat prout ſequitur.

Cape mellis libram, lutea ovorum cruda, ac optimè agitata numero ſint duo, quæ admiſceantur melle, eiſque addit gummæ Arabicæ tenuiſſimè tritæ drachmas tres, & ſimul ſæpè triduum miſce aliquo ligno demum his adde Tiporum fumi, quantum ſat ſit denſare miſturam, quæ ſervatur in hac forma, ubi vero ſcribendi exigat occaſio, ſolvatur portio aliqua ipſius miſturæ ad libitum, vel quantum ſufficere videbitur, cum aqua communi, aut cum lixivio.

CAP. XVII.

Aliud in forma Pulveris in peregrinatione aptum.

PAratur ex æqua portione gallæ, & vitrioli cum modica quantitate lachrymæ Arabicæ, ac parum ſandaracæ Arabum, quam vulgus appellat vernicem ſcriptorum: ex his, itaque omnibus tritis, & ad invicem commiſtis fit tenuiſſimus pulvis, cujus eſt uſus ubi urgeat ſcribendi occaſio, ut digitis ducatur pulvis ſuper chartam optime confricando, exinde ſuper illam chartam pulvere infectam ſcribantur literæ, cum aqua, ſtatim enim nigerrimæ evadent.

CAP. XVIII.

Alter pulvis in itinere accomodus ad faciendum ſtatim Encauſtum.

GAllæ fractæ uncias decem, Vitrioli Romani uncias tres, aluminis rochæ, gummæ Arabicæ ſingulorum uncias binas,

ex prædictis omnibus tritis fiat pulvis tenuiſſimus, qui ubique fieri, & ubicunque deferri poteſt, & ubi exigat ipſius uſus occaſio reponatur hujus pulveris pauxillum in aliquo cyatho cui modicum vini albi limpidi affundatur, nam illico fere, aut ſaltem ictu oculi nigrum evadet, & pulcherrimum. Alter conficitur pulvis aliorum ſatis majoris efficaciæ, ipſe enim facit Encauſtum, quemadmodum & prænominati pulveres, atque in itinere ut ipſi aptus eſt, præterea hujus pulveris facultas eſt perficiendi quodcunque aliud Encauſtum, quod ita idoneum non eſſet, nam pauxillum pulveris iſtius ſi in Encauſtum imperfectum prout albeſcens, & nimium aquoſum imitatur, illico præſtat ei nigrorem, corporeitatem, luciditatem, & pulchritudinem, ſolvitur in quocunque liquore pro ſcribendi uſu, nempe aqua dulci communi, aut marina, aut vino, aut aceto frigidis, aut calidis quocunque modo evadit, cum calidis tamen melius ſuccedit, nam melius conſtituit Encauſtum iſte pulvis, qui ſic paratur.

Cape perſicorum oſſa, cum nucleis amigdaliſve ſuis, & igni mittas ut comburantur, & in prunas vertantur, ac tandem carbones nigri remaneant, quorum aſſumas partem unam, cui adde fumi raſæ vitriolique ſingulorum alteram partem gallæ confractæ, & in oleo frictæ, atque exſiccatæ partes duas, gummæ Arabicæ partes quatuor, cuncta hæc tenuiſſimè molire oportet, ac ſimul admiſta per ſetacium tranſigere cogantur, ut ex omnibus unus fiat pulvis pertenuiſſimus, qui demum ſervetur in ſacculo lineo denſo, aut coriacio clauſo ſic enim melius conſervatur, ac perficitur.

Nollem ſilentio præterire admirabilem ſacchari candidi virtutem, quam experientia comprobavi in perficiendo Encauſto, quod in probitate diminutum eſſet nigrorem enim ei, atque pulchritudinem cum decenti fluxione præſtat: modus autem uſus ipſius eſt, ut pauxillus ipſius ſacchari candidi terratur, ac immittatur in vaſe atramentario quo ſcilicet atramentum ſcriptorium Encauſtum vocatum exiſtit, quamvis idoneum adeo non ſit, eum tamen perficit, quod mirum equidem eſt in natura nempe iſta operari rem candidam prout eſt ſaccharum.

Hæc omnia quoque præſtat fuligo, quæ ex lucerna colligitur cujuſlibet

cujuſlibet olei ſit, quæ cum opus fuit diſſolvatur, cum ſappa liquida, aut cum urina viri, in eis tamen multo magis conducet aquæ gummatæ modicum admiſcere.

Cardanus lib. 13. *de rerum varietate, pag.* 859. ſcripſit, pulverem in itinere equitanti ſatis commodum, qui ſupplet pro Encauſto, ubi deſit illud ejus enim vicem gerit pulvis iſte componitur autem ex ſandaracha Arabum, ſcilicet, & chalcantho, & ſolvitur cum vino, aut aceto, ubi ſcribendi opus ſit.

Sed hactenus dicta ſufficiant de Encauſtis, quæ in itinere facile deferri poſſunt, ea enim in forma ſolida paſtæ, aut pulveris exiſtentia verſari nequeunt, etſi verti accidat non diſluunt, non madefaciunt, nec inquinant, verum enim liquida Encauſta magis vulgata ſunt, & in frequentiſſimo uſu habita, idcirco ad ea redire cenſeo.

CAP. XIX.

Encauſtrum nigrum quo pingi poſſunt imagines, atq; literæ ſcribi in laneis pannis, teliſq; lineis, & veſtimentis, quemadmodum, & in chartis, & conſimilibus.

Modus conſtruendi prædictum Encauſtum erit, ut capiantur limaturæ Martis binæ unciæ, gallæ confractæ uncia, aceti acerrimi albi geminæ bocciæ, hæc omnia ſimul admiſceantur mox igni exponantur leni, ut bulliant ſenſim ad conſummationem dimidii; reliquum vero coletur, & uſui ſervetur: veruntamen huic negotio ſatis conducet admiſcere modicum lachrymæ Arabicæ, quamvis abſque ea ſatisfacere poſſit.

CAP. XX.

Ne congeletur Encauſtum hiberno tempore.

Etenim memini quandoque congelari encauſtum tempore hyemis, quocirca non omnino operam me luſiſſe puto ſi remedium ſcripſerim, quo encauſtum præſervari tuerique poſſit à gelu, at operæ-pretium eſt ſcire prius fieri gelu terreo immiſto concreſci autem aqueo, quapropter ſi ea diſquirere liceat, quæ encauſtum conſtituunt reperiemus,terreſtre exiſtere atramentum ſutorium,quod vulgo appellatur Vitriolum,quemadmodum ſuperius explicatum fuit ; aqueum vero dicitur,quod ex aqua conſtat, & ſuperfluit, vel pura, vel miſta, nam plurima quoque vina paucifera natura ſunt adeo, ut aqueitatis aliquid ſapiant : alia vero ſunt arte, nempe admiſtione aquæ imbecilia, & aquoſa facta : hæc itaque ſunt, quæ una cum gallis, & gumma faciunt encauſtrum gelu ſubjectum : quod ſi prohibere voluerimus eadem ratione eligemus oppoſita, quæ his adverſandi facultatem habeant ; & cum multa ſint ad hoc munus apta, quæ nobis tamen arrident magis adminiſtrabimus ; ea inter quæ hoc magis præſtare poſſint efficaciſſimam percipiemus eſſe aquam ardentem, quam vitæ aquam vulgus appellat, præſertim puram ex optimo vino diſtillatam, ea enim nec terreum quicquam habet, nec aqueum, & ideo congelari non poteſt, verum ad hoc ſummopere conducet fiat, igitur encauſtum cum aqua ardenti, aut ea ſuperaddatur encauſtro jam facto ; his equidem obſervatis non congelabitur : reliqua vero quæ idem poſſunt tranſeo brevitatis gratia,atque ut aliis locum relinquam ſuum exercendi ingenium.

CAP.

CAP. XXI.

Ad inſtaurandas Literas ex antiquitate fere abolitas.

CUm perſæpe videamus literas aboleri ex ſe, ac præ vetuſtate fere deperdi, multa enim temporis edacitate pereunt, quapropter modum patefacere decrevi, quo inſtaurentur literæ ferme deperditæ, atque adeo innoventur, ut optime facileque legi poſſint tanquam ſi eſſent recenter ſcriptæ, quod eveniet ſequenti aqua ſtillatitia.

Cape gallam tritam quantumlibet, eamque infundas in vino albo per diem naturalem repoſitis omnibus in boccia vitrea, cujus orificium claudatur ne diflari poſſit, & locetur in hipocauſto, mox elapſo termino conſtituto aptetur ipſa boccia furno, cum alembico, cui vas recipiens conjungatur, ſtipenturque juncturæ, & ſupponatur ignis, ut moris eſt, diſtillabitur enim aqua ad prædictum munus efficax, quæ igitur colligatur, & uſui ſervetur vaſe vitreo, hujus autem uſus eſt, ut in ipſa aqua madefiat ſpongia, aut goſſipii lanugo exinde, cum his madefiant literæ, nam adeo reſarcientur, ut antea legi poterint.

CAP. XXII.

Encauſtum quo ſi ſcribantur literæ evaneſcunt per tempus è chartis.

NUnc ſequitur oppoſitum ſupraſcriptis, ibi namque modus explicabitur ſcribendi literas, quæ cito deliteſcunt ex ſe vitio encauſti, quod eveniet ſi fiat encauſtum humidis, & tenuioribus vaporoſiſque, quorum natura eſt celerrime evane-

ſcere,

ſcere, hoc itaque modo paratur: aſſumatur aceti albi acerrimi libra, aquæ corroſive diviſoriæ argenti ab auro unciæ quatuor, his addere operæ-pretium eſt reſinæ, terebinthi, picis liquidæ, & fuliginis modicum omnium, quantum ſufficiat aliquam afferre corpulentiam, cum nigrore nempe aceto, & aquæ, & poſtea per diem omittatur compoſitio in vaſe tecto, inde ſuper lapidem Porphyritem eam molire convenit, & ſic conſtitutum erit encauſtum, quale diximus ſenſim evaneſcere.

Quod ſequitur ſummopere conducit ad hoc Gallæ fractæ bulliant in aqua forti aurificum decem undis, mox addatur vitriolum, & iterum parum bulliant, & addatur ſalis armoniaci procul ab igne tandem eo ſoluto immiſceatur gumma Arabica: ex his eveniet nigerrimum encauſtum, quod tempore quadraginta dierum evaneſcit.

Aliud ſimile encauſtum quo literæ ſcriptæ paucis diebus, ut puta quadraginta evaneſcunt componitur aqua vitæ, & caphura, quam officinæ appellant camphoram, hæc autem in opere hujus encauſti convenit, ut charta combuſta, vel alio ſimili denigrata ſit.

Aliud eſt compoſitum aqua vitæ, quæ ardens & halituoſa ſit addito chalcantho in ſpiritum redacto, ſit atramentum ſcriptorium ſive encauſtum dicamus hujus conditionis, ut ſi cum eo ſcribantur literæ poſtquam ſcriptæ fuerint ſex menſibus ex toto evaneſcent è chartis.

CAP. XXIII.

Multiplex modus delendi literas.

PRimus exequetur modus encauſto ſequenti, quod prorſus à chartis tolli poteſt, delenturque literæ, cum ipſo ſcriptæ, aut ſtatim, aut ubi libeat, adeo ut nullum in charta veſtigium literæ appareat. Modus autem conficiendi eum talis eſt; aſſumatur lapis niger, qui appellatus fuit *Lydius à Theophraſto, lib. de Natura Lapidum*, & à *Plin. lib.* 33. *cap.* 8. *Corticula*: à

Latinis vero Index, & vulgo Paragonius dictus eſt; ejus enim attritu aurum proditur, cujuſmodi ſit, & ideo utuntur eo aurifices, in eo ducunt, & confricant metalla, ei enim poſt confricationem impreſſa relinquunt in lapide veſtigia coloris metalli ex quo agnoſcunt aurifices perfecta ab imperfectis: teratur itaque lapis iſte, ita ut in tenuiſſimum pollinem redigatur: cæterum eſt præparare liquorem, quo ſolvatur prædictus pulvis, paraturque hoc modo, peruratur tartarum optimum ex vino albo potenti, adeo ut reverberatione ignis fornacis vertatur in calcem, quæ mox obruatur in aquam communem mundam limpidamque ac calefactam in ipſa enim ſolvetur tartari, calx tunc percoletur hæc aqua tartarizata, & cum ea ſolvatur pulvis paratus ex lapide paragonio, & ſic conſtituetur encauſtum, quo ſcribantur literæ, & ubi eas delere volueris, confricabis cum medulla panis donec evaneſcant, quod facile, ac cito evenire conſpicietur:

Alterumque modum delendi literas, penituſque tollendi encauſtum à chartis explicabo, quo non modo particulare tollitur encauſtum, prout ſupra tractatum fuit, verum etiam commune, aut quodcunque ſit encauſtum deliteſcere cogit. Hic autem modus erit, ut capias ſalis gemmei, ſalis communis, aluminis rochæ ſingulorum geminas uncias, ſalis ammoniaci uncias quatuor, cuncta hæc trita, & unita reponas in cucurbita vitrea diſtillatoria, quam inde furno locare debes, atque ei ſubjicere ignem, & ut moris eſt, ex his aquam diſtillare urgeas, quam colliges vaſe vitreo ſatis amplo recipienti vocato, hoc optime conjunctum ſit bocciæ, cum juncturis ſtipatis: mox uſus erit, ut ipſa aqua ſtillatitia madefacias ſpongiam, qua eadem aqua imbuta leviter tangantur confricenturque literæ donec madefiant ipſæ, ac emoliantur, ſic enim deliteſcent: hoc tamen negotium non ruditer tractetur.

Idem opus præſtare poterit aqua ſtillata, ex ſale nitro, vitriolo Romano, & lachryma larigna.

Alia ad hoc opus præſtantiſſima aqua diſtillatur ex infra ſcriptis, *viz*. Vitrioli Romani libra, ſalis nitri libris tribus, cinabaris unciis quatuor, aluminis jameni libris quinque, ex his omnibus tritis, & mixtis alembico vitreo diſtillatur duplex

aqua:

aqua: veruntamen prima quæ leviori igne emanat in hoc opere prævalet ea itaque balneentur literæ, & fricentur linteolo aſpero, ſic enim omnes tollentur literæ, mundaque, & alba remanebit charta tanquam intacta: præterea ſi calefiat aqua prædicta, mox ſuper ejus vaporem exponatur pagina ſcripta ſtatim literæ evenient veteres quemadmodum ſi jam decem, & plus annis ſcriptæ fuiſſent.

Idem præſtat ſequens aqua, diſtillata ex Vitrioli Romani libra cum dimidio, uſifur unciis quatuor, aluminis jameni dimidium libræ, ex his colligitur prima aqua, & in ipſa madefiat pannus aut ſpongia, & leviter tanguntur literæ, & illico abſtergentur. Ad hoc opus gerendum ſatis accomodum, eſt oleum tartari quovis modo factum ſit, nihilominus diſtillatum alembico efficacius eſt, nam ſi eo madefiant literæ illico delentur, hoc enim oleum tollit nigrediuem, & maculas abſtergit.

Delentur atque literæ ſi liniantur ſequenti pigmento, & ſic omittantur exiccari mox abſtergantur panno, ac leniter abradantur aliquo tenuiſſimo gladiolo, hincpagina remanebit alba, & munda; Pigmentum autem pollicitum fit ex polline oſſis albi uſti, & æquali portione gipſi tenuiſſimè triti, hi admiſcentur pulveres, cum luteo ovi pro uſu dicto.

Abradunt aliqui literas à charta tenuiſſimo gladio chalybeo, ſed ut plurimum lacerant chartam, vel eam debilitant adeo, ut amplius ſcribi non poſſit in ipſa, quapropter talis omittendus eſt uſus.

Alter eſt modus, qui ſequitur, Cape ceruſæ tenuiſſimæ, quantumlibet, & cum lacte ficus confice paſtam, quam aſſicari permittas, tunc iterum mole eam atque lacte ficus pinſita aſſicetur, hæc autem ceruſſæ præparatio ſepties reiteretur, mox linteolum aqua imbutum, & expreſſum extendas ſuper chartam ſcriptam, & ſic omittatur donec literæ evaſerint madidæ, tunc ab eis linteolum auferas, literas autem tege ſupraſcripto pulvere ceruſſæ jam præparato, & ſic per noctem omittas exſiccari ſequenti, vero mane concuties paginam, & altero linteolo mundo, & ſicco abſterges eam percutiendo, cum digito medio manus, decident enim literæ, cum pulvere, ac quæcunque eſſent in pagina encauſti ſigna adeo, quod remanebit alba, munda,

&

& apta recipere novam literarum impreſſionem, at ſi caſu alba non reſtituatur pagina ex hac operatione ſemel facta renovetur altera vice, nam optimè ſuccedet juxta optatum.

Aqua quæ delet literas ſi cum ea madefiant.

Cape ſalis nitri, calcis extinctæ veteris, vulgo dicitur calcinatio, quantumuis ab eis tritis æqua portione diſtillatur aqua vaſe vitreo retorto.

Idem præſtat aqua diſtillata ex ſale nitro, vitriolo romano, & menta.

Ad hoc etiam conducit aqua gen'ſtæ ſtillatitia: aut ſuccus limonis, vel citri: in uno prædictorum itaque madefiat ſpongia, ac eadem madefiant literæ mox altera ſpongia ſicca leviter, & paulatione fricentur donec aboleantur prorſus, & remaneat charta munda, & apta recipere novam ſcripturam.

Delentur quoque literæ ſi ſequenti pigmento liniantur, & permittantur exſiccari, tunc poſtea percutiatur digitis è charta, ab ea enim literæ una cum pigmento prorſus decident, pigmentum autem conſtat ex ceruſſa ſoluta, cum ſucco rutæ, & ducta ad linimenti formam.

Delentur atque literæ ſi confricentur, cum tenui pumicis ſcobe: aut pillulis ſphæricis factis cum ſale, & ſulphure; aut pulvere aluminis rochæ triti, ac diu moliti, cum ſucco mali aurantii auſteri, deinde omittantur exſiccari, ut fiat pulvis, quo confricentur literæ donec deleantur.

CAP. XXIV.

Ad reſarciendum chartam ex ſupraſciptis operationibus imbecillem.

SI vero Charta præ ſua nimia tenuitate relicta fuiſſet à prædictis operationibuts debilis adeo, ut videretur non poſſe

amplius ſuſtinere literarum impreſſionem, tunc redintegrari poterit, quemadmodum ſi nova eſſet, aqua glutinoſa infra ſcribenda ea enim leviter oblinitur utraque pagina Chartæ omittiturque aſſiccari, ſic enim fortis evadet pulchra & Alba: Aqua igitur glutinoſa fiet hoc modo.

Cape glutinum Album, quod Græce vocatur Ξυλοκολλα & ταυρόκολλα, quod ſcriptis prodiderunt *Dioſcorides*, & *Paulus Ægineta*, & diſſolvatur pauca ipſius quantitas, cum multa aqua limpida, ita ut modice fiat viſcoſa, alioquin ſi multum viſcoſitatis contraheret, hoc mali ex ea eveniret,nam vel nigreſceret, vel quodammodo rubeſceret, ſedulo itaque præparetur limpida, & pulchri coloris, demum huic aquæ immiſceatur tantillum ceruſſæ, ut vix percipiatur, ne incraſeſcat aqua, & ſic optime parata erit corroborare paginas, quibus nova reſcribi poſſint nihilominus uhæ illis ſaltem in extremo die Judicii qui temere, & magna fraude, odio majori digna audebunt hiis abuti modis, idcirco probis viris ſcripſimus, ut ſciant a maculis, & inquinamentis encauſtri abſtergere paginas, aut etiam à literis malis depravatiſque reparare eas: propterea unumquemque agere juxta proverbialem ſententiam exhortamur, quæ indicat colligere roſas, & omittere ſpinas, hoc eſt bonum eligere, relinquere malum.

CAP. XXV.

Plerique modi ſcribendi literas latentes.

SUperioribus jam explicatis,feſtinanter accedebat modus delendi literas cæteraque ſigna carni impreſſa, exinde vero eum expuli,locumque ipſi delegavi ſequentem modum ſcribendi literas aliquo membro corporis humani, quemadmodum enim ei peculiarem illic recondere ſtatui: ibi autem proſequar pandere modos multos, verumtamen inter ſe diverſos, quibus ſcribuntur literæ latentes, quæ adeo occultantur, ut legi non poſſint niſi aquæ immerſæ, Aliæ igni expoſitæ, Aliæ noctu lu-

mine

mine ſtellæ, vel obviam candelæ, Aliæque noctu abſque ullo lumine leguntur quemadmodum, & diurno tempore in loco opaco per umbram aere, & Sole carenti: ſcribuntur, atque aliæ literæ, quæ nigræ apparent, verum adeo intricatæ,ut nullo modo intelligi poſſint, quamvis ſit clara dies, & eo minus nocte opaca, vel aliquo lumine clareſcat non percipiuntur præterquam ſpeculo, nam ſi obviam ei ponatur Charta ſcripta, tunc apertiſſimè percipientur literæ; cum igitur prædictos modos declaraturus ſim: incipiam propalare eum primum à nobis propoſitum,quo ſcribuntur literæ latentes, hæc enim palam non apparent, neque legi poſſunt niſi Charta ſcripta immergatur aquæ facie laterali ſupina: & talis eſt modus videlicet, Capiatur itaque aluminis rochæ quantum ſcribendi opus exigit, & teratur per quam tenuiſſimè, & aqua obruatur pauca adeo, ut ſcribi poſſint literæ, quæ ex ſe omittantur exſiccari: hæc nunquam in propatulo erunt,niſi Charta immergatur aqua, ea enim obſcurat Chartam in qua candicat lumen, tunc ergo apertiſſimè legi poterunt prout aliæ literæ.

Idipſum eveniet ſi ſcribantur literæ, cum aqua ſtillatitia gallarum, cui inde admiſtum ſit, atque ſolutum vitriolum.

Sequitur modus ſcribendi literas, quæ obviam igni tantum expoſitæ apparent, & legi poſſunt; alioquin prorſus latent: ſalis armoniaci vulgo dicti quantum libet aſſumatur, & in ſcobem redigatur tenuiſſimam, quæ mox aqua communi admiſceatur, ut ſcribi poſſint literæ,quas exſiccatas ſemper latere experientia agnovimus præterquam igni, nam conſpicuæ igni ſunt, aperteque percipiuntur ipſæ.

Idem præſtat ſuccus limonis, ſi cum eo ſcribantur literæ,nec eo minus ad hoc munus conducit cèparum ſuccus, hiis enim literæ ſcriptæ igni dumtaxat legi poſſunt, ſecus vero deliteſcunt: pariter atque modo ſequenti ſcriptæ literæ occultantur ſic, & igni obviam expoſitæ leguntur. Cape ergo cæpam, ſalem & urinam cuncta hæc ſimul mole mox ab eis tuſis exprime ſuccum, quo literæ aperiuntur igni, & procul ab eo occultantur.

Idem ſuccedet ſi cum ſequenti ſcribantur literæ videlicet,

ſucci radicum ſambuci, fellis canis, & albuminis ovi, portione equali quantum ſufficiat ex omnibus fiat pigmentum, quo ſcribantur literæ, evadent enim, ut ſupra diximus. Aliæ latent literæ ſcriptæ, cum pigmento ex ceruſſa, & aqua gummata: quæ mox aperiuntur optimeque leguntur dum obviam lumini ſtellæ, aut candelæ exponantur. Clam omnium oculis exiſtunt literæ ſequenti modo ſcriptæ, veruntamen patefiunt nocte obſcura, & tenebroſa, aut interdiu loco opaco per umbram aere, & ſole carenti: id eſt, Cape fellem ranæ, lignumque ſalicis fracidum, & piſcis ſquammas, hæc omnia æqua parte adinvicem ſubacta, cum albumine ovi, fiunt forma pigmenti liquidi, quo ſcribuntur literæ, quæ leguntur nocte tenebroſa, aloquin prorſus latent.

Idem præſtat quod ſequitur: Cape chryſtalli ſcobem, eumque mole cum pulvere ventriculorum blattarum lucificarum quas vulgus appellat luciolas, ſimulque admiſceantur cum albumine ovi, & in formam fere liquidam reducantur, ita ut ſcribi poſſint literæ: quæ noctu percipiuntur nam ob chryſtalli luciditatem, cum ſplendore luciolarum fiunt literæ tempore, atque locis opacis fulgentes: verum ut omnibus magis, pateat quid ſit blatta lucifica vel luciola referam eſſe genus moſcarum, quæ noctu lucent ignis modo in parte poſteriori, pennarum enim hiatu volitando refulgent, dum quoque pennas claudit obtenebratur corpus ejus parvum laterem, & clunium colorem habet, & apparet tempore magni æſtus dicitur à Græcis λαμπυρίς, à Latinis vero noctiluca, & nitedula, quemadmodum *Hor. 4. Carm. Ode 6.*

Ritè creſcentem face noctilucam,
Proſperam frugum, celeremque pronos
Volvere menſes.

Et *Ariſtoteles. lib. 5. de Natura Animalium, cap.* 19. appellavit Cicindelam, ab iſta aſſumpſit nomen lychnus penſilis vulgo dictus lampas, & cicindela, vel noſtro idiomate el ceſendelo, quæ tota nocte ſervatur accenſa, ita ut lampiridis inſtar luceat: ſed redeamus ad noſtrum inſtitutum, quidam capiunt illam partem corporis poſteriorem, quæ noctu fulget dum noctiluca volat ex his multiſque congeſtis in vaſe diſtillatorio vitreo eliciunt aquam

aquam, ut moris eſt, & eadem ſcribunt literas aut madefaciunt vaſa, atque ſpecilla ut reſplendeant noctu.

Reliquum eſt explicare modum quo ſcribantur literæ adeo implicatæ, ut intelligi non poſſint, hæc ſunt in conſpectu pro- ut aliæ literæ verum diſtingui nullo modo poſſunt præterquam ſpeculo; ideo ut conſequamur hoc; primitium ſic præparetur folium chartæ cujus facies prima atro carbone confricetur donec tota inficiatur, mox binis olei guttis tota illa facies chartæ infecta refricetur, ut vix linita videatur tenuiter ſaltem: hinc ſtatim ſi alicui abſenti epiſtolam mittere volueris, ipſaque contineat ſcripta, quæ uti arcana ab alio intelligi nolis præterquam ab amico conſcio modi ſcribendi, operæ-pretium eſt, ut ponas aliam paginam novam mundam, & albam ſuper infectam quam præparaſti mox ſtillo ligneo, vel oſſeo non multum acuto, neque obtuſo, ſed medio modo exiſtenti, aut acu eburnea illius generis, quo utuntur mulieres plebeæ ad ſuſtinendas comas, lineentur literæque ſcribantur abſque ullo pigmento, aut Encauſto, ſed duntaxat ſtylo, quemadmodum veteres Græci conſuevere, quamobrem ipſi utebantur ſtylo ferreo, pro ſcribendo in tabulis cereis quem appellarunt γραφίον, nos vero obſervabimus, quod ſupra ſtatutum eſt, mox tollatur ſeparetur folium epiſtolæ ſcriptæ à pagina infecta, demum à tergo, id eſt, in oppoſita parte, ſive dicamus facie ipſius epiſtolæ, reſcribere opus eſt, cum penna, & vulgati encauſto quodvis ludibrium: hoc enim diverſum ab eo ſcripto, quod continetur in epiſtola obtenebrabit eam adeo, ut nullo modo intelligi poterit præterquam ſpeculo, ſi enim obviam ſpeculo oſtendatur pagina ſcripta cum ſtylo illicò conſpicientur in ſpeculo epiſtolæ ipſius literæ intelligibiles hujuſcemodi ſcriptis multi contegunt arcana ne ab aliis percipiantur, inſidias eorum metuentes.

CAP.

CAP. XXVI.

Unus, & alter modus ſcribendi literas, atque imagines ſignandi in exteriori cortice ovi crudi, quæ mox interius appareant in facie albuminis, ubi coctum induratum, & decorticatum fuerit.

ID primum oſtendam, ut capiatur aluminis rochæ quantumlibet, teratur, & in acri aceto obruatur donec ſolvatur, hinc eodem ſcribantur literæ in exteriori cortice ovi crudi, quod inde ſoli exponatur uſque ad literarum exſiccationem, tunc poſtea immergatur ovum in aqua marina, aut alia optime ſalſa, ſit modo natura talis, aut arte facta, aut in aceto immergatur triduo, vel quatriduo deinde tollatur, & per ſe exſiccari permittatur, demum igni coquatur ad indurationem uſque poſtremo coctum decorticetur, tunc enim literæ, aut imagines, aut alia quæcunque ſignata fuerint in cortice deprehendentur in albumine indurato manifeſta.

Alter vero modus eſt, ut ovum cera peroptimè, & craſsè totam obtegatur hinc ſtylo, aut calamo æneo ſcribantur literæ in eadem cera uſque ad corticem ovi dividendo ceram, lineenturque figuræ, quæcunque tamen fuerint ſignate ample aperiantur, mox impleantur rimæ aqua imbuta ſale, & alumine, poſtmodum obruatur ovum ſic præparatum in aceto per diem naturalem, quo elapſo removeatur ab eo, & penitus à cera abſtergatur, in ovo enim mundo pulcherrimæ apparebunt literæ, aliave qualia ſignata fuerint.

CAP. XXVII.

Vt Perſica, Amigdalæ, Chryſomela, & conſimilia oriantur cum literis inſcritis in eorum nucleis.

PRimo perſicorum oſſa cum nucleis illæſa plantentur in terra, & ubi aliquod fluxerit tempus, quo exiſtimari poſſint recluſa exiſtere oſſa, ſolent enim aperiri ea, antequam germen à nucleis exeat, tunc ab oſſibus apertis eliciantur nuclei, quibus inde literæ quælibet ſcribantur, aut quodvis aliud ſignetur in eis cum cinabrio ſoluta in aqua gummata, hæc autem leviter tractentur abſque nucleorum læſione, ne prolifica eorum facultas pereat, mox levi temporis mora exſiccari permittantur hinc nuclei, ita ſignati reponantur in priſtino naturalique eorum oſſium vacuo, & humo priori ſepeliantur, ex eis enim debito orientur tempore plantæ, quæ fructus, juxta promiſſa producent: Hæc & in aliis ſimilibus ſemper evadent.

Alterum modum aliqua ex parte diſtantem à ſuperiori prodidit *Joannes Baptiſta Birellus* Florentinus, *lib.* 13. *de diverſis Arcanis, cap.* 239. de Amigdalis & conſimilibus parandis, ut ex eis oriantur plantæ producturæ fructus literis ſculptis in nucleis, quemadmodum ex ſuis verbis depromere poſſumus, ſcripſit enim ipſe capere amigdalas, & in aqua emollire eas donec recludi incipiant oſſa, tunc ab eis elicit nucleum, in quo leviter cedendo cultro imaginem, aut literas efficit, hinc iterum reponit nucleum in ſuis teſtis filoque ligat eas, & ait virgineo filo, quod inane, & anile dictum cenſeo, tandem terra plantat eas, nam ex his amygdalæ orientur cum literis ſculptis, nihilominus ſcripturam actam cum penna, & atramento ſcriptorio cujuſlibet coloris, in nucleo abſque ulla ipſius læſione ſufficere: imo ſculptura magis tutum eſſe ſcripturam cenſeo juxta primum

primum propoſitum, cui favet *Palladius de Agricultura*, inquit enim ipſe, Græci afferunt naſci amygdala ſcripta ſi aperta teſta nucleum ſanum tollas, & in eo quodlibet ſcribas, & iterum luto, & porcino ſtercore involutum reponas obſervetur itaque modus primus prout magis tutus uterque tamen effectuari poteſt in perſicis, armeniacis, quæ *Chryſomela* appellavit Columella, *lib.* 5. *de Agricultura*, *cap.* 10. pari modo fieri poteſt in amygdalis, ut dictum eſt in prunis, & conſimilibus.

CAP. XXVIII.

Triplex modus ſcribedni literas indelebiles, aut figuras in membris corporis humani.

MOs fuit veteribus Tyrannibus, & infidelibus abſque humanitate ſignare Mancupia inſtar beluarum, nempe characteribus, aut literis in facie inſtrumentis ferreis candentibus igne, ut cognoſcerentur ubique vincti; quamobrem ne fugam abriperent prout conſueverunt Barbari, Turcæque falſi Mahumeti ſequaces, hujuſcemodi ſupplicio apud nos Chriſtianos à Prætoribus qui jus in urbibus inter populos dicunt, quandoque fures ſententia plectuntur, ut eorum ſcelerum pœnas luant, atque dedecori turpiori notentur: & quamvis prædictorum omnium mos male habitus fuerit, veruntamen pertranſiit in ludicram conſuetudinem juxta Æthiopum plurimos, qui actualiter ſigna in eorummet facie imprimunt, non modo ferreis inſtrumentis verum etiam argenteis, & aureis juxta eorum poteſtatem: non deſunt apud nos alii vulgares plebeique propria ſua libertate fruentes qui ſolatii, aut amoris gratia, aut fatuitate, aut aliqua memoria ducti ſignant literis vel figuris faciem, aut manum, aut brachium, aut aliam quamlibet partem ipſius corporis: verum hi diſcriminatim à ſuperioribus procedunt, quem-

admodum enim actuali igne ſuperiores hæc operari conſueverint, hi omiſſo actuali igne, ſed aliis lepidioribus modis uſi, quæcunque volunt in facie, aut alia quavis parte corporis ſignant, & ſcribunt: Prius itaque literas in membro ſcribunt encauſto, aut aliquam ſignant imaginem, aut ipſius effigiem, hæc autem in hipocauſto agunt, mox cultro, aut novacula, ſeu fleboromo, quod tenuius inſtrumentum inciſorium eſt, incidunt, & dividunt ſummam cutim juxta literarum, aut imaginum figuras, & inceſſus, rimaſque inciſorio diviſas implere opus eſt minio, aut ceruleo, aut fumo raſæ, aut carbone trito, aut alio quovis colore magis optato, tunc ſtatim cutis ob hipocauſti calorem concreſcit coaleſcitque colore contracto. Quidam omiſſo etiam inciſorio, cutim aperiunt acu punctim forando quodcunque volunt, & juxta ſcriptum ſignatumque fuerit hinc aliquo colore tenuiſſime trito confricant cutim deſciſſam, ut obſtruatur, hoc enim modo infarcta colore concreſcit, & ita perpetuum incute remanet veſtigium literarum aut imaginis, aut cujuſcunque alterius rei deſignatæ. Tertio modo indebiles ſcribuntur literæ in cute, aut hujuſcemodi enarrata cum ſequenti aqua, *viz.*

Cape aquæ diviſoriæ argenti ab auro cantharidum tritarum omnium portionem æqualem, & adinvicem comiſceantur, ac ita pauſare permittantur per viginti quatuor horas, hac inde aqua compoſita ſcribantur literæ in cute, aut quævis alia cum tenui penna, dum enim exſiccari videris, literas conſpicies, atque eas veſicarum inſtar elevari, hæc inde ſanantur, & relinquunt ſignata veſtigia, quæ proculdubio deleri non poſſunt quamvis manibus, aut pannis licet aſperis confricentur; niſi nova cruentaque fiant vulnera modis ſequenti capite exponendis favente omnipotente Deo: à quo procedit omne bonum.

CAP. XXIX.

Quibus modis tollantur literæ, characteres, cæteraque ſigna carni impreſſa.

IMpium, & ab ipſa humanitate alienum equidem eſt, Hominis faciem deturpare, facta enim fuit à Domino Deo noſtro ad ſuam ſimilitudinem: idcirco ſcripſit *Cicero* pro *Roſcio Americo*; Monſtro, feræque ſimilis eſt qui humana figura aliquem privarit. Qui vero jus profitentur, legem pronunciant Imperatoris *Conſtantini A. Eumelia* 17. Si quis in metallum fuerit pro criminum deprehenſorum qualitate damnatus, minime in ejus facie ſcribatur, cum & in manibus, & in furis poſſit pœna damnationis una inſcriptione comprehendi, quo facies, quæ ad ſimilitudinem pulchritudinis eſt cœleſtis figurata minime maculetur, & in Codice de pœnis, titulo 47. Nemo eſt ſignandus in fronte, quia non debet facies hominis ad ſimilitudinem Dei formata fœdari, idem aſſeruerunt *Baldus*, & *Salycetus* viri graviſſimi, in ſuis Commentariis: & ideo compatior mehercule his, qui hujuſcemodi ſignis, fœdati moleſte ferunt ea, aſſidueque jactantur animo, qualitercunque ipſa delere poſſent: iterum cum eadem ſculpta carni, & cuti adeo ſint, & fixa, ut lavacris tolli, frictioneve ulla deleri non poſſint, videntur penitus indelebilia eſſe: quapropter mœrore majori vexantur, quorum infelicitate dolorem animo ſuſcipiens, moveor ſumma vi opem eis ferre, quod tribus modis agam, docendo eos tollere ſigna.

Primus eſt modus *Alexis Pedemontani*, qui docuit ut penitus characteris ſignum tollatur, cum incifione novumque vulnus fiat cruentum, hinc inciſionis ipſius rima impleatur ceruſſa, aut farina frumentacea, ita enim coaleſcet abolitione ſigni characteris, qui jam erat in carne impreſſus adeo, ut facies, vel alia quævis pars libera, atque expers ab ipſo charactere evaſerit: ſed

de

de his ſatis quatenus, ad tollendos characteres igne factos: verum ſi cum pigmento ſignatus fuerit character incidatur, ut ſupra dictum fuit, præterea ſpecilli cuſpide removeatur, quod infectum erit, atque lavetur poſca donec optimè abſtergatur, mox ceruſſa obſtruatur vulnus, ut coaleſcat: at prædicta ſuſſicere cenſeo, ubi ſuperficialis conveniat inciſio, alioquin ſi concava fiat, indigebit carnis reſarctione, ut cuti contiguæ æquetur, hinc ſigilletur, hæc autem cuncta evadent, cum olibano, & ſanguine draconis, omnibus tritis, & albumine ovi levigatis, & in compagem redactis; aut conſequitur opus, cum unguento de pomo citri, quo pulchra fit cicatrix: Hoc tamen animadvertere licet, quod quamvis aboleatur quodcunque ſignum, cum characteris, cum & pigmenti relinquitur tamen cicatrix, quæ inciſæ cuti, & deperditæ ſucceſſit, hæc enim aliqualiter à naturali diſtare diſcernitur, cum ipſa non ſit vera cutis, ſed caro indurata, quæ cutis vicem gerit eamque æmulatur: vera enim cutis, omitto epidermidem, id eſt, exteriorem cuticulam, at ea quæ carni adhæret appellatur corium, & pellis ſpermatica eſt, *viz.* ex partibus, quæ non generantur niſi in ventre matris: ſed hactenus dicta de primo modo ſufficiant.

Reliquum eſt recenſere ſecundum, & tertium modum, quibus tolli poſſunt characteres, literæ, & alia quæcunque ſigna ferro, aut igne, aut quovis modo facta, modo ſint cum pigmentis, vel ſine eis: hi autem modi leguntur in *Avic. lib. 2. Tract. 2. cap. 7. de ſtigmatis*, recenſuit remedium ad tollenda veſtigia ſtigmatum, & ſequitur, quod ſi illud non confert non erit excuſatio, quin conſequatur punctio veſtigiorum alguaſſem: diſtillando anacardos, & ulcerent ea, & corrodant ipſa, præterea in *Bartholomæum Maggium* Bononienſem, *Tract. de Vulnerum ſclopetorum cura*, capite quibus modis pulveris ſclopetarii granula carni infixa removeantur.

Unus eorum exequitur ferro inſtar ſpecilli formato, quo candenti ex igne ſenſim perforetur pars ſignata, & affecta nigrore, aut alio quovis colore donec tota urendo auferatur, uſque ad partem in qua nullus ſit extraneus pigmenti color, mox parti uſtæ linteola applicentur ovi albugine, cum aqua roſacea imbuta, ut ignis caliditas miteſcat, ſequenti autem die butiro,

vel alio ſimili præſtetur ei cura, ut eſchara decidat hinc unguento citrino, ſive dicamus de pomo citri ad conſolidationem devenire licet.

Alter eſt tertius, poſtremuſque modus, quo literæ, characteres, ſignaque cum pigmentis, aut granulis pyrrichi pulveris, aut alia carni ſculpta, & fixa tolluntur: & perficitur medicamento tantum ſed adurente, & ſeptico, quemadmodum eſt oleum chalcanthi validum, aut cauſticum, quod paratur ex aqua prima ſaponis, quæ magiſtra, & capitellum appellatur: at horum efficacius eſt ſepticum deſcriptum à prædicto *Maggio* mirabile ad diſſecandam cutem abſq; dolore conſtat hoc ex ſeptico concreto ex acriori capitello, quod inde ita concretum mittatur in Cellario, donec ex ſe vertatur in aquam, cui addatur quinta pars humanæ pinguedinis, ut penitret, aut vituli ea deficiente, cum exigua parte opii: hoc ſupra modum gratum, ac mite eſt, quo ſi uti acciderit ſpecillum argenteum, aut ligneum buxeum, vel oleaginum fabricetur parvum, vel exiguum, prout exiget magnitudo, vel parvitas maculæ, quam removere intendimus, deinde ſpecilli cuſpis intingatur in ſupraſcripto medicamento, & cum eo perfricetur locus maculæ, ita ut cauſtico afficiatur, ubi vero apparuerit cutis exſicata lanceolæ cuſpide incidatur, quod abſque dolore, ac toto fiet pars enim illa à medicamento ſeptico uſta, & mortificata remanet prorſus deſtituta ſenſu, quamobrem inciſa abſtergatur à pulvere, & pigmento in cute, in farcto ſi poſſibile erit, alioquin rurſus ſpecilli cuſpide in eodem ſeptico madefactá locus refricetur, ut profundius aduratur, tamdiuque fiat hoc quoad macula aboleatur: hinc humidis cruſta medeatur, ut decidat ipſa, quemadmodum paulo ante diximus demum unguento de pomo citri curam ei adhiberi opus eſt, uſque ad omnimodam ipſius conſolidationem quæ pulchra erit, veruntamen prædictorum primus magis approbatur modus, libentius enim faciliuſque ſcindente ferro aperirem cutim juxta *Galeni* ſententiam, & *Pauli*; ſecundus vero modus locum habere medium perſuadet ratio, approbatque experientia.

CAP. XXX.

Duplici modo literæ fiunt albæ in nigro paginæ agro.

PRædictis jure ſequeretur modus ſcribendi literas in ferro, hæc enim indelebilibus connumerantur: verum quia talis exequitur modus aquis corroſivis, & metallicis, atque pigmentis metallicis diverſicoloribus: hinc ergo inferius deducemus eum, ubi tractabimus de hujuſcemodi atramentis ſcriptoriis diverſicoloribus compoſitis ex metallicis, ut recto ordine progrediamur inſtitutum opus: ibi vero exponemus duplicatum modum quo ſcribantur literæ albæ, ut remaneant albæ in nigro paginæ agro, primo modo paratur ſequens compoſitio, *viz.* Collige ex cortice ramuli tenelli ficus, aut ex foliorum pediculis, aut ex immaturis ficubus vulneratis liquorem acrem lacti ſimilem, quem per medietatem horæ ſoli exponas inde eum diſſolvas, cum aqua gummata forma convenienter liquida, ut ſcribi poſſint literæ quas exſiccari permittas mox paginam, ita ſcriptam coinquines omnino opus eſt atramento ſcriptorio vulgari quod nigrum eſt, ita ut pagina, id eſt, tota chartæ facies nigrore inficiatur, & ubi pagina fuerit exſiccata optime confricetur cum linteolo lineo decidet enim gluten lactis ficus, & gummi, literæ autem plane apparebunt albæ ob virtutem lactis ficus, qui ab atramento ſcriptorio tuetur chartam, quæ alba, & munda remanet abſque ullo pigmento tamen, ſola enim charta remanet munda ab omni inquinamento, adeo ut ſpatium chartæ vacuum videatur formare literas quæ cum ex charta tantum exiſtant neceſſario apparent albæ in agro nigro facto cum encauſto in reliquo chartæ.

Secundo idipſum fieri poteſt ſi vice lactis ficus ſcribantur literæ cum luteo ovi ſoluto aqua gummata, in reliquis vero omnibus ſervetur ſuperior ordo.

Præterea

Præterea literæ quæ in agro nigro relictæ fuerunt albæ poſſunt aureari atque argenteari, quemadmodum & pagina alba fieri ſolent nempe argento ad hoc munus parato, aut auro, aut purpurina quæ auri colorem inducit, aut quovis alio modo, cum multi ſint inferius explicandi.

Verum atque niger ſolet in pagina formari ager, pingiturque cum fumo lucernæ exinde ſuper eum formant literas aureas cum auro foliato, & albumine ovi, aut aqua gummata, idem præſtat aurum in tenuiſſimum pollinem paratum, & aqua gummata ſolutum, ut moris eſt, quod ex argento quoque fieri conſuetum eſt, quemadmodum & aliis metallis quæ aurum, & argentum æmulantur: ſat eſt quod ex his ſcribuntur literæ quandoque in pagina alba, quandoque nigra vel diverſi alterius coloris infecta prout viridis cærulei, rubei, purpureique, aut alii cujuſque generis: veruntamen hæc omnia fuſius exponentur propriis locis.

Deſcriptio

Deſcriptio Quinta,

DE

Atramentis Scriptoriis

Diverſicoloribus.

CAP. I.

Expoſitio Univerſalis.

OStenſis omnibus Scriptorii Atramenti nigri differentiis, exigit occaſio, ut de altero atramenti Scriptorii genere tractemus, quod eſt indicum *Dioſcoridis*, hoc pigmenta comprehendit diverſicolora quæcunque tinctoribus, & pictoribus, necnon ſcriptoribus in uſum habita ſunt: Pigmenta autem pictorum colores ſignificant, quemadmodum aſſeruerunt *Plinius*, *lib.* 35. *cap.* 5. & *Cicero* 1: *de Divin.* præter *Dioſcoridem*, & alios celeberrimos ſcriptores: etenim ſympathia conveniunt ſcribere, & pingere; hinc contingit ut aliquando ponatur pingere pro deſcribere, teſte *Cic. ad Att. lib.* 4: Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione?

&

& *Plinius de Nicomaco* pictore, ſcripſit, & *Apollinem*, & *Dianam*, Deumque, *Martem in Leone* ſedentem, & picturas legere dicimus. *Virg.* 6. *Æneid:*

Quin protinus omnia perlegerent oculis.

Nil itaque mirum eſt ſi pigmenta ſcriptoribus æque, & pictoribus ſatisfaciant, cum gerant atramenti ſcriptorii vicem: Quamobrem ea plerique merito appellarunt atramenta ſcriptoria, verum etiam addunt eis nomen coloris, quo prædita ſunt, quemadmodum alba, nigra, rubea, ſanguinea, purpurea, viridia, & lutea, ſaphirina, violacea, & alia cujuſcunque coloris, ſaturave ſint, aut diluta; principales autem colores ſunt albus, croceus, purpureus, puniceus, viridis, cæruleus, & niger.

Tres tamen priores ſunt albus, niger, & rubeus, nam alii nominantur per participationem prout medii, cum fiant atque mixtione diverſi colores, *viz.* ex albo, & nigro ſubſtituitur cinereus, plumbeus ac color, quemadmodum ex rubeo, & luteo ſortitur viridis, color, inde ex albo, rubeo, & cœleſti, fit pavonaceus, ita ex nigro, & rubeo rovanus, & ſic alii ex aliis ſupponuntur colores pro uſu atramentorum, ſat eſt igitur conſtaſſe, quod fiunt atramenta pleraque diverſicolora. Idcirco *Hieronymus Cardanus* Mediolanenſis haud mediocris exiſtimationis ſcriptor, *lib.* 8. *de Subtilitate Rerum*, recenſuit, atramentum ſcriptorium rubeum quomodo fiat, & paulo inferius prodidit fieri atramentum ſcriptorium aureum, atque alterum ceruleum; deinde *lib.* 13. *de Varietate Rerum*, ſcripſit, fieri atramentum viride pro uſu ſcribendi, etſi improprium alicui videbitur eſſe atramenti nomen, inconvenienſque prædictis pigmentis diverſicoloribus, prætetquam nigro, dictio enim atramenti indicat rem atri coloris, cui adverſantur alii colores: nihilominus ſi meminerimus non modo veteres, verum etiam poſteriores nomen atramenti attribuiſſe indico (hoc tamen eſt pavonacei coloris ad cœruleum vergens) & inter pigmenta deſcripſerunt eum, quemadmodum cinnabarim, hematitemque ſanguinem imitantes, cœruleum, lapidem, & armenum; & alia hujuſcemodi leguntur in *lib.* 5. *Medicinalis Hiſtoriæ Dioſcoridis*: Quare nos etiam concedere jure poſſumus inter atramenta ſcriptoria connumerari pigmenta cujuſlibet coloris. Verum

rum tanquam peculiare nigro colori eſſe cenſeo hoc atramenti nomen; quanquam pro pigmentis ſcriptoriis ſingulis, & diverſicoloribus uſurpatum ſit. Præterea *Hieronymus Mercurialis* 1. *de Excrementis*, aſſerit *Iſatim*, & cæruleum lapidem nominari atri coloris. Hæc autem pigmenta ex triplici differentia ſubſtantiæ conſtituta ſunt: Quædam enim ex animalium partibus fiunt; alia vero ex Plantis, cæteraque ex metallicis componuntur: Partes animalium huic negotio congruæ ſunt, quemadmodum ovorum cortices præparati, ac in tenuiſſimam ſcobem candidiſſimamque redacti: Interdum ovi luteum hujuſcemodi provinciæ conducit, & quandoque ovi albumen, parvæ buccinæ, vulgo appellatæ porcelletæ, hæc advehuntur ex maritimis Ægypti locis, & in uſum habentur à ſcriptoribus, verum etiam à mulieribus ad faciem decorandam, prout eſt legere in Commentariis *Amati Luſitani in Dioſcoridem*, Enarratione 4. hujuſcemodi buccinam parvam voluit *Antonius Muſa Braſavolus, lib. de Examine Rerum memorabilium*, eſſe antale, quod ingreditur unguentum citrinum: ibi tamen intelligendum velim de buccinis parvis albis inſtar lactis, quæ proprie dicuntur porcelletæ, harum teſtæ præparatæ ſatisfaciunt mulieribus præter uſum pingendi. Præterea ex Conchiliis ſunt Murices, magnæque buccinæ, & purpureæ, ex quibus olim conſueverunt *Priſci* elicere cruorem, quem appellarunt purpuram nomine ipſius Conchilii: Alia parva animaluncula ad nos transferebantur alias pro rubro colore ſerici conficiendo; ſed tranſeamus ad Plantas, quæ per plures diverſæque extant, ex quibus diverſi excipiuntur colores, variant enim colores, tum ob materiæ diverſitatem, cum etiam ob varietatem modi conſtituendi; verum aliquis eorum color à tota Planta habetur, prout Indicum glaſto; cum & alii colores ex plantarum partibus hauriantur, quemadmodum ex ligno Braſilio, ſive Verzino dicamus, quod idem eſt; aut ex radicibus veluti Rubea tinctorum, & carota ſanguinea coloris; aut ex foliis prout Rutæ, & Yreos, aut ex floribus, quales ſunt Roſæ, & Violæ, Papaveriſque, Gariophyllorum, lini, Urios, & Croci fila: ex fructibus ſunt baccæ ebuli, & mirtillorum, baccæ ſpinæ infectoriæ, vulgo dicitur ſpina cervina, & ſpina merla; adſunt

atque baccæ grani infectorii, hoc appellarunt Græci Coccum Baphicum ex arbuſcula Ilicis humilis: ex fructibus mori celſi, aut ex fructibus rubi, ex granis ficus Indicæ Mexicani, quæ prout ſemina ſunt, eiſque tinctores pro Carbiſino colore utuntur: A Plantis difluunt quoque lachrymæ, & gummæ, quemadmodum lacca rubea, & ſplendens: alia eſt etiam quæ vocatur lachryma ſanguinis Draconis; alia dicitur gumma Arabica, & hujuſcemodi aliæ. Reliquum eſt recenſere metallica, quæ pro ſcribendi uſu, præter picturam habentur, *viz.* ceruſſa, ſandix vulgo minium, aurpigmentum, cinaprium, ochra, viride æris, lapis cyaneus lazuli vulgo dicitur: terra nigra, zaphara hydrargyrium, chryſtallum, Merchefitæ, atque metalla: Alia metallica factitia ſunt ad hoc munus parata nempe picturæ, ſcripturæque quamvis alios habeant quoque uſus metallica factitia, tam ad bonum, quam ad malum, quemadmodum ad medelam humani corporis, ad adulteranda metalla, gemmaſve, & ad venena qui jacturam maximam, mortemque immaturam inferunt; hæc vero malefica deteſtantur, væ illis, qui eis incumbent, ad inferos enim miſerrime degent nos itaque cogat amor proximi, ut unicum ſit nobis votum cunctis mortalibus prodeſſe, & his nunc omiſſis ad cætera quæ noſtri ſunt negotii pergamus: Prout purpurina, & azurrum alemaniæ, & hujuſcemodi alia. Veruntamen prædictorum unuſquiſque color certior, vivacior, diuturnior, magiſque durabilis producitur à metallicis potius quam à plantis; proprium eſt enim plantarum coloribus tempore mutari; Quapropter illico facti colores in uſum admitti debent, cum alioquin puri non poſſint penitus diu ſervari. Plantarum enim materia eſt imbecillis,& humoris plena de facile corruptibilis. Verum è diverſo evenit ex metallicis, in eis enim ineſt coloris firmitas, æqualitas, ſplendor, & denſitas, preſſus non dilutus color, firmus non caducus, æqualis non varius,ac obſoletus, ſplendidus,non obſcurus: Veruntamen neque metallica vitio carent, eis enim ſcribere non poſſumus, niſi prius ipſa aliquo humore diſſolvamus, quemadmodum ovi candido longa agitatione ad aquæ ſpeciem deducto: aut aqua gummi, ſive lachryma Arabica, imbuta; at ſi humoris plurimum admiſceas cum metallico colore, præ gravi-

tate.

tate cito, facileque ſubſidet fundo, hinc evenit ut dilutior reddatur color, ni ſedulo animadvertatur, perſæpe diuque humorem cum colore molendo commiſcere, ſi vero parum humoris admiſceatur, quo diſſolvi ſolet præcipue tempore ipſius uſus, ut optime incorporetur, celerrime abſumitur; metallica enim immodice ſiccantur, ita ut ſcribi nil poſſit; ſed de his ſatis pro nunc, latius enim ſingulorum hiſtoria exponetur inferius. Quamobrem exordium erit ab atramento Indico, ſeu ſecundo atramenti ſcriptorii genere conſtituto, ſub eo enim cætera referenda ſunt pigmenta, quæ in uſu ſcribendi ſunt, vel ad hujuſcemodi uſum apta.

CAP. II.

De Atramento Indico.

INdicum eſt ſecundum genus atramenti ſcriptorii, quod inter pigmenta inſeruit *Dioſcorides, lib.* 5. *de Medicinali materia, cap.* 98. Verum enim ipſius textus inſcriptio legitur in veteri exemplari Græco Ἰνδικὸς λίθος, *viz.* Indicus lapis, iſta autem inſcriptione caret poſtremum exemplar Latinum, quod magis vulgatum circumfertur; in hoc enim conſpicitur tantummodo Indicum nomen; proinde ſpectari datur, cum prima inſcriptio adverſetur textu, in eo enim duo Indici genera nobis tradidit *Dioſcorides*, quæ non à lapide, ſed à plantis ortum ducunt; Quapropter argumento ſunt depravatam fuiſſe inſcriptionem ipſam; idcirco conſultius erit inſcriptionem lapidis delere, & vice ejus inſcribere, quod deeſt, & quod magis convenit inſcriptioni utriuſque exemplaris nempe cognomen, ei proprium quod ab eventu Indici deſumi debet; Ipſius autem Indici eventus eſt inficere pannos, & alia colore cæruleo, purpureove, dicto pavonazzo, & cum videantur colores iſti potius atri, æque ducti ſunt ſcriptores Clariſſimi appellare attramentum, hoc pigmentum à vegitabili planta deductum; Indicumque denominarunt eum ex Regione Indiæ, ex qua advehitur

hitur ad nos; fuerunt alii ejuſdem ſententiæ, ut *Gabriel Falloppius, Tract. de Foſſilibus, cap.* 34. & *Amatus Luſitanus in Dioſcoridem, Enarratione* 67. verum complures veterum etiam meminere atramentum Indicum, quemadmodum *Vitruvius lib.* 7. *ſuæ Architecturæ, cap.* 4. & *Galenus lib.* 4. *de Compoſitione Medicamentorum per locos,cap.* 4. & *cap.* 7. atque *Paulus Ægineta, lib.* 7. ubi ipſe ait melan Indicum, quod indicat atramentum Indicum; his aſſenſit *Avicennas, lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 689. *de Atramento Librario*, ibi enim inter atramenta ſcriptoria nominavit Indicum; quamvis non ſit nigrum: hinc *lib.* 4. *Fen.* 7. *Tract.* 1. *cap.* 19. inquit, & Indicum quidem bonum indum eſt, velocioris tincturæ, ſed eſt vehementius faciens colorem Pavonis, & flavitatem; ex quibus expoſitis conſpicuum deprehenditur voluiſſe veteres, atque Neotericos Indicum hoc nominari atramentum: Conſequitur ergo, ut inſcriptio fiat de atramento Indico, quod approbarunt tincturis idoneum, picturiſque,ac ſcripturis commodum, verum cum duo atramenti Indici genere fuerint à *Dioſcoride* conſtituta, eorum prodidit naturale, quod ſponte ab arundinibus in Indiæ paludibus, inſtar ſpumæ vi ſolis exiens humor concreſcebat colore purpureo, quo tamen prorſus caremus. Alterum vero Iridici Genus ſcriptum nobis reliquit eſſe arte factum; dum enim in Cortinis, hæc ſunt vaſa infectorum in quibus tingunt pannos, ebullit glaſtum, Iſatiſve herba dicatur, & vulgo guado, tunc efloreſcit, innatatque ſpumma purpurea, quam ſeduli artifices detrahunt, & ſiccant, eademq; ſiccata conſtituit Indicum atramentum artificiale bonum, quod vulgus appellat Endego, corrupto vocabulo; hoc à Mercatoribus defertur ex India Alexandriam Ægypti, & in Aſſyriam, demum ex illis partibus in hanc Venetiarum Civitatem univerſi mundi Emporium advehitur; etſi legitur in Herbarium *Caſtoris Durantis* fieri Indicum hiis temporibus in illa quoq; parte Italiæ, quæ vocatur Flaminia, in ea ſeritur Glaſtum, ex quo inde producitur Indicum: Legi apud *Cæſarem* conſueviſſe Britannos glaſto herba faciem tingere, ut hoc colore hoſtes perterrere facerent; id ipſum meminit *Hieronymus Mercurialis, lib.* 1. *de Excrementis, cap.* 4. *de differentiis Urinarum.* Fit

itaque

itaque Indicum ex ſpumma purpurea glaſti,quæ eructata innatat Caldariis infectorum, quemadmodum ſupra expoſitum fuit: ſpumæ autem addunt Incolæ ſuccum extractum ex Corymbis ebulorum maturis, & ad invicem molunt ſpumam, cum ſucco, & modico aceti, mox ipſam compoſitionem igni leni, aut Soli exſiccant: hoc itaque modo conſtituitur Indicum, quo tinctores, atque ſcriptores utuntur: Alii farinam amili admiſcent ad pondus unius unciæ, cum triplicata portione ſpummæ glaſti, ſimulque omnia tenuiſſime molunt artifices cum urina, & aceto inſtar paſtæ, ex qua formant placentulam, quam demum exſiccari dimittunt, & ſic perfectum evadit Indicum, quod ſi pulchrioris coloris cupiunt eum, rurſus idem conterunt, cui poſtea majorem quantitatem addunt ſpummæ ipſius glaſti, adeo ut in compagem pinſent compoſitionem; inde ex ea tabellas inſtar teſſerarum formant, & poliunt, eaſque exſiccare demittunt. Alii vero aſſumunt glaſtum ita tritum, & præparatum, prout venditur; eumque ſolvunt cum urina in aliquo vaſe, & Soli exponunt eum ut diu maceretur, & putreſcat, donec ex eo generentur Vermes, ex quibus exprimunt liquorem, quem percolant, & mox exſiccari ſinunt in formulas, ſive teſſeras planas reducendo eum, quale eſt quod ex India Alexandria, & Venetias fertur: Optimum eſſe, inquit *Dioſcorides*, quod Cœrulei ſpeciem præbet ſuccoſum, & lene, hoc etiam noſtra ætate obſervatur; nam quod magis cœruleum eſt aliorum, tanto magis ex ſtimatur à pictoribus, & à ſcriptoribus: Quemadmodum è diverſo, quod minus Cæruleum exiſtit; adeo ut quodammodo albicet, vilius habetur, viliorique pretio venditur; utriuſque materia eſt Iſatis herba, quæ ante florem colligitur, & ſub mola tunditur, & facto ex ipſa cumulo maceratur Soli, mox in magnos globos redacta, & ſub tecto locata aſpergitur aqua, ut magis, potiuſque maceretur, tunc edit magnum fœtorem, & nigreſcit, & ſic præparatio Iſatis,ſive glaſti dicatur idem eſt, perficitur ad tincturas: nam ſi inde bullierit in caldariis, cum aqua efficiet colorem azurrum, quo inficiuntur panni, tinguntúrque lanæ, telæ lineæ, & hujuſcemodi alia cœruleo colore, & in illa ebullitione eructatur ſpumma, ex qua collecta fit Indicum atramentum, quod apud veteres præſtan-

tiſſimum

tiſſimum erat medicamentum leniter aſtringens, & exſiccans, inflammationes compeſcit, tumoreſque laxos digerit, & partim reprimendo corroborat, & reſolvit, ulceribus omnibus malignis, corroſivis, & cacoethis mirifice ſuccurrit, ad ulcera oris præcipue præſtat, neque refert in uſu medicinæ ſi magis, vel minus cœruleum ſit: nam utrumque æque bonum habetur, dummodo ex ſpumma glaſti exiſtat, quale deſcripſit *Dioſcorides*, non autem adulteratum rebus contrariæ qualitatis, & temperaturæ, quemadmodum monuit, *Plinius* fieri tempore ſuo, ſcripſit enim *lib.* 33. *cap.* 6. quod deceptores tingebant vero Indico ſtercus columbinum, aut cretam ſelinuſiam, aut anulariam, quorum fraus detegebatur igne; dum enim uritur Indicum bonum emittit flammam purpuream, odoremque maris; ſed diverſum accidit ex adulterato; nihilominus optimi etiam Indici uſus in medicina omiſſus fuit à Neotericis, quod mirum eſt, cum à veteribus præſtantiſſimum approbatum fuerit hoc medicamentum, uſus igitur Indici eſt hodierno tempore tinctoribus, & ſcriptoribus: nam diſſolvunt eum tinctores in caldariis cum lixivio, & aliis more ſuo, hæc tamen vos docere non eſt meum inſtitutum: at in medica facultate, quæ prodeſſe poſſunt aperire incumbo; quamquam alia memorari obiter inciderim, ne quid intactum relinquatur; quamobrem explicare adhæſi Indici uſum pro picturis eſſe, atque ſcripturis, qui hoc modo exequetur ſi diſſolutum fuerit Indicum atramentum, cum albumine ovi optime agitato, aut aqua gummata, id eſt gumma Arabica imbuta, adeo quod redactum ſit ad quandam mediocrem conſiſtentiam, ut difluere poſſit, atque uſu tum pingendi, cum, & ſcribendi congruat, & commodum ſit: Veruntamen varius eſt Indici uſus; nam ſimplex quandoque hoc præſtat Indicam, nonnunquam etiam aliis pigmentis diverſicoloribus componi conſuetum eſt, ex quibus inde diverſa in colore evadunt atramenta ſcriptoria: nam ſi exempli gratia, æquali portione auripigmenti componatur Indicum conſtituetur viridis coloris atramentum: Si vero Indici uncia commiſceatur binis unciis ceruſſæ, fiet atramentum azurri coloris: præterea ex cinaprii uncia, & tribus unciæ partibus Indici ſimul molitis, & cum ovi albumine, aut aqua gummata levigatis, evenit atramentum

atramentum pavonaceum : Verum cum in mentionem uſus albuminis ovi, & aquæ gummatæ inciderim, operæ-pretium fore exiſtimavi explicare modum quo præparentur, ut diu tueri poſſint, atque melius operari albumen ovi nempe, & aqua gummata.

CAP. III.

Modus parandi aquam gummatam, & albumen ovi ut à Corruptione præſerventur.

PRimum ſi à candido ovi exordium aſſumere liceat, neminem latere hoc exiſtimo viſcoſum eſſe, & glutinis tenaciſſimi vim habere, ita quod ſi albumen ovi conquaſſatum calci vivæ admiſceatur vitri fragmenta ferruminat, ac teſtacea : Idcirco ut facilius colores in eo infundi, ac diſſolvi poſſint ; Vulgares equidem ſolent ad aquæ ſpeciem longa agitatione deducere illum, & quidam eum concutiunt pediculis fici minutim ceſimque ab uno capite diviſis, ut citius in aquam vertatur, qua inde comiſcent pigmenta illius coloris, quippe qui magis eis arridet, eumque molendo ducunt ad formam, qua ſcribere poſſint : Verum enim album ovi cum frigidum, & humidum ſit, diu perſiſtere non poteſt quin corrumpatur, & mucidum fiat : Quamobrem alii majori ſolertia nixi non deſierunt inquirere modum, quo albumen ovi incorruptum ſervari poſſit, neque incaſſum laboraverunt ; nam reperierunt pro voto ſuccedere, quod inde maxima experientia comprobarunt ad hoc conducere, ut ſequitur, *viz.* integrum ex ovo albumen detrahitur, mox ſuper eum integrum abſque ulla concuſſione illico affundunt aceti albi acerrimi vix trigeſimam partem, tunc poſtea ſic permanere omittunt albumen ovi cum aceto horarum viginti quatuor ſpatio, quo elapſo colant fruſto telæ lineæ veteris, ſedulo animadvertendo

animadvertendo ne dirumpatur albumen, mox octo quoque diebus ita quieſcere ſinunt, atque iterum colant, demum hoc modo præparatum albumen ſervant in ampulla vitrea optime clauſa pro uſu diſſolvendi pigmenta, quibus ſcribere intendimus: Alio modo ſervatur albumen ovi, ſi tantillum riſigalli obruatur in eo: attamen hoc evenit incommodum ex albumine ovi, id enim quamquam abſque mucore diu incorruptum ſervari poſſit, pigmentis vero mixtum citius faciliuſque exſiccatur, & ineptum, tunc redditur ſcribendi uſu, nec amplius refici,neque in priſtinum ſtatum ullo liquore reſtitui poteſt : Quapropter cogimur toties ferme pigmentum ſolvere, cum alio albumine ovi, quotieſcunque ſcribere volumus.

Reliquum eſt nunc pandere modum parandi aquam gummatam quæ magis convenit, quam albumen ovi, ut infra palam erit.

Cape lachrymæ, aut gummæ dicere malis Arabicæ, unciam mediam aquæ fontis, aut roſaceæ ſtillatitiæ uncias tres, in pollinem trituratione vertatur gumma, mox aqua commiſceatur ; & ſic ad invicem mixta manere opus eſt, donec penitus gumma ſit diſſoluta, & in Craſſata ſit aqua, quod citius fiet, ſi aqua fuerit calefacta, priuſquam gumma obruatur in eam: inde ſoluta percolatur, & ſervatur in vaſe vitreo, ac tandem, cum opus fuerit ſolvuntur, cum ipſa aqua gummata quicunque colores pro uſu ſcribendi, aut pingendi,cum par ſit ratio in omnibus, ac diligentia, tum uſus : at ſi prædicta aqua bullierit,cum gumma ſaltem tribus undis, ſatis diu perdurabit, atque literæ magis ſervantur, etſi accidit exſiccari, facile tamen emoleſcit modico aquæ communis, reficietur enim prout antea ſcripturæ congruum : Præterea plurimum confert commiſcere pigmentis aqua gummata ſolutis, modicum aluminis rochæ, & omnia ſimul molire licet ; Alumen enim eſt media colorum materia, & ideo tincturam illuminat, eamque ſplendere facit, & retinet, & firmat, diuque tuetur eam. Quidam etiam commiſcere ſolent. Colores cum vernice liquida, & oleo è ſemine lini, aut è nucibus,omiſſis ovi candido,& aqua gummata ; Liquida enim Vernix atque olea melius in ſe continent colores ad invicem mixtos : ita quod magis ex his evadit atramentum

pícturæ

pi&ura ſummopere Idoneum: hoc vero nullum ſcriptoribus uſum præſtat, unctuoſa enim chartæ adverſantur: ſed redeamus ad pigmenta, à quibus digreſſi paulo ante ſumus.

CAP. IV.

Atramentum Cæruleum multiplex, quod ex Plantis deducitur.

CUm prolixitatem evitare cupiam, aliquot exempla cœrulei coloris vobis proponere, videtur mihi ſufficere, eis enim alia multa ſimilia agere poteritis: ut puta à Plantis exordiar, ſi ex lini floribus oſtendam elicere ſuccum coloris cœrulei, quales ſunt flores ipſi, ut inde ipſomet ſucco conſtituatur atramentum ſcriptorium cœruleum, nonne ſtatim accedent eis cicoreæ flores cœrulei, atque condrillæ, verum etiam horum vivacioris coloris extant Cyani flores, battiſecola vulgo dicti, hi Cyani gemmæ colorem referunt; his conſimiles ſunt Hyacinthini flores, & anagalidis fœminæ cœleſtini, tam etſi plerique hujuſcemodi reperiuntur: Horum itaque vel conſimilium colligantur qui magis arrident, deinceps in mortario poſiti contundantur piſtillo, inde ab eis prælo ſuppoſitis exprimatur ſuccus, in quo parum aluminis rochæ ſolvatur, & ſervetur ad uſum ſcribendi, miniandique. Verum ubi exiget opus, addi poterit parum gummæ Arabicæ.

Aliter quidam exſiccare mittunt ſuccum ita præparatum leni igni, aut ſoli, & hoc modo facilius ſervatur, mox cum ſcribendi opus fuerit ſolvunt eum molendo cum aqua gummata.

Alii vero decoquunt ſuccum cum modico aluminis Rochæ ad evaporationem quartæ partis ipſius ſucci, demum obruunt in eum fruſtula lintei, quæ prius urina fuerint madefacta, & ſiccata, eodem quoque modo ter ſucco imbuantur, & exſiccentur umbra, ſiccataque ſerventur, quorum talis erit uſus, ut

eorum pars aliqua, id eſt, quantum operi ſat eſt videatur, diſſolvatur cum albumine ovi, aut aqua gummata in aliquo cyato vitreo, præterea, ut omnibus exactè ſatisfaciam in præſenti ſilere non poſſum modum omnium pulchriorem eliciendi tincturam, verumque colorem à ſingulis floribus; & modus eſt ſequens, ut capiantur flores, qui magis arrident, immerganturque per diem in ſucco limonis percolato, & limpido, eo enim temporis ſpatio detrahetur à floribus tinctura, ita ut flores proprio eorum colore exutos conſpicere poteritis, tunc color ſeparatim colligendus eſt abjiciendo flores, & ſuccum evaporando, hinc color leniter exſiccetur, & uſui ſervetur, mox enim tempore ſcribendi, aut miniandi ſolvitur color ille jam ſervatus cum aqua gummata, aut cum ovi candido paratis, modo ſuperius expoſito. E Flandria advehitur ad nos in corticibus, teſtiſve tellinarum electum pulcherrimum quoddam pigmentum, quod vulgo eorum idiomate dicitur verdelis, ipſum vero ita parant, Iridis florum ſummitatem colligunt ante maturitatem perfectam, hæc eſt pars floris Lilii cœleſtis ſatura, quam tundunt in mortario lapideo cum piſtillo ligneo, inde maſſam ſic tuſam recondunt in vitreum vas, & in cellario vel alio loco humidiori collocant per dies quindecim, ut digeratur, atque putreſcat, quibus elapſis eliciunt materiam à vaſe, & linteo veteri percolant; nam verſa erit ferè tota in liquorem, quem igni exponunt ollula vitrea, ut ferveat donec decreſcat tertia, pars cui tunc additur aluminis rochæ modicum plus minuſve donec diſſolvatur magis clareſcat, delecteturque color, qui experiri poterit, ſi in ipſo liquore madefiat fruſtum albæ paginæ, & conſpiciatur pulcherimus color, qui ſervari poteſt in tellinarum teſtis juxta flandrorum morem.

CAP.

CAP. V.

De Luteo, atque Virenti Colore.

Accedit duplex color exponendus, *viz*. viridis unus, & luteus alter, qui ambo diverſi, & diſtincti colores juxta temporum diverſitatem, eveniunt, ex baccis, fructibuſve ſpinæ infectoriæ, alioquin dicitur ſpina cervina aut merula, aut ſpino guercio: Belgæ vero Galliæ populi fructum vocitant baccas rhenanas, & recentiores nominant rhamnum ſolutivum, nam inſtar rhamni ſpinoſa fit frutex, quæ producit baccas amaras cum aliquali aſtrictione, ita, & calidæ, ſiccæque ſunt ipſæ baccæ ordine ſecundo, & expurgandi facultatem habent craſſam pituitam, & bilioſos quoque humores educunt per alvum : idcirco baccarum pulvis exhibetur à drachma ad ſeſquidrachmam : Alii baccas exhibent numero quindecim, aut viginti, & plures robuſtioribus. Idem gerit baccarum decoctio in jure carnis, abſque ſale, inde potu aſſumpta minori enim moleſtia, ac paucioribus ventris torſionibus evacuat, etſi baccarum doſis, aut numerus duplicatur pro decoctione agenda, quemadmodum docuit experientia, reprimitur enim violentia medicamenti in elixatione, ut rectè demonſtravit *Joannes Meſues, Theoremate 2. lib. 1. de correctione Medicamentorum* : Præterea fit electuarium ex prædictis baccis ſpinæ cervinæ, quod jejuno aſſumptum per os ſummo mane ab adultis ad pondus unius unciæ, uſque ad drachmas decem commodo, ac placide ſolvit alvum educens pituitam, & alios humores craſſos, & glutinoſos, atque bilioſos. Quamobrem podagram patientibus ſubvenit iſchiadem, paralifim, hydropem, luemque veneream, & alia multa præſtat: quod ut fiat, recipit ſpinæ cervinæ baccas præ maturas, prout menſe Novembris ad libras duas, & mundas contuſaſque reponit in ollam vitriatam, & in ipſam tegumento clauſam quaternis diebus præ macerari demittunt loco potius calido, prout hypocauſto vaporariove, inde ex eis prælo ſuppoſitis

poſitis elicitur ſuccus, cui addunt ſaccari ſeſquilibram mox leni igne coquunt ad ſyrupi conſiſtentiam, tunc colo tranſmittunt, & ad colatum adjiciunt cinamomi; zingiberis ſingulorum drachmas quatuor, gariophyllorum Orientalium drachmas duas, demum pharmacum hoc uſui ſervant vaſe vitreo, aut figulino vitro obducto, & clauſo, cui aliquando commiſceri ipſe juſſi pulpæ tamarindorum unciam unam pro libra electuarii, & melius ſucceſſit.

Inſuper etiam duplici vaſe ſublimatur aqua ex ipſis baccis, in qua ſi madefiant linteola, ac tepida juncturis applicentur, earum dolores ſedat, ac penitus delet: Quod efficacius agit oleum ex ipſis baccis more ſpagirico extractum.

Quatenus vero ad colores, quos baccarum ſuccis, aut ipſarum decoctio præſtat pictoribus, atque ſcriptoribus, dixi eſſe varios ob temporum varietatem, nam baccæ prædictæ ſi colligantur Octobris menſe, tunc non adhuc ſunt perfectæ maturæ, quæ ſi exſiccentur, inde contuſæ diſſolvantur aqua, luteum præbent colorem: at ſi maturæ legantur quemadmodum ſunt menſe Novembris faciunt colorem virentem: Idcirco à quibuſdam exprimitur ſuccus ex baccis maturis, qui cum modico aluminis decoctus in uſu eſt pictoribus pro ſaturato virenti colore: Alioquin immaturas capiunt baccas, eaſque tundendo in mortario ſuffringunt, & lixivio per noctem infundunt, inde bullire mittunt donec deſierit tertium, reliquum colo tranſeat, colatoque additur tantillum aluminis rochæ triti, & igni exponitur, ut incaleſcat ſuccus, & liqueſcat alumen, prope ebullitionem, tunc auferatur ab igne, ac iterum percoletur, & uſui ſervetur, ex hoc enim evenit luteus pulcherrimus color, quo luſoriæ chartæ tinguntur officinis, hic tamen color eo magis accenditur binis croci filis additis; cum modico gummæ Arabicæ.

Hujuſcemodi coloribus inficiuntur panni lanei, lineique cum herba luto dicta à *Virgilio in Bucolicis Ægloga* 4. eandem herbam *Plinius lib.* 33. *cap.* 5. nominavit luteam, quam *Vitruvius lib.* 7. vocavit luteum: ſicca enim herba luteſcit, & uſum habet in tincturis tantum: Idcirco pannos candidos inficit colore luteo; & quæ ceruleo tincta ſunt, Viridia efficit: hanc herbam *Ruellius* falſo exiſtimavit eſſe liſimachiam quam-

vis

vis ſatis ab ea diſtet, quemadmodum exacte demonſtratum fuit à *Petro Andreo Mathiolo in Dioſcoridem lib.* 4. *cap. de Liſimachia*, necnon à *Dodoneo Pemptade* 6. *lib.* 2, *cap. de Geniſta*, ubi hanc herbam connumerans inter geniſtæ ſpecies appellavit geniſtam tinctoriam : Alii vero cerretam dixerunt, & alii bragliam ; quidam etiam coſariam, & magis propr e vulgus vocat herbam tinctoriam, hæc eſt humilis herba longe tamen differens à loto arbore magna in Africa, de qua legitur apud *Homerum*, *lib.* 9. *Odyſſeæ* ; Perſimilem colorem luteum ſive flavum præſtat lignum fructicis, quæ cotinus coriaria dicitur à ſcriptoribus, vulgo autem ſcotinũm, ſcotanumve, & Roſo, Idiomate noſtro ; hujus f uticis foliis, ac tenuibus virgultis denſantur Coria, nõn minus quam cum Rhoe, Arabum Sumach, refrigerat, adſtringit, & exſiccat, ulcera oris ſanat, & genitalium fluxuſque omnes cohibet.

CAP. VI.

De Brazilio, Verzinove Ligno tinctorio.

PEragitur progreſſo coloris rubei à Braſilio ligno, quod & Verzinum dicitur, utrunque enim ipſius ligni nomen deducitur à Provincia Indiæ utriuſque nominis, & colligitur Braſilium apud Tamaſim urbem in Provincia Braſil dicta, & del Verzin, hoc lignum vetuſtate fit melius, rubeſcitque magis, leve eſt ſub dulce adſtringentiſque ſaporis preclara igitur vis ipſius Braſilii ligni vulgaris nobis eſt pro tincturis, & adſcribendum : multis autem modis paratur rubrum hoc atramentum : cum etiam ex eodem ligno plerique, & varii colores coquendo diutius, aut breviori tempore excipi poſſint, ac eo magis alterius admixtione, ut infra demonſtrabitur. Quidam tenuiſſime incidunt Verzinum, & per noctem infundunt in lixivio, mox intus obruunt modicum aluminis rochæ, & igni mittunt,

mittunt, ut ferveat donec decreſcat tertia pars, inde colo tranſigat, & colatura adjiciatur tantillum gummæ Arabicæ tritæ, & uſui ſervant. Alter modus erit parandi atramentum rubeum, ſi lixivio potenti, & ferventi ſcobs Braſilii imitatur, ſat erit ejus octava pars, addito modico aluminis rochæ inter cineres calidos per horam excoquitur; deinceps in uſum admittitur. Aliter quidam parant lignum Braſilii in tenuiſſima fila inciſum, & aquæ decuplo pondere infuſum relinquunt horis ſaltem ſex, aut octo, inde cum ligno excoquitur aqua, donec tres, ex quatuor partibus decedant, ſic erit color rubeus, ſplendidus; at ſi paulo plus excoquatur, ſanguineus ruber eveniet color, ſi etiam diutius decoquatur, cæruleus fiet: Alii Verzinum, ſive Braſilium dicatur, ut ſupra infundunt in aqua frigida per horas duodecim, deinde igni exponunt ut ferveat, & decreſcat dimidium, quod percoletur, tunc ſingulæ libræ colati additur unciæ dimidium aluminis rochæ triti, & quarta pars unciæ gummæ Arabicæ, ac iterum bulliant, exigit ars, donec omnia penitus ſoluta ſint, tandem coletur quod perfectum erit atramentum rubeum, eo enim miniari libri, literæque ſcribi commode poſſunt. Alii vitro aut cultro abradunt tenuiſſime lignum Braſilii, cujus unciam capiunt, & affundunt ei acetum acerrimum quantum expleat dimidium poculi, & urinæ pueri, ac lixivii ſingulorum quartam partem poculi, & omnia in olla repoſita mittunt igni, ut leviter ferveant, donec tertium decreſcat; dum tamen bulliunt immiſceatur eis paulatine dimidium unciæ gummæ Arabicæ, ac ſæpe cum rudicula agitetur; Ubi vero fuerit fere coctum atramentum, additur aluminis rochæ triti ad quantitatem Caſtaneæ, & cavēre opus eſt ne nimium ferveat, quia nigreſceret, ſæpe igitur extolle guttam ipſius tincturæ, eamque inſpicias, ut rubea pulcherrima ſit, tunc vas deponatur ab igne, & cum refrixerit, coletur, biduo, eam committendo in vaſe recluſo, demum ſervatur donec opus erit; hoc enim optimum erit atramentum rubeum: Verum enim ex eodem Braſilio varii ſortiuntur colores, prout varii ſunt modi operandi eum, Idcirco offeram ibi normam omnium præter jam dicta, ut coram omnibus ſit.

Cape Braſilium, & decoquatur in aqua donec decreſcat tertium,

tium, aut donec rubefiat charta in prædicto decocto immerſa, & illico ellevata, quod ſæpius experiri poteris, donec optimo colore rubeo infectum conſpicias, tunc inde in quatuor partes dividas decoctum; Cujus pars prima inficit colore roſato perpulchro abſque ulla alia additione; at ex ſecunda parte ubi tepeat, ſi modicum aquæ addas, in qua extincta ſit calx, fiet atramentum pavonaceum: In tertia autem parte, ſi addatur lixivii fiet violaceum atramentum: Reliquum eſt, quod evenit ex quarta parte; nam ſi in ea diſſolvatur aluminis fæcis vini modicum fiet atramentum leonatum.

Alii capiunt Verzini tenuiſſime inciſi uncias ſex, eumque infundunt in libris tribus lixivii acris, deinde igni mittunt, ut ferveant, donec relinquatur tertia pars, quam coló traſmittunt, deinde colaturæ addunt modicum olei tartari, ac totidem aquæ gummatæ, eiis enim atramentum evenit pavonaceum, & hujuſcemodi color augetur, ſi magis olei affundatur, ſi vero plurimum olei è tartaro ſit immiſtum, fiet atramentum violaceum, Ianthinumve: nihilominus alioquin operatur oleum tartari, ubi ſolum abſque ſocietate alterius liquoris adminiſtretur; nam ſi in eo tantum imitatur ſcobs Braſilii abſque aqua, vel alio liquore illico conſtituet atramentum rubeum, quod plurimum ad ſcribendum conducit, & fuci vim præſtantem habet, quæ omnia agit ſua acredine, & tenuitate qua approximatur aquæ ardenti: Idcirco colorum materiam illico elicit. Præterea eodem Braſilio verzinove, diverſimode tamen, vel cum aliis adminiſtrato, ſæpe fiunt fuci, quibus Mulieres vitia corporis præſertim faciei tegunt, & occultant; ut exemplum, experientiaque haberi poteſt ex ſequenti fuco, qui ruborem mirabilem inducit in faciem lividam, ac eam nitéſcere facit, & octo dies equidem perdurat, quibus diebus non aboletur ſudore, nec aqua.

Cape Verzini tenuiſſime abraſi, lima aut vitri fruſto uncias tres, infunde in libris ternis aquæ communis triduo, mox adde glutinis piſcium contuſi, & inciſi drachmas ſex, & ſic omittas donec emoleſcat, inde exponatur igni addendo granæ tinctorum optimæ, Karbiſinii vulgo Cremeſe, ſingulorum binas uncias, aluminis rochæ unciam unam, chryſocolla, vulgo boraſe drachmas tres, & ferveat donec dimidium decreſcat, tunc co-

letur,

letur, & ampulla vitrea clauſum per octo dies ſervetur, antequam uſui ſupradicto adminiſtretur.

Alter pulcherrimus fucus ſequitur.

Cape Verzini uncias duas, Rubeæ tinctorum unciam unam, granæ tinctorum dimidium unciæ, infundantur omnia in vino albo potenti per quatuor dies, demum adjiciatur aluminis rochæ dimidium unciæ, & bulliant uſque ad diminutionem medietatis, inde filtro coletur, & uſui ſervetur; nam ſumma efficacia operatur.

Alter facilis valde pulcher fucus, qui rubore faciem inficit cum ſplendore, & pulchritudine.

Cape aluminis Rochæ, glutinis piſcium ſingulorum unciam unam, Verzini ligni rubri uncias duas, infundantur triduo in aqua exinde coquantur, colentur, ſerventurque in vaſe vitreo ad libitum.

Pro uſu fuci deſcripſit *Conradus Geſnerus*, aquam diſtillatam cum Braſilio, ut infra demonſtrabitur, quæ faciem ſplendidam, & rubram efficit ſine noxa, diu etiam permanet ipſius tinctura.

Braſilii optimi unciam unam, gariophyllos num. decem, totidemque grana minoris Cardamomi, cubebarum grana quinque, lignum Braſilii in ſcobem, cæteraque in pollinem redigantur; inde omnia ad invicem mixta obruantur in libram unam aquæ ardentis ter diſtillatæ, & leni calore, vaſeque diligenter occluſo macerentur per diem naturalem; inde duplici vaſe, aut igne perexiguo diſtillentur, ut moris eſt, emanabit enim aqua limpida inſtar fontis, etſi actu non exiſtet colorata, potentia tamen tingere poteſt, hæc aqua innoxia eſt, ut potu aſſumi poſſit; Verum perſcriptis normis aliæ excogitari aquæ, ac conſtrui poſſunt.

CAP.

CAP. VII.

De Atramento Scriptorio pavonaceo, Violatoque Purpureo.

ETenim hujuſcemodi atramentum, ex pluribus, ſingulatim tamen tum floribus, tum etiam radicibus, cum & fructibus confici poteſt, cum ſingulis eorum ſit propria tinctura. Quamobrem de pluribus ſingulatim in uno, ac eodem capite ſcribere decrevi, exordium aſſumens à radice quadam eſculenta apud nos ſatis copioſa, & vulgaris, quæ appellatur Carota, cujus differentia duplex eſt; una, *viz.* Lutea; altera vero purpurea ſanguinoſa vergens ad pavonaceum, utraque ſeritur æſtate, colligiturque hyeme, & cocta pro obſonio editur, diverſimode autem coquitur, tametſi quocunque modo cocta valet. Coquitur ſub prunis, aut in aqua dulci elixatur, aut muria inde mundatur, concinnaturque aceto, & oleo guttatim inſtillato; prout alia acetaria condiuntur ad excitandum appetitum, conditur atque pro quadrageſimali obſonio, præcipue purpurea una cum rapis in rotulis inciſis in garo, veterum more, quod eſt muria, addunt atque ſapam præter vinum nigrum potens, & mel: Alii quidam adjungunt his modicum aceti, Lutea vero radix paratur pro acetario, ut ſupra dictum fuit, præterea quidam coquunt eam cum jure pinguium carnium, & tanquam ſuave obſonium comedunt: neutra hujuſcemodi carotæ radix ab ullo veterum, quem ego meminerim, recenſita fuit: Veruntamen ex recentioribus *Rembertus Dodoneus, lib. de Stirpium hiſtoria,* inter paſtinacæ ſpecies connumeravit carotas, cui prorſus adverſatur *Andreas Mathiolus in Dioſcoridem*: Præterea nos quoque experientia edocuit multum diſtare paſtinacas à Carotis: Verum lites omittendo, eo magis cum in medicina nullum habeant uſum carotæ, accedam ad inſtitutum meum, quod antea adimplere non poteram, niſi prius explicaſſem

quid eſſent carotæ radices, & quæ earum magis congrua ſit negotio conſtruendi atramentum ſcriptorium pavonacei coloris, hic itaque color conſpicitur in carota ejuſdem coloris pavonacei, quapropter ab ea eliciendus eſt. Idcirco capiatur pars atra ipſius carotæ, tenuiſſimeque incidatur, & aceto acerrimo obruatur cum modico aluminis rochæ, mox igni exponatur, ut bulliat, evaporandoque decreſcat donec remaneat quarta pars, tunc ab igne deponatur, & frigefactum coletur, inde colatum omittatur inſpiſſari, exiccarique ex ſe; ita enim conſtituetur maſſa coloris pavonacei, quam molire oportet, mox iterum molendo ſolvere cum aqua gummata, tandem coletur, & perfectum erit atramentum ſcriptorium pavonaceum pro uſu miniandi, ſcribendique idoneum.

Hujuſmodi coloris atramentum præſtare conſtat ſuccus extractus ex ebuli Corymbis rutilo nigricantibus ubi maturi ſint; ipſi atque ſemina in ipſis contenta intus aſſumpta expurgant corpus educendo pituitam, & aquoſos humores quare adverſus hydropem conterunt; prius tamen corriguntur cum aniſis, & aliis aromatis; ſed ut fiat atramentum violaceum purpureum, capiuntur grana matura ebuli, id eſt, humilis herbaceique Sambuci, contundantur, & ab eis tuſis, & prælo ſuppoſitis exprimatur ſuccus, qui ad inficiendos capillos aptus, ac ſumme efficax eſt, juxta *Dioſcoridis* ſententiam; Verum ſi in ipſo ſucco ſolvatur parum aluminis rochæ inde coletur, magis illuminatur; alumen enim tincturam ſplendere facit, ac retinet eam, & ideo alumen eſt media colorum materia, ſic itaque conſtituitur atramentum, quemadmodum ſupra pollicitum fuit quod pro ſcribendi uſu ſervetur.

Idem compertum eſt evenire,ex ſucco expreſſo è nigris myrti baccis, eſt Myrtus arbor humilis notiſſima, & odorifera, tametſi ex floribus ſtillatitius elicitur liquor ſuave redolens i. Veneri olim Sacra dicata fuit myrtus, teſte *Plinio, lib.* 15. *Naturalis Hiſtoriæ, cap.* 29. Myrti quælibet pars aſtringit, & deſiccat, tam ſi foris applicetur, quam ſi intus aſſumatur, idcirco ex myrti baccis fit generoſum obſonium, quod dicitur myrtatum ſaporis præcipui: elicitur ſuccus ex baccis myrti, quem *Plinius* auctoritate *Catonis* Cenſorii appellavit Vinum Myrtinum

num, præterea dixit fieri nigrum vinum, ex baccis myrti albi addito vino muſto vel albo, vel nigro, prout ſunt baccæ vel albæ, vel nigræ.

Aliter vero tractavit *Dioſcorides, de Vino Myrtite*, aſſerens ipſe fieri ex baccis nigris poſt maturitatem tuſis, & organo expreſſis: Aliud ſimile recenſuit, ſed coctum ad tertiæ partis evaporationem. Tertiumque deſcripſit compoſitum cum vino veteri, & aqua dulci: cuncta tamen vina hæc decantantur utilia ſtomacho. Ex ſucco baccarum myrti fit ſyrupus cum ſaccharo ex deſcriptione *Joannis Meſues* adverſus fluorem alvi, & dyſenteriam, ſiſtit fluxum ſtomachalem, & menſes mulierum ſuperfluos, confert cordis tremori, eum enim corroborat, & omnia viſcera, ſedat tuſſim, ac ſanguinis ſputum cohibet, veſicæ eroſiones demulcet, tametſi provocat urinam: hæc atque aliæ ſimiles facultates procedunt ex myrtillorum ſucco; præterea qui jejuno ſtomacho ante alia aſſumit ſuccum myrti tuetur ab ebrietate: exterius vero applicatus confert adverſus igni phalangii, & contra ſcorpionum puncturas, oculorum inflammationes ſedat, ac fiſtulas lachrymales curat; reducit matricem relaxatam, & deſcendentem, & anum exeuntem introducit, & retro firmat, uſcuſcula ſerpiginoſa tam capitis, quam totius corporis ſanat; prohibet diffluvium capillorum, & denigrat eos; quippe tincturis aptum eſt myrti ſuccum, aſſeruit *Plinius* loco ſupracitato, verum præparatur modo prædicto de ſucco granorum ebuli, ſic enim æque evadet atramentum ſcriptorium ex ſucco myrtillorum. Præterea violaceus deducitur color peculiaris à Viola, verum cum duo Violarum genera nos docuerint Græci in re medica valere, quorum multæ ſunt differentiæ in forma, colore, atque viribus diſtinctæ, quamobrem genera ipſa explicare cogor, ut magis pateat quod efficit colorem pavonaceum jam ſupra inſtitutum. Unum itaque Violarum genus appellarunt Græci ἴον, alterum vero λευκόϊον; hoc Arabes nuncuparunt Cheiri, cujus ne una quidem ſpecies reperitur habere hujuſcemodi colorem, prænominatum quare omiſſo hoc genere, accedam ad primum dictum Ion proprium Violæ, quæ à Græcis dicta fuit ἴον ἄνθος, quod eſt viola flos, ubi autem ipſius violæ colorem indicare voluerunt; ἴον μέλαν, ἴον πορφυροῦν,

pronunciarunt: Latini vero expoſuerunt Violam nigram, Violamq; purpuream, & ab iſta fieri veſtem Ianthinam, ac ita nominari retulit *Plinius*, male confundit *Servius* forte auctoritate *Apulei*, hunc florem cum hyacinto, & cum vaccinio: voluit enim *Apuleius* violam dici vaccinium à colore vaccæ, quod ſatis diſtat à veritate, etſi pleriq; ſunt colores quibus inſunt vaccæ, nullus tamen eſt violaceus pavonaceuſve neque purpureus: Verum odoriferus flos iſte appellatur, noſtra dictione Italica, Viola mammola, & Viola zotta, quæ principio veris, ut puta menſe Martii oritur: hæc prout percipere potui, dicta fuit à quibuſdam Viola, quaſi minime violam, aut non violanda, aut ab olendi vi, Aliam rationem violæ ab his diverſam, fabuloſamq; priſci divulgarunt Poetæ: ipſi enim prodiderunt *Io* filiam *Inachi* fluvii adamatam fuiſſe à *Jove*, eumq; ob interventum *Junonis* in invencam transformavit *Jupiter*, ne agnoſceretur, & pro ejus pabulo juſſu *Jovis* creverunt in campo violæ, quæ à Juvenca, ſive ut melius dicam à Vitula, idem eſt, aſſumpſerunt nomen. Violam enim quaſi Vitulam ex trita litera *t* dixerunt Latini? Odorifera eſt Viola hæc; frigida, & humida in primo ordine ſomnifera, inflammationes extinguit, & ideo confert Cynanchæ, Vueæ, & pleuritidi, lenit enim aſperam arteriam, & thoracem, comitialibus præſertim pueris auxiliatur, vim purgatricem habet, qua educit bilem quocunque modo aſſumatur per os, ex flore enim Violæ pleraque fiunt medicamenta, *viz.* pulvis ſuccus, aqua ſtillatitia, trociſci de Violis, conſerva de Violis, ſaccharum candidum Violatum, infuſio violatum, tum ſimplex, tum ſolutiva, inde ex infuſionibus iſtis vel ſimplici, vel ſolutiva fiunt ſyruppo addito ſaccharo, *viz.* ſimplex, aut ſolutivus, prout eſt infuſio. Verum ſi vice Sacchari componatur mel cum infuſione, fiet mel violatum ſimplex, aut ſolutivum juxta vires infuſionis, fit etiam Julepum violatum, acetum violatum, & oleum Violatum. Hæc omnia fuerunt deſcripta à *Joanne Meſue*, nihilominus neque Violaria herba inutilis eſt, celebrata ſatis fuit à *Dioſcoride*, aſſerente valere eam appoſitam more Emplaſtri ſtomacho eſtuanti, oculorum inflammationibus, ac ſedi excidenti. Sed revertamus ad florem Violæ, à quo deducitur color, quippe ab eo contuſo exprimendo

mendo ſuccum cum colore, aut per infuſionem floris in ſucco limonis, quemadmodum ſuperius expoſitum fuit, aut cum ſpiritu acido Vitrioli, inde præparata cum aqua gummata, & tantillo aluminis rochæ, ut perficiatur atramentum ad ſcribendum, miniandumque pulcherrimo colore violato.

Ex liguſtri baccis præ maturitate nigris elicere conſuevere ſuccum coloris pavonacei purpurizantis ſuperioribus conſimilis. Verum enim alios quoque colores extrahi ab eodem frutice deprehendi, operæ-pretium duxi explicare quicquid, & quomodo de eis innuerint Scriptores. Memoriæ itaque nobis prodiderunt Græci, Latini, necnon Arabes auctores in uſum habuiſſe liguſtrum pro coloribus inducendis, diverſimode tamen, Græci namque liguſtrum appellarunt κύπρον, cujus foliis oleæ ſimilibus, quamvis majoribus tritis utebantur ad capillos rufos efficiendos, teſte *Dioſcoride*. Ejuſdem ſententiæ fuit Arabs *Serapio, Tract. de Simplicibus ex Plantis, cap.* 110. ubi tractavit de Liguſtro, ſub nomine Alcannæ, aſſerens, ſuccum foliorum efficere capillos ruffos. Hiis favet *Proſper Aſpinus*, vir præſtantis doctrinæ, ſummæque ſummæque eruditionis, qui in facultate ſimplicium, fælicitate ſtudioque mehercule proſper fuit. Eam enim facultatem ſumma cum laude docens in almo Gymnaſio Patavino multa variaque opera medicis, & Philoſophis perutilia proſpere edidit, & præ cæteris, locupletiſſimum de Plantis Ægypti maximæ utilitatis ſtudioſis: Unde in ejus libri, *cap.* 13. recenſuit Liguſtri ſtirpem, aſſerens appellari ab Incolis Ægypti elhanne, ſeu tam aharendi. Præterea voluit *Alpinus* ipſe eſſe hæc proculdubio Alcanna *Avicennæ*, & *Serapionis*; hinc de facultatibus ipſius diſcurrens, ait, ex foliis confici pulverem, quem appellant Ægyptii archenda; hac eorum mulieres utuntur ornatus gratia, manus, ac pedes colore aureo tingentes: nam ſimplici aqua mixtus archendæ pulvis eam facit auream, quæ omnia inficit aureo colore: idcirco mulieres cum ipſa capillos aureare poſſunt: at Princeps *Avicen. lib.* 4. *fen.* 7. *Tract.* 1. *cap.* 19. *de tincturis capillorum*, explicavit radicem alcannæ inficere flavitate capillos; hinc Mauri ſuos inficiunt capillos radicibus alcannæ, quemadmodum etiam equorum crines juxta deſcriptionem *Amati Luſitani in Dioſcoridem*. Præterea ſi denigrantibus

compo-

componatur, & aſſocietur radix liguſtri, ſive alcannæ dicamus nigrore capillos inficit, auctore *Avicenna* eodem in loco. Inde Latini uſurparunt liguſtri baccas per maturitatem nigras pro conficiendo atramento Scriptorio: Veruntamen *Avicennæ* exemplo eas denigrantibus aliis commiſcent, quemadmodum ſuperius expoſitum fuit: Simplices enim liguſtri baccæ ſunt plenæ purpureo ſucco; prout aſſeruit *Petrus Andreas Mathiolus in Dioſcoridem*, ac prout melius experientia conſtat, nam colore purpureo violaceo coinquinat ipſe baccarum liguſtri ſuccus, tametſi *Vitruvius Veronenſis, lib. 7. de Architectura, cap. 14. de Purpureis coloribus*, meminit fieri purpuram elegantem, ubi ait, eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miſcentes purpuram faciunt, &c. ſub nomine vaccinii diſſeruit de baccis liguſtri, quas, & *Virgilius Maro* appellavit vaccinia, ſic canens in Bucolico.

Non ne fuit ſatius triſtes Amaryllidis iras
Atque ſuperba pati faſtidia, non ne Menaleam,
Qamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes,
O formoſe puer nimium ne crede colori
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Carminum *Virgilii* ſenſus ſatis patet: hortatur enim Poeta ipſa puerum non confidere nimium ætati ejus viridi florentique, & pulchra quæ ceu inſtabilis, ac momentanea cito labitur cum omni pulchritudine, & tranſit ad ſenectam deformem ætatem, quæ album colorem efflореſcentem amiſit, quippe eo caret, verum atra, & rugoſa fit ſenilis ætas. Quamobrem exemplis *Maro* ſuadet puerum animadvertere ex liguſtro albos provenire flores pulchros & odoratos, quos bonæ gratioſeque ætati æqui-paravit; ſed quum celeriter decidunt floſculi, ſic florida ruit ætas, ipſiſque floſculis albis deciduis ſuccedunt fructus nigri, *viz.* Baccæ, quas vocavit vaccinia nigra, à baccis nigris mutata litera *b* in *v*; hæc itaque baccinia ſive vaccinia non ſunt grata, quemadmodum flores, ſed aſpectu nigra, & tetra, prout ſenecta ætas mala, & præceps habetur. Ex præhabitis igitur depræhenditur apertiſſime oſtendiſſe *Virgilium* liguſtri fructus

eſſe vaccinia; quamvis quidam male exponentes mentem Poetæ ſint nixi diſtrahere eam, non minus aliorum hanc in rem impegit. *Servius Grammaticus Virgilii Commentator*, cui ignoſcemus tanquam cæco, Plantarum hiſtoria pœnitus ignaro: Verum eo magis redarguendi ſunt, *Petrus Andreas Mathiolus*, *Bellonius*, *Ruellius*, *Marcellus*, *Hermolaus Barbarus*, & alii, qui aberrantes exiſtimarunt Vaccinia eſſe flores; & alii, ut *Fuſchius*, & *Dodoneus* decepti pro vacciniis, deſcripſerunt fructus diverſos à baccis liguſtri; ita quod prædictorum quidam aliqua ratione ducti ſunt, alii quorundam auctoritate nixi, & alii diverſis opinionibus imbuti, aut ex proprio ſinu diverſam protulerunt ſententiam à veritate, & longe, à mente *Virgilii*: ſæpe etiam contingit multis eandem ſententiam diverſe interpretari, quam non intellexerunt; Idcirco ſi dixerit *Servius* vaccinium eſſe violam auctoritate *Virgilii*, reſpondetur male intellexiſſe *Virgilium*, ipſe enim *Georgicorum Ægloga* 10. diſtinxit Violam à Vacciniis, dicens,

Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.

Eadem differe apertiſſime oſtendit *Vitruvius* loco ut ſupra, etſi *Mathiolus* non æque exiſtimans vaccinium eſſe hyacintum, attulit quandam frivolam opinionem nullius momenti, & à nemine probatam vel auditam; quatenus ad opinionem *Dodonei* ſi perpendamus ipſius verba, facile percipiemus eſſe Vaccinia ſua ex planta Boemiæ ab eo tantum excogitata. neque ab altero probata; ſed inter ſcriptores Vaccinii videtur magis probari *Fuſchius*, adhæſit enim ipſe Græcis, qui appellarunt μορὸν βάτινον, fructum ipſius Rubi; nihilominus *Amatus Luſitanus* in hac re magis aliorum ſenſus apicem attigit mentiſve ipſius poetæ, qui voluit equidem intelligi de baccis liguſtri, quæ aliquando dicuntur baccinia voce proxima dictioni Græce βάλινια: Verum diverſitatis opinionum cauſa (me Judice) fuit; nam Græci dictionem hanc prodiderunt, πολυσημόν, id eſt commune, & quæ multa ſignificat: Hæc autem omittamus, ut accedamus ad explicationem facultatum liguſtri, quæ præter tincturas, jam ſupra deſcriptas ſunt aſtringentes, & exſiccantes; tametſi *Avicennas lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 50. inquit, Alcana frigida in primo, & ſicca in ſecundo; & ideo ejus folia maſticata

ulceribus

ulceribus oris auxiliantur; ſi vero carbunculis, inflammationibuſq; applicentur ſummopere conferunt eorum decoctum igni ambuſtis medetur: ex ipſis foliis liguſtri conſuetum eſt Ægyptiis conficere pulverem, prout ſuperius dixi auctoritate *Alpini* mox pulvere aqua mulſa parato utuntur ad humidos pedes fluxionib is obnoxios, ac multum exudantes, ferentes emplaſtri modo appoſito per horam exiccat, & adſtringit; tametſi ad oris ulcera confert, gingivarum, & pudendorum maxime præſtat, ex odoriferis liguſtri floribus diſtillatur aqua per alembicum odorifera, quæ æque refrigerat, & aſtringit: Idcirco eaſdem facultates poſſidet, & in potu aſſumpta vomitum ſiſtit, dyſenteriam compeſcit, & quoſcunque alios fluxus, muliebria tum alba, cum & rubea ſuperflua cohibet ſi bibatur; aut in ore matricis linteola eadem aqua imbuta immittantur: aſſumpta aqua adverſus ſanguinis ſputamina confert, exteriuſque mulieres utuntur ea ad faciem decorandam, obtalmiæ ſuccurrit, ſi ex ea fiat collyrium cum tutia prohibet enim humorem fluxum, atque lachrymas: Præterea ex floribus fit oleum Cyprinum cum aromatibus, quibus compoſitum eſt, & magnæ efficaciæ ad multas ægritudines juxta *Dioſcoridis* traditionem, quam unuſquiſque legere poterit: hujus olei Cyprini compoſiti duplicem prodidit, & differentem deſcriptionem *Paulus Ægineta, lib. 7. de Re Medica*: fit etiam oleum Cyprinum ſimplex recentiorum more ex floribus oleo tantummodo inſolatis, hoc tollit vulnerum inflammationes, & capitis dolorem è bilioſo vapore ſedat. Aliud ſimplex oleum Cyprinum ſcriptum nobis reliquit *Meſues lib. 3.* conſtat autem ex florum Cypri unciis quatuor, coctis in olei veteris unciis decem, cum modico vino: Alterum ſimplex inſinuat *Dioſcorides*; Calefacit hoc oleum præſertim compoſitum, emollitque nervos, & alia multa operatur, ut eſt legere in *Dioſcoridem*.

CAP.

CAP. VIII.

De Purpura veterum, & ipſius differentiis.

ANtiquitus purpura fuit inſigne Romanorum Magiſtratuum valde ſplendidum, exinde Imperatorum, & Regum veſtes purpureo colore tingi conſuetum fuit: Verum enim veterum purpuræ uſus prorſus periit, idcirco, alia (hoc ævo) illius vicem gerit, illa ex animalibus, nempe ex conchis marinis detrahebatur: hæc autem ex planta ortum ducit: Præterea cum habuerint priſci tot differentias coloris purpurei, hoc forte viſum fuit omnibus mirum, quibus cauſis ignotæ fuerunt; appellarunt enim veteres auroram purpuream, teſte *Ovidio, lib.* 3. *Metam.* & pronunciarunt Ver purpureum, atque Aerem purpureum, ut *Ovid.* 6. *lib. Metam.* & *Virgil. lib.* 3. *Æneid.* & Sanguinem purpureum ſcripſit *Homerus*, at nonne dictum fuit purpureum Indicum, quamvis pavonaceum ſit, & *Dioſcorides* ipſe prodidit fieri Indicum ex ſpuma purpurea, quæ innatat cortinis, quibus bullit glaſtum, cujus facultas eſt cœruleo inficere colore. Verum atque Violam mamolam vocarunt purpuream, quam vulgus nominat pavonaceam, prout eſt equidem: Cœleſtinumque hyacinthi florem voluerunt ſcriptores nominari purpureum, & Mare aſſeruerunt purpureum eſſe veluti, *Virgilius lib.* 4. *Georg.* inquit,

In mare purpureum violentior influit amnis.

Unde *Cic. lib.* 4. *Acad.* Mare illud, quod nunc favonio naſcente purpureum videtur. Idem quoque ſcripſit, *lib.* 2. *Acad.* dicens, quod mare nonne cœruleum, at ejus unda cum eſt pulſa remis purpuraſcit: nihilominus purpureus color eſt equidem niger rubore quodam admiſto at rubeo clarior, qui nigricantis roſæ ſplendore ſublucet omnium colorum gratiſſimus, & tingendis veſtibus maxime expetitus eſt: hujuſcemodi coloris

prodiderunt ſcriptores fuiſſe veſtes Tyrias, quæ tunc temporis appellabantur purpureæ, ac aliarum pulchriores exiſtimabantur; noſtra autem ætate hujuſcemodi veſtes vocantur ſcarlati quibus Venetiis Illuſtriſſimi Senatores procedere conſpiciuntur: verum cum prænarrata videantur à ſcriptoribus confuſa, ea aperire ipſa conabor, & à conchyliis exordiar, ut veterum purpuram recenſeam, ex conchyliis enim tanquam cauſa materiali tot evenerunt differentiæ: Murices itaque purpuræ & maris piſcium quædam genera inter conchilia ſunt connumerata, à quibus olim elici conſuetudo erat ſanguinem nobilem, ſuccumve illum mediis eorum faucibus contentum: idcirco incolæ venabantur conchylia, eaque ferramentis ſcindebant, ex quibus purpureus liquor profluebat, quo inde tingebantur veſtes purpureæ? Quamobrem liquor iſte cruentoſus à purpura concha marina extractus æque purpureus color denominatus fuit, & quandoque dicitur purpura nomine conchylii, purpura Græcæ dicta fuit, hinc color porphyriacus, id eſt, purpureus, quem à conchyliis appellavit oſtrum, *Vitruvius lib.* 7. *de Archuectura, cap.* 13. ubi diſcurrendo diſtinxit plures, diverſoſque colores purpureos quorum differentias à locis ex temperamento ſolis oriri aſſeruit; nam locis ex propinquitate ſolis illuſtratis pulchriorem provenire liquorem è purpura experientiam habebant antiqui: quemadmodum margaritis evenit: Orientalis enim Margarita ex mari Indico, & ſinu perſico circa Arabiam advehitur ad nos candida cum diaphanitate in ſuperficie, occidentalis vero margarita tranſportatur ex Mari Britannico coloris lividi, ſuffuſci, & opaci. A ſole itaque cuncta elementa illuſtrantur, ſol enim eſt fax cœleſtis, & naturæ gratia; & ideo *Vitruvius loco de Purpuris*, inquit, non in omnibus locis, quibus naſcitur unius generis colorem, ſed ſolis curſu temperatur; itaque oſtrum quod legitur in Ponto, & Gallia, hæc ſunt Regiones ſeptentrioni proximæ producitur atrum, hoc eſt purpuræ liquor ater, ut ipſe innuit, inter Septentrionem, & Occidentem lividum, ſed ad Æquinoctialem Orientem, & Occidentem invenitur purpura, violaceo colore, quod vero Meridianis Regionibus excipitur rubra procreatur poteſtate, & ideo rubrum Rhodo Inſula in Mari Carpathio inter ciclades creatur;

electiſſi-

electiſſimam purpuram rubram producebat Tyros Phœniciæ, prout legitur in *Plinium, lib.* 5. *cap.* 19. *& lib.* 9. *cap.* 36, & 37. in hac purpuræ hiſtoria prævaricatus eſt *Hieronymus Cardanus, lib.* 7. *de Rerum varietate* veluti unicuique legere eſt. Idcirco ex prædictis ſatis apertum unicuiq; eſſe exiſtimo,tot fuiſſe purpurei coloris differentias, quot ſupra expoſui, necnon purpureum rubrum eſſe decorum, atque alios colores excellere, hujuſcemodi purpuram fieri Inſula Tyros cecinit *Virgil. lib.* 4. *Æneid.* *Tyrioque ardebit murice lana*:

Quamobrem ubique, ſed Venetiis præſertim maxime exiſtimatur purpura vulgari dictione dicta eſcarlatum pro Illuſtriſſimis Patriciis inſigniendis, huic accedit purpura violacea, quæ vocatur pavonacea ; hanc celebravit *Cornelius Nepos*,qui fuit tempore *Ciceronis*, obiitque principatu divi *Auguſti*, & ait me juvene violacea purpura vigebat : ex quibus deprehenditur fuiſſe primam inventam purpuram violaceam, mox rubra Tarentina paulo poſt reperta fuit, inde Dibapha Tyria ſucceſſit ; idipſum aſſeruit *Plinius* locis ſupra citatis, nihilominus adeo crevit purpuræ rubræ exiſtimatio ob ſuam pulchritudinem,quod non modo ſeu prima, verum etiam uti ſola hæc purpura vulgo agnoſcitur, nominaturque hodierno tempore ſcarlatum. Et quæ prima fuit inventa, nempe purpura violacea,amiſit purpuræ nomen, cujus vice ſucceſſit appellari *el Pavonazzo.* Reliquæ purpuræ differentiæ nullius ferè exiſtimationis habentur, præterquam ab eruditis, & literarum latè verſatis, alioquin enim vulgus omnes purpuræ differentias in ſcarlatum præſtrinxit ; quod magis conſpicuum erit, niſi deſiſtam referre purpuræ facultates præter tincturam, picturam, atque ſcripturam, quas antiqui magnifaciebant, quamvis vanus mihi videatur labor explicandi eas, quibus caremus, quid enim eis operam navare juvat, nil mehercule, præterquam curioſis ſatisfacere, & ideo ſcriptis tradidit *Galenus, lib.* 7. *Methodi Medendi, cap.* 7. *de ratione curandi frigidam ventriculi intemperiem,* ſummopere conferre lanam, pannumve è purpura Tyria, quando, & adſtringi ipſum modice, & cutis ejus meatus obſtrui expedit : præterea ſi aer ambiens ſit frigidus docet applicare ventriculo purpuram unguento nardino imbutam, & actu calefactam :

nam calefacit ſtomachum actu, & virtute. Idem repetit, *lib.* 8. *Methodi Medendi, cap.* 5. *de Diariis Febribus*, quæ ſuperveniunt cruditatibus ciborum, ibi enim ait purpuram marinam præſertim Tyriam præſtare, cum unguento nardino, quippe tenuiorem adſtringendi vim habet, tum ea purpura, tum optima nardus, ita ut vis earum ſiccando, calefaciendo, ac robur inferendo in corpora, quæ circa ventriculum habentur alte penetrare poſſit. Præterea *lib.* 11. *de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ex aliorum potius opinione retulit, purpuræ teſtæ cinerem lotam, & mox aceto, aut oximelite in potu aſſumptam lyenes tumidos ſanare, ſuffitam vero, uteri ſuffocationem tollere, & ſecundas retentas detrahere. Exterius autem applicitam aſſerit dentes illuſtrare confricando eos, & ulcera humore flaccida exſiccat cinis prædicta, malignaque corrodentia, ac diuturna curat, putrida, cum oximelite aut oxicrato abſtergit eorum cavitates explet, & ad cicatricem perducit. Hiis aſſenſit *Ætius Tetrabili* 1. *Serm.* 2. *cap.* 187. ultra prædicta *Paulus Ægineta, lib.* 7. *de Re Medica* deſcripſit oleum, in quo ſit caro buccinæ vivæ excocta, quod ſi auribus inſtilletur, earum dolores diſcutit. Sed de hiis prætereat ſermo, cum, ut dixi, jam omiſſus ſit uſus venandi hujuſmodi Conchyllia ob difficultatem capiendi ea, præter quod capiuntur in pauca quantitate latitant circa Canis exortum tricenis diebus, quemadmodum placuit *Ariſtoteli, lib.* 1. *de hiſtoria Animalium*, & *lib.* 5. ejuſdem Voluminis; ei aſſenſit *Plinius* loco ut ſupra: Capiebantur igitur poſt canis Ortum, aut ante Æquinoctium Vernum, reliquo fere tempore ſunt ſterilia, aut humorem nimis liquidum nullius momenti habent. Præterea vivas oportet capere purpuras: in mortuis enim liquor optatus illico evaneſcit. Captæ autem vivunt extra mare quinquagenis diebus Saliva ſua; ſi aquam dulcem guſtare illis acciderit, illico moriuntur. Verum alia inventa faciliora ſucceſſerunt hominum induſtria. quæ eundem purpuræ colorem præſtant, & prout melius in ſequenti conſtabunt.

CAP. IX.

De Recentiorum Purpura.

PRæter buccinas purpuraſque recenſuit alia duorum generum animalia *Hieronimus Cardanus* volumine, *de Subtilitate Rerum, lib. 9. de Animalibus*, Dicens quod tempore ſuo advehebantur ad nos ex aliis longinquis Regionibus, præſertim ex Germania pro purpureo colore ſerici conficiendo animalia quædam cimicibus ſimilia, à quibus ſublata erant capita. Alia vero retulit eſſe vermiculos radici pimpinellæ, ſaxifragiæ adnaſcentes, ex quorum ſanguine olim purpura fiebat, & ſi ab eo diſſenſit *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioſcoridem*, nullam enim ipſæ egit verbum de Vermiculis pimpinellæ ſaxifragiæ, quos ſub ſilentio non obvoluiſſet; ſi res ita ſe habuiſſet, ſedulus adeo fuit ipſe inquiſitor rerum naturalium, verum aliter conſtat res: prodidit enim *Mathiolus* oriri in radice pimpinellæ ſaxifragiæ pillulas, non autem vermiculos, tunc illæ uſum habebant ad inficiendos pannos colore carbiſino, ſive dicamus, more vulgari, cremeſino, qui tamen diſtat à purpureo colore: ejuſdem ſententiæ reperii fuiſſe Caſtorem Durantem in ejus herbario, *Mathioli* exemplo. Hiis aſſenſit *Amatus Luſitanus* in *Dioſcoridem, lib. 4.* enarratione quinquagenaria prima: Purpura vera olim inventa periit nam quæ nunc in uſu eſt, talis eſt nomine ſolo. *Cardanus* autem confundit *Karbiſini* coloris hiſtoriam cùm purpura, quandoque recenſendo coccum *Baphicum* purpureæ tincturæ proprium, ut *lib. 13. de Varietate Rerum, cap. 87.* quemadmodum etiam de globulis pillulis vera radici pimpinellæ adjacentibus tractavit; quarum uſus ante hac prorſus periit, de animalunculiſque ſcripſit colore purpureo inficientibus, pro ut ipſe dixit, cum tamen eis facultas ſit peculiaris colore cremeſino imbuere omnia; præterea addit idem agere grana ficus mexicani: at de hiis demonſtrandi locus non datur hic, quemadmodum in ſe-

quenti

quenti capite; propterea ut rem purpuræ proſequamur relictis conchiliis, cæteriſque animalibus cujuſcunq; generis, ac eiſdem pillulis pimpinellæ ad alias plantas properare coacti ſumus. Cum fiat hodierno tempore purpuræ tinctura ex quodam grano rubro puniceo, producto ex frutice Ilicis humilis, quæ coccifera vocatur, adhæretq; granum ramulis abſq; pediculis ercilıæ magnitudine; non ubique oritur, ſed in ſolis locis à ardore torrefactis: & Ideo *Rembertus Dodoneus, lib. de Stirpium Hiſtoria*, ſcripſit multis Equidem locis oriri, & creſcere Ilicem arbuſculam, non ubique tamen granum hoc gignere, ſed potiſſimum locis opticis verſus Mare Mediteraneum tendentibus quibus ſolis æſtus viget, veluti in Galatia, Armenia, & Cilicia, quemadmodum prodidit *Dioſcorides*. Idem aſſeruerunt alii, ut *Serapio, lib. de Simplicibus ex plantis, cap.* 321. & *Plinius, de Naturali hiſtoria, lib.*16. *cap.* 8. Etſi addidit produci etiam in Africa, & *lib.* 8. *cap.* 41. favet *Plinius* ipſe opinioni *Amati Luſitani*, qui ſcripſit gigni hoc granum in *Luſitania*: Regio hæc eſt parſque ulterioris Hiſpaniæ quam nunc Portugalliam appellant, nihilominus inter alia, ultimum eſſe granum tinctorium Hiſpanicum inquit *Dioſcorides*. Idem aſſenſit *Serapio*: prodiditque *Pauſanias, lib.* 10. oriri in Phocida Macedonia, præterea vero memini manibus meis ſæpe collexiſſe huiuſcemodi granum curioſitatis gratia in agris Inſulæ Cretæ, atque Cephaleniæ Inſulæ Ionii maris olim Samos dicta, ubi indiginæ locupletem droventum accipiunt ex eo grano Coccifero, non eſt quoque in præſenti ſilere quod dixit *Petrus Andreas Mathiolus* contra omnes ſcriptores, aſſerens ipſe Colligi granum prædictum ex quercu in Boemia, & Polonia regionibus frigidiſſimis, hoc appellatum fuit à Græcis κοκκ☉ βαφικν, Latine vero Coccum Baphicum, vel infectorium, & granum tinctorium, & noſtro idiomate vulgari vocatur granada tintori, quod populi Galli nominant vermilion, & *grainel eſcarlare*, hoc indicat ſcarlatum, quemadmodum aſſeruit *Johannes Ruellius*: Arabes vero vocarunt eum cheſmes, & chermes, quod male interpretatus eſt *Johannes, lib.* 1. *de Natura Stirpium, cap.* 88. ubi confundit chermes cum cremeſino, quamvis inter ſe diſtent, ſed granum hoc dum tempore exiccatur in duas di-

vidıtur

viditur partes, quarum altera eſt exterior, & corticoſa, quam *Plinius, lib.* 16. *cap.* 8. vocavit cuſculium, & quiſquilium. Altera vero pars interior,& medullaris eſt nobilior,quamvis hanc partem grani pulverem appellent, nihilominus majoris valoris exiſtimatur ; ſi forte autem acciderit corrumpi, & in vermiculum verti ſcolecion nuncupavit, *Plinius, lib.*24. *cap.*4. quippe fullones hoc utuntur grano ad tingendas lanas purpureo colore, quem vulgo ſcarlatum vocant ; mox ipſe *Plinius, lib.* 21. *cap.*8. aſſeruit animadvertiſſe tres eſſe principales colores,unum in Cocco, qui in roſis micat, gratius nil traditur aſpectu, ut in purpuras,tyrias dibaphaſque ac laconicas : ex hoc itaque grano tinctorio elicitur illæ color purpuræ præcipuus dictus coccinus à cocco baphico, quod idem eſt cum grano tinctorio, quo purpura noſtra inficitur, nam ſi in aqua, aut lixivio decoquatur inde coletur & colatura exiccetur per evaporationem, reſidebit color, qui ad purpuram tingendam adhibetur : ſi vero ſolutus fuerit cum albumine ovi, aut aqua gummata, tunc eo miniari, pingique, ac ſcribi poterit ab hoc grano chermes juxtæ dictionem Arabicam aſſumpſit nomen Alchermes compoſitio celebris, quæ adverſus cordis affectus commendatur, nempe tremorem, palpitationem, ſyncopem, ac melancolicas affectiones ; nam recreare animum exhilarareque fertur ; quemadmodum fuſius legitur in *Ioannem Meſuem, lib.* 3. *de Antidotis*, Ubi tractat de electario ex granis tinctoriis, eſt granum hoc aſtringens , ſimulque amarum, at citra morſum exiccat, teſte *Galeno, lib.*7. *de Simplicium Medicamentorum facultatibus* : Proinde ad ingentia vulnera convenit , ac præſertim neruorum , ad vulnera capitis conducit cum mitra adminiſtratum, & magnum auxilium mulieribus præſtat abortire ſolitis, ſi eis pari pondere thuris in ovo recenti ſorbendum propinetur, ſuperfluoſq; menſes cohibet.

CAP.

CAP. X.

De Colore Cremeſino.

ORtum eſt lolium inter ſcriptores vulgares, qui ob rudita-tem deluſi fuerunt à quadam affinitate Vocum, cum enim chermes appellarint Arabes granum tinctorium, quo fit eſcar-latum, pro ut antecedenti capite expoſitum fuit, hinc evenit, ut quidam incaute exiſtimarint chermes Arabum eſſe vulg r: chremeſe, quod Latini vocant Karbiſinum ſive cremeſinum,eo enim efficitur color ruber floridus, & vividus verum ſatis inter ſe differunt colores ipſi, nempe carbiſinum, & eſcarlatum,que-madmodum atque eorum materiæ inter ſe diſtant: fiebat olim cremeſinus color ex granis quibuſdam ortis circa radices ſaxi-fragiæ pimpinellæ ſimilis, quemadmodum, & Olyræ Farragi-nis, ve, & parietariæ, & aliarum herbarum quæ colligebantur in Italia, Polonia, Germania, & aliis regionibus, veluti aſ-ſeruerunt *Amatus Luſitanus* in *Dioſcoridem*, & *Petrus An-dreas Mathiolus*: hæc autem grana erant magnitudine grani infectorii. Quamobrem quidam crediderunt granum ſaxifra-giæ nominari coccum ſcolecion à *Plinio*, *lib.* 24. *cap.* 4. ſed à toto cælo aberrarunt, quod exactius legendo animadvertere potuiſſent, nam cocbum ſcolecion appellavit *Plinius* Coccum Baphicum, quando corrumpitur, & in vermiculum mutatur, quod facilime contingit: niſi aceto irroretur; at paucis inde annis omiſius fuit,omnino uſus granorum quæ radicibus pimpi-nellæ ſaxifragiæ, vel alterius herbæ colligi tunc temporis con-ſuetum erat pro carbiſino colore conficiendo, dimiſſaque fue-runt animalıncula ſuperiori capite recenſita cimicibus ſimilia, nam aliud carbiſinum majoris magiſterii ſupremique coloris ab hinc paucos annos advectum fuit ex Inſulis Indicis in Hiſpani-am ac inde in Italiam, quemadmodum ſcriptis prodidit *Amatus Luſitanus*, ac pro ut quotidiana experientia oſtendit: hoc au-tem carbiſinum faciunt grano intus fructus ficus Indicæ Mexi-

cani

cani rubra: quamvis adhuc certet vulgus conſtare ea animalun-cula jam prænarrata, quemadmodum erucæ quæ ex virentibus foliis ficus Indicæ oriri dicunt, magnitudine milii, mox accreſ-cunt hæc, non os, non aliud ex membris, quod conſpicuum ſit poſſident. Præterea colligi aſſerunt ea cum forcipe, ac in ſcutellam cinere plenam demitti, hinc mortua elliciunt ſingu-latim, & ita præparata ſervant pro tincturis: vulgus autem Idi-otarum à veritate divagatur, & à totâ via errat, cujus error fa-cile deprehenditur experientia: nam ſi Karbiſinii grana uſitata infundantur in aqua calida quæ jam exiccata erant, & rugoſa intumeſcunt reaſſumpta humiditate, & priſtinam formam acqui-runt, quæ non eſt ullius animalunculi, at ſeminis ſive grani fru-ctus figuram refert. Quare hæc grana ſunt ficus Indicæ rubra, & ſplendida ut ſanguis, & in majori copia habentur iſta, quam prædicta grana ſaxifragiæ pimpinellæ adnaſcentia: hiis itaque infectores ſericum tingunt, & lanas: Verum Indicæ ficus du-plex conſtituitur, genus à *Hieronimo Cardano, lib.* 13. *de Va-rietate Rerum, cap.* 67. *de mat. color, odor. ſaporque*; ubi utriuſ-que generis Iconem aliquantiſper inter ſe differre deſcripſit, et-ſi aſſeruit atque utrunque fructum convenire non in figura, ſed in colore rubro; utriuſque enim pulpa interior ſuccoſa exiſtit rubicunda, & ſplendida; ſanguineoque colore manus, veluti mora inficit, & multis diebus perdurat infectio, adeo ut vix detergi poſſit: Comeduntur hujuſcemodi ficus, ſunt enim ſuaves dulciſque ſaporis, ſed urinam tingunt, ita ut ſanguis ex-quiſitiſſimus videatur, ex quo territi advenæ qui eos comede-rant, ludibrio Indis incolis erant: ſed paulo poſt cum nil ali-ud mali eveniſſet certa experientia habuerunt, hujuſcemodi ficus abſque metu comedi poſſe. Unum eorum genus deſcrip-ſit *Cardanus* auctoritate *Theophraſti* Græci, *lib.* 4. *cap.* 5. ubi aſſeruit hujuſcemodi ficum appellari Pithaiam ab Indis, de quo *Tract. Plinius, lib.* 12. *cap.* 5: *&* 6. oritur circa *Aceſinum Fluvium* Perſiæ qui in Indum amnem cadit, ejus folia ad inſtar amazonum peltæ ſunt, & fructus parvi, & dulces: idem fere habemus à *Strabone, lib.* 15. *de Geographia.* Alterius autem generis ficum eſſe inquit torosatum, & appellari. Tunæ indicâ dictione, quod nobis indicat ficum Indiæ, cujus ſtirpem In-

 colæ

colæ vocarunt Nuchili,hæc autem abſq; caudice, & abſq;ramis arboreſcit foliis tantum;nam foliuũin terram plantatum radices agit, & alia folia emittit ex ſe, hinc tot ſuccedunt in altum, & à lateribus folia, ut caudicem at;ramos excuſent,quemadmodum ipſa oſtendit Icon expreſſa é *Mathiolo*,& aliisplantaruũ hiſtoriæ ſcriptoribus,folia habet oblonga ad pedis magnitudinem,& lata ad palmi, craſſa quantum digitus,eorum color viridis admodum, aculeis validis tenuiſſimis,ac frequentibus cinerei ferme coloris, fructus optimi ſunt ſuo in tio candidi,poſt virides, inde varii coloris,demum lutrii;interior vero pulpa,utriuſque rubea atque rubea,& ſplendida, excipiuntur ſemina, è quibus nobis delatis fit color carbiſinus pro inficiendis ſericis, & lanis ,aut quibuſlibet aliis.Eandem plantam deſcripſit *Plinius* ſub nomine opuntiæ,*l*, 21. *cap*.17. ubi dixit oriri circa opuntem Civitatem Græciæ Phocidi proximæ , & aſſeruit eſſe homini dulcem, nec non mirum quomodo ex foliis oriatur, ex eis enim producuntur radices. Ecce quod *Plinii* verba referunt ad unguem hiſtoriam tunc ficus Indiæ cujus plantam olim ipſe conſpexi prope mœnia arcis Lyeſinæ Inſulæ Dalmatiæ fructum proferentem in ſummitate foliorum, qui nunquam matureſcebat, cum aerem expoſceret calidiorem prout eſt in ſuo proprio climate , cui cœlum favet: nam unicuiq; regioni ſuum proprium munus impertivit,& in ea tanquam ſpecificam, naturam inſeruit, ita quod diverſis mundi partibus munera variæ expartivit. Quare,etſiin alias provincias ex India illatam hujuſcemodi ſtirpem ferunt ſcriptores, quibus interdum eam repiriri contingit, haud quaquam fructum producere neq; perfici,præterea nullum in medicina uſum habere proditum reperii, quod meminerim, præterquam à *Caſtore Durate*, ipſe enim memoriæ reliquit in ejus herbario, quod prænarratæ ſtirpis folia per medium reſciſſa,mox calefacta ac pectoris percuſſionibus applicita, ſummopere conferunt, nec non articulorum doloribus præſtant.Sed de his ſatis,cum parum juvet operam navare eis,quibus caremus,verum ſatis ſuperq;alia ad manus habemus medicamenta;quamobrem ſeminibus,granis ut dicamus ipſius Tunæ juncti ſufficit, prout jam inſtitueram, nempe pro colore carbiſino vulgo chremeſe conficiendo tinctoribus commodo,atque ſcriptoribus apto,qui tamen diverſimode præparari poteſt,quemadmodum de aliis coloribus oſtenſum fuit.

CAP.

CAP. XI.

De Rubeo colore laccæ gummi naturalis.

LAccæ color æmulatur pulchritudine carbiſinum colorem jam prænarratum, quamobrem quidam deceptione, alii vero ob inertiam abuſi ſunt quandoque lacca pro carbiſino ad inficienda ſerica, cum tamen inter ſe diſtent, naturalis enim lacca eſt gummi, lachrymave rubea,& ſplendens, quæ tempore ſponte fluit ex arbore; abſque ullo artificio; etſi ex arbore ſauciata citius emanat. Arbor autem oritur Inſula Portus ſancti, quæ prima eſt ab Hiſpania in Indiam tendentibus, fructum ferens ceraſo perſimilem, ſed coloris cœrulei, quemadmodum retulit *Cardanus, de ſubtilitate Rerum, lib.* 8. *de Plantis*, ubi exiſtimavit Laccæ arborem eſſe ex genere ceraſi; ſed regionum varietas efficit, ut illius lachryma, pro lacca in uſu ſit. *Cardani* autem opinioni reſiſtit *Amatus Luſitanus in lib.* 1. *Dioſcoridis Enarratione* 23. negat enim ipſe laccam eſſe gummi, neque aſſenſit eſſe guttam, lachrymamve arboris, imo aſſerit eſſe potius formicarum alatarum ſtercus, Favaginemve tanquam apum in Regno Pegu, cujus ſententiæ favet *Chriſtophorus Acoſta Africanus, Tract. de Hiſtoria Plantarum, Aromatumque Indiarum Orientalium*, nihilominus exponens hiſtoriam laccæ ſermonem implicavit, tametſi in primis negat laccam eſſe gummi, aut lachrymam, *Luſitani* opinionem dentibus retinendo. Veruntamen in calce fere ipſius capitis obſcene, incaûteque fatetur formicas elicere ab arbore icorem tanquam materiam, nam coadunant eum ſuccum, qui tandem concreſcit in gummi, quod appellatur lacca; ex quibus itaque deprehenditur formicas ſauciare arborem, ex quo vulnerato fluit lachryma laccæ, imo formicæ ſcalpendo, ſugendoque, ut ita dicam, fluxionem materiæ ipſius laccæ accelerant, atque eam coadunant ſuper arboris ramos, quæ in unum coacta exſiccatur in gummi rubeum, quod adhæret ramulis arboris; quapropter conſequitur non

eſſe ſtercus, vel aliud ſimile formicarum excrementum, quod pro lacca uſu habetur: Verum equidem arboris ſuccum humoremve eſſe conſtat, qui ſuperabundans profunditur ex ſe, & in gummi concreſcit, quod hominum artificio quoque accelerari poteſt, quippe arboris corticem ſauciando ferro, aut alia re dura, neque hiis repugnat ſi à formicis morſu ſaucietur arbor exinde difluat humor, mox incraſſeſcat, & in gummi deveniat, in quo apparent aliquando formicarum alæ, poſſunt enim, & ipſe eodem madore delectari, & inhæreſcere in ejus viſcoſitate; ita ut inviſcate permaneant dum humor ille concreſcit in gummi, aut etiam quia proprium eſt formicarum fugire terram aquarum alluvie inundatam, & ad humum ſiccum confugire, aut arbores aſcendere, ex quibus ſi prorumpat icor laccæ in eo inviſcantur, & ſic in ipſomet concreto in gummi apparent: hujuſcemodi gummi credidit *Andreas Mathiolus* eſſe cancamum *Dioſcoridis*, cui etiam aſſenſit *Antonius Muſa Braſavolus*, *in examine Gummium*, aſſerendo laccam *Serapionis* eſſe cancamum *Dioſcoridis*. Præterea idipſum videtur probare *Avicennas* auctoritate *Pauli Æginetæ*. Veruntamen alii inſurgunt, optima equidem ratione adverſus prædictos, quemadmodum Don *Garzia* ab horto, Luſitanus *lib. Simplicium*, *Aromatumque Indiæ Orient.* & *Carolus Cluſius in Annotationibus libri Garziæ*: Inde quoque *Briſotus Gallus* magna eruditione præditus: hii omnes celebres ſcriptores, ac aliorum recentiores aſſenſerunt unanimes laccam eſſe aliud à Cancamo, præter quod odoriferum ſcripſit *Dioſcorides* eſſe cancamum; Verum enim lacca inodora eſt, nullumque pro ſuffimentis uſum habet, deinde diſtant in colore, quia cancanum deſcripſit *Dioſcorides* eſſe ferè coloris mirrhæ, ea vero non rubet, neque adeo ſplendet, prout lacca, quæ maſticata tingit pulcherrimo colore rubeo: Idcirco coquitur pro tingendis pannis colore rubeo, mox ex ipſius reliquiis poſt tincturam panni conficitur Maſſa, quæ dicitur lacca artificialis, qua utuntur pictores: hiis vero cancamum inutile eſſe, cum neque Myrrha deſerviat tincturis. Præterea hac tinctura laccæ gummi ſæpe adulterant, effinguntque colorem carbiſinum, qui tamen longo tempore non permanet, ſed defloreſcit vividus ejus color: Verum tinguntur pelles rubeo colore,

cum

cum una parte laccæ, & altera urinæ fracidæ. Alii ex lacca trita, & pinſita formant virgulas rubeas longitudinis, & craſſitiei unius digiti, quas venundant nomine ceræ Hiſpanicæ ad ſigillandas literas, nam facile liqueſcit calore candelæ, & ipſius gutta tenaciter adhæret. Alii componunt ceram Hiſpanicam, ut ſequitur.

Recipe Terbentinæ, Picis navalis ſingulorum drachmas ſex, gummi laccæ, aut ejus vice, lachrymæ ſanguinis Draconis drachmam, ſulphuris Citrini drachmas binas; hæc omnia commiſceantur igni, ut moris eſt, & formentur Virgæ. Alii capiunt gummi ederæ, gummi laccæ, ſandaracæ Arabum, maſticis, ſingulorum uncias duas, raſinæ uncias quatuor, terbentinæ dimidium unciæ, cinaprii uncias binas, omnia ad invicem componunt in mortario æneo optime calefacto, inde formant Virgulas ad libitum. Alii capiunt gummi laccæ, maſticis, ſingulorum unciam, lachrymæ ſanguinis draconis uncias tres, cinaprii dimidium unciæ, terbentinæ unciam, & omnia ad unum miſcent. Recipe picis Græcæ lib. 1. Maſticis albi, lib. 5. thuris uncias quinque, Cinaprii quantum ſat ſit inficere paſtam colore rubro, verum primo exponunt igni picem, ut liqueſcat, mox addunt in pulverem redactos maſticem, & thurem, ac tandem cinaprium ſolutum cum modico olei, & illico incorporata auferunt ab igne, & erit perfecta. Alii ſolent etiam inficere laccam, alii coloribus, prout magis rubeo, aut viridi, aut cæruleo, aut nigro, aut luteo, aut hujuſcemodi aliis, inde formant Virgas coloris paſtæ; Præterea ex lacca gummi præparant officinæ aromatariæ, compoſitionem quandam Dialaccam appellatam, ut eſt legere in *lib.* 3. *Joannis Meſue de antidotis*, ubi multas aſſignavit ei facultates, *viz.* ventriculum, & hepar roborare, obſtructiones aperire, ejus ſcirrhum diſſolvere, & ex hiis naſcentem chachexiam, & hydropem ſanat, urinas movet, lapidem renum & veſicæ frangit, cordis tremori confert, & obeſos extenuat; Monachi vero exponentes antidotarium *Meſues*, alta mente cecutierunt, dicentes, in compoſitione Dialaccæ, ſi defecerit lacca, ejus loco injiciatur lachryma ſanguinis Draconis, at quanto errore omnes norunt, quum lacca ſit aperitiva, etenim menſes provocat; ſanguis vero Draconis tan-

tum

tantum abeſt ut aperiat, ut potius miro modo conſtringat: Præterea utuntur pictores, atque ſcriptores prædicto gummi laccæ pro colore rubeo pulcherrimo, quem ita parant, quippe per diem naturalem infundunt gummi laccæ in lotium puerile, ut emolliatur, inde igni exponunt, ut bulliat, donec pulcher appareat color rubeus, qui ſervatur. Ubi vero uſus erit, ſolvi conſuetum eſt cum aqua gummata. Etenim vero ex fæcibus laccæ naturalis relictis à tinctoribus poſt infectionem panni vel ſerici extrahitur color cum lixivio inſtar paſtæ, ex qua formantur tabellæ, aut globuli, pilæque rubeæ, quas appellant laccam artificialem: eodem exemplo, ac modo conficiunt laccam ex braſilio verzinove dicto: Alia ex cocco reſultat, & alia ex carbiſino: Hæc omnes laccæ quemadmodum arte fiant inferius palam demonſtrabitur, ſic etiam ex earum materia denominantur, viz. lacca di verzino, lacca di grana, & lacca di Cremeſe, hiis maxime pictores utuntur pro conficiendo colore, tum rubro obſcuro, tum vivido claro, & ſanguineo: Etſi eaſdem paſtas artificiales inepte admodum confundunt eum vera lacca naturali; quæ eſt gummi à natura productum: idcirco hodie quidam impudentiſſimo errore miſcere audent hujuſcemodi pigmenta arte facta in compoſitione dialaccæ, prorſus omittendo ipſum gummi laccæ; ſed veh illis in extremo die Judicii ſupremi Numinis.

CAP. XII.

De Lacca Artificiali.

EXplicata hiſtoria gummi laccæ naturalis, exurgit altera lacca arte facta inſtar paſtæ, ſub cujus vexillo aliæ accedunt laccæ artificiales, quæ hujuſcemodi nomen ſibi uſurparunt ratione cujuſdam ſimilitudinis, quam in colore habent laccæ omnes, licet ex diverſis factæ, hinc alia aſſociantur eis nomina, quæ conſtituunt eiſdem quoque differentias, quarum gratia, omnes ſingulæque diſtinguuntur, ut inferius plane demonſtrabitur. Verum enim à lacca naturali nomen primum deduxerunt aliæ, quarum magis proxima magiſque naturali peculiaris

eſt

eſt, quæ procedit ab ipſa naturali, quanquam arte fiat, quamobrem perſuadet ratio, ut exordiamur ab iſta antequam ad alias procedamus.

Cape lotium optime deſpumatum igni, ad pondus librarum ſexdecim, & in eum obruatur unica libra gummi laccæ adjicianturque unciæ quinque aluminis rochæ triti, & ſimul ferveant, donec optime coloretur lotium, quantum ſufficere videatur, quod experiri facile poterit, ſi linteum album immergatur in prædictam tincturam, mox illico extractum conſpice, an tibi arrideat, alioquin ebullire perſeveret, donec compos ſis voti tui,tunc poſtea colo tranſmittatur, ac recipienti catino concreſcere omittatur: Demum iterum atque iterum coletur novo linteo, donec colatura clara, & abſque colore videatur: tandem cum ſpatula lignea extrahatur è ſacculo lacca, quæ erit inſtar coaguli pulcherrima, ex qua formantur tabellæ parvulæ, aut globuli, & ſuper lateres novos ponantur umbræ uſque ad exſiccationem, & uſui ferventur: duo tamen animadvertere vellim, unum ſcilicet, quod lotii vicem gerit lixivium aere factum ex cinere clavellato; præterea ſecundum moneo,quod gummi laccæ excuſat cimatura panni infecti lacca; adhoc etiam præſtat pulvis coloratus,qui à pannis tinctis decidit: Quare à gummi, ut prius dictum eſt, aut à limatura, aut à pulvere prout reſiduo tincturæ elicitur paſta laccæ artificialis.

CAP. XIII.

De Lacca eſcarlati, *appellatur de* Grana.

Cape cimaturæ eſcarlati libram quam obrues in lixivium arte in ollam figulinam novam exiſtens igni, & ferveat; donec inficiatur lixivium colore eſcarlati, & colore exuti remaneat cimatura ipſa, tunc per ſacculum coletur, & cum duplici ligno exprimendo cogitur colo egredi lixivium tinctura imbutum;

imbutum : Colligatur itaque colatura, ac rurſus igni exponatur, ſedulo animadvertendo ne ferveat, ſed tantum incaleſcat, quod ita calidum conſervetur : hoc interim propinetur igni ollula per quam parva aquæ plenæ ; poſtquam vero fuerit calefacta, obruatur in ipſam alumen rochæ tritum ad pondus unciarum quinque, cum autem ſolutum fuerit alumen, & in aquam verſum, injiciatur ita calidum in lixivium colore excarlati imbutum, & calefactum, ſed antea lixivium deponatur ab igne, mox commiſta illico verſentur in ſacculum, ut colo trajiciantur recipiendo aliquo vaſe colaturam, quæ ſi colore infecta è ſacculo ſtillare conſpiciatur, hoc eventu alia ſimplex affundatur aqua in ſacculum, quæ ſit calefacta, atque rurſus in ipſum ſacculum vertatur colatura, quod ſæpius fiat, ita perſeverando donec amplius à ſacculo non deſcendat colorata ; Verum tranſeat prorſus expers colore, quod equidem indicabit colorem penitus concretum reſidere in ſacculo, tunc expedit quippe ſpatula lignea abradere ipſam ſubſtantiam coloratam eſcarlati à ſacculo, ex qua exiguæ pilæ atque tabellæ parvæ formari conſuetum eſt, & umbræ exſiccari, quæ tandem picturæ quemadmodum, & ſcripturæ uſui ſervantur, denominanturque idiomate vulgari lacca de grana.

CAP. XIV.

De Lacca Karbiſini, *vulgo* di Cremeſe.

NE multis verbis rem agam, quæ legentis animum, mentemque angore, ac tædio quandoque afficere ſolent, leviter tranſeam, ac tantummodo hæc cum antedictis breviter perſtringam : ea enim comprehendunt iſta, ac ſummatim complectuntur hæc ſub eadem norma, qua diximus fieri laccam artificialem ex proprio, naturalique gummi, aut alio ejus reſiduo, aut ut diximus aliam laccam nuncupatam de grana, ſic fieri

innuo

innuo de Carbiſinio, eadem enim regula reſolvitur hoc, aut in lotium, aut in lixivium, proſequendo, in omnibus, ut ſupra. Nam pigmentum pulcherrimum eveniet,ut de illis,ſervato ejus colore juxta ſuam differentiam: quippe enim conſuetum eſt à quibuſdam fieri laccam ex ipſo Carbiſinio, quemadmodum ab aliis ex cimatura panni infecti colore Carbiſinio: Et ab aliis ex reſiduo ſcobis ipſius coloris, quæ decidit è ſerico, & à pannis infectis eodem colore. Prænarrata igitur arte reſolvitur, ac reducitur ad coagulum laccæ, hinc manibus formantur tabellæ, aut parvulæ pilæ, ut moris eſt, demum ſuper lateres novos, aut vaſibus figulinis ſemi-coctis exponuntur uſque ad exſiccationem,demum uſui ſerventur.

CAP. XV.

De Modo conſtruendi Laccam è *Verzino.*

CApiantur cimaturæ lanæ cujuſcunque generis libra, lixiviique acris binæ ſitulæ, hæc ad invicem ponantur in vaſe æneo, & igni mitte, ut ferveant donec cimatura in lixivio prorſus ſolvatur, ubi vero ſit liquefacta effundatur in vas ligneum, aut figulinum vitreatum, & illico ei ſuper addatur ſenſim libra una aluminis rochæ triti agitando rudicula lignea, ac peroptime commiſcendo compoſitionem ipſam, cui aſpergantur binæ aliæ ſitulæ aquæ fontis frigidæ,mox totum vertatur in ſacculum, ut coletur, ac inde expedit è ſacculo abradere corpus in ipſo concretum, quod ſervatur in vaſe vitreato, abjiciaturque colatura ceu inutilis: Deinde verzini tenuiſſime inciſi libra immergatur in lixivii ſitulam, & igni ferveſcere mittatur vaſe æneo, donec per digitum decreſcat, ac poſtea colo trajiciatur,colaturaque recipienti vaſe collecta rurſus igni exponatur,eique adjiciatur gummæ Arabicæ tritæ unica uncia, ac ebullitione perſeveret. ut per medium digitum diminuatur: Tunc in ipſam cola-

turam obruatur corpus ſupra ſervatum, & cum rudicula optime commiſceatur igni, hinc ab eo deponatur, ac rurſus per ſacculum coletur in eo enim concreſcet paſta laccæ ipſius verzini cum corpore lanæ prius ſoluto in lixivio ; inde concreto, & infecto tinctura verzini ; Idcirco igitur abradatur è ſacculo prædicta paſta rubea, ex qua formantur manibus globuli orbiculares : hiis vero umbræ exiccantur, demum uſui picturæ ſervantur nomine laccæ verzini.

CAP. XVI.

De lachryma Sanguinis Draconis, quæ eſt Dioſcoridis *Cinnabaris Indica.*

MErito pigmentorum numero habetur gummi, lachrymave, quæ nuncupatur ſanguis Draconis, pulchritudine enim coloris ſanguinei, & vivacitate preſtat in picturis ; & aliis facultatibus plurimum eſt medicinæ uſu : Idcirco cum in ejus mentionem inciderim in præcedenti capite reſpectu abuſus illorum qui ſanguinem Draconis confundunt cum lacca ; etſi ſatis inter ſe diſtant. Quapropter jure conſequitur, ut ibi perperſpicue tractemus de illo ; quemadmodum in colore proximus eſt laccæ : liquor iſte ſanguinis Draconis eſt naturalis humor, qui lachrymæ inſtar, lucidus, & rubricans defluit à quadam arbore procera, in Inſulis Maderiæ, & Cannariæ, quæ olim Fortunatæ appellabantur à fructuum ubertate contra extremam Mauritaniam ad occidentem exiſtentes, teſte *Strabone lib.* 3. ob id ſcripſit *Dioſcorides, lib.* 5. *Medicinalis materiæ*, defferri cinnabarim ex Aphrica, in hac enim regione continetur Mauritania, quare cinnabaris *Dioſcoridis*, ac ſanguis Draconis ſunt unum & idem, quippe lachryma emanans ab arbore, quæ tandem concreſcit in gummi, ut nos monuit *Dioſcorides*, ubi redarguit eos, qui falſo exiſtimarunt hanc lachrymam eſſe minium, de quo uberius tractabimus loco ſuo proprio divinis

faventibus

faventibus gratiis, deluditque putantes nominari ſanguinem Draconis, quia ſit ſanguis effuſus ex Dracone animali occiſo ab Elephante: In quem errorem lapſum eſſe *Plinium* deprehendimus *lib.* 8. *Naturalis Hiſtoriæ, cap.* 12. *de Solertia Animalium*, ubi ſcripſit, pugnam Draconis cum Elephante: eodem errore captum animadvertimus eum, *lib.* 33. *cap.* 7. *de Minio, & Cinnabari*: Verum equidem huic lachrymæ inditum fuit nomen ſanguis Draconis ab incolis, & à proximis Hiſpanis; nam ipſi Draconem vocarunt arborem, quæ prædictum liquorem inſtar ſanguinis rubrum emittit: hinc à ſimilitudine ſanguinis in colore appellarunt eum ſanguinem Draconis arboris, etſi fatue credidit *Serapio* ſuccum herbæ *Achilleæ* Syderitis quartæ, quia rubeſcit, eſſe ſanguinem Draconis; idipſum exiſtimavit *Avicennas*, *lib.* 2. *Tract.* 2. *cap:* 605. cum tamen re vera ſit liquor effluxus à Draconariæ arboris corticæ, qui concreſcit in gummi, ac facile diſſolvitur, ut gummi in omni liquore, & cum eo ſi lineas, aut picturam, ſcripturamve duxeris colorem profundiſſimum ſanguinis fieri conſpicies; ita quod nullus color magis fingit ſanguinem illo magiſque perdurat quam laccæ color, ac magis ſanguineus, & vividus eſt; quæcunque tamen pictura, ſcripturave, pigmento ſanguinis Draconis ducta exſiccataque madefiat aqua imbuta verzino fiet violati coloris: Præterea rei medicæ plurimum prodeſſe aſſeruit *Dioſcorides*, & vim hematitis lapilli ſcripſit habere prædictum ſanguinem Draconis, atque efficaciorem, qua cohibet ſanguinem à quacunque parte fluentem, tam ſi intus per os aſſumatur ſanguis Draconis, quam ſi extra applicetur, Dyſenteriæ confert, & muliebria coercet, ac ſanguinis rejectionem ſiſtit; oculorumque medicamentis præſtat, & urinæ ardorem demulcet; vulnera recentia, & ſimplicia conglutinat, denteſque commotos confirmat, ſi vero cum cerato adminiſtretur ambuſtis igni confert, & papularum eruptionibus medetur: Adulteratur ſanguis Draconis ſequenti compoſitione; ita quod ullo diſcrimine eadem apparet lachryma, cum tamen eaſdem vires non æque poſſideat, detegiturque fraus aciditate aluminis, cujus compoſitio eſt, ut capiantur gummæ Arabicæ libra, aluminis rochæ binæ unciæ, hæc tenuiſſime molita, diſſolvantur in acri lixivio in quo decoctum ſit Braſili-

 um

um inde omnia ad invicem exacte decoquantur,demum immergantur in eo virgulæ, & frigeſcere permittantur, concreſcet enim gumma circa virgas colorata inſtar lachrymæ ſanguinis Draconis. Alter ſanguis Draconis adulteratus, & fictitius conſpicitur appenſus in officinis pharmacopolarum in rotulas circumvolutus, qui componitur ex pſeudo-bolo-armeno, rubia tinctorum reſina, ac dragacantho ſimul mixtis; aut ex ſanguine hircino, ſorbis, ac laterum pulvere in unum redactis: hoc fallaces quidam pharmacopolæ aſſueti album pro nigro vendere, jam uſi fuerunt, vice naturalis, & veri ſanguinis Draconis: olim quoque barbitonſores neſcientes bonum à malo ſeligere, hujuſcemodi ſanguine Draconis ſophiſtico conficiebant malagmata, & fracturis oſſium medendis imponebat, quemadmodum, & fabri rurales ad equos, & boves medendos ab extra admovere conſueverunt. Verum hodierno tempore hujuſcemodi rotulæ ſanguinis Draconis falſi ab uſu medicinæ ſunt penitus exploſæ. Idcirco in quibuſdam officinis videntur potius ornamenti gratia, atque ut decantetur commune omnium verbum, viz. reperitur in officinis pharmacopolarum de quolibet genere muſicorum.

CAP. XVII.

De Cinnabari, & Minio.

Conſtat equidem diſſenſiſſe Veteres inter ſe de hiſtoria Cinnabaris, & Minii, quod nihilominus parum refert intelligentibus ſcriptorum mentes, quarum conceptus ſententiave facile percipitur, ſi ſtudioſe inſpexerimus materiam quam diſſeruerunt ipſi, ac ejus facultates: & ſi apud *Dioſcoridem* tantopere cinnabaris, & minium pigmenta fuerunt diverſa nomina, & ſubſtantia patet enim corripere exiſtimantes cinnabarim eſſe idem cum minio, quos *Dioſcorides* ipſe deridet; Verumtamen, aliis antiquis ſcriptoribus celeberrimis fuerunt unum, & idem, quippe cinnabaris, & minium apud eos enim

hæc

hæc duo ſynonyma communionem nominis indicantia conſtituunt pigmentum unum coloris rubei, ſanguinei, quod vocarunt quandoq; minium, & ullo diſcrimini quandoque cinnabarim appellarunt idem, quanquam ex pluribus differentiis extitiſſet, cum plura etiam ſint genera deſcripta ab eis ſub uno, aut altero nomine, cinnabaris videlicet, aut minii: utrunque enim eſt cognatum, quod alterius vicem gerit. Quamobrem conſequitur, atque plurivoca intelligenda eſſe, quandoque ſub eodem nomine: nam pluribus eadem eſt appellatio, prout ſimili ratione, pleraque poſſemus adducere exempla; attamen brevitatis gratia ſat nobis fore exiſtimavi proponere exemplum Sandarachæ, quæ juxta Græcorum intentionem eſt mineralis auripigmenti, arſenicive rubei ſpecies; oritur enim cum eo in metallis teſte *Dioſcoride, lib.* 5. *de Medicinali materia.* Aliaque commemoratur Sandaracha à *Plinio, lib.* 35. *cap.* 6. quam factitiam, & adulterinam eſſe ait ex ceruſſa cocta, & inflammeum colorem verſa cum æqua parte Rubricæ quanquam *Vitruvius* docuerit, *lib.* 7. *cap.* 12. fieri ſandaracham ex ceruſſa abſque rubrica in fornace tamen uſta, ut aſſeruit, *Gal.* 9. *de Simpl. Med. facult.* Appellans eam ſandicum, aut ſandicem, ut plurimi volunt, quam *Ætius* atque *Paulus* nominarunt ſecum, vulgo autem officinarum eſt minium rubicundiſſimi coloris. Verum ſi legere accidat apud Arabes Sandaracham, illico eligimus gummi Juniperi plantæ Vegetabilis, hoc autem gummi vulgus appellat Vernicem ſcriptorum quando in Pollinem paratur: Præterea ex eadem Vernice ſicca ſi admiſceatur oleo è ſemine lini fit liquida Vernix: Verum atque aliam ſandacham recenſuit *Plinius, lib.* 11. *cap.* 7. *de Vocabulis operis apum in colligendo mel,* Cujus partem quandam mellis ceraginoſi amari ſaporis dixit appellari ſandaracham, & ab aliis cærinthum. Ecce quam diſſimilia ſunt iſtæc, non modo natura, verum atque materia, & facultate, quamquam eodem nomine vocentur. Quid mirum igitur ob tantam rerum varietatem labi homines tirunculos, præſertim ingenio rudi, & inexorabili, quibus ne amplius in hanc ruant foveam, mitto omnimodam explicationem omnium differentiarum minii, cinnabariſve; Iccirco animadvertere ita ſane cenſeo cinnabarim apud *Dioſcoridem*

ridem eſſe ſanguinem draconis lachrymam, quæ emanat à dracone arbore, ſive draconaria dicatur planta illa vegetabilis, prout ſuperius expoſitum fuit, ubi *Dioſcorides* improbat, qui cinnabarim ſuam productam à planta vegetabili confundunt cum minerali, quemadmodum eſt minium: Verum apud *Ariſtotelem* in calce, *lib*. 3. Metheorum, nec non prope *Theophraſtum*, ac *Galenum. lib.6. de Simpl. Medicam. fac.* quemadmodum etiam juxta *Plinii* deſcriptionem, *lib*. 33. *cap*. 7. & apud *Vitruvium, lib.7. de Architectura, cap*. 8. & alios egregios viros pro cinnabari: miniove, quod idem eſt prope prædictos comprehenditur quid metallicum, diverſimode tamen, nam *Theophraſtus, Lesbius, Ariſtotelis* ſucceſſor ſub nomine cinnabaris diſſeruit triplex genus minii naturalis foſſiliſque, quod aſſumpſit nomen à minio Hiſpaniæ fluvio; nam prope cum colligebatur, tunc temporis hujuſmodi pigmentum, hoc minium appellabant, & Græce *ἄμμιον*. Primum itaque genus minii naturalis eſt lapis concretus durus, qui effoditur ex fodinis argentariis, & dicitur cinnabaris mineralis; ſecundum genus decutiebatur ſagittis, ex rupibus inacceſſis prope colchos, ad quos ut ferunt, jam navigavit *Iaſon* Theſſalus cum Argonautis ut vellus aureum raperet, hoc autem ſecundum genus minii naturalis hominum ignavia deceſſit ab uſu, & commercio noſtro quapropter nobis ignotum eſt. Tertium vero genus minii naturalis eſt forma pulveris colorati exiſtentis in eiſdem fodinis, & vocatus fuit ab *Ariſtotele* loco ut ſupra, cinis coloratus de quo *Galenus* intellexit cum aliis Græcis, idcirco ipſe *Galenus* dixit habere vim erodentem, prout habent metallica. Prætera quartum genus minii naturalis foſſiliſq; additur expreſſe meminiſſe *Cornelium Celſum, lib.4. de Medicina, cap*. 15. de torminibus ex diſſenteria, ubi prope finem capitis dixit, valenſque eſt etiam adverſus ulcera inteſtinorum minii gleba cum ſalis, &c. gleba vero indicat quodcunque corpus minerale, vel terreſtre ſolidum ortum operæ naturæ, nullo concurrente hominum artificio. Quapropter minii gleba merito intelligitur eſſe minium naturale coloris rubei coccinei; quod à quibuſdam cinnabaris dicebatur, ut Retulit, *Plin. lib*33. *cap*. 7. aſſeruit atque minium vocari *μίλτον* à Græcis; hinc in memoriam redigo legiſſe jam

in

in antiquum *Dioſcoridis* Codicem Græcum capite, *de Rubrica Sinopica*, cujus inſcriptio erat μίλτον σινωπίκην· quod eſt minium interprete ipſo *Plinio*. Prædicta autem rubrica jam Trojanis temporibus in ſummo erat honore, Homero teſte, pro picturis, ac medicinæ uſu, ubi opus erat refrigerare, exiccare, & omnem fluxum cohibere, idcirco ab omnibus fere ſcriptoribus celeberimis hujus ætatis exiſtimatur eſſe communis, vulgariſque bolus-Armenus coccinei coloris, qui non ex Armenia advehitur, verum ex Germania, atque ex mineris Italiæ effoditur præcipue ferri; cum tamen reperiatur etiam mineris argenteis, & aureis. Quintum vero minium naturale recenſuit *Antonius Muſa Braſavolus, lib. examinis Metallorum*, ubi prodidit hiſtoriam lapidis antracis, qui eſt gleba, & propria vomica argenti vivi, ex qua fornacum igne faciebant minium, addit, quod gleba prædicta habet circa ſe pulverem rubrum à natura productum, pulcherrimumque pro picturis, quem ipſe in fodinis argenti vivi, ſed de hiis ſatis pro cognitione cinnabaris miniique dicamus naturalis, Accedunt enim aliæ differentiæ cinnabaris artificialis à veteribus deſcripti, quarum prima fiebat ex arena ſubrubra, & ſplendeſcente, quam colligebant ex cilbianis agris prope Epheſum Urbem *Ioniæ* in Aſia minori, & prædictæ arenæ auctorem fuiſſe Calliam Athenienſem aſſeruit *Theophraſtus* Græcus, Callias enim magna ſpe ductus Conficiendi aurum, coquebat arenam ipſam ſubrubram, mox emolliebat, eamque lavabat, & ſi tandem fruſtratus, & à ſpe faciendi aurum dejectus fecit minium, quod cinabarium eſt, aut cinnabaris dicatur pigmenti genus adeo præſtans: ſecundaque differentia cinnabaris factitiæ vocatur à *Plinio* loco ſupra citato minium ſecundarium, eo quod ſecundum locum præſtantiæ obtineret, hoc autem antiquitus fiebat ex lapide plumbario exuſto, & loto. Tertiam vero minii, cinnabariſve differentiam elicere conſueverunt priſci ex lapide antrace coloris ſubrubri, ex quo vi ignis extrahebant hydrargyrum, id eſt argentum vivum, mox iterum vi ignis fornacum ex reliquo faciebant Veteres cinnabarim, quam ſæpe appellarunt minium, teſte *Vitruvio* loco ut ſupra, de hoc quippe minio innuit *Dioſcorides* acriter redarguens eos, qui minium exiſtimarunt eſſe cinnabarim,

rim; ibi tamen ſcire licet intellexiſſe *Dioſcoridem* pro ſua cinnabari, lachrymam ſanguinis draconis, inde minii duas demonſtravit differentias; Unam vid. Minii quod fiebat ex lapide arenæ argenteæ permiſto, qui reperiebatur inHiſpaniis naturæ illius arenæ quam colligebant in civianlis, cilbianiſve agris. Aliam vero ex antrace innuit elici differentiam ubi apertiſſime demonſtrat ſigna propria, quæ proveniunt ex argento vivo; quare ait eructare halitum ſtrangulantem, præterea prodit modum ad huc obſervatum à foſſoribus vomicæ argenti vivi, ex qua fit cinabrium, antiquorum minium: quamobrem immerito *Ioſephus Quercetanus* libro tetras vellicavit *Dioſcoridem*, quia ſcripſerit argentum vivum fieri ex minio, non vulgari tamen, cum intellexerit *Dioſcorides* de antrace vomica argenti vivi, quam nominavit minium more antiquorum. Præterea *Dioſcoridi* aſſenſit *Amatus Luſitanus* in commentariis. Idipſum ſenſit *Antonius Braſavolus* examine metallorum dicens verum minium eſſe glebam in vivi argenti venis, quæ ανθραξ nuncupatur, & circa ſe rubrum pulverem habet ab antiquis approbatum pro picturis, quod ſupra diximus eſſe nativum minium, eo enim *Iovem* miniabant Triumphantes diebus feſtis; Idcirco ſatis patet intuenti *Dioſcoridem* non locutum eſſe hic de minio noſtro vulgari, ut exiſtimavit *Quercetanus* quod fit ex ceruſſa ad rubedinem combuſta, quæ ſandix dicebatur ab antiquis, & non minium; quamquam hiis temporibus hoc fit in frequentiſſimo uſu officinarum pro communi, & vulgari minio, neque aliud habent minium officinæ preterquam hoc; Idcirco æque dicitur minium recentiorum, ſed aliud novum emergit cinaprium chimiſtarum inventum quod à ſuperiori minio ſatis diſtat in materia, facultate atque nomine, hoc enim non minium dicitur, ſed diſtinctum ab eo cinaprium, & cinabrium, vice cinnabaris, arte equidem fit hoc adeo pulcherrimum, ac naturali cinnabari ſimile, ut difficile agnoſcatur unum ab altero; nec aliud ſatius videtur optari poſſe. Veruntamen *Vitruvius lib. 7. cap. 9.* docuit nos modum dignoſcendi, cum experimento ignis, cinabrium naturale à factitio, nam ſi quodcunque eorum ponatur ſuper laminam ferream, & igni exponatur ut candeſcat, atrum eveniet cinabrium, tunc auferatur ab igne, quod ſi

refrigeratum

refrigeratum ſuum oſtenderit priſtinum colorem rubrum cinabrii ſine vitio, & naturale ſe eſſe probabit; alioquin ſi nigrum retinuerit colorem contractum ab igne vitiatum, & factitium eſſe indicabit; factitium autem cinaprium hujus temporis habitum in frequentiſſimo uſu officinarum ſcriptis prodidit *Geber Part. 3. ſummæ Perfectionis, cap. 28.* ita dicens, Sulphur Mercurio aſſociatur, & per ſublimationem fit uſiſur, hoc eſt vocabulum corruptum, nam Arabice dicitur Zengiufer, quod indicat apud Latinos Cinaprium Interprete *Andrea Bellunenſi in nova expoſitione operum Avicennæ.* Idcirco parum diſtans *Bulchaſis* vocavit cinaprium Zenzifur, docuit etiam fieri ex æqua portione argenti vivi, & ſulphuris citrini; etſi quidam alii ponunt minus de ſulphure. Idem ſenſit *Albertus Magnus, Tract. de Alchimia,* ubi aſſeruit cinaprium vocari Uſifur, atque fieri ex argento vivo, & ſulphure. Præterea ipſe quoque variavit doſim, dicens, Cape Mercurii partes duas, & ſulphuris tertiam partem, contere ad modum Vermilionis, &c. Veruntamen hac voce Vermilionis tanquam nova, & impropria admirandi datur occaſio, cum videatur propria tantummodo cocco Baphico, id eſt grano tinctorio, quod *Joannes Ruellius lib. 1. de natura ſtirpium,* dixit in Narbonenſi Galliarum Provincia frequens eſſe, & à Ruſticis appellari Vermilionem, quod repetit *lib. 3.* Verum enim *Ruellius* ipſe ibidem diſcurrens fuſius de hac voce aſſerit colorem rubeum appellari Vermelum à Gallis: hinc memini conſuetum eſſe nobis etiam Itali rubeum colorem ſplendore roſæ nominare Vermilium, parum diſtans à voce vermelum, & vermilionum. Quamobrem exiſtimo hac ratione ductos quoſdam Tranſmontanos præſertim Gallos nominaſſe cinaprium ab ejus colore rubeo vermilionem metaphorice loquendo. Idcirco *Antonius Muſa Braſavolus* aſſeruit cinaprium nuncupari Vermylon à Gallis, ſic etiam placuit *Diodoro Euchyonti lib. 4. de Polychymia,* fit itaque hoc recentiorum cinaprium vario pondere ingredientium, quod varie quoque operatur, prout varia eſt eorum menſura. Quidam enim partem æquam argenti vivi, & ſulphuris commiſcent igni, quo fit ut illico extinguatur hydrargyron.

Alii vero capiunt argenti vivi uncias 9. & ſulphuris citrini

unc. 2: ex quibus mixtis igni aſcendit ad ſummum aludel, id eſt vaſis ſublimatorii, inibique colligitur cinaprium, & alii unc. 3. addunt novenario ponderi argenti vivi, hoc quippe pondus ut plurimum obſervatur. Præterea alii extinguunt libram argenti vivi, cum unica ſulphuris uncia, quemadmodum, & alii uſi ſunt menſuris aliis juxta eorum placita,& intentionem ; hæc utcunque concinnata,& quovis pondere exaltant ſublimatione,quam igne exequuntur omnes, excepto *Diodoro Euchionti, lib. 4. de lapid. Philoſoph.* ipſe enim diverſum ſcripſit modum conficiendi cinaprium abſque igne,atque doſi ingredientium,ab aliis diverſa, prout ſequitur exemplum, V. R. Sulphuris triti libras 2. & argenti vivi lib. 1. quæ omnia ad invicem conteri jubet ſuper tabulam marmoream,donec adeo extinguatur argentum vivum,ut nil amplius de eo appareat, præterquam pulvis, quem mox ita commixtum collocat in ampulla lutata, clauditque ejus os,inde ſoli exponit,ut exiccetur per ſeptem dies,demum aperit ampullam in cujus fundo aſſerit reperiri cinerem,cinnabarim vero deſuper circunquaque ampullam,at ſi extrahere nequeas ait,frange ampullam, nihilominus potior ſuccedit conficiendi cinaprium modus, quicunque fit ſublimatione vi ignis, at variæ quoque cinaprii operationes deducuntur, ex variis ponderibus ingredientium in compoſitione ipſius, nam ubi major ſulphuris quantitas ſuggeritur in conſtrictione cinaprii, illud de magis accenditur colore ſanguineo, picturiſque magis conducit, ſed quam minus de ſulphure ingreditur in ejus compoſitionem, imo quanto magis exuperat argentum vivum, efficacius evadit in medicina ; aliiſque præſtat. Modus autem peculiaris conſtruendi cinaprium, & magis in uſu receptus habetur duplex hodierno tempore : quippe unus eſt, quando argentum vivum ponunt in catinum figulinum, & vitriatum,ſitum in ſabulo, quod undique circundet eum, & ſuperfundunt ſulphur leni igne liquefactum, & rudicula, aut ſpatula ferrea agitant donec ambo vertantur in pulverem atrum, quo impletur quarta pars bocciæ, quæ breve habeat collum, & amplum, quam locant igni cinerum levi ab initio, inde ſenſim augetur per decem horas, & ſublimabit,tunc fortior vigoretur ignis per alios duodecim horas, etenim primo egredietur fumus niger, hinc luteus, tandem vero rubeus indi-

cans

cans perfectionem cinaprii, tunc ignis ſubtrahatur ut boccia frigeſcat, quæ demum frangatur, & pulcherrimum erit cinaprium. Quidam vice bocciæ vitreæ utuntur vaſe figulino vitriato, quod ſuſtineat ignem, quod locant cum materia ſuper tripodem, aut furnum, ita quod binæ partes ſaltem vaſis vacuæ remaneant extra furnum, cui ſupponunt ignem lentum per dimidiam diem, demum vigoratur, ut aſſetur per integrum diem, vel donec conſpicias ſuperius exire fumum rubeum, ſignum completi cinaprii. Alterque modus primo oppoſitus perficitur, dum in prioris ſulphur in ſartagine poſitum leni igne fundunt, fuſumque ab igne tollunt, & ſuper eum fuſum exprimunt per linteolum argentum vivum in eo ligatum, & cum altera manu commiſcent cum rudicula argentum vivum, & ſulphur liquefactum, donec refrigerentur, remanet enim mixtura nigra, quam tenuiſſime molunt inde eadem mixtura implent quartam partem bocciæ longæ luto ſapientiæ munitæ, & fumo locant eam ore aperto, cui levem ſaliciunt ignem per duas, aut tres horas, quem poſtea ſenſim augent claudendo vaſis orificium, ita ut prius intromittatur infundibulum per quod tranſeat rudicula uſque ad imum fere ipſius vaſis, ac extra infundibulum ſuperet palmus. Verum neceſſe eſt, ut rudicula adhæreat globus luti, qui exiccatus opilet os infundibuli, adeo quod os bocciæ reſpirare nequeat: mox elapſis quinque horis aperiatur extollendo rudiculam, tunc etiam ſuper addi poſſunt bina magna cochlearia prædictæ materiæ paratæ ad conficiendum cinaprium, quæ aſſiduo tueatur prope ignem, ut modice calida projiciatur in bocciam ne refrigeretur boccia, neque remoretur opus, ſic autem augetur maſſa, quæ panis Cinaprii dicitur ad molem librarum centum, ac majoris quantitatis, addendo materiam ſingula hora; verum projecta materia claudatur. Vas rudiculæ globo; nam abſque rudicula obſtrueretur orificium vaſis, bocciæve ex ſublimatione materiæ, & perfringi facile poſſet. Præterea nova materia ſuper addi non poſſet, neque augeri panis cinaprii. Quare rudicula patens ſervat os bocciæ ut nova poſſit intromitti materia, quæ ſæpius affunditur, clauditque rudiculæ globo ne evaneſcant ſpiritus: Denique vero ne relinquatur vacuum in maſſa panis Cinapri, auferatur penitus rudicula, ac ſemel nova immittatur materia, ut ad

 ſummum

ſummum compleatur Cinaprii maſſa ; tunc itaque abſque rudicula obſtruatur os bocciæ, & quandiu perſeveratur ignis,eo magis immaſſatur,ſolideſcitque atque rubeſcit cinaprium : hoc medici quidam empirici utuntur cum ligno aloes, cum Myrrha, & aliis aromatis, quibus ſuffiunt lue Venerea correptos, quo ſuffitu bis,ter,quater utuntur, donec copioſus promoveatur ſputus, aut alui fluxus excitetur ; hoc etiam pictores in uſum habent,eodemque inficitur Cera rubro colore, qua literas ſigillamus, ut docuit *Plinius lib. 33. cap. 7.* dum vero pictores rubrum ſanguinei coloris velint atramentum hoc perficiunt cinaprio, quod tamen parant prius molendo ſiccum abſque ullo liquore ſuper lapidem porphyritem,inde bis, aut ter àqua conſperſum,quibus peractis, madidum extendunt ipſum Cinaprium ſuper lateres novos, ut exiccetur, tandem exigente occaſione molunt cum aqua gummata, aut cum albumine ovi præparato, ac modico ficulnei lactis, tunc pro picturæ ac ſcripturæ uſu paratum, & aptum eſt.Præterea ex cinaprio ſternunt chimiſtæ ſolem,& lunam, planetas terreſtres hæc nobiliora ſunt metalla, quæ cruci bulo clauſa aut alio vaſe figulino fornacibus urunt, ut in calcem vertantur, ac ſua forma penitus exuantur, quam à Cinaprio aſſumptam exiſtimant, & in eo repoſitam eſſe virtutem ſui lapidis Phyſici : quamquam in cinabrio factitio,prout eſt,fruſtra explorent ipſam : nihilominus plerique nituntur eum reddere fixum, fuſibileque arte ſpagirica. Alii vero incumbunt à cinaprio revocare argentum vivum diſſociando eum à ſulphure,ut retrogradiatur in priſtinam formam, & naturam ſuam mobilem, & fluxilem, terſam, & ſine ſorde mundiorem : hæc equidem eſt longe melior præparatio Mercurii,quam alia ſit quæ multis modis fieri poteſt. Veruntamen ipſi reſervantur exponendi *lib. de Sublimatione.* Quidam etiam cinaprium vertunt in oleum, & in aquam, & quandoque ſublimant eum in tenuiſſimos capillos inſtar argenti albiſſimos, & alia multa operantur, quæ fuſius alicubi ſcriptis,mittam, favente ſummo Numine Trino, & uno,ſine quo nihil eſt factum.

CAP.

CAP. XVIII.

De Azurro ultra marino, nec non de Viridi Azuro.

IN contextu, ordineq; pigmentorum quæ ſatis ſuper quæ magna celebritate famigerantur omnium ore, ſunt Viride Azurrum, nec non Azurrum tranſmarinum ſive ultramarinum, vulgo dicatur, ambo ſunt pigmenta congenera Videlicet ſimili genere comprælienſa, nam ex duobus lapidibus metallicis unius generis ; & ſubſtantiæ fere procedunt. Quorum unus, eſt lapis à Græcis dictus armenus à regione Armeniæ, ex qua advehi ſolebat, licet noſtro ævo habemus eum ex Germania non minoris efficaciæ, quam ſit armeniacus ; quemadmodum aſſeruerunt *Petrus Ændreas Mathiolus*, & *Amatus Luſitanus* in comment. *Dioſcoridis.* Idem ab *Ætio Tetrabili* prima ſermone tertio, *cap.* 32. appellatur lapis armutheus, ex quo ſit pigmentum quod vulgo dicitur Viride Azurum. Alter vero lapis Cæruleus, vel Cyaneus, eſt quippe colore cœli, ut prodidit *Hieronimus Cardanus, lib.* 5. *de Miſtis*, cui aſſenſit *Camillus Leonardus Piſaurenſis* in calce, *lib.* 2. qui ſpeculum lapidum inſcriptus eſt, ubi ait, lapis lazuli colore cæli, cum in maxima ſerenitate exiſtit, non tranſparens aureiſq; crepuſculis nitet, & ignem ſuſtinet, qui à ſua pulchritudine dicitur cæleſtis lapis, ex hoc fit color qui vocatur azurrum ultra-marinum: eadem aſſeruit *Joannes Meſues, lib.* 2. *de Medic. ſimplic.* Idcirco *Albertus* prodidit hunc lapidem cælo, ſereno ſimilem eſſe, hinc *Andreas Cæſalpinus, lib.* 2. *de Metallic. cap.* 34, dixit Cyanus probatur colore cæruleo, quem hodie lapidem lazuli vocant, & vulgari Idiomate pietra *dell' Azurro.* Verum præter aſſertionem cæſalpini, ſemper habui à barbaris antiquitus cæruleum appellatum fuiſſe lapidem lazuli ; hæc enim vox barbara indicat Cæruleum, quare legitur in *Serapionem, tract. de*

Simplic.

Simplic, ex Mineral. Hager alezaoard, id eſt lapis lazuli,eligatur cujus color, eſt cæleſtis multum. Veruntamen ſcire licet quod ambo prædicti lapides, armenus videlicet, & lazuli ſunt proximi, conſimileſque naturæ, ac ejuſdem ſubſtantiæ, hinc Clariſſimus inter ſcriptores noſtri ſæculi *Petrus Andreas Mathiolus* ſenſit evenire his binis lapidibus, quemadmodum fit ex Miſy, Chalcity, & ſory, iſtæc quamquam in tres differentias diſtinguantur,forma nihilominus ſunt unum,dubio procul, & idem in ſubſtantia, quodcunque enim eorum commutatur in alterum; quapropter quodlibet appellatur atramentum metallicum, materiam ipſius calcant, hi ſic itaque placuit ipſi *Mathiolo*, & jure equidem, lapidem armenum eſſe materiam lapis lazuli non adhuc exacte decoctam in viſceribus terræ, ut vertatur in ipſum Lazuli, ambo enim prædicti lapides reperiuntur in mineris eiſdem, tum auri, cum etiam argenti, atque æris, ac proxime adhærent, imo per ſæpe in unum ad invicem conjuncti ambo fodiuntur lapides iſti, ex quibus igitur conſpicuum depræhenditur eſſe lapidem armenum in fieri lapidem lazuli; nam inter ſe conferunt, & ambo eandem poſſident facultatem expurgandi melancholiá, & ſi aliquis exorbitat ſtulte exiſtimans prædictos lapides eſſe diverſos, ac inter ſe diſſidere: nam armenius Lapis Viridis obſcurus, & opacus conſpicitur ad cæruleum vergens, de quo fit viride azurrum pro pictoribus. Alter vero lapis dictus Lazuli eſt cæleſtini coloris intentioris, & pulcherrimi, Cœli colore, intermicantibus aureis notis, maculis, crepuſculiſque fulget, ex hoc fit color, qui à Pictoribus dicitur azurrum ultra marinum, fortaſſe enim Maris aquæ colorem cæleſtinum ſuperat puriſſimus, ac ſaturus color lazuli, aut quia ex ultra marina regione, prout Armenia antiquitus differebatur. Præterea *Meſues, lib.2. de Medicamentis Simplic. Purgantib.cap.13.* deſcripſit lapidem armenum eſſe friabilem, quia non dum ad lapideam duritiem pervenit, & ideo tactu lenis eſt. Inde diſcurrens de lapide Cyaneo, id eſt lazuli authoritate *Alexandri Tralliani* dixit eſſe marmoris ſpeciem, indicans habere duritiem marmoris, & ſæpe reperitur cum marmore mixtus qui albeſcit; ſed tanquam impurus reprobatur iſte; & in facultatibus activis, & paſſivis, ac proprietatibus eis impreſ-

ſis

ſis à Cælo deſcripſit hunc quodammodo validiorem armeno ; ex quibus videntur lapides iſti inter ſe differre colore, fortitudine, & duritia. Veruntamen definit omne dubium, & animus fluctuatione vacat illico, ubi intuiti erimus evenire lapidibus iſtis quemadmodum frugibus conſpicimus, quæ dum acerbæ ſunt, magis vireſcunt, ac molliores exiſtunt : ubi verò matureſcunt tempore acta naturali concoctione perficiuntur colore, ſapore, cæteriſque qualitatibus alteratis ſecundum magis, & minus, ut diximus in explicatione differentiarum atramenti metallici : nam ſory poſtremum eſt atramentum metallicum, & in tertia differentia Conſtitutum, quod ob majorem decoctionem magis aliorum congelatum, & ad lapidis duritiem pervenit. Sic etiam dicimus de materia lapidis lazuli ex qua producitur in primis lapis armenus lenis, & friabilis, demum indies magis exiccatur, ac ſenſum induratur donec perficiatur lazuli : Idcirco diutius teri ſuſtinet lapis lazuli quam armeniacus, hic magis ſoluit aluum, lazuli verò ſoluit paulo, minus, ſed magis urit aliqua ſtipticitate ; Verum etiam aliæ percipiuntur differentiæ in propria natura lapidis lazuli, prout maris, & fæminæ ; idem habemus exemplum ex ſtibio, & aliis metallicis quemadmodum atque in plantis. Mas, Lazuli eſt qui colorem cæruleum magis ſaturatum poſſidet, fæmina verò dilutiorem colorem habet: Alia quoque depræhenditur differentia in ipſo lapide lazuli ; nam ex præcepto *Meſues* eligitur lapis prædictus maculis aureis ſtellarum modo radiantibus ſplendens, purus, & gravis, cui aſſenſit *Petrus Andreas Mathiolus* aſſerens hujuſcemodi cæruleum cum lineis aureis reperiri tantum in fodinis auri : huic inferior eſt, qui deficit his notis aureis : foditur iſte ex mineris argenti, & æris, expers lineis, maculis ve aliis aureis : hæc tamen differentiæ nullū conſtituunt Cæruleum contrarium, & diverſum à cæruleo, cum hujuſcemodi lapides ſint ejuſdem generis, præter quod magis approbatur, qui puritate, & pulchritudine alterum excellit ; ſic inferri eſt de atramento cum lazuli, hæc enim differentiæ nullam habent diverſitatem in eorum genere, quod eſt principium generationis reſpectu materiæ, & loci, cum ad unum, & ad ſe invicem quodammodo ſe habeant : Quamobrem definitur quod lapis arme-

nus

nus refertur ad cæruleum, & cognationem ejus in ſe habet, qua à reliquis diſtinguitur. Quapropter eorum colores ceu pigmenta congenera in uno eodemque capite poſui, cum etiam in medicina eaſdem poſſideant facultates, uterque calefacit, & ſiccat ſecundo ordine verſus tertium cum levi acrimonia, & adſtrictione, ut prodidit, *Galenus, lib.9. de Simplic. Medicament. Facult.* Vim habet tergere, digerere, & reſolvere. Præterea his addit *Meſues*, urit, ulcerat, putrefacit, incidit, & detrahit atram bilem, evacuat etiam ex cerebro tutius quam elleborus, hæc aſſeruit auctoritate *Alexandri Tralliani, lib.* 1. *cap. de Melancholicis jam inveteratis*: Vir iſtæ fuit Græcus doctiſſimus, & primus qui expertus ſit vim hujus medicamenti; expoſuit ipſe lapidem armeniacum efficaciter, & ſine moleſtia, atque ſine periculo purgare humores melancholicos, non modo infra per alvum, ſed etiam ſupra per vomitum, cujus doſim retulit eſſe à ternis ſcrupulis uſque ad ſex plus minus ve pro virium robore, & Copiæ humoris noxii ratione: Idem habetur ab *Ætio Tetrabili* prima ſermone tertio, *cap.*32. quæ leguntur atque ſermone 2. *cap.* 47. ubi dixit exhiberi tertium dragmæ pueris pectoris morbo infeſtatis, & facit eos revomere, nam Vomitorium exiſtit, & morbo ſacro obnoxiis, ac furioſis cum decocto Centaurii minoris exhibetur ſine periculo, adultis vero propinari conſuluit, plus minus quatuor ſcrupulos armurrhei, quem Græci Armeniacum appellarunt hujuſcemodi vomitorium ex lapide lazuli non præparato ſummis laudibus approbans *Bartholomeus Montagnana* Conſilio, 236. *de Elefantia*, deſcripſit ſequens; id eſt cape lapidis lazuli non præparati, polipodii, ſingulorum, ℈.5. ſalis indi gran.vi. Cimini, aniſi, ſumac ana gran. viii. Sacchari unc. 5. aceti unc. 1. aquæ-fortis tepidæ unc. iii. miſce omnia ad unum, & totum detur in potu, hoc enim vomendi vim præbet; ubi vero velit evacuare per alvum exhibet lapidem armenum, atque lapidem lazuli præparatos, juxta præceptum *Alexandri Tralliani*, qui docuit corrigere hoc pharmacum, ne vomitum inducat, hic enim lapis ex quo pharmacum fit cum naturam metallicam participet præcipuæ æris, exinde vires aliqua ex parte maleficas habet; quamobrem neceſſarium exiſtimavit pravam ejus noxiamq; qualitatem emendare, quod agit lavando

lapidem

lapidem uſque ad vices duodenas: tunc enim ſi paratus lapis iſte, & Aſſumptus ad ſcrupulos quinque aut ſex in potu, cum etiam in catapocia aſſumi poſſit cum hierapicra aut aliis, quæ purgationem magis commovent minori moleſtia, & abſque turbatione ventriculi educit atram bilem, & ſine periculo purgat terreſtrem humorem uſtum quamobrem ſummopere approbavit eum pro ut tutum pharmacum abſolutum ab omni venenoſa qualitate: nam lotione exuitur ab omni inſuavi, acri, & amara qualitate, calorem demittit, nec admodum exiccat, prout aſſeruit *Jacobus Silvius* in Interpretationem *Meſues*, ita quod per imum ventrem ſolummodo evacuat vitioſum humorem craſſum ſanguini admixtum, Idcirco confert melancholicis, & elephantiaſi correptis, renum affectionibus, & anheloſis, cum hiis conſenſit *Meſues*; & ſi *Alexander*, & *Ætius* videntur attribuiſſe has facultates armenio lapidi tantum, quas ſilentio prætererierunt eſſe in Lazuli; nihilominus Arabes aſcripſerunt ea tanquam communes utrique lapidi vid. armenio, & cæruleo, & *Galenus* loco, ut ſupra Conſtituit eos proximos in facultatibus uti eſt legere; neque mirum eſt ſi Arabes reperierint lapidem lazuli eaſdem facultates armenii poſſidere, cum pleraque alia invenerint veteribus ignota, quæ tempore, & uſu innotuerunt. Idcirco *Serapio*, & *Averoes* in uno capite ambos lapides confuſos nobis prodiderunt indicantes ejuſdem naturæ exiſtere illos, inde *Meſues* aſſeruit lapidem lazuli noxas habere cum armenio communes. Præterea utrique eaſdem vires præbuit expurgandi ſangui nem ab omni craſſitie, & ſubveniendi cardiacæ paſſioni, & omnibus melancholicis affectibus, prout maniæ, epilepſiæ, vertigini, cephalalgiæ, merori, ſyncopi, cor enim roborat, & letificat, ejus noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatam, thoracem, & pulmonem craſſis humoribus expurgat, aſthmati, ſpleniſque affectibus juvat: quartanas ſanat, Cancrum, & Lepram, menſtrua evocat tum potu aſſumptus, quam ſuppoſitus ut naſcale, atque hemorhoidibus conducit, ſi vero lapis iſte geſtetur ab infantibus tollit timores, & facit yrtos capillos, teſte *Serapione* loco ut ſupra, tritus lazuli, vel armenus cum aceto, & linctus curat morpheam, &

baras, & adurit verucas, non, locus aufert etiam pilos, verum ſi lavetur palpebrarum pilos gignit, abſorbet enim abſtergitque nimiam humiditatem extraneam propter quam cadunt pili, Meminit *Alexander Catapotia* ex armenio lapide prout eſt legere in ejus medicinæ, *lib.* 1. quæ poſtea deſcripſit *Meſues*, verum, & aliam addidit ipſe deſcriptionem catapotiorum lapidis lazuli, quorum uſus major eſt quam exarmenio, ex hoc enim *Catapotia* imbecillius elementiuſque purgant teſte *Jacobo Sylvio* interprete *Meſues*, quamquam *Manardus Ferrarienſis* inſinuet omni ſluni eſſe uſum *Catapotiorum* armenii, quia deſideratur prædictus lapis, quod exiſtimo evenire ex hominum hujus ſeculi ignavia, ſed de hiis ſatis quatenus vero ad pigmenta utriuſque lapidis nobilia ſunt ac cæteris prælata, præſertim Azurrum ultra marinum appe latum hoc alijs excellit. Idcirco Chloris, majoriſque prætii conſtat: nam majoris efficaciæ pigmentum eſt nam igni, & aquæ reſiſtit, & vix ulla vetuſtate viriatur, cujus cauſa creditur denſitas ſubſtantiæ cum tenuitate facta à diuturna coctione naturali, & ſeparatione partium inutilium: Hæc ſunt tormenta, quæ non ab omnibus ſubſtinentur pigmentis, quorum parandi modus exponetur infra.

CAP. XIX.

Modus eliciendi Azurrum ultramarinum è lapide Lazuli.

PLures dubio procul, atque diverſos colores Azzurri habent Pictores, quos diſtinguere neceſſario licet (loquor tamen hic de mineralibus cum) adſint eorum quidam factitii, & alii quippe naturales. Verum enim præ aliis excellit tranſmarinum azurrum: Idcirco perſwadet ratio, ut ab eo exordiamur, ſed prius quam ſubjiciamus labori conficiendi azurrum experiri Conſulo, qualis lapis, & cujuſcunque generis conveniat, & idoneus

idoneus ſit, ne incaſſum fiat opus: quamobrem ibi omnium beneficio propalatur norma. Eligatur igitur lapis lazuli orientalis, qui plurimum habeat coloris azurri cum notis aureis; quamvis ex ignobiliori inferiorique lapide lazuli, aut alio mediocri fieri poſſit azurrum, eodemque modo quo evocatur præſtantius ultra marinum è lapide lazuli pulcherrimo; verum tamen eveniet azurrum ſimili ipſi lapidi, à quo evocatum fuerit, exiſtunt enim eorum differentiæ ex probitate, puritateve, & impuritate lapidis lazuli, quæ ut magis innoteſcant diverſimode experiri conſuetum eſt, & in primis ſi madefiat ſputo lapis lazuli electus, & obviam ei ponatur pannus albus laneus, pulchrum intus apparebit lumen coloris violati: alioquin vero conſpicitur evenire ex lapide deteriori: Præterea alio modo experiri expedit; ut ſi lapis exponatur ſuper prunas, & per horam follibus inſufflando igniatur, deinde lapis ita candens auferatur ab igne, mox frigefactus ſi levi confricatione digitis comprimendo confringatur ad inſtar terræ nil confert, neque recte ſuccedit in opere azurri: è diverſo autem approbatur lapis lazuli ubi poſt ignitionem, & refrigerationem permanſerit fortis, duruſque atque azurri colorem ſervaverit, hujuſcemodi itaque lapis, qui poſt ignitionem ſuo colore permanſit, abſque vitio, capiatur ad pondus unius libræ in fruſtula factus magnitudinis avellanæ, & per horam excandeſcat in crucibulo igne validiori, tunc vero obruatur in acetum album ſtillaticium, aut in urinam puerilem diſtillatam, ut extinguatur, quamvis in hoc opere excellat acetum; verum ſepties reiteretur operatio igniendi, ac extinguendi prædictum lapidem lazuli, ut exacte calcinetur, ſatiuſque triturari poſſit; oblato autem aceto exiccari omittatur ex ſe, ac poſtea pila contundatur, demum ſequenti aqua infra deſcribenda tenuiſſime molatur per horam, mox recolligi expoſcit ars, & in vaſe vitreo lato, & plano ſterni, deinde mittatur umbræ exiccari procul à Sole ne ipſi materiæ abripiat colorem; tunc poſtea redigatur iterum in pollinem, qui linteo arcte vinciatur, & ſervetur donec paretur paſtillus, atque lixivium, quibus evocatur è lapide pulcherrimus color azurrus; etſi in primis præcedere aquæ expoſitionem jam ſupra pollicitam, æquum eſt, ea enim magis attenuatur pollis, & abſter-

abſtergitur, ita quod magis adaptatur paſtillo : Idcirco ipſius erit exemplum ut ſequitur.

Capias aquæ fontis limpidæ, ac filtro colatæ binas libras, mellis albi optimi geminas uncias, mitte omnia ſimul in ollam vitro obductam, & leni igni exponatur : dum vero fervens ſpumat, ſedulo detergatur, & poſtquam ſpumare deſierit, omittatur frigeſcere; demum ei commiſceatur lachryma ſanguinis Draconis ad quantitatem nucis muſcatæ tenuiſſime prius molita cum modico ipſius aquæ, inde cum reliquo aquæ mixta, ac peroptime temperata, tunc coletur linteo albo in vas vitreum, ita quod aqua non nimis rubea eveniat, neque nimis diluta ſit, at potius vergat ad pavonaceum clarum, ut azurrum aſſumat aliquid coloris violati : hac igitur aqua molitur lapis lazuli, exicaturque ut diximus : tunc paratus erit commiſceri paſtillo, qui fit ex reſina è pinu alba, pice græca, maſtice, oleo, è ſemine lini, terebinthina, & cera ſingulorum nempe unciis duabus, & in primis liquefiat igni leni terebinthina in ollula, cui paulatine ſuper addatur reſina è pinu, & poſtea colophonia inde maſtix tribus vicibus injiciatur ac ſubſequenter minutim inciſa obruatur cera, & ſemper ab initio uſque ad finem aſſidue agitetur compoſitio hæc cum rudicula lignea donec perfecte commiſceantur omnia, ac tandem oleum è ſemine lini immiſceatur, confeſtim agitando uſque ad perfectam cocturam, quod fiet per quartam horæ partem, vel paulo plus, quo temporis ſpatio videbitur fere audiri bullitionis quidam rumor : verum equidem innoteſcet cocturæ perfectio, ubi ejuſdem compoſitionis gutta pertractetur, digitis aqua madefactis, & non adhæreat eis, neque ipſos coinquinet : aut ſi gutta ex rudicula decidens in aquam frigidam, limpidamque non dividatur, neque dilatetur, imo unita, & contracta permaneat, hæc dubio procul perfectam indicant coctionem paſtilli : quibus actis, deponatur ab igne ollula, & ſic omittatur temporis ſpatio, quo dici poſſint duo pater noſter, mox non adeo fervens coletur paſtillus per ſacculum panni cannabini duobus lignis buxeis rotundis, & longis ſemibrachium, & craſſitiei unius digiti exprimendo vice præli in vas figulinum vitriatum, & immenſum, pro ut catinum continens ſitulam aquæ frigidæ, & lucidæ, ut quamdiu concre-

ſcat, teque ob aquæ frigiditatem potius indureſcat: nam fervens nequit manibus pertractari, neque frigidus fluit paſtillus per colum, craſſus enim, & durus fit, quando frigeſcit, tandem extrahatur ab aqua, & peroptime manibus oleo lini perunctis pertractetur, quoad penitus expers aquæ remaneat paſtillus, tunc etiam exiccari permittatur, hic eſt paſtillus perfectus: etſi alter paratur differenti doſi factus, ut puta cape Terebinthinæ pulchræ uncias quatuor, Reſinæ è pinu uncias ſex, picis grecæ colophoniæve dicas uncias ſex, maſticis, ceræ novæ ana uncias tres, olei ex amigdalis amaris, aut è ſemine lini purgati, nempe ſepties loti unicam unciam, aut unciam cum dimidio, in reliquis fiat ut ſupra, tunc paſtillus exiſtet fortis per decem annos duraturus, dummodo irrigetur aqua quotidie ſemel in æſtate, quod ſat erit in hyeme ſingulo menſe ſemel obſervari.

Alii conficiunt paſtillum magis lenem cum ipſis materialibus ac eodem pondere, excepto pondere olei lini, cujus pondus, & menſuram, faciunt tres partes unius unciæ eſſe pro doſi aliorum nuper deſcripta, quæ omnia ad invicem, ut ſupra commiſcentur, & fit paſtillus.

Alii vero præfertim Aromatarii, ut memini t *Georgius Melichius Auguſtanus* aromatarius ſigno ſtruthio cameli in hac Venetiarum urbe, *lib. de Animadverſionibus in compoſit. Medicament. cap. de Electuar. Alchermes.* Aſſumunt Colophoniæ, maſticis, terebinthinæ vulgaris, quæ dicitur laricina, tandem ceræ omnium portionem æqualem ex quibus fit paſtillus inſtar pilæ. Verum adhuc calens coletur linteo, ut ſupra expoſitum fuit, & indatur in vas aqua frigida plenum, donec induretcat, mox extrahatur ab aqua, permittaturque exiccari, & perfectus erit paſtillus.

Alii, colophonia & oleo olivarum conſtruunt paſtillum, quo evocatur azurrum à lapide lazuli hoc ſequenti modo, *viz.* lavetur paſtillus aqua frigida, & dividatur in fruſtula, quæ vaſe æneo obducto ſtamno aut ollula madefacta fere fiant leni cinerum igne, tunc ne, frigat, injiciatur modicum olei è ſemine lini ad pondus unius unciæ ad plus vel quantum ſufficiat condire acetarium; ubi vero paſtillus fuerit liquefactus, & ferve-factus ſedulo agitetur rudicula lincta oleo è amigdalis amaris, aut è

ſemine

ſemine lini, & ſparſim ac paulatine obruatur pollis lapidis lazuli, jam ad hoc paratus, & reſervatus optime commiſcendo, alii ſuffundunt paſtillum liquefactum pollini, demum auferatur ab igne cinerum, & permittatur aliquantiſper remitti calor paſtilli ita ut manibus oleo unctis pertractari poſſit, quod per duas horas fiat,ut optime incorporetur, & colore azurri infecta remaneat paſta, id eſt paſtilli compoſitio, quæ in panem inſtar pilæ reducatur, inde in catinum aquæ frigidæ, & limpidæ plenum reponatur, ibique octo aut decem dierum ſpatio quieſcat, & quanto plus, pulchrius evadit azurrum ac potius egreditur, quidam autem citra aquam ſervant paſtillum per decem dies ſic compoſitum cum polline lazuli ? Ubi vero elicere velint azurrum affundunt paſtilo aquam tepidam, & ſenſim manibus pertractant, donec egrediatur azurrum, alioquin cum non exiret, depellunt aquam, cujus vice utuntur lixivio calido è cinere vitis, & aqua facto, ut moris eſt, quandoque lene admininiſtratur lixivium, quandoque magis acre, & prout melius ſuccedere videtur. Cum autem modica azurri quantitas exierit in aquam, vel lixivium effundatur, & ſervetur pro primo azurro ; tunc iterum paſtillo novum affundatur lixivium, & æque manibus ſæpe voluatur, ut ſupra, donec extra paſtillum ſecundum emanet azurrum in lixivium ; tunc ſenſim effundatur lixivium coloratum, & azurro imbutum, quod ex æquo ſervetur : ſic etiam elicietur tertium. Hæc tamen azurra omnia evocantur tempore horarum octo ; quæ inde horis duodecim deorſum à lixivio cadunt, fundumque petunt tunc effundatur lixivium, & quodlibet azurrum aſpergatur humore fellis bovis, & optime manibus pertractetur, ut abſtergatur à paſtillo, & ab omni fæculentia, inde lixivio lavetur, & loco umbroſo exiccetur, deinde aſpergatur aqua vitæ fina, in qua jam in fuſum fuerit modicum verzini ſive braſilii dicas, & per ſe exiccari permittas, quod tribus diebus continuis fiat, tandem exiccetur, & quodcunque ſervetur per ſe in ſacculis è pelle hædina factis,primum azurrum omnium eſt optimum pulchritudine, & valore, primum hoc egreditur pondere quatuor, vel quinque unciarum. Secundum vero egreditur ad uncias tres, licet primo inferius ſit. Tertiumque aliorum infimum eſt azurrum tametſi ad uncias

cias tres emanet, ut plurimum, & quandoque in minori quantitate, juxta puritatem majorem, & minorem lapidis lazuli, qui ita paratus, & ab omni tereſtreitate exutus fit medicinæ, atque picturæ idoneus: & enim diximus ſumme approbari lapidem lazuli crepuſculis aureis plenum: utile ſatis fore exiſtimavi, ſi modum eliciendi aurum à lapide docuerim: Quamobrem operæ-pretium eſt aſſumere lapidem lazuli paratum igne, & in pollinem redactum, tunc ex eo fiat amalgama cum mercurio purgato, inde exhaletur ☿, & reſidebit aurum finiſſimum in imo crucibuli fuſorii, in quo deinceps funditur aurum cum Chryſocolla, ut moris eſt, etſi rurſus redimi poteſt ☿ dum impellatur amalgama in phialam vitream, ex qua vi ignis urgeatur diſtillare argentum vivum, & utroque modo aurum reſidebit fundo, quod tandem fuſum projiciatur in Virgam. Quidam vero recentiorum potiori modo abſque paſtillo evocant è lapide lazuli colorem nempe azurrum ultramarinum: quapropter tenuiſſime molunt lapidem, quem poſtea obruunt in ſpiritum aceti ter apprime diſtillati ita, ut quatuor digitis ſaltem ſuper emineat pollini ipſius lazuli in boccia vitrea, quam mox ſuper cineres tepidos locant donec ſatis imbuatur acetum colore azurro, tunc acetum jam cœleſtino colore infectum paulatine effundunt, quod clarum eſt, inde cinerum igne evaporare cogunt, vel appoſito bocciæ capitello recolligunt eum diſtillatione, reſidebit enim imo color ſiccus, & pulcherimus Saphirinus, quem azurrum ultramarinum appellant, hic eſt primus color, aliis excellit, & magis exiſtimatur pulchritudine, & prætio.

Sequitur azurrum ultra marinum ſecundum, & dicitur medium probitate, pulchritudine, & prætio, quod fit, ſi extracto primo aceto colorato à polline lapidis lazuli, novum affundatur acetum ſtillatitium ſuper eaſdem fæces lapidis lazuli, & diu caleſiat ſuper cineres, donec coloretur acetum, quod inde evacuetur clarum juxta primum ordinem, mox evaporetur, aut diſtilletur, nam reſſidebit color azurri medii, eadem norma proceditur ad extrahendum tertium azurrum aliorum ſui generis infimum, projiciuntur que fœces terreſtres, & exutæ ab omni minerali virtute. Naturale autem azurrum, quod Alemaniæ dicitur, eſt fumoſitas quædam effloreſcens, è fodinis ar-

genti,

genti, & ſuper lapides reſidet coloris azurri, & ab eiſdem lapidibus, quibus adheret colligitur abradendo eos, inde ſcobem jam abraſam tenuiſſime molunt, & lavant, mox eam exiccant, & uſui picturæ, & ſcripturæ ſervant, adhuc vero nullum in medicina uſum habet; Terra quædam cærulea advehitur ex Hiſpania pauci momenti non intenſi coloris, imo diluti, & vilis prætii habetur.

Recenſuit *Dioſcorides* cæruleum colorem floridum haberi ævo ſuo ex litorali arena ſub cavatos ſpecus; qui tamen deſideratur.

Alii quoque colores azurri tranſmarino perſimiles conſtruuntur arte, & omni proba perfectum evenit azurrum ex hydrargyro diverſis præparato cujus norma pleriſque demonſtrabitur exemplis: Verumtamen omnia excellunt azurra, quæ ex Luna fiunt, ac eis magis ex Sole, ſic autem dicuntur planetæ terreſtres, indicantes metalla auri,& argenti, &c. Propterea quartuor conſtituuntur gradus infra recenſendi, præter ſuperiores. Primus autem referens azurrum fere ſimile ultramarino exequitur, ut infra.

Cape ſalis ammoniaci, vulgo armoniaci uncias tres, viridis æris uncias ſex ſingula ter, mox ea ad invicem mole cum oleo tartari inde aliquot ſic omittantur diebus, tandem in vaſe vitreo perlutato reponatur paſta ex ſupraſcriptis compoſita, & in furno locetur, poſt extractionem panis, donec exiccetur, ita enim fiet azurrum: Alii vero prædicta materialia trita,& oleo tartari pinſita inſtar pultis includunt in ampulla vitrea,quæ fimo circumſepitur per quinque dies, quibus elapſis omnia in azurrum pulcherrimum verſa erunt. Aliud ſimile azurrum, ac mediocre habetur ex uſu Tutonico, quo equidem divitem factum eſſe agnovi alias mercatorem (Patria Veronenſem)& honeſtiſſimum virum, cujus modus eſt; alembico diſtillare aquam erodentem ex libra una vitrioli, & libra media ſalis nitri, cum tribus unciis cinaprii, hæc aqua diſtillatitia ſoluit omnia metalla; præterea ſi cum ipſa madefiat frons equi illico pili evadent albi omnes cujuſcunque coloris, ſed redeamus ad rem inceptam, in ipſam aquam ſtillatitiam mergunt æs, aut auricalcum, ut ſolvatur, inde additur ſtamnum calcinatum uſque ad perfectam

albe-

albedinem, & ita ex his commixtis tridi.o omittendo fiet azurrum mediocre : Verum aliud pulcherrimum ſequitur azurrum. Cape aceti acerrimi, & diſtillati libram unicam, & in ipſo aceto binæ ſolvantur unciæ ſalis armoniaci triti, deinceps eodem diſſolvatur libra calcis albiſſimæ è corticibus ovorum factæ, atque uncia una æris limati, hæc autem compoſitio optime claudatur vaſe æneo cum tegumento æneo, ita ut ne ſpirare, neque exalare queat, tunc ſub fimo locetur equino per menſem; quo elapſo, factum erit azurrum optimum.

Sequitur exemplum conſtruendi azurrum ex hydrargyro; videlicet, Cape vitrioli rubefacti partem unam, ſulphuris vivi partes binas, & hydrargyri partes tres, hæc omnia trita commiſceantur, & in boccia vitrea reponantur, mox ipſa clauſa contegatur ſub fimo per dies quadraginta, quibus elapſis extrahatur boccia; in ea enim conſpicietur compoſitio verſa in pulcherimum azurrum. Alterum accedit, quod per ſublimationem fit, utputa, R. ☿ unciam △ uncias tres ✱ uncias octo terantur omnia, ac permiſceantur vaſe ſublimatorio, & igne ſubmiſſo in ſublime ex altentur, ut moris eſt, donec appareat color azurrus. Alterum eſt, ſi aſſumantur Apyron ſive Alchebrik unciæ quatuor, & *Mercurii* libra, ochab ſeu aquilæ volantis unciæ binæ, mox omnia uſa commiſceantur, & vaſe proprio leni igne ſublimentur donec fumus egrediatur è boccia azzurrus, vulgo dicitur Blavius, tunc auferatur ab igne, & uſui ſervetur. Alterum habetur experientia optimum, & igni reſiſtere, videlicet, Cape mercurii uncias binas, ſulphuris uncias tres, ſalis armoniaci octavam partem (alii ponunt quatuor partes) omnia tenuiſſime molita commiſceantur modico aquæ communis; inde compoſitio hæc reponatur in ampullam vitream igni remiſſo per tres aut quatuor horas, & ſic ignis ſedulo perſeveretur, quouſque egredi conſpiciatur ab ore bocciæ fumus azurrus; quo viſo, tollatur ab igne boccia, inde frigefacta frangatur, nam azurrum reperies perfectum; Alii vero aſſumunt *Mercurii* ſublimati uncias tres, ſulphuris ſublimati unciam unam, ſalis armoniaci octavam partem, hæc omnia molunt, concinnantque, & ſublimant in vaſe vitreo, & idoneo donec fumus conſpiciatur azurrus. Verum jam accedit norma conſtruendi azurrum

ex argento, & auro ut infra exponetur: Quidam enim ſolariatim ſternunt argenti laminas ſale armoniaco trito, & in vaſe figulino, claudunt, quod inde ſub fimo calido contegunt per dies quadraginta quibus fit azurrum.

Alii in aceto acerrimo ſolvunt portionem parem ſalis gemmæ ſalis alchali, & aluminis rochæ, mox eo aceto madefaciunt laminas ipſius Lunæ argentive dicas, & vaſe figulino recondunt eas, ac fimo, aut vinaceis humant per decem dies, hoc enim temporis ſpatio vertentur in azurrum.

Alii vero ſalis armoniaci uncias ſex obruunt in libras ſex aceti acerrimi; donec penitus liqueſcat ſa,lIhinc ſuper acetum ipſum in olla poſitum ſuſpendunt argenti laminas ad pondus unciarum duarum, ita tamen ne tangant acetum, ſed acri vapore ipſius tantum corrumpuntur; quod ut ſatius eveniat, obſtruunt vas, & ab omni ſpiramine tuentur, & fimo calido ſepeliunt per dies decem & ſeptem, quibus elapſis, reperiuntur laminæ cum ſale, & omnia in azurrum verſa inſtar efflorescentiæ pulcherrimi azurri quod colligitur, & uſui ſervatur; hoc nobile azurrum reſiſtit igni, & cuicunque alio examine, ceu Azurrum ultramarinum ex lapide lazuli extractum approbatur, hoc tamen ſuperatur ab azurro ex auro factum eodem ordine.

Alia fiunt atramenta cærulea, aut ex ſmalto, quemadmodum Venetiis fieri ſolet, aut ex zaphara, qua tingitur vitrum, hæc tamen longe aliis inferiora ſunt.

Smaltum vitri genus videtur, quo aureæ Cavitates implentur, ubi imagines ſculpturæque cedendo fiunt in annulis, monilibus, ornamentiſque omnibus aureis, quod fieri retulit *Cardanus* ex alumine, chalcantho, & lapidoſo ſale: Verum alii vitro colores metallicos commiſcent; nam omnis generis colores recipit vitrum; ita ut variato colore venuſtate eximia ſplendeat; quippe ſmaltum ſi azurrum cupiant, vitri tenuiſſime triti libram commiſcent cum binis vnciis terræ cæruleæ, & aqua globulos effingunt, ac vaſe apto per noctem leni igni exponunt, inde ignem augent ad colliquationem, & ſic azurrum eveniet ſmaltum, quemadmodum viride cum æris cinere, vel album cum plumbo; prout talia eodem exemplo proprio marte effingi poſſunt. Zaphara autem eſt minerale foſſile, & ponderoſum ſic à

natura

natura productum, quo utuntur figuli atque vitriarii; tingit enim in modica quantitate colore azurro vitrum uſitatum, vaſaque figulina; nempe ex argilla facta: Idcirco hujuſcemodi minerali deceptores effingunt ſaphirum gemmam, etſi magna quantitate ſuggeratur, nigro colore inficit omnia. Præterea ſolet diſtillari aqua à lembico ex infra ſcriptis, qua ſcribuntur litteræ azurræ finæ, viz. ſulphur vivum, ſal nitrum, ſal ammoniacum, Riſigallum, calx viva, & oricellum omnia æqua portione parantur ſimul, & diſtillantur, ut moris eſt, demum uſui ſervetur aqua in ampulla vitrea clauſa cum cera, his vero omiſſis, quæ ob ſimilitudinem colorum fuerunt obiter aggregata, redienus ad inceptum de lapide armeno congenere lapidis lazuli, de quibus ſuperius tractavimus: Idcirco nunc ut ſequamur inſtitutum ſupereſt exponere modum parandi viride azurrum lapidis armeni, tam medicinæ quam picturæ commodum.

CAP. XX.

Modus parandi viride Azurrum Medicinæ, ac Picturæ commodum.

FActu quippe facilis eſt modus parandi pigmentum ex lapide armeno, quod viride azurrum vulgo appellatur, minorique labore fit, quam azurrum ultramarinum, ſi ſequemur modum jam recenſitum ab *Alexandro Tralliano*, ubi prodidit ſatis fore molire lapidem armenum, & ad pollinis levorem redigere eum, quem poſtea lympha limpida ſæpius lavare, ac expurgare requirit opus, demum exiccari docet, tunc uſui tum medicinæ, cum etiam picturæ, nec non ſcripturæ cuſtoditur: eodem igitur modo paratur; nempe pro uſu utriuſque facultatis, inde neceſſitatis tempore adminiſtratur; nihilominus ſatius fore exiſtimavi ſegregare colorem à lapide, & ab omni terreſtreitate ac immunditie abſtergere eum, ut magis purus habeatur color: hinc enim in picturis perpulchrius efficiet opus, & in medicina

efficacius operabitur, quod ut fiat operæ-pretium eſt lapidem tenuiſſime molire, & in ſcobem redactum obruere in ſpiritum aceti ſtillatitii, aut vini æque ſtillati, ut mos eſt, utrunque pollet, mox leni cinerum calore aut balnei maris maceretur donec penitus colore lapidis inficiatur liquor ſupereminens, ut ſupra expoſitum fuit de lapide Lazuli, inde per inclinationem ſenſim evacuetur liquor, acetumve ſit imbutum viridi colore lapidis armeni, abjicianturque fæces terreſtres ipſius lapidis tanquam inutiles, demum igni cinerum tepido evaporetur acetum, aut diſtilletur; nam reacquiritur acetum: inde color viridis purus à lapide ſegregatus reſidebit, qui tandem aqua frigida ablui poteſt, inde exiccari, & medicinæ, picturæque uſui ſervari:

Alterum autem viride azurrum à natura producitur in æris fodina ubi exhalat tanquam efflorefcentia æris ſuper lapides, quibus adhæret cum quadam miſcela argenti, quemadmodum indicat duplex iſte complicatus color: nam viridis evenit ex ære; alter vero color azurrus ex argento, & juxta quantitatem prædominantem aut æris, aut argenti ſaturatur color unus, & remittitur alter; ita ut quandoque viridis color ſuperet; interdum vero azurrus magis & minus, prout magis aut minus exuberat minera, ex qua fit exalatio prædicta, quæ colligitur, molitur, ac pluries lavatur, & ita perficitur abſque paſtilli opere; ipſa enim efflo eſcentia producitur à natura penitus munda à lapidea, & terreſtri ſubſtantia: Quamobrem lavatur tantum, ut tenuiſſimus fiat color, ad poſtremum exiccatur, ac pro uſu picturæ ſervatur: nam hujuſcemodi pigmentum medicinæ nullum præſtat auxilium.

Virideque aliud fit atramentum æris ærugine, quæ vulgo appellatur viride æris; paraturque pulchrum cum aqua gummata.

Aliudque paratur, dum Viride æris teritur cum ſucco rutæ, & modico crocimox aqua gummata ſolvatur; hiſce addunt quidam luteum ovi cum modico aceti, ex quibus evenit pulcherrimum atramentum Viride. Alterum eſt, ſi viride æris pulchrum in paſtillos cogatur cum aqua ſtillata ex gallis viridibus, & modico aceti inde paſtilli ſiccantur, & cum uſus exigat in conſimili aqua gumma Arabica parata diſſolvatur.

Aliud quoque conſtat ex æris ærugine litargyrio, & argento vivo

vivo, æquo ſingulorum pondere, ad invicem omnibus tenuiſſime ſubactis, ac tandem aqua gummata molitis & ſolutis.

Aliud efficitur atramentum inſtar aquæ viridis ſi capiatur acetum album acerrimum, & in eo diſſolvatur viridis æris, ſucci rutæ, & modicum aluminis rochæ.

Verum etiam ex capparibus recentibus tritis, & in pulverem ſubactis diſtillatur aqua alembico, quæ reiterata diſtillatione rectificatur tantæ efficaciæ, ut nil ſatius optari poſſit: nam Viridi colore ſmaragdino inficit omnia (teſte *Cardano lib.* 18. *de Mirabilibus, pag.* 935.) & corpori humano ſalubris eſt, nam ſi potu hauriatur omnes obſtructiones ſolvit.

CAP. XXI.

De Pigmentis Mineralibus tum luteis Flavis, cum etiam aureis.

ETſi partim demonſtravi ſuperius normam faciendi pigmentum luteum ex Vegetabilibus, prout ex fructibus ſpinæ infectoriæ, aut lutea herba, aut cotino ligno, & hujuſcemodi aliis jam recenſitis; Reliquum eſt in præſenti fuſias oſtendere alia pigmenta lutea, quæ ex mineralibus, metalliciſque fiunt, quamvis cum admixtione alicujus ſucci vegetabilis quandoque, & animalium partibus interdum, verum enim horum multa ſunt inter ſe conferentia, & proxima, quemadmodum color flavens cum luteo, & croceus cum citreo, aut aurantio; ac tandem omnes prædicti colores conveniunt cum aureo: Quapropter ſatius, ac commodum fore exiſtimavi hujuſcemodi omnia, ſeu unius in uno capite definire; exordiarque à terra lutea, quam *Dioſcorides* ſcripſit nomine ochræ, ipſa utuntur pictores, & ſarcinatores pro ſignandis pannis. Verum enim caremus ochra attica *Dioſcoridis*: Alteratur ochra *Plinii* deſideratur. Unde fruſtra eſt diſſerere de eis, quæ nos non habemus, ſatius vero expedit ad vulgaris ochræ deſcriptionem accedere: Ochra eſt

terra

terra ſutea quæ noſtro ævo defertur ex Germania, prout fidem faciunt *Petri Andreæ Mathioli* ſcripta in *Dioſcoridem*, & *Gabrielis Falloppii*; quippe duplex eſt ochra genus pigmenti lutei; una enim reperitur terra in fodina plumbi ex ipſius vapo-ribus infecta, luteo colore. Altera vero fit arte ex plumbo uſto; hæc magis approbatur à pictoribus; etſi utraque ochra tam nativa foſſiliſque, quàm factitia eſt lutea; attamen earum quælibet uſtione rubeſcit;utraq;etiam facultatem refrigerandi, & exiccandi habet,quanquam nullum habeat in medicina uſum.

Sequitur de auro pigmento. Vox hæc indicat pigmentum coloris,nempe auri,uſitatum à Pictoribus; quamobrem ab ef-fectu, & ſimilitudine coloris vocarunt ipſum Latini auripig-mentum, quod Græci appellarunt ἀρσενικὸν, citrinum eſt mi-cans aureo, & fiſſile exiſtit laminoſumve,ac fragile lapidis ſpe-cularis more. Retulit *Plinius lib.* 33. *cap.* 4. *Caium* Princi-pem auri avidiſſimum ſpe captum fuiſſe, in aurum verti poſſe auripigmentum, ob ejus magnam ſimilitudinem coloris cum auro. Quare juſſit Princeps ipſe excoqui magnum pondus auripigmenti ex quo equidem extraxit auri optimi portionem, ſed adeo modicam, quod diſpendium ſuperabat lucrum. Auri-pigmenti genus duplex prodidit *Dioſcorides*; unum eſt ſupra-dictum, alterum vero ait pallidum glandis effigie, & colore ſandaracham imitans gleboſum. De auropigmento differens *Galenus lib.* 9. *de Simplic. Medicament. Facultat.* ait arrheni-cum facultatis eſt cauſticæ, & carnem pilis denudat; eos enim decidere cogit, quod etiam patet experientia, ubi pars piloſa co-inquinetur auripigmento mixto calce viva, & lixivio inſtar pultis (prout in conſuetudinem habent barbitonſores) nam cito abſtergitur cum pilis, alioquin ſi diutius inhæreat cutim u-rit ceu ignis, ut meminit *Galenus, lib.* 2. *de Arte Curativa de Glauc.* Idcirco *Dioſcorides* aſſerit auripigmentum erodere, & inducere eſcharam abſumereque excreſcentias carnis, eas vero reprimit aſtringendo ac erodendo: Verum cum eaſdem dotes auripigmenti attribuerit ſandarachæ,ac conſtituit ſecundum gen⁹ auripigmenti ſimile eſſe in colore ſandarachæ;ſuſpicor ſuperflue additam fuiſſe ab inſcio aliquo inſcriptionem alterius capitis:au-ripigmentum enim, & ſandaracha utrunq; ceu unius ac ejuſdem

naturæ

naturæ foditur ad invicem ex eadem minera: præterea conſpeximus auripigmentum, quanquam flavum citrinumve ſit, igni tamen noſtro artificiali decoctum in vaſe figulino, aut boccia vitrea, facile acquiſiviſſe colorem rubeum ſandarachæ, & in ejus formam & naturam verſum eſſe; quare animadvertimus ambo idem eſſe, neque differre, præterquam ſecundum majorem & minorem decoctionem unius vel alterius, ſandaracha eſt ruffa, quippe inſtar cinnabaris, quia eſt magis decocta ac diutiori tempore elaborata à calore naturali vigenti in viſceribus terræ, ac ideo ſeniorum partium exiſtit: ejuſdem ſententiæ legitur in ſuis Commentariis fuiſſe *Petrum Andream Mathiolum*, & hujuſcemodi erat ſecundum genus auripigmenti deſcriptum à *Dioſcoride* ſimile ſandarachæ; Præterea addit utrunque pari modo comburi in teſta nova ſuper prunas ardentes; quibus aſſenſit *Galenus* loco præcitato, tum eſſe ſandaracham urentis facultatis ceu arſenicum, cum etiam fieri tenuiorum partium uſtione, ſed ſemper urit arſenicum ut ignis tam combuſtum, quam uſtionis expers: arſenici vero unum prodidit genus, præterquam locutus eſt *Galenus de Sandaracha* tanquam cognata ipſi arſenico: Idcirco *lib. 4. de Compoſit. Medicament. ſecund. loc.* dixit ad ſcabras in palpebris affectiones conferre ſandaracham, & quod à veteribus Græcis arrhenicum noſtro ævo arſenicum appellatur, ac pleraſque alias facultates aſcripſit *Dioſcorides* Sandarachæ, ut unuſquiſque apud eum legere poterit: Verum ex præhabitis ſatis conſtat duplex fuiſſe genus arſenici foſſilis, unum videlicet eſt auripigmentum de quo inſtituimus agere pro picturis flavis aureiſve: Alterum genus eſt Sandaracha, hæc à pictoribus non uſitata eſt: his accedunt alia duo arſenica arte facta, & à recentioribus inventa: nam veteribus prorſus ignota fuerunt: & primum eſt Arſenicum album vulgare, quod cryſtallinum ob luciditatem cum albedine, dicitur, hoc fit igne perſublimationem auripigmenti cum ſale communi; Alterum vero quod dicitur Riſagallum eſt citrinum, & lucidum inſtar fere cryſtalli; fit enim pariter per ſublimationem ex arſenico chriſtallino, & auripigmento, ut moris eſt, ſed jam exigit tempus ut redeamus ad inſtitutum colorem auripigmenti, quod aureum referre videtur; ita ut ipſo ſcribi poſſint litteræ aureatæ, aut ſaltem ſi-

miles

miles abſque auro, quod ut conſequaris. Cape ſuccum ex floribus croci recentibus expreſſum, quippe ex filis aureis ipſius floris, aut deficientibus eis aſſumatur crocus ſiccus, & cum totidem auripigmenti aurei coloris pulcherrimi molire opus eſt cum fellæ capræ, aut lucii piſcis fluviatilis, hæc inde mixtum immittatur in ampullam vitream, quæ optime clauſa ſepeliatur, per aliquot dies ſub fimo, demum tollatur, & uſui ſervetur.

Alii detrahunt externam partem croceam ex cortice malorum auranciorum, ac eam modico ſulphuris citrini lucidique molunt, & in ampulla vitrea recondunt, ipſamque ſtipatam locant humidiori loco decem dierum ſpatio, demum tollunt; exigenteque ſcribendi occaſione calefaciunt prædictam compoſitionem pigmenti lutei, quo ſcribuntur litteræ pulcherrimi coloris lutei.

Aliud componitur ex auripigmento, aureo lucido, & folioſo non terreſtri opaco, cum æqua portione cryſtalli, hæc molita ad invicem miſcentur cum albumine ovi, adeo ut ſcribi delineari, atque pingi poſſit.

Alioquin mole cryſtallum cum aqua gummata ita ut ſcribi poſſint litteræ quæ mox exiccatæ confricentur aureo anulo, aut lamina aurea, & illico fient litteræ coloris aurei, aut coloris alterius metalli eveniet litteræ cum quo fuerint confricatæ.

Aliter fit aqua à lembico, cum qua ſcribuntur litteræ aureæ.

Ex polline auripigmenti pinſita cum aqua Roſmarini ſtillatitia reiterata diſtillatione elicitur aqua idonea ad ſupraſcriptum munus.

Alter fit liquor aureus etſi abſque auro fit, ad hoc tamen conducit, ut ſcribi poſſint literæ aureæ, necnon aureari poſſunt oſſa, ligna, ferrum, atque vitrum, & infra.

Capias ovum recens, & ab ejus vertice corticem frangas, ita ut ipſius fruſtulum eleves, & tollas, orificiumque facias, ac per eum evacues ovi ipſius albumen tantum, intra corticem vero omittas luteum ovi: mox hydrargiri partes duas admiſce cum una parte ſalis ammoniaci, & in compagem conſiſtentiamque reducas ea; deinceps eadem compoſitione locum albuminis evacuatum reimpleas, atque ipſam cum luteo ovi; jam intelta propria relicti optime commiſceas Virgula lignea, exinde teſte orificium

orificium obſtrue cum ejuſdem corticis fruſtulo, & cera, vel alio glutine, quemadmodum ex ovi albumine, & calce viva, & obliniatur orificium tegendo cum altero cortice ovi, ne aliud extranei ingredi poſſit, neque ex compoſitione quicquam egrediatur; tunc locetur in fimo æquino, ita ut fractura ſita ſit in ſuperiori parte inſtar cacuminis, hinc totum co-operiatur fimo, quo omittatur viginti quinque dierum ſpatio, quibus elapſis tollatur à fimo & uſui ſervetur: pulcherrimus enim erit aureus liquor; qui, ſi forte evenerit tempore denſus, aqua gummata eum ſolvere præſtabit.

Aliud ſequitur pigmentum metallicum, quo effingi poſſunt litteræ aureæ abſque auro. Cape Jovis uncias binas, & funde eum in Crucibulo, inde age amalgama cum uncia Mercurii, ut moris eſt, quod actum projicies ſuper lapidem marmoreum, & mole cum altera uncia ſulphuris vivi, & perfectum erit pigmentum; hoc inde ſolvitur cum albumine ovi, ubi erit occaſio ſcribendi litteras, quæ aureæ, & pulcherimæ apparebunt.

Verum enim præ omnibus pigmentis, quæ referant colorem aureum celeberrimum eſt, & in frequentiori uſu, illud compoſitum arte ſumma exaltatum, quod vulgo appellatur Purpurina, & aurum muſaicum, quo pingunt, atque ſcribunt colore aureo; nam aurum imitatur: ſi optima fuerit purpurina, hoc ſolo differt ab auro, quod non reſiſtit injuriis cœli, nec diuturna admodum eſt. Conſtat autem ex plumbi albi, quod vulgo dicitur ſtamnum, argentique vivi paribus portionibus, ſalis rurſus ammoniaci, & ſulphuris paribus iterum inter ſe portionibus, & in primis funde ſtamnum, cui adde hydrargyrum igni calefactum, & miſcendo virgula fiat amalgama, quod inde mole cum ſale, & ſulphure, & omnia ſimul trita ponantur in boccia ſublimatoria luto ſapientiæ munita; omittatur tamen orificium apertum, & locatur furno ſub dio ut exalet fœtidus vapor ejus materiæ, ſubjiciaturque ignis carbonum quatuor horarum ſpatio, eo enim tempore ſublimabit ad collum bocciæ purpurina coloris auri; tunc tollatur ignis ut frigeſcat boccia, demum frangatur, & extrahetur purpurina abjiciendo fæces in imo reſidentes, & uſui ſervetur: ubi vero exiget occaſio operandi, eo preparetur ſic cum digito, & melle mole ipſam, inde

ſe pius lava cum aqua fontis, donec aqua egrediatur limpida; tandem ſolue eam cum aqua gummata, quidam vero addunt modicum croci, ut pulchrius effingatur pigmentum aureū, ſed de ſuppoſitis ſat eſt; ut me conferam ad explicationem aurei coloris ſinceri, qui præſcriptis prorſus opponitur ut verum falſo; Verus quippe color aureus, & ſincerus ex auro fit; falſus autem dicitur alienæ rei commixtione adulteratus, & pro vero quadam ſimilitudine ſubſtitutus; ſed auri præparatio, ut eo ſcribi, & pingi poſſit, multiplex habetur, ut palam demonſtrabitur.

Prima preparatio fit ubi elimata ſcobs auri infundatur triduo in ſucco a foliis Juniperi expreſſo, eo enim temporis ſpatio ſolvetur aurum inſtar aquæ, quæ in colore, & ſubſtantia erit aurea, qua pingi, & ſcribi poterit ſincero colore aureo, quod ſequenti etiam æque ſuccedit. Cape folia auri, eaq; cum ſale communi optime mole ſuper lapidem porphyritem, hinc ſæpius aqua calida lavetur, donec penitus à ſale exuatur, mox aqua frigida mundetur, ac tandem exiccetur, & uſui ſeruetur, quo tempore ſolvitur cum aqua gummata, ut moris eſt. Alioquin etiam præparatur aurum pro ſcribendi uſu.

In primis cum limpida aqua madefiat poculum vitreum planum, & latum, in quo multa extendantur auri folia, quæ digito ſedulo mole, ac ſenſim continua, quandoque digitum aqua madefaciendo, ubi vero tenuiſſime molitum conſpicies aurum, ſuperfunde aquam, ut poculum fere impleatur, aſſiduo leviter molendo; mox quieſcere permittatur, donec aurum ſubſideat fundo, tunc ſenſim effundatur aqua, neque aurum diſpergatur, at exiccari omittetur, inde clauſum ſervetur, ut à pulvere extraneo, & ab omni ſorde tueatur, cum ejus uſu erit opus, diſſolvitur aqua gummata.

Nec ſuperioribus minus efficax erit ſequens modus præparandi aurum in pollinem pro pingendi, deaurandi, ſcribendiq; uſu affunde igitur mellis, aut ſirupi de liquationibus, quantum ſufficere videatur proportioni auri ſuper lapidem porphyritem expoſitum ſoli, ut incaleſcat, tunc ſuperponuntur auri folia, quæ tenuiſſime molire requirit opus, cum ſimul eodem melle, aut ſirupo, inde lavetur aqua calida, aut lixivio, quod ſatius erit, inde exiccetur,

cetur, & ſervetur uſui. Idipſum eveniet auru m præparari, ubi ipſius folia molita ſint mucilagine tragacanti gummi ſoluti aquas inde laventur ut ſupra expoſitum fuit.

Soletq; præparari aurum, dum una ejus pars amalgametur cum quattuor partibus mecurii more chimiſtarum quod amalgama optime lavetur, inde per corium cum expreſſione cogitur tranſire mercurius, & ſervetur, nam eo amalgamari poteſt aliud aurum : quod reliquum eſt ab expreſſione cum auro amalgamatum, mole cum totidem ſulphuris, & in crucibulo coaperto reconde, atque modico igni exponas, donec evaporet mercurius, & reſideat aurum tenuiſſimum, quod lavatur, mox exiccatur, ſervatur pro uſu ſcribendi.

His ſequuntur argenteæ litteræ quæ ſcribi poſſunt argento ſincero ad hoc munus parato, poſſunt etiam effingi abſque argento ut in præſentiarum demonſtrabitur.

Cape marcheſitæ ſtamneæ quantum libet teratur, & lavetur ut munda ſit exiccetur, & in pollinem redacta ſervetur eveniente caſu ſcribendi, ſolvatur aqua gummata, mox ſcribantur litteræ quæ poſtea quam fuerint exiccatæ, poliuntur dente lupi, aut buccina marina, vulgo dicitur porcelleta, hæc ſunt inſtrumenta ab aurariis utitata ad expolienda eorum opera aureata, aut argento ornata.

Sequitur alia compoſitio, qua effingi poſſunt litteræ argenteæ ; fiat amalgama exæqua portione ſtamni, & argenti vivi, juxta ritum auri fabrorum, quod tenuiſſime molire oportet, & aqua gummata ſolvere inſtar pigmenti, quo ſi ſcriptæ fuerint litteræ apparebunt argenteæ.

Præterea poteſt præparari argentum eiſdem modis, quibus paratur aurum, quo ſcribi poſſint litteræ argenteæ ſinceræ, & non adulteratæ fiat amalgama : ex foliis argenti cum hidrargiro mundo inde molire expedit lapide porphirite, acetoq; acerrimo lavare demum exiccare, ubi vero exigat opus diſſolvitur cum aqua gummata. Reliquum eſt oſtendere quomodo ſuper laminas, vaſaq; aut aliud opus argenti, ſcribi poſſint litteræ nigræ, & indelebiles, ut ſequitur, videlicet.

Cape plumbum uſtum, & tritum, quod incorporetur cum

modico ſulphuris, & aceto, quantum ſufficiat componi pigmentum, quo ſcribantur litteræ ſuper vaſa argentea, quæ exiccari omittantur inde igni parum calefiant, & ſic perficientur. Verum enim ut plurimum conſuetum eſt ſcribi litteras in ferro, quemadmodum in armis, gladiis, ſcutis, lorica, Galea, & hujuſcemodi aliis, quamobrem plane demonſtrabitur modus, per quam facilis ſcribendi literas aureas in prædictis. Infundatur igitur per diem naturalem in aceto marcheſita aurea in pollinem redacta, hinc committatur igni vaſe figulino Vitreato, & ferveat per diem alterum ſuperaddendo aliud acetum, ubi per deſiccationem deficiat, tandem deponatur ab igne, & alibi reponatur, ut per ſe reliquum deſiccari poſſit, tunc alembico Vitreo immittatur, & leni igne diſtilletur liquor, quo ſcribantur literæ in quovis inſtrumento ferreo, & illico apparebunt nigræ nihilominus exiccari permittantur; poſtmodum panno lineo ſi perfricentur litteræ evenient aureæ.

Liquor alter inſtar aquæ fortis uſitatus eſt ad eroſionem ferri, ita ut in eo appareant litteræ, vel aliud inſigne lineamentum quod deſignetur. Cape ſalis ammoniaci ☿ ſublimati, Viridis æris ana quantumlibet, gallarum parum, & omnia ſolvantur in aceto acerrimo, & uſui ſervetur: Ubi vero acceſſerit occaſio ſcribendi in ferro, requirit opus, ut muniatur ferrum ſequenti paſta: Cape Ceræ novæ, Colophoniæ, raſæ pini, & terebentinæ ſingulorum parem portionem, hæc omnia igni liquefiant ad invicem, & optime mixta, craſſe ſuper inducatur ferro; cum vero frigefacta fuerit inſtar paſtæ, in qua delineare, aut ſcribere poteris cum calamo, aut ſtilo ferreo acuto, ut paſtam dividat, & penetret ad ferrum, inde vacuum lineatum vel ſcriptum impleatur liquore ſupra-ſervato, & ita omittatur duodecim horarum ſpatio, quo tempore corrodetur ferrum, & remanebit veſtigium litterarum vel alterius lineamenti facti; quod ſi quis aureare cupiet in primis opus madefacere ferrum ſequenti aqua cujus munus eſt, quod cogit amalgama aureum adhærere ferro, & ita fit.

Cape Viridis æris, tartari calcinati, & ſalis communis ſingulorum portio equalis, quæ omnia ſolvantur in aqua communi, inde hac madefit ferrum, & linitur amalgamate, & poſt-

modum

modum leni calore evaporatur argentum vivum, & remanet aurum ſuper ferrum, quod permanet aureatum.

Qui vero vice amalgamatis utuntur foliis auri ſinceris abſq; hydrargyro hoc agere nequeunt, niſi prius lineant ferrum, aut marmorem atramento vulgo Sifa appellato, quod autem conſtat bolo armeno tenuiſſime molito cum oleo nucum, ut moris eſt, aut aqua decoctionis atramenti Sutorii rubificati ut Colcotar.

CAP. XXII.

Modus conficiendi Pigmentum albiſſimum, quo ſcribuntur litteræ albæ in pagina alba.

SEquitur pigmentum per quam albiſſimum quod, etſi atramenti ſcriptorii aut alterius cujuſvis coloris, vicem gerit; attamen à quocunque eorum prorſus diverſum eſt in colore, præſertim à vulgari, illud enim nigrore inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit; imo ſuperat eam adeo, ut ſi hoc albiſſimo pigmento ſcribantur litteræ in charta quamvis albiſſima, optime diſcernuntur, & legi poſſunt: Idcirco albus color è directo opponitur atro qualicunque colori, quemadmodum, & candidus diſtat à nigro, nihilominus ſub nomine albi intelligitur candidus, quemadmodum, & niveus, atque lacteus, quanquam inter ſe aliquo modo differant, albus enim indicat livorem, palloremve qualis eſt in cæruſſa; candidus vero eſt cum ſplendore, pro ut candida terra, & ovorum cortices præparati, nec non gypſum, lacteus atque color conſpicitur in parvis buccinis albis, ſicut, & in calce niveus: ſcripſit de coloribus pigmentorum, *Plin. lib.* 35.*cap.*2. ubi

ubi aſſeruit parethonium, & melinum pigmenta eſſe candida, quæ nobis deficiunt, inde accedens ipſe ad expoſitionem ceruſſæ, ait eandem eſſe tertium colorem. Præterea duplicis generis conſtituit eam, unam enim naturalem prodidit, quæ tunc temporis è plumbi metallis effodiebatur, alteram vero factitiam eſſe meminit ex plumbo corrupto vapore aceti,ut docuit *Vitruvius, lib. 7. de Architectura, cap. 12. de Ceruſſa, &c.* & ante ipſum *Dioſcorides, lib. de Medic. mater.* & alii innumeri ſcripſerunt modum conficiendi ceruſſam. Verum expedit, ut horum aliquod afferam exemplum, quo parari poſſit pigmentum adeo candidiſſimum,ut facile conſequamur quod ſupra pollicitum fuit, hinc enim hujuſcemodi alia commode aſſequi poſſunt. Aſſumuntur igitur, cortices ovorum recentium, & optime laventur tenuiſſime molendo ſuper lapidem porphiritem, quod ſæpe fiat reiterando cum aqua communi munda, & limpida, tandem quieſcere, ac reſidere permittantur, quibus actis effundatur aqua, reſiduumque ſoli exiccetur,fiet enim pulvis albiſſimus, cui par non reperitur: uſus autem ejus eſt,ut ſolvatur cum infra ſcripto liquore; *viz.*

Cape gummæ ammoniaci quantum ſufficiat ad opus,mundetur à lignis, calculis, & ab omni ſorde lavetur, mox infundatur per noctem in aceto ſtillatitio,& tepido,ut diſſolvatur gumma, quæ inde coletur, & cum iſta colatura, quæ albiſſima erit; ſolvatur ſupra-ſcriptus pulvis paratus ex corticibus ovorum, & ita perfectum erit pigmentum albiſſimum. Præterea ſilentio hoc ferre nequeo, cum ſcitu dignum mihi videatur, nempe quod ex calce corticum ovorum pinſita aqua gummata, & albumine ovi formantur vaſa; Imagines, & alia perpulchra, quæ ſoli exiccantur, ac inſtar lapidis indureſcunt, & alia ex his conſtrui poſſunt, quemadmodum ex ligno multa fabricantur, quæ tamen induſtriæ hominum relinquo.

CAP.

CAP. XXIII.

Quomodo pagina uno ictu pingi, ac diverſis coloribus, variiſque Figuris impleri poſſit.

DUm autem de diverſis coloribus diſcurro, in mentem revoco quandoque joco pinxiſſe chartas integras diverſis coloribus, atque figuris uno ictu tantum, quæ vage, ac ita jocundæ apparebant, ut ſtupor cunctis, & admiratio ſumma eſſet. Quamobrem omnibus, ut ſatisfaciam, modum tam cito, ac variæ pingendi eas notifico, hæc eſt potiſſima chartarum figuratio, variis coloribus ornata, quod ut conſequatur opus, præparentur paginæ aqua aluminoſa; facilius enim ſatiuſque coloribus inficientur; quamobrem madefiant cum ſpongia immerſa in aquam aluminatam alumine rochæ, inde exiccari omittantur, tunc paratæ erunt ſuſcipere omnes colores, ut ſequitur infra.

Cape varios colores ſingulos tamen per ſe, ac tenuiſſime molitos, eoſque obrue in catinum magnum, & amplum aqua communi plenum, & unum poſt alterum colorem infundes æquali portione; hii vero omnes decident fundum, tunc ſuper aſperge fellem vituli, cum tantillo ſaponis ſoluti in aquam, & illico conſpicies in aquam ſingulos elevari colores, qui diſtincti natare apparebunt; tunc paginas extendes ſuper ipſam aquam diverſis coloribus imbutam, ut madefiant, mox ſtatim ab aqua extolles eas, & deponantur, ut exiccentur: nam diverſis coloribus, & figuris infectæ, pictæque remanebunt.

CAP.

CAP. XXIV.

Elegans Induſtria ad pingendas, variis coloribus pilas vitreas Sphericas, quamvis amplas cum ore anguſto, quibus manus impelli neque penicilla pigmentis illita ubique duci nequeant.

CONſtruatur à vitreariis pila vitrea orbicularis cujuſlibet magnitudinis cum orificio fiſtulari in ſummitate, quod tranſverſali digito ſuperemineat pilam, ſitque oris anguſti, ut vix peniculum ingredi poſſit; quod admirationis cauſa eſt, quomodo tot diverſi colores ſinguli diſtinctique per univerſam pilam induci poſſint, ubi manus cum penicillo ubique eos ducere nequeat: nihilominus admirari deſinet unuſquiſque cum noverit hoc per pulchrum opus, quod ſequenti modo optime ſuccedit: Injiciatur itaque in prædictam pilam vitream modicum olei ex nucibus, mox eam circumvolvendo undique ducatur oleum, ut tota intus lineatur pila, & quod ſupererit olei, evacuetur; inde intromittatur penicillum illitum quovis colore aqua ſolutum, & digito medio alterius manus percutiatur ita, ut ex illo motu tremulo decidat à penicillo pigmentum diverſis in locis, quo aſperſa pila vitrea efficiantur in ea lineamenta pleraque puncta, hinc aliud introducatur penicillum in eandem pilam pigmento alterius coloris illitum, detracto tamen primo, ac digito percutiatur modo ſupra-dicto, quo ſic proſequendo, multis aliis diverſiſque coloribus diſtinctis infici poteſt. Verum ut umbræ, figuræ, lineæ, & puncti, ac quæcunque alia ex diverſis coloribus acta ſint in phiala vitrea ſtabiliantur, & in longum perdurent, ſuper ea recenter facta in phiala, pilave dicas, introducatur gypſum tenuiſſime tritum, & circumquaque

que vertatur, ut ubique adhæreat, & firmet ea picta, & colorata; reliquum pulveris ſi quid ſuperfuerit effundatur inferius voluendo, pilæ orificium, & ita perfectum evadet opus.

CAP. XXV.

Alterque modus eſt, quo unico colore cœleſtino intus pinguntur pilæ vitreæ ſphericæ, quibus montes cœli colore ſereni apparent.

CApiatur pila vitrea ad hoc munus parata, quæ non obliniatur oleo, neque alio liquore, at penicillum manu tantum intromittatur pigmento coloris cæleſtini illitum, tunc digito medio alterius manus prius flexo, & à pollice digito detento, ac inde adverſus penicillum aliquo impetu relaxato percutiatur eum ita, ut diverſis formis decidat ab eo fluidum pigmentum, & undiquaque aſpergat ambitum pilæ internum, mox ſtatim introducatur gypſum tenuiſſime molitum, & circunquaque vertatur, hoc enim adhæret, ſtabilemque colorem facit, pigmentum autem coloris cæleſtini paratur ex azurro tranſmarino, aut azurro Alemaniæ, aut ſmaltino Venetiis facto, aut ex prædictis aliis, quod magis arridet, diſſolvaturque aqua gummata, & uſui habeatur ad perficiendum ſupraſcriptum opus.

CAP. XXVI.

Vernix qua effinguntur Coria aurata, inficit enim colore aureo folia argenti, & ſtanni ſuper inducta pellibus coriiſve pulcherrimum inventum.

UT perficiam pigmentorum deſcriptionem, & opus totum abſolvam, memini ſuper eſſe uſum coriorum quibus verſicoloribus pictis, & auratis magno apparatu veſtiuntur parietes Ædium interiores: verum hujuſcemodi coria aurata decore pulchro viſu, ſummoque ſplendore muris parietibuſve applicant opibus abundantes atque laſcivi, quorum uſus equidem faſtum indicat: quemadmodum, & tapeta præſertim ſericea, auroq; intexta, ut *Virgilius lib. 7.*

Inſtratos oſtro alipedes pictiſque tapetis:

Similiter *Plautus*, neque Alexandrina beluata conſuetaque tapetia: Sic arbitror cætera aulea attalica picta verſicolori textura, beluarumque ſpectabilia; ne opus igitur deficiat gratia huic materia præcipua, exponetur modus parandi hujuſcemodi pigmentum vernicis quo pinguntur coria aureo colore.

Cape oleum lini ad pondus librarum trium, vernicis vulgo appellatur ſandaracha arabum, picis brutiæ ſingulatum libra una, croci unciæ dimidium; ſi autem loco croci admiſceatur liliorum ſemen, quod in mediis floribus eſt, melius erit: coquantur hæc omnia ſimul mixta in olla vitreata, aut aheno inſtar pigmenti, animadvertendo, ne aduratur, ac ſatius erit in hoc pigmentum immergere gallinæ pennam, ac ipſam illico extrahere, quæ ſi uſta videbitur, ſignum erit ejus coctura, quamobrem vas deponatur ab igne, & in ipſum paſſim injiciatur aloes epatici electi, & in pollinem redacti libra una, aſſidue commiſcendo rudicula, tunc iterum exponatur igni, ut optime coquatur, quod

quod ſi vi ignis occurrat in bullas extolli ferveſcendo, cum re- quiratur temperatus ignis, ne id ipſum effluat pigmentum, deponatur ab igne donec ſedetur fluctus, miteſcatque fervor, & materia decidat, quibus actis rurſus igni placido exponatur, ſemper miſcendo donec ad unguem incorporetur, & percoquatur; demum prorſus auferatur ab igne, & ubi aliquantiſper quieverit, panno lineo, aut cannabino ſedulo coletur, & uſui coriorum ſervetur, donec opus erit aureandi ea, quæ in primis parantur, ut mos eſt, quippe eis ovi candido, vel aqua gummata argenti, aut ſtamni folia applicentur, ut æque adhereant, & poliantur, quibus pigmentum calidum ſuperfunditur, inde ſoli exponuntur, & ſiccata tandem expolitaque eveniunt viſu jucunda; gratia aloes, & croci, aut ſemine liliorum, ex quibus conſtat prædicta vernix coriaria, eorum enim facultas eſt inducere colorem aureum, cum munus hoc non exiſtat in vernice liquida vulgari,quæ componitur ex ſandaracha Arabum,hæc eſt gummi Juniperi officinis recepta voce, vernix dicitur arida, ex hac igitur, & oleo lini fit vernix liquida atra, quæ tantum præſtat ad tabulas depictas illuſtrandas, atque imagines, cum etiam ferro nitorem inducat, & à rubigne ipſum tueatur, etſi utraque vernix liquida fiat oleo lini, quandoque etiam oleo nucum utuntur vice oleo lini, utrunque luteum equidem videtur nullum tamen eorum aureum colorem inducere pollet; pro ut ſi adjiciantur aloes, & crocus. Verum utraque vernix ſuccurit ambuſtis, medeturque hæmorrhoidarum tumoribus, ac earum dolores demulcet, contuſiones reſolvit, & vulnera ſanat, dum calida applicetur quotidie cum linteolis; at ſi per os aſſumatur ſingulo mane ad pondus unius unciæ ſanat hydropicos,& febrem quartanam expellit: pleraque alia præſtare agnoſcemus hoc pigmentum compoſitumve vernicis liquidæ cujuſcunque, generis, ſi æque ipſius ſimplicia ingredientia diſquiramus, & puta ſandarachæ Arabum facultates, nec non dotes olei è ſemine lini.

Sandaracha Arabum igitur eſt lachrimà emanans à Junipero, & in gummi concreſcit,quod dum recens eſt album lucidum, atque tranſparens, cum veteraſcit, autem ad rufum colorem inclinat, vulgo appellatur vernix ſcriptorum, ab effectu, in

uſum enim habent eam ſcriptores ſpargere ſuper chartam, ne diſſuat atramentum ſcriptorium, nam ipſa prout ſicca, & tenuis abſorbet humorem atramenti ſcriptorii, & ſiſtit eum. Præterea in medicina uſum habet, adeo quod adverſus multas egritudines auxilium præſtat, calida, & ſicca eſt in primo ordine. Idcirco ſuffitu ſiſtit catharrum à capite defluens, teſte *Serapione*, ſi intus per os aſſumatur quaſcunque humiditates crudas phlegmaticaſque ſtomaci, inteſtinorumque compeſcit, enecatque cujuſcunque generis vermes, menſium fluxus, & hæmorrhoidas ſiſtit, tam ſi intus, quam extra adminiſtretur, ſputum ſanguinis cohibet, dum potu aſſumatur, corroborat nervos à frigidis humoribus leſos, exſiccando: ſinuoſa ulcera, & fiſtulas inſperſa deſiccat, ac carne replet: Si fumus vernicis aſperſæ ſuper prunas recipiatur in funibulo uſque ad dentem affectum, ſedat ejus dolorem, ſi vero vernix arida, & in tenuiſſimum pollinem redacta albumine ovi ſubjiciatur, hinc liniatur frons, cohibet ſanguinis fluxum à naribus, & cum oleo roſato permixta, inde lineantur ani ragadiæ, & rimæ conſolidabit eas, idemque præſtat pedum, & manuum fiſſuris à frigore ortis.

Oleum vero è ſemine lini expreſſum, eſt proximum oleo chamæmelino, & multiplicem uſum habet, quibuſdam eſt vice olei communis, & pro lucernis, diu enim reſiſtit igni, & perdurat. Præterea uſu venit pictoribus, murariis, ſculptoribus, ſtatuariiſque, lignariis, ferrariis, aliiſve artificibus expetitur: Verum atque medico uſui conducit, nam adverſus convulſionem præſtantiſſimum eſt, quoſcunque alios dolores illitum ſopit, duricies omnes emollit, nervorum tenſiones contractioneſque laxat, matricis, & ani affectibus ſummopere confert, lotumque hoc oleum cum aqua roſa. Aut nimpheæ prodeſt ambuſtis, & cauterii eſcaram tollit, & potu aſſumptum pleuriticis atque colicis auxiliatur, verum recens ſit oportet, nam rancidam nauſeam excitat, & pluſquam conveniat calefacit. Quatenus oleum nucum non minus adminiſtratur oleo lini pro lucernis minoris diſpendii gratia, hoc etiam ſatis reſiſtit ne tam cito abſumatur igne; Præterea idem uſitatum eſt à Pictoribus, lignariis, & fabris, aſſerunt ipſi hoc excellere oleo lini in

il-

illuſtrandis picturis, eas enim ſatius tuetur, coloreſque picturarum vividiores efficit. Hoc autem oleum quomodo fiat recenſuit *Galenus, lib.7. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi diſcurrens de nuce ait, fructum eſſe oleoſum tenueque. Idcirco duplicem modum nobis ſcriptum reliquit eliciendi oleum ab ipſo fructu nucis, & primus modus eſt, ubi ipſe dixit ex eo fructu inveterato exprimere licet oleum, hic eſt vulgaris modus, quo eliciuntur olea ab omnibus fructibus: Alter vero modus perficitur diſtillatione, quam apertiſſime expoſuit eodem in loco *Galenus* his ſequentibus verbis: Tunc ſane admodum fit per halitum evaporatorium: etenim iſta ſatis patent; miſſa faciamus, ut properemus ad facultates ipſius olei, quas conſtituit ipſe *Galenus* loco ſupracitato dicens. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & egilopas, hæc ſunt fiſtulæ lachrymales, ſanant: ac non nulli ad neurotrota hæc ſunt nervorum vulnera, utuntur, his aſſenſit *Joannes Meſues*, verum etiam addit oleum ex nucibus regiis flatus craſſos diſſipat, Idcirco probatum in dolore colico à flatibus, nam receptum per cliſtere oleum nucum cum vino potenti, aut ſumptum per os, potenter flatus diſcutit, & dolorem tenſivum ſanat. Verum etiam recentiores hujus temporis Medici experientiam habent, quod oleum nucum hauſtum ad pondus quatuor unciarum reſolvit dolores colicos, atque renales, illitumque tumores diſcutit puncturas neruorum, & attritum, & ſcabiem ſanat, ac eo ſatius agit mixtum cum calce lota, & docuit *Galenus, lib. 6. Meth. Med. de Punctura Nervi*: Ambo enim hæc ſine morſu ſiccant, & digerunt.

De Aloe, & croco ne verbum dicam, tam enim abunde, ac ſtudioſe diſſertum fuit à ſcriptoribus clariſſimis cujuſcumq; ſectæ, ac ætatis, ut ea repetere neceſſe non habeam: Verum ſi quis ſcire cupiat eorum dotes, conſulet *Dioſcoridi, Galeno, Meſue*, & aliis, qui difuſe ipſas tradiderunt. Quamobrem ne tam diu in his immorer, cum ad ſextam deſcriptionem jam properare coactus ſim, tantummodo redeam ad vernicem aridam, ſed paucis me expediam, nollem tamen in calamo retineri aliud pulcherrimum opus quod exequitur eadem vernice arida ſcriptorum, cujus uncia infunditur per diem naturalem in

uncias

uncias quinque aquæ vitæ optimæ, & perſiſtet aqua limpida; & quodammodo glutinoſa infecta ex ipſa vernice: idcirco idonea ad illuſtrandas omnes figuras per quam tenuiſſimas, ſive ſint in tabulis, aut in charta, aut foliis, aut quibuſcunque aliis; quippe ſuper eas penicillo ducitur ipſa vernicis aqua, & illico virtute propria facile exiccatur, quod pulchrum eſt, ac ſatis operi congruit. Idipſum præſtat ſuccus Cyrenaicus condenſatus,qui vulgo dicitur Benzoi, alioquin Belzuinum, ſi vice vernicis tritum infundatur in aquam vitæ eodem tempore, ac modo ut ſupra, evadet enim odorifera aqua glutinoſa, & lucida, pulchra, & idonea, in frequenti uſu ad illuſtrandas quaſcunque figuras in charta, aut ſericeis, prout ſuperior agit, quanquam à quibuſdam magis approbetur aqua infecta vernice arida ſcriptorum ex qua deductum eſt nomen, ac ea abſolutus eſt terminus, & finis impoſitus *Quintæ Deſcriptioni*.

Sexta

Sexta Deſcriptio,

DE OLEO VITRIOLI, Nec non de ipſius quinta Eſſentia.

CAP. I.

De Ignavia quorundam Recentiorum.

ABſolutis atramentis & aliis pertinentibus, hoc libro complexis, tempeſtivum jam eſſe memineram aggredi opus *Sextæ Deſcriptionis*; cujus præcipua baſis ſita eſt in diſtillatione aquæ, & olei à Vitriolo ac ipſius ſalis ſegregatione; Dum autem ſuſcepti oneris curam exequi vellem, ſæpius mente agitavi, hæc præ aliis medicamentis deſueviſſe recentiorum, inſciorumque quoſdam hujus Regionis ac ætatis: quanquam eadem medicamenta veteribus innotuerint, immo ipſis conſuetiſſima, & alibi etiam noſtro ævo familiaria ſunt, ac in frequentiſſimo uſu habita; nihilominus hic hujuſcemodi medicamentorum uſum plerunque latere cum ipſis, non modo Pharmacopeos, verum atque medicos imperitos quoſdam agnovi:

agnovi: quamvis de pharmacopeis parum referat, cum non ſit hoc eorum munus, præterquam operari medici juſſum, nil enim aliud percipiant pharmacopei quam coquatur & hiſce incorporetur ſecundum artem, ſeu quocunque modo præcipiatur à medicis: nam inſtituerunt medici operationem Pharmacopeis, ceu indignam Medici Majeſtate, cujus eſt præſcribere & non operari, cum etiam neceſſitas medicis incumbat viſere ægrotantes eiſque curam præſtare, quibus occupatiſſimi excuſantur ab aliis laboribus; quapropter reliquerunt operationem pharmacopeis, à quibus factoribus, & venditoribus publica habentur pharmacopolia, ordine tamen medici diſtribuenda: Etſi ex pharmacopeis reperiuntur quidam adeo audaces & ſordidi, qui avaritia impulſi multa medicamenta temere & inconſulto citra medicum diſpenſant, ac ſæpiſſime quid pro quo uſurpant, cum etiam quod, quantum, quibus, & quando exhiberi oporteat ſatis ignorent, hinc fel pro melle ſæpiſſime propinant: quamobrem ſatius eſſet ut ſpeciales, pharmacopeive appellentur omnes parerent medicis tanquam ſuis ducibus, ut mos ſemper fuit, idemque perſuadet ratio: nec putent pharmacopolæ ſe medicis anteferri impudenter enim vanam ſibi compararent auctoritatem, nimiumque ſibi tribuerent, quæ in eis non ſunt: hujuſcemodi homines arrogantes appellavit *Ariſtoteles in Ethicis*: Ubi præclara & ea quæ non inſunt, & majora quam inſint ſibi fingunt: idcirco *Galenus lib.* 1. *de diebus Decretoriis, cap.* 11: ex mente *Hippocratis*, appellavit Naturæ miniſtrum re vera Medicum non pharmacopolam quendam ex trivio, tantum enim hic à juſta naturæ miniſtri appellatione abeſt, ut etiam maxime contrarium nomen ipſi magis conveniat, inimico videlicet naturæ, & ægrotantium hoſti jure appellato: ex his à *Galeno* expreſſis conſequitur convinci ſpeciales ſervire Medicis, eiſque obſequi; rurſus enim *Galenus lib.* 6. *Epidemiarum*, apertiſſime inquit, Servitores ipſius Medici ſunt Herbarii, Confectarii, Emplaſtratores, Speciales, Barberii, &c. Vis itaque ſpecialium Pharmacopeorumque, atque eorum fortunæ conditio abjecta cogit ipſos ſervare medicorum mandata, non enim decet eos extra Medicorum inſtitutum iter deflectere; ſic juris conſtitutio ſubjicitur, alioquin multa

comittent

committent errata, quæ in ſcelera atque verti poſſent maximo ægrotantium detrimento: quamvis hanc habeant conſuetudinem, non omnes, ſed flagitioſi tantum, & iniqui ſumma arrogantia cum avaritia ducti, quemadmodum atteſtatur *Lucretius*, Poeta antiquiſſimus, *lib*. 3. *de rerum natura*, ita dicens denique avarities & honorum cæca cupido, quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines juris: & interdum ſocios ſcelerum atque miniſtros noctes atque dies niti preſtante labore ad ſummas emergere opes: at de his fuſius tractavit, *Joannes Antonius, Lodettus in Dialogo, de impoſturis ſpecialium pharmacopolarumve*, quæ omnia Omnipotens Deus immenſa pietate avertat: hujuſmodi vero pharmacopei ſunt ſpurii nugivenduli, qui ſæpe ridicula pleraque circumforaneorum more in admirationem inſciorum oſtendunt; artis opera vera & propria omittendo, ita ut ſuam artem temere profiteantur: quamobrem ab his tanquam hoſtibus avidis & iniquis mercenariis, qui ſpem in lucro & pompa collocant diſtent gentes, atque diſcedant: hæc ideo de impoſtoribus pharmacopeis dixiſſe velim non de candidis bonis & diligentibus pharmacopolis, quos Deus cuſtodiat: Præterea vero omnia quæ ad pharmaciam ſpectant æquum eſt noſcere medicos, ut pharmacopolis præcipere ſciant, ſi ſuo honori ac ægrotantium ſaluti conſultum velint: medicamenta autem atque eorum præparationes negligunt quidam neſcientes quid utilitatis, quinimo pauca reſpicientes verbis potius inanibus & cavillatoriis abundant quam medicamentis, ita quod partem medicinæ utiliorem omittunt, de quo mirum fertur, quare ſilentio præterire non eſt eos, qui umbram potius & corticem præhenderunt quam eſſentiam & fructum verum: hujuſcemodi lapſum contingere ejus quoque tempore conqueritur *Galenus*, veluti ſcripſit, *lib*. 4. *de Anatom. adminiſtrationibus, cap*. 1. Ii laſcive inviſere ſolent ægrotantes juxta aulicam, non medicam profeſſionem, mos equidem fallax & phantaſticus, nam tali apparentia gentes ſeducunt & in mortem adducunt ſua ſophiſtica medicina, cum veram ementiantur: veruntamen, ſat eis videtur vulpina cauda ſui blandi ſermonis præ ſtupore ſeſe inſignire hoc ſeculo ſed in alio apud Inferos degent: nihilominus veteri ſuæ pelli immori ma-

ſunt quam prudentis ſerpentis imitatione nova aſſumpta ſene-ctam deponere: O Bone Deus! quot iſti immolant *Plutoni*, ſuis enim adulationibus ægrotantes decipiunt; ut nummorum majorem copiam emungant, donec eorum crumenam evacuent præſidii tamen ſimulatione & inani oſtentatione potius quam effectu, ignorationem ſuam tegunt, quamobrem ægrotantes magis perturbant & in gravius diſcrimen adducunt, ac ſæpe eos cum morbo de medio tollunt: de hujuſcemodi farinæ medicis conqueſtus eſt, *Galenus*, *lib.*1. *Methodi Medendi*, *cap.* 1. Ubi ait non optimum medicum ſed familiarem & adulatorem in majori prætio haberi, qui inſtar mancipii morem gerit præcepto ægrotantis, Idem inſinuat ipſe, *Galenus in lib. Hippocratis de ratione vict. aut. Comment primo:* rurſus *primo Method.* Ut ſupra vulgus non diſcernit meliorem medicorum à viliori ſed qui ipſis maxime adulantur: hinc evenit ut cujuſlibet generis homines ac mulierculæ in Medicinæ artis opera inſiliant, hiſtrionum & circulatorum more: quapropter idipſum agere atteſtatus eſt *Galenus* Sutores atque tinctores, fabroſque &c. qui citra rationem omnique experimento ſoluti ſed adulatione tantum omnia promittunt: neſcientes quantum deteſtatus ſit adulationem ceu pernitioſam Divinus ille *Plato in Phedro*, ipſamque vocitavit beſtiam humano generi peſtilentem, quam Grammatici appellarunt vitium Canum, nam corporis geſticulatione & caudæ motu nobis blandiuntur Canes, quod inde tractum ad homines quoque in conſuetudine venit apud blaterones qui Medicæ arti ſophiſticis ſermonibus non operibus ſtudent: cum tamen medici opus non in ſermone ſed in cura poſitum ſit, quamobrem hos velim apprehendere quod nobis ſcriptum reliquit, *Cornelius Celſus in proæmio*, *lib. de re medica.* Ubi animadvertit non eloquentia morbos ſed remediis curari: quod antea prodidit, *Hippocrates*, *lib. de Medico*; quærit enim æger non ornatum ſed auxilium: & *lib. de decenti Ornatu*; ait medicum opere eſſe oportet non ſermone: præterea *Galenus* monuit nos experientiæ operam navare atque rationi tanquam altero pede nixos, ne in tam preclara medicinæ profeſſione claudicemus: nihilominus ex ſtolida hujuſcemodi medicorum turba pauci exacte ſequuntur veſtigia *Galeni* & ſi

temere

temere ſimulant ipſius *Galeni* animam tenere,attamen detegitur eorum fallacia,ubi citra *Galeni* doctrinam,immo abſque judicio latrant ac citra experientiam garrulant de medicamentis: O quam magna fatuitas ubi nequaquam audent adhibere medicamentum quod eis non videatur ſcriptum à *Galeno*, quanquam ſatis aperte fuerit ſcriptum ab ipſo, verum enim ſtolidi non eum forte legerint, aut oculis carneis ſeu corporis vix tantum percurrerint ut proverbialiter dici conſuetum eſt,nulla habita animadverſione ſenſus nec mentis *Galeni* & vix literæ, nil mirum itaque ſi non æque perceperint ejus doctrinam; reprobant enim ipſi & abhorrent ea quæ *Galenus* maxime probavit & in uſum habuit, & ideo immemores inſciique ſe gerunt diſciplinæ *Hippocratis* & *Galeni*: verum de his plurimum conqueſtus eſt *Galenus, lib. de Theriaca ad Piſonem, cap.* 3. Ait enim qui pueriliter decreto *Aſclepiadis* addictus eſt ſtudio ambitionis ut dixi aſpicere diſſimulat: omniaque potius figmentis probabilibus conatur invenire, quam propriam cujuſque medicamenti facultatem vere confiteri, at ſi eis accidat quandoque novis uti medicamentis quæ nunquam fuerint] à *Galeno* recenſita, immo ipſi penitus ignota, ignorant tamen rudes rationem, qua ceu imperiti adminiſtrant ea & ad inſtar ovium inſequuntur viam vulgarem & magis tritam, & ad voluptatem aliorum ſe gerunt more Populi.

CAP. II.

Prædictorum exempla.

MEmini namque medicum & philoſophum quendam profeſſorem ex cohorte medicorum urbis olim olam me inviſiſſe puerum nobilem angina correptum cujus curam ſuſceperam,ego jam quoque decreveram actis ſervatiſque univerſalibus applicari circa guttur ipſius ægrotantis emplaſtrum ex Caſſiæ Aegiptiæ medulla admixta oleo amigdalarum dulcium, quod tantopere approbatur ad demulcendum leniendumque dolo-

rem & inflammationem ſedandam: Ille autem medicus intelligentiæ & conſilii inops advenit ad ægrotantem clam me animoque inverecundo ſuaſit nugis familiares amovere emplaſtrum caſſiæ & abiicere illud, aſſerendo frigidam repercuſſivamque exiſtere caſsiam ita quod intus repellere potuiſſet anginam, & obſtringendo fauces intercludere ſpiritum ægrotumque ſuffocare, ex quibus deterriti Parentes cunctique familiares illico proiicierunt emplaſtrum: at paulo poſt reverſus ego ad egrotantem, quem animadverti nudum habere guttur emplaſtroque deſtitutum, tunc anxius hujus eventus inopinati cauſam cum ſcire cuperem, penitus enim ordinationi à me jam conſtitutæ reſiſtebat, mihi inſinuarunt familiares talem fuiſſe intentionem cujuſdam medici propinquæ domus, quem coram me vocare exoravi eos, exindeque acceſſit ipſe animo iniquo ut ſi inſectari me vellet, quæ ſane conditio feræ potius eſt quam hominis, cui tamem quanta cum humanitate poteram ſermonem contuli de caſſiæ Ægiptiæ facultatibus, ipſe autem medicus odioſe repetit potius opinione populi, quam veritate, neque ulla peritia ductus aſſeruit audiſſe nempe caſſiam ſiliquam eſſe frigidam, quia refrigerat idcirco conſequenter repellit: ex quibus incaute prolatis novi hunc medicum adhærere populi vocibus maluiſſe nec didiciſſe articulum: rurſus autem ei dixi, quorſum hæc atm inconſiderata, ne graviori verbo utar, ſi propugnas tua opinione ei rationem ſuggerere teneris, ut docuit *Galenus lib.* 3. *de Atra Bile, cap.* 8. ubi redarguit *Eraſiſtratum*, quia non addiderit rationem ſuæ ſententiæ: at ſi tibi deficiat ratio afferas celebrem aliquam auctoritatem aut experientiam, hæ ſupplere poſſent, nam ipſis omnia probantur, ullam vero prædictarum probabilem afferre nequis cum nulla adſit: cur igitur perſtas in tua inani opinione, nollem te loqui de iis tam inſcite, præterea invidiam relinquere te hortor humanitateque judicare quod de ſalute & vita hujus nobilis pueri agitur: verum ne contentioſe tecum rem agere velle videar tibi parumper, condono caſſiam refrigerare poſſe inflammationeſque ſedare non tamen frigidam eſſe neque repercuſſivam, ut ullo modo intus repellere nequaquam poſſit materiam inflammationis aſſentitur: idcirco operæ-pretium duco diſtinguere quod eſt

actu

actu, ab eo quod eſt in potentia, alterum quod eſt per ſe, & quod eſt ex accidente auctore *Galeno*, *lib.* 1. *de ſimplic. medic. facultat. cap.* 9. Idipſum habetur *lib.* 11. *Methodi Medendi*: id circo multa medicamenta calida ſunt qualitate, quæ tamen proprietatem habent à Cælo quippe evacuandi humores fer- ventes, quibus eductis remanet corpus refrigeratum, quod ex accidente evenire dicitur, quemadmodum prodidit, *Galenus*, *lib.* 3. *de Temperamentis*, nec non libro quos purgare conve- niat: ſic igitur ex accidente refrigerat caſſia nam quoquo modo ſumpta educit humores bilioſos, qui ferventiſſimi ſunt, qua- mobrem inflammationes ab ipſis humoribus concitatas conſe- quenter tollit quamvis qualitate calida & humida ſit caſſia uti palam eſt omnibus qui caſſie temperamentum ponderare ve- lint, quod à ſapore dulciipſius caſſiæ deprehenditur nam omne dulce calidum eſt, ut eſt legere in *Galenum*, *lib.* 4. *de ſim- plicium medicamentorum facultatibus*, idem repetit libro nono aſſerens omnen ſuccum provenire dulcem à temperato calore: rurſus *lib.* 5. *de Simp. Med. Facult.* ait dulce concoquit, laxat & rarefacit: at ſi tibi non ſufficiant rationes depromptæ à te- ſtimonio *Galeni* conſule Arabes & Actuarium ex poſterioribus Græcis licet primi fuerint Arabes qui in uſum poſuerunt caſſi- am ſolutivam & pre cæteris, *Joannes Meſue*, *lib.* 2. *de medi- camentis Simplic. Purgantibus*, *cap.* 6. Ubi ſcripſit medullam caſſiæ fiſtulæ, ſiliquæve, Ægyptiæ dicere malis eſſe dulcem ni- gram ſalutivam & humidam primo ordine, in calore autem pa- rum medium temperarumque excedit, lenit & alvum clementer ſubducit bilem & pituitam à Ventriculo, educit febribus inde ortis, confert ſitim phlegmonaſque ſedat & reſolvit: Præterea *Avicennas*, *lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 193. de caſſia? ſolutiva in- quit eſt reſolutiva, lenitiva confert apoſtematibus calidis in viſ- ceribus & linitur ſuper apoſtemata dura liniunturque ex ea juncturæ doloroſæ è podagra: ita quod caſſia tam intus hauſta quam extra admota, & illita lenit & reſolvit, acredinem tollit & inflamationes, delet reſolvendo tamen & non repellendo, ut tu ſomniabas; repellunt enim, & aſtringunt, cogunt & den- ſant quæ frigida ſunt qualitate, teſte *Galeno*, *lib.* 9. *de Simp. Med. Facult*: Idipſum jam ſcripſerat, *lib.* 5. ejuſdem faculta-

tis:

tis: idem quoque legitur, *lib.* 14. *Methodi Medendi*; Præterea, *lib. 6. de Compoſit. Medic. ſecund. loc.* Necnon tertio libro dixerat repel ere tum auſtera tum acerba: oppoſitum autem deprehenditur evenire ex caſſia: ea enim eſt dulcis mollis temperate calida & humida, cujus facultas eſt concoquere, lenire ac reſolvere: rurſus vero ſi quæ diximus parvi-facis, nam tibi videamur excurrere opinionis tuæ inſanæ limites, quam tantum infregi ac in nihilum redegi, nihilominus animum forſitan habes inflexum adhærere experientiæ, cui potius credis ut *Cicero, lib.* 1. *de Orat.* Scripſit, adjungatur uſus frequens qui omnium magiſtrorum præcepta ſuperat: intueri vero oportet fallacem & periculoſam eſſe experientiam quemadmodum *Hippocrates Medicinæ Oraculum, lib.* 1. *Aphoriſm.* Præſertim empiricam ut tua videtur ſine judicio: Quamobrem requiritur methodica quippe non caſu ſed effectibus jugiter pateat cum ratione conjuncta ut altera cum altera comprobetur, idcirco ad noſtri propoſiti confirmationem, nempe de caſſia, adducam atque conſenſum eſſe omnium medicorum noſtri ſeculi, qui quam maximæ exiſtimationis ſint in literis ac etiam experimentis verſati, noſcunt quotidiana experientia Caſſiam Ægyptiam prædictam exiſtere dotibus quas ei ſupra aſſignavimus: & ideo jam tot ictibus arietis nempe rationis & auctoritatis verum atque jugis experimenti concuſſus convictuſque es deponere falſam tuam opinionem lubrico fundamento conceptam, ac veluti deridendam abjurare & reſpuere eamque cum hac veritate commutare coactus es: his auditis obmutuit ſtupidus ille medicus nec impudentiam effugere potuit, quin ægrotantis parentes è domo expulerint contumeliis inſulſum hunc medicum, inde rurſus mihi curationem ſupplicationibus delegarunt, quam ſedulo abſolvi & ſanus evaſit puer tandemque parentes voti ſui compotes fuerunt omnes. Aliud exemplum cujuſdam ex cæto medicorum urbis ingenio rudis recenſere mihi occurrit: dum enim vocatus acceſſi ego ad quendam civem ſtrato jacentem ob graviſſimæ ægritudinis cauſam mihi obviam venit laſcivus quidam petulanſque medicus qui philoſophiam profitebatur, quamvis eam parum olfecerit, idcirco nequaquam re ſed nomine-tantummodo philoſophus opinatur deriſione

dignus

dignus,ignoravit enim ipſe nil aliud eſſe philoſophum quam Venatorem Sapientiæ quemadmodum ſcripſit D. *Nicolaus de Cuſa Cardinalis* libello *de Venatione Sapientiæ* : ſed ab ea ſatis ſuperque diſtabat iſte, qui chachinando emphaſi mihi dixit ab re vocarunt te familiares hujus honeſti viri ut ei præſtes aliquod remedium, ipſum enim magnopere ægrotare exiſtimant, miror tamen ego cum agnoſcam eum ab omni morbo immunem, ipſius enim pulſum percipio rarum & uno verbo dicam naturalem, caloremque carnis parvum, nec alio vitio affectum puto præterquam appetitus ablatione oppreſſum ſenſi : quare ei conſului edere piſces ſalitos veluti ſardinias ex fructibuſque olivas conditas & cappares & alia ſalſa,nec non acetaria præſertim ex naſturcio cæteraque condita cum cinamomo, zingibere,& ſinapi & aliis aromatis acutis cujuſcunque generis,quæ appetitum excitare poſſunt, vuaſque ac vinum dulce & generoſum potenſque calefacere ventriculum approbavi ac ſummatim omnia exhibui, quæ ei placere putabam ut comederet : ſic nugabatur ille : familiareſque interim murmurando conquerebantur de inſcitia illius medici & ore rotundo dicebant incaſſum fuiſſe omnia ab eo ſtatuta, nam in pejus ſemper verſit æger, noſtraque ſpes evanuit : & hac circumloqutione ad ægrotantem ingreſſi ſumus, eique ut mos eſt ſalutem diximus, verum æger ipſe lingua impeditus inſtar trauli acceptam ſalutationem quanquam nitteretur reddere non potuit : quapropter cum ipſum non balbutire alias agnoverim admiratus inquirere cepi hujus difficultatis loquendi cauſam & perſuaſi ægrum oſtendere linguam, quam nigram aridamque inſpeximus aſperam & rimoſam doloreque ac ingenti ſiti torquebatur æger præ interno caumate licet algerent externa : præterea ſi ad pulſum me referam dum tenebam digitos arteriæ brachii applicatos nequaquam ſuſpenſos intermittentem comperii pulſum nempe ictum motumve dicas arteriæ occurrentem : cujus eventus erat ex morbo pravi moris non ætatis imbecillitate nec conſuetudine, ſed ex maligna affectione quam in corpore deliteſcere cenſui : præterea inæqualem in motu perſenſi pulſum qui indicabat facultatis infirmitatem & inſtrumentorum validam opilationem, aut compreſſionem ex inſigni humorum copia ut prodidit, *Galen. lib.* 2 *de*

Cauſis

Cauſis Pulſuum, cap. 3. His notis ſuaſi neſcium illum medicum ut ægri pulſum tangeret qui vix ſummitatibus duorum digitorum leviter tetigit brachium inferiori ejus parte citra locum arteriæ, & illico fere elevavit manum nullis dictis: ex quibus nunquam ſum adductus ut crederem prædictum medicum percepiſſe pulſum neque ejus motum agnoviſſe, quippe ipſe ignorabat qua nam ratione manus eſſet pulſui admovenda, hinc etiam novi eum inſulſum eſſe ad principia, ac veluti elementa artis non exercitatum, quare ipſum docui admovere manum digitoſque omnes applicare arteriæ diuque per manum tenere, ac modo comprimere ut ſatius arteriæ ictum comprehenderet ac ejus intervallum ſive quietem inter duos ictus: nam ex intervallo tres principales diſcernuntur pulſus,quorum unus creber eſt, qui breve quietis tempus habet: Alter dicitur rarus quia fit longo temporis ſpatio. Tertius vero utriuſque medius fit cum diſtenditur arteria moderato tempore interpoſito: in hoc naturales pulſus continentur priores vero ambo præter naturales ſunt à quibus reliquæ deſumuntur pulſuum differentiæ, teſte *Galeno, lib. de differentiis Pulſuum*, at ſub differentia rari pulſus continentur deficiens & intermittens, qui inter ſe differre diſcernuntur ex prolixitate temporis in pulſu intermittenti diutius quieſcit arteria quæ non movetur, & dicitur intermittens, pulſus aliorum periculoſior, ex hoc enim major numerus ægrotantium perit, auctore *Galeno, lib. 2. Præſag: Pulſ.* indicatur enim cordis calorem extingui ac reſpiratione deſtitui: præterea cognito intermittenti pulſu ipſius ægrotantis cominus intuiti ſumus ejus lotium malum pernitioſumque, quippe lividum, & perturbatum erat quale jumentorum conſpicitur,de quo legitur in *Comm. Galeni, in lib. 4. Aphoriſm. Hippocrat. Aphoriſm.* 71. valdeque fœtebat: his omnibus expoſitis torpido illi medico addidi ne ſopita jaceat conſcientia tua in poſterum hæc cures majori diligentia animadvertere, nempe naturam morbi temperaturam ægrotantis vires ac conſuetudinem à quibus aſſumitur indicatio medendi, alioquin innumeros imperitia tua deceptus ægrotantes enecabis, ceu gladio furioſi faciunt: exemplum tibi fit malus eventus, flebiliſque calamitas hujus infœlicis ægri, qui ob tuam deceptionem exhalabit animam:

mam: quomodo neſcis hunc virum non eſſe febre correptum, & lethali, cum vehementer conqueratur ſiti intenſa imo interiori calore igneo fervet & uritur, ut patet ex ore ejus, palato, & lingua aridis, & nigris omnibus exiſtentibus, exterioraque algent juxta *Aphoriſm.* 48. *Hippocrat. in lib.* 4. *Aphoriſm.* in *Febribus non intermittentibus*, &c. Idem repetit *Galenus Com. in prædict. Pulſ.* Febris ardens lethalis interna torret, externaque vix excalfacit: verum tu ignoras calorem nativum conſiſtere in ſimmetria calidi, frigidi, humidi & ſicci, teſte *Galeno, lib.* 2. *Comment. in primo Epidem. & aliis pene innumeris locis*: hæc equidem faciunt inappetentiam cujus cauſas ignorabas, idcirco fatue exiſtimabas eam abolere, excitareque appetitum exhibendo vinum dulce & generoſum cibariaque falſa acria & urentia, quibus aucta eſt febris, ac eo magis deſtructꝰ eſt appetitus edendi: ex adverſoque egiſti augendo ad extremum bibendi deſiderium: præterea ſtupeo cur pulſum contempſeris citra rationem parvifaciens eum quem ſupra explicavimus eſſe lethalem: rurſus memineris urinam ipſius ægrotantis conturbatam, turbidam atque valde fœtentem eſſe perniciofam, ut ſcriptis, prodidit *Galenus Comm.* 2. *in lib. Hippocr. de Human. Nat.* quod etiam memoravit, *lib. Præſag.* Idem quoque aſſeruit *Com. in lib.* 3: *Hippocrat. de vulg. Morb.* ubi affert exemplum muſti: tandem facto cernimus ægrum immodice vigilare, ac delirare viribuſque languidis exiſtere, quibus omnibus perpenſis præſagire licet mortem ei proximam: hanc vero admonitionem quanquam ægre ferre videretur inſipiens ille medicus nihilominus convictus & rubore ſuffuſus puduit, animique morſu ſuum mutavit placitum, & in ſententiam meam facile inductus fuit: denique vero ægrotantes familiares indignati in olentia illius medici depulerunt eum maximis opprobriis, imo fuſtibus ligniſque & ſaxis cedere volebant, niſi ego charitate ac ejus miſeratione motus eis obſtitiſſem.

Ex hujuſcemodi medicorum grege alter provectioris ætatis nomine potius apud vulgum quam re vera medicus, levis quippe & inconſtans demonſtrabitur hiſtoria recenſenda cujuſdam mercatoris dyſſenteria laborantis cum torminibus & febre, cui curationem adhibebat medicus iſte, verum ut ipſi conſulerem

vocatus fui & dum ſecum collocutionem agere volebam, viſus eſt ipſo medicus ſatis fidere meo conſilio, nam citra ullam relationem non impartitus eſt quidquid hucuſq; operatus eſſet nulla igitur expoſita informatione de natura morbi, de temperatura ægrotantis, & ipſius conſuetudine, ut mos eſt fieri, & ſic expoſcit ratio, quod etiam aſſeruerunt veteres & novi ſcriptores per quam celebres: petiit à me extra ordinem, ſi aquam villenſem in potum exhibendam cenſerem patienti dyſſenteriam cum torminibus & febre: cui illico ſatisfeci exponens regulas obſervandas antequam miſeri ægrotantes relegentur ad potum aquarum thermalium, & primam inſinuavi quod operæ-pretium ſit intueri an potus aquæ medicatæ congruat naturæ morbi necne. Secundam vero an ſubjecti habitus conſentiat vel repugnet potioni ipſius aquæ. Tertiam requiritur tempus aptum. Et in quarta, locus ut æque idoneus ſit. Tandem in quinta regula conſideratur, ſi purgatio conveniat, & qualis præcedere debeat potum aquarum thermalium, his præmiſſis cum aliis requiſitis, rurſus perpendamus ſi dyſſenteria hujus noſtri patientis eveniat ex febre prout equidem eveniebat, nequaquam exhibenda eſt aqua thermalis, pleraque alia inferre volebam, ubi medicus ille interpellavit me & conquerens, ipſe de alio medico anteriori dixit, heu mihi accidit vano alterius medici conſilio exhibuiſſe aquam villenſem huic miſero patienti febrem cum dyſſenteria nulla excogitata ratione morbi, proinde ex eo tempore quo cepit aſſumere aquam medicatam ſemper in pejus verſit, non animadvertimus enim cauſam malæ affectionis ipſius infirmi, cum à cauſæ abolitione inchoanda eſſet curatio, ut ſupra expoſuiſti: idcirco te exoramus ut ſententiam tuam pronunties, nempe quid agendum ſit, ut ſublevetur patiens ab infeſtatione, tum febris, cum etiam dyſſenteriæ quibus uſque ad defectionem vitæ ferme ductus eſt: ſpem autem bonam in animo concepi, quippe hunc noſtrum ægrotantem evadere poſſe ſuffragio tui conſilii: cujus honeſtæ petitio inobtemperans, ego per quam potui opem ferre libenter nixus ſum, idcirco multa ei expoſui quæ ſumme conferre poterant quibus inde melius ſe habuit, æger per decem dies in circa iis vero elapſis recidit, imo in pejus relapſus fuit, quamobrem rurſus vocarunt me, & tunc medicus

ille

ille mihi dixit fauſtum omen in te conjicimus, & ideo æger rurſus tuum implorat conſilium : hinc ego petii ab illo medico an penitus abſoluta fuiſſent jam altera vice propoſita : proinde reſpondit partim quædam executioni mandata ſunt, ubi vero vidimus ægrum in melius vergere omiſimus alia, veruntamen familiares colloquium interrumpentes dixerunt coram ipſo medico, nos ſemper ſuggeſſimus decoctum herbarum vulgarium vice ſyrupi juſſu ipſius medici, nec aliud egimus idemque vi faſſus eſt ipſe medicus, qui correctione mea emendatus ſua puduit inconſtantia, fruſtratus enim eſt expectationem, quam habere viſus erat in conſilio, quod citra executionem nihil prodeſt : in varias igitur reprehenſiones incurrit, dum enim unum genus concipit,aliud ſimul apprehendit : quare mecum ipſe ſæpius excogitavi prædictum medicum nihil faciendi eſſe ingenii inopem infelicemque, qui tum uni, ac tum alteri opinioni adhæret,non ſecus quam æquus fræno coactus aut calcaribus preſſus, & ſæpe in æquivoco laborat cum nullam habeat rationem ægrotantis temperaturæ, ætatis, virium affectionis, & cauſæ temporumque morbi, & anni aeris cæterumque omnium quæ maxime neceſſaria ſunt ad curationem recte inſtituendam, at nulla diſtinctione adhibita uſus fuit decocto herbarum vulgarium in jure carnis quod magis facit ad culinam pinguefactionem,quam ipſimet medicinæ, etſi in hac Urbe habentur uſu frequentiſſimo à pleriſque hypocritis, & ægrotantium coquis prout ſi uno calopodio velint omnes pedes calceari,idem enim omni morbo omnique humorem vitio indiſcriminatim adminiſtrare non verentur, quam rudes ii ſe gerunt : rurſus igitur conſului ipſi medico, ut majori diligentia ſuppeditaret remedia à nobis propoſita quibus tandem æger evaſit,& ad priſtinam ſanitatem reductus fuit : etſi plura hujuſcemodi errorum exempla adducere poſſem, nihilominus in hoc tertio conſiſtere decrevi ; eſt enim numerus ſacerdivinus, & potentiſſimus, etſi impar eſt tamen perfectior pari nam illum comprehendit, & non comprehenditur ab eo, juxta mentem *Pythagoræ*, quem ſecuti ſunt *Platonici*, & *Ariſtotelici*, qui voluerunt omnia perfici ex numeris Mathematicorumq; initiis quorum ordine ſumme approbatur triada, id eſt numerus ternarius tanquam ſumma perfectio quibus aſſenſit *Plutarchus*

necnon D. *Nicolaus de Cuſa* Cardinalis, prodidit eſſe manifeſtiſſimam inquiſitionem Sanctiſſimæ Trinitatis in Unitate, & Unitatis in Trinitate ſemper adorandæ: quapropter hic conſtiti nec longius me extendi patior, ne legentes tedio afficiantur, cum hujuſcemodi alia comprehendere poſſint mente ſua.

CAP. III.

Qui falſo ſe putant Galeni *Diſcipulos.*

MAgna enim eſt medicorum turba, qui inſcite prorſus *Galeno* repugnant, & contradicunt quamvis inaniter jactent *Galeni* ſe eſſe ſequaces: cum aſſeruerit *Galenus* ipſe *lib.* 14. *Methodi Medendi, cap.* 17. plurima ſuo tempore innoteſcere quæ majoribus ſuis ignota fuerant: nam tempore cuncta docuit experientia, teſte ipſomet *Galeno, lib.* 1. *de Simplic. Medic. Facultat.* ex quibus patet aſſenſiſſe *Galenum* tempore inveniri poſſe nova medicamenta ratione, tamen atque experientia, quamvis omnia non fuerint ab eo recenſita, cum neque omnia *Galeno* cognita fuerint, neque aliis antiquis, quæ poſt facta ſecuta ſunt; idcirco inquit *Cicero, lib.* 11. *Philip.* Non omnia ſemper florent, ætas ſuccedit ætati; eſt enim ars longa quemadmodum indicavit *Hippocrates*, *lib.* 1. *Aphoriſm. pro comparatione vitæ brevis*, ut ibidem æque commentatus eſt *Galenus*: non eſt itaque medici munus negare medicamentum, quia tale non ſit ſcriptum à *Galeno*, cum ipſe dixerit, *lib.* 2. *de Sem. cap.* 4. neganda non ſunt quorum cauſæ ignorantur, nam pleraque à Poſteris fuerunt ratione inventa experimentoque comprobata inde nobis tradita, & in frequentiſſimo uſu jure habita ſunt ab optimis eruditiſque medicis, quæ ignoravit *Galenus*, non enim omnia expertus fuit, ut ipſe generoſe fatetur, ubi tractat *de Argento Vivo*, quamvis fuerit maximus Philoſophus, homo tamen fuit aptuſque errare: Idcirco *Cicero lib.* 11. *Philip.* ait, cujuſvis eſt hominis errare: veruntamen ipſe præclari fuit ingenii, & doctrinæ ſingularis, nec in eum culpam

pam rejicere poſſumus at ei gratia quoque habenda eſt, nobis enim ſemitam ſcientiæ aperuit, theoremata univerſalia promulgando, quorum cauſa, & ratione veram particulariam naturam exquirere ac ſcire poſſumus, cum ſcire ſit per cauſam cognoſcere juxta *Ariſtotelis* ſententiam, *lib.* 1. *Poſteriorum, Text.* 4, & 5: & *lib.* 1. *Phyſic.* 49. necnon *lib.* 2. *Phyſic.* 27. Idem *lib.* 1. *Metaphyſic. Text.* 1, & 2. Scire dicimus unumquodque per cauſam, nempe arte univerſalium atque experientia quæ ad cognitionem particularium ducit: Verum omnia tempore evenire ſolent prout fert occaſio: hinc longa docuit experientia evenire, quod ſcientiæ arteſque magna, & ineſtimabilia incrementa tempore ſumpſerunt; & præ cæteris, Medicina, cujus perfectio tam exquiſita adhuc non eſt, quin in eam in dies quid addiſcere opus habeamus: verum præ cæteris diſcere licet nullum medicamentum citra rationem eſſe admittendum,neque alterum citra demonſtrationem tyrannico more eſſe damnandum, cujuſcunque generis ſit medicamentum: plura enim medicamenta ſumma pietate tribuit nobis Omnipotens Deus, tum ex homine ipſo, animalibuſque brutis, cum etiam ex plantis, verum atque metallis mineralibus, quæ omnibus licet ad hæc poſtrema tanquam ad ſacram anchoram confugimus, ubi cætera non proſint: ſcio tamen non defore criticos aliquos cenſores, qui cum ſint metallicorum hoſtes acerrimi ob conatus noſtros candidos indignabuntur noſque reprehenſione, & ignominia laceſcere haud dubitabunt quanquam fatui ſola opinione imbuti ſint rationis expertes, experientiaque vacui negant medicamenta metallica quæ tantopere approbavit *Galenus, Comment.* 4. *in lib.* 6. *Hippocratis, de vulg. Morbis, Text.* 19. *de Materia Medicin.* ubi inquit, fit igitur interdum, ut corporibus ipſis ſponte natis hæc ſunt metallica ad curationem ac ſalubrem victus rationem utamur: nihilominus ſpretà quia ſit eis ignota: *Galeni* ſententia timent hujuſcemodi medicamenta, eaq; ob imperitiam abhorrent, cum non credant poſſe moderari vim operationemque medicamenti metallici quemadmodum ordine, & menſura temperabant veteres:præterea ſi *Galeno* confident ceu ipſius ſequaces,cur renuunt medicamenta metallica,quæ*Galenus* commendavit,*lib.*9.

de

de Simplic. Medicament. Facultat. & aliis pluribus in locis, quemadmodum, & nos ſuperius in *tertia Deſcriptione, cap.* 20. ſatis diffuſe demonſtavimus metallicorum praxim ad utilitatem publicam ipſamque medendi facultatem plurimum conferre: verum confiſtit nimirum in diſtincta cognitione facultatum quibus metallica præcipue vitriola prædita ſunt: ac quantis virtutibus polleant, necnon quam variis uſibus ſint apta medico pro pleriſque morbis profligandis, quorum tamen uſum ſi reprobent timiduli inexpertique medicaſtri nullam eorum notitiam habentes quare obſtrepunt mineralia nullam cum humana natura convenientiam habere hos relegavimus ad *Galenum*, & ad alios vetuſtiores auctores qui mineralia in variis morbis uſurparunt magno ac fœlici ſucceſſu: hujuſcemodi equidem remedia ſecundum exigentiam debite adminiſtrata à faucibus mortis infirmos ſæpe tollunt, quanquam de iis in rerum metallicarum ignoratione verſati admirentur ad inſtar mulierculaɾum, & oculos in vitrum tranſmutatos habeant, ut ſolum videant ea quæ ad ornatum, & ſuperficiale ſpectaculum pertinent fauſtum, & ſuperbiam obliti exactius legere, & apprehendere *Galeni* opera, vix autem librorum cortices per tranſenam aſpexerunt, & dedignati conſulere doctos, & Senes, nam formica ſenio creat alas, in dubiis ſuis ignorantia contabuerunt: præterea quo excellentior ars, ea pauciores habet cultores, plures vero contemptores, qui ut ignari non poſſunt abſtinere injuria, ut aſſeruit *Cicero, lib.* 3. *Offic.* ubi inſinuat. vias ignarorum lubricas eſſe ad offenſam, hinc ignari facti ſunt, temerarii ac peſſimi calumniatores medicamentorum, non modo quæ ex metallis mineralibuſve depromuntur, verum etiam ex vegetabilibus, & animalibus, ubi Chymica arte Spagiricave parata ſint ea ſuperciliose reprobant, ac eorum præparationem dilacerant ſomniantes, & illuſione puerili delirantes immerito appellant illam facultatem præparandi medicamenta medicinam carbonariam, cum falſo exiſtiment noſtrum *Galenum* non exercuiſſe metallicorum praxim quæ eſt Spagirica præparatio: conſtat tamen memoriæ prodidiſſe *Galenum* Medicamentorum cujuſcunque generis correctionem, & uſum quem pauci mente perceperunt, etenim hujuſcemodi operationes à Neotericis peritis

differuntur

differuntur ſub nomine Spagiricæ artis, vel Chymiæ ex quibus vocibus non omnibus conſuetis neque perceptis ortum eſt lolium fabuloſum ob vulgi ſtupidorum ruditatem, qui garriunt, & tanquam crabrones ſuſurrant adnitentes laniare doctrinam chymicam Spagiricamve: ſe ipſoſque methodicos impie nominantes, neſciunt enim eſſe munus methodici ſervare rationem artis, qua ad peritiam evadere opus eſt, eam vero non norunt, & ſic imperiti delinquuntur, quamobrem amethodi, & auſi potius nominari merentur cum rationem, & viam diſcendi, & docendi abhorreanr, neſciuntque *Galeni* doctrinam: nil mirum igitur hujuſcemodi amethodos repugnare Spagiricis ſi qui dicuntur methodici diſſentiunt à methodicis imo ipſi à ſe ipſis, ut ſi eorum ars eſſet Turris Babel, quæ dicitur confuſionum: nihilominus ad aures meas perveniens rumor Suſurronum qui maledicunt ac diſſenſionem moliri nituntur, & cum eorum aculeos timerem aut ſaltem fortunæ iniquitatem quæ ſæpe omnia omnium ſtudia ſuperat, deterritum me ab hoc munere quamvis honeſtiſſimo ac maxime fructuoſo alienaverat: Poſt modum vero ſcientes intimi mei quanta diligentia, & longis ſtudiorum laboribus atque multis impenſis naturam, & facultates hujuſcemodi generis medicamentorum exquiſiverim rurſus, ut antea imo ſæpius me efflagitarunt, ut relictis à tergo malevolis, & ignaris perſeverarem in lucem proferre quid de vitriolis ceu metallicis ſentirem, ac de oleis eorum, aquis, ſale, & quinta eſſentia: quæ in publicam utilitatem refluent, ſic enim jubent leges proximo, ut commodem: hæc quippe novi edocentur medentes parum exercitati quæ, & ſcientibus non nocebunt.

CAP. IV.

Medicamenta Chymica Spagyricave conſtant eadem cum Galenicis quanquam diverſis vocibus diſtare videantur.

ENixi ſunt veteres ſummo ſtudio exquirere cujuſcunque medicamenti præparationem, ut illud recte præparatum commodius, citius, tutius,atque jocundius morbos curaret, quemadmodum palam prodidit *Hippocrates* Medicorum maximus, cujus veſtigia natu poſteriores admirari heroicam ſuam virtutem ſubſecuti ſunt ac ipſum merito coluerunt tanquam Medicinæ Oraculum, & præ cæteris *Galenus* ejuſdem ſectæ miro explanavit ingenio *Hippocratis* ſcripta, ac ceu ſedulus rerum naturalium inquiſitor diffuſe egit de medicamentorum correctione unico tamen nomine, quippe præparationis præſcripſit ea: quanquam plures inſtituerit modos præparandi medicamenta: videlicet aut compoſitione hoc eſt cum admiſtione alterius præſertim odoriferi quod ventriculum corroboret: aut quod qualitatibus oppoſitis medicamenti qualitates intentas remittat, prout docuit *lib. de Compoſit. Medicament*, & *lib. de Theriaca ad Piſonem, cap.* 5. necnon *Comment. de Humor.* rurſus autem docuit corrigere medicamenta cum combuſtione, & lotione: aut cum ſeparatione tenuiarum partium à craſſioribus, ipſa depurare voluit eorumque vitia tollere, ut ita præparata ægris utilia eſſent: modo fiat coctione, aut infuſione, & maceratione aut diſtillatione, aut ſublimatione, aut alia quavis præparatione ſegregari poſſint partes puræ ab impuris, tenueſque à craſſis, ubi eſt legere *in Comment. de Morb. vulg.* & aliis pluribus in locis,parum tamen curavit *Galenus* nominum multiplicitatem: hujuſcemodique normam nobis reliquit ſat eſſe rei intentionem habere;

habere: idipſumque pluribus in locis ſuorum operum aſſeruit: præterea *lib.* 5: *de Simplic. Medic. facult. cap.* 25. conqueritur *Galenus* de inani nominum uſurpatione, & conſulit incumbere veris operibus artis, & omittere res frivolas: rurſus, *lib.* 1. *de Differentiis pulſuum, cap.* 1. docet quod debemus inhærere rerum ſcientiæ non uſui vocum: qui enim nominibus tantum conſiſtunt in operibus artis interim imperitiſſimi ſunt, idem aſſeruit, *lib.* 4. *de Compoſit. Medicam. per Gener. cap.* 1. Inde *lib.* 1. *de Antidotis, cap.* 9. inquit nulla enim noxa ex medicamento afferetur quoquo nomine utaris, modo ne in eo conficiendo erres: nihilominus *Galenus* animadvertit, *lib.* 3. *de Simpl. Medic. Facult. cap.* 5. Philoſophorum verba decipere eos qui homonymiam non percipiunt, homonyma inſinuat *Galenus* res diverſas intelligi uno & eodem nomine, ceu æquivoca, ut exempli gratia. Taurus indicat montem Aſiæ: & bovem maſculum: ac ſignum Cœleſte in circulo Zodiaci. Idem dicimus de Ariete cujus appellatio plurivocum eſt, nam pluribus accommodatur quandoque nomine Arietis vocatur machinamentum quo muri urbium expugnantur: interdumque ſidus in Cœlo indicatur: ac eodem nomine animal in terris dicitur Aries. Idem aſſeruit Ammonius in Porphyrium in explicatione generis & ſpeciei ait nominis ambiguitas plerunque etiam errorem creat, quare ne eveniat error, enumerandæ ſunt omnes nominis differentiæ, ut puta canis de quo attulit exemplum hoc modo diſtinguens hujus nominis canis ſignificationes, Canis alius cæleſtis, alius terrenus, & alius marinus, & *Averroes* in *Ariſtotelem lib. de Prædicamentis, cap. de Equivocis*, idem aſſenſit: ſic dicendum de cancro, nam ejus nomine intelligitur aut piſcis cruſtaceus, aut Signum cœleſte, aut morbus cancri: ſic æque dicendum de formica: hæc omnia, & hujuſcemodi alia appellarunt Græci ὁμώνυμα quæ multa ſignificant ſub una voce: his oppoſita ſunt ſynonyma, quæ ſub diverſis vocibus unum idemque referunt, ut Enſis, Mucro, Gladius: aut dicimus Atramentum Sutorium, Chalcanthum, Vitriolum: quatenus autem ad morbos multa ſunt nomina quæ unum indicant morbum, ut epilepſia, yeranoſon, id eſt paſſio ſacra, pedicon, morbus caducus, lunaticus, comitialis, herculeus, & mater puerorum,

& divinatio: ſingula hæc nomina unum indicant morbum ſpaſmoſum quo contrahuntur nervi cum leſione mentis, ſenſuum, & motuum, qua leſione corpus oppreſſum deſtituitur ſuis operationibus ita quod cadere cogitur: ſic intelligendum cenſeo de nominibus correctionis medicamentorum quæ memoratur correctio ab antiquis, ut plurimum præſertim à *Galeno* præparationis nomine: Interdum vero de medicamentorum correctione meminerunt Recentiores ſub Alchymiæ Spagyricæve artis nomine: Verum abuſus nominum ignaros decipit quemadmodum, *cap.* 12. *lib.* 3. *de Simplic. Medicament. Facult.* ſcripſit ipſe *Galenus* perturbatum confuſumque nominum uſum rerum quoque una confundere notitiam, rurſus ſcripſit *Galenum, lib.* 4. *Methodi Medendi, cap.* 3: abuſum vocabuli appellari à Græcis περφυλακτικὴν, etſi conſequitur ex diverſo vocabulorum ſignificationes ex longo uſu deprehendi teſte *Galeno, lib.* 2. *de Locis Affectis, cap.* 8. Equidem vero ſi nominum ſignificata æque diſtinguantur, maximam vim præbent ad rerum cognitionem perfecte adipiſcendam: quamobrem nos urget occaſio quandoque imitari ſtoicos qui ſtudioſe exquirunt unde nomina ſint ducta: Etenim plerique Clariſſimi Philoſophi variis uſi ſunt nominibus ſpagyricis alchymiciſve quæ nil aliud ſane indicant præterquam medicamentorum præparationes, quamobrem eorum operationibus congrua equidem ſunt prædicta nomina, & apud multos conſueta, eiſdem enim conſtruuntur medicamenta methodica, & ſaluberrima quanquam falſo exiſtimentur empirica ab ignaris, qui neſciunt, neque intelligunt quod ipſimet dicunt, cum inſcie fatueque ſtupeant, non modo ubi legunt verum, atque ſi tantummodo audiant loqui de Alchymia Spagyricave, & diſtillandi arte, & tanquam eis nova hujus medicæ facultatis nomina cum ſtupore quodam admirantur ac fere immobiles ceu ſaxa fiunt, magis quam ſi *Meduſæ* caput vidiſſent: cujus admirationis cauſa eſt, equidem ignoratio ut æque ſcripſit *Cicero, lib.* 2. *de Diuin.* Idem habemus ab *Ariſtotele, lib.* 1. *Metaphiſic.* nempe qui dubitat & admiratur, ignorare ſe arbitratur: inde ex ignorantia oritur diſcordia, ut puta ex ſcientia, & veritatis intuitione concordia: idcirco *Levinus* Lemnius *lib.* 4. *de Occultis Naturæ miraculis*

*in calce fere, cap.*13.ait ignorantia veri parit errores: Idem habetur ab *Horatio, lib.*2. *Serm.* Etenim Alchymia verſatur circa corpus miſtum, non modo pro metallorum tranſmutatione depurationeque, & lapidis Philoſophorum ſive elixiris voce Arabum conſtructione, in qua Plerique vacillant, ſed pro medicamentorum præparatione, ut ſuavia,ſalubria,ac tuta jocundaque fiant corporibus humanis: idcirco *Theophraſtus Paracelſus* in *Paragrano* hoc eſt, de quatuor medicinæ columnis inter quas connumerat Alchymiam,ipſamque aſſeruit eſſe diſciplinam præparandi res medicinales, nam Alchymia enucleat ea, quæ Natura excrementis involverat, cum nihil puri nobis dederit ipſa, ſed omnia permultis miſcuit impuritatibus: quamobrem *Theophraſtus* appellavit Alchymiam perfectionem præparationis medicamenti, ac inde capite de alchymia ait eam eſſe tertium medicinæ *Theophraſticæ* fundamentum, de quo jactanter gloriatur licet de re aliena, cum fuerit ſuperiorum diſcipli-na, ipſe tamen novam inſtituere ſectam enixus eſt cujus plerique fuerunt conſectanei, attamen eorum quidam æque egerunt colligendo roſas, omiſerunt ſpinas, aſſumpſerunt enim ab eo tantummodo quæ ſecundum rationem videbantur: Alii vero adhærentes nimirum quilibet *Theophraſticæ* opinioni in hæreſim maximam lapſi ſunt cum deriſione, nam ſi aliquid boni ſcripſit ipſe *Theophraſtus* multa quoque ſordida mendacia immiſcuit cum magicis ſuperſtitioſiſque phantaſiis, quibus ſui ipſius opera defædavit: idcirco non admittuntur præterquam nonnulla methodica quæ pertinent medicamentorum præparationibus: hæc inſcie tandem faſſus eſt ipſe *Theophraſtus* aſſumpſiſſe ab aliis, ſed tanquam artis publicator ac preco veterum inventa divulgavit: quæ tamen veritati rationique conſentanea ſeorſum collexerunt ac ſcriptis approbarunt ea Clariſſimi viri optimique medici, & Philoſophi tempore inferiores, cætera correctioni omittendo: quemadmodum *Alexander Aprodiſeus, Arnaldus Villanovanus, Antonius Guainerius Papienſis, Benedictus Victorius Faventinus, Petrus Bonus Ferarienſis, Levinus Lemnius, Morſilius Ficinus, Philipus Ulſtadius,*in *Andreas Libavius, Jhcobus Vuecherus,*& alii innumeri egregii ac præſtantiſſimiphiloſophi qui ſummopere approbaruntq;celebrarunt alchy-

miam;eſſe ſcientiam perfecti magiſterii;imo Divinum quoddam Dei Omnipotentis munus pro auxilio humano conceſſum: diſcant igitur omnes alchymiam eſſe veram medicam Philoſophicamque facultatem, & antiquiſſimam quam in uſum habuit *Galenus* in componendis præparandiſque medicamentis, omiſſis tot variis nominibus, at ſolo præparationis nomine ſatisfieri viſum fuit: morborum enim recta curatio non ex nominum ſed ex recto rerum cognitione fit, ut primo *Meth. Med. cap.* 7. *Galenus* aſſeruit.

CAP. V.

Alchymia demonſtratur vera Medicinæ præparatio.

OPeræ-pretium duco exactius exponere in primis quid ſit Alchymia ſpagyricave & diſtillandi ars, quid hujuſcemodi voces indicent, ſi plures ſint facultates, ut videntur nominari, an una juxta earum ſignificatum: earumque nomina à quibus ducantur, & qua ratione ita denominentur; quis etiam ſit exitus & finis prædictarum facultatum, ut facilius perpendamus, an *Galenus* uſus ſit eis in præparationibus medicamentorum, an ſimiles vel eædem ſint operationes, aut ſi diſtent ab eis ſaltem deprehendere poſſimus: Jam equidem decreveram de his fuſius agere, prout quoque aſſequar, *lib. de Diſtillationibus & de quinta Eſſentia*, quem vobis polliceor, niſi morte præreptus ſim, cum res mortalium vertantur brevi momento, at ſi Deus mihi vitam prorogarit majora in propatulo exequar: etſi hic non ſit proprius locus, nihilominus ibidem aliquid obiter dicere coactus ſum, hoc enim expoſcit occaſio neceſſitatis prænunciandi præparationem olei è Vitriolo & aliorum, quæ ex Vitriolo eliciuntur, atque demonſtrandi antiquitatem & uſum Alchymiæ prope *Galenum* & quoſcunque alios medicos methodicos cujuſcunque ætatis: ne amplius extet lis, ſed quælibet aboleatur:

leatur, controverſia orta ex nominum diverſitate quæ homines imperitos efficit ſophiſtas ambiguos & diſcordes: alioquin eis contingeret ſi à rebus non à nominibus initium aſſumerent, ut docuit *Galenus*, *lib.* 14, *Method. Medendi*, *cap.* 2. quapropter qui vult Naturæ ſecreta exacte contemplari, innitatur res tangere, & cernere ut melius intelligat, teſte *Galeno*, *lib. de Uſu partium*: attendite igitur animum ut percipiatis quid ſit Alchymia, omitto tamen ſophiſticam illam vulgatam notham inconſtantem & adulterinam nugacibus deceptoribuſque Alchymiſtis abuſive dictis, eo potius appellandis Salamandrarum combuſtoribus, qui alios ditare volunt cum ipſi continuo non obſcuram gerant egeſtatem, ego autem quod medici eſt, tracto, reliquum in ſuo valore relinquatur: loquor igitur de legitima Alchymia Philoſophicaque medicina, næc juxta *Platonis* ſententiam in *Phedro* recenſeri meretur inter magnas artes & facultates omnes, quæ methodo tractantur Philoſophicaque acquiruntur, quibus aſſeruit eaſdem perfici poſſe, ubi exemplum attulit de Oratoria & Medica: connumerantur vero Alchymia Spagyrica & diſtillandi ars, una enim adæquatur alteri, adeo quod unam pro altera uſurpant profeſſores periti ob maximam earum convenientiam ſingula, enim earum ad unum communem finem operatur & ſic cognationem inter ſe habent ipſæ in præparandis medicamentis: etſi placuit aliis diſtinguere eaſdem facultates ceu differentias relatas generi nominis inventoris earum, qui fuit *Hermes* appellatus *Mercurius Trimegiſtus*, *Sapienſque Ægyptius*, & *Summus Philoſophus* atque *Sacerdos*: àquo denominarunt cunctas unico nomine artem *Hermiticam* quemadmodum & alia ei inſervientia prout vas *Hermetis* id eſt *Pelicanus Avis Hermetis*, *Sigillum Hermetis*: & apud *Meſuem* leguntur pilulæ *Hermitis*, hiera *Aermetis*, &c. hanc igitur cum aliis artibus liberalibus inſculptam in tabulis ſmaragdinis reperiiſſe *Hermetem* poſt *Diluvium*, creditur inde eas poſteris ex ſcripſiſſe, hujus vero artis arcana figuris ac miſteriis obſignavit ipſe, ne in vulgus enunciarentur: ob id Philoſophi appellarunt hanc diſciplinam hermeticam acroacmaticam atque reconditam: eſt enim omnium ſcientiarum ingenioſiſſima peutilis ac ſumme neceſſaria: præterea cum à multis ſeculis jam

exculta

exculta edoctaque Alchymia jure etiam antiquiſſima habetur: probatur quoque Alchymiæ antiquitas plurimis ſcriptorum auctoritatibus præſertim, *Ovidii, lib. 7. Met.* ubi memoriæ prodidit *Jaſonem Theſalum* cum argonautis navigaſſe in Colchos, ut vellus aureum raperet, quod fuit ante bellum Trojanum, vellus autem erat libere chartis pergamenis quibus aurifera ars, quæ chymia vocatur ſcripta erat: hinc *Suidas* atteſtatus eſt *Diocletianum* Romanorum Imperatorem, *lib. de Alchymia*, auri argentique Ægyptiorum cremaſſe, præterea *Julius Firmicus* qui fuit tempore *Conſtantini* Imperatoris, *lib.* 3. *Matheſeos* ad *Mavortium Lollianum*, *cap.* 15. alchymiæ meminit: ſed memorabile chymicum opus ſcripſit, *Ariſt. lib.* 1. *Phyſic. text.* 63. ubi egit de ſubtractione mercurii à lapide: deinde alchymiæ mentionem fecit, *Plin. lib.* 33. *cap.* 4. ubi recenſuit Cajum Principem ex auripigmento aurum feciſſe: meminiſſeque licet *Democritum Abderitam* coævum *Hyppocratis* qui librum edidit de arte magna ut puta de rebus naturalibus: & *Hyppocrates* initio *lib. Prognoſticorum*, ſcripſit medicum noſcere opus, ſi quid divini in morbis ſit: & alia diligenter intuenda dixit, quæ huic negotio congruunt quod eo magis *lib.* 1. *de Natura Humana inſinuat*; præterea *Galenus* eodem, *lib. Hyppocratis. Comment.* 38. ſenſit terram depuratam adamante duriorem evadere: idipſum innuere, videtur, *lib.* 9. *de Simplic. Medicament. Facult.* Et in Licum: ac *lib.* 9. *Meth. Meden.* etſi, *lib.* 3. *Meth. cap.* 4. inquit utinam ſolennis veterum medicina nunc eſſet in uſu, de puris ſimplicibuſque materiis intelligens: Verum & in ſacris litteris plurima habemus exempla tum de auri conflagratione & deſtructione, cum etiam de ejus conſtructione, nam qui neſcit eum deſtruere, utque conſtruere ſciet: legitur equidem *Moyſem* Hebreorum Ducem deſtruxiſſe eorum Idolum ex auro factum formá vituli, & alia extante *Salomone* eorum Rege ſapientiſſimo: ne tamen à Medicinæ propoſito diſcedamus, meminiſſe velim *Hyppocratem*, *lib.* 1. *de Dieta*, ſcripſiſſe de auri potabilis præparatione, quæ dubio procul cum alchymiæ arte exequitur, cujus nomen exſtimarunt quidam eſſe deductum ab Alchymo quodam antiquiſſimo metallorum fuſore, licet alii Cadmum crediderint ejus inventorem: Nihilominus aliis

aliis effectu ductis magis arridet hanc appellare artem fuſoriam, omiſſis tot auctorum nominibus, veruntamen utcunque res ſe habeat viſum eſt aliis, qui animi diſcurſu rationeque magis inveſtigarunt Alchymiæ nomen derivare à Græco, quod indicat ſalis fuſionem, idcirco metalla, & illis affinia, ſales, ſcilicet, alumina, atramenta, Vitriolave, cæteraque alia quæ in igne fluunt, hac arte potiſſimum tractantur, quemadmodum aloes, mirrha, maſtix, reſina, cera, mel, adeps, ſepum & metallica: ab his enim tribus familiis, nempe Mineralibus cunctiſque corporibus terreſtribus, necnon ex Animalibus, atque ex Vegetabilibus capiuntur medicamenta, teſte *Galeno, lib. 6. de Simplic. Medicam. Facultat:* necnon *lib.* 3. *de Compoſit. Medicam. per gener. cap.* 2. præterea ab eiſdem medicamentis cujuſcunque generis, quandoque ſalem, ſcilicet partem terræ puriorem elici opus expoſcit cæteraque elementa ſejungi, ut pura ab impuris ſegregentur, homogenea ab heterogeneis, & tenuia à craſſis, cruda concoquuntur, amara dulcorantur, acidaque & acria contemperantur: hæc omnia fieri nequeunt abſque munere Alchymiæ, ea enim ſola eſt impuri ſeparatio à ſubſtantia puriore ita, qui ex quolibet mixto ſecernit eſſentias ſuccos ſubſtantiaſque puriſſimas ab impuris, ut præſtantiores materiæ ſinceritate viribus effectuque fiant; hæc igitur eſt ars phyſica depurandi conficiendique medicamenta tam corporibus humanis perſanandis, quam metallicis ad ſummam perfectionem perducendis accomodata: quo fit ut Chymicus naturas rerum inquirat, & obſervet, recta artis ratione, modum ſeparandi, reſolvendi, exaltandi, & graduandi, ſublimandive ut dicunt ſubſtantias à quibus præſtantem commodamque medicamentorum materiam extrahit, quæ commodis hominum variis, & ſanitati quam maxime inſervire poſſit: his itaque definitur Alchymia diſſimiles partes ſeparat nobilitatemque medicamentis addit, quatenus à fœculentia ſegregat ea, ita quod imperfecta perficit, & è corruptilibus prope incorruptibilia reddit, & cœleſtibus fere ſimilia.

Percepta ratione nominis Alchymiæ vel Chymiæ modo quandoque dicant brevitatis gratia, quod idem refert: cæterum eſt demonſtrare eandem exiſtere facultatem quam Spagyricam

ricam appellare, ducti ſunt Clariſſimi doctrina viri, nam Σπαγυρεῖ, vox Græca indicat extractionem cujus effectus uſum diximus haberi ex Alchymia, quæ ſeparationis ars dicitur: idcirco *Alexander à Suchten*, *lib. de Secretis Antimonii*, æque vocavit Alchymiam præparationis artem, nam ipſius ope extrahitur, & ſeparatur purum ab impuro, ita quod plures nomine videntur facultates, nempe Alchymia & Spargiry re tamen & effectu ſunt una: ut ſupra diximus de Synonymis, quæ ſub diverſis nominibus unum & idem referunt. His equidem ſuccedit ars diſtillandi, quæ eſt Spagyricæ æquatio, ſi expoſcat occaſio, hæc enim abſolvit, quæ incepit Spagyrica, ubi ipſa terit, digerit, putrefaciendo corrumpit materiam & diſtillationi præparat eam: diſtillare enim eſt paulatim fluere, ubi caloris vi attenuata materia diſtillanda in humorem funditur, tranſmutatur elevaturque quem guttatim emittit alembicus prout ſi inſtar ſucci, extraheretur, quare ſeparat tenue & purum à craſſo impuro ita, quod Alchymia, Spagyri, & Diſtillatio ſunt omnes inter ſe nexæ & jugatæ, ut cunctas dicamus unam eandemque eſſe qua ſegregantur elementa ab invicem nempe, unum ab altero ſive omnes ſubſtantiæ, una ab altera, & ita liquores eliciuntur à corporibus, veluti tenuiores partes à craſſioribus, terreſtribus, & fœculentis, inde fœces comburuntur donec in cinerem vertantur, demum ex cinere & aqua ſi decoquantur fit lixivium, quod excolatum more mulierum ac evaporetur igni in ſalem concreſcit, qui liquefieri ac fundi aptus eſt: ex prænarratis effectibus conſequitur in unam deſinere omnes prædictas facultates quælibet enim alteri inſeruit: adeo quod profeſſores conſuevere has medicas operationes nominare quandoque nomine Alchymiæ, & interdum Spagyricæ artis aut diſtillandi modo aut Hermeticæ ſive præparationis nomine more *Galeni* ad libitum, & quo magis arridet eis, appellant, ſat eſt dummodo præparentur medicamenta ſuperflua demendo, abſentiaque ſupplendo ſive diminuta addendo, donec ad perfectionem præparationis perveniant: Tunc remedia innoxia, & tuta ſunt, modo dicantur Alchymica ſive Spagyrica aut methodica, Galenicave appellare mavis, niſi ex accidenti imprudenter adminiſtrentur, in manu ſtultorum equidem omnia ſunt periculoſa: verum hac arte plura

fiunt

fiunt magiſteria, quæ ordine ſequuntur, viz.infuſio, maceratio, digeſtio, concoctiove, ſolutio, diſtillatio, deſcentio, ſublimatio, circulatio, fermentatio, coagulatio, calcinatio, fixatio, & ceratio, &c. hæc igitur concurrunt operationes in adminiſtratione Alchymiæ, ex quibus omnium corporum compoſitiones ac diſſolutiones fiunt, quas hominum vulgo non communicabant veteres, neque ratio ſuadet omnia in vulgus profundere: idcirco hanc artem fateri oportet quippe eſſe medicinæ laudem & gloriam, dum eam apprime calleant medici; eadem enim arte ac mediante beneficio ipſius præparationis non modo metallica, verum & animalia, atque vegetabilia prout herbæ, flores, fructus, radices, ſucci, arborum lachrymæ, ligna, cortices: imo lapides, & ſilices ipſi, vitrum, mineraliaque cuncta deduci poſſunt in oleum, in aquam, in ſalem, in tenuiſſimoſque ſpiritus, & in quintam eſſentiam, qua legitur *Medeam* reſtituiſſe *Æſonem* ſocerum decrepitum firmiori valetudini ac fere juventæ, hujuſcemodique medicina *Æſculapius* ſuſcitabat ferme mortuos: ex quibus facile unuſquiſque comprehendere poteſt remedia Chymica fuiſſe ante *Galenum*, præterea ipſiſmet uſum fuiſſe *Galenum* demonſtrabimus inferius: at poſt *Galenum* de magis floruerunt, & cum ingeniis creverunt: alii clariſſimi Medici & Philoſophi quamobrem maxima cenſetur temeritas de novitate accuſare Chymica remedia tam celeberrima notiſſimaque, nam in ore omnium ſapientium verſantur, neque ullis ob novitatem poſtponi poſſunt, prout falſo Idiotæ quidam & populares exiſtimarunt, quorum improba vanitas eſt incuſare Chymica, quia ſint furioſæ operationis, quemadmodum diximus contingere ſæpe operantium imperitia, tum etiam adminiſtrantium inconſideratione: è diverſo autem evenit ſi recte parentur, prudenterque adminiſtrentur, tam enim benigna ſua peragunt munia, quam manna tamarindi, & caſſia Ægyptia, quamvis & iſta præparentur, quod fieri nequit abſque auxilio artis Chymicæ, eam enim diximus eſſe medicinæ præparationem, quorum fides expertis, prudentiaque provectis adhibenda eſt, calumniatoribus vero mentientibus os contundendum, ne amplius mendaciis crimina falſa intendant adverſus tam celeberrimam divinamque diſciplinam, quam delectatione pluri-

mum coluerunt Duces Maximique Reges & Imperatores, ac plerique alii Heroes.

CAP. VI.

Demonſtratur auctoritate Galeni *Medicamentorum præparationem fieri per ſeparationem Elementorum.*

FUit hæc præclara medicina à primis mundi ſeculis ſummæ curæ antiquis Philoſophis, qui ſummis ingeniis, maximiſque ſtudiis arcana prædictæ facultatis Chymicæ noverunt, ac inde nobis ſcripta reliquerunt ea, quæ tamen aſſequi non poſſumus, niſi eorum mandata faciamus de quibus opera voluminaque condiderunt fide digna maximique momenti: verum Philoſophice, & non caſu diſſeruerunt veteres ipſi de hac facultate, incipientes ab elementis tanquam à principiis rerum naturalium: quemadmodum aſſeruit *Galenus*, ne diſcedam ab eo omnium methodicorum Corypheo, in *lib. Hippocratis, de Humorib. Comment.* 1. ex mente *Hippocratis*, quatuor eſſe elementa, ut quatuor humores, aut quatuor qualitates eſſe Naturæ materiam, quæ mutuo inter ſe agunt & ab ipſis, quæ ortum interitumque nanciſcuntur, omnia fiunt & corrumpuntur: Idem legitur *lib. de Spermate*, & *lib. de Marcore*, & in *lib. Hippocrat. de Natura Humana*, & 1. necnon 3. *de Complex.* ubi atteſtatus eſt naturam generare mixtione elementorum: hæc autem ſunt principia corporum naturalium aut remota, aut proxima, ſcripſit *Galenus*, pro remotis quatuor elementa, ſive quatuor qualitates: proxima vero & ſenſibilia tria, prodidit *Ariſtoteles*, ſcilicet materiam, formam, & privationem; quas Chymici juniores appellant Mercurium, ſulphur, & ſal non vulgaria tamen ſed per hypallagen intelligenda: ex his omnia ſunt compoſita, idcirco *Galen, lib. 9, de Simplic. Medic. Facult*, loco

de

de Cadmia, ait, ſimplex exacte nullum reperitur corpus: Idem repetit ipſe *lib.* 1. *de Elementis*, ita exponens quare jam manifeſtum eſt quod nequaquam ſimus ex ulla ſimplici uniformique ſubſtantia conſtituti: conſtat igitur ex ſententia *Galeni* nil puri reperiri in mundo: idem aſſerit *Ariſtoteles lib.3.Metaph.* omnia corpora compoſita conſtituuntur ex aqua, terra, aere, & igne: rurſus *lib.* 1. *Phyſic.* inquit, Elementa quatuor ſunt mixta per contrarietatem: ex quibus conſequitur nobis tribuiſſe naturam nihil puri, ſed omnia per multis miſcuiſſe impuritatibus: hinc *Galenus in lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment.* 1. ait, ſi enim unum ſimplexque elementum eſſet non corrumperetur, nec doliturum eſſet corpus quod ex eo conſtaret, nam aliud nullum eſſet reliquum quod agere in ipſum poſſet, neque à ſe ipſum pati poteſt: eadem fuit *Ariſtotelis* opinio: Etſi quæ oriuntur vel à natura producuntur abſque artis adminiculo videntur ſimplicia, revera tamen prout elementa, aut elementata compoſita ſunt, & contrariis genita, & ideo corruptibilia quæ & in partes ſimpliciores ſegregari poſſunt, teſte ipſo *Galeno, lib.* 5. *de Simplic. Medic: Facultat.* & *lib.* 2. *de Elementis, cap.* 2. ex quibus conſtat igitur ad invicem omnia per viam compoſitionis generari, & ab invicem ſeparari, & alterari, ſicut evenit de Elementis per ingreſſum unius naturæ in aliam: idcirco ſubtiliora craſſioribus præcellere ſenſit in opere *de Simplic. Medicament.* quare nil profecto mirum eſt ſubſtantiarum concretarum reſolutionem fieri diſtillatione, aut ſublimatione, aut decoctione, aut calcinatione, quando omnia compoſita reſolubilia ſunt: præterea voluit *Galenus* demonſtrare rationem quinimo neceſſitatem, ob quam coacti ſumus ſegregare partes craſſas à tenuioribus, nam *lib.* 1. *de Simplic. Medic. Facult. cap.* 12. ait, non excalfaciunt corpora humana ea, quæ craſſa adhibentur etiam ſi natura ſint calida, ſic æque intelligi voluit de frigidis in facultate ni ad unguem comminuantur extenuenturque: exemplum enim attulit de pipere, & de mandragora, hæc oppoſita ſunt qualitate: idcirco *cap.* 17. eſuſdem libri recenſuit, lac, acetum, vinum, & oleum, quorum exemplo probare nixus eſt cætera omnia conſtare partibus contrariis, & cuncta ab invicem ſejungi, quemadmodum lactis par-

tes caſeoſas à ſeroſis conſpicimus ; & *lib.* 3. ejuſdem *Facult.* inquit *Galenus* ipſe, in aloe mixtam ineſſe facultatem, ac ſi quod ex ea purgat,ab eo quod non purgat,ſegregari poſſet ; ſicuti in lacte facimus & braſſica aliiſque per multis : hinc aſſerit idipſum contingere omnibus liquoribus quos exprimendis fructibus conficiunt : rurſus *lib.* 4. *Simplic. Medic. Facult: cap.* 3: memoravit eandem eſſe recrementum naturam tum in oleo, cum in lacte, in vino, & in aliis omnibus ſuccis multoque magis in totis Plantis, & omnibus Metallicis : mox *cap.* 17. ejuſdem *lib.* 4. expoſuit lac conſtare ex tribus diverſis ſubſtantiis, ex craſſa enim fit caſeus ex pingui butirum, & ex aquea ſerum : Idem prodidit *lib.* 10. ejuſdem *Facultat.* & *lib.* 3. *de Aliment. Facultat. cap.* 15: quod antea ſcripſerat *Hippocrates, lib.* 4. *de Morbis* ; ejuſdem ſententiæ legitur *Averroes in lib.* 4. *Metheorum Ariſtotelis*, ubi demonſtravit ſeparationem elementorum quæ exiſtunt in lacte, prout & in ſanguine, & in ſale : quibus aſſenſit *Oribaſius*, *lib.* 15. præterea *Galenus Comment.* 4. *in lib. Hippocratis, de ratione victus acutorum*, docuit modum ſeparandi ſerum à caſeo : alioquin præter elementorum lactis diviſionem ; Priſci reliquerunt nobis efficaces præparationes : *Hippocrates* enim *lib.* 7. *de Popul. Morb.* exhibebat in potu patienti dyſenteriam cum febre, lac aut ſerum in quibus ſilex excandefacta eſſet extincta : inde *Galenus lib.* 10. *de Simplic. Medic, Facult.* ubi lactis & ſeri præparationem conferre diſcurrit, quam aſſumpſerunt à lapidibus ignitis : veruntamen meliorem inveniſſe aſſeruit in cylindris ferreis candentibus injectis in lac vel in ſerum, nam ferrum prout viſum fuit *Galeno* adſtringentis facultatis eſt particeps : verum ſi vobis non ſufficerent recenſitæ ſuperiorum operationes, quæ procul dubio ſunt propriæ diſciplinæ Chymicæ, inſuper alias demonſtrabimus, ut palam fit quantopere præſertim *Galenus* incubuerit Chymiæ, nam ſatis atteſtantur, quæ ſcripſit in *lib.* 1. *de Simpl. Medic. Facul.* loco de aceto, quippe non multum abeſſe omnia pericula ſubire, ſi quam machinam aut artem invenire queam, ſicut in lacte contrariarum partium ſeparationis, ita hic quoque ex his deprehenditur equidem minime ſibi obtemperaſſe *Galenum*, imo maxima cupiditate ac toto ſpiritu fuiſſe intentum ſcire artem, &

inſtrumentum

inſtrumentum ſecernendi ab invicem contrarias partes commiſtas, hæc ſunt qualitates & elementa: quorum ſeparationis artem valde perutilem exiſtimavit profitentibus medicinam: quam obrem maximo ordine progrediens unamquanque operationem loco ſuo inſtituit: & ideo *lib.9. de Vſu Partium, cap.* 4. inquit non fieri tranſmutationem ſine concoctione qua ſeparantur excrementoſa: concoctio autem eſt una ex primis operationibus nuper ſupra expoſitis obſervandiſque in ordine ſpagyrico medicove dicamus idem refert: mox *Galenus, libro de Aquis, cap.*4. & 5. ex Atheneo prodidit diverſimode purgari aquam nam quandoque ſtillatur etſi interdum pura excipitur aaqua colis: nihilominus apertiſſime aſſeruit *Galenus* puriſſimam ab omni ſorde haberi aquam ſtillatione magis, quam alio quovis modo, ſtillatione enim perfecte ſeparatur elementum ab alio; alia *Galeni* verba propria adducere poſſem quæ idem referunt ea, tamen omitto brevitatis gratia, cum liceat omnibus legere ea; quibus aſſenſit *Avicenna, lib.* 8. *Fen.* 2. *Doctr:* 2: *cap.* 16. *de Diſpoſitionibus* aquarum, ubi ait ſublimatio præterea & diſtillatio aquas rectificat malas; rurſus vero *Galenus, Comment.*4.in *lib.* 6. *Hippocratis, de Vulgar. Morb.* ſcripſit modum refrigerandi depurandique aquam Alexandriæ & tota Ægypto uſitatum; & *Oribaſius, lib.* 5. *cap.* 1. paucis ſe expedit dicens elixari aquam ut ſegregentur partes impuræ; & *Ariſtoteles, lib.* 2. *Metheorum, cap.* 1. Recenſuit fieri potabilem aquam ſalſam ſi formetur vas cereum ſphericum non ſolidum ſed vacuum ore clauſo ac ſtipato, ita quod non poſſit ingredi mare, ponatur vero vas in mare, nam ingredietur per cereos parietes aqua digeſta ac ſubtiliſſima potabilis delectabiliſque, relinquens, quod eſt indigeſtum terreſtre ſalſum & amarum, mox repetit ex calefactione à ſole attenuatur, ſurſumque elevatur à terra humida & à mare quod eſt aquæ dulciſſimum, & affert exemplum aquæ ferventis igne, quæ per evaporationem elevatur dum vero in ſuperiori loco conſtat, ut puta capitellum cum roſtro, ut infra nuit ſequentibus, rurſus propter infrigidationem deorſum deſcendit: mox iterum addit vinum verti in aquam, & omnes humores quicunque vaporantes iterum in humidum cum conſtiterint aquæ fiunt: Idem aſſeruit *Galenus* loco ſupra citato: &

lib.

lib.2. *Simplic. Medic. Facult.* inquit cum aqua ſolvitur à calore efficitur aer mox mutatur in frigidam,& in ſenſilem aquam vertitur : his tum *Ariſtotelis* tum etiam *Galeni* habetur modus diſtillationis apertiſſimus, præterea libro ejuſdem facultatis primo, & *cap*.4. de aquæ facultate uſus eſt *Galenus* ſequentibus verbis propriis, ubi per bituminoſa ſulphuroſa nitroſa aut aluminoſa diſtillat,rurſus ex mente *Ariſtotelis* expoſuit non ſolum vapores aqueos aſcendere per venas quaſdam ad crepidinem montium inferneque inde diſtillare : & *Com*.6. in *lib*. 6. *Hipp. de Vulg. Morb.* locutus eſt, de reſinis ſponte diſtillantibus, pulcherrimum vero exemplum diſtillationis habetur ab *Hippocrate, lib. de Flatibus, pag*.147. ubi explicat fieri ſudorem in corpore ex ſanguine abundante, & accenſo qui à natura attenuatus elevatur in ſpiritum, & in aquam tranſmutatur quæ per meatus penetrans extra prorumpit in ſudorem eodem plane modo quo à ferventibus aquis in lebete vapor elevatus, ſi obſtaculum habeat ad quod impingere oportet pinguefit, ac condenſatur guttæque diſtillant : his propriis vocibus diſtillationem expreſſit *Hippocrates* : prætereo autem pleroſque alios locos *Hippocratis* atque *Galeni* quibus meminere de diſtillationibus quadam ſimilitudine occurrentibus corporibus humanis : ut ad medicamenta quæ præparantur modo Spagyrico, ut dici conſuetum eſt, à junioribus properemus : & præ cæteris locis *Galenus, lib*. 2. *de Simplic. Medic. Facult. cap*. 18. docuit pluribus modis purificare oleum, & primo in fervente ſole latioris vaſculo olei pleno depoſito, conchis in altum ſublatis, ſubinde id cum ſtrepitu deſuper conturbant : aut calidos vaſculis oleum continentibus cineres ſubjiciunt ſolarem quam fieri poſſit maxime calorem imitati : majorem enim vitant qui ipſum in qualitate alteret, prompteque fumum excitet : aut nucleos olivarum aut frumentum circumcirca apponunt : aut medicamenta quædam vaſis ipſis injiciunt : in ſumma quod aqueum eſt, exigunt atque conſumunt, reliquum autem ſervant : hoc dulce candidumque eſt, minime mordax : his videtur *Galenus* innuere oleum poſuiſſe in vaſculum veluti bociam aut cucurbitam vitream quam in furnellum ponunt ſuper cineres ſtratos, & ignem ſubaccendunt lenem imitantes ſolarem calorem abſq;
fumo,

fumo, & pro conchis quas in altum afferri inquit ratio perſuadet intellexiſſe obſtaculum in ſummitate cucurbitæ conjunctum, quod alembici capitellum dicitur, in quo denſatur vapor in liquorem, inde fluit deſcendendo in aliud vas ſuppoſitum quod Recipiens appellant: idcirco *Galenus, lib. 7. de Uſu Partium, cap. 13.* ait tenuis aqueuſque humor in vapores diſperſus exiguo ſpatio temporis facile in nihilum abit ac repente defluit, præſertim cum declivis meatus ſit, qui vero tenax, & pinguis longo curriculo perdurat: ibi autem animadvertatur declivis meatus id eſt roſtrum fiſtuloſum ipſius capitelli alembici: ruſus *Galenus, lib. 2. de Differ. Febr. cap. 11.* Oſtendit quo modo ſegregentur partes contrariæ, dicens ſi elixare volueris oleum aut vinum parvum aliquid terreſtre relinques reliquum, vero omne extenuatum in aerem ac in vaporem reſolveuur: præterea, *lib. de Puero Epileptico,* docuit extrahere ſuccum è ſcilla, hoc equidem modo comminuit manibus ſcillæ laminas mox eas conjicit in vas à quo extractum fuerit mel, & operculo idoneo obturat, eum pelleque extrinſecus circumvolvit, & ſoli meridiem verſus collocat per quadraginta dies tempore caniculæ, quibus elapſis reperietur ſcilla ceu elixa, ex qua ſuccus ſenſim defluxus erit ad fundum vaſis quem melle concinnare jubet, demum hujus cochleare exhiberi ſingulis diebus patientibus morbum comitialem, veruntamen pueris minus, adultis vero majus; hæc ſi animadvertatur præparatio ſucci ſcillæ eſt, propria diſtillatio ipſius ſucci qui guttatim à ſcilla defluxit vi caloris ſolaris expreſſus, & ſegregatus à craſſioribus partibus; verum ſolaris caloris vice ars intenta proſequi naturæ veſtigia didicit uti igne materiali; cujus exemplum depromitur à *Ga. l. 7. de Simpl. Medic. Facult.* ubi ſupra cedream dum igni ferveſcens coquitur ſuſpendit lanas pro obſtaculo quo concreſcit quod pinguiſſimum, & oleoſum eſt, ipſius cedreæ tunc illud expreſſione excipitur à lanis, & colligitur; eodem quoque modo fit ex pice nigra oleum quod vocatur picinum, & piſſeleon proximum in caliditate cedrino teſte *Galeno, lib. 6.* ejuſdem facultatis loco de oleis, de quibus antea ſcripſit *Dioſcorides, lib. 1. Medicinalis Materiæ*: Idem de piſſeleo prodidit *Oribaſius, lib. 12.* & *Paulus Ægineta, lib. 7, de re medica,* ait picinum

oleum

oleum ex liquida fit Pice : indè *Avicenna lib.2. Tract.2.c.539. de Pice*, inquit, oleum picis fit ut diſtilletur ejus humidum, ubi decoquitur, ut deſſiccetur, aut ſuſpendatur lana, & madefiet, ex vapore tunc exprimatur, cum tamen melius ſit ut diſtilletur n cucurbita, & alembico,hoc magis ſervatur quod ſublimatur : ex quibus patet ſeparari vi ignis quod tenue eſt à craſſo, & in halitum verti, inde in ſublime evaporat, diſpergitur, in nihilumque abit, niſi retineatur obſtaculo alicujus organi inſtrumentive diſtillatorii prout eſt, cucurbita aut flexa, aut recta, & longa, cui annectitur capitellum, aut ſuſpenditur lana quæ vapore humeſcit mox repleta exprimitur in aliud vas, etſi obſtaculum ex lana ſupra corpus liquidum picis, aut cedreæ ſuſpenſa ſupplere poteſt cucurbitam diſtillatoriam, nihilominus non adeo exacte lana ſuccedet, ut cucurbitæ obſtaculum cum pileo vitreo, vulgo dicitur boccia diſtillatoria, hæc eſt inſtrumentum denſioris ſubſtantiæ magis aptum detinere ſpiritus qui potius denſantur, & diſtillare coguntur : quamobrem *Galenus, lib. 7. de Simplic. Medic. Facultat.* loco *de Caria*, id eſt *Nuce*, inquit, ex ea inveterata tuſa, ac diutius recondita ad macerationem facile exprimitur oleum, hinc proſequitur dicere tunc ſane admodum fit per halitum evaporatorium : hæc *Galeni* verba poſtrema indicant,equidem diſtillationem cum propriis organis Chymiſtarum more ; ex prædictis igitur facile deprehendetur *Galenum* expoſuiſſe duplicem modum eliciendi oleum à Nuce : viz. uno modo cum expreſſione prælo facta ? Altero autem modo fieri per halitum evaporatorium minime dubio expreſſit : nam quæcuncunque materia in vaſe diſtillatorio poſita vi ignis incaleſcit, attenuaturque ejus humiditas in halitum, qui evaporando ſublimem locum aſcendit, ſummitatemque vaſis diſtillatorii, in quo obſtaculo denſatur halitus, ac iterum deſcendit inſtar olei aut aquæ, & colligitur ſuppoſito aliquo vaſe Recipienti.

CAP.

CAP. VII.

Inſtrumentis operationibuſque Chymicis omnibus uſos fuiſſe veteres Medicos conſtat.

QUatenus vero *Galenus* uſus ſit cucurbitis vitreis, ollis teſtaceis, furnis fornacibuſque, & aliis Chymiæ, diſtillationique ſpectantibus Inſtrumentis, depromitur ex eis quæ dixit *lib. de Cauſis Morborum, cap.* 3. viz. ſi etiam, qui flammæ circumfunditur aerem ſtipaveris, aut nimium rarefeceris, ſic quoque flammam decreſcere ac periclitari,ne penitus extinguatur inſpicies : ſtipatur autem ſi cucurbitam, qua medici utuntur, vel furnulum aut tale aliquod aliud circumponas,quod etiam continget,ſi fornacium foramina clauſeris : idipſum repetit paulo inferius dicens ſi extrinſecam flammam à communicatu circumfuſi aeris ſepares interjectu furnuli, vel cucurbitæ,vel alterius rei ſimilis ſtatim extinxeris : verum ne aliquis decipiatur hoc nomine cucurbitæ ſcire licet hoc æquivocum, quod Græci vocant ὁμονυμον ; diverſa indicans quo ſæpe uſus eſt *Galenus* quamobrem animadvertere operæ-pretium duco Verborum ſeriem *Galeni*, ut percipiamus quo ipſe pergat, & quid innuat eis, ut exempli gratia *Galenus* ipſe *lib.* 2. *de Alimentorum Facultatibus, cap.* 3. dixit, de cucurbita, cruda quidem, & inſuavis eſt ſtomachumque ledit : rurſus *lib.* 1. *de Arte Curativa ad Glauconem, cap.* 9. *de curatione Febris Tertianæ exquiſitæ,* pro cibis exhibet ex oleribus cucurbitam lactucam, &c. Idem aſſenſit *lib.* 2. ejuſdem intentionis, & nominis, *cap.* 10. *de Curatione Elephantiaſis* : his patet intelligi voluiſſe *Galenum de cucurbita eſculenta.* Alioquin autem *lib.*4. *Methodi Medendi, cap.* 7. inquit, Cucurbita eſt inſtrumentum ad violentum attractum à medicis excogitatum, quod etiam aſſerit *lib.* 14. *Meth.*

Medend. cap. 7. Cucurbita magna bis terve ſine inciſione medio ventri affixi, præterea aliis pluribus in locis docet affigere cucurbitulas cum ſcarificatione, & ſic diminutive interdum nominavit eas, utrunque tamen nomen innoteſcit eſſe inſtrumentum Chirurgicum : E diverſo poſtea ubi fuit ſermo de furnulis, & cucurbita, tunc enim intelligi voluit de cucurbita boccia diſtillatoria qua furnulo collocata diſtillatur pulpa cariæ, id eſt Nucis : præterea audite *Galenum* ipſum, *lib. de Remediis paratu facilibus, pag.* 259. ad genarum papulas ferrum candes paliuri ligno imponito acceptumque qui ex hoc defluit humorem illinito : hæc equidem eſt è ligno humoris diſtillatio : & ipſius collectio cum cucurbita : ibidem recenſuit alterum modum eliciendi oleum à tritico, ſic dicens ad menti impetigines acceptum magna copia triticum incudi impone, cui deinde applicato candentem laminam æream, &c. legenti in propatulo ſunt: ſed prædicta ſufficiant demonſtraſſe *Galenum* uſum fuiſſe diſtillatione, & organis ei pertinentibus Chymicorum more : præterea atque ſublimationem exercuiſſe explicabitur, primum vero meminiſſe oportet quæ edidit *lib.* 9. *de Simplic. Medicam. Facultat.* agens de Cadmia, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra ex qua æs generatur in altum egerente velut fuliginem quampiam aut favillam, utcunque appellare libuerit : ex his conſtat nil aliud ſane eſſe cadmiam præterquam tenuiorem eſſentiam æris, terræque metallicæ in fuliginem ignis vi ſublimatam, nil enim differt dicere in altum, & ſublimem locum elevatam, ut recenſuit *Galenus* ipſe *in Licum, cap.* 5. Idem jam prodidit *Dioſcorides, lib.* 5. *de Medic. Mat.* gignitur Cadmia ex ære in fornacibus candente fuligine egeſta ſtatu, & lateribus cameriſque fornacum applicata : camera erat incurva nuſquam pertuſa, ſed integra; quæ egeſtam ab uſta cadmia favillam excipiebat : ſed attendite quæſo ſublimationem butiri, quam ſcripſit *lib.* 2. ſub nomine *fuliginis pro medicamentis oculorum*, hoc modo dicens ; butirum in lucernam ingeſtum accenditur fictilique operculato quod ſuperne in ſiphunculum deſinat, & ſub pedibus cuniculos olibani modo habeat, dum vero crematur elevatur fumus fuligone dicatur, quæ coacervatur in ſublimiori loco, & adhæret ſummitati ac lateribus ipſius operculi,

culi, quæ deinceps penna deraditur, & ad uſum medicinæ ſervatur: ſic æque egit *lib*. 1. loco de fuligine picis liquidæ, quemadmodum, & mirrhæ atque ex thure, ac ex ſtyrace: poſt modum de his omnibus ſingulatim, & fuſe tractavit *Galenus lib*. 7. *de Facult. Simplic. Medic*. ſequens *Dioſcoridis* ordinem, inquit, fieri fuliginem uſtione thuris, aut terebinthinæ, aut mirrhæ, aut ſtyracis, aut picis liquidæ, aut cedreæ: mos fuit antiquus colligere fuligines: Priſci enim ante Tiporum inventum in uſum habebant conſtruere encauſtrum ſcriptorium cum fuligine pictoria, quod ex vitrariis officinis tunc colligi ſolebat, aut e reſina, quod vulgo dicitur fumus raſæ: iſtæ autem fuligines à *Dioſcoride*, & à *Galeno* deſcriptæ nonne ſunt procul dubio Recentiorum ſublimationes: fit enim quælibet ſublimatio, quando ſpiritus ex ignis calefactione reſolvitur in vaporem, & fumum, qui poſtea detinetur in cacumine vaſis, & percuſſus frigiditate capitelli condenſatur, ita ut recolligi poſſit: alioquin vero contingit ſi vice capitelli adhibeatur operculum planum in medio perforatum, ita quod non retineatur fumus fuligone, quæ coacervari poſſit, evaneſcit autem vapor, & in auram abit per foramen operculi, tunc enim reſidet corpus uſtum, prout legitur in *Dioſcoridem*, *lib*. 1. *de Medic. Mater. cap. de Hebeno*, ubi dixit, uritur Hebenus in fictili novo donec in carbones redigatur, & lavatur plumbi modo: idem habemus in *Galenum*, *lib*. 4. *de Compoſit. Pharmac. ſec. loc. cap*. 5. ubi prodidit modum urendi lapidem phrigiam in ollulam novam conjectum, quæ operculo perforato in vertice, vel in alias plures partes, ut fuliginoſæ exhalationes efferantur munita ac luto forinſecus circum lita ſit, mox jubet in butiro extingui lapidem uſtum: ſic rurſus lapidis uſti fragmenta in ollulam conjecta urere prunis candefactis, & cum igniti fuerint lapides, & nulla amplius fuligo efferatur, tunc eximit, & vino falerno extinguit: & iterum tertia vice excandefacit, & in melle extinguit: demum hoc approbat inter remedia ocularia: hac igitur præparatione, quæ igne urendo fit, uſi ſæpe ſunt veteres, ut exquiſita, & majoris efficaciæ eſſent ipſa remedia: etſi eandem præparationem uſurpant juniores ſub nomine autem calcinationis, nil tamen in re differunt: quam æque referunt nomina licet ſtupidis videantur

antur voces diverſæ : hæc equidem operatio tota Chymica eſt : verum ulterius progrediamur, nam *lib. 6. de Compoſit. Pharmac. ſecundum locos*, ex *Æſclepiadi*, ſcripſit *Galenus* modum urendi hirundines, dicens, pullos ipſos ſale conſperſos una cum pennis in fictile conjicimus, obturatumque prunis imponimus, & *lib.* 4. *de Compoſitione Medicamentorum per genera*, *cap.* 1. diſcurrens de præparatione Metallorum, ait, incipiam à metallicis ; quibus etiam terræ adnumerantur, memineritis quod combuſtis, elotiſque mordicatio edomatur : ibidem tractat *de Ærugine combuſta*, *de Vitro combuſto*, *de Buccinorum*, teſtis Concrematis, Pupurarum, ac Oſtreorum, de Chalcity, & plumbo uſtis, de Oſſibus combuſtis, de Cornu Cervi, & Capræ uſtis, & Lotis, de Cancris fluvialibus combuſtis, quorum cinerem cum cerato imponito ulceribus Cancroſis, ait, conſtat equidem quodcunque uritur in cinerem verti, proinde *Galenus lib.* 9. *de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, inquit, Cinis uſtorum corporum reliquiæ ſunt ſive Lapidea, ſive Arborum animaliumve partes, Idcirco *lib.* 2. *de Differentiis Febrium*, *capit.* 11. reliquiæ quæ ſuperſunt ex lignis combuſtis Cineres appellantur : Idipſum repetit *lib.* 8. *de Simplicium Medicament. Facultat.* ubi proſequitur aſſerere calcem eſſe cineris quandam ſpeciem : ex cinere, & aqua, fit lixivium, teſte *Galeno*, *lib.* 4. & 9. ejuſdem *Facultat. Simplic. Medicament.* de quo tractavit deinde *lib.* 2. *de Arte Curativa, ad Glauconem*, *capit.* 3. *de Ædemate*, quatenus convenit lixivium diſtillatum, quod à Græcis coma ſtacte nominatur Στακτὴ, enim prope Græcos dicitur ſtilla, quæ guttatim fluxit licet per linguam filtri, aut lanæ, quemadmodum & per organum diſtillatorium fieri poſſit : quamobrem *Dioſcorides* Σταλακτίκον, appellavit chalcanthon primam atramenti ſutorii differentiam, nam præ humiditate minerali ſtillat in antro inſtar lachrymæ ſive guttæ, & in ſtiriam concreſcit, prout ſuperius ſatis expoſitum fuit, rurſus *Gal. lib.* 11. ejuſdem *Fac.* approbat cinerem cochlearum cum gallis, adverſus dyſenteriam: eadem leguntur in *Oribaſium*, *lib.* 15. præterea vero prodidit de lana combuſta, & de ungula caprina uſta, nec non de ungula aſinina combuſta ; ibidem dixit ſal uritur

fictili,

fictili diligenter operto ne exiliat conditoque prunis donec igni candeſcat: multa ac varia proponit medicamenta *Ætius Tetrabili* 1. *Serm.* 2. quæ præparat calcinatione & in cineres reductione quibus calcinatis uti vulgo ſolebant: & *Paulus Ægineta, lib.* 7. ſcripſit concremari hydrargirum, quod eſt argentum vivum & in cinerem verti, mox aliis mixtum & potu aſſumptum colicis & iliacis præſtare, quem ſecuti ſunt *Joannes de Vigo,* & *Nicolaus Maſſa,* & alii innumeri medici Clariſſimi, qui in diverſa præparatione argenti vivi inſudarunt, aut calcinando præcipitando, aut ſublimando, aut in ſalem, aquam, & oleum reducendo eum: ſed revertamus ad *Galen. libro de Therica,* ad *Piſonem,* ubi aſſeruit cinerem ſpongiæ combuſtæ fluxiones ſanguinis cohibere: & *lib.* 1. *de Antidotis, cap.* 15. *tract. de Fuſione,* & uſtione chalcitidis in ollam ignitis carbonibus ut culibet legere licet, chalcitis enim in primis liqueſcit igni, id eſt funditur quod eſt proprium alchymiæ munus, quo utebatur *Galenus*: rurſus vero, *libro de Theriaca,* docuit comburere viperas ac ex earum cinere conficere ſalem, qui dicitur theriacalis, fiunt atque trociſci, paſtillive ex viperis, & ſi vipera eſt venenatiſſima beſtia, nihilominus rite præparata, habetur pro theriacæ baſi alexipharmaco univerſali: immo *lib.* 11. *de Simplic. Medic. Facult.* inquit viperarum carnes nutriunt & facultatem habent medicamenti, & condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo ſale, anetho, porro, & aqua: in primis tamen præcidere opus eſt capita & caudas earum, inde reliquum corpus exemptis inteſtinis pelleque detracta aqua per'ues in ollam conjicies, &c. ſic docuit *Galenus, lib.* 1. *de Antidotis,* ſuperiorum auctoritate ductus, quos ſæpe citavit ut *Aſclepiadem, Mithridatem* Regem *Ponti, Andromachum* cretenſem Imperatorum Romæ medicum & theriacæ inventorem, *Menecratem, Damocratem* & alios innumeros: verum præter viperas nonne pluribus veſcimur piſcibus, qui nobis cibi ſunt lauti, dum tamen optime præparentur ſegregenturque ab eis exitiales ſpinæ, quibus armati ſunt ut puta *Draconem* marinum, qui piſcis eſt araneus dictus hic in dorſo veneficam habet ſpinam: præterea Paſtinaca marina, & Torpedo marina hæc in cauda pernitioſam hujuſcemodi habent ſpinam, Scorpius autem nec non Scorpena congeri ac

æque

æque marini piſces poſt aures tenent binas praviſſimas ſpinas, quibus tamen abjectis mundantur ſquammis pelle & inteſtinis eluuntur coquuntur & condiuntur, ceu alii piſces tandem ſuaviter ac tuto eduntur: Negotium itaque totum conſiſtit in præparatione, quæ non modo medicamentis, verum etiam cibariis neceſſario adhibenda eſt: Etenim medicamenta educuntur non modo à familia animalium, vegetabilumque verum atque mineralium, eadem igitur ratione & beneficio metalla, cunctaque foſſilia ad eam mediocritatis naturam reduci poſſunt, utile ab inutili ſeligendo, venenum à mumia ſalutari, nucleum & medullam à corticibus ita quod amplius adverſa non ſint naturæ humanæ ſed ei omnino ſubveniant, & auxilium ei præbeant, ac ceu remedia apta morbos quanquam deploratiſſimos debellare poſſint: his affixus fuit *Galenus* nempe elicere balſamum fixum à mineralibus ſpirituſque potentiſſimos in eis concluſos qui corruptioni magis reſiſtunt: prout fuſe atteſtatus eſt, *libro de Theriaca*, ad *Piſonem*, *cap*. 16. dicens multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur, cui alludit *Meſues*, aſſerens Chymicos manifeſtare occulta, & in apertum latitantes vires trahere, rurſus vero *Galenus* ibidem proſequitur. Idem etiam quædam ad eos quos volumus uſus accomodata nobis parat: Aurum enim igne probamus, & adulteratum igne deprehenditur quodque accurate eſt igne purgatum id eſſe probum videtur: ferrum quoque igne candens molleſcit & flexum à nobis ad multos vitæ uſus aptum redditur: nonne etiam plurima eorum, quibus veſcimur, &c. & proſequitur *Galenus* de præparatione panis, vini, carnium & aliorum in univerſali innuens cibaria innoxia non eſſe abſque præparatione, quemadmodum, & medicamenta præſertim metallica ea enim quamvis acerrima, & noſtris corporibus inimica, domita tamen ignis vi ad curationem fiunt utilia: hoc autem diſcurſu *Galenus* definit in Chalcity Atramento metallico à quo oritur ſutorium; ſed quid dicam de induſtriis mulierculis, quæ parat ægrotantibus contuſa ex carnibus, colaturas, gelatina, & conſumata, liquoreſque reſtaurativos ſtillatitios aut prælo expreſſos & alia hujuſcemodi extracta, ſegregando tenuiora à craſſioribus & laudabiliora, quæ de magis ægrotis condu-

cunt;

cunt; idem de medicamentis agendum conſulit *Galenus* loco ſupracitato; præterea, *lib.*1. *de Antidotis, cap.* 2. plane monſtrat exercuiſſe metallica medicamenta; rurſus, *lib.* 9. *de Simpl. Medic. Facult.* ubi ipſe propriis manibus præparaſſe ſcoriam ferri pro medicamento aſſeruit; ibidem quoque prodidit differentias terræ eſſe lapidem, ſaxa & gemmas interea; inde terram quæ colitur & corpus metallicum prout æs, ſtamnum, plumbum, aurum, & argentum, hæc fundi poſſunt, nam igni admota liqueſcunt, conſtant enim aqua magis quam terra: Inde addit ex qualibet terra vel arena non colligitur argentum, aut aurum, aut æs, aut ferrum, aut ſtamnum, &c. ibidem recenſuit de fornacibus ac ſumptibus in eis inſtruendis, quemadmodum eruditiſſimus experimentiſque ductus memoriæ prodidit alchymicam diſciplinam laboraſſe, ut verbis Recentiorum peculiaribus utar: eandem vero diſciplinam coluit methodicus ille *Hippocrates* medicinæ Princeps & Oraculum ſi bene advertimus, *lib.*1. *de Dieta pag.* 158. præſtantiorem ſcripſit Auri præparationem, que fieri poſſit ut aptum ſit tueri vitam noſtram ſic dicens Aurum operantes tundunt, lavant, igne molli liquant, forti autem non conflatur & ubi elaboraverunt utuntur ad omni: ibi paucis equidem & ſtrictim jus jurandum ſuum obſervans auri potabilis modum aſſignat *Hippocrates* ipſe, nec non ignis gradus in opere: quem ignis ordinem magni æſtimavit *Galenus*, ut pluribus aſſeruit in locis præcipue in *Licum*, *ca.* 5. inquit atque ignem ex paleis accenſum quo in primis uti ſolent ii, qui aurum faciunt ab eo, qui ex alia materia excitatur nihil diverſum exiſtimarit: Ignis non differt ab igni niſi majore vi ac minore: infirmiſſimus, qui ex paleis eſt, quare ad flandum aurum accommodatum eſt; quod abſumatur ac diluat ſi validiorem flammam ſentiat, &c. prædicta *Hippocratis* & *Galeni* verba dubio procul arguunt alchymiam non puduiſſe eos quamvis ſub voce non alchymiæ ſed præparationis ei operam impenderint, nimirum *Ramundius Lullius*, hanc artem *Hippocrati* notam fuiſſe cenſuit, præterea *Jacobus Antonius, Cortuſus Patricius patavinus de medica materia* optime meritus fuit, in hac ſententia non modo *Hippocratem* ſed etiam *Platonem*, *Ariſtotelem* & *Galenum* noviſſe quintam eſſentiam hæc autem fieri nequit præterquam, alchymiæ, auxilio

auxilio de qua *Galenus* edidit volumen titulo de ramopomi congelati, quod arte fecit ne ab omnibus intelligeretur niſi à dilectis filiis artis: hujus teſtimonium habetur ex libro ſupplementi chronicarum fratris *Jacobi Philippi Bergomenſis* Religionis heremitarum *Divi Auguſtini* in quo legitur floruiſſe Romæ *Galenum* medicum celeberrimum anno Salutis Domini noſtri Jeſu Chriſti 147. *Olimp.* 229. tempore *Antonini* cognomento *Pii* Romanorum Imperatoris poſt *Adriani* Imperium: ac tempore *Pii* Papæ: & tradunt Græci ediſiſſe *Galenum* ad centum quinquaginta volumina, quæ in eiſdem chronicis recenſentur, etſi eorum multa deſiderantur: alii equidem variis vocibus non adeo vulgaribus uſi ſunt, nil tamen refert ſi linguis videantur diſſonis, re autem & uno ſenſu omnes ſapientes eandem ſignant rem; quam facile unuſquiſque deprehendere poterit, ſi rei eſſentiam exitumque perpenderit, nil enim differt dicere more *Galeni* præparetur pharmacum, aut idem nominare voce alchymica cum omnia terminentur eodem fine præparationis nec diſſentiunt effectu præterquam voce alchymiæ, quæ tantum indicat medicinæ præparationem: ſi vero fatuus aliquis objiceret dicens *Galenum* non fuiſſe locutum de præparatione pharmacorum cum diſtillatione, qua ſæpe ab ſolvitur alchymia: reſpondetur ſe ipſum hallucinari, & ideo delegari ad ea, quæ ſupra demonſtravimus ex mente *Galeni*: veruntamen illum animadvertere velim, ne legendo alterum pro altero aſpiciat, neq; literaliter percurrat oculis, ſed inquirat ſenſum verborum *Galeni* ut abſtruſiores altioreſque diſciplinæ partes percipiat: unum ſaltem exemplum præ aliis in mentem revocare velim cæteraque jam dicta omitto, ne prolixus videar exponere quæ conſtant: *Galenus, lib.9. de Fac. Simpl. Medic.* apertiſſime protulit, quæ ſequuntur de Caria id eſt nuce: Quamobrem oleum ex eo ſcilicet fructu inveterato exprimere liceat, hic definit cum puncto, poſt autem pauſam rurſus proſequitur ibidem ſic. Tunc ſane admodum fit per halitum evaporatorium, deinceps accedit referre facultates ipſius olei: hac igitur ſermonis diviſione, ac verborum diverſitate deprehenditur palam conſtituiſſe duplicem modum eliciendi oleum à nuce: Primo modo fieri ait via expreſſionis veluti cum prælo: ſecundo autem modo fit cum organo

no diſtillatorio, in quo ignis vi excalefacta ſubſtantia nucis attenuatur in halitum,qui elevatur ad culmen organi ac vti evaporatorium diſpergeretur,& in nihilum abiret niſi clauſum retineretur inſtrumento artis in quo denſatur in oleum, quod inde diſtillat,& fluit in aliud vas ſuppoſitum in quo colligitur oleum ut intelligi voluit *Galenus* ubi dixit tunc ſane, &c. evenit enim oleum redacta materia nucis in halitum evaporantem ad verticem,id eſt pileum vaſis in quo clauſo ceu obſtaculo impulſus halitus à frigido denſatur in oleum alioquin recluſo patefactoque vertice diſpergeretur halitus, qui ad ſummitatem evaporans abſque retinaculo evaneſceret, & in aurum abiret & non fieret oleum uti recenſuit *Galenus*, verum admirari eſt brevitatem ſermonis ipſius *Galeni* in hoc diſcurſu, quare noluit more vulgarium exprimere verbum diſtillationis neque alembici ne in vulgi ſermonem transferretur ſolerter equidem obtegit vulgo ea,quæ filiis doctrinæ aperuit ut cuncti conſuevere Philoſophi : eadem ratione dicendum de calcinatione de qua egit *Galenus* ſub nomine combuſtionis ubi aliquid comburere voluit in fornace ut in cinerem vel in calcem verteretur, quod ignis vi extrema fit : nihil tamen differt effectu ſi quodcunque eodem modo comburitur à recentioribus alchymiſtis appelletur vulgari, & conſueto ſermone incinerari aut calcinari, aut reverberari, aut fulminari ; id eſt comburi in fornace qua ignis reverberat & fulminat,quod comburitur donec in cinerem vel calcem penitus vertatur, hoc etiam circa fornacem fieret ſi parvum eſſet corpus urendum,nam foculare coquinæ aut prunis ardentibus quovis modo uratur : his omnibus operatus eſt *Galenus* ubi expoſcebat occaſio : nil ergo differunt cum terminentur uno eodemque fine : Idem exiſtimandum puto de ſublimatione, quam ſupra demonſtravimus exercuiſſe *Galenum*, quod adeo patet ut dementiæ proximum ſit repetere jam dicta: ex quibꝰ ratum certumve habemus, quod medici methodici ex præſcripto artis medicæ & ex phyſica pronunciant ipſimet adhærent ſpagyrici quamvis parabolice: Idcirco *Bernardus, Tomitanus. lib. 2. de Morbo Gallico.* aſſeruit medicamenta ſublimata in uſu fuiſſe per omnia tempora:

CAP. VIII.

De ratione modoque ignium.

RElìquum eſt diſſerere de Igne ceu præcipuo Medicinæ inſtrumento, quo nullum habilius reperitur, eoque verſatur medicina ac perficitur in opere præparationis medicamentorum: etſi quandoque præparantur medicamenta calore ſolis,ut memoriæ prodidit *Galenus*, *lib*. 2. *de Facult*. *Simplic*, *Medic*. *cap*. 18. ubi purificat oleum in fervente ſole: rurſus *lib*. *de pueto Epileptico*, elicit ſuccum è ſcilla calore ſolis tempore caniculæ: cujus vicem gerit Ars naturæ æmula, nobis enim ſuppeditat multiplicem modum excitandi calorem citra ſolem, ac citra ignem materialem. Ut puta ventre equi, id eſt, fimo calido, aut vindemia, aut calce horum quilibet appellatur ignis ſapientum, ut apud multos egregios ſcriptores legimus, veruntamen aliud eſſe calorem, & aliud eſſe ignem, neque eos confundere licet: idcirco veteribus aſſenſit præ aliis *Joannes de Rupeſciſſa lib*. *de quinta Eſſentia*, *cap*. 7. ubi hujuſcemodi calorem proponit operari inſtar ignis, idcirco appellavit eum ignem ſine igne: his vero deficientibus ſupplet ignis, qui ab arte ſuggeritur, ea enim Naturæ deficienti opitulatur; varius tamen fit ignis, prout varia eſt operatio præparationis medicamentorum cum non differat ignis ab igne præterquam majore vi aut minore auctore, *Galeno lib*. *adverſus Lycum*, *cap*. 5. ubi docuit fieri ignem per gradus plures: Ignis enim interdum fit igne validior, interdum quoque fit adeo lenis, ut vix percipiatur, quem *Hippocrates lib* 1. *de Dieta*, appellavit *Mollem*: inde *Galenus* ejus ſequax dixit loco ut ſupra infirmiſſimum eſſe ignem ex paleis cujus oppoſitum conſequitur fortem fieri ignem ex carbonibus, & lignis ac eo magis & minus juxta majorem vel minorem quantitatem, & duriciem lignorum, etſi ex aliis variis rebus fieri poſſit: quamobrem ignibus variis admovendis maxima requiritur induſtria, nam difficile menſurari poteſt ignis, quin

errare

errare contingat, niſi quis uſus, & detritus ſit quare plurimum facere in medicina videtur ratio ignium, quæ tali ſymmetria obſervatur, qualis erit materia præparanda: conſuetum eſt autem ut plurimum fieri ignem ex carbonibus, aut lignis, aut mollibus, aut duris, ut magis vel minus perduret ignis: quorum viridia, & humida improbantur præcipue à *Galeno, lib. de Marcore, cap.* 3. ait enim è lignis humidis flamma obruitur ac fere extinguitur fumoſave turbida, & caliginoſa fit exigua, & imbecillis: præterea ex pravis carbonibus etiam excitatur fumus non modo abominoſus cum etiam periculoſus, idcirco execratur à *Galeno, lib. de Utilitate Reſpirationis, cap.* 4. Idem eſt deteſtatus, *lib.* 7. *de Uſu Partium, cap.* 8. ubi aſſerit, quod ex malo carbonum odore, & fumo extinguuntur, & pereunt homines: præterea inficiuntur medicamenta ac deturpantur, & ideo *lib.* 1, *de Compoſit. Medicament. per gener. cap.* 5. admonuit in coctione medicamentorum ne moliamur ligna humida, neque carbones peruri incipientes, nam fumus facile nigredinem conciliat: mox *lib.* 6. *de Compoſit. Pharmac. ſecund. loc.* utebatur cacabo igne molli, & non fumante, nam fumi nulla eſt utilitas, quare evitandus eſt fumus quantum ſit poſſibile, rurſus idem repetit *cap.* 12. ejuſdem libri, ut penitus fumida evitemus: idipſum hortatur nos animadvertere *lib.* 1. *de Antidotis, cap.* 8. quo docuit paſtillos ex viperis confici, inquit, in ollam conjici corpus mundum, & aquam puram affundere, & ſubjicere ignitos carbones, aut arida ligna, quæ fumi expertia vocantur, vel quod erit etiam melius vitium ſarmenta itaque decoques: ſed revertamus ad quintum caput *lib.* 1. *de Compoſit. Medicament. per gen.* in calce fere ſic proſequitur, peruſtis igitur antea carbonibus cum exacte ardent tunc coctionem auſpicare, quod ſi illam per hos abſolvi, non licuerit in alio foco ſimili modo carbonibus præparatis cacabum ſuperponito: inde *cap.* 12. ait, hujuſcemodi nigreſcere cum largius coctum fuerit præſertim lignis: his equidem deprehendere poſſumus ignem è carbonibus potius arridere *Galeno*, quam è lignis: inæqualis enim eſt lignorum ignis, nam ſua tarditate conſumit, aut nimia celeritate urit, & abſumit, ac fumo quem fere ſemper emittit magnum vitiat decoctiones, odoreque malo inficit aquas ſtillati-

tias, & omnes præparationes corrumpit ejus inæqualitas : è diverſo autem carbonum ignis eſt clarus, & fumi expers, aut vix percipitur verum æqualis habetur, nam indeſinendo ardendo æqualis perdurat, ita ne invaleſcat, neque imbecillior deficiat : ignis igitur è carbonibus æqualis ſuccedit, quo fiunt omnia odoratiora, eoque medicamentorum præparatio melior evenit ; quapropter in diſtillationibus, & in arte Pharmacopolarum in majori uſu, & frequentiori habentur carbones quam ligna : teſte *Galeno lib.* 11. *de Simplic. Medic. Facult.* tractans *de Ovis*, præ aliis ait, porro in aceto coctum ovum, ſi edatur fluxiones ventris, deſiccat ibidem docuit coquere ovum in igne modico, fumique experte qualis eſt qui ex prunis conſtat, prunæ autem ſunt carbones ardentes, ut ſæpe expoſuit *Galenus* ipſe præſertim *lib. de Antidotis* ; ubi docuit comburere chalcitim ignitis carbonibus ; & *lib.* 3. *de Compoſit. Medic. per gen. cap.* 5. palam eſt ignem fovere prunis : & *lib.* 7. ejuſdem *Facultatis, cap.* 12. *de Acopis ex Æſclepiade*, incumbit coquere medicamenta ſuper prunas : ex quibus conſpicuum eſt quam pueriliter delirent, qui corbonariam medicinam appellarunt Spagyricam deridendo, neſcientes quid dicant, ſua autem peccant culpa, nam ipſi repugnant *Galeno*, qui carbonum ignem elexit potius quam alterius generis cujus diverſis gradibus eſt uſus ratione materiæ elaborandæ, quædam enim ignem expoſcit acrem, & vehementem aliaque vehementiſſimum, quædam vero mediocrem, quædam etiam ignem valde remiſſum, ita ut quatuor conſtituantur diſcrimina gradus ignis juxta quatuor complexiones, aut qualitates, ut aſſeruit *Avicennas* : tum diverſitate furni, cum etiam diverſitate vaſorum, & materiæ præparandæ, & carbonum quantitate : vetuntamen primus gradus ignis eſt lenis, qualis percipitur ex Balneo tactu tolerabilis, & mitis hujuſcemodi ignis normam prodidit *Galenus lib.* 4. *de tuenda Sanitate, cap.* 8. *de Acopis*, ubi docuit coquere olea in duplici vaſe, hoc fit cum in lebete aqua ſit calida inferitur exiguum vaſculum, in quod fundi oleum debet ; quare ait coques in duplici vaſe commodius, aut certe igni lento qualis prunarum eſt, quæ tamen nec ipſæ multæ eſſe debent : Idem retulit modum balnei nomine duplicis vaſis, *cap.* 5. & 8.

lib.

ib. 3. *de Compoſit. Medicament. per gener.* verum *lib.* 7. ejuſdem nominis, *cap.* 14. in calce fere dixit ad triginta dies duplici vaſe ſuper prunas duas, vel tres fervere unguentum permittendum eſt, deinde *lib.* 5. *de Compoſit. Pharmac. ſecund. loc. cap.* 9. deſcripſit modum calefaciendi oleum in duplici vaſe, ſic dicens, imponatur autem vaſculum in quo calefit lentiſcinum, in aliud majus vas, quod ſatis aquæ calidæ complectatur: idipſum aſſeruit *lib.* 6. & 7. ejuſdem *Facultatis*, & *lib.* 1. *cap.* 2. *de defluvio capillorum*, jam dixerat ladanum vero in duplo vaſe liquefacito, interdum quoque dixit in diplomate pro duplice vaſe, Δίπλωμα enim vox Græca indicat duplex vas, quod recentiores vocant Balnea Mariæ, & à quibuſdam balneum maris dicitur: quamobrem loquendi modus ipſius *Galeni* differre videtur à junioribus, cum tamen re concordes conſtituant omnes unam ac eandem operationem balnei pro primo gradu ignis, qui tamen intendi, ac remitti poteſt, atque in quatuor gradus diſtingui, quemadmodum evenire cenſeo de aliis tribus infraſcribendis à quibus ut me expediam ſecundum gradum aggrediar, qui cinerum ignis dicitur, lenis eſt, ſed intenſior primo, hic equidem magis validus eſt aliquantulum, etſi adhuc ferendus: hujus exemplum habemus à *Galen. lib.* 4. *de Compoſ. Medic. per gener. cap.* 13. ita dicente omnia in vas æreum conjicito, ſuper cinerem molliuſculum coquito, movens donec &c. mox *cap.* 14. diſcurrens de Emplaſtris, deſcriptis ab *Hera*, ait, leni igne coquito donec infervefcere incipiat: hujuſcemodi igne ait, ſcillam cinere obruito velut cucurbitam, cumque mollis fiat exprimito, deinde ad ſuccum oleo, &c. & 6. *de Compoſit. Pharmac. ſecund. loc.* docuit conficere ſapam ex muſto decocto, donec tertium ſuperſit, vel uſque ad perfectam compagem melleam, tunc Græci appellant ἕψημα, & 1. *de Compoſit. Medicament. per gener. cap.* 12. ſcripſit modum albificandi ceram: inde *lib.* 7. *de Compoſit. Pharmac. ſecund. loc.* tradidit exemplum conficiendi Diacodion medicamentum, ex mente *Critonis, Heræ, Andromachi, Damocratis, Sorani*, & *Themiſonis*, qui primus compoſuit hoc pharmacum ad tuſſim humidam, dolorem thoracis arteriæ, & gulæ fluxum tenuem, & vigilias, & diſtillationem catharri, hanc autem confectionem

parabant

parabant veteres ex ſucco colo expreſſo è capitibus papaveris præmaceratis biduo in aqua, & decoctis cui addebant ad mediet atem mellis, aut ſapæ, aut alterius juxta eorum intentionem, ut eſt legere in *Galenum*, ac iterum coquebant leni igne uſque ad conſiſtentiam mellis, inde refrigeratam confectionem ſervabant vaſe vitreo, ut ſonant *Damocratis* carmina: Inde Poſteriores ceperunt parare pharmacum ex prædicto ſucco cum penidiis loco mellis, vel ſapæ, & alii poſtea cum ſaccharo in forma ſolida, quod appellant Diacodion in tabulis, teſte *Meſue lib. 3. de Eclegmatis*: vetuſtiores equidem eam copiam ſacchari, neque id in tanto uſu habuere, nos autem, hoc ſeculo adeo vulgatum in dies fruimur ſaccharum,ut in cibis quoque uſitemur eo: hac commoditate ductus aromatarius quidam paucis abhinc annis ſuccos omnes condiebat ſaccharo ad formam ſolidam, ut Diacodion in rotulis, & abs re ſibi arrogabat alienum pharmacum, hoc ceu novum propriumque ipſius inventum, quod dedecore in vulgus proferebat, ſub nomine ficto ſirupi ſolidi non animadvertens ſirupum eſſe vocem Arabicam, quæ indicat potionem, præterea, ut uberrimum queſtum adipiſceretur hac novitate ſeduxit medicos quoſdam ei fautores ipſi enim ſimularunt vanum pharmacopolæ placitum neſcientes, quantum veritate repugnarent, necnon *Galeno* aliorumque veterum ſententiæ cujus immemores aſſimilantur, prout in Evangelio cecus, qui cecum ducit, ambo in foveam cadunt, ſe ipſos accuſantes inopis atque infelicis ingenii eſſe ita libere fateor: nam *Galeni* ſententia penitus delet pharmacopolæ decretum: cum vetus fuerit mos extrahere ſuccos, atque condenſare eos: quemadmodum legitur in *Galenum*, *lib. de Virtute Centaurea*, *cap.* 3. ubi docuit modum extrahendi ſuccum ab ea, quem igne molli coquit donec condenſetur; extrahitur atque ſaccharum decoctione arundinum ſuarum, & depuratum condenſant artifices, & in metæ formam redigunt, verum quid aliud eſt lycium præterquam ſuccus decoctione ramorum radicumque pixacanthæ extractus, & condenſatus, idem fit de Hypociſtide, & de Acacia, Aloe, Meconio, & Opio: præterea habemus condita eſculenta diverſa ex ſuccis cum ſaccharo condenſatis ad formam ſolidam, ut Diacidonium: & hujuſcemodi

modi alia plurima ſunt, quorum vetus eſt mos: his exemplis omnium extracta faciunt Alchymiſtæ noſtri ſæculi, ex quibus facile deprehendere poſſumus eſſe unam ac eandem artem, & veritatem Methodici, & Spagyrici; idemque aſſenſit *Petrus Vegeus*, Sereniſſimi Ducis Sabaudiæ Medicus celeberrimus, qui librum edidit, cujus titulus eſt *Pax Methodicorum cum Spagyricis*: & enim prædicta exequuntur ignis gradibus, quorum primum atq; ſecundum expoſuimus, quibus ſubſequitur tertius, hic major eſt cum ferri non poſſit abſque dolore locatur in arena: Veruntamen quilibet gradus moderari ac commenſurari poteſt, tum remittendo minuendoque ignem, cum etiam quandoque augendo ita, ut principium unius proximetur fini alterius, ut ſæpe exemplum egit *Galenus* in Stillationibus, Sublimationibus, Decoctionibus, Digeſtionibus, Infuſionibus, & Macerationibus, tot in locis demonſtratis, nam primo levioribus, & paucis prunis fit ignis remiſſus, & lenis. Demum vero fortioribus, & majori copia intenditur, & de his diſerte locutus eſt *Galenus*, *lib.* 4. *de Tuenda Sanitate*, *cap.* 8. *de Acopis*, ubi contundit ſemina mox ea infundit in oleo quo diu macerat, inde percolat humidum linteo, & ait coques in duplici vaſe commodius: aut certe igni lento qualis prunarum eſt, quæ tamen nec ipſæ multæ eſſe debent. Quartus poſtremuſque gradus ſequitur aliorum intenſiſſimus, eſt enim ignis nudus ſive flamma nuda abſque ullo interpoſito, neque balnei, neque cineris, neque arenæ cum deſtructione conjunctus, qui conſumit, & in cinerem vertit; hoc autem igne luculento, & flagrante utuntur reverberantes fornacarii: prætereа follibus fabrorum vi motus concitatur ignis vehementiſſimus, cujus celeritate, & penetratione liqueſcunt, metalla, à parvo enim igni non liqueſcunt, etſi à vehementi abſque follibus fieri poſſit cum detrimento tamen eveniet, magna enim pars metallorum exuritur prius quam liqueſcant, de follibus locutus eſt *Galenus lib.* 6. *de Uſu Partium*, *cap.* 15. Ubi diſcurrit quomodo folles attrahant aerem, & quomodo elichniorum flamma attrahat oleum, ibidem tractat *de Lampade*, & *Lucerna*, ſic etiam in uſu eſt candela, ideirco ex prænarratis ſatis conſpicuum habemus *Galenum* uſum fuiſſe omnibus operibus Alchymicis pro medica-

medicamentorum præparatione, nam Alchymia Spagyricave ars propria ſuppeditat medicamenta præparatá; & magis tuta *Hippocraticæ*, & *Galenicæ* Medicinæ, eique maximam refluit utilitatem præparationis Chymicæ ars: imo abſque ea concideret medicina, hinc neceſſitate præparationis medicinæ ducti ſummopere commendarunt eam *Hippocrates*, & *Galenus*, & alii innumeri Clariſſimi Viri, licet nomine præparationis cujus munus proprium eſt Alchymiæ, quam ignari cenſores ignominia vice præmii laniare incumbunt, ô ingratum pecus, qui vobis ſunt mores, non æqui mehercle, cum excluſos exiſtere videam vos à *Galenica* methodicaque ſecta, abſunt enim à vobis quæ oſtendere ſimulatis, at ſi *Galeni* doctrinæ ectis Religioſi Diſcipuli, & in ipſam ſtricte juraſti, cur non erubeſcitis damnare artem quam *Galenus* ſummo decore apertiſſime profeſſus fuit: eandemque coluerunt Arabes, ut ſcripta invaluerunt *Avicennæ*, *Serapionis*, *Meſues*, & *Albuchaſis*, & aliorum: Verum novimus ex *Albuchaſi*, libro quem inſcripſit *Servitorem*, Reges Abarach plurimum delectatos fuiſſe de Diſtillationis arte: ipſamque callebant Reges Damaſci: deinde his acceſſerunt Latini, qui ampliarunt eam cum dies ipſa multa invenerit, fama igitur,& gloria extulerunt eam uſque ad ſidera ceu præcones nobiliſſimi, & præ cæteris, *Rubertus* Rex Neapolis; *Odoardus* Angliæ Rex; Principes Auſtriaci; *Coſmus Med.* Dux magnus Etruriæ; *Hercules*, & *Alphonſus* Eſtenſes Ferrariæ Duces Sereniſſimi, & alii Galliæ Reges præſertim *Franciſcus Valeſius Henrici* Regis frater: *Octavianus Languſcus* vir nobilitate generis,ac doctrina inſignis: *Joannes Franciſcus Gonzaga* primus Mantuæ, Marchio, omitto pleroſque alios viros principes,& potentes qui pro tuenda valetudine, ac vita proroganda hanc artem egerunt, quæ perpetua ſerie floruit: ex Medicis Clariſſimis nomine, & re qui huic arti operam navarint innumeri extiterunt,præ aliis vero *Joannes Baptiſta Montanus* Veronenſis,qui edididit librum *de Diſtillatione*: & *Antonius Fumanellus*, ejus patriæ Medicus clariſſimus ſcripſit de *Diſtillatione*, & *Gentilis Fulginas* in *Avicennam*, *Hermolaus Barbarus*, *Joannes Fernelius*, *Hieronymus Fracaſtorius*, *Joannes Manardus*, *Jacobus Silvius* in *Meſuem*, *Michael Savonarola*,

Anto-

Antonius è Scarperia, Jacobus Parmenſis, Thomas Eraſtus, Victor Trincavellius, Mundinus, Evonymus Philiatrus, Thadeus Florentinus, Bernardus Gordonius, Bartholomeus Montagnana, Antonius Muſa Braſavolus, Nicolaus Maſſa, Petrus Andreas Mathiolus, Gabriel Falloppius, Franciſcus Frizimelica, Patavinus, Tract. de Morbo Gallico, ſcripſit de oleo ſulphuris diſtillato, de oleo maſticino, de oleo terebintinæ, & de oleo picis liquidæ diſtillatis: *Petrus Aponus* dictus, *Conciliator different.* 193. loquitur de Medicina occulta juxta illud *Hermetis*, & *Bernardus Tomitanus Patavinus, lib.* 2. *de Morbo Gallico*, ſcripſit medicamenta ſublimata in uſu fuiſſe per omnia tempora: Verum non eſt, quod longioribus proſequamur poſteaquam tot auctoritatibus patuiſſe potuit præſtantia nobilitaſque Alchymiæ quamvis ſat eſſet ſolum *Galeni* teſtimonium, etiam ſi nil aliud attuliſſem dum egit de medicinæ præparatione quæ eſt propria Alchymia culibet arti utilis ac ſumme neceſſaria, ea enim in lucem extulit eximia multa, & ſublimia arcana, invenitque modum eliciendi vitrum ab arena, & lapidibus, ac inde eum elaborare, et ducere in lineas, in vaſa, & imitari gemmas, præterea vitrum ipſum comburere, ex quo præparatur pulvis tam efficax in medicina, & Caphuram purgare oſtendidit, boracem, metalla miſcere, & ex eis facere vitrum obſidianum, Sericum fumo Sulphuris dealbare: ex linteamine papyrum, ex pellibus ſeu coriis gluten, ex herba ſodæ cinis, ex quo Sal, ex eo liquor, rurſus ex cinere, & aqua lixivium, & addita calce capitellum, inde oleo, & capitello fit ſapo: deſinam tamen alia recenſere, ne tempus conteram, cum infinita ſint, ut ita dicam, nulla enim ars abſque Alchymia perfici poteſt, neque dapes quæ ad victum ſpectant; parari poſſunt ſine ea, neque medicina, ejus enim præſidia parabat *Galenus*. Alchymica arte in qua plerique fatui detractores gloriæ hujus facultatis eſitarunt, idcirco quanta laborent in Charybdi hodie pharmacopei ac medicorum plerique ſua opera demonſtravimus Illuſtrium Scriptorum auctoritatibus, qui de Spagyricis medicamentis prodiderunt, ne quid novi introducere viderer in medicinam; Ut in poſterum percepta veritate pedem referant à priſtina ſua falſa opinione eamque deponant, & cum veritate commutent

eam: alioquin eam in Anticyram delegabimus, ut veratro utantur ad abolendas imaginationes vanas, quas adverſus venerabilem Alchymicam, Spagyricamve artem temere conceperunt, mox autem ab omni mentis vitio exuti fateantur Alchymiam eſſe legitimam veram, & propriam medicamentorum præparationem quam hucuſque neſcierunt: hinc reminiſcantur quæ apertiſſime aſſeruerunt *Hippocrates*, *Galenus*, cæterique veteres, necnon poſteriores, & qui ſunt noſtro ævo ſuperſtites medici philoſophique celeberrimi de medicamentorum præparatione, quæ eſt propria Alchymia Spagyrive, ut diffuſe, & non ab re expoſitum fuit, ut facilius innoteſcerent quæ Chymici ratione, atque infallibili experientia ducti, ſingulares vitrioli proprietates in eo deliteſcentes eruere norunt, quibus animadverſis neſcii fient docti, & de his mirari deſinent, nec eorum amplius verebuntur.

CAP. IX.

De ſegregatione Elementorum Vitrioli, ac de nominibus quæ ex ipſius antome ſortiuntur.

MEmineritis demonſtratum ſæpius fuiſſe vitriolum ſubjectum hujus operis, cujus virtus pervulgata eſt mirabilis in modum, tum pro corporibus humanis, cum etiam metallicis: In primis vero agnoſci debet quod vitriolum magis efficax ſit ac de magis conducat: nam præ cæteris approbatur naturale Vitriolum, nempe quod in minera produxit natura in lapillos coloris, ut olim jam expoſitum fuit, præterea optimum æque exiſtimatur, ubi in aquam ſolutum ſit, in ejuſdem fæcibus conſpiciuntur quædam ad inſtar ſquamulæ aureæ, argenteæque, mercurii, & lapillorum, qui ſaphirum æmulantur atque ſmaragdi apparent granatæ, rubinique, & alii colores, præterea vitriolum

ſum priuſquam deſtillatione urgeamus, operæpretium erit detergere, ipſumque depurare, quod equidem fiet ubi liqueſcat aqua munda, Inde ſolutum cura, ut per filtri lingulas tranſeat, aut per chartam emporeticam percoletur demum cineribus tepidis congeletur,ter autem præſcripto modo depurari vitriolum expedit, ut magis aptum ſit diviſioni elementorum, quæ more ſpagyrico, ut dicere conſueverunt Neoterici, prolicjuntur à vitriolo ceu Chaos, terraque virginea, & primo ente, quippe initio materiæ metallicæ, nam in ventre ſuo continet omnia metalla, Alumen, Sulphur, & Salem, Mercurium album & rubeum, Marem & Feminam, quæ debita proportione ab ipſa Natura Vetuſtiſſima rerum diſpenſatrice mixta ſunt : in Vitriolo enim ſunt Principia radicalia ac quinta eſſentia mineralis. Spiritusve quintæ eſſentiæ lapidis philoſophici qui ab eadem radice educitur & unitur cum corporibus æquatis Sagacitate arteficis : in hac igitur quinta eſſentia fundata eſt tota Philoſophorum intentio ; qui appellarunt Vitriolum analoge aquam ſiccam, aquam vitæ, Salem metallicum, primam materiam, leonem Viridem ideſt ſulphur viride quippe æs, noſtrum lapidem,qui dicitur Rebus continens bina ſeminaria; Videlicet maris & feminæ, mas enim eſt ignis & Sulphur philoſophorum forma & agens in materiam : Femina Vero eſt materia ac prout aqua ideſt argentum Vivum philoſophorum in quo reconditus latet Spiritus aureus peculiariſque cujus eximia Vis admirandaque potior ac certior eſt quam in auro :& ideo prædictum Spiritum aureum dubio procul habent Spagirici pro auro potabili philoſophorum, qui ænigmatice loquendo velârunt eum : nimirum igitur ab iſto minerali quod à Chymicis vocatur primum ens minerarum tanquam à Centro emanant ad inſtar linearum elementa, inde in varias Species & formas proprias ſecundum meritum materiæ conſequuntur juxta Platonis mentem,tempore autem & ordine aut naturæ aut philoſophico perfectionem nanciſcuntur: circulari diſpoſitione ars deficienti naturæ ſubuenit : In primis itaque ſegregantur elementa nempe Aqua, Aer, Ignis, & Terra, que reducuntur ad Spiritum, Animam, & Corpus : Ut puta ad Mercurium, Sulphur & Sal Vitrumve metallicum, hæc tamen non ſunt Vulgi ſed ele-

elementaria principia quæ ſic inter ſe diſtant, nam aqua vicem phlegmatis gerit, inſipida eſt alba & clara, Ut ei peculiaris eſt: Aer vero ſpiritus mercurialis eſt qui adhæret aquæ idcirco dicitur aqua ſecundà & ſpiritus aquæ, exiſtit medius inter aquam & ignem, forma eſt inſtar olei albi, acidi ſaporis, quare dicitur acetum minerale & philoſophicum: præterea oleum album nuncupatur oleum vitæ, aurum potabile: Lac Virginis, Aqua ☿ 2. Spiritus albus, quinta eſſentia, & prout femina materia medicinæ, ſuccus Lunariæ emiſſus e lacerta viridi leoneve viridi & dividitur arte & natura: hoc elapſo mox fluit elementum ignis Spiritus nempe rubeus Sulphureus, forma olei acris cum aliquali aciditate, quod appellatur Anima, & tinctura, ſanguis hydræ ideſt ſanguis terræ vitrioli & ſanguis Leonis rubei & forma agens, & aqua permanens, Aqua ſecreta Philoſophorum quæ ſoluit omnia, hoc oleum rubeum eſt, licet aliud atrum & aliud aureum expuretur, Verum diverſimode juxta intentionem & diligentiam artificis demum ab eodem Vitriolo ceu terra matre antiqua metallica poſt ſtillationem ad rubedinem uſque, Vi ignis, redacto quod Chymici Tranimontani per quam docti appellant colcothar, alioquin caput mortuum prout communius hoc eſt calx ipſius Vitrioli uſti ironice vero Bonum heinricum rubeum vocavit Paracelſus in deriſionem quorundam Chirurgicorum, ut legitur in ſuo dictionario, & in dictionario Martini Rulandi, at ſi aqua phlegmatica à Vitriolo diſtillata rurſus ei reaffundatur & ſæpius cohobando abſtrahatur donec amplius nulla fluat humiditas, tunc dicunt Serpentem ſeu lacertam viridem devoraſſe propriam caudam & factam eſſe lacertam rubeam, Leonemque rubeum & Vitriolum fixum, ab ipſo expullulat ærugo crocea quæ in Cellario ſolvitur & citra ſtillationem emittit oleum croceum, diluta vero ærugo ipſa reddit aquam rubeam ad inſtar ſanguinis: Verum etiam ab ipſo deſtillatur oleum colcotharinum & Spiritus rubeus quemadmodum à lacerta viridi Spiritus albus qui eſt Volatilitas ipſius Vitrioli elicitur atque Spiritus cum ſuo virore, Acidula ſive acetoſa mineralis: etenim Vitriolum in ſe habet acetum terreſtre ſedemque omnium Spirituum metallicorum, ut

puta: ſedem Spiritus aurificati Solariſve, Lunaris, Venerei, Martialiſque, &c. diverſimode autem ſejunguntur quanquam maximo conſenſu juncti ſint in Vitriolo: evocantur igitur Spiritus aerei humidi ex leone viridi, quemadmodum & Spiritus ignei ſulphurei ſiccique proliciuntur à leone rubeo, id eſt, Colcothare; ex his etiam duplex elicitur tinctura, viz. Viridis, & altera rubea; licet diverſo tempore, fiuntque lapilli chryſtallini virides, & adeo pellucidi, ut ſmaragdos elegantia æquent: qui mox vertuntur in oleum, ex quo addito ſpiritu Vitrioli reſilit magiſterium ſuaviſſimum, à quo diſtat illud *Paracelſi*, quod appellavit monarchiam: præterea ut proſequamur inſtitutum noſtrum, ex Vitrioli calce nempe capite mortuo elevantur per ſublimationem flores colcotharis, & inter ſublimandum diſtillat aqua quæ permixta floribus ſublimatis, & per deliquium, ſolutis reducitur una cum ipſis, & ad invicem coagulantur in ſalem volatilem: Alter vero ſal fixus elicitur à colcothare ope aquæ phlegmatis, & reducitur in alkali; hic eſt ſal metallicus corpus totius maſſæ metallicæ, etſi terreſtris ſubſtantiæ videtur, nihilominus ſancta equidem eſt: nam adeo depuratur ſal iſte quod ſine terra videtur immo apparet aqua congelata inſtar chryſtalli, quam *Geber* nominavit aquam ſiccam, aquam vitæ, ſalem animatum: Neoterici vero appellarunt ipſam terram magicam, & Firmamentum, Cœlumque magicum: hæc enim terra eſt mater primi Cœli, ac ejus ſponſa, in qua eſt ſanguis terræ, pinguedo, limuſque terræ ruber, ut in agro Damaſceno, qui dubio procul rubor eſt, & ideo lingua Hebraica interpretatur terra ſanguinis, ex qua Omnipotens Deus formavit *Adam*, primum genitorem noſtrum, ipſumque nomen *Adam* indicat rubrum, ex terra enim rubra conſperſa factus eſt *Adam*, teſte *Joſepho*, Hebreorum Scriptore celeberrimo, *lib. 1. de Antiquitatibus, & Bellis Judaicis, cap. 2.* Idipſum nomen Analogice attribuerunt Chymici materiæ lapidis Phyſici, idcirco eadem materia nominatur ἄνθρωπος, ut homo ab humo, & μίκρος-κόσμος, id eſt, Parvus Mundus: Forma autem primi Cœli eſt purior Cœleſtis, & aquea extracta à Chaos terra virginea, ex qua evenit prædictus Sal: unde poſt ſalis extractionem relinquitur terra mortua & damnata nullius fere momenti: Sal au-

tem

tem ſpiritu addito ad invicem exaltatur via ſublimationis in aquilam cœleſtem omni Talco & Unione pellucidiorem quam vocant ſalem armoniacum, ſeu Mercurium Philoſophorum, qui ſi Philoſophica menſura imbibatur cum ſuo proprio glutine Sulphureo, tunc triades in unitatem, & matrimonium reſultat, quod Recentiores vocant Cliſſum : mox ſi coitione idonea leniter coquatur in Toro furni Secreti, àtanor dicti à Philoſophis, donec appareant omnes colores deſinantque in purpureum radiantem, tunc erit elixir, lapis, ſeu medicina univerſalis fluens in igne, nec ſuperatur ab eo, immo tanquam Salamandra fixa permanens ac penetrans conſpicitur : Ex prædictis unuſquiſque deprehendere poterit, quemadmodum Natura producit omnia contrariis qualitatibus mixta, ars autem naturæ æmula ſejungit ea ut depurentur, quibus inde ſingulatim uti poſſumus, aut ea mundiora facta ad unitatem priori perfectiorem ducere : verum ex varia diviſione partium Vitrioli variiſque operationibus varii eveniunt effectus, & uſus prout ſalis & olei ſubſtantia magis craſſa confert ad abſtergendum, & vacuandum ventriculum viſceraque adverſus ægritudines tartareas à materia craſſiori genitas : Spiritus autem Mercurialis præſtat morbis aſtralibus, ut Apoplexiæ, & Epilepſiæ, quemadmodum aſſeruit *Paracelſus*, ſummum eſſe arcanum pro caduco in Spiritu aereo volatilive ipſius Vitrioli : quod non eſt in oleo igneo ſpiritu Sulphureo, quanquam ſi idem uniatur cum ſpiritu Mercuriali in pellicano cum circulatione acquirit naturam volatilem ac ejus proprietates : nimirum igitur ex tot variis operationibus tot varia ſortiri beneficia variaque haberi nomina ſcitu digna imo ſumme neceſſaria ut ſciamus quid, & per quod operemur in examine Vitrioli, & agnoſcamus ejus ſignaturam, & differentias partium ac earum diviſionem, & iteratam unitatem ipſarum, & præter varias alias partes connumerantur aquæ variæ, cum una ſit alba clara ; Aliaque viridis, & alia rubea, atque alia crocea : his ſuccedunt olea, & varia prout oleum calcanthi ; Aliud colcotharinum oleum, Aliud vero oleum ſolutivum Solis & Lunæ terreſtris, hoc eſt menſtruum diſſolvens utrunque luminare ; Aliud dicitur oleum vitæ, & aliud oleum Vitrioli aurificatum ſeu ſolificatum, quod fit ubi auro dulcoratum ſit artificioſe :

præte-

præterea oleum benedictum, & oleum acre, & aliud oleum dulcificatum: Purgativum ſpecificum vel eſſentia ſpecifica: reliquum eſt ſcire ſummam Vitrioli præparationem, quid ſit Vitrioli cardonium, quid tinctura viridis, quid rubra, & altera crocea, quid ſales, quid lapilli, & quid pruinoſa glacialiſque concretio, quid vitrioli creta, quid dulcedo, balſamus atque mumia, quid Vitriolum liquefactum, quid ſulphur Vitriolatum, quid ochra Vitrioli præſertim ciprii in qua concluſum habetur ſemen auri: Heu mihi vereor aperuiſſe portam horti Heſperidum ne more aurifero pretioſi cum nollem ignaris ſtupidiſque liberum præbere auditum, quem ſolis ſapientibus ceu Muſarum cultoribus apertum eſſe decet.

CAP. X.

Syncera Praxis dividendi Elementa Vitrioli.

IN præcedenti expoſitum fuit generaliter multas occultari ſpecies; & ſubſtantias diverſas detineri in carcere corporis terreſtris impurique ipſius Leonis viridis, cui corium detrahunt ſpagyrici, ubi Vitriolum intelligitur à corticibus, ſcilicet fæcibus impuris detergi, ut hydra magica ſubſtantia, ſuperius expoſita habeatur ex diviſione elementorum, exinde alia eveniunt: Quamobrem proponitur occaſio ut ſingula ab invicem ſegregemus ac ſpeciatim colligamus ea, verum qua ratione ac methodo exequatur diſcretus ordo diſtributioque fiat hujus ſubjecti in tot partes palam facere animo, & opera enitemur: elementum eſt ex quo primo, & ſimpliciſſimo facta ſunt omnia, & in quod ſimpliciſſimum cuncta reſolvuntur, teſte *Galeno, lib. de Medicina definitione*, reſpective tamen aſſumenda eſt *Galeni* ſententia, cum non abſolute ſimplex habeatur, nullumque purum datur elementum, neque elementatum reſolvitur in elementa adeo ſimplicia, reſolutio enim ad ſimplex pertingere

ne quit:

nequit: ſed reſpective dicuntur ſimplicia, quia ad naturam magis ſimplicem approximantur, idcirco *Galenus lib.* 1. *de Simplic. Medicament. Facultat. cap.* 5. *de Aqua*, prodidit, nec aqua ſincera, nec aliud Elementorum ſenſibilium, ſed ut ad ſenſum, & uſum ſincera eſt, & in *lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment.* 1. *Senten.* 38. reperit, purum vero elementum potius intelligentia percipitur, quam ut ſit, caret itaque elementum ſimplex: Elementa enim conſtituit Deus Omnipotens hoc ordine, ut mutuo inter ſe commutentur, noluit tamen unum in alterum penitus reſolvi, verum permixtio eorum ſemper ſit ne Mundi machina pereat: idcirco ambiens aer tuetur aerem permixtum aquæ, ac eum impedit in aquam omnino verti, & ſic de ſingulis cenſendum argumento ſunt prædicta: quamobrem elementorum diſtinctionem ex generali diſcretiva figura capiemus; Elementorum autem primum quod citius faciliuſque fluat eſt aqua, teſte *Galeno, Comment.* 1. *in lib. Hippocratis, de Humorib.* Ita aſſerente pervulgata quatuor elementa quorum longe principem eſſe aquam ſtatuimus: etenim elementa ſunt quatuor, quæ proportione reſpondent humoribus, ut ipſe *Galenus* aſſeruit loco nuper ſupracitato, & *lib.* 1. *de Naturalibus Facultat. cap.* 6. ait, Elementares facultates ſunt humiditas, ſiccitas, caliditas, & frigiditas; ita analogice aſſimilantur aquæ, aeri, igni, & terræ; ex quibus dictis deprehendimus aquam æquiparari phlegmati ambo frigida ſunt & humida, veluti in quarta ætate ſenum, in his calor, & humor minuuntur, quemadmodum voluit *Galenus lib. de Humoribus*; ſed revertamus ad inſtitutum noſtrum, ubi Chaos metallicæ terræ in ſingula elementa reſolvendum ſit; in primis extillabit phlegma gradu ignis primo, prout balneo maris, cæteraque per alios gradus diverſos eliciuntur, quemadmodum expoſcit eorum natura diverſa, horum quippe ratio nobis favet, atque auctoritas celebrium ſcriptorum, quæ omnia approbat experientia ſtillationis hujus, nempe chalcanthi eſſe hunc terminum, ut primo fluat phlegma humor adæquatus elemento ſive qualitati aquæ, hoc autem ſequenti exemplo apertiſſimum erit: Eligatur itaque Ciprium, aut Romanum, aut Hungarum, aut alterius generis Vitriolum, quod magis arridet magiſque

commodum

commodum ſit, cum omnia ſint unius naturæ, vel parum inter ſe diſtent, nihilominus prænominata aliis excellunt: paretur autem quod præ manibus eſt tenuiſſime molendo ipſum, mox intromittatur in veſicam vitream flexam, cujus vicem gerere poterit boccia recta in prima, & ſecunda diſtillatione, quævis in lebete balnei maris conſtituatur furnoque mox ei lenem ſubjici ignem opus requirit, ut continuato calore refudet exurgatque vapor, qui vertitur in aquam, & fluit in aliud vas vitreum, recipiens eam quam appellant phlegma tanquam elementum aquæ, & primum in ordine hoc unum extillat hujuſcemodi calore molli ſit itaque antecedit alia, quæ elevari nequeunt eodem primo caloris gradu, maximo autem calore extillarent omnia, quæ apta ſunt, confunderenturque ad invicem eodem tempore cuncta fluendo: ſervetur itaque norma per gradus caloris congrui ſeorſim colligendo phlegma ad ſuos uſus loco, & tempore recenſendos; idcirco perſeveretur diſtillatio donec prorſus fluxum ſit phlegma, & deſinere conſpiciatur, quod inſtar aquæ inſipidum erit, & clarum, verum rectificari rurſus diſtillando opus eſt, cum plerique ſepties peragant hoc, mox ſervetur in ampulla vitrea clauſum, & ad reliqua convertamus: ſi vero deſtillare non deſierit, ſed præ calore intenſo magis quam par ſit perſeveret, tunc guttarum ſaporem explorare decet, ut æque innoteſcat an ſit abſoluta deſtillatio phlegmatis, aut aliud ſit elementum, quod extillat, qualitates ſenſibus deprehenduntur, ut lingua ſapor, oculis color, naribus odor, & tactu, ut lene aut aſperum: quare omnia judicat ſenſus, ut *Cicero* 2. *de finib.* præterea ſtriis per alembicum diſtributis indicatur exitus, cui ſuccedit diſtillatio ſpiritus humidi volatici aeris, nempe mercurialis, qui ſubtiliſſimus eſt albus, & acidus; quamobrem acetum philoſophicum, & minerale appellarunt hanc partem medicam, verum ut ſeorſim excipiamus ſubſequentem aciditatem mutandum eſt receptaculum: vaſque retortum ſive rectum, qualecunque ſit continens materiam diſtillandam transferatur de balneo in catinum cinerarium, tunc quoque calor cineribus intendatur: præterea efluxo ſpiritu volatili ſi progredi velimus ad extractionem olei, quod refert qualitatem elementi ignis, operæ-pretium eſt locare in bocciam curvam, at

ſi recta eſſet inflectatur lateri ad inſtar retortæ, quam leutum dicunt idiomate vulgari, in arenam artis atque ignem augere opus donec prorſus extillet oleum rubrum, & acre, hoc Chymici vocant ignem elementarem ſulphur metallicum, ſanguinem Vitrioli, & ſanguinem terræ, atque ſanguinem Leonis rubei, animam & tincturam, ſpiritumque ſiccum rubeum, & fixum ſolvens ſolem Lunam cæteraque ſilentia à Poetis dicta: tunc enim dicitur aqua permanens: Præterea fœces Vitrioli, quæ immo bocciæ reſident rubificatæ ab igne poſt diſtillationes appellantur caput mortuum, & colcothar terrænaque ſubſtantia, ut ſupra explicatum fuit, ex qua elicitur ſal dum in pollinem redigatur colcothar ipſum mox in ferventem aquam putei, aut potius in aquam phlegmatis ipſius chaos, tanquam ei peculiarem, infundatur & digeratur per diem, vel donec omnem ſalſedinem à capite mortuo contraxerit aqua; & ita per ipſam diffuſus ſal permaneat, guſtu enim percipitur ſalſa, deinceps ubi refrixerit aqua ſenſim effundatur, ac filtri lingua extillet, ut munda pellucidaque fiat, inde collecta in matulam vitream conſtituatur furno cinerum ut molli calore evaporetur, aqua in ejus enim exhalatione concreſcit ſal abſtractus à colcothare, & diffuſus erat per ipſam aquam, reſidebit itaque ſal quem Spagyrici appellant terram Magicam: retroque dimittitur colcotharis fæx excrementumve exutum ſale experſque colore, & ſapore, & Vitrioli forma penitus deſtitutum, ita ut terra damnata mortuaque abjiciatur, quæ vulgo dicitur Vitrioli Creta, & dulcedo nullius fere momenti: præterquam ulcera prava deſiccat abſque mordacitate, verum magis efficax evenit ex Vitriolo Veneris.

CAP.

CAP. XI.

Modus alius diverſus ſegregandi Elementa.

QUidam præproperantia impulſi diſtillant à chalcantho elementa omnia in unum confuſa, quod unica vice agunt deinde, quod diſtillatum eſt, & in confuſum habet omnes partes qualitateſve dicas, tot inter ſe contrarias prout elementa ſegregant, & in ſingulas ipſius diſtillati partes rectificatione diſtinguunt. In primis itaque recondunt chalcanthum contritum, abſque alia præparatione crudum appellant, in veſicam vitream curvam aut in cucurbitam ſi ſatius arrideat in latus reclinatam, etſi calore molli fluit aqua ac facile ſublimatur ſpiritus aquæ, attamen non niſi magno elevatur calore oleum ſeu pinguedo ipſius Vitrioli, quare in catinum arenæ locant bocciam ſubjiciuntque ignem ab initio mollem, majori enim calore haud dubie citra diſtillationem exundaret materia cruda liquefacta, & prorſus deſtrueretur opus: ſenſim vero exordiuntur, & per gradus ſucceſſive adaugent ignem donec penitus fluat quicquid diſtillare poſſit à primo liquore ad extremum in uno ac eodem vaſe recipienti, in hoc igitur reſident ad invicem confuſa cuncta vitrioli elementa præterquam terra, quæ adhuc latet in fæcibus, quare ab eis elicietur, ut infra demonſtrabitur: Hoc autem primum abſolvunt opus horis octo aut duodecim juxta diligentiam operantis: Etſi quibuſdam labor eſt trium dierum nihilominus ſunt, qui diutius, & qui citius ſe expediunt, nam diſtillationis opus varie terminatur juxta peritiam, & animum operantis quemadmodum atteſtatur. *Ovidius lib. 2. de Remed. cap. 2.*

Nam cum variant animi variabimus Artes.

Idcirco ne hallucinetur operator, & obſtupefiat alterum pro altero aſpiciens, cum partium diviſionem perficere velit, ad unguem obſervare debet ſingulas qualitates humoris diſtillantis, jam ſupra expoſitas, diligenterque intueatur diſpoſitionem vaſis recipientis, quod præ nimia copia ſpirituum ex igne ſupra modum excitatorum ad inſtar nubium obſcuratur: ſolent enim apparere albi vapores, & ab ipſis inficitur vas receptaculum colore vario, nam quandoque albeſcit prout dictum eſt, & interdum maximo rubore inflammatum conſpicitur, & quod magis refert ſæpe in fruſta diſſilire cogitur, niſi magna animadverſione tueatur, prout ſi ſenſim progrediatur igne, & non repente, aut locetur receptaculum in alterum vas frigida plenum, ſit tamen receptaculum plumbeo circulo annexum, ne attollatur ab aqua, aut refrigeretur linteolis frigida madidis, aut inſtillatione ex epiſtomio ſeu gutturnio: aut adhibeatur cautela, ut paulìſper expiret junctura, verum in hoc maxima requiritur diligentia primo, ne nimia clauſura diſſiliat vas ex impetu ſpirituum: præterea evitandum eſt, ne adeo patefiat junctura, ut exinaniantur ſpiritus, nam invalidum eveniret opus, quapropter medium requiritur, nempe ex una parte, ut frænetur ſpirituum impetus ita, ut à fractione tueatur vas, quod ex facili ſuccedet, ſi perforetur lutum glutenve juncturæ Vaſis ſtylo ferreo, donec aliquid ſpirituum expiret, illico enim vaporum vis exhalatione ſedabitur: verum ex altera parte ſtudioſe curare enitemur, ne ſpiritus vaneſcant, quod dubio procul ex multa aſſiduaq; expiratione accideret, & ita incaſſum elaboremus, è converſo autem ſine labore, vel fere nullo eveniet, ſi acta aliquali reſpiratione, ut puta quantum ſufficere videatur vas receptaculum ab omni periculo fractionis cuſtodire, tunc ſedulo obturetur foramen vimine, aut bacillo, ſive cono ligneo: in quibus perficiendis igitur obſervetur quantitas nubium, ac vaſis calor, ne quid nimis, vel in remiſſione, vel intenſione, ſed cuncta æquali lance librata, demum hac ſymmetria proſequatur diſtillatio donec frigeſcat vas receptaculum, quod ſemper accidit frigeſcere in exitu diſtillationis, quamvis aſſiduus perſeveret ignis, nihilominus tunc ignem deſinere conducit, emiſſa enim omni humiditate effluxiſque vaporibus, è quibus incaleſcebat, vas

relinquitur

relinquitur duntaxat, ut frigefactis omnibus ſe ponatur liquor dividendus in ſingulas partes, ut infra.

Nunc modo ut ab invicem ſejungantur elementa in receptaculo vaſe confuſa, operæ-pretium eſt inprimis ſolvere receptaculi juncturam commiſſuramve dicas, & quicquid exiſtit in eo diſtillatum effundere in bocciam rectam: Inde ab ipſo ſtillatitio liquore evocare licet calore tamen leni phlegma elementum aquæ: Mox ut aeris elementum efluat quod inſtar humoris acidi ſubſequi ſolet peritio res Spagyrici transferunt cucurbitam una, cum liquore diſtillando in catinum cinerarium, ut aucto calore ſecundi gradus extillet aciditas, nempe ſpiritus aquæ mercurialis in quo eſt quinta eſſentia, & reſidebit fundo cucurbitæ oleum rubrum, quod eſt tertium elementum, & analogice dicitur ignis, ſulphur, ſcilicet metallicum, anima, & tinctura diſtillatque igne arenæ quippe tertii gradus, & boccia flexa, & declivi, nam aſcendere nequit oleum ſua pinguitudine: prætetea unumquodque rectificari debet reiterata diſtillatione, & calore gradus peculiaris, & ita reiteretur tribus, vel quatuor vicibus quamvis quidam reiterent vices ſeptem ſingulaque ſeorſum ſervari poſſunt, quatenus vero uniri rurſus poſſint inferius exponendum decrevi: in præſentiarum enim expedit caput mortuum, quod indicat fæces relictas à diſtillatione, & pro terræ elemento habetur abſolvere, ut eliciatur ſal dum infundantur fæces in aquam communem ſtillatitiam ferventem per diem naturalem, aut in aquam phlegmatis proprii, in utramque ingreditur ſal reditque per coagulationem, & in reliquis progredi opus præſtat, ut in præcedenti ſtatutum fuit.

CAP.

CAP. XII.

Accedit tertius variuſque modus dividendi Elementa Vitrioli.

PLerique variant equidem ordinem dividendi partes vitrioli, quare multiplex verum modus ex tot relatis à ſcriptoribus, verum ne ab incepto deſiſtere videar, multifarios aliorum ritus ac comprobatam illorum conſuetudinem habitam in diſtillatione Vitrioli exponere perſequar: exordienſque à ſimplicioribus explebo atque compoſita recenſere, ita ut omnium animo ſatisfaciam: proinde unuſquiſque eligat quod ſibi magis arridet: veruntamen omnibus perſuaſum velim fieri ubi ratio præſit: Quidam igitur præ aliis contritum collocant Vitriolum crudum abſque alia præparatione in cucurbitam rectam figulinam, aut vitream luto ſapientiæ obductam, ſic nominant lutum quo conſuevit ars munire vaſa, & loricare ea ut igni reſiſtant, præſertim reverberii: præterea indito Vitriolo in vas artis diſtillatorium imponunt capitellum alembici, aut abſque alembico ſat erit inflectere bocciam, quamvis recta eſſet, lateri ad inſtar retortæ bocciæ vel leuti, ut dici ſolet ejuſque vicem geret, hæc ſunt vaſa obtorti colli: ubi vero ſitum erit vas in furnulo, opus eſt ut retortæ collum è fornace promineat ad ſex digitos cui conjungatur vas recipiens vitreum ampliſſimumque ac obturentur commiſſuræ glutine è farina, & albumine ovi, ne diflent ſpiritus Vitrioli, quibus expiratis illico, quælibet ipſius Vitrioli vis evaneſceret, noſtraque operatio in nihilum redacta vana eſſet, quare ne hoc eveniat æque ſtipentur juncturæ, & undiquaque fornacis latus occludatur luto ſapientiæ, quo etiam retortæ bocciæ cornu incruſtetur, & ita muniatur ne flamma vel fervor exire poſſit; Mox omittantur omnia per diem exiccari; quibus inde peractis ſupponunt prunarum ignem initio mollem ut paſſim extillet phlegma, quo elapſo eximunt Vitriolum conte-

conteruntque atque in aliam bocciam immittunt, ac ſuo phlegmate perfundunt eum, quod rurſus rectificatione evocant, id eſt diſtillatione, & ſepius hoc repetunt, quoad amplius nihil phlegmatis emanet, & ſpiritus, id eſt fumi, foras emitti videantur, quos effluere prohibent ab igne ſemovendo, & fracto vaſe aſſumunt Vitriolum, in calcem rubicundam præ calore ignis converſum, quod in pulverem tenuiſſimum molendo redigunt, inde rurſus in retortam bocciam imponunt, quidam prædictam pulverem Vitrioli ſolum ita ſemi-uſtum à ſupra ſcripta præparatione tot diſtillationibus phlegmatis facta, quidam vero laterum fruſtula adjiciunt, & vas recipiens copulant amplum, juncturiſque rite commiſſis, & obturatis ignem ſecundum leges excitant die nocteque adeo urgent vapores vitrioli in liquorem verti, & olei formam nanciſci quod in receptaculum ſuppoſitum effluit, hoc tamen in quinque diebus, & noctibus perficiunt, verum ubi diſtillare deſierit ignem flammeum ad ſummum augent, quoad excandeſcat cucurbita albique profluant vapores, & ita perſeverant uſque ad eorum deſitum, clareſcantque ſpiritus in recipienti, & ubi omnia reflexerint totum eximunt liquorem diſtillatum, alterique veſicæ vitreæ flexa affundunt ipſum, mox aliis diſtillationibus graduatis ſecundum leges rectificant primum diſtinguendo aquam phlegmaticam inſipidam: deinceps volatilem ſpiritum acidum: ac denique ſpiritum acrem, quem oleum appellant ab omni ſedimento expurgatum hujus autem olei uncias tres cum dimidio eliciunt ex qualibet libra, Vitrioli rubificati ſi rite operentur: præterea hoc oleum quamvis acre edulcant dum ſæpius phlegmate perfundunt ſuo inhumant, & diſtillant, donec depoſita omni acredine edulceſcat, & ſuave eveniat hoc ita paratum magnopere adverſatur apoplexiæ, paralyſi, epilepſiæ, febribus ardentibus, peſtilentibuſque. ſitim, penitus ſedat, Ventriculum bile æſtuoſum corroborat, morbos uterinos propellit, alioſque innumeros fugat potu aſſumptum aliqua aqua, decoctove vino aut alio conveniente liquore ad tres aut quatuor guttas.

CAP.

CAP. XIII.

Modus quoque alius cum præparatione chalcanthi.

HUcuſque diſſeruimus plures modus ſegregandi ſingulas partes à rudi materia, quæ juxta *Lucanum, lib.* 2. refert Chaos primum, quod aſſenſit *Heſiodus* Poeta celeber, Omerique coetaneus, nempe terram eſſe primum Principium corporum: in terra eſt aqua prior aere, quemadmodum aer prior igne, teſte *Ariſtotele lib.* 1. *Metaphiſic. Text.* 13. 14. *&* 15. Idemque meminit ex mente *Anaxagoræ*: quæ Omnipotens Deus ordine inſtruxit: Hæc itaque materia rudis eſt terra, & mineralis eſt prima metallorum omniumGenealogia,in ea enim eſt quinta eſſentia mineralis cum quatuor elementis, quæ permixta comprehenduntur, & ad invicem confuſa, quatuorve qualitates appallare libuit, quas ſingulatim ſeiungi demonſtravimus per varios ignis gradus, attamen à materia cruda citra ullam præparationem mundationis vel digeſtionis cum cohobatione vel ſolutione, at ſola diſtillatione, quæ ſufficit conſumere virulentiam corporis terreſtris pro correctione: In diſtillatione,autem prior aere fluit aqua phlegmatica;inſipida & clara, ita enim prior eſt in ordine naturæ ac facile primo ignis gradu diſtillat, qui mollis leniſve eſt, prout aquæ convenit fluxilis naturæ: Mox ſubſequitur Aer & ſi inſtar aquæ diſtillat, nihilominus ſpiritualis aciduſque innoteſcit, quamobrem ſpiritus aquæ mercurialis appellatur analogice, ut ſuperius jam explicatum fuit; Hic autem liquor aeris diſtillare nequit primo ignis gradu, immo niſi ſecundo urgeatur gradu caloris: prætera ambo prædicta elementa nempe Aqua, & Aer convenjunt ratioone organi diſtillatorii, hoc eſt vas quod commune congruumque habent, ex matula enim aut alia boccia recta diſtillant ambo cum alembico, etſi commode faciliuſque deſcendunt, & fluunt

fluunt e boccia proclivi, & flexa ita quod utroque modo tum per aſcenſum cum per deſcenſum conſtat diſtillare poſſe prænominatos liquores, qui primi binique ſunt, veruntamen diſtincti ordine ignis, cum unuſquiſque liquor habeat ſuum proprium, & differentem gradum caloris: verum à prædictis de magis diſtat liquor olei, quod appellant elementum ignis, abeſt enim ordine temporis, gradu ignis, inſtrumento, & ſubſtantia: nam oleum eſt pingue, & ineptum adeo ut alte aſcendere nequeat, idcirco diſtillant hoc oleum tantum modo è boccia flexa, & proclivi ad latus præter, quod niſi magno elevatur calore poſtremeque fluit cum tertius ſit liquor: hinc Spagyrici provecta prudentia ducti ſuppeditant calorem arenæ, hic tertius caloris gradus dicitur, quo diſtillare conſuetum eſt, alioquin minori calore non emanaret oleum ſatius autem à majore impellitur: nimirum alii uſi ſunt calore limaturæ ♂, vice cinerum, & arenæ magis enim igneſcit limatura uſque ad quartum gradum eumque ſupplet, & flammæ calorem fere æquat: verum quamplurimis longo uſu exercitatis viſum eſt ſatius expedire ignem flammæ vel prunarum nam plurimis aut paucis rurſus parvis vel magnis intenditur ignis vel remittitur ad libitum, & judicium operantis, quem detectum nudumve appellant nulla enim interceptione catini percutit ignis reverberatque bocciam, luto tamen obductam, ipſa enim loricata luto ſapientiæ reſiſtit igni, & perdurat donec perficiatur opus diſtillationis: Tandem reſidet fundo colcothar Vitrioli id eſt fæx ejus verſa in terram rubeam reverberatione ignis combuſtam talem reperimus poſt retractionem trium elementorum, quæ in hoc ſale minerali ceu in altiſſima radice defixa exiſtebant, & vi organi diſtillatorii in liquores verſa defluxaque ſunt, reliquum eſt rurſus reverberare terram, mox aqua immiſcere ignique exponere ut ferveat donec fiat lixivium, ut mos eſt, ex quo percolato atque ad exiccationem evaporato remanet ſal: ex quibus deprehenditur non adeo calcinari poſſe reverberatione fæces ut totum in calcem vertatur, & in nihilum redigatur, ſervatur enim ex ſua propria natura humiditas ſalis glutinans, ideſt humidum ſalis primigenium, quod nulla calcinatione perit, neve abſumitur, immo reverberatione reducitur in actum, quod demum ablu-

 tione

tione cum aqua ſeparatur: & ita detegitur igne quod occultum erat, idcirco *Galenus lib: de Theriaca ad Piſonem, c.16.* ait latens rerum natura in apertum ab igne proferetur: ibique exemplum attulit de Auro, de Ferro, dē Chalcytide, & de ſale Theriaco: qua propter hucuſque recenſita repetere novimus, equidem ſumme neceſſarium, ſermo enim ſermonem aperit duplici de cauſa, & prima eſt ubi è nodis evolvimus, que olim calamo relicta adjecimus ac fuſius aperuimus, ut legentibus conſpicua ſint: ſecunda autem cauſa eſt ambiguitas, quæ emergit ex diſtillatione chalcanthi cum præparatione ipſius præcedente, quamobrem operæ-pretium cenſeo ut revertamus ad initium diſtillationis à quo nuper diſceſſimus, ut dubium ſi quid ſit diſcutiamus captiorumque, & diſcorde aboleamus.

Quidam enim aberrantes exiſtimarunt duos diſtillare ſpiritus aereos albos acidoſque à Chalcantho præter ſuum phlegma: nempe initio diſtillationis quamvis unus tantum ſit ſpiritus acidus, qui non dividitur neque duplicatur, & ipſe fluere poſt phlegma ſolet: verum præ cæteris. *Andreas Libavius* etſi doctiſſimus & magnæ exiſtimationis vir, prodidit ex mente Joſephi Quercetani ſi vitriolum optime præparetur ſæpius ſolvendo & coagulando interpoſita maceratione in Cella & digeſtione vaſe vitreo obturato ne fiat ſprituum jactura & diſſipatio: his enim operationibus ſegregantur partes attenuanturque & halituoſæ fiunt ita quod interdum ſubtiliſſimus Vitrioli ſpiritus acidus præcedit phlegma in diſtillatione mox poſt phlegma alter ſequitur ſpiritus qui fluit acidus, ut primus ita quod phlegma intermeat duos ſpiritus acidos, imò videtur *Libavius* interſcindere ſpiritum ipſum acetoſum in duas partes quibus interponit phlegma, quod dubio procul improprium eſt & accidens, ac potius exiſtimandum caſu aut fortuna eveniſſe: præterea proſequitur *Libavius* ſic dicere cum duos habeas ſpiritus acidos eos conjunge, & in pelicano mitte, ut circulentur donec odor violaceus expiret, poſt modum diſtilla in balneo, vel cineribus, & moderato igni elicies ſpiritum verum, in quo eſt quinta eſſentia, reliquum quod in cucurbita remanſit eſt oleum vitrioli dulce ita, quod habes phlegma ſpiritum duplum oleum dulce, & aliud oleum acre, quod remanſit prius, hoc itidem exaltari

poteſt

poteſt ſalem in capite mortuo ſuperſtitem habes, quem cum aqua phlegmatis elicies, &c. ex quibus videtur ſex partes excipere è vitriolo; & antea ex Turqueti mente ſeptem recenſuit quemadmodum & alii potius imaginatione plurima ſcripſerunt, ut equidem tot agglomeraſſe oppoſita videantur, non ne autem aſſenſit olim *Libavius* quatuor elementa eſſe initia omnium rerum à quibus omnia aſſumunt incrementum atque in ea reſolvuntur: hoc quippe verſatur axioma, & in communi ſenſu eſt prope philoſophos, idcirco.*Cicero* 1.*Tuſc.* ait, *Ariſtotelem eſſe complexum quatuor illa genera principiorum, è quibus omnia oriuntur, & quintam quandam naturam cenſuit*. Et ſi alicui interdum uſi ſunt aliis viciſſim nominibus, quæ tamen ceu affinia eis adhærent, quare ſimiliter prodiderunt tria eſſe Principia in quovis genere prima quamvis analoga, quæ tamen ab elementis deducuntur imò, & cum ipſis ſemper exiſtunt cum eadem ſint, nemine adverſante, & ſi tria dicuntur principia nihilominus deprehendimus ea continere quartum elementum, & ideo vos animaduertere velim, ne verborum magnificentia alicujus ſcriptoris deluſi, numeretis quatuor elementa, & tria principia hæc enim omnia conſtituerent numerum ſeptenarium, quod eſſet extra inſtitutum iter deflectere, non eſt itaque neceſſe toties eadem numerare, neque numerum operationum omnium metiri: verum, ut res magis pateat in exemplum adducam elementa, quæ ſunt quatuor, videlicet Terra, Aqua, Aer, & Ignis hæc palam conſtituunt quaternum: præterea quæ dicuntur tria principia ſunt Mecurius, ſal, & ſulphur: verum deprehenditur aqua pro mercurio: & terra habetur pro ſale nomineque eſſentiali dicitur Alkali analogicè: Demum pro ſulphure conſtituum eſt oleum aereum, & igneum, ita quod facile colligitur referri hæc tria principia in eundem quaternum numerum elementorum, cum duo exiſtant elementa in hoc tertio principio, quod appellatur ſulphur, aut oleum in quo continentur aer & ignis: quæ ſi connumerentur cum aqua, & terra referunt quatuor, eademque elementa ſunt: conſequitur itaque perperam, & abuſive tria illa phantaſtica ſubſtitui principia pro communibus elementis, teſte, *Palmario in libro de lapide Philoſophico adverſus Andream Libavium*, hæc in ſin-

gulas quatuor partes prout elementa ſejungi poſſunt, quamvis non deſint qui abuſive pro partibus propriis omnes tranſumunt frivolas per anguſta, & lubrica viarum flectentes: at ſatius utileque conſilium fore cenſeo vias privatas, & inutiles deſerere, & per alterutram ex duabus primis demonſtratis incedere, quæ binæ publicæ ac tutæ ſunt; Prima autem via eſt regia ac pervulgata per quam ſuperius inceſſimus capite decimo hujus ſextæ deſcriptionis ſic veritate decorati, quemadmodum noſter eſt mos greſſi ſumus per hanc latam, & certam viam: Alteraque via capite undecimo prodita adhæret primæ eique germana eſt, & in conſuetudinem hàbita: veruntamen quavis via ſegregentur elementa debito modo dinumerantur quatuor, neque plura numero comprehendentur nec divid. in plura aſſenſſit, *Galenus in lib. Hippocratis de natura humana, Commentario, 1. pag. 2.* ita dicens qui quatuor elementa naturæ ſtatuerunt quæ in ortu interituque verſantur naturalis ſcientiæ principia eſſe voluerunt neque jam ſingula in multas dividi ſpecies queant: Inde ſequenti texu proſequitur ſic & ſi viciſſim mutantur ignem ipſum in duo corpora dividere nunquam poteris niſi cogitatione minimam particulam: idem eſt intelligere de aere, & ſic de ſingulis, ut *Galeni* ſententiam ſequar, ex ipſa enim conſequitur non diſtillare ex vitriolo duplicem ſpiritum acidum, qui unus eſt, nec dividitur more *Quercetani*, neque interſecatur a phlegmate, cum non ſit hoc proprium neque ſecundum naturam vitrioli: at ſenſuum fuiſſe operantis fallaciam arbitror: idcirco pari ſtudio veritus eſt *Libavious* ambigens de ſententia *Quercetani* quamvis clariſſimi nominis: ubi conqueritur quænam ſit vera præparatio ad eliciendum ſpiritum genuinum ab ipſo minerali: cum videatur *Quercetanus* implicare ſententiam ſuam cum argento vivo ſublimato, quod eſt medicamentum ſumme pernicioſum: præterea alibi ſe vertere ac detorquere interdum velle videtur, denique vero omnibus comprehenſis proponit immutare proprietatem ipſius vitrioli quadam [ſua præparatione non expreſſa, quod fieri nequit cum ſingularum rerum ſingulæ ſint proprietates, ut ſenſit, *Cicero in Acad;* quas omnibus rebus natura indidit teſte *Platone*, idcirco atque *Galenus, lib. 7. de Decretis Hippocatis, & Platonis, cap. 5.* inquit Natura enim

nim ita comparatum eſt, ut ſubſtantiarum proprietates, faculta-tum etiam ſibi convenientium proprietates ſecum habeant: idem eſt legere in librum *Præſagiorum Hippoc. Com.* 1. *præſag.* 5. *Gal.* ait unum de *Hippocratis* decretis eſt, ut non ſolum de communi omnium natura, ſed etiam cujus propria conſiderentur: rurſus *lib. de Theriaca ad Piſ. cap.* 3. & *cap.* 4. idipſum aſſeruit plurimis aliis in locis, quos toties recenſere me piget: verum revertar ad inceptum: Proprium enim eſt ex Aqua fieri Aerem, ut voluit *Ariſtoteles lib.* 4. *Phiſic. Text.* 63. quod magis proprium ineſſe in vitriolo docet quotidiana experientia: Quamobrem vitrioli partes quatuor ceu elementa ſegregantur in diſtillatione hac proprietate à natura ei attributa, ut primum diſtillet phlegma ideſt aqua vitrioli inſipida, quam ſequitur aer, qui eſt ſpiritus acidus atque elementum medium inter alia: quapropter nulla obſtat præparatio, quin primum fluat phlegma adeo quod cum præparatione, vel abſque præparatione utroque modo primum ſemper fluit phlegma nempe initio diſtillationis à vitriolo phlegmati autem ſubſequitur aer, Mox pro tertio extillat oleum aere hoc appellatur ignis elementum: poſtremoque ſal extrahitur à fæcibus: memini namque legiſſe eundem diſtillandi modum deſcriptum à *Crolio* viro eximio literiſque bene merito, citato à *Libavio, lib.* 8. *Extract. Eſſen.* & *Elix, cap.* 16. aſſerente hanc eſſe præparationem *Crolianam* ubi diſtillatione in balneo elicit phlegma, inde ſecundo ordine per cineres ſpiritum acidum, & tertio ordine graduque per arenam oleum acre, & ſic habetur ſententia à peritioribus ſecundum legem apertiſſime pronuntiata, diutinaque experientia collecta, neque huic objicit caſus alicujus feſtinati, qui neglecto ordine graduum ignis forte ſubijerit majorem. & operi inconvenientem: quid mirum igitur ſi præflagrantia agitatus cæperit diſtillare ſpiritus acidus, non ſimplex tamen, neque purus fuit, ſed aliis partibus confuſus, cum omnes liquores Vitrioli que partes unica vice, & in unum confuſæ immodico confluere urgeantur ab igne, ut ſupra demonſtravimus: quapropter verendum eſt ne una cum ſpiritu acido confuſa pars phlegmatis diſtillaverit: reliquum vero phlegmatis forſan ſolum diſtillare poterit paulo poſt exitum ſpiritus acidi, dum autem

di-

diminui omittatur ignis, adeo ut vix leni tepore languefcat, mox vero ſi accidat, rurſus incuria roborari ignem, rurſus quoque ſpiritus diſtillabit, variat enim diſtillatio prout ignis inæqualitate variat: negotium igitur totum conſiſtit in igne, qui accurate per gradum exequitur, ut legis ratio expoſcit: præter quod ſcire expedit naturam, diſpoſitionemve rerum, tam etſi reperiantur ſubjecta apta antemittere ſpiritum in diſtillatione, mox poſterius propellere phlegma quemadmodum alia quoque è diverſo, ut in oppoſito apparet oppoſitum, cujus exemplum conſpicimus vino, ex eo enim diſtillat ſpiritus ante phlegma, ſed oppoſitum deprehenditur aceto in ejus, diſtillatione enim in primis effluit phlegma, poſtremo autem emittitur ſpiritus: Idipſum aſſeruit *Philippus Ulſtadius, lib, Cœli Philoſophorum, cap.* 21. hinc itaque conſequitur ex variis naturis ſortiri varias operationes, abſque ulla tamen partium interſecatione, nam una aſſequitur alteram juxta ordinem ad quem Natura dux in omnibus inclinat, ſeu quibuſlibet ſuum proprium: idcirco *Galenus in lib. Præſag. Hippocrat, Comment.* 1. inquit unum de *Hippoc.* decretis eſt, ut non ſolum de communi omnium natura, ſed etiam cujus propria conſiderentur: Idem voluit *lib.* 2. *de Decretis*, & *lib. de Theriaca, ad Piſon. cap.* 3. *&* 4. magnificit proprietatem naturamve rerum: & *lib.* 4. *de Simplic. Medic. Facultat. cap.* 7. *& lib.* 11: ejuſdem *Facultatis*, ubi tractat *de Cancris fluvialibus, & lib.* 3. *Method. Medend. cap.* 3. hortatur nos perdiſcere proprietates Medicamentorum: Idem conſtat *lib. de Informat. Med. Emp. extra ord. Claſs, cap.* 6. legitur, ut proprium à communi diſtinguatur: & *lib.* 3. *de Temperament. capit.* 4. enunciavit diligenter obſervandam eſſe propriam cujuſque naturam: Præterea *Porphyrius* in *Ariſtotelem* màgnifacit cum aliis vocem proprii, dum hortatur *Chryſaoricum*, cæteroſque diſcipulos, admonet neceſſarium noſcere quinque voces ſub quibus omnia quæ ſunt continentur: prout Genus, Species differentia, Proprium, & Accidens; hæc enim ad decem ſumma genera *Ariſtotelis* conferant, & ad Logicam Philoſophiæ univerſæ Inſtrumentum, ſpectant: idcirco qui ab hoc ordine digredietur operam ludet: nihilominus non reprobamus præparationem quæ profecto perficitur ſolu-

tione, depurationeque materiæ digeſtione, maceratione, & & concoctione: hæc utiles habenter operationes ad imitationem Naturæ, ipſa enim utitur iiſdem ad maturandos fructus reſque quas producit univerſas: nos quoque novimus in hac facultate diſtillandi Vitriolum, cum ſeparatione cujuſcunque elementi preparationes attenuare materiam rudem, & crudam, & ejus ſingulas partes ſatius diſponere ſeparationi, ac inde promptius accelerare fluxioni diſtillationis: hoc ordine tamen naturæ in ſuis primordiis ſtatuto evenit, ut aqua prior aere fluat ex hoc ente minerali: quapropter conſequitur præparationem non deſtruere naturæ ordinem primigenium etenim eum confundere nequit, neque ejus proprietatem tollere, imo in melius conducit non unam, ſed æque omnes partes, pro naturæ beneficio: quæ tamen omnia ſupplet diſtillatio ſolaque æquat: ipſa quoque ſegregat tenue à craſſo purumque ab impuro, & homogeneum ab heterogeneo ſi debito modo fiat:

Præterea etiam ſi concedatur Oleum dulce reſidere poſt circulationem, ut voluit *Quercetanus*, quid tum poſtea erit, ne aliud quam reliquiæ ſpiritus acidi alterati, ac refracti, tum ab aqua phlegmatis permixti cum ipſo ſpiritu, cum etiam à circulatione, his enim remittitur aciditas, ac penitus miteſcit, acredoque ſi adeſſet adimitur ac quælibet ejus vehementia languet, hinc dulceſcere dicunt quamvis verendum ſit de operatione extraordinaria: Cautio itaque adhibenda ne quis in gradu ignis error admittatur, verum etiam animadvertere licet non eſſe profecto dulce, ut mel, aut ſaccharum, aut hujuſcemodi aliud, in eodem enim ſenſu non accipitur: Verum ſcriptores ſæpe abuti conſuevere hoc adjectivo dulce ſubdulceque utroque indicantes omne quod eſt inſipidum & fatuum, more Martialis ſcribentis, ut ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ: memini quoque *Galenum* pluribus in locis aquam communem appellaſſe dulcem, quamvis omni ſapore expers ſit, ſed reſpectu aquæ marinæ, vel alterius mineralis aquæ, prout *lib.* 1. *de Temperament. cap.* 2. ait, quemadmodum balnea dulcium aquarum: & *lib.* 1. *de Simplic. Medicament. Facult. cap.* 25. repetit aptiſſima ſunt dulcium aquarum lavacra: & *lib.* 10. *Methodi Medendi, cap.* 10. inquit, in Hectica Febre valere dulcis aquæ balneum

balneum : ac inde *lib.* 11. *Methodi Medendi, cap.* 9: *de Curandis putridis Febribus*, approbat temperatum dulcis aquæ lavacrum : rurſus *Galenus*, libro in quo probatur animi mores corporis temperaturam ſequi *cap.* 3. adduxit *Zenonis* auctoritatem, qui dicere ſolebat, quemadmodum Lupini amari cum aqua macerantur dulceſcunt : hi tamen fatui ſaporis ſentiuntur poſtquam depoſuerunt amaritudinem abſtractam ab aqua : præterea dulce nominavit *Galenus* quod pingue eſt, prout legitur *lib.* 4. *de Simplic. Medicament. Facultat. cap.* 10. Verum etiam ſuperius *cap.* 6. ejuſdem libri, vocitavit oleum dulce, quod eſt commune oleum ex olivis maturis expreſſum : quamobrem ex recenſitis hucuſque conſtat non peculiariter dici dulce æqualius, vero conſonat ſuave dicere quod allicit guſtum, qui eſt ſenſus ex omnibus maxime voluptuarius : Verum de his tantum dixiſſe volo cum cætera ex habitis aperta ſint, jam enim opportunum eſſe videtur, ut explanemus quibus participent qualitatibus ſingulæ partes à Vitriolo diviſæ, nedum qua vi & facultate polleant : Verum enim his obviam egredi Sycophantam percepi qui ſibi vacuum arrogabat modum diſtillandi aliorum detrimento : hinc prius quam in alios hujuſcemodi morboſum difflueret lolium conſtitui certam proferre ſententiam in ſequenti ; demum pollicita ſolvere.

CAP. XIV.

Sophiſticus Imaginoſuſque modus Præſtigiatorum.

Quidam per ſomnia conceperunt mente, quæ me hercule fieri nequeunt, at potius inquam umbram novi modi ſegregandi elementa omnia diſtillatione una cujus repens fumoſaque Imaguncula eſt relicta, ceu vagina ipſius vanitatis, quam animo turbulento, & arrogantia tumido cogitarunt verboſi omni ratione inanes : hi unica diſtillatione nugantur efflu-

ere elementa quatuor inter ſe diſtincta liquorum forma, ac ſingula per ſe eodem tempore, & modo nulloque ignis diſcrimine: aſſerunt enim hoc evenire factu, & opere unius organi diſtillatorii: ut ſi in ipſo organo vaſeve uno conſiſtere ars tantantumque negotium diſtillandi quæque elementa ſeparatim eadem tamen diſtillatione unica: quamobrem ſuum proponentes phantaſma inſtituunt magiſterium artificiumve ſequenti ordine abſoluere, & in primis chalcanthum, vel aliud diſtillandum mens eis eſt immittere in bocciam rectam, & longam ſive altam dicere mavis, quam mox pileo vitreo ſive capitello turbinato naribus roſtriſve quatuor munito tegunt ad hoc munus ſingulare facto, hac ſerie, ut æque quadripartiantur ſpatia locaq; corporis ipſius pilei, ita ut unum in ſuprema fere parte inſertum ſit roſtrum alembici longum, & fiſtuloſum magnitudinis conſuetæ in arte, alii appellant naſum, & in Chymicis Cornu Cervi dicitur, ut in dictionario Martini Rulandi, qui à ſummo eminentior, & ab imo deductior eſt: Alterum vero roſtrum prope infimam oppoſitamque partem pilei ſitum: Cæteraq; duo roſtra ſint locis mediis fixa ac æque diſtincta, quæ ſupplere dicunt quatuor diſtillationis gradus, idcirco ipſis Roſtris ſingula ſupponunt vaſa, quæ recipiant, & colligant liquores quatuor quos ab invicem diſtinctos diſtillare putant, eoſque nominant elementa, hac equidem novitate delectantur imperiti, veruntamen decipiuntur, cum nequaquam ſimul, ut ſemel uno, & eodem tempore effluere poſſint cuncta quatuor elementa per quatuor roſtra alembici diſtincta, eoque minus ſingula per ſe ab invicem dividi n tur unica diſtillatione, cum potius confundantur: nihilominus pertinaces ipſi delirant neſcio quo ſyllogiſmo docti, aut qua demonſtratione perſuaſi, adeo, ut temere proferant omnia diſtillare modo prædicto vaſis gratia, ſed ſacra Numini teſtor meras eſſe erronum nugas: cum vaſe enim minime concurrit ratio ordinis gerendorum ex cauſa venientium: Idcirco expedit naturali ſpeculatione aſſueto cauſas diſquirere, ut prodidit *Ariſtoteles, lib.* 1. *Phyſicorum, Tex.* 1. Tunc enim opinamur cognoſcere unumquodque, cum cauſas primas cognoſcimus, & principia prima, & uſque ad elementa: mox *Tex.* 3. proſequitur ex univerſalibus in ſingularia

gularia oportet procedere, ut ad certiora, & notiora naturæ veniamus: idem, *lib.* 1. *Metaph. cap.* 1. & 2. pæeterea abſolute egit, *Philiſoph. de cauſis lib.* 2. *Phyſic. Tex.* 20. ita dicens, quum cauſæ quatuor ſunt de omnibus erit phyſici cognoſcere ſcilicet materiam, & formam, & Motorem, & propter quid: ex his palam eſt inſtitu'ſſe Philoſophum quatuor cauſarum genera: quarum, prima eſt materialis cauſa, quæ ne à propoſito egrediamur in chalcantho conſiſtit, hoc enim eſt ſubjectum, ex cujus ſubſtantia eliciuntur, quatuor elementa: ſecundam vero cauſam aſſeruit eſſe formalem, quam in ipſa materia exiſtere patet, cum apud Dialecticos axioma ſit, & in communi ſenſu verſatur formam eſſe in materia: Efficientemque cauſam pro tertia ſenſit Philoſophus illam, à qua fit aliquid circa materiam, ut moveatur ad aliquid, quemadmodum legitur, *lib.* 1. *Phyſicorum Tex.* 73. aut ens agit aliquid aut patitur, ſed patitur ab igne, ut alteretur, & tranſmutetur in quatuor elementa diſtincta huic, *Galenus lib.* 3. *de Simpl. Medic. Facult. cap.* 4. quicquam ex ſpecie in ſpeciem mutari nequit citra excalfactionem &c. quamobrem moveri agitarique nequit materia chalcanthi niſi ſubijciatur pati ab igne, ut incaleſcat alteretur, & in vapores attenuetur tranſmuteturque ſecundum materiam: peculiare enim eſt calidi fundere atque liquare materiam ſubjectam quemadmodum frigidi condenſare, teſte *Galeno lib.* 4. *de Simpl. Medic. Facult. cap.* 3. idipſum repetit, *cap.* 16. *ejuſdem lib.* nempe natura calidi eſt celeriter alterare atque in aliam ſpeciem mutare: Demum quartam ſcripſit Philoſophus eſſe cauſam finalem propter quid, ideſt cujus gratia aliquid fit hæc eſt diſtillatio, quæ tamen aſcribitur operanti, qui diſtillatione elementa ſegregare conatur hinc, dicitur cauſa, quæ id efficit cujus eſt cauſa, ut *Cicero de fato:* Veruntamen omnium rerũ Opificem Deum, & cauſam cauſarum eſſe concluſerunt omnes Philoſophi: ex prædictis itaque conſpicuum eſt errare à toto Cœlo, qui putant vas eſſe in ulla prædictarum cauſa, cum ſit diverſum vas ab omni cauſarum ratione, Quinimmo ridiculum videtur ſi demonſtrare velimus, utrum vas ſit, vel ne ex natura prædictarum cauſarum: nihilominus, ut feram rudibus opem, recenſere me perſuaſum habeo, quemadmodum *Ariſtoteles*

ſtoteles lib. 4. Phiſicorum, diffuſe diſeruit de multiplici loco, quanquam omnia ad duo majoris momenti perſtringere magis referar ; nempe aut locus eſt in re : aut locus eſt extra rem : Si locus eſt in re, eſt pars locati in quo eſt materia, & forma, & ita locus non ſeparatur à locato,cum contineat illud,quod eſt in eo. Sed corrumpitur per corruptionem ejus, ut commemoravit Philoſophus loco præcitato, in ipſo enim ente eſt locus tranſmutationis, ut in materia, & forma : ex quibus conſequitur locum in re nullum intelligi vas : Verum ſi conſideretur locus extra rem, non communis eſt materiæ, ſed alterum eſt à materia, ut boccia ſive vas eſt locus tranſlatus, & ſeparabilis à materia tanquam accidens in ſubjecto, & res eſt in loco ſicut aqua in vaſe, nihil enim eſt vas ejus, quod eſt in ipſo, idipſum ſæpius reperit Philoſophus,quod amphora,vel dolium non eſt vinum neq; vinum eſt vas,ſed notabile legitur, *Tex.* 11. *ejuſd. l.* locus non eſt entibus cauſa aliquo modoquatuor, quoniam non eſt materia, neque forma, neque finis, neque motor : Conſtat igitur inaniter nugari eos, qui inter cauſas diſtillationis connumerant vas, fundus enim vaſis nullam habet facultatem abigendi materiam ad ſummitatem, ſicuti neque ſummitas, quæ pileus nuncupatur, & vulgo Capitellum turbinatum attrahit eam : neque calefit materia à vaſe, quanquam in eo, ceu inſtrumento contineatur : ſumme tamen neceſſarium eſt incaleſcere materiam, ut moveatur, & in vaporem elevetur, ſi extillare debeat : Incaleſcit autem ab igne agente externo, qui materiæ internum movet proprium ingenitumq; calorem, etſi idem operatur ſol, ignis cœleſtis, quemadmodum, *Ariſtoteles lib.* 1. *Metheororum, cap.* 4. *de pluvia*, ipſa enim fit ex vaporibus elevatis è terra calefacta à Sole : Idcirco hujus exemplo ſupplere conſpeximus ignem materialem, quemadmodum ſatis demonſtravimus ſuperiori, *cap.* 8. ubi egimus de ratione ignium auctoritate *Galeni* : Ignis vi ſua eſt cauſa calefactionis materiæ, ac ipſius attenuationis, ut demum tranſmutetur materia in vapores, & in pluviam, quæ diſtillatione habetur. Ignis igitur ardoris cauſa agitat materiam, & ab imo vaſis impellit ipſius materiæ partes, quæ in vapores attenuari, & verti aptæ ſunt ; præterea vapores prædictos ad inſtar nubium ſurſum ducit

 ignis

ignis ad cacumen bocciæ; ubi rurſus coacti condenſantur, & diſtillando corruunt ad fundum recipientis: Verum atque diverſus requiritur ignis calor ad opera diverſa, quibus ſuppeditari poteſt gradus ſuus, ut docet ratio, cui conſentire æquum eſt experimentoque rationi, nexo fidem præſtare cogimur: dubio procul conſuetum conſpeximus uno quippe gradu ignis minimo, prout balneo maris fluere elementum aquæ, ceu aliorum magis fluxile, & aptum, hoc enim ignis gradu primo unum elementum emanat, quod magis aptum eſt proportione agentis, vim enim non habet gradus iſte omnia propellere, neque majora urgere, niſi augeatur ipſius agentis gradus, ita ut ipſius proportio viſque peræquetur aptitudini materiæ: ubi vero agens ad ſummum vigorem augeſcat, & multiplicetur, nulla proportione habita aptitudini materiæ, omnia dubio procul confuſa, & ad invicem mixta, ac perturbata impellet, quæ tamen apta ſunt elevari: Quapropter elementum quartum analogum terræ fluere nequit, neque aſcendere aptum eſt ullo ignis gradu, quanquam extremo eoque minus gradu minimo: gradus autem ubi opus ſit, accommodari debet ad ſcopum artificis periti, & non cerebroſi, nec non fiat ſecundum materiæ elaborandæ naturam, ut fuſius in conſpectu omnium erit inferius. Idcirco ſi ordine methodico procedatur juxta materiæ aptitudinem, & agentis vires, ut requirit ratio experimento fulcita, ſuccedet optato: alioquin exitus non eveniet ſperatus; rurſus vero revertam ad gradus ignis, ut exemplis agam, quorum gratia res magis pateat: nam ſupra expoſito primo ignis gradu accedit: Itaque ſecundus, qui eſt cinerum calor, quo effluit aeris elementum, hoc eſt acidus vitrioli ſpiritus: Præterea tertio, & quarto, ignis gradu diſtillat oleum vitrioli, vulgo dicitur elementum ignis, & tertium elementum, ut antea expoſitum fuit: Hoc equidem elementum ob ejus ſubſtantiam pinguem, & oleoſam, nequaquam aſcendere poterit cacumen alembici, neque per pilei roſtra tranſire: hoc enim peculiare eſt tum oleis cujuſcunque generis, cum etiam pinguibus, & craſſis omnibus deſcendere: idcirco olea, pinguiaque omnia eliciuntur per bocciam humilem declivem, & flexam: alioquin enim altiora aſcendere nequeunt, hinc cum effectus ſint

contrarii,

contrarii, conſequitur neutiquam poſſe ab uno eodemque gradu ignis tranſmutari, neque uno, eodemque vaſe regi ob diverſas qualitates ipſius materiæ, juxta commune Philoſophorum dogma : jam vero demonſtravimus qua ratione perficiantur, quod animadvertere operæ-pretium eſt ea mente, quam ratio, veritaſque præſcribit : Etſi homines exempla malunt, quam verba, quia loqui facile, præſtare difficile, ut *Quintilianus, lib.* 3, *cap.* 8. ait, quia facillimè ad conſentiendum homines ducuntur experimentis : Veruntamen opus perficere nemo poterit, niſi, qui utriuſque facultatis conſcius erit, quamobrem rememorari fas eſt, quod Theorica ſcrutamur veritatem, cujus practicam exequimur opere, ut ſenſit *Ariſtoteles, lib.* 2. *Metaphyſicæ, Text,* 2, 3, *&* 4. Reliquum expedit nunc diſquirere, an quartum elementum aliquo artificio elevari, ac ſurſum duci ad capitellum, inde diſtillare poſſit, vel ne, ita ut tranſeat per quartum alembicum, ſive dicere mavis per quartum alembici roſtrum, aut ſi per deſcenſum, aut nequaquam emanet, quod ut ſatius aſſequamur in primis ſcire licet in vaſis fundo conſidere fæces uſtas relictas poſt diſtillationem olei è Vitriolo, & cujuſcunque liquoris humiditatiſve, utputa Aquæ, Aeris, & Ignis ; hæc ſunt tria Elementa, quæ effluunt, non uno vaſe, neque una diſtillatione ſegregata, niſi confuſa : alioquin dividuntur diverſis ſuis proportionatis gradibus ignis, ac diverſis organis ; fæces igitur in ſummo ſiccatæ, & ab igne arefactæ relinquuntur ſine humore inſtar terræ, cum omne humidum abſummat combuſtio ; teſte *Galeno, lib.* 1. *de Elementis* : præterea diſcurrens ipſe de terra ſicca, *lib.* 2. *de Temperamentis, cap.* 5. ait, ſicuti fieri non poteſt, ut in terra ſicca herbæ naſcantur, nutriantur, & incrementum capiant, &c. Rurſus *lib.* 3. ejuſdem *Facultatis de Temperament. cap.* 1. ait, Terra, vel terrea re aliqua accenſa fit pruna : ex quibus colligitur conſiſtere in fundo reliquiam vitrioli exuſti, quæ refert terrenam ſubſtantiam cum empyreumate, ſic ab *Ariſtotele* vocato, ex qua ſubſtantia emiſſa eſt humiditas, quæ apta erat egredi, effluxique ſunt vapores ; quare ad inſtar terræ exuſtæ conſtitit fundo vaſis præ gravitate, quod peculiare eſt terræ, quæ eſt univerſi pars ignobilior, teſte *Galeno, lib.* 17. *de Uſu Partium, cap.* 1. Præterea

rea memini dixiſſe *Ariſtotelem*, *libr* 1. *Metheororum*, quatuor autem exiſtentibus his; igne, & aere, & aqua, & terra: omnibus quidem his ſubſtare terram aſſeruit: idcirco patet humidum perire corporis uſtione, teſte *Galeno*, *lib.* 1. *de Elementis*, *cap.* 6. nihilominus permanet humidum primigenium igni reſiſtens, quod eſt in ſale terræ exuſtæ: fit enim ſalſedo ex terreſtreitate exuſta; ut docet *Ariſtoteles* loco præcitato, differens cauſam ſalſedinis Maris eſſe exhalationem fumoſam combuſtam, quæ accidit ex parte terræ, adeo quod ſalſum manet ſubtus deorſumve dicamus propter gravedinem, quemadmodum dulce, & potabile ſurſum ducitur propter levitatem: conſidet igitur terra cum empyreumate, id eſt igneitate, prout eſt natura Salis, teſte *Plinio*, *lib.* 31. *Naturalis Hiſtoriæ*: Separatur autem Sal à terra, & ab omni re combuſta, non diſtillatione extrahitur, at ſi lavetur aqua dulci imbuitur Sale, ut docuit *Galenus*, *lib.* 9. *de Simplic. Medic. Facultat.* hoc ubi per lotionem ablatum ac ſemotum fuerit aqua, in qua medicamen ablutum eſt, calidam adſcivit facultatem, quare ſi evaporetur aqua imbuta ſalſedine concreſcit ſal, quod appellant terram magicam: poſtremo à ſolutione ſalſedinis acta cum aqua, & colo ſejuncta relinquitur terra limoſa, quæ frigida eſt, & citra mordacitatem deſiccare potens, prout eſt natura terræ ſimplicis: hanc terram appellavit *Libavius*, dulcedinem Vitrioli, *lib.* 2. *Alchymiæ*, *Tract.* 2, *de Extractis*, *pag.* 173. prædicta equidem argumento ſunt, quartum elementum nempe terra, nullo gradu ignis, nulloque vaſe opus eſſe ut diſtillet: nequit enim terra elevari ſurſum ad ullum vas, quantumvis etiam humile, eoque minus ad capitellum roſtratum, ſed permanet fundo: nil miri eſt igitur, ſi evanida ſpe fruſtrentur, inconſtantiaque notantur, qui declinant à dogmate Peripatetico, & à veritate, veraque ratione, cujus magna vis fictas hominum inſidias non admittit, verum per ſeipſam tuetur, & undequaque ſibi viam parat, hinc cum inventa ſit clariſſime eluceſcit, cui adhærere expedit, erroneſque & præſtigiatores cavere, qui doloſis promiſſis vitam ſuſtinent, ut legitur in *lib.* 1. *Metamorph. Ovidii*,

Vivitur ex rapto, non hoſpes ab hoſpite tutus.

Ex

Ex his itaque hucuſque recenſitis, ac optime perpenſis, in promptu eſt cognoſcere ſuperflua, & abſque cauſa eſſe tot roſtra, cum unum ſufficiat emungere quamlibet humiditatem,quæ apta ſit aſcendere ad capitellum naſutum, cujus obſtaculo vertitur in aquam,hæc inde deſcendit, effluitque per orificium naſi, ſit modo unum, aut plura nil refert, à pluribus enim orificiis non ſeparantur differentes humiditates, veluti aquæ, & aeris, hæ enim ſolæ aptæ ſunt elevari, & alte aſcendere, ubi urgeantur ab igne,cum ſolus ſit agens qui magna vi impellat omnia, licet confuſa, ſi vero per gradus remittatur ignis,tunc ſeparatim ſingula urget ordine, ſeparantur enim ab igne tantum, & non à naribus vaſis: quamobrem prætereamus hujuſcemodi vaſa tot naſis intricata, nam incongrua ſunt: omittamuſque eorum auctores naſutos, & dicaces, qui naribus in rugam contractis Rhinocerotis more, alios ſubſannare ſolent; idcirco *Perſius Satyra* 3.

Ingeminat tremulos Naſo criſpante cachinnos.

CAP. XV.

Per quam vana exiſtimatio eorum, qui male ſentiunt de Oleo Vitrioli.

VErum priuſquam enarrare proſequar facultates ſingularum partium, quas ſegregare à Vitriolo demonſtravi, operæpretium duxi recenſere diverſas opiniones, quæ conceptæ ſunt de ipſo oleo Vitrioli, ne ullum relinquatur ambiguum, quod diſſidio everti poſſit, at ne hoc eveniat, diſtinguere licet æquum, & integrum, ab eo quod diverſe declinat: Quidam enim ſummis laudibus ad ſidera extulerunt ipſum oleum, aſſerentes,quod ex Vitriolo multa egregia educuntur omnis generis remedia, adeo ut in hoc metallico individuo exquiſite præparato exiſtat integra Medicinæ officina, nam liquor Vitrioli humores præparat omnibus modis, cum tartarea, & craſſa attenuet, tenuiaque

que obtemperat, impura expurgat, ſuperva canea vero per urinas, ſudoreſque, per alvi excretionem, & per vomitum evacuat, obſtructa aperit, doloreſque omnes ſedat anodina ſua facultate, venena, humoreſque venenoſos expellit, & omnes inflammationes, ac febriles ardores extinguit, & quod magis refet, calorem naturalem inſtaurat, ac ſummatim ſi in elixirem fixetur vim renovandi, inſtaurandique habet: eſt enim purgativum ſpecificum omnium humorum, confert phthiſi, ac verminationi, maniæ, omnibus oculorum affectibus, calculo, aſthmati, icteris, ſcirrhis, lienis, & hæpatis, imbecillitati, atque dolori ſtomachi: Idem legitur in *lib.* 3. *Gabrielis Fraſcati, de Aquis Returbii, pag.* 83, ubi conſuluit pro tollenda ventriculi frigiditate aſſumere potu jejuno ſtomacho guttulas duas olei ſulphuris, chalcanthive cum vino cretico: verum antea *lib.* 2. dixerat in uſum eſſe apud Medicos Hiſpanos propinare febrientibus aquam frigidam cum tribus vel quatuor guttis olei Vitrioli ad majorem penetrationem, quod maximè cum fœlici ſucceſſu illis contingit,nam per urinam,& alvum egregie purgat;prætera *Petrus Andreas Mathiolus* ſplendidi nominis auctor, laudat uſum olei Vitrioli, aſſeritque neceſſarium eſſe in morbis altas fibras agentibus: Inde *Geſnerus* tot aſcripſit dotes oleo Vitrioli, ut vix medici perſona dignum exiſtimet, qui eo carere vult: eaſdem facultates ineſſe oleo Vitrioli abundè plerique, ac ferè innumeri commemorati ſunt; ac præ aliis *Philippus Mullerus, Joannes Baptiſta Zapata, Gabriel Falloppius, Hieronymus Rubeus Ravennas,* vir iſte celeberrimus hac noſtra ætate, & paucis ab hinc annis, è vita deceſſit, ipſe in medica facultate benemeritus edidit *lib. de Diſtillatione,* in quo deſcripſit modum eliciendi oleum à Vitriolo, atque vires ejus fusè recenſuit: ſummopere quoque prædictum oleum Vitrioli approbavit *Amatus Luſitanus* in *Dioſcoridem*, inſinuans ſi una, vel altera gutta in aquis cordialibus merſa, quas acetoſas cum ſtipticitate reddit, intus aſſumatur per os conferre adverſus febres peſtilentes: huic propoſito refert proportione exemplum, proditum ab *Horatio Augenio, lib.* quem edidit *de modo præcavendæ Peſtilentiæ,* ubi teſtatur admirabili ſucceſſu juvare oleum ſulphuris aſſumptum cum aliqua potione convenienti adverſus

diſtil-

diſtillationes catharrales, putredinoſaſque infectiones peſtilentiales, atque plurimas alias paſſiones præſertim thoracis vitia: Verum enim ſulphuris oleum, & Vitrioli oleum congenera ſunt analoga, ac ferè ejuſdem naturæ, de quibus non modo vetuſtiores, cum etiam Neoterici quam celeberrimi tractarunt comparatione utrumque horum mineralium ad invicem plurimum ſe conferre: Sulphur enim eſt in Vitriolo, & in Sulphure Vitriolum, quemadmodum demonſtravimus *Deſcriptione* 3. *de Atramento Sutorio*; neminem ergo, qui medendi rationem callet, admiratio teneat, tot audire optima, maximaque de oleo Vitrioli decantata ab innumeris clariſſimis Scriptoribus. Hoc autem medicamentum ſeipſum approbat, necnon experimentum laudes ejus canit: veruntamen in oppoſito alii diſſentiunt à prædictis, quamvis invida, mentienteque opinione cenſeant inania pro gravibus, cum perſuaſum ſit eis reſpuere uſum olei Vitrioli, triplici de cauſa; una eſt, quia viroſa vi, quam habet corpus terreſtre crudum, prout è minera immundum, noxium ſit. Secunda autem cauſa eſt, quia oleum ſit acidum, idcirco aciditate infeſtum ſit nervis, partibuſque nervoſis. Tertia quoque cauſa reprobant oleum Vitrioli, quia ſit valde acre, quod indicat vim adurentem, & cauſticam, hinc deprehenditur, quod tuto propinari nequeat febrientibus. His igitur in medium prolatis obſtrepunt, & obviam laudibus Vitrioli reſiſtere nituntur. Aliud vero diverſum ab his perſuadet ratio, quæ omnia præpollet, & eſt cauſa, quæ demonſtrat verum, diſcutit, & diſtinguit omnia: Idcirco *Seneca* eximius Philoſophus, inſigniſque Poeta, ſcriptis prodidit, quod ratio eſt naturæ imitatio, ea enim ſequitur naturam, quare bonum ſine ratione nullum eſt, neque virtus aliud eſt, quam recta ratio, ipſam vero Græci appellarunt Μετοδον, eadem enim quam celerrimè ad peritiam, & cognitionem advenimus, nempe dinſtinguendi graduum differentias omnium rerum, ſed præſertim cujuſcunque liquoris effluxi à Vitriolo. Ut propoſitum requirit, ne quidem omittamus quod, & quantum faciat præparatio perfecta in diſtillatione, ſegregationeque elementorum, & in liquorem reductione, mundum, exutumque ab omni terreſtri, viroſaque vi Vitrioli; depoſita enim ea relinquitur in fæcibus ipſius cor-

poris terreſtris, in quo erat, adeo ut facillimè, ac tuto citra moleſtiam, & ad multa per utilis propinari poſſit,quamobrem ſoluta eſt primæ cauſæ dubitatio. Quatenus vero ad ſecundam cauſam aciditati ſpectantem, facile reſpondetur objectioni, quod ſi oleum Vitrioli obeſſet aciditate, non uteremur aceto, omphacio, oxalide, citreis, aurantiis, & limonibus, cidoniis, ceraſis, prunis, puniciſque, acacia, & Tamarindis, ac hujuſmodi aliis acidis, quæ ſæpiſſime aſſumimus, tum cibariis, tum etiam medicamentis maximo guſtu, & beneficio, quibus ſimilitudo, & ſapor eſt idem, ut in oleo acido Vitrioli, ut palato percipitur, præterea *Galenus* ſummopere commendavit facultatem aceti incidentem, & attenuantem, cujus exempla plura prodidit *lib.* 14. *Methodi. Medendi, cap.* 5. nec non *lib.* 2. *de Arte Curat. ad Glauconem, cap.* 4. ubi uſus eſt aceto acerrimo cum emollientibus mixto in curatione tumoris ſcirrhoſi in tendonibus, & ligamentis; hæ ſunt partes neruoſæ, quibus tamen acetum non ſimplex, neque purum admovetur, quemadmodum neque ſuccus limonum merus corporibus ingeritur, neque aliud conſimile merum habetur in uſu; permixtum autem alio convenienti, quod cum retundat, & contemperet: ſuave, ac delectabile evenit, emolumentoque confert. Reliquum verò de tertia cauſa diſſerere decet, & in primis inquam empirici impoſteres improbe agunt, qui audaciſſime in omni tempore, indiſcriminatimq; quoduis oleum Vitrioli acre merumque propinant, hoc eſt oleum rubeum, vel atrum igneum, & corroſiuum, quod nunquam in corpus immitti, neque in uſum febrium curandarum haberi debet: Et ſi pleriq; theorica, experientiaque clariſſimi auctores uſi ſunt hoc oleo, veruntamen convenientibus admixto, quibus remittitur ejus vis: Tunc enim retuſum per ſuum bedoar, quod eſt ei contrarium præter, quod omni malignitate vacat, non exedit metalla, neque corpus humanum, & vix ventriculum perſtringit, niſi quantum ſufficiat humiditates extraneas abſtergere; ita quod alioquin ineptum, & noxium eſt, mixtura tamen alterius medicamenti fit utile, & noſtro ſcopo ſatisfacit, quod fieri poſſe perſuadet ratio, docetque experientia, idem etiam aſſeruit *Galenus lib.* 3. *de Temperamentis, cap.* 2. & 3. cum neque

que minima ignis favilla comburat, quamvis ſuapte natura comburendi facultatem habeat: rurſus idipſum aſſenſit *Galenus lib.3. de Simpl. Medic. Facult. cap.23.* opus eſt enim, ut quidquid agat, etiam ſi ſit valentiſſimum, aliquantam, tamen, & magnitudinem habeat: quando nimirum, & ignis ipſe ſi prorſus minimus ſit præterquam, quod non uret, nec calfaciet quidem: quippe cum & centeſima ſcintillæ partiuncula ſenſu nobis imperceptibilis ſit: idcirco *Gentilis de Fulgineo in Expoſitione. 5. Canonis Avicennæ*, judicium apte pronunciavit, aſſerens medicinam validam, quarti gradus corrigi poſſe adeò ut fiat ſecundi gradus per admixtionem aliarum medicinarum: verum etiam nos ad primum, minimumque gradum deſcendere ſentimus eadem ratione Gentilis. Dum autem in hoc immoror diſcurſu, memini de his fuſe expoſitum fuiſſe deſcriptione tertia: quantum attinet corpori ipſius atramenti Sutorii, ut in memoriam revocem, quæ jam recenſita fuerunt, quippe inter corroſiva exiſtere corporalia magis periculoſa, ac eò magis ubi à minera nondum ſint depurata. In præſentiarum autem ulterius progredi aggreſſus ſum ad diſtillata iſta, namque abſq; læſione tranſeunt, ſi modo aliis liquoribus permixta fuerint: ut tamen quilibet excutiat intelligentiam ſuam meminiſſe expedit expoſitam fuiſſe ſegregationem partium cum diſtillatione, tum ut depurentur, cum etiam ut ſingulas earum ſimplices præbere liceat nulla contrarietate qualitatum repugnante, ut ſi nobis occurrat refrigerandi neceſſitas, eligemus non oleum rubeum, & acre corroſivum, ſed potius ſpiritum album, clarum, & acidum, quem alioquin dicunt ſpiritum aquæ, & æquam Vitrioli ſecundam, quam exhibere poſſumus cum aquis Cicore[illegible], endiviæ, ſcariolæ graminis, vel aliis convenientibus: erit enim hoc remedium tutum delectabileque, & ſecundum rationem factum, quod extinguit calorem febrilem à putredine ortum, infringit namque omnem putredinem, & ſic omni moleſtia exoneratur natura, & in triumphum ducitur: nemo itaque audebit obiicere huic liquori ſimplici acido cum pars ſit talis, non tamen quale eſt totum, neque eadem eſt ratio acidi liquoris frigidi, quæ habetur olei acris, & urentis, cum neque ſingula pars habeat totius vires, ſingula vero ſingulis morbis ex natura ſua condu-

cunt, quapropter charus eſt medicis ſimplex Vitrioli ſpiritus acidus, hic eſt albus clarus, & volatilis abſque ulla corroſione, idcirco corpori humano apprime commodat, nihil enim noxiæ infert corpori, plus autem auxilii præbet: nil agit cum vehementia, non perturbat, neque vomitum ciet, immo corroborat ventriculum, calorem extraneum non inducit, immo compeſcit eum refrigerans, teſte *Galeno lib. 4. de Simpl. Medic. Facult. cap. 7.* acida tenuitate pollent corporis, ſed perinde ut adſtringentia refrigerant: ex frigido enim ſubtili fit acida qualitas, quare penitus oppoſita eſt acri qualitati, ut voluit *Galenus lib. 5. de Simpl. Medic. Facult. cap. 26.* nam quod acidum eſt, palam refrigerat, alioquin verò omne acre excalfacit: idcirco oleum acre, & corroſivum Vitrioli, hoc eſt rubeum, aut atrum, quod appellant ſpiritum fixum diſtinguere expedit, à ſpiritu albo perſpicuo, & acido, quem plerìſque placuit nuncupare aquam ſecundam, & oleum album Vitrioli, quo nil tutius adminiſtrari poteſt ad tollendam quamcunque obſtructionem, ac putredinem delendam, utique, & calorem febrilem putredinis effectum qui ſublatis cauſis perſiſtere nequit: memini *Galenum lib. 11. Meth. Med.* exhibere oximel in febribus, non modo, ut refrigeraret, verum ut de obſtrueret, & putredinem abſtergeret, quæ omnia efficaciſſime agit oleum Vitrioli, apperit enim attenuat, abſtergit, atque refrigerat, ut acetum: ſed eo magis præcellere patet.

CAP. XVI.

De facultatibus ſingularum partium Vitrioli, exordiendo à phlegmate humore aqueo, & primo.

Jam diximus ſingulas partes ex natura ſua, non omnibus conducere, ſingulæ verò ſingulis tantum morbis conferunt, cum

cum neque pars habeat vires totius:quamobrem juxta inceptum de ſingulis deſcribere expedit : præterea, ut decus conſervemus, quod primum fuit in diſtillatione, æque ipſum primo ordine collocabitur, prout fit in acie : phlegma autem elementum aquæ diſtillat primum à Vitriolo, gradu ignis primo, quam leni, idcirco ſine ſpiritu, & ſine ſapore, inodorumque fuit, quare frigidum inſipidumque, album, & clarum, ut aqua percipitur : cujus facultates ſunt nigrefaciendi capillos, ubi in ipſa Vitrioli aqua madefiant ; præterea cutem, atque ejus tumores, puſtulaſque applicita purgat, & cuncta oris vitia : Et ad Vitriolum ipſum purgandum, cæteraque ejus elementa præſtat, nam ſi ſæpius phlegma ſuperfundatur ſpiritui Mercuriali ipſius Vitrioli, & ab eo diſtillando rectificetur, ſuaviorem odore efficit eum, ſaporeque dulcem cum aciditate ſpirituali abſque ulla ſenſibili corroſione in lingua, & auſteritate tarda. Idem evenit oleo acri, nempe ſpiritui ſulphureo, ſi ſuper eum diſtillando ſepties tranſeat phlegma rectificatum edulcoratur oleum, & omni acredine exuitur ſpiritus quamvis igneus, ob phlegmatis frigiditatem : quamvis in hoc peragendo quidam, vice phlegmatis, utantur ſpiritu vini, vulgo appellatur aqua vitæ, hac ratione ducti, quod ſpiritus vini, cum ſit ſulphureus, & oleoſus, trahit ad ſe per vim ſuam magneticam, quod eſt ei ſimile, veluti eſt Chalcanthi ſulphur exiſtens in oleo, ita ut diſtracto ſulphure edulceſcat oleum conſequitur : ſic perſuaſum eſt *Joanni Baptiſtæ Portæ, lib* 10. *Magiæ*, & antea *Evonimo* filatro, *Raimundo Lulio, Theophraſto Paracelſo*, & *Scaligero* ; Alii vero ſuggerunt acetum ſtillatitium, quemadmodum, & alii aquam dulcem ſtillatitiam, veruntamen phlegma proprium vitrioli efficacius eſt, & aliis prævalet : præterea cum ipſo phlegmate extrahitur ſal à Vitriolo combuſto, ut artis eſt ; ſi autem phlegma ſimplex exhibeatur potu, ut aqua, febres ardentes, & peſtiferas extinguere pollet ; propinatur infantibus doſi unius drachmæ, adultis autem cocleare unum vel duo ad ſummum : rurſus ſi aqua ipſa, quam phlegma nominavimus, rectificetur diſtillatione mox ubi opus ſit per os aſſumpta facilem ciet vomitum citra vim ullam, & noxam minimam, ita ut facile,ac fœliciſſimo ſucceſſu propinari poſſit : Antiquitati mos

fu-

fuit utilis, & familiaris, quippe evacuare corpora per vomitum in curatione plurium variorumque morborum, cum non modo adultis, verum etiam infantibus lactantibus Epilepſia correptis exhiberent vomitoria, & ſummopere commendabant ea, quæ hodierno tempore clamoribus execrantur medici quidam inſcii, qui citra rationem, ſed adulatione ſubſcribunt voluptatibus ægrotantium, & adverſantur *Hippocrat. lib. 2. Epidemiarum, Sect. 5.* ubi vomitum excitare docuit in Epidemicis morbis: exinde *Galenus* obſervantiſſimus doctrinæ *Hippocratis*, omniumque ſuperiorum veneratione, inquit *lib. 5. de Uſu Partium, cap. 4.* rectè igitur veteres Medici, ut alia omittam ſalutaria præcepta, vomitus à cibis in ſingulos menſes repeti præcipiebant, alii quidem ſemel, alii verò bis: & *lib. de Remediis paratu facilibus, ad Capitis dolorem ex Ventriculi cruditate*, approbat Vomitum: ruſus prope calcem ejuſdem libri, ait ipſe *Galenus*, ad coxendi cum dolore affectos vomitus, quam alvi dejectio juvat magis: ibidem proſequitur *de curatione ſymptomatum ex letalibus medicamentis* jubet, ut evomant, epoto prius hydreleo: præterea *lib. 10. de Compoſit. Pharmac. ſec. loc. cap. 2.* ait, auxiliantur etiam vomitus ipſis iſchiadicis magis utique, quam evacuatione, infernæ per ventrem: ac inde *lib. 2. de Arte Curativa ad Glauconem, cap. 2.* ſic inquit, laborans ventriculum per vomitum expurgandum: ſuperius quoque *lib. 1.* ejuſdem *Facultatis, cap. 10. de Curatione Tertianæ Nothæ in calce*, dixit, Vomitus autem poſt cibum adeo his, quibus hæc febris perduraverit, utilis eſt, ut multos ſciam, ſolis vomitibus ſtatim prorſus fuiſſe curatos: mox *cap. 14.* ejuſdem libri, repetit, qui vero ex vitioſis humoribus os ventriculi mordicantibus, diſſolvuntur hos poſt aquæ calidæ, aut hydrelei potum fac evomere: Verum *cap. 11.* prodidit, utendum autem, & vomitibus poſt cibum, tunc continue, etſi nihil prohibuerit, elleborum album eſt exibendum: Ex his palam eſt, *Hippocratem, Galenum* totamque antiquitatem habuiſſe in uſum vomitoria cujuſcunque generis, à levioribuſque exordiendo aſcenderunt ad fortiora, ut puta ad elleborum album licet natura ſit convulſivum, nihilominus familiariter, ac fæliciſſimo cum ſucceſſu Veteres adminiſtrabant eum. Verum quo magis tutè, præmiſſis

præmiſſis univerſalibus, quemadmodum docuit *Galenus, lib.* 13 *Method. Medend.* nec non primo, ac ſecundo, *de Arte Curat. ad Glaucon.* & aliis pluribus in locis ſuppeditari valet aqua phlegmatis ipſius Vitrioli, de qua eouſque dicta ſufficiant.

CAP. XVII.

De viribus ſpiritus Acidi, volatiliſque Vitrioli, qui pro Aeris Elemento conſtituitur, quintam eſſentiam continente, & in ipſam perficitur, & pro oleo primo habetur quod album eſt.

SEcundus vero humor diſtillatione emiſſus, eſt nomine ſecundi elementi, quippe natura aeris, forma autem liquoris aquei albi perſpicui, ut aqua chryſtallina, quare ſecunda dicitur aqua Vitrioli : quæ ſatis diſtat à primo humore aqueo, phlegmate nuncupato, in odore, ſapore, & valore : Hic enim eſt ſpiritus volatilis Vitrioli chryſtallinus, qui medius ambigit inter aquam, & oleum, etſi ab eis differt, nam odore ſuavis percipitur ſpiritus iſte volatilis, ſapore autem dulcis cum aciditate ſpirituali abſque ulla ſenſibili corroſione, veruntamen cum aliquali tarda auſteritate corroborat : demum valore volatilitas iſta excellit non modo humorem aqueum phlegmatis, verum etiam oleum corroſivum, ſcilicet ſpiritum ſecundum igneum fixum, rubeum, & acrem, cauſis ſupra expoſitis : hic eſt itaque ſpiritus volatilis aquæ Vitrioli, acidus, tenuiſſimus, penetratiſſimuſque, totius enim corporis habitum permeat, unoque momento fertur ejus virtus ad Cerebrum, ad Cor ad Renes, & ad omnia viſcera : ipſe primus ſpiritus appellatur, & humidus, reſpectu ſpiritus ignei ; etenim primus ex ſpiritibus diſtillatione effluit : præterea prædictum ſpiritum primum acidum,

dum, & volatiſem nuncuparunt, quidam oleum album, aquoſum tamen eſt, quod ſatis diſtat ab oleo rubeo corroſivo, cum tamen proprium intelligatur oleum, humor, qui tertius effluxit coloris rubei, atri, & pinguioris, id eſt oleoſioris : ex ſpiritibus vero ſecundis igneus, acris, & fixus, quem jure dicunt eſſe oleum corroſivum : Hæc omnia ſcitu digna, ac ſummopere utilia fore admonui, ne quiſpiam ab re capiat unum pro altero, ut puta acidum pro corroſivo, neque phlegma inſipidum, neque ſpiritum nimium dilutum : Revertamus autem quo digreſſi ſumus ; Spiritus itaque primus albus, acidus, & volatilis eſt in officinis medicis avis rara, cujus eximia virtus jam adeo innotuit Clariſſimis diverſarum regionum Medicis, hujus ſæculi præſertim, ut ſumme approbatus ſit adverſus innumeras contumaces ægritudines, nec amplius ignari poſſint quicquam de trahere laudi ipſius ſpiritus acidi, nam odoratu ſolo celeriter ſternutamentum movet, & caput expurgat ; idcirco pro arcano habetur ad expellendam Epilepſiam, Apoplexiam, Paralyſim, Suffocationem matricis, cæteroſque omnes uterinos morbos, & cordis palpitationem, Cordis enim, & Cerebri ſpiritus corroborat, ac tandem efficaciſſimum, ſingulareque remedium eſt ad extinguendas omnes febres, quamvis ardentes, earumque ſitim ſedat, præterea peſtilentibus optimè conducit : cum ſucco violarum, & ſirupo de Bugloſſa quartanam pellit, & quotidianam, & alia plurima præſtat, dum tamen à medico ſuppeditetur methodico, & non empirico : aſſumitur potu ab adultis doſi ſcrupuli dimidii uſque ad integrum cum aliquo liquore, aut conſerva idonea : pueris verò ſat eſt exhibere duas, aut tres guttas ; at grandoribus natu quinque, uſque ad ſex : eadem triplici medicamentorum doſi progreſſus eſt *Galenus lib. 7: Methodi Medendi, cap.* 11. de curanda ventriculi intemperie, ubi proponit ſummam doſim, & prope aliam minimam doſim mox inter utramque conſtituit mediam doſim,ut omnibus eſt legere, Verum atque ratio perſuadet ipſas differentias : omnes enim uno calopodio claceari nequeunt, cum aut uni pedem nimis arćte comprimat, aut alteri nimis laxè diffugiat : ita neque victus, vel uſus medicamentorum ratio omnibus æque convenit : & ideo non puero,

ut

ut viro, neque debili,ut robuſto,tantam quantitatem propinare poſſumus: idcirco neque parvo, exilique corpori, ut magno, cum neque dolia puſilla lavamus, ſi opus ſit, eadem quantitate aquæ, ut magna, ſed copioſiore utimur in amplis,minore autem in gracilibus, & anguſtis : quæ omnia animadvertere expedit : rurſus itaque, ſi æque adminiſtretur ſpiritus acidus vitrioli, omnibus fere corporis præpurgati affectibus medetur, putredinem enim aciditate arcet, ac ſumma partium tenuitate obſtructiones pellit, ſanguinemque impurum reficit, humiditates ſuperfluas abſumit : ſitim cujuſque febris extinguit, inflammationem, & pravitatem peſtilentem delet, hæmorrhagias cohibet, & calorem nativum inſtaurat, ſpiritus corporis noſtri comſopitos excitat, & innovat, hinc mirificè præſtat his, qui ſeſe à morbo reficiunt, imbecilleſque ſenes refocillat: Veruntamen progrediendo membratim, exordiar à capite, quod ſi ſit imbecille corroborat, cephalalgiæ, atque emicraniæ confert ſpiritus acidus vitrioli vigilias aufert, conciliatque ſomnum : at ſi una cum ſpiritu vini aſſumatur jejune, memoriam labilem firmat, & cum aqua amaraci ſanat vertiginem, melancoliam, apoſtemata capitis, epilepſiam, apoplexiam, paralyſim, convulſionem ex repletione, lethargiam, phreneſim, & tremorem ſanat, viſum debilem recreat, catharros abſtergit, & curat omne reuma, ſurditatem, guttam roſeam faciei, ac ejus puſtulas, anginam, dentiumque dolorem, & pectoris vitia corrigit, nam blande purgat eum, atque pulmonem ab omni catharro, idcirco tuſſim demulcet, & aſtma curat, ſanguinis ſputum cohibet, & ſyncopen tollit, laſſis ſubvenit, ictericis, & febre quartana correptis, ventriculum bile æſtuantem ſanat, & corroborat, ejus faſtidium aufert perturbationem, nauſeamve, immo potius violentas vomitiones mirifice compeſcit, appetentiamque cibi excitat, caninum autem appetitum removet, ac penitus abolet, intrinſeca apoſtemata deſtruit, dyſenteriam, diarrheamque, ac quoſcumque alios fluxus ventris omnes ſanat, & dolorem alvi tollit, adverſatur venenis, morſibuſque venenoſis, paſſionem collicam ſanat, & hydropem, viſcera corroborat, calculum diſſipat, lotiumque movet, idcirco inflationen ventris, chacheſiamque reſolvit : hæmorrhoidibus confert; guttæ arthreticæ, ſcia-

ticæ, & podagræ, pediculos, & vermes interficit, præterea pro curatione lepræ eſt ſummum remedium, nempe ſpiritus iſte volatilis vitrioli, præter quod morbum venereum diluit, In hoc equidem ſpiritu metallico vitrioli, deliteſcit quinta eſſentia, & magnetica virtus adverſus acidos melancholicos,ac vitriolicos animalis ſpiritus: præſertim ſi pluries rectificetur, ac tandem circuletur ſpiritus iſte, acquirit enim odorem violæ ſuavem, & quintæ eſſentiæ dignitatem, & ſaporem dulcem cum aciditate: nimirum igitur hunc ſpiritum appellarunt Philoſophi analogicè, aurum potabile, atque celidoniam, quæ pellit ægritudines fere omnes, & incolumitati reſtituit; potu autem aſſumitur cum aliqua aqua ſtillatitia,aut vino,aut vini ſpiritu,aut jure carnis, aut Julepo, aut alio liquore congruo, commiſcetur, atque conſervis, aut ſirupis juxta intentionem medici, floridum enim colorem in eis, vividioremque excitat, præterea cum ſit guſtui acceptus liquor iſte acidus vitrioli, ac magno voluptatis ſenſu percipiatur, ſicut etiam alia cujuſcunque generis medicamenta, ſive purgantia ſint, ſive alterantia, ſive corroborantia, quibus immiſcetur ſuaviora reddit: præſervatque præter quod præparat ea, ac eorum vires adauget: nam ſi aliquot inijciantur guttulæ ſpiritus aciduli Vitrioli in infuſionem roſarum aut violarum, aut in earum ſirupos abſolute præparatos quibus mox aqua quævis ſtillatitia addatur, rubicundi vini colorem rubino pulchriorem, acquirent, ac præter virium præſtantiam longe majorem ad ipſum corpus purgandum, gratiſſimum, ſuaviſſimumque induent ſaporem ſirupi acetoſi, aut de ſucco acetoſæ, aut acetoſitatis citri, de Granatis, aut de Limonibus, de Ribes, de Agreſta, & hujuſcemodi aliis aptis extinguere febres, inflammationeſque internas, atque corruptiones delere, & ut paucis multa complectar, univerſale eſt remedium, quod maxime ad omnia fere conducit, quare aliis variiſque ſuggeritur: fiunt enim rotulæ, vel tabellæ ex ſaccharo cum minima portiuncula ſpiritus Vitrioli, in majori enim quantitate lenteſcit ſaccharum: præterea vero fit quoque ſaccharum candidum vitriolatum, quod ſpagyrici recentiores vocant Saccarum Lunæ, ut ſi una pars ſpiritus Vitrioli obruatur in decem, & octo partes ſacchari candidi cryſtallini, & pulverizati, & plures ſi eſſet valde acidus,

cidus, guſtus ſit judex; hæc compoſitio in ore contenta eclig-
matis more medicis conſueto ſuſpirioſis, & ſiticuloſis confert virtute, & gratia ipſius aciduli ſpiritus Vitrioli, qui ſi diſplicéret tam acidus, iniiciantur in eum laminæ chalybis, ac ſæpe mutentur, nam ſpiritum acidum refrangunt, & dulcem faciunt: cum ipſo ſpiritu fit crocus ferri, ubi limatura ferri munda irroretur ſpiritu Vitrioli, mox per noctem ita macerari omittatur, deinceps obruatur in aquam fontis tepidam, ut plurimum enim ſolvetur ſi quieſcere relinquatur, donec frigeſcat, tunc colo traijciatur, quemadmodum per chartam bibulam, inde igni leni evaporetur aqua, & ſubſidet crocos ferri, qui facile ſolvitur quocunque liquore, exhibetur adverſus hepatis, lienis, & ventriculi affectus: præterea ſpiritus Vitrioli albus interficit argentum vivum, precipitat, & fixat eum, ita quod amplius fluere nequit, immo in pulverem redigitur, edulcoraturq; aqua ovorum: tunc à *Theophraſto Paracelſo* dicitur turpetum minerale: rurſus ſi ſpiritus ipſe Vitrioli iniiciatur in aquam quantitate, ut aceſcat aqua in qua infuſa ſint aromata, quævis ſint, prout garyophilli, aut nux myriſtica, cinnamomum, maſtix, myrrha, & hujuſcemodi alia, mox diſtillentur, major equidem copia olei effluet ex eis: ſi vero acidulus ſpiritus Vitrioli affundatur quantitate unius unciæ in dolium cadumne vini, ab omni corruptione præſervat eum, corruptumque integritati reſtituit, & turbidum illuſtrat: ipſe Vitrioli ſpiritus bis, terve rectificatus ab omni terreſtreitate diſſolvit corallos, atque uniones ex quibus efficax fit medicamentum quod maximè conducit ad fluxus hepaticos, lientericos, & dyſentericos, & confeſtim corroborat hepar, & ſtomachum, ex quibus deprehenditur acidum Vitrioli eſſe menſtruum diſſolvens; quod vicem ſupplet aceti, aut limonum, aut berberi, nam æque, ut ipſi ſucci, è quolibet corpore, ſive lapideo, aut metallico, cum etiam è vegetabili educit tincturam ut infra palam erit: quoduis corpus ex recenſitis comminutum infunditur in hoc Vitrioli ſpiritu acido dicto menſtruo diſſolvente, & digeritur quouſque inficiatur tinctura, nempe colore corporis infuſi, quod exutum ſuo peculiari colore, derelinquitur inſtar cadaveris abſque anima, ab eoque ſejungitur menſtruum tinctura Imbutum, ſi vaſe in-

 flexo

flexo, ſenſim evacuetur, mox eidem menſtruo affunditur guttatim tertia pars aquæ pluvialis ſtillatitiæ, nam exigui temporis ſpatio decidet tinctura, imo bocciæ, tincturæ autem nova affunditur aqua ſtillatitia, quoad dulceſcat, & ab omni ſalſedine menſtrui mundetur, demum ſeparatur aqua ſenſimque per inclinationem effunditur aut colo, aut diſtillatione, & ita deorſum reſidet tinctura, verum ex prædictis ſatis conſtat, varias dici poſſe tincturas ſpiritu Vitrioli, ceu menſtruo, aut ex floribus, ſeminibus, & radicibus vegetabilium omnium, quemadmodum, & ex metallicis, ac lapidibus.

CAP. XVIII.

De vero Oleo Vitrioli analogice dicto elemento ignis, ac de dotibus ipſius.

DUplicem demonſtravimus ſpiritum emitti à Vitriolo, primus ſcilicet ſpiritus eſt, qui poſt phlegmatis diſtillationem effluit à chalcantho non uſto hic eſt mercurialis ſpiritus aereus, humidus, volatilis, albus, & acidus de quo ſatis in præcedenti egimus: In præſentiarum vero accidit ſecundus ſpiritus, hic equidem rubeus eſt ſulphureus igneus, acris, & fixus poteſtatem ſiccus terreſtreitatem enim participat cum emphyreumate, Urgetur liquor iſte vi ignis vehementiſſimi, ex colcothare, hoc eſt vitriolum uſtum rubefactumque ab igne: quare ſæpe ejus liquorem appellant oleum colcotharinum accerrimum: ſignumque ſuæ fortitudinis eſt, ſi injecto ligno excitet funum, ac ſi exureret eum: hoc eſt verum ſingulareque vitrioli oleum corroſivum, quo utuntur Alchimiſtæ ad ſolutiones, tincturas, & alia varia, ſoluit enim aurum, argentum, ferrum, cæteraque, ſi ad hibeatur induſtria: eodem quoque modo fit crocus, ut diximus in præcedenti: optime præcipitat hydrargyrum lotum prius & mundum at ſi commiſceatur his acredo ligni guajaci, mox præcipitatum edulceſcat cum aqua roſarum, vel acetoſæ,

vel meliſſæ, inde ſublimetur, in florem eveniet præſtantiſſimum medicamentum gallicis : ipſum autem oleum corroſivum externe ſuggerunt Chirurgi ad ulcera putrida, gangrenaſque, & carnem luxuriantem delet, hæmorragias cohibet, & inflammationes compeſcit : porros, verrucaſve, & acrochordones evellit, & ſanat, calloſque tollit cujuſcunque generis : Idcirco *Bartholomeus Maggius* ſcripſit, *lib. de Vulneribus Sclopetorum, pag. 96.* conducere oleum chalcanthi ad removenda granula pulveris Pyrici, id eſt ſclopetorum, in vulneribus fixa, ſi ſpecillo in ipſo oleo corroſivo intincto madefiant : rurſus *Alexander Trajanus Petronius, lib. 7. de Morbo Gallico*, commendat oleum Vitrioli ad ulcera faucium, & conſulit, ut ſpecillo involuto lana vel goſſipio, vel ſpongia, & infuſo in Vitrioli oleo, veluti expedit, ulcera madefiant, &c. quamobrem corroſivum hoc minime convenit interius exhiberi, cùm ſatis moleſta ſit ejus vehementia : veruntamen miteſcit ex induſtria, ita ut interius tuto aſſumi poſſit, quemadmodum ſi eſſet ſpiritus primus, ubi adimatur ejus acrimonia quouſque edulceſcat, quod plurifariam exequi datur : in primis vero remittitur acredo olei, ſi alio congruo liquore commiſceatur, quemadmodum alias expoſitum fuit : Alioquin refrangitur ipſa olei acredo à phlegmate proprio Vitrioli, ſi ad invicem admiſceantur, nempe phlegma, & oleum, mox ſæpius ab oleo rectificatione ſeparetur phlegma, donec edulceſcat oleum : eodem modo demonſtravimus edulceſcere ſpiritum acidum : præter quod ſi oleum corroſivum permiſceatur cum ſpiritu acido una cum phlegmate, mox vices urgeantur diſtillare ab oleo phlegma, atque ſpiritus volatilis, aciduſve dicatur idem refert, rurſus vero prædictos liquores abſtractos conducit ſuper oleum affundere, ac toties retrahendo ſegregare, tunc enim oleum corroſivum, id eſt ſpiritus ſecundus, & fixus acquiret naturam volatilem à ſpiritu primo, & dulcedinem à phlegmate : Nonnulli vero dulce efficiunt oleum corroſivum affundendo ei ſpiritum vini, inde digeſtione, & circulatione parant, ac demum diſtillatione ſejungunt : Alii vice ſpiritus vini ſuggerunt aquam pluviam ſtillatitiam ad duplum : Quamvis in hoc ſit efficacius phlegma ipſius Vitrioli, tanquam ei peculiare : utcunque fiat longa circulatione temperatur,

efficaciuſque viribus evenit: præterea dulciſſimum quoque fit oleum Vitrioli quantumvis acerrimum, evenitque potabile, ſi ei admiſceatur olei Tartari aliquid, & opportune digeratur, tametſi utrumque ſit acre; nihilominus digeſtio contemperat omnia, cum ſufficiat ſola digeſtio facta per menſem balneo maris acredinem demere, præter quod deprehenſum habemus experientia duo acria jugulare ſe mutuo, & agere, ut erumpat tertium mite: Præterea dulceſcit atque oleum, amittitque omnem acredinem ſi in ipſum intromittatur unionum pulvis, hic enim decidere facit ſpiritus ſulphurei acredinem, ſaliſque corpus ex oleo rubro ad imum ruit, ita quod ad inſtar aquæ retuſæ remanet, quam appellant oleum dulce: idipſum evenit ſpiritui acido, amittit enim aciditatem ob pulveris prædicti commixtionem, Idem eveniet ſi vice pulveris unionum, adjiciatur pulvis lapidum cancri, aut cornu cervi uſti, & ſimilium, ex quorum commixtione effervefcit oleum ejuſque ſpiritus acris abſcedit: Verum etiam edulceſcit oleum Vitrioli corroſivum, ſi cum glarea mixtum rectificetur: conſequitur, atque dulce fieritum ex acido, cum ex acri, ſi in quodvis eorum injiciantur chalybis laminæ, ac ſæpe mutentur, nam ipſæ utrunque ſpiritum refrangunt: Mox vero utcunque præparatum fuerit oleum Vitrioli corroſivum, dum tamen edulcoratum ſit, tunc dubio procul poterit interius ac tuto ſuggeri; accommodum enim admodum medicamentum erit naturæ humanæ; ipſo enim dulci aſſumpto delectatur, teſte *Galeno*, commode ratione *vict. acut.* erit itaque delectabile, minimeque moleſtum, idcirco *Galenus, lib.* 1. *de Simplic. Medicament. Facultat. cap.* 35. *de propriis ſenſus cujuſque*, ſenſoriis ait ex mente *Platonis*, omniaque quam maxime ad naturæ ſtatum reducit, quicquid ejuſmodi eſt, jucundum,ſuaveque, & cognatum eſt omnibus, violentarumque paſſionum remedium ac medela, nominaturque dulce: Idem voluit *lib.* 4. ejuſdem *Facultatis, cap.* 18, & *cap.* 22. rurſus atque *lib.* 2. *de loc. affect. cap.* 6. ex quibus facile quiſque percipere poterit oleum Vitrioli dulcificatum medicamentum eſſe opportunum, atque ejus uſum haberi tutiſſimum corporibus melancholicis, magis vero phlegmaticis humidioribuſque, ut aquoſis, & ideo conducit febri quartanæ, & quotidianæ

tidianæ catharro, colicæ paſſioni, hydropi, podagræ, arthriti, matricis paſſionibus, & cachæſiæ, & id genus aliis adhibita prius univerſali purgatione: ac congrua victus ratione.

CAP. XIX.

De Sale, Elementove terræ Vitrioli.

SUpereſt explicare vires ſalis Vitrioli, de quo ſimplici unicove diſſerere mihi perſuaſeram: ubi vero animadverti multifarium eſſe ſalem ipſius Vitrioli: nam ſæpe oculorum intuitu conſpexi ex varia Vitrioli elaboratione, plures, atque varios ſortiri ſales è Vitriolo; quamobrem placitum mutavi, & in hanc deveni ſententiam, quippe ſatius fore ſingulos diſtinguere ſales Vitrioli, ne confundatur eorum hiſtoria, nihilque omittatur in deciſum: Sal igitur Vitrioli communiter eſt ipſius propria eſſentia relicta in corpore calcinato, hæc enim in combuſtibilis eſt, comburitur autem corpus Vitrioli vaſe clauſo quoad rubeum fiat inſtar ſinopidis rubricæ, hoc ſpagyrici Tranſmontani appellant colcothar, & caput mortuum, ut alias diximus, quare in hac reverberatione corporis mediante diſtillatione, vel abſque ea dum comburitur, abſcedunt vapores, ſpiritusque humidi, & ſicci omnes, & permanet humidum radicale ſalis glutinans, hoc eſt primigenium, quod non abſumitur igne, immo producitur in actum ſalis, quod ſuccedente ablutione ſeparatur, & in propatulo evenit ſal: nam corpus uſtum, & contritum perfunditur irrigaturque aqua pluvia, aut ſtillaticia dulci, aut phlegmate ſuo proprio, ut elixetur, ac una aliquandiu coquatur, deinde ſedimento in quiete facto eveniet humor clarus, qui colatur filtri, lingulis, aut charta emporetica, bibulave, vel alio quovis modo, & in cucurbitam vitream transfunditur, rurſus fæces exiccentur, ac reverberentur inde perfundantur aqua, quod ſæpius repetitur, ut totus ab eis fæcibus proliciatur ſal: tandem extractiones aquæ, omnes collectæ, & ad invicem mixtæ coagulantur igni in ſalem, quem ab effectu dicunt artifi-

cialem

cialem alioquin à materia colcotharis, appellant colcotharinum, & univerſali nomine Vitrioli ſalem, ſequitur enim naturam ſui corporis nempe Vitrioli, quamobrem colcothar ſexies reverberetur ad minus, & ſemper acquiret ſalſedinem, quæ extrahitur elixatione cum aqua: rurſus prædictum ſalem artificialem ſoluunt Spagyrici aqua ei propria jam ab ipſo corpore diſtillata, ut tota ſalis eſſentia eliciatur, inde aquam revocant uſque ad reſiduas tertias demum relinquunt loco frigido ex ſe coagulare, quamvis etiam per alembicum ſive per retortam propelli poſſit, ac ſumme attenuari, ut indicavit Oſualdus Crollius hunc itaque ſalem appellant eſſentialem; præterea ſi quinquies aut ſepties reſolvatur prædictus ſal ope aquæ phlegmatis, ac toties coaguletur in pulcherrimos lapillos albos reducetur ſal relicta omni impuritate corporis: tunc vero appellatur Alkali Vitrioli, & ſal metallicus: quanquam conſuetum ſit appellari Alkali omne, quod more lixivii elixatione extrahitur à cineribus, aut calce cujuſcunque materiæ, verum magis proprie dicitur Alkali ſal è cinere kali herbæ aliter vitri: ſicuti proprium nomen dicitur ſal Vitrioli de quo in preſenti agitur: Hic eſt ſal fixus ex colcothare extractus, & in imo permanens: Ex hoc fit ſal ammoniacus philoſophorum ubi ſale extracto à colcothare, addatur ſpiritus ejus ac inde ſublimatione exaltetur in aquilam cœleſtem, quam nuncupant ſalem ammoniacum philoſophorum, & parum refert ſi armoniacum proferat ignobile vulgus: at ſi retrocedere liceat, ac rurſus colcotharis ſermonem preferre, cum ſal colcotharis volaticus, ſive volatilis dicatur, derelinqui quæritans inſtanter me revocet, ut in propatulo conferam ipſum ſalem volatilem vitrioli elici per ſublimationem è colcothare, nempe capite mortuo vitrioli, non eluto: ex eo quippe exprimitur igne, & ad inſtar florum ſublimare, in altumque tolli cogitur vi ſulphuris ipſius ſocii: ob id flores colcotharis æque dicuntur, aqua vero inter ſublimandum diſtillat in qua ſoluuntur flores per deliquium, ac rurſus coagulantur in ſalem volatilem: Præterea ſi colcothar tritum, ac duplo ſalis armoniaci vulgaris mixtum ſæpius in ſublime vehatur, ſaltem quoad amplius elevari nequeat, at potius ſubſideat colcothar croceum hoc eſt vitriolum jam per uſtionem rubificatum, de-

demum ſublimatione croceum eſt factum, quod in cellaria, vel alio quovis loco frigido, & humido expoſitum ſolvitur in oleum coloris aurei, quod lunum eodem colore inficere aſſerunt: verum habetur quoque ſal alter ex oleo rubro, dum levi calore diſtilletur ad ſpiſſitudinem effloreſcit in ſalem, quamvis, & alter compoſitus eveniat ſal, dum enim ipſi oleo infundas quartam partem olei Tartari, illico ferveſcunt una, mox Tartari oleum demittit ſuum ſalem, & in præceps deorſum deiicit ſalem olei rubri nempe colcotharis, ita quod ſales ambo Tartari ſcilicet, & colcotharis in unum coagulantur ſedimentum, quod ſalem vocant; oleumque relinquitur inſtar aquæ retuſæ, quam appellant oleum dulce: predictum ſalem compoſitum approbant adverſus renum obſtructiones, & calculum abſumptum cum aqua alkekengi: Alioquin etiam abſcedit ſpiritus acris olei rubri colcotharini, ſi, ipſi vice Tartari ſalis vel olei adiiciantur unionum ſcobs, aut lapides cancri, aut cornu Cervi uſti, hujuſcemodi alia ex quorum commixione efferveſcit oleum, & concreſcit, ita quod alter colligitur ſal compoſitus, ac penitus idem evenit, quod ſupra demonſtravimus: quibus habitis, ne verbis nimis abundare videamur, hic conſiſtemus, ſat enim erit ad preſens generales omnium ſalium Vitrioli ſummas expoſuiſſe, cum tempus urgeat rem perſtringere, & inſtitutum noſtrum proſequi, ſermonem itaque convertemus ad ſalem fixum colcotharis, cujus nomen univerſale indicat craſſiorem partem ſubſtantiæ Vitrioli, quæ habet naturam terreſtrem, cum empyreumate. Porro ſal omnes digerit, adſtringit, calefacit, ſiccat, abſtergit, reſolvit, humidumque ſuperfluum conſumit, & diſſipat: Præterea vero experientia habemus ſalem colcotharis, alios excellere in medicina, etſi variè operatus: Per vomitum enim facilem exonerat ventriculum onuſtum ex quacumque cauſa dolentem ſanat, chronicos, lætalesque morbos curat, adverſus febres, diſenteriam, & anginam confert, epilepſiam tollit, ſi aſſumatur per os prædictus ſal colcotharis vitrioli rite præparatus ad grana ſeptem, octo, vel decem, juxta ægrotantis vires, diſſolutus autem vino haurire expedit, aut cum ſaccharo candido, ac demum aqua feniculi diſſolutum, & calide propinatum aut

aqua cum melle, aut juſculo carnis, aliove conveniente humore liquido, leni facileque vomitu, & parva immo vix perceptibili, noxia minori quam diximus, expurgat radicitus mineras mali : quamobrem utile ac præſtantiſſimum eſt vomitivum, & præ omnibus ſingulare ſubſidium evenit ex hoc ſale in affectibus Epilepſiæ, ſi propinetur una cum ſirupo, vel oximele ſcyllitico : Præterea pueris præſtat adverſus lumbricos, ſi quatuor, vel quinque grana ipſius ſalis colchotaris exhibeantur in chochleari vini malvatici : rurſus ſi prædictus ſal naribus inſufletur, ſternutamenta egregie excitat, & adeo facile, ut citra noxam cerebrum excrementis, tum ſeroſis, cum etiam aliis infractum, innocentius, alioquovis ſternutatorio medicamento mire repurgat : Præterea per ſedem operatur, ſi aqua polipodii propinetur : & per urinam cum aqua Alkekengi : atque per ſudorem cum aqua fœniculi, aut Apii : Aliæ equidem multæ exiſtunt dotes egregiæ in hoc ſale metallico pro uſu tum medicinæ corporis humani, cum etiam uſu corporis metallici : nam præterquam quod præcipitat amalgama metalli factum cum hydrargiro ; ſi eo commiſceatur ſal iſte, ac tenuiſſime ad invicem terantur omnia in pulverem enim vertentur ad unguem, ſatis quoque utile conferre ſpondent archodumiæ profeſſores, quemadmodum ſi lunæ terreſtris laminis fiat ſtratum, ac more cæmenti ſolariatim alterum conſtruatur ex ſcobe ſalis Vitrioli commixti una cum æquali pondere ſalis fuliginis, quæ caminis adhærit : hoc igitur pulvere laminas humare oportet, mox clauſo vaſe ne diflare poſſit, torqueantur igne per viginti quatuor horas, demum extrahantur lamine à cemento, fulminenturque cinericio : luna autem ipſa malleo rurſus in brachteas plicabiles attenuetur, quæ novitia ſcobe ſternantur, ita ut reiteretur ſuperior operatio, ac quater idem exequatur ordo, ac tandem aqua ſtygia examinatur luna, hoc enim ſupplicio magnum pollicentur queſtum haberi ex luna, nam ejus pars fixatur in ſolem, ut ſaltem decem pro centenario lucrentur : Induſtriæ operando, alioquin evaneſcit optatum.

CAP.

CAP. XX.

De Clyſſo, unitateve elementorum Vitrioli.

ETſi hucuſque animum direximus intentum explicare ſimplicia, quæ à corporibus, natura compoſitis tantum, elicere conſuevit ars, diviſione partium elementarium, prout diximus de Vitriolo. Quippe duplici de cauſa: primam equidem dicam fuiſſe cauſam dividendi partes, qualitateſque Vitrioli diverſas, ut ſingula earum quæ magis arrideat adminiſtrari poſſit abſque dubio contrarietatis: Huic proxima accedit ſecunda cauſa ſegregationis elementorum, ut partes ipſæ in ſegregatione elaboratæ, & à ſuperfluitatibus fæculentis depuratæ, omnes rurſus artis adminiculo conjungantur, ita ut unitatem in Triade conjunctam conſtituant priori perfectiorem: ſimplicibus itaque expeditis conſequens duxi ea proſequi, quæ compoſita dicuntur, etenim ea in duplici differentia ſunt conſtituta: Primamque differentiam eſſe cenſeo ſupra expreſſam, ubi corpora qualia à natura producta abſque hominum artificio dicuntur reſpectivè ſimplicia, quanquam ab ipſa natura ſint compoſita ex variis contrariiſque partibus elementariis; quæ in diverſas partes ſegregantur arte, ac ſeorſim elaborantur, ut demum abjectis fœcibus expurgatæ remaneant partes, & ſicuti ab una ſubſtantia deductæ ſunt, ſic etiam rurſus quicquid in eis eſſentiale eſt ad unum redigitur compoſitum: quod unitas Trithemii appellatur à *Martino Rulando* in Dictionario Alchemiſtico: idipſum proditur à Paracelſo, videlicet Ternarii in unionem reducto, at Neotericorum vulgus nominat Clyſſum id eſt compoſitum ex appendicibus, quippe ejuſdem rei partibus ſeorſim elaboratis, demum omnibus ſimul complexis in totum includit partium rei ſubſtantiam, ita quod renovatur ens primum, veruntamen majoris Energiæ: ſit enim extractione ſub-

tilitatis omnium entis partium, quarum fit unitas, & revificatio in unum eſſe commune cojens. Quare Quercetanus, & alii Philoſophi Clariſſimi aſſenſerunt prænominatis ſcriptoribus qui concordes aſſeruerunt omnes Clyſſum eſſe virtutem occultam, quæ ad plures partes pergit, mox revocat eas ad rem primam, ex quâ exierunt, eam vero efficaciorem reddunt, quemadmodum conſpicimus radices herbarum in caulem tranſire, ac reliqua, quæ ſurgunt ex eis, ac denique in eaſdem radices redeunt poſt autumnum, ac in eis hyeme deliteſcunt uſque ad ver, ac æſtatem: Idipſum perhibetur exemplum Vitrioli, ex quo palam eſt evenire Clyſſum, nam ejus ſubſtantia tanquam radix, plantaque ferax in germina tumet, & in caulem aſſurgit multiplicesque ramos ſpargit, folia, flores, ac denique fructus emittit: dum enim Vitrioli ſubſtantia, ceu radix in vapores elevatur, diſtillatione tranſit in phlegma, mox in ſpiritum volatilem, cui ſuccedit ſpiritus fixus, quem appellant Spagyrici oleum, tandem vero ſal ab ipſo corpore Vitrioli combuſto elicitur per ablutionem, & irrigationem ejus cum aqua, fæceſque terreæ abijciuntur: quibus peractis rurſus uniuntur prædictæ partes depuratæ, adeo quod revertuntur ad ſuam radicem, & reaſſumunt vultum ſuum ſplendidiorem hoc ſequenti modo, videlicet ſal imbibitur oleo, exinde nutritur ſpiritu, demum phlegmati circulato immiſcentur omnia, digeruntur, & concoquuntur ad concretionem uſque, & ita ſanè perficitur Clyſſus Vitriolatus, qui ad omnes morbos ſpecificum eſt remedium purgans per alvum, per vomitum, urinas, & ſudores: Cum præterea partibus nobilibus recreandis, ſummopere conferat: etenim his abſoluta eſt prima compoſitorum differentia nomine Clyſſi, unitatiſve, quæ conſtituitur ex unius rei, ut puta Vitrioli, partibus ſeorſim elaboratis, ut earum ens primum renovetur efficacius: Altera igitur, ſecundave ſequitur differentia de compoſitis non unius rei partibus tantum, prout ſuis appendicibus, verum alienis rebus, & variis conſtituta, licet quandoque una res, cum etiam interdum plura adijciantur induſtria, & prout late exponetur inferius: Nunc itaq; ſat erit concluſiſſe Clyſſum eſſe coadunationem, qua uniuntur tria Vitrioli principia, jam prius diſtillatione diſgregata, Mercuri-

us

us nempe, & ſpiritus à ſuo oleo ſulphureo, & ſale. His tamen quatuor comprehendi elementa, atque eadem eſſe principia conſtat, quæ ſuperius ſi memineritis, quantum opus erat demonſtravimus, quamobrem ad alia properandum cenſeo, quæ depurationis via abſolvuntur, extractione lapillorum Vitrioli à quibus elicitur tinctura: Inde ejus magiſterium perficitur, atque demum lapis, & medicina conſtruitur univerſalis, etenim componuntur hæc, ut prima elementa, & appendices unius rei, videlicet Vitrioli, merito collocantur ſub prima differentia Clyſſi.

CAP. XXI.

De glacie, ac de lapillis conficiendis, ex Vitrioli colcotare, coloris cujuſcunq; fuerit prius Vitriolum: ubi quoque recenſetur quomodo in bolum opacum evenire poſſint.

POſt diviſionis explicationem principiorum Vitrioli, ac æque eorum conjunctionis in unitatem & Clyſſum: expedit recenſere lapillos Vitrioli, eatenus eorum natura perfectius ſortiatur: quamobrem ſuccedit, ut referamus quomodo lapilli concreſcant ex humore eſſentiali puro, & ab omni ſorde mundo à colchotare Vitrioli extracto, modo ut infra: primum vero operæpretium eſt animadvertere humorem ſolum eſſe medium extractionis eſſentialis, cujus humiditas ſi diſſipetur leni calore, mox interveniat frigidum, temporis tractu coagulatur, evaporando enim igni ſecedit humor aqueus, & conſiſtit ſuccus congelabilis, qui denique citra calorem, quin potius ſub dio, autem ſaltem loco frigido coagulatur in glaciei formam, lapillive pellucidi ut cryſtallus. Alioquin vero majori calore perſeverante, penitus tota abſumitur humiditas, & in bolum opacum ad inſtar luti condenſatur: adeo ut inter ſe diſtare bo-

lum

lum & lapillum, ratione eorum ſubſtantiæ, palam ſit: bolus enim ex humore ſpiſſiori coagulatur, lapillus autem ex dilutiori humore naturæ vitreæ, & fragilis concreſcit. Præterea lapillus ipſe ſatis ſuperque abeſt à lapillo extracto, & concreto ex ſimplici, & rudi Vitriolo, jam conſtituto deſcriptione tertia, capite de prima Vitrioli differentia, quam coparoſam appellant ubi conſcribitur modus repurgandi Vitrioli, ac omni diligentia emundandi eum, quod tamen ſemper eſt idem Vitriolum, veruntamen præſtantius, quam prius erat, cum enim magis mundum à terreſtreitate priori exiſtat, jure quoque magis approbatur: prout eſt non tamen puritate, tenuitateque æquiparatur huic lapillo de quo nunc agimus, neque viribus æquipollet, ut ipſe hujus enim ratio agendi congruit ſeparationi elementorum per alembicum, ita ut ſubtilior, ac efficacior evadat lapillus præſens; Etſi alter ex rudi, & ſimplici modo, faciliorique conſtructus affinis eſt, nam ex una ac eadem radice deducitur uterque, nihilominus infimus eſt ille minus elaboratus, minori que efficaciæ in omnibus exiſtit; idcirco conſequitur cæteris excellere præſentem lapillum, quem ut agas expedit immittere chalcantum in bocciam vitream, eamque alembico, & vaſe recipienti connectere, mox ſtipatis juncturis quicquid elici poterit diſtillatione tum phlegmatis, cum etiam ſpiritus primi educatur igne cinerum; poſtmodum collectæ humiditatis pars rurſus affundatur ſubſidenti colchotari tenuiſſime attrito quartum ſupereminеat altitudine quatuor digitorum: novaq; boccia includitur pulvis, & aqua, inde aeri frigido exponere bocciam opus eſt per aliquod dies ſæpius commovendo, quod colore Vitrioli inficiatur aqua, ipſe enim ceu menſtruum analogum attrahit tincturam, & virtutem cum eſſentiali parte chalcanthi, tunc ſenſim effunditur aqua imbuta colore chalcanti, cujuſcunque generis fuerit, & coloris: cum equidem reperiatur foſſilis chalcantus, & factitius varii coloris, aut ex metallis variis retroverſis: veruntamen è Venere, aut Marte magis approbatur, præterea nobilior, atque efficacior eſt horum lapillus cum ipſa tinctura ſive ſit cærulea, ſive lutea, ſive viridis, aut quævis alia, quamvis *Ioſepho Quercetano* Medico Galliarum Regis videatur viridis magis arridere, quemadmodum

legitur ejus, *lib. Tetras*, ubi aſſeruit diſtillare Vitriolum *Cyprium* vel Ungaricum viridiſſimi coloris, ac rurſus humiditatem abeo diſtillatã reddit colcotari, quod eſt ipſius Vitrioli corpus præ diſtillatione uſtum, hanc vero commixtionem indigeſtione tueatur per aliquot dies, ſæpius concutiendo, donec aqua ſmaragdinum virorem contraxerit, mox ipſa paulatim abſque turbatione depleatur; ac iterum fæcibus menſtruum novum ipſius aquæ affunditur ordine præſcripto per dies digerendo, ac ſæpius commovendo, donec reliquum tincturæ proliciat, ſi quid fuerit: tunc unitas extractiones omnes virore imbutas diſtillare oportet leni igne quouſque tertia pars, aut ſaltem quarta retro maneat, hæc enim reſidebit ad inſtar conſiſtentiæ mellitæ, quæ demum in cellario, locovè frigido ſervata concreſcet in lapillos virides pellucidos, ac adeo elegantes, ut ſmaragdos emulentur ipſi ſapore acidiſſimo, quod procul dubio æque ſuccedet, dum proliciantur lapilli ex Vitriolo viridi utcunque ſit, vel Cyprium, vel Ungaricum, vel ex Agort agri bellunenſis: Alioquin vero evenient lapilli alterius coloris cujuſcunque fuerit Vitriolum, prout ex cæruleo Vitriolo deducuntur lapilli cærulei Saphirum æmulantes, & ſic de ſingulis ſentiendum perſuadet ratio, experientiaque comprobat; idipſum ſenſit *Andreas Libavius*, vir magnæ æſtimationis, *lib.* 8. *de Extract. Eſſent.* & *Elixyr*, ubi in exemplo prodit extrahere lapillos cæruleos, ex Vitriolo cæruleo, more ut ſupra expoſitum fuit, in quo tamen negotio abſolvendo ſuppeditat acetum ſtillaticium, vice aquæ ipſius Vitrioli, hoc enim acetum gerit vicem cujuſcunque menſtrui ſolventis quemadmodum, & ſpiritus urinæ, & ſupplet ad extractionem eſſentiæ Vitrioli cum ejus tinctura, quale fuerit illud ut inde in lapillos æque tinctos vertatur, qui plurimum præſtant in medicinam, efficaciores enim ſunt ſale è capite mortuo Vitrioli, præter quod ſi ſolvantur ipſi lapilli ſpiritu acido Vitrioli, & per dies circulentur, eveniet liquor eximiæ poteſtatis, nam aſſumptus doſi unius ſcrupuli, uſque ad drachmam ſemis, omnes ferè morbos expellit. Hic vero conſiſtere congruit omiſſis ex tranſcurſu dictis, ut pergam ad rationem eliciendi tincturam à cholchotare per ſtillationem, de qua mihi eſt ſcopus diſſerere.

CAP.

CAP. XXII.

De Vitrioli Tinctura Eſſentiali.

Rerum omnium Tincturam, tum Vegetabilium, cum etiam Mineralium, & Animalium, omniumque univerſim ex quatuor Elementis ortum habentium, celebrarunt Clariſſimi Philoſophi pro arcano ſpecifico, quo eſſentiam, qualitateſque rerum formales, atque ſummatim earum colorem extrahunt, ita ut ab effectu tincturam nuncuparint eſſentiam extractam cum rei colore, quamobrem hujuſcemodi poteſtatem ei aſcripſerunt, ut ſuo colore penetret, & in ſui ſimilem naturam tingere valeat corpora omnia, quemadmodum agere inſpicimus crocum in aquam infuſum: cujus extractionis modus frequentiſſimus eſt, nempe in aliquo congruo menſtruo infundere ea, quæ tincturam habent, & digerere oportet ſaltem per horas ſex, donec menſtruum extraxerit colorem rei infuſæ: tunc ſenſim inclinato vaſe depleatur liquor colore rei infectus, & ſervetur: novumque aliud menſtruum ejuſdem generis affundatur corpori, & digeſtioni reponatur, quod ſæpius ita progrediendo fiat; donec tincturam penitus elicuerit relicto corpore decolore: demum omnes infuſiones tinctura imbutæ, & à colchotri evacuatione ſegregatæ, uniantur, & diſtillentur uſque ad conſiſtentiam mellitam, ut juxta morem vertantur in lapillos coloratos, de quibus ad unguem commemoratum fuit ſuperiori capite: Verum ex his conſpicuum eſt lapillis priorem exiſtere tincturam, quæ elicitur equidem infuſione rei coloratæ in menſtruo facta, demum præſcripta artis induſtria operatur, ut in lapillos concreſcat ipſa tinctura, ita ut una eademque operatione fere hæc omnia evenire videntur: nihilominus hæc non eſt adhuc noſtra tinctura perfecta quam cupimus; Veruntamen ab ea tinctura corporali, & in lapillos concreta deducitur noſtra tinctura eſſentialis cum diſtillatione; quare attenuatione efficacior, & majoris energiæ evenit.

Capiantur

Capiantur itaque lapilli jam coagulati cum ipſa tinctura, perſpicui chryſtallini, ac ſapore acidiſſimi, qui abluti exiccentur, inde in matulam vitream amplam humilem vero, & brevem reponantur, & addito alembico diſtillentur, ut moris eſt, effluet enim oleum, eſſentiave tenuiſſima coloris ejuſdem Vitrioli, hæc eſt tinctura eſſentialis: Etenim conſtat, duplicem eſſe tincturam eſſentialem, unam habemus apertam; Alteram vero productam idcirco eas recenſere ſatis opportunum fore excogitavi: Tinctura igitur aperta eſt, quæ in ſuperficie ſe offert ſponte naturæ, etſi quandoque partim artis auxilio attenuata in eſſentiam retrahatur, ea tamen extracta evenit ſemper natura talis in colore, qualis jam fuerat in ſuperficie ſubſtantia ejus prima. Quemadmodum huic ſimilem ſupra præſcripſimus, more *Andreæ Libavii, lib. 8. de Extract. Eſſent. & Elixyr:* Ubi egit de oleo Vitrioli cæruleo eliciendo, ibique ab eis locis mundis, ac exiccatis per matulam humilem diſtillat oleum cæruleum quemadmodum ſupra, in primis à colchotare chryſtallos extrahit cum aceto ſtillatitio demum ab eis. Aliud ſimile legitur apud *Oſualdum Crollium*, quanquam ſubviride, nam ex quolibet colore evenit tinctura ſimilis: ſupereſt altera tinctura producta, quæ in oppoſito primæ penitus agit, à centro enim ad ſuperficiem, quod occultum erat producit in propatulo, exteriuſque elicit, quod erat interius & producit ad actum, quod erat in potentia: prout exempli gratia conſpicimus Vitriolum propalam viride, quod ſi uratur, tunc evocatur color rubeus internus, & palam producitur ad extra tinctura rubea, quæ occulta erat: & hujuſcemodi exemplum habemus à *Galeno*, ſi mentem expergi feceritis Domini methodici, ut olfaciatis veritatem, memineritis hoc Spagyricum docuiſſe *Galenum, lib. de Theriaca ad Piſonem*, ubi *cap.* 16. inquit, Multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur: rurſus, & antea *lib.* 1. *de Antidotis, cap.* 15: demonſtravit chalcitim fieri flavam, & ruffam uſtione, cum antea eſſet chalcitis candida, cujus teſtimonium præbet carmen 19. in *cap.* 17. ejuſdem *lib.* 1. *de Antidotis, Galen. ex Democratis* ſententia, ubi pro Epigrammate legitur Deſcriptio Theriaces Exametro verſu; quapropter tinctura ruffa, quæ

occulta erat in candida chalciti, ignis vi producitur ad extra hinc ab effectu ſic dicitur color, vel tinctura producta: præterea ſi in mentem revocetis jam demonſtraſſe chalcitim eſſe atramentum metallicum, patrem, & effectorem atramenti Sutorii, id eſt, Vitrioli; palam quoque erit Vitriolum habere tincturam in propatulo viridem, aut luteam, aut cæruleam, ut plurimum, quæ in occulto exiſtit rubea, ipſa enim ad extra producitur rubea ignis vi, & ducitur in eſſentiam forma liquida olei cum tinctura rubea ipſius Vitrioli, quamobrem pudeat vos execrari Spagyricam veram medicinæ præparationem, ne obſiſtatis veritati, ipſive *Galeno*, & omnibus Clariſſimis Medicis cujuſcunque ætatis: Verum redeamus quo digreſſi ſumus, videlicet, ad tincturam productam, quæ ut fiat, conſtruantur lapilli, ut ſupra demonſtravimus, ipſique immitantur in Pellicanum vas vitreum, mox eis ſatis affundatur vini ſpiritus, demum hermetice claudatur vas, & per dies leni calore circulari licet, inde alembico vitreo, arena locato, ſuggeratur ignis gradatim, donec vitrioli ſpiritus extillet cum ſpiritu vini, & ruſus reſidenti colchotari attrito immittere oportet ſpiritus ipſos in boccia flexa luto ſapientiæ munita, & igni aperto per quatuor dies evocare eos una cum oleo: Inde vini ſpiritus excipiatur balnei calore, poſtmodum ſubſequetur cinerum calore, ſpiritus Vitrioli, nam fundo denique reſidebit oleum inſtar ſanguinis rubicundiſſimum, & dulce cum acido ſuaviſſimum, nempe tinctura eſſentialis producta, cui admirandas tribuit dotes Spagyricorum ſchola,at præ aliis graviſſimi nominis ſcriptor *Joſephus Quercetanus, lib. Tetras, cap.* 30. cujus Epigramma eſt de interna Vitrioli ſignatura.

CAP.

CAP. XXIII.

De Magiſterio Vitrioli.

QUanquam plura, variaque extent magiſteria, prout equidem multa,ac varia ſunt opera in artibus : nam opera ſunt finis magiſterii, ut ſenſit *Ariſtoteles*, Magiſteriumque eſt, ipſa magiſtri functio, & dignitas : Unde conſequitur magiſterii nomen, deductum fuiſſe a magiſtro, quod non eſt nuper excogitatum, neque à *Paracelſo* inventum, licet de ipſo diffuſe meminerit *lib. 2. de vita longa*, & in *6. Archidoxorum*, quibus in locis citat perfecti magiſterii titulum, non ſua, ſed veterum inventione : hinc conſtat ab altiore auctoritate deductum, & perquam antiquum eſſe magiſterii nomen : quemadmodum eſt legere apud *Meſuem*, de perfecto Magiſterio in oleo Philoſophorum, quod, & ſapientiæ dicitur : idipſum facile unuſquiſque percurrere poterit in *Ariſtotelem, de perfecto Magiſterio*, & *Arnaldi Villanovani, lib. Perfectionis Magiſterii* : *Gebri* Arabis ſummi Philoſophi, *lib. Summæ Perfectionis*, ſive *Perfecti Magiſterii* : *Gulielmum Gratarolum*, ex Neotericis vero, *Oſualdum Crolium*, *Joan. Jacobum Vuecherum*, *Joſephum Quercetanum*, *Andream Libavium*, præter alios innumeros, qui de variis tractarunt Magiſteriis, & adeo accurate, ut pudor atque dementia eſſet eorum diligentiæ partem operis addere, ut ſi ſolem facibus illuſtrare vellemus : quibus igitur omiſſis tum liberalibus, tum etiam ſordidis, & mechanicis, omnibus denique cujuſcunque generis Magiſteriis, & artibus, nobis ſufficiet inſtitutum proſequi magiſterium Vitrioli : Hoc ſpagyrice conſtruitur non ex rudibus confuſis, ſed mixtione plurium eſſentiarum liquidarum, quæ jam fuerint extractæ à Vitriolo, & attenuatione elaboratæ, demum ad unam perfectiorem formam redactæ : idcirco exempli gratia expedit oleum, nempe tincturam productam, quam antecedenti capite demonſtravimus, jam ſolerti perſpicacique diſtillatione ſegregare, ut

tincturam conſequeremur à ſpiritu Mercuriali diviſam : inde vero, ſi ipſam tincturam cupierimus in magiſterium reducere, rurſus eam ſpiritui ſuo copulare exigit opus, & ambos liquores prædictos in Pellicano vaſe Hermetico concluſos circulare ad pluſculos dies, donec unus eveniat liquor dulcis, atque ſuavis, qui mire prodeſt adverſus Epilepſiam, ſanatque Apoplexiam, Paralyſim, Vertiginem, Maniam, & Sincopem : corroborat ventriculum, expellitque chacheſiam : ac pleriſque aliis morbis reſiſtit maxima ſua virtute : aſſumiturque doſi unius, vel alterius guttæ, cum aliquo liquore congruo ; At majoris ænergiæ ſubſidium erit, ubi in prædicto magiſterio reſolutum ſit aurum phyſice calcinatum, ut moris eſt.

CAP. XXIV.

De Lapide Salamandrico Elixireve Medicina Univerſali.

Poſtquam vela contraximus à Vitrioli Magiſterio nuper expoſito, exigit nunc occaſionis neceſſitas, ut properemus ad ſummum reducere omnia quæ hucuſque diviſimus à Chaos noſtri ſubjecti prout matre antiqua, licet hæc imperfecta ſit terra, ab ea tamen extraximus hydram, & cum analoga ipſius paludis lympha in lapillos retraximus, à quibus inde eſſentialem tincturam induſtrioſa diſtillatione recepimus, atque Magiſterium circulatione ſpiritus utriuſque conſtruximus, nempe volatilis ſpiritus atque alterius ſpiritus fixi quorum unus Mercurialis habetur, & alter exiſtit pro tinctura ſulphurea ; Veruntamen ambo ex viridi Leone *Riplæi* excoriato deducuntur : quibus abitis demum ſi ad perfectionis apicem velimus prænominata ducere, quemadmodum ad finem extremumque terminum probitatis omnium operationum prætioſiſſimæ : in primis ſuum cuique modum eſſe opus animadvertere, ut ordine aggrediamur rationem conficiendi Spagyrice Medicinam univerſalem, & incompara-

rabilem quæ à radicali metallorum humore dependet, hæc enim balſami facultates præſtat ad tuendam valetudinem, vitamque prorogandam, quippe in longiora tempora eam proferre : ac morbos quoſcunque expellere valet, inſtaurat enim, & auget vitæ Spiritum ſine quo nemo vivit ; nunquid mirius hac medicina univerſali, qua veteres Philoſophi imperfecta metalla ad perfectionem ducere connixi ſunt, & corpora humana à morbis omnibus vindicabant : jure itaque appellarunt ipſam medicinam univerſalem, alioquin elixirem, idem enim refert, aut lapidem ironia referentes medicinam fixam, quæ igni præliatur eaque permanet,& abſque ulla evaporatione reſiſtit : præterea lapidem Philoſophorum nominarunt tanquam eorum inventum, atque lapidem non lapidem dixerunt, nam in virtute & efficacia eminet lapis iſte aliis quibuſlibet gemmis ; veruntamen non lapis dicitur etiam quia non eſt in ſubſtantia lapis proprius præterquam ſimilitudine : at ſi forte aliquis objiceret non eſſe hunc lapidem Philoſophorum, neque ab eis excogitatum cum varii ceſpitantes exiſtiment materiam lapidis variam, undique ſunt reſponſiones : quibus unuſquiſque eligere poteſt, quod ei magis arridet, vel juxta ſenſum ſuum in quo abundat, licet in ipſo plerique decipiantur, ne tamen Tirunculus more Talpæ vagetur amore, ut ipſi proximo debeo, & conditione, (ut in Sacris Literis) conſulo inſpicere ſedulo opera noſtra, ex eis enim facile percipiet nos ſatis demonſtraſſe lapidem noſtrum metallicum eſſe originem omnium minerarum, in ipſo enim ceu androgyno, ſive hermaphrodito vigent Mercurius & Sulphur metallorum ſeminaria, ex quibus conſtruitur lapis : quamobrem cum ipſam noverit veritatem deoſculetur eam, atque ejus ſemitam ſequatur, ut ducem naturam habeat materiamque operi idoneam, & naturæ familiarem, ac magis propinquam pro hujuſcemodi negotio : Idcirco itaque aſſumatur leonis rubei caput mortuum poſt ſeparationem ſanguinis & ſpiritus in tumulo bocciæ relictum, quod in furno reverberetur, donec in calcem penitus vertatur,quæ mox in proprium phlegma, id eſt, in Lympham, jam initio effluxam artis auxilio à chaos materia prima obruatur, quouſque ſale exuatur, inde phlegma ſale corporis exuſti imbutum colo trajiciatur, & veſica vitrea

leni-

leni calore coaguletur, ac iterum ſolvatur ut artis eſt, filtretur demum infirmo calore cura ut concreſcat, ſæpius ad perfectiorem depurationem, conſiſtet enim ſal terræ inſtar aquæ congelatæ in lapidem cryſtallinum firmamentum operis è terra magica deductum, quare à quibuſdam Cælum ſecundum magicumque à quo ortum eſt cælum primum in ſubſtantiam aqueam magis puram: ſalem autem quippe aquam ſiccam Gebri quatenus eſt corpus terreſtre depuratum pro matre & ſponſa primi Cæli habent Philoſophi: Idem vocarunt ipſi Infantem ex Virginea terra matre antiqua Chaos ortum, qui nutriri expoſcit ſuo lacte jam liquoris forma deſtillatione extracti à primo ente, ex quo formatus eſt Adam: hinc Sal firmamentumve dicatur humore mercuriale exutum præ nimia ſiti appetit humectari ſuo analogo humore, exinde finxerunt Poetæ prædictum more vulturis vociferari petens pro ope ablatum liquorem ſibi reſtitui quo denique aliis opem ferre queat: quamobrem ſalem ſuo ſpiritu reſervato ad duos digitos irrigare operæ pretium eſt ac æque digerere & diſtillare, mox rurſus novum ſpiritum eademque menſura ſervata affundere exigit opus ac eodem ordine perſeverandum cenſeo quouſq; pars volatilis ſuperet partem fixi, adeo ut omne ſit aptum abire ſublime ac uſque ad ſidera extolli tunc itaq; Vaſe ſublimatorio includunt ipſum & igne ut artis eſt ad cacumen vaſis locum ſublimiorem ut puta Cælum Vaſis evolare cogunt, quod ironice proferunt in aquilam cæleſtem exaltari, quæ talcum & quamlibet unionem orientalem luciditate excellit: idcirco prædictum ſalem cognominant armoniacum alioquin etiam mercurium philoſophorum, cui ubi inferre velint formam tincturam & animam adiiciunt gluten ſulphureum tanquam agens, in quo ſunt tinctura, forma & anima, hoc igitur glutine liquoroſo prout fermento incerare incumbunt ſalem exaltatum in ☿ philoſophorum ipſam quoque reiterant imbibitionem pondere & menſura philoſophica, idcirco audite ſapentiſſimum *Salomonem* Regem *Hieruſalem lib.* 11. *ſapientiæ, omnia diſpoſuit Deus in numero, pondere & menſura*: meminerit is expoſitum fuiſſe ſuperius, *cap.* 20. *de Clyſſo*, in triadem uniri, videlicet corpus, ſpiritum & animam hæc ſunt tria principia ſæpius cognominata

nominata ſal mercurius & ſulphur quæ nunc amplexu matrimonii collocavimus ſtrato tori furni ſecreti, veris Philoſophis noto, ut perfecte coquatur Triades unita tempore congruo, nec non calore analogo naturali fixetur, quod Innoteſcet ubi omnibus elapſis coloribus mundi fulgeat denique purpureo tam optato. Tunc orta erit Salamandra fixa perpetuans in igne fluida & penetrans quæ dicitur elixir lapis vera ac univerſalis medicina, quæ per os aſſumpta doſi unius grani ſanat corpora humana & ab omnibus morbis quamvis deploratiſſimis liberat & redintegrat ea: operaturque inſtar balſami, qui vitæ ſpiritum hominum recreat, cuſtodit & auget, præterea cum deprehenſum ſit experientia adverſari venenis conſequitur atque cognationem virium lapidis bezoar habere, quamobrem merito à quibuſdam communicatur ei nomen lapidis bezoar ipſius: ita ut medicina ſpagirice parata plurimum valeat reficere vitam noſtram valida ſua virtute cæleſti, nam omnia membra, ſanguinem ſpiritum, & calorem naturalem more vegetum inſtaurat, cujus beneficio utinam tot annos vitam producere queamus, quot Neſtor aut Noe, ac æque diteſcere valeamus, ut Cræſus: Quam maximum beneficium præter alia infinita nobis largitum eſt gratis ab Omnipotenti Domino Deo noſtro, velatum tamen diverſis ſimulationem involucris, ne ab hominibus pravæ voluntatis raperetur perperam, neque idiotis palam eſſet, ipſi enim aliis inutiles, ſed pro ſeipſis tantum ortos putant: viris autem evangelicis duntaxat qui pro omnibus ſunt, permiſſum eſt ſublimibuſque ingeniis atque Muſarum cultoribus reſervatum, quamobrem ſuperiores Philoſophi à conſueto loquendi uſu recedentes annixi ſunt ſub diverſis aſpectibus ſimulatiſq; affectibus occultare arcanum ac ipſius fructus tam prætioſos exemplum aſſumentes à Natura ſagaci, quæ triticum producit munitum tegumento ariſtæ, ut ſub tutela ſpicæ à morſu avium tueatur: ſtudioſe itaq; intueri oportet ſynonyma magica ſeu aſtralia, ſymbolaque omnia, ænigmata, allegorias, figuras, & queſtiones obſcuras quibus uſi ſunt ipſi Philoſophi omiſſa plana ſermonis ſerie: ubi abdiderunt opificium noſtrum magicum fabula Theſei qui ab Athenienſibus forte miſſus fuit Cretam à Minotauro devorandus labyrintho, at Theſeus conſi-

lio

liō *Ariadnæ*, & ope occidit Minotaurum, & in primis concluſit ei os cum tribus pilis è ſale chalcanthi cujus eximia facultas eſt conſtringere os leonum, Urſorum atque Taurorum, ita ut mordere nequeant:Demum filo duce accepto ab *Ariadna* evaſit è labyrintho:nam pro filo intelligitur ratio qua veſtigia rexit ambigeſque reſolvit : prætera pro tribus pilis non picis, ſed indicantur poma tria aurea propter quæ Atlas id eſt liquor ſeu aqua mercurialis velociſſima curſu coacta conſtitit vi ſalis magici nempe æris noſtri, ſulphuriſve philoſophici, his deprehenditur concurrere materiam Mercurii pro ſubjecto generationis ac principio primo in quo imprimenda eſt forma, cum mercurius ſit liquor unctuoſus vaporoſus velociſſimus in curſu naturæ aqueæ cui inducitur forma, & vita à ſulphure agente, & balſamo naturæ, quare principium formativum dicitur hoc aereum, & igneum eſt præter, quod naturæ æthereæ participat : & poſtea materiæ proximum eſt principium terreum ſalis coagulat enim & conſervat unitam materiam cum forma in corpus abſolutum quod perficitur ut terminatum fuit binis operationibus univerſalibus, quæ tamen inter ſe diſtant diverſe operantes cum quælibet earum oppoſitum alterius agat : quamobrem Philoſophorum quidam æquipararunt ipſas operationes columnis *Herculeis*, quæ ſunt Montes duo oppoſiti, unus in litore Africæ, & alter oppoſitus eſt in litore Europæ:Alii vero conſimili ratione ducti comparare viſi ſunt predictas operationes Polis Mundi cæleſtis,hi ſunt cardines nempe partes Cæli duæ immobiles ſibi mutuo oppoſitæ, quarum altera eſt ad ſeptentrionem, & alter ad Auſtrum : his vero quemadmodum circumvolvitur ſphera mundi, ſic etiam arcanum opificium vertitur illis binis operationibus oppoſitis, quarum prima eſt quæ ſolvit congelatum in primam materiam, & in ſpiritum attenuat eum : Altera oppoſitum agit,nam ſiſtit, & concreſcit,quod ſolutum eſt congelat, liquidum & fixat quod eſt volatile, idcirco ſingulis his operationibus proſequitur opus alternatim uſq; ad finem:in quo peragendo ſumma adhibenda eſt diligentia,ne peccatum in defectu neq; in exceſſu committatur : præ aliis vero Deum implorare decet, ut propitiet nos, & illuminet corda noſtra; nam ſine ipſo factum eſt nihil,& juxta, *Pſal. Niſi Dominus ædificaverit domum,in vanum laboraverunt qui ædificant eam.*

CAP.

CAP. XXV.

Praxis olei è Vitriolo compoſiti ac de Monarchia Theophraſti Paracelſi.

Opportunum eſt aggredi modum eliciendi oleum à Vitriolo cum alienis compoſitum, licet quandoque uno aut altero, interdum quoque pluribus, & variis admixtum: variis enim varia fiunt, quæ conſtituta exiſtunt ſub ſecunda differentia compoſitorum commemorata, *cap*, 20. *de Clyſſo*: & ſi compoſitionis medicamentorum duplex eſt cauſa, quam *Galenus* expoſuit auctoritate *Hippocratis lib*. 1. *de compoſ. medicam. per Gen. cap*. 3. ita dicens cui tamen nonnulla adiicimus aliquando virium ipſius vehementiæ obtundendæ, interim inſuavitatis mitigandæ gratia quemadmodum *Hippocrates* in libro de victus ratione in morbis acutis: ex quibus facile deprehenditur fieri ſtructuram cum alienis, quæ valeant remittere vim noxiam, & nauſeam quoque eximere, ut eveniat medicamentum lene tutum atque ſuave: nihilominus preter hanc ſententiam docet ratio comprobatque experientia adiici quandoque alia poſſe, quæ in oppoſito agant adeo ut medicamenti vires intendantur ubi opus expoſcat exterius adminiſtrari, aut tenuiſſima eveniant quouſque per alembicum potiſſime tranſeant, idcirco *Virgilius in Buc.* ſcripſit *ſic parvis componere magna ſolebam*: de his vero ſingulatim ac fuſe agetur ubi offeretur occaſio: cum occurrat in præſentiarum pro exordio compoſitorum recenſere armoniam ſive monarchiam *Theophraſti Paracelſi, quam* prodidit *libro auroræ Philoſophorum*, alioquin *Gerardus Dorneus* ipſius interpres vocavit Congeriem *Paracelſi de arcano Vitrioli* rubeaque tinctura ex eo proliciendа citra calcinationem, nec non citra vehementem deſtillationem deteſtatus eſt enim *Paracelſus* extremum ignem aſſerens exure oleum chalcanthi ſua propria tinctura, atque omni dulcedine, & fragrantia, quapropter intendit *Paracelſus* leni igne

ne elicere ſuccum Vitrioli ac oleum nobile, & fragrantiſſimum cum tinctura, & dulcedine: at longe ſe res habet immo à ratione alienum hoc pace tanti viri prorſus cenſeo cum enim tinctura ſit in oleo ſive in parte oleaginoſa, quæ centro corporis reſidet tenacique ſubſtantia adheret parti terreæ, quamobrem fortioris ignis gradum requirit, ut ſegregari enuclearique poſſit, idipſum experientia docuit nempe vehementiſſimo igne deſtillari oleum à Vitriolo prius ad rubedinem uſque calcinato ita, quod reverberii igne aut ſaltem extremo exequuntur prædicta, præterea his favet auctoritas celebrum ſcriptorum: nihilominus modum à *Paracelſo* deſcriptum recenſere non omittam: In primis itaque jubet vitriolum purificare à lutoſis viſcoſiſque ipſius terræ, imperfectionibus ſolvendo ipſum, cum ſua tinctura in aqua communi, quæ mox colo tranſmiſſa committitur igni,quam leni,ut ad exiccationem levem evaporetur aqua reſidebitque Vitriolum magis mundum, verum animadvertit in evaporatione aquæ chalcantho imbutæ penitus ſolem evitare ne tincturam cum arcano abſorbeat ſol, quare periret arcanum: rurſus vero æque, ut primo aditu ſolvatur vitriolum in aqua dulci, inde per filtri lingulam tranſeat, & levi igne exiccetur, quod ſæpius rectificando reiteretur expreſſe decrevit donec omnem terream impuritatem amittat vitriolum, innoteſcit autem, hoc ubi amplius non conſpiciantur fæces, quod demum vaſe vitreo colligatur ſic ad unguem depuratum, deinceps calido hipocauſto ſervetur vas peroptime clauſum ne halitus efflentur, ibi vero digeratur Vitriolum menſium aliquot ſpatio, quo varii apparebut colores, ac Tandem in ſupremam rubedinem deſinent: rurſus vero, ut latius repurgetur Vitriolum in rubedinem phyſicam verſum demergatur aceto, ubi vero ſolutum fuerit opus eſt filtro, aut charta emporetica, aut alio quovis modo percoletur deiciiendo fæces,quæ diſſolui nequeunt, percolatumque evaporatione leniter exiccetur, aut diſtillatione detrahatur acetum ne amittatur, quod priori efficacius eveniet:quoties vero ſolutionem Vitrioli in aceto reiterare expedit quoad prorſus à fæcibus mundum & rectificatum ab omni terreo inquinamento evadat, demum illud depuratum Vitriolum boccia vitrea concludatur, cui

alem-

alembicus ſuperponatur, ſtipenturque commiſſuræ ne ſpiritus difflare neque exhalatione evaneſcere queant, ut *Theophraſti Paracelſi* verbis utar, tunc igne lento ſuavique deſtillatione è Vitriolo proliciendus eſt Olei ſpiritus, hoc autem appellavit oleum benedictum aſſerens carere omni acredine imo dulcius quocunque, alio balſamo, & quovis aromatico delectabilius eſſe: rurſus verò emergit ibi ambiguum, utrum ſi per alembicum deſtillari poſſit oleum, vel ne, cum nil aliud ſit alembicus præter, quam cacumen, & ſummitas tegens bocciam rectam, & altam adeo, ut neceſſe ſit in altum aſcendere, quæ deſtillantur per alembicum quare æque dicuntur diſtillari per aſcenſum: In oppoſito autem conſtat oleum ac omne pingue deſcendere potius per vas declive, quod dicunt deſcenſorium, videtur itaque conſequi ſumme erraſſe *Paracelſum* quamvis excuſandum ſentiam,ut objectum crimen ab eo repellatur operæpretium eſt animadvertere Vitriolum adeo tenuiſſimum, & ſpirituale factum eſſe tot operationibus, ut facile in ſublime elevari queat, & per aſcenſum diſtillare, nec quiſquam in poſterum vereatur: rurſus vero,ut redeamus ad arcanum *Theophraſti Paracelſi* decerpere memineritis terram foliatam albiſſimam nitidamque nivis inſtar, quæ imo bocciæ reſedit poſt hanc poſtremam diſtillationem, inde, ut conſtruamus magiſterium expedit phiala ex cipi terram ipſam prout ipſius magiſterii corpus cui ſenſim affundatur oleum ſuum in quo ſunt anima, & ſpiritus Vitrioli, hinc momento oleum amplectitur corpus ſuum,quemadmodum anima ſolet maximo deſiderio copulari corpore ejuſque amplexu magnopere delectari, quamobrem prædictorum copulationem Analoge *Paracelſus* appellavit Matrimonium, quod in furno ſecreto Philoſophorum reponit ibique per quadraginta dies continet, quibus abſolutis perfectiſſimum habebis oleum admirandæ virtutis, quo Mercurius, & ſilentia imperfecta in ſolum perfectiſſimum vertuntur: præterea ipſius medicinæ multiplicationem hoc modo habebis, ſume Mercurii corporalis partes duas olei benedicti, partes tres ad invicem permiſceantur, & quadraginta diebus in digeſtione permaneant, & ſic in infinitum multiplicari poteſt: quatenus vero ſit medicinæ tribuendum curat omnes ægritudines mundi, quæ corpori

humano accidere ſolent, nimirum omnis generis remedia prodit Vitriolum: quæ tamen omnia unuſquiſque experiri poterit, ut ait Apoſtolus, *Probate, quæ bona ſunt tenete.*

CAP. XXVI.

Diviſio Elementorum Vitrioli aliorum Ope, & Miſcelo.

Expoſitis ſingularibus modis ſegregandi elementa Vitrioli, qui tamen modi unicum complectuntur ens nimirum per ſe, vel ſeorſum citra ullius miſcellam: expedit ulterius progredi ad ea, quæ aliorum acceſſione aſſequuntur compoſitorum nomina de quibus memineritis prætactum fuiſſe, *cap. de Clyſſo*: quare hujuſcemodi alia hic addam, quæ negotio noſtro congruunt: videlicet de modis, qui plura comprehendunt: inprimis vero à paucioribus exordiendo inſtituemus, quemadmodum compluria commiſcentur ut eorum ope magis attenuetur ſubſtantia Vitrioli, & cum eis diſſolvatur, ita ut potiſſime in quaſlibet partes entis elementave dividatur, ex quibus jam compoſitum erat à natura: hinc eadem ratione ad majora aſcendere præſtat, quare plures conſtant modi, quibus eſſentiæ, & olea Vitrioli varie compoſita eduntur, quemadmodum paulo ante indicavimus: in poſterum vero per exempla imitanda late conſtabunt.

Capiatur itaque Vitriolum Romanum, vel aliud cujuſcunque generis, deligatur tamen melius inde commolitum reponatur in catino eique affundatur acetum acerrimum diſtillatum, & calefactum, quod rudicula, id eſt, ſpatula lignea agitetur uſque ad diſſolutionem, ſolutumque colo filtri trajiciatur, mox ipſum cucurbita excipiatur vitrea, cui ſuperponatur alembicus jungaturque vas recipiens, demum omnibus connexis atque rimis, & juncturis glutine occluſis balneo maris locetur, & ignis gradatim ſuppeditetur, quouſque humiditas diſtillet uſque ad ſpiſſitudinem

tudinem cremoris hordei tunc remotis alembico, & recipien, a occludatur, & fimo equino calido circunſepiatur, ut materi digeratur, quindecim dierum ſpatio, quibus elapſis tranferatur cucurbita in diplomate rurſus munita alembico, & recipienti mollíſque ſupponatur ignis ut diſtillet, quod effluere aptum erit hujuſcemodi caloris gradu, prodibit enim elementum aquæ, quod cuſtodiatur: Reliquum vero in alteram bocciam vitream luto ſapientum oblitam reponatur, & ſecundo ignis gradu, qui eſt cinerum, ut moris eſt evocetur ſtillatim ſpiritus acidus, id eſt, aeris pars: eadem ratione procedendum eſt ad diſtillationem olei elementi ignis, nempe tertio ignis gradu, qui eſt arenæ, cuncta tamen poſſent unica vice, quamvis ad invicem confuſa evocari acerrimo igne, quæ poſtea ſeiunguntur ſingula ſua proportionato igne: de his autem non eſt cur multa dicamus, parantur enim hæc eodem modo, quo ſepius recenſuimus jam *cap.* 9, 10, 11, & 12. neque inter ſe diſtant præterquam miſta ſint quædam ex pluribus, aut alia ſimplicia ſingulariave dicas: ſupereſt parare terram ex fæcibus relictis poſt diſtillationes, & fundo vaſis reſidentibus, facile autem paratur terra ſi in ſcobem redactæ fæces reponantur in vas figulinum vitro oblitum ſemiplenum, & clauſum lutoque obductum exponatur fornaci, ubi horis ſex ſaltem reverberetur, ita ut tenuiſſimus fiat pulvis, quem imbibe cum elemento aquæ, deinde molli igne urgeatur diſtillare, quod ſepties reiteretur ſingula vice calcinando terram mox eam imbuendo humore, ut ſupra, & diſtillando, tunc enim elementum aquæ purificatum erit, quod ſeorſum cuſtodiatur: præterea eodem ordine, & cum ipſa terra purificantur cætera elementa, quæ ſingulatim ſegregata, & depurata, rurſus omnia ad invicem copulari unirique poſſunt, ut fiat unitas, & Monarchia ſupra commemorata ex mente *Theophraſti*, huic enim adhæret: terram inde magicam à fæcibus ſegregatam molire oportet, & cum ignis elemento trito, & rubefacto copulare, & rurſus una terere ſuper lapidem porphyritem, his vero aquæ elementum molendo reddatur mox ſubſequenter addatur imbuendo aeris elementum adeo ut rurſus uniantur, quatuor elementa in ampulla vitrea, & optime opilata contegatur fimo equino quoad penitus ſolvantur omnia, & liqueſcant de-

inceps

inceps ſolutum recondatur ſoli vel cineribus tepidis donec ſicceſcat, nam lapis evadet durus, cujus pars cadit ſuper centum ☿ mundi, & purificati, dum tamen in tigillo calefiat ſuper ignem projicitur lapis iſte tritus, nam illico vertet ☿ in ☉: quatenus vero ad medicinam corporis humani mira operatur.

CAP. XXVII.

Abditum ſenis Experimentum.

MEmini Senem Clariſſimum patrium meum Medicum non vulgarem, imo *Apollineæ* Diſciplinæ eruditiſſimum, Qui longa experientia ductus capiebat lib. 12. Vitrioli Romani ſtalactici, quod tritum diſſolvebat lympha calida, eamque frigefactam colo trajiciebat filtreo, rurſus vero Vitrioli reſiduum alia mergebat ferventi lympha, & percolabat, ut primum, ter quaterve cunctas abjiciendo fæces: præterea ſolutiones ambas inferebat in matulam vitream, aut in ollam fictilem devitreatam, quam leni igni exponebat, quoad evaporaſcet aqua, & iterum Vitrioli corpus concreſceret fundo coloris citrini, ſed dimidii diminutione, reliquum enim defecit in defæcatione per ſolutionem acta. Tunc Vitriolum ab omni ſorde ita depuratum conterebat, atq; tripertiebatur ipſum mox in tres retortas indebat, quas luto artis loricatas exiccataſque locabat furno venti cum ſuis recipientibus vaſis arte annexis inde furno tecto ſubjiciebat ignem trium carbonum, qui accenſi erant hoc lenis ignis gradu perſeverabat, quouſque fluxiſſet phlegma cætero aridis proſequebatur ignem ſenſim adaugere lignis, donec fumi apparerent albi in recipientibus vaſis, ipſi enim ſunt Vitrioli ſpiritus tunc eo magis ignem ciebat, ut ad extremum igneſcerent vaſa, donec penitus deſierint fumi omneſque vapores, ita ut vaſa exacte claruerint: hoc termino diſtillationis conſequebatur aquam glorioſam, quam excipiebat, ac ſeorſim cuſtodiebat veſica vitrea optime clauſa.

Deinceps è retortis fractis excipiebat cadaver, ac tenuiſſime molibat

molibat ipſum, idem aqua communi fervida mergebat, ut cadaveris ſalem extraheret, in aquam enim merſum ſolvitur uſti corporis ſal, quare ut ſeparetur expedit aquam ſale prædicto imbutam ſegregare à capite mortuo & uſto, inde eam filtro ter ſaltem extillare demum matula vitrea affundere, ac igne leni congelare, nam in ſalem albiſſimum concreſcet.

Præterea prædicti ſalis uncias binas molire expedit, quam tenuiſſime idipſumque ampulla vitrea immittere, mox quoque ſuper eum aſpergere aquam glorioſam jam ſupra ſervatam, ut digito uno tantum ſupermineat evitando ſuperfluum ne pereat opus: demum fimo calido inferebat ampullam, ac circunſepiebat præter os ipſius ampullæ, quod ſupra fimum eminere conſtituebat, clauſo tamen ore ipſius ampullæ cum antinotorio, & glutine è farina volatili calce, & albumine ovi, ibique octiduo conſiſtere dimittebat, hoc enim termino conſuetum eſt ſolvi ſalem in aquam, idcirco elapſo ipſo tempore extollebat vas à fimo, & inclinato vaſis ore ſenſim effundebat, quod ſolutum erat in alteram ampullam, & in ipſam æque clauſam cuſtodietur liquor præter, quod ex ſe commutabitur in lapillos pro uſu, ut infra.

Rurſus vero ſuper reſiduum ſalis non ſoluti novam affundebat aquam glorioſam, & benedictam quantum ſupermineat digito uno, inde tecto clauſoque ore vaſis vitrei, ut ſupra locabat fimo octiduo: quibus actis detegebat vas, & reclinato ore ejus effundebat, quod ſolutum erat in aliam ampullam, & per ſe cuſtodiendum transfundebat.

Tandem, quod inſolutum retro manſerat ceu nullius valoris abjiciebat, aut exiccabat, ac demum igne validiori, quamlibet abſumebat humiditatem, Inde ſi quid pulveris reſidiſſet ponderabat nulla alia ſane de cauſa præterquam, ut ſciret ad unguem quantum lapillorum ſolutum fuiſſet.

Ne per inania nubila ſubeamus, æquali lance libretur ſtatutum opus, & ubi defierit ſal, qui ſolvi nequierit inſolutum, abjiciebat bonus ſenex, & ſupplebat novo ſale, hoc enim ordine ſervato æquabat doſim propoſitam, vice deficientis igitur totidem ſalis novi ingerebat in matulam vitream, & ſuper aſpergebat aquam glorioſam, quantitate, & ordine, ut ſupra expoſitum fuit de prima ſolutione ſalis.

Cum

Cum vero exiſtimaſſet binas uncias ſalis ſolutas in pluribus, aquæ glorioſæ portionibus, ac in lapillos concreviſſe ad invicem, omnes in matula vitrea conjungebat una cum vaſe recipienti, ſtipabatque juncturas ne diflaret, & diplomate diſtillabat phlegma ab eis, ita ut lapilli reſiderent forma maſſæ ſalis cum ſpiritibus aquæ tantum.

Rurſurſque ſali immittebat novam, aquam glorioſam quantum ſat erat vix tegere ſalem, biduoque vas ſituabat ventre equi in digeſtione, mox duplici vaſe exaltare nitebatur donec effluerit phlegma, ac idipſum repetebat opus ſupra recenſitum, nempe novam affundendo ſali aquam, & digerendo, ac æque diſtillando phlegma, quod ſæpius reiteretur, quoad materia ſalis noſtri fiat ad inſtar Camphoræ, quod procul dubio evenire conſuevit, quinta aut ſexta ſaltem vice juxta probitatem magis vel minus lapidis noſtri metallici.

Tandem ſi altera vice reſumatur opus diſtillandi phlegma reſidebit, imo vaſis materia ſalis penitus phlegmate immunis verum ad inſtar butiri clari, quod expedit ingeri in ovo philoſophico longi colli inde hermetice clauſo.

Præterea ipſamet immenſa medicina, ut perficiatur recta indiget coctione, quæ per gradus caloris varios abſolvitur,in primo enim gradu conſtituitur ovum philoſophicum medicinam continens, furno cinerum, cui ſubaccendatur lucerna munita oleo, & thryalli quinque filorum, ur calorem per quam lenem inducat, quo tantum excitentur ſpiritus materiæ medicinalis, adeo ut circa ejus maſſam videantur circulare ; cum vero deſierint, augendus eſt calor ut accedamus, uſque ad ſecundum gradum, quapropter conducit multiplicare fila thryallis, ut altius circulare queant ſpiritus ſupraque eminere, quorum deſitus expetet, atque augeri calorem ad tertium gradum, hic æque exequitur ſi filis amplietur ellychnium, ac ſucceſſive ſemper magis unaque cum oleo tueatur lucerna, ita ut ſpiritus circulando aſcendant ſublimiora, quoad fixi conſtiterint, tunc extinguatur lucerna , mox frigefactum ovum philoſophicum loricetur luto ſapientum, muniatur itaque ut prunarum igni reſiſtere queat,hic erit quartus gradus caloris,ac omnimodæ perfectionis ſupplementum.

Ex inde aptetur ovum inter quatuor lateres circuitum agentes medium vero circuitus, nempe, eorum vacuum repleatur prunis, quibus circunſepiatur ovum undique, ac ſupra tueatur per diem naturalem, eoque elapſo, & vaſe frigefacto, reperitur eliciturque medicina fuſibilis ut cera, coloriſque rubea ut ſanguis, & dicitur ſulphur extractum à lapide noſtro metallico conferens ad rubeum, nam ſi hujus medicinæ pars projiciatur ſuper octo partes lunæ fūſæ fixabit eam, & vertet in ſolem obrizum colore, ſubſtantia, & pondere, & in omni examine probum.

Quamvis præſcriptæ Medicinæ facultas præcipua ſit fixare, atque tingere, nihilominus ſumma energia conducit, ſi ſoli per Metamorphoſim jam tranſmutato, ac rurſus fuſo annexeris portionem ſextam *Apollinis* mineralis, referet enim vicem fermenti, cujus proprium eſt ducere de potentia ad actum, conſtabilietur itaque ut æquum omne exactumque judicium ſuſtineat.

Quapropter ex propoſito fermento ducimur ad multiplicationem medicinæ, ut infra. Cape hydrargyri depurati, & ferveſacti aceto, & ſale, mox per corium tranſacti, cui additur Apollinis in elimatam ſcobem, aut in folia tenuiſſima redacti uncia, & optime agitetur, quod amalgama fiat cui tandem alteram commiſce unciam præſcriptæ medicinæ, & in pulverem deveniet: Quem ovo philoſophico reconde, ſigilloque *Hermetis* claude ipſum mox cinerum clibano caloris gradu primo repone ubi trium dierum naturalium ſpatio conſiſtat hoc expedito auge calorem, uſque ad ſecundum gradum, quem proſequere aliis tribus diebus: Demum aſcendens tertium gradum, & perſevera quouſque novendium abſque ulla interceptione compleveris: Poſtremo expedit ovum ipſum luto artis munire exiccatumque locare in laterum circuitu prunis pleno, ut ſupra conſtitutum fuit ac eodem ordine ſuccedet conſequi medicinam, cujus portio cadit ſuper octo lunæ, ut in Apollinem vertatur optimum abſque alia ſocietate.

CAP. XXVIII.

De aliis modis evocandi oleum à Vitriolo aliorum ope, verum abſque Elementorum diviſione exordiens à liquidis prout menſtruis.

PLerique habentur equidem modi ad evocationem olei è vitriolo præſertim alterius auxilio prout aquæ tantum, aut aquæ mox aceti, aut lotii puerilis depurati, aut capitelli, id eſt, lixivii, aut aquæ vitæ ardentis, aut cum aliis liquidis, ad hoc munus aptis, quæ menſtrua dicuntur, prout inferius palam erit, verum enim hujuſcemodi modi fere omnes continuata ſerie exequuntur, eodemque propemodum ordine, vel parum inter ſe diſtant, ita ut ipſo ſtylo conditi videantur omnes, quamobrem ne prolixitate labamur, qua tedio legentes afficiantur, eadem ſæpius repetendo, cum tamen neque ipſa penitus omittemus: prædictos itaque modos uno concludemus capite, quam breviori ſermone fieri poterit: & præ aliis ſequens occurrit: Diſſolvitur vitriolum in aqua communi limpida, ac tepida, inde ſolutio ipſa frigefacta ſegregatur à fæcibus colo per filtrum proprium, aut per filtrum chymicum quadruplicis chartæ ſubſtrato ſetaceo, quod ſæpius fiat donec abſque ſedimento relinquatur pars liquidior, quæ vaſe vitreo ampli oris transfundatur, ut matula vitrea eſt, cui ſubjiciatur ignis, ut evaporet aqua, ac denique coaguletur, nempe in corpus ſuum priſtinum concreſcat vitriolum magis equidem mundum, cujus margini ſuperiore annaſcitur flos chalcanthi ſubcæruleus, aut viridis, prout erit vitrioli tinctura admodum tenet, ſed in uſu pro flore tincturæ eſſe poteſt: præterea vitriolum, hoc jam ſolutum, ac probe colatum, & concretum extendunt ſoli, quoad albeſcat, tunc ipſum molire expedit, & in leutum vitreum vas diſtillatorium, ſive in veſicam

veſicam flexam vitream luto ſapientium munitam recondere mox eam Reverberii furno locare eique vas recipiens annecte-re, ac igne duodecim horarum diſtillare cogitur oleum chalcanthi, una cum aqua: quo ita mixto utuntur Spagyrici interius exhibere, ſic enim mixtum evadit temperatum, quare alterius aquæ mixtionem excuſat peculiaris ipſius aqua: Sin aliter ho immittunt oleum ita confuſum, cum phlegmate in matulam vitream, & cinerum igni committunt ore matulæ detecto, ut evaneat aqua præ calore magis minuſve quantum libuerit oleum acrius, aut mitius, quamvis alia aqua, vel liquore congruo dulceſcere queat: Alii quoque induſtrie ſolvunt Vitriolum Romanum vendibile, tritum enim tantum obruunt in aquam communem fontis, vel putei mox, quod ſolutum eſt, colo trajiciunt, ac demum eſſiccant dum tepidis cineribus mittunt, donec evaporatione penitus evaneſcat aqua: rurſuſque concretum imo vaſis reſidat vitriolum tenuioris tamen ſubſtantiæ, quam antea: præterea ipſius vitrioli ſolutionem reiterant nova fontis aqua eadem ratione percolando, & congelando, quod quater perficiunt ſolvendo, colando, & congelando nullis exceptis: Idem denuo ſubſequitur opus reiterari, ac toties pari ordine ſolvendo vitriolum ipſum ex aqua concretum rurſus in aceto, vice aquæ mox percolare expedit inde igni congelare, quod reſidet tandem validiori igne cremant donec ſynopidis inſtar rubeſcat, deinceps ſub dio ſive Jove Sereno exponunt per duas noctes, vel quod humeſcat, tunc aqua ardenti irrorant eum leutoque vitreo, luto artis obducto, excipiunt, & furno reverberi locant, ac igne ſuppoſito diſtillare cogunt aquam ardentem una cum aqua phlegmatica vitrioli ſeorſum colligendo, & novo vaſe recipienti mutato, ac igne ad ſummum vigorem adaucto oleum exſudare cogunt, quod tribus horis exſtillabit potentiſſimum ad abſceſſus incidendos: idem quoque oleum vicem aquæ corroſivæ ſupplet, ſatius enim hoc corrumpit hydrargirum, & in præcipitatum album vertit eum.

CAP. XXIX.

Oleum vitrioli compoſitum Scriptum à Bernardo Penoto Aquitano.

AFfunditur colchotari tuſo Vinum album generoſum ſufficienti quantitate, mox igni ferveant pixide opus eſt, uſque ad ſiccitatem, inde rurſus molitum colchotar indatur retorta loricata cui annectatur conceptaculum: idcirco igne ſemiſopito urgeatur paſſim augendo, ut moris eſt, in primis effluet aqua limpida mox vero mutato conceptaculo colligitur oleum rubeum, quod emanat inſtar ſanguinis, præterea commiſceantur oleum, & aqua, ac ſæpius ad invicem rectificentur, ut in unum redigantur, cui additur totidem optimi ſpiritus vini, & mixta digerantur atque in pellicano circulari expedit, donec acquiſierit odorem fragantiſſimum quintæ eſſentiæ: Tun cipſius circulati excipias patina libram unam cui ad niſ.eas camphuræ drachmæ dimidium, ac totidem unicornr, ſpodij drachmas duas, raſuræ cranij hominis, omnium ſandalorum ſingulorum uncium unam, ſucci coralli ſcrupulus duos, viſci quercini, ſeminum, & radicum peoniæ ſingulorum unciam unam, Moſchi, & Ambari ſingulorum ſcrupulum Unum: hæc omnia ad invicem mixta in phiola vitrea clauſaque omittantur digeri, nam liquor eveniet ſaluberrimus adverſus omnes ægritudines quamvis contumaces atque rebelles.

Alii ſepties diſſoluunt vitriolum quale eſt venale in aceto ſimplici aut aceto diſtillatione excepto, ſolutumq; excolant linteis linguis, deinde in corpus aceto in halitus emiſſo, vel diſtillatione levi detracto redigunt: hoc tandem intra prunas aut furno reverberii exurunt quouſque ad rubedinem conſtiterit: demum in bocciam flexam reponunt ac igne validiori urgent diſtillare oleum rubeum.

Qui verò vice aceti utuntur capitello, ex cinere, calce, & a-

qua facto, aut puerorum Urina deſpumata, ac filtro tranſacta ad ſolvendum vitriolum, quod inde filtrant ac eſſiccant, eodem tamen ordine ad unguem ſervato prout de aceto aſſertum fuit, nihilominus magis augent pondus vitrioli diſſoluti in capitello aut lotio, quam aceto ob eorum ſales: præterea, quod lotio ſolutum quater erit eſſiccatumq; mox ad rubedinem uſtum appellant vitrioli crocum à ſimilitudine, hoc omnes medicinas ſuo colore inficit ſi eo commiſceantur præſertim ſales, & præ aliis ammoniacum dum equali pondere ter ſublimare cogantur, ut moris eſt, hoc denique ſublimatum tritum ſuper lapidem porphiridem loco frigido, & humido, aut clauſo vitro ſub fimo equino ſex dierum ſpatio ſolvetur in liquorem nuncupatum à Spagyricis oleum de croco vitrioli compoſitum (: ut ærugo crocea vitrioli, vel ſanguis terræ, quo ſi imbibatur calx ☽ tranſit in calcem ſolarem quæ in Apollinem facile commutatur: ut Exurunt tamen quidam vitriolum in olla cohoperculo cauſa ac luto artis oblita relicto tamen parvo foramine in vertice, ut fuliginoſæ exhalationes, quæ animalibus, & plantis pernitioſæ ſunt, penitus efferantur igne prunarum aut furno reverberi donec aſſetur, uſque ad rubedinem, quod equidem diminuitur per medietatem, id ipſum vitriolum ſimpliciter rubificatum appellant vitrioli crocum ſimplex, alii fæcem vitrioli colcotar vitriolum fixum, quod ſi lavetur elicitur ſal, mox ſi reliquum in pollinem ſiccam reducatur, dicitur terra damnata, quæ dulcis eſt, id eſt, citra ſaporem facultatem habet ulcera ſiccare ſine morſu, cicatricem inducere eis, confert tumoribus aquoſis, hæmorragiaque vulnerum ſiſtit: idem operatur aqua fontis in qua bullierint fæces, vitrioli combuſti, curat ulcera, quamvis prava, cancrenas compeſcit, reſolvit herniam varicoſam ejuſq; dolorem demulcet, & facit detumeſcere teſtes, cuſtodiatur tamen interula ne madefiat illa aqua, nam ſi exinde lavaretur lixivio, illico inficeretur colore luteo inſeparabili: quidam pro arcano utuntur ipſa aqua decoctionis vitrioli rubificati dum ipſa clarificata, & acris ſit longa ebullitione, ubi velint arma, vel alia ferramenta deaurare prius optime abſterſa madefaciunt penna, vel goſſipio, & aqua ipſa croci vitrioli, illico enim arma colorem æris emulantur, tunc amalgama ex auro fino, cum

hidrargio

hidrargiro factum adherebit armis ſi obliniantur ſtilo, vel æris penna, vel quovis alio inſtrumento arti idoneo, quibus aurifices utuntur cuſpide aliquantiſper obtuſa, & ſi arma hoc amalgamate infecta apparebunt argentei coloris ob ☿ Veruntamen poſtquam ſub cineribus calidis ſepeliantur citra prunas donec evaneſcat hidrargirus, ut paulo poſt intuendum erit, ſi tenaculis detegantur, ubi aureus apparuerit color, tunc modico ceræ linire oportet ea eliqueſcet enim tanquam oleum, ut ſatius liniantur, quæ rurſus ſub cineribus tegere expedit, nam breviori temporis ſpatio detracta optime deaurata erunt.

Sed redeamus unde digreſſi ſumus; Colcotar perfundatur aceto ſtillatitia triplo pondere ac novendio continuato agitetur quotidie ter, mox lente per alembicum pellatur ſi vero non rubeat acetum ſtillatum quantum requirit opus rurſus ipſum refundatur acetum colchotari tuſo, ut ſatius attenuetur, ac tandem vi ignis evocetur, quod color rubeus arrideat pulcherrimus quare jure dicitur ſanguis terræ, qui vitrioli propria eſt tincturo, Alioquin acetum philoſophorum ubi vitriolum combuſtum, id eſt colchotar ſexies aceto ſolvunt inde per retortam in arena proliciunt, quod tincturæ vicem gerit : & in uſu ſolutionis lapidum atque metallorum: Quidam commiſcent arenam præſertim marinam,cum colchotare præparato ut ſupra expoſitum eſt.

Aliter colchotar infundunt in aquam pluvialem ſtillatitiam quoad colchotaris rubedine inficiatur aqua, operam tamen ludunt, qui phlegma ſuum peculiare omittunt pro pluviali aqua, mox per lacinias abſtracta evaporetur, & concreſcet tinctura, idcirco ritus ipſe ſepties perficiatur,aut quouſq; coaleſcat in duriciem lapidis,qui admotus linguæ ſummam dulcedinem referat, cujus facultas eſt ; delere ſyrones ſerpiginoſos, ac ulcera graviora ſanare : verum enim hoc eſt potius ſal colchotaris ex cujus libra conſuevit diſtillare unciam ſemis olei per leutum vitrium ſi libuerit.

Quidum afferunt conſtruere oleum vitrioli fixum, ut infra patet, conſpergunt aceto ſtillatitia vitriolum romanum vendibile, & in cucurbita digeri permittunt, mox ad ſiccitatem uſque diſtillare urgent igne blando deinceps fracta boccia extrahunt vitri-

vitriolum tundunt, & reverberari mittunt in olla clauſum ne efflare queat horis duodecim : inde refrigeratum emittunt, & molunt ac rurſus in alteram bocciam immittunt eique affundunt ipſum acetum, quod prius à vitriolo diſtillatum fuit : quibus actis macerate permittunt,demum rurſus diſtillare igne leni quoad nulli amplius aſcendant ſpiritus tunc capiunt illud vitriolum, quod erit rubificatum, & mundum ac duplo ſalis ammoniaci commiſcent in cucurbita,& ſublimare cogunt, mox terunt, quod erit ſublimatum, rurſus quoque ipſum ſublimare innituntur quod etiam tertia vice repetunt : deliquio tandem ſolui ac commutari in aquam ex ſe relinquunt, quam equidem appellant fixum vitrioli oleum, ei enim attribuitur cinabarim fixandi facultas.

Præterea accedit diſtillatio vitrioli ſoluti in urina puerili, menſtruo præ aliis jam pollicito ; Capiatur itaque libra vitrioli uſque ad albedinem efficcati quod vulgo dicitur Sfleumatum dum vero adhoc caleat illico obruatur in urinæ puerilis octiduanæ libris quatuor, & amplo vaſe coquatur per quatuor horas, deinceps hypocauſto maceretur octiduo bis in die commovendo, quibus vero elapſis colo filtri traijciatur liquor qui tandem alembico ſepties evocetur : Tunc enim podagræ conducit, phtiſi, & alijs morbis præter quod metalla reſoluit.

Alii obruunt vitrioli libram in urinæ puerilis optime expurgatæ, ut moris eſt, libram ſemis, & ad invicem urnula vitrea collocare expedit duplici vaſe tepido, ut octiduo digerantur, quibus elapſis apponunt ei capitellum vitreum conjungunt receptaculum, & ſtipatis juncturis augent diplomatis calorem uſque ad fervorem, diſtillabit enim inſignis aqua obtalmica, mox ſecunda effluet aqua priori paulo acrior, quæ dolores podagræ tollit, ſi tepida cum linteolis applicetur, ita vero perguunt ſenſim urgendo calorem balnei aut per cineres graduatos donec materia imo alembici recideat ad inſtar mellis, quam poſtea tranſmittunt in fideliam ferream igni expoſitam rudiculaque ferrea continuo agitant materiam ne vaſi adhæreat, ac ita perſeverant eouſque omnis humiditas exhalarit, & tantummodo reſideat ſal vitrioli una cum ſale urinæ inſtar maſſæ

den-

denſæ ac ſiccæ quam in ſcobem comminuunt,& in retortam luto munitam immittunt,connexoque amplo recipienti, acoptimè obſignato,ne ſpiritus exhalare poſſint ignem ſubjiciunt per gradus, donec ad ſummum perveniat, ut moris eſt, videtur enim recipiens impleri ſpiritus albidis,undique qui in ipſo fervore, prout in aeris nubibus concreſcent in glacies, undique laterum vaſis recipientis pendentes, ſalem enim referunt glacialem compoſitum ex duplici ſubſtantia : nempe Vitrioli, & Lotii,hujus autem ſalis ſcrupulus, vel ejus dimidium ſi vino exhibeatur, aut juſculo, aut quovis alio liquore condecenti ingens erit auxilium ad omnes obſtructiones jecoris,atque ſplenis, & proculdubio calculum diſſolvit urinamque ciet : præterea ſi glacies ipſa exponatur cellario facile ſolvetur in aquam, quæ linteis adminiſtrata illico compeſcit inflammationes, & gangrænas:

CAP. XXX.

Oleum Vitrioli abſque Diſtillatione.

EX facili Vitriolum liqueſcit, & vertitur in formam olei, atque citra diſtillationem, at ſola ſolutione in aceto obrutum acerrimo, dum ipſo immerſum leni ferveat igni trium horarum ſpatio, quod inde filtro tranſactum, rurſus congelari expedit igni juxta artis conſuetudinem, & quod trigeſies ſolvendo ordine primo, coloque depurando eum, ac demum condenſando exequatur, ita enim dubio procul in oleum verſum reſidebit Vitriolum : cujus uſus atque facultas eſt potius fixare confectionem amalgama, dictam ex apolline, & hydrargyro adjectis octo partibus ſalis aquilæ ſeparati, & fixi, ut infra palam erit, quæ omnia ad invicem coercita in cucurbita vitrea, ſuperaffundatur modicum olei præſcripti inde cucurbita Hermetice ſigillata exponatur calori pro coctione ſufficienti tribus annis Philoſophicis, aut uſque quo fixetur in medicinam perfectam, cujus pars projicitur ſuper centum ſibaris ſervi fugitivi expurgati, & vertetur in ☉ electum : Dum vero medicina elixatur ſupposita

poſita lucerna, ex porrecta quadragenis diebus quibus nigreſcit: ſexagenis autem albeſcit, inde octogenis rubeſcere incipit: nonagieſque rubea conſtituta erit: tunc augetur ei calor ſubjiciendo Vulcanum carbonarium, nam recidivabit albedo, ac denique rubicundiſſima eveniet vigente Vulcano ad ſummum fuſiliſque ut cera erit medicina penetrabilis atque: verum cum in hoc opere abſolvendo concurrat ſal cognominatus aquila volans fixatus expedit ejus præparationem, ut fixetur exponere, ne ullum relinquatur intactum quod deſiderari poſſit: quamobrem ſupereſt, ut omnibus ſatisfaciam expreſſe explicare, ut inhumetur ſal ammonius ſolariatim ſcobe corticum ovorum in olla luto munita; hoc autem cemento exponatur olla in rota carbonum qui circuli more accenſi circunquaque ollam reverberent gradatim duodecim horis: hinc refrigerata obruatur maſſa ollæ in aquam communem ferventem, ut ſegregetur ſal ab omni terreſtreitate inde refrigerata aqua ſaltem per decem horas quibus imbuta ac penitus condita exiſtet ſale, quare depurationis gratia trajiciatur colo poſtmodum condenſetur evaporatione aquæ igni expedita, ita ut concreſcat ſal quod nuperrimi congelare dicunt: præterea ſal ipſe condenſatus rurſus cementetur ſcobe nova corticum ovorum reverbereturque inde ſolvatur, & percoletur, ac denique in ſalem condenſetur quod ſæpius fiat primo ordine ad unguem ſervato, quouſque ſal ſuper laminam æream ignitamque projectus liqueſcat, & fluat abſque fumo, tunc optime paratus erit, & adeo fixus, ut congruat ſupraſcripto arcano.

Alter eſt modus quo vitriolum liqueſcit, & olei formam ſola ſolutione contrahit abſque diſtillatione, quare opus non eſt alembico, neque alio organo diſtillatorio veluti retorta aut leuto: veruntamen aliorum miſcello, & ope perficitur oleum, quamobrem inter compoſita ſitum eſt quod ſequenti educitur exemplo: Capiantur itaque Vitrioli Romani, viridis æris ſingulorum unciæ ſex, Mercurii ſublimati Unciæ binæ; mox conterantur omnia atque commiſceantur ad invicem in olla figulina vitreata, quæ igni exponatur donec compoſitum liqueſcat, inde liquefactum fuſumque effundi expedit ſuper lapidem marmoreum, tunc enim frigeſcens concreſcit quod rurſus molire

 operæ-

operæ-pretium eſt, mox cellario expoſitum humeſcere, ac olei inſtar liqueſcit, quod vaſe vitreo ſuppoſito excipiatur pro Chymiæ uſu, quo plurimum præſtat præſertim pro tincturis.

Sin autem ſingulare comburatur Vitriolum ad rubedinem uſque mox quam tenuiſſime tuſum immittatur in veſicam ſuillam vel ſaltem bubulam, quæ in balneo maris ſitæ ſit donec præ humiditate ſolvatur Vitriolum ad inſtar aquæ.

CAP. XXXI.

Triplex oleum una Diſtillatione factum.

AD diſtillationem reverſi perſpeximus alios reverberatione ignis trium dierum adeo Vitriolum urere, quod poſtridie rubificatum extrahunt tundunt moxque ſuper tabulam ligneam & mundam proſternunt & ſpiritu vini irrorant, ac in umbra eſſiccant, inde rurſus irrorant ac eſſiccant, quod pari modo tertia vice repetunt: tandem vero Vitriolum eſſiccatum, & tuſum excipiunt cucurbita curva aut leuto incruſtato ſapientiæ luto, & igni reverberationis quatuor dierum termino exponunt, nam ſecunda die reverberationis effluet ſtillatione è Vitriolo ita præparato, oleum rubeum limpidum: Tertia autem die egredietur oleum rubeum opacum, præterea quod in quarta die prodibit oleum erit nigrum; idcirco omnia ad invicem diviſa olea colligunt his incumbentes & ampullis peroptime ſigillatis uſui ſervant: quorum debilius eſt primum aliis tamen intus per os aſſumendis præferendum: cæteraque acriora ſunt, quamobrem exterius ſunt potius adminiſtranda: ni diplomate eliciatur pars lepidior ac ſuavior, quæ ut primum potabilis eſt, quod autem omnium reſidet imo bocciæ cum diſtillare nequeat, hoc ignis gradu, ſed majoris egeat, quare hoc poſtremum ac validius pro exteriori uſu ſeorſim ſervabitur.

Alii opere exiguo & labore minori incumbunt prædicto tamen exemplo perſuaſi excipere cucurbita Vitriolum rubificatum, cui aquam ardentem è vino, affundunt, ita ut per quatu-

or digitos ſupernatet, hinc die naturali præmacerare dimittunt quo elapſo cogunt diſtillare, ut moris eſt, oleum & aquam, mox ipſam diplomatis calore ſegregant: ſubſidet enim Vitrioli oleum rubeum: in quo ſi adhuc aliqua portio aquæ ineſſe exiſtimarint inter duo vaſa vitrea reponunt & ſtipatis commiſſuris exponunt Soli: nam aqua excalefacta ſole elevatur, ac ſummitati adhæret, tunc ſedulo disjunctis vaſis evacuant oleum aqua immune ſuaveque quod uſui medicinæ cuſtodiunt: hoc eſt evonomi filatri.

Alii quoque capiunt Vitrioli ex igne rubentis libram aquæ vitæ omni phlegmate expertis & ſolutæ libr. 4. mox prædicta commiſcent ac tribus diebus in duplici vaſe digerunt, demum igne cinerum molli diſtillare aquam operam navant, tandem auctiori igne horis ſex oleum eliciunt.

Aliique rubificatum Vitriolum infundunt in aceto eoque macerari demittunt diebus octo, ut magis attenuetur, ac ſatius diſtillare queat, propterea poſt aceti diſtillationem relinquitur quoque Vitriolum rubefactum, cui affundunt ſpiritum vini ad pondus librarum quatuor pro ſingula libra colchotaris, inde per quatuor dies quieſcere ſinunt, poſt modum igne per gradus diſtillare urgent opilatis juncturis quouſque penitus tranſierint ſpiritus inſtar fumi: demum fæces moſitas conſpergunt liquore ab ipſis jam extracto, donec prorſus imbibatur, mox ut antea tum digerere, cum etiam diſtillare perſeverant, ac ſæpius idem agunt, quoad amplius fumi aſcendere nequeant: demum omnibus diſtillatis ſegregant aquam calore duplicis vaſis, ut moris eſt, oleum namque Vaſis imo rubicundum ſubſidet: hujus autem unciæ ſi altera admiſceatur apollinis ſoluti aqua ardenti vegetabili, & alembico tranſacti ſortiatur medicina, quæ ſiſtit mercurium, & in naturam metallicam fixam: præter quod corporis humani ægritudines mire delet omnes.

Diſtillatione ſunt qui à Leone viridi educunt phlegma, quo etiam toties imbuunt colchotar, ut prorſus abſumatur quibus peractis adjiciunt optimi vini ſpiritum quantum digitis ternis ſupereemineat, mox uno aut altero die digeratur, ut moris eſt, inde vaſe nitreo luto firmiſſime loricato diſtillare

diſtillare urgent omnia in recipiens Vas nudo & ſimplici igne gradatim adaucto donec ſpiritus omnes nempe humidi & ſicci egrediantur & in liquorem reſolvantur quem rurſus digerunt in diplomate ut à ſpiritibus fex ſeu quoddam ſedimentum ſegregetur : demum Theriacalis aquæ camphoratæ quarta parte addita rurſus diſtillare ter omnia curant : ſic enim remedium conſtruitur admirandæ poteſtatis, quod paroxiſmo epilepſiæ ad ægrum excitandum exhibetur : & ad morbi præcautionem per idoneum temporis intervallum propinatur doſi ſcrupuli ſemis cum aliquo liquore congruo : Interdum vero ipſi ſpiritui adijciunt Apollinis folia quæ in eo ſolui ſolent ubi optime parentur nam ſpiritum ſupremæ efficaciæ ita concinnant aurificatum eidem morbo utique congruentiſſimum.

Quidam commiſcent libram aquæ vitæ optime cum libris trinis chalcanthi exiccati ad albedinem uſque & in ſcobem redacti mox teda vel ſcirpe vel candela vel alia re ignita tangatur nam facile accendetur aqua vitæ & comburetur ad ejus conſumptionem tunc ex ſe perit ignis : & relinquitur Vitriolum extinctum, quod reponatur in ampullam curuam luto artis loricatam, cui nectatur recipiens Vas cum glutine, hinc igne ſuppoſito effluet diſtillatione oleum aureum in colore & valore : aſſumptum enim cum julapio violato vel ſyrupo acetoſo tempore peſtis curat atque tuetur ab ea.

Alii comburunt Vitriolum romanum igne reverberii ut ſinopidis rubricæ colorem in propatulo oſtendat quem in occulto tenebat, tunc molitum commiſcent ipſum cum dimidio ſalis ammoniaci electi & Vaſe aludel conſtituunt ut inde triplici ſublimatione exaltetur cinerum calore, demum rurſus molitum immergunt ſpiritu vini & diplomatis calore aptant quoad colorem citrinum contrahat aqua, tunc ſenſim depleatur ipſa ac ſeorſim cuſtodiatur in phiola clauſa, rurſus vero Vitrioli fœcibus alia ſuper addatur aqua vitæ halituoſa, digeraturque ut ſupra, quod perſeverandum opus exacte volunt quouſque nullo amplius colore inficiatur aqua : Tunc inde uniantur aquæ omnes colore citrino imbutæ & ad invicem commiſtæ unum referat colorem aureum in quo ſi ☽ obruatur fuſa illico apollinis colore inficietur : eo autem ſatius eveniet dum liquor

liquor ſive aqua vitæ colore citrino infecta urgeatur diplomate efluere donec tenuiſſima vitrioli eſſentia coloris citrini pulcherrimi reſideat imo matulæ quæ ſola exponatur divo, ut humiditate aeris præſertim noctis liqueſcat, rurſus vero leni cinerum calore concreſcere ac condenſari conantur atque iterum divo mittunt concretum ut liqueſcat, quod ſepties exequendum aſſerunt nihilominus in liquoris formam deſinendum, nam ſi in ipſum liquorem ☽ proijciatur fuſa dubio procul vertetur in Apollinem.

Alii capiunt vitriolum romanum chalcanthumve dicas quod ſit combuſtum, & molitum ad libras duas, & ſacchari fini nec non aquæ vitæ ardentis omni phlegmatica humiditate exutæ ſingulorum libram, quæ omnia ad invicem commiſcent in Veſicam flexam vitream ac luto loricatam, & furno locatam cum Recipienti vaſe annexam, ut moris eſt, inde ſubiciunt ignem, ut diſtillet aqua, eaque effluxa ad portionem aquæ vitæ ſubtrahatur recipiens, Alterum vero ſubjungatur aucto igne nam oleum emanabit coloris vini malvatici nempe aurei pulcherrimi ſaporiſque, & odoris ſuaviſſimi, hoc eſt præſtantiſſimum adverſus quaſcunque febres ardentes peſtiferasque ac pravæ naturæ: ſic perhibetur à *Libavio*: præterea potu hauſtum doſi unius ſcrupuli aluum ſoluit abſque noxa.

Hujuſcemodi aliud probatiſſimum habet, ut ſequitur, Cape vitriolum ungarum, quod eſt cæru'ei coloris, & commiſce cum calce ſilicis lapidis, mox hoc compoſito impleas ollam ad medium, vel paulo plus, quam claude, & luto inde exiccatam loca furno reverberatorio, denium extracta materia combuſta immittatur in retortam bocciam cui affundatur ſpiritus vini ardentis, & circulati, ut modice excedat parumq; ſuper emineat, & furno venti leni igne ſuppoſito cogatur diſtillare ſpiritus ardens vini magiſque augeatur ignis quoad omnes tranſierint ſpiritus : ipſum autem liquorem diſtillatione collectum tranſfundere expedit in Alembicum cæcum, & diplomate macere-tur per dies octo, quibus cura, ut leviter ferveat aqua, & aquoſitas tantum aſcendat, oleum vero reſideat in imo, quod triduo fiet, nihilominus ſi adhuc quid quam aquoſitatis mixtum conſpiciatur operæ-pretium erit rurſus phlegma ſejungere: reliquum enim perfectum erit, oleum ſuaviſſimum atque rubicun-

bicundiſſimum cujus proceſſus elicidendi vitrioli oleum præ aliis magis approbatur ac pro arcano habetur.

Quidam vero tundunt vitriolum uſtione rubificatum, mox eidem admiſcent lutea ovorum gallinarum elixata uſque ad duritiem pondere æquali, inde omnia ſic commixta rurſus contundunt in mortario, ut in conſiſtentem compagem reducantur, quam boccia curva immiſſam igne valido diſtillare urgent, nam effluet oleum rubeum in quo alii conſueverunt demergere ſalis armoniaci portionem in ampullam vitream, quam ore obturato circumſepiunt fimo equino calido, & ſic contegunt per quindecim dies, quibus elapſis reponunt ipſam furno diſtillationis rurſuſq; eliciunt oleum rubeum, quod pro tincturis cuſtodiunt.

Alioquin alii compaginant cum colchotari ovorum lutea quæ tamen elixatione induruerint prius, mox horum compagem pondere æquali in bocciam vitream includunt, ac ipſam fimo calido contegunt quouſq; putreſcat materia, & in aquam ſolvatur rubeam cujus ſumma facultas eſt rubore inficere quæcunque irrigantur ab ipſa : ac eo magis ſuccedit, ubi paſtæ prædictæ aſſocietur æqualis portio ſalis ammoniaci in ampullam vitream, quam demum fimo calido quindecim diebus inferunt, quibus equidem ſolvetur in oleum tingitivum.

Pari ſtudio Colchotar cum ſale ammoniaco concorporant urina vaccæ, mox igni exponunt compoſitum quoad ſenſim abſorbeatur quicquid humidi exiſtet reliquum vero molunt cujus ſcobis uncia ſi proiciatur ſuper decem ſaturni igne fuſi inficietur ſolis rubore intus, & extra.

Non deſunt qui ſublimare cogunt ſalem ammoniacum ad duplum vitrioli rubificati quinquies : mox cellario locant, aut fimo donec in oleum vertatur quod fixum putant.

Verum hujuſmodi vice alii tundunt colchotar mox ipſum ſuper lapidem porphiritem levigant cum aqua ſalis ammoniaci quod inde exiccare permittunt idem vere tribus vicibus repetunt, poſtmodum loco humido reponunt donec humeſcat ac penitus ſolvatur;

Capiuntq; alii Vitrioli igne rubentis quantumlibet & cum melle molunt & inſtar paſtæ commiſcent, mox diſtillatione a-

quam

quam detrahunt maxime commodam ſinuoſis maligniſq; ulceribus ſi recte adhibeatur:

Præ aliis vero accedit hoc oleum colcotarinum, quod aliis ut conſtituatur cum ſale vulgari præparato, ut artis eſt molire expedit colchotar, & vino commiſcere inde in bocciam flexam immittere ac furno locare demum igne urgere, donec ex his diſtillet oleum rubrum obſcurum in quo ſi folia Orizontis immergantur,nec non quodam temporis intervallo digerantur,dubio procul eveniet orizontis ſolutio quæ dicitur Colchotarinum oleum ſolificatum:

Alii ſolvunt chalcanthum in aceto, mox filtro excolant exiccant & urunt ad rubedinem uſque quod rurſus ſoluunt in ſequenti aqua corroſiva quæ Vulgo dicitur fortis.

Capiunt ſalis ammoniaci, ſalis nitri, vitrioli romani ſingulorum dimidium libræ, Cinaprii uncias tres, favi mellis quantum ſat ſit,ut omnia in compagem reducantur, inde in boccia flexa diſtillentur, & in ipſa diſtillatione ſolvunt ſupraſcriptum vitriolum rubificatum, ac iterum congelant diſtillatione detrahendo aquam, ſubſidet enim vitriolum hinc ab eo ſublimare ter ſaltem cogunt ſalem ammoniacum: præterea omnia in ampulla includent, & ſub fimo equino calido diebus decem locant, ut in oleum ſolvantur quod tandem circulatum concreſcet in pollinem, cui rurſus affunditur ſpiritus aquæ vitæ, demum diſtillatione detrahunt ipſum quamobrem oleum Vitrioli ſubſidet fixum:

Alii ſuperijciunt aquam fortem communem chalcantho uſto, & ſic macerare omittunt quatuordecim diebus inde diſtillare cogunt igne per gradus poſtmodum rectificant diſtillationem leni tamen igne, quo effluat phlegma aquæ fortis reſideatque fundo oleum.

Aliter vero radijs ſacis cæleſtis ſternunt chalcanthum tritum, quoſque ſicceſcat ad albedinem, quod equidem indicat multum amiſiſſe humiditatis, tunc rurſus molire eum expedit, & in figulinam ollulam reponere ad tertias duas plenam ac ſuper prunas accenſas orerecluſo ſenſim rudicula lignea operæpretium eſt agitare chalchanthum, donec penitus ex halent fumialbique vapores, & in colchotar deveniat colore rubricæ ſinopidis,

dis, hoc erit perfectæ calcinationis indicium: mox autem ipſi-us colchotaris libra tenuiſſime moliti obruatur in recurvam bocciam itaut dimidium bocciæ impleatur colchotaris polline, cui affundant aquæ ſtygiæ uncias quatuor, leviterque quaſſant bocciã undiquaq; ut adinuicem omnia commiſceantur: Demum furnulo aptetur boccia loricata,ut artis eſt,eique additur vas re-cipiens; & juncturæ ſtipentur ne diflare queant;nam illico abſq; igne,verũ ex ſe diſtillare incipiet liquor,quamobrẽ ita omittere expedit per horas duodecim, quibus elapſis incumbant ſubijce-re ignem ex carbonibus accenſis ſenſim augendo eum per gra-dus, & ita ſedulo perſeverant, quoad expleatur diſtillatio, tan-dem evaporetur aqua ſtygia, tum phlegma chalcanthi ſi quid ſit cinerum calore, & cuſtodiatur oleum.

Compaginant alii libras binas Vitrioli Romani, quale ven-ditur abſque ulla præparatione, præterquam quod molunt ip-ſum cum libra aluminis ſpecularis aliquantiſper aſſati,quod vul-go dicitur ſcaliola, hujuſcemodi alumen tantæ videtur effica-ciæ, quod urget Vitriolum emittere citius aquam, idem quo-que præſtat vitrum tritum, etſi ex vitro ac eo minus ex alumi-ne ſcaliola effluere nequit humiditas ulla, hæc tamen pellunt ipſam Vitrioli aquam, idcirco excipiunt boccia curva loricata compoſitum pulverem ex Vitriolo, & alumine ſcaliola, mox altero vaſe recipiente conjugato recte ſtipant juncturas inde lenis ignis, quatuor horis ſubdatur eo enim tempore diſtillabit aqua, demum ſenſim augeatur perſeverans ad ſummum, quouſ-que exſtillare deſinet nec amplius fumoſi ſpiritus conſpiciantur in vaſe recipiente imo ipſum evaſerit clarum, & lucidum omni-umque exhalationum immune, quod horis ſeptem evenire con-ſuetum eſt; quibus peractis omittuntur ex ſe refrigerari vaſa mox à recipienti excipiatur aqua diſtillata cuſtodienda ampulla clauſa, hujus enim facultates novimus rubificare oleum ſtibii præterea ſi in prædicta aqua extinguatur ferrum quater ignitum dulceſcit adeo, ut maleabile ac inſtar plumbi ductile evadet. Rurſus vero fæces molire expedit, & loco ſubterraneo humi-do,prout cellario exponere quatuor diebus, ut humeſcant,tunc in vas figulinum vitro obductum conijciunt, & acetum ſtillati-tium ſuper affundunt rudicula lignea commovendo, quatuor

horis,

horis, nam rubefiet acetum, quod ſenſim evacuetur, ac filtro excoletur: rurſus vero novum affundunt aliud acetum ſtillatitium ſuper fæces, ſervato ordine primo, & perſeverandum eſt hoc, donec amplius aceta nullo inficiantur colore colorata vero quæ ſint metalla, aut alia, quavis boccia excipiantur, & diplomate diſtillare; cogantur in aliquod vas recipiens: ſubſidet enim tincturæ Vitrioli eſſentia in conſiſtentiam mellitam, quæ mox igni cinerum leni exiccabitur: idcirco ipſam à vaſe extrahere expedit, & ſuper tabulam marmoream molire, ac demum cellaria, vel alio loco frigido, & humido omittere, quoad ſolvatur in oleum, quod fixum appellant, nam ſi gutta ipſius affundatur in cyathum, aquæ non admiſcetur ei imo fundum petit, neque amplius concreſcit igni: quamobrem hoc ad ſidera extollunt pro tincturis metallicis.

Aliter uſtum chalcanthum, & tuſum claudunt in veſicam vitream una cum ſpiritu aquæ vitæ ſuperfuſo, & furno locant conjunctoque receptaculo ac ſtipatis juncturis accendunt circunquaque ignem infra, nempe, & ſupra, effluet enim aqua una cum oleo rubeo ad inſtar ſanginis.

Sunt qui irrorant chalcanthum uſtum, & tritum cum ſpiritu aquæ vitæ; ut humeſcat mox in bocciam curvam immittunt eum, ac furno cum recipienti conſtituunt: demum ſubjiciunt ignem per gradus tribus diebus, quibus penitus omnes deſierint fumi: his vero peractis expedit ſeorſim, aquam diſtrahere ab oleo: quod aſſumitur potu mode ſequenti.

Capiunt Julep Violati libram, ac totidem aquæ vitæ optimæ, aquæ roſarum uncias tres, moſchi grana octo, olei è Vitriolo drachmam unam, omnia commiſcent ad invicem, hujus autem compoſitionis exhibetur potu ad doſim cochlearii adverſus febres ardentes, refrigerat enim, & reſtaurat, ſputamina cruentoſa coercet, dyſenteriam compeſcit, & catharrum abſolvit,

Verum alia proponitnr compoſitio majoris efficaciæ, cujus exemplum ita ſequitur. Capiunt ſacchari fini libras quatuor, Rhapontici libram, Reubarbari unciam, florum mercurialis libram, ſpiritus aquæ vitæ libras quatuor, uniantur omnia, ac ſimo macerentur diebus ſex; mox duplici vaſe diſtillare cogantur: reliquum eſt torculo exprimere fæces: ac ſeorſim ſingula omnia

cuſtodire: rurſus atque fæces irrigentur, & laventur aquis Buglοſſæ, fumiterræ, & ſcabioſæ, è ſingulis ad uncias ſex, quæ poſtmodum prælo, atque colo tranſeant, demum hæc cum ſupraſcriptis commiſceantur, cunctaque fiant unum, cui pro ſingula libra compoſiti, additur olei è Vitriolo ſcrupuli dimidium: Si vero hujus compoſiti hauriatur potu medietas unciæ, actu frigidi, ante prandium quatuor horis, ſtomachum roborat, ſplenis duritiem, & inflammationem ſedat, ac ejus obſtructiones aperit, & tollit, & capitis dolorem demulcet, atque dentium, reumaque ſanat, & ſenibus vigorem reddit, eoſque tuetur, præterea ſanitati reſtituit omnes: nihilominus oleum abſque ſupraſcriptis compoſitionibus exhiberi poteſt vino doſi quatuor granorum, aut menſura ſeptem guttarum, bis, vel ter in hebdomada, conſumit bilem, inſtauratque naturam, abſtergit renes, refrigerat hepar, & ſanguinem expurgat, & quaſcunque febres ſolvit: & obſtructiones aperit, lapidem, & calculum comminuit, & expellit: at ſi exhibeatur eum aqua fumariæ, & mirabolanis ſanat ſcabiem, quemadmodum cum aqua endiviæ hominem roborat, ac juventuti fere reſtituit ipſum renovando, præterea cum ſpiritu aquæ vitæ confert omnibus ægritudinibus, dum præceſſerit univerſalis purgatio corporis.

Verum cum præſenſum jam fuerit caput hoc de oleis chalcanthi variis, & compoſitis cum liquidis, ad calcem produci, ut inde aliud paremus de compoſitis cum aridis: feſtinavit ad hoc accedere, ac in ipſo includi voluit, ceu ſuperioribus cohærens, quod ſequitur oleum ex colchotare, & olivarum oleo, ſummopere efficax, ac maxime conducens podagræ, ipſiuſque dolores demulcendo abolet, & nervos contractos ſanat, nodos, gummataque diſſolvit, ſcabiem, cuncta quoque cutis vitia curat, & ulceribus pravis commodum eſt: quamobrem ut hujuſcemodi emolumenta aſſequamur, colchotar expedit in compagem reducere cum oleo olivarum, mox in retortam luto obductam immittere, at ei rurſus affundere oleum aliud olivarum, quantitate ut quatuor digitis emineat: præterea annexo recipienti, obſtructiſque commiſſuris, omittere opus expoſcit tribus diebus macerari, deinceps retortæ ſubjicitur ignis immediate nudus lenis tamen: donec omnino diſtillaverit oleum, demum augeatur ignis quarti

gra-

gradus, ut totum exprimatur, ac effluant ſpiritus omnes, tandem vero frigefactis organis effundatur liquor olei, & clauſa ampulla cuſtodiatur ad uſum ; at ſi in prædicto oleo quater infundantur hyperici folia floreſque, vulneribus præſtare expertum eſt.

CAP. XXXII.

De aliis Oleis eductis è Vitriolo una cum aridis, abſque ulla elementorum diviſione.

Etenim plurimi ſunt modi evocandi olea è Vitriolo variaque ſortiuntur, prout commiſcentur varia cum Vitriolo, quæ hic recenſenda excogitavi commoda, à paucioribus, facilioribuſque exordiens, Hoc primum erit è Vitriolo Romano, & ſale communi præparato, ut artis eſt, elicere alembico aquam, in qua ſi os, aut Ebur, aut Ambra, aut aliud ſimile quodcunque obruatur ita, ut maceretur, dubio procul molleſcet.

Quidam vero commiſcent ſilices crudos, at comminutos, cum colchotare, & in retortam immittunt, furnuloque locant cum recipiente, atque ut moris eſt, igne violentiſſimo, trium dierum ſpatio eliciunt diſtillatione oleum rubeum ferventiſſimum: quod dulcificari poteſt circulatione acta cum vini ſpiritu : vel aliis pleriſque modis, alibi expoſitis : alioquin citra dulcorationem acerrimum eſt.

Anthydropicum Muffetti.

CAp. Vitrioli Ungarici peruſti libras quatuor, Tartari calcinati, libram unam, Silicum Fluvialium alborum, ac lucidorum, qui prius ſint calcinati, inde ad pondus librarum ſex, ex his omnibus ſingulatim tritis, inde commixtis fiat pulvis unus, qui extendatur marmori humefacto, ibiqui omitti voluit quindecim diebus, quibus elapſis aliquantiſper humefieri appareat mox cucurbita cum alembico congeratur, & vaſe cinerum annexoque excipulo, ſupponatur ignis, & diſtillando ter propellatur ſemper fæcibus reddendi diſtillatum: Tandem per retortam diſtilletur: de quo exibetur choclear cum oximelle, vel alio quovis congruo liquore, ſingulis auroris educit aquas per alvum, & urinam, & obſtructiones aperit.

Alioquin agit *Philippus Mullerus*, *lib*, *de Miraculis Chimicis*, *cap*. 3. de ſpiritu vitrioli verò, & oleo vitrioli ſecretiſſimo.

Capit Ungaricum vitriolum, hoc eſt, coloris cærulei, quod unit cum lapidibus ſiliceis tritis hinc igne reverberii redigit in calcem, cui affundit ſpiritum vini circulatum, ut medicinæ ſupernatet, mox è retorta per diſtillationem detrahit ſpiritum ardentem, demum acto igne propellit oleum, & ſpiritus omnes, præterea liquorem circulat octiduo in alembico cæco calóre balnei, ferventis, opera ut ita, ut abſummatur aquoſitas, & reſideat oleum ſuaviſſimum & rubicundiſſimum.

Alii exponunt igni ollam vitrioli Romani, ſemiplenam ad libras quatuor quouſque liqueſcat, tunc ei liquido miſcent viridis æris libram, quam compoſitionem poſtea frigefactam terunt, inde leuto diſtillare urgent, ut expoſcit ars, emanat enim oleum tincturis commodum.

Alii aſſumunt vitrioli recentis libram ſmyris lapidis, ſive ſmyrilli, de quo egit *Galenus lib*. 9. *de Simpl*. *Med*. *Fac*. *loco de Lapid*. hujus itaque dimidium libræ, molunt, & commiſcent ambo ad invicem, ex qua compoſitione juxta artis peritiam di-

ſtillare

ſtillare conſpeximus aquam, & oleum, quibus utuntur non modo pro metallorum tincturis, cum etiam ad inficiendos viridi colore pilos crines, plumas, & alia cujuſcunque generis.

Conſuevere alii commiſcere ſulphur vivum cum vitriolo æquali portione, & retorta lutata, ac cinere coperta, & emanat oleum pro tinctura metalli.

Alii ex colchotaris libra, & olei ſulphuris unc. 6. per campanam ſtillati, mox per retortam diſtillant oleum rubeum, quod fixat ac tingit metalla: præter, quod plurimum fert Medicinæ opem, multis enim confert, præſertim adverſus cancrum ulcus tam pernitioſum, nam ſi hoc oleo madefiat ulcus canceroſum ſiſtit eum, ac illico interficit, idcirco commodum eſt, applicare linteum lini vetus ipſo oleo imbutum, cadet enim carcinoma cum linteo, inde ad cicatricem ducitur Unguento de minio.

Alii aſſummunt chalcanthi Romani libras ſex, ſalis ammoniaci ſulphuris Cinaprii, auripigmenti, aluminis rochæ cryſtallini ſingulorum uncias ſex, quæ omnia molunt, & commiſcent, poſtmodum in ollam recondunt, & ſuper prunas exurunt uſque ad Rubedinem: Tunc iterum terunt mox boccia curva excipiunt, quam furno reverberii locant, inde ſub ipſa ignem ſuccendunt, & ſenſim vigorando eum accendunt ad quartum gradum caloris, ita etiam ſpatio dierum ſex diſtillabit oleum tantæ acredinis, & vehementiæ, ut ſi ipſo intincta virgula oleagina ſignentur, abſceſſus, ac quævis duriſſima caro illico ſecantur abſque ulla ſanguinis fluxione immo cauterizata remanent: hujuſcemodi aliud cauterizans oleum literis tradidit: *Alexander Trajanus Petronius, lib. 7. de labe Gallica*, cujus verba ſunt: Accipe Vitrioli Romani uncias duas, Arſenici unciam unam cum dimidio, Mercurii ſublimati unciam ſemis, cantharidarum tritarum drachmas binas, ſucci vitis albæ uncias ſex, omnia commiſcent, & vaſe diſtillatorio ac igne, ut moris eſt, liquorem olei forma, eliciunt: cujus gutta una aut altera, aut tertia ſaltem cauterizat carnem abſque dolore.

Alii quoque capiunt colchotaris libras octo, arenæ marinæ mundæ exiccatæque libras tres, hæc trita & mixta excipiunt retorta, quam furno reverberi locant, mox ignem ſuccendunt viginti quatuor horis, hoc enim temporis ſpatio extrahunt olei

lim-

limpidi, & acerrimi uncias quatuordecim vi ſpiritus arenæ ſalſuginoſi, qui cogit exire oleum, & in majori quantitate effluere, præterquam efficit illud adeo validiſſimum, ut ipſo incidantur abſceſſus:

Aliter ſi colchotaris binas libras, ſalis amoniaci unciam, & Tartari calcinati ſemunciam commixta omnia excipiantur retorta, quæ locatur vaſe arenæ, inde ſuppoſito igne bidui ſpatio diſtillabit oleum vehementiſſimum.

Sunt qui compaginant Vitriolum ad pondus librarum ſex cum ſale communi portione libræ cum dimidio, quæ cruda omnia prout vulgaria venaliaq; ſunt, trita, & commixta in olla figulina exponunt igni quouſq; ad rubedinem urantur, Tunc in calcem verſa, & trita in pollinem diſtribuunt tribus boccijs flexit luto munitis, poſtmodum igni ſex diebus nulla intermiſſione cogunt diſtillare oleum cauſticæ facultatis, quo inquinant virgulam ligneam cujuſvis generis, inde ipſa delinunt abſceſſus, & membra, quæ ſenſim abſcindere volunt, ubi enim præ timore abhorreant volſellam, vel ſcalprum, hoc ſeptico contenti, & compotes voti ſui facti ſunt; idipſum oleum cum arnogloſſi ſucco aut barbæ ſilvanæ, aut ſcabioſæ, aut hujuſcemodi alio adminiſtratum, abſtergit ulcera putrida, ſiſtitq; Gangrenas, ac omnem corruptionem reprimit.

Alii aſſumunt colchotaris libram, ſalis communis decrepitati uncias quatuor, conterunt omni, & commixta immittunt in veſicam vitream curvam luto obductam, quam furno collocant, hinc lignorum dulcium, & aridorum igne urgent diſtillare demum decem horarum intervallo, citius quoque effluit oleum Vitrioli expulſum ab acuitate ſalis, & ita compoſitum emanat ad pondus duarum unciarum pro ſingula libra Vitrioli.

Alii capiunt Vitrioli ſeparata, id eſt colchotaris, libram, ſalis vulgaris ſeparati, id eſt aſſi, vel decrepitati uncias duas, ſalis nitri unciam, conterunt omnia & ad invicem miſta in vaſe proportionato diſtillare oleum incumbunt.

Præterea alioquin comburunt calcanthum, hoc inde commiſcent cum æquali pondere ſalis aſſi, & præparati, compoſitumque hoc recondunt in olla figulina vitro oblita, quæ fun-

dum

dum habeat pleriſque foraminibus pertuſum, cui aliam ſupponunt ollam integram, citra foramina, adeo ut fovea terræ acta conjungantur, ita ut ſuperioris fundus inferioris os ingreſſa per duos digitos luto, & terra contegatur, reliquumque corporis ollæ ſuperioris ſuper terram omittatur, & clauſo orificio cum aliquo cooperculo, ne difflare queat, mox circumquaque, ac ſupra ollam ſuccendatur ignis, quoad oleum diſtillet in ollam inferiorem, quamobrem per deſcenſorium hoc eſt diſtillare.

At præ aliis ſingulare potiſſimumque oleum Vitrioli compoſitum, quod ſine dolore cauterizat carnem, & ſine pari abſcindit apoſtemata, & ſcrofulas evellit, atque verrucas, ſcripſit *Nicolaus Maſſa lib. de Morbo Gallico, Tract. 6. cap. 4. de modo aperiendi apoſtemata dura prout gummas*. Capit igitur vitrioli Romani, aut Ciprii uncias triginta, ſalis nitri, Aluminis rochæ, ſingulorum uncias quatuor, cuncta molit, compaginat atque urit, mox calcem eorum immittit in bocciam curvam luto loricatam, & furnulo ſuccendit ignem, & ſenſim augendo colligit tam mirabile oleum in vas recipiens magnum, & optime annexum, ne dehiſcant commiſſuræ.

Idipſum præſtat aqua deſcripta à *Leonardo Berta pallia lib. de Ulceribus, cap. 10 de Fiſtula, ac ejus curatione*, ubi prodidit, Cape Salis nitri, Vitrioli Romani aluminis rochæ ſingulorum libra, quæ ſingula per ſe molire docuit, mox ad invicem compaginare cuncta, ac etiam in Alembium immittere, furnoque cinerum locare, ac leni igni cogere, ut diſtillit aqua, donec fere incipiat rubeſcere alembici capitellum, tunc remove, & abijce illam primam aquam, nihil enim valet, ſed alterum annecte receptaculum, ut colligatur ſecunda aqua, omni alia aqua mundi fortior, quare auge ignem, ut omnino rubeſcat alembicum, & reduc cineres altius uſque ad collum alembici, ut fortius excandeſcat, protrudanturque fumi, & ſpiritus vaporoſi, quibus elapſis, & frigefactis vaſis effundatur aqua ſecunda; rurſus ſi in ipſam projeceris aliquid Mercurii, ut diſſolvatur dubio procul eveniet fortiſſima, ut ignis: Hæc enim ſi tangat carnem cauterizat eam ad inſtar ferri igniti, quod tamen citra dolorem ul-

lum

lum evenit præterea mortificat omnes Fiſtulas, & cancros, & carbunculos.

Altera ſequitur aqua corroſiva ejuſdem auctoris, loco ut ſupra, alas vero omittemus, brevitatis gratia, cum multæ reperiantur deſcriptiones in conſpectu legentium à diverſis ſcriptoribus editæ : Huic igitur, ut inhæreamus, aſſumere conducit Chalcanthum Romanum, ſalem nitrum, & calcem vivam recentem æquali portione omnia trita, & mixta ponantur in alembicum, & igne, ut moris eſt, diſtillare urgeantur, nam prima effluet aqua alba, quæ præſtat ad lentigines delendas, cui ſubſequitur inde ſecunda aqua rubea, quæ præſtantiſſime ſanat fiſtulas, porroſque, evellit verucas, atque callos tollit.

His pluribus ſatis expeditis tum cauſticæ, cum etiam ſepticæ facultatis, quæ exterius adminiſtrantur, opportunum jam erit ab eis recedere, & ad ea, quæ interius potu nempe, ac tuto aſſumi commoda ſunt, revertere, ut infra.

Commiſceatur colchotar cum æquali portione rubricæ fabrilis, quæ vulgo dicitur terra rubea alioquin emborum, quamvis ex Idiotis quidam non æque appellarunt bolum armenum craſſum, licet hic magis congruat ſynopidi, nobis tamen ſufficiet ſub nomine terræ rubeæ, idipſum enim indicat rubrica, qua utuntur fabri lignarii ad tingenda ligna, & funiculum quo lineant ligna, quæ in tabulas ſerra dividere volunt : hujus terræ uſus antiquiſſimus fuit, teſte *Homero lib. 2. Illiad.* ubi inquit, illum ſequebantur duodecim naves, quæ habebant genas rubrica infectas, verum revertamus ad propoſitum noſtrum de compoſito ex colchotare, & emboro quod immittatur in retortam, vel in leutum vas diſtillatorium, & humile, & collocetur furnulo cum recipienti annexo, & ſubijciatur ignis, nam extillabit oleum tempore decem horarum coloris aurei.

Alii aqua communi ferveſcente extrahunt ſalem à colchotare, mox ipſum compaginant cum æquali portione embori, & vaſe artis, ac igne apto, ut moris eſt, effluent diſtillatione unciæ quatuor olei ex ſingula libra ſalis colchotaris.

Præterea ex *Andernaco* viro erudito conſtat, diſtillare aquam è Vitriolo recenti organo artis, rurſus ipſam aquam affundit

fundit ſuis fœcibus, ac rediſtillare incumbit,ita ut ad ſiccum vertantur fœces quippe in colchotar, quod tuſum ex retorta boccia vitrea propellitur emittere oleum.

Alioquin, ut citius, ac ſatius, ſe expediat operator, ſedulo compaginat colchotar cum laterum grumis, & in pomum diſtillatorium immittit, mox igne ſenſim emanere oleum cogit, quod demum rectificat, ſæpius, ab eo abſtrahendo phlegma.

Non deſunt qui colchotari affundunt vini ſpiritum, digerunt, & coquunt, hinc colo traijciunt, mox novum ſuffundunt colchotari ſpiritum, ut prius agendo in omnibus, ac ſæpius per omnia, quoad nil aliud tincturæ à colchotare extrahere queat menſtruum ſpiritus vini prædicti,& priori ſuo calore deſtitutum, ſubſideat colchotar, hoc inſtar cretæ inſipidæ proijciatur: menſtrua autem, ſpiritusve vini quibus colchotar dimiſit ſuam eſſentiam, quam diſtillare operam navant per curvam bocciam, eliciuntq; ſeparatim oleum, quod vini oleum vitriolatum appellant: In quo ſi macerentur auri folia,aut ipſius auri calx, ſolificatum eſſe oleum aſſerunt: Verum jure magis congruit nomen ſolificati, ubi oleum colchotaris tantum ſoluerit aurum, prout inferius conſtabit.

Alii eliciunt diſtillatione oleum ex ſaccharo, & colchotare, quod ſummopere confert febribus malignis.

Aliud accedit oleum, ex compoſitis,Preſtantiſſimum adverſus epilepſiam,quod diſtillatione effluit,hac ratione capiunt Vitrioli exſiccati, libram, ſtibii dimidium libræ, hæc conterunt, & commixta reponunt in retortam, & furnulo cum igne juxta artem diſtare urgent oleum, quod inde ſuper cranium contuſum affundere, macerareque per diem naturalem, demum retorta boccia rectificare expedit: hujus autem olei exhibetur doſis drachmæ ſemis, ac uſque ad drachmam aſcendunt, cum ſirupo aut conſerva idonea prout anthos, aut peoniæ, majoranæ, betonicæ, aut hujuſcemodi aliis, quæ capiti conferunt.

CAP. XXXIII.

De aquis diſtillatis, è Vitriolo, aliorum miſcello.

ETenim indecens videretur ſub ſilentio præterire aquas, quæ educuntur diſtillatione ex ipſo Vitrioli corpore aliis mixto, idcirco ne defectu labamur, de eis quoque agemus, ſemel tamen, ac ſimul, cum unum, & idem ferè ſint, ac eodem modo eliciantur, præ quibus accerſitur aqua potabilis & palato grata, guſtuive præ aciditate delectabilis, quæ refrigerat, ita quod febrium ardentium extinguit æſtum, & abſtergit putredinem arcetque ab ipſa, quamobrem febri peſtilenti conducit, ſitimque delet, cæliacos affectus, ventriculi ex bile ſubverſiones, & faſtidia tollit, idcirco appetentiam excitat, vermes enecat, ſcorpionum quoque ictus compeſcit, ſanguinem ſpuentibus præſtat, quemlibet fluxum cohibet, præ ſua tenuitate incidit, humores lentos, obſtructiones aperit, & menſes commovet, jecinoris calorem contemperat, ictericiam ſanat, calculos, & arenulas diſſipat, ac educit: præterea corroborat cor: verum ad extra ſi madefiat corpus ſanat ſcabiem, impetiginem, & ſtrumas: hujus autem aquæ deſcriptio ſequitur talis, ut capiantur foliorum oxalidis binæ libræ, Vitrioli Romani libræ dimidium, inde omnia quæque ſeparatim tuſa, mox ad invicem commixta immittantur in cucurbitam rectam vitream, quam pileo cum roſtro tegere. ac ei recipiens vas annectere expedit, demum cinerum calore diſtillationem impellere, effluet enim aqua ad prædicta efficax, quæ clauſa vitro cuſtodiatur.

Alia vero mirabilis appropinquatur aqua, ſummopere conducens lippitudini, quemadmodum æque ſcripſit de ipſa, *Ioannes Quercetanus, Medicus* Galliarum Regis in ſua Dogmatica *Pharmacopea* loco, *de aqua Ophthalmica*, nam ſi ſtilla hu-

jus aqua indatur in oculum imflamatione vexatum mirificam feret opem:ejus autem conficiendæ rationem prodidit ut infra: Cap.ſucci eufragiæ, Chelidoniæ;ana libræ dimidiū, lactis caprini libra, Zinziberis, macis ſingulofum uncia, Aloes uncia ſemis, Vitrioli leucojon unciæ tres,craſſè concutiantur quæ apta ſunt, inde cum humidis, & liquidis adinuicem commiſceantur, ac digerantur quinque diebus,quibus peractis materialia impelluntur diſtillare aquam vapore balnei excalefacta: poſtremo incumbentes operi adijciunt prædictæ aquæ diſtillatæ drachmas binas tuthiæ præparatæ, ut artis eſt, ſic igitur parata erit aqua Ophtalmica, quæ remedium eſt, dubio procul, ſingulare adverſus oculorum inflamationem:

Ejuſdem naturæ, & facultatis approbatur ſequens: Cape urinæ puerilis opportune defæcatæ binas libras, vitrioli Romani, tuthiæ ana uncias quatuor, ex his omnibus mixtis, maceratiſq: impletur boccia recta uſque ad medium, & Alembico muniatur, ac recipienti vaſe, mox cineribus furnulo locare expedit, ac ignem ordine, & menſura ſubijcere, ut excalefacta materia compoſitionis attenuetur cum evaporatione ad cacumen, inde diſtillet aqua Ophtalmica.

Alia ſatis efficax habetur aqua Ophtalmica ex *Gerardo Dorneo* in praxi chymiſtici artificii, quæ colligitur aqua diſtillatione herbarum recentium,immo rore cæleſti madentium, prout colliguntur ante ſolis ortum in vere: Hæc autem aqua perficitur cum aqua noſtri lapilli metallici, ut exemplo patet: Aſſumuntur igitur herbæ piloſelæ manipuli decem, chelidoniæ manipuli tres, fœniculi manipuli duo, ſimul omnes contunduntur herbæ, ac cito ita rore maddiæ quibus commiſtis affunde aquæ primæ è chalcantho diſtillatæ uncias tres, & gummi aloes unciam ſemis, inde boccia, ac furno conſtituantur cinerum calore, idcirco operam naves ex eis diſtillare aquam limpidam, qua ſi laventur oculi ſanantur ab omni dolore, & inflamatione, præter quod acuitur oculi acies.

CAP. XXXIV.

Rememoratio diſtillationis cum diviſione elememtorun verumtamene compoſitis.

COgit ordo inſtitutus,ut redeamus ad diſtillationem,quæ dividitur in aquam phlegmatis, in liquorem acetoſum, & in oleum uſq; ad colchotar, quemadmodum arriſit *Paracelſo*: non tamen de ſimplicibus cenſetur hic, quæ jam alibi demonſtravimus, verum de compoſitis ex varijs, prout ex ſequenti exmplo conſpicuum erit: nam vitriolum romanum, ſeu ungarum ad pondus librarum quindecim compaginat *Paracelſus* una cum liquore pæoniæ,camphora,ebore,lima à braſo, & cum ſpodio, doſi unciæ ſemis pro ſingulo eorum. hinc ad inſtar paſtæ in bocciam immittit compoſitum, ac ut moris eſt, cogit in liquorem diſtillare: de quo reſumit libras tres, cui adijcit alcool vini correcti, aquarum melliſſæ, valerianæ ana libram ſemis colchotaris mo'iti libram, hæc omnia ad invicem cogit in retortam, ac diſtillare navat: rurſus liquoris ex compoſito effluxi recipit libram, colchotariſque recentis binas libras & in cucurbitam flexam mixta diſtillare urget, una enim effluent, nempe phlegma, liquor, & oleum, ad invicem confuſa, quæ poſtea arte ſejungit operatur, ut puta calore d'plomatis in primis incumbit diſtillare phlegma: poſtmodum per cineres elicit liquorem, ſeu mercurialem ſpiritum, dicere mavis, poſtremo autem cum fortiori igne prout per arenam evocat oleum: horum autem facultates præſtantiſſimus eſſe aſſeruit *Theophraſtus Paracelſus*, adverſus Epilepſiam diſtribuens phlegma infantibus ante paroxyſmum ad doſim drachmæ: Præterea exhibet liquorem mercurialem adultis ad ſcrupuli quantitatem: propinatq; viris quadragenariis, & ſupra, in ſenectute, videlicet guttas tres olei cum aqua chelidoniæ, vel majoranæ.

CAP. XXXV.

E viridi chalcantho, licet cum alijs miſto, educitur ſpiritus cum virore, remedium præſtantiſsimum adverſus Epilepſiam.

CElebre aliud antepilepticum è vitrioſo recenſuit, *Io. Quercetanus, lib. Tetras*, ubi primitus educit diſtillatione phlegma ac hac terra mettallica ungarica viridi, perſeveratque diſtillare, ac phlegma colligere, gradu caloris proportionato, quoad appareant ſpiritus: Tunc ſeponit vas recipiens in quo collectum eſt phlegma, & alterum novum vas vinculis annectit, quod ſeorſim recipiat ſpiritus omnes: Præterea ſæpe reſumit opus diſtillationis novæ recentiſve materiæ, ita ut phlegmatis libras prolicuerit ſaltē duas: ac inde totidem liquoris ſpirituum, ſeorſim que adaucto igne, ut exigit opus, extraxerit diſtillatione: ſeparatus itaq; ſpiritus cuſtodiatur donec opus erit, in phlegmate autem immergit hiperici ſemina, atque peoniæ, viſcum quernum, flores lilii convallii, Tiliæ, calendulæ, roris marini, cornu cervinum, cranium humanum ad arbitrium. & omni ſimul conſtitutit in diplomate macerari quatuor, aut quinque diebus, quibus actis colo trajicit cum expreſſione phlegma, quod poſtea diſtillatione rectificat, ipſique diſtillato commiſcet tres libras quatuorve chalcanthi ungarici recentis, rurſus quoque diſtillare cogit duplici vaſe quinquies cohobando, huic tandem diſtillato reſtituit ſpiritum ipſum in primis aſſervatum commiſcendo omnia in amplo matracio vitreo longi colli inſtar tubæ cui imponatur alembicus cum recipienti, & in balneo maris ferventi, ut exſtillet ſpiritus cum virore, tenuiſſimus cujus exhibet guttas quindecim cum aliqua theriacali aqua tum ad expugnandum epilepſiam, cum etiam ad venturam arcendam.

CAP.

CAP. XXXVI.

De oleo vulgari è ſimplici Vitrioli uſto unica diſtillatione, evocando.

EXcuſſa ratione diviſionis partim chalcanthi, nempe lapilli metallici cum diſtillatione, atque ipſarum partium unitate proſecuta, uſque ad perfectam medicinam elixiris, ac ejus proprietate expreſſa, quæ ab oleo, ſeu radicali metallorum humore dependet: præterea habitis varijs modis conſtructionis olei ipſius chalcanthi, prout varia fert hominum opinio, præſertim aliorum medicamentorum additione, & ad unum commiſtione, ita ut compoſita appellentur olea: rationibuſque adductis quantum ſufficere poſſint, ac eis acquieſcere: Reliquum eſt tranſire ad commemorationem olei vulgaris, quod è ſimplici Vitriolo alioquin chalcantho, uſto elicere conſueverunt diſtillatione: & in communi uſu habent ſpagirici, tam pro corporibus humanis, quam etiam metallicis conferre ſentiunt: Quamobrem hi omiſſa diviſione elementorum, ac omni compoſitione relicta, operam navant oleum igneum extrahere vehementiori diſtillatione à Vitriolo ſimplici, ut plurimum peruſto, in quo peragendo, plerique aſſumunt cujuſcunque generis Vitriolum; alii quoque eligunt Romanum, falſo exiſtimantes ipſum acrius, ac validius eſſe, cum tamen in oppoſito conſtet equidem lepidius, ob ſocietatem ferri, quo magis participat, & minus ære, tali enim compoſitione à natura productum fuit: quemadmodum è diverſo conſtare cætera Vitriola demonſtravi deſcriptione tertia, ut puta, Germanicum Ungarum, ex Agort agri Bellunenſis Italiæ, & hujuſcemodi alia innumera, quæ magis abundant ære quapropter æque acriora ſunt, idcirca tincturis metallorum magis apta: Spagirici itaque parant Vitriolum qualecunque urendo igne, donec in calcem rubeam vertatur, quemadmodum docuit Albucaſis: nam uſtione

one abſumitur aquoſa humiditas, unde diminuitur dimidium ponderis, atque moles corporis Vitrioli decreſcit, ita ut minor quantitas ſubſtantiæ corporis relicta ſit, in qua exiſtit major copia olei acrioris, dempta enim fuit evaporatione aquoſitas, cujus facultas eſt hebetem olei acredinem agere, è diverſo igitur ubi oleum expers ſit aqua, jure atque validius percipitur, præter quod major quantitas corporis uſti colligitur vaſe diſtillatorio in minori mole, ut major quantitas olei diſtillet: alioquin eveniret, ſi crudum immitteretur Vitriolum in bocciam proclivem, nam liqueſceret igne Vitriolum, & illico exundaret ſubſtantia corporea abſque ulla ſeparatione olei à corpore, quod diſtillare ita facile nequit, præterquam longa mora, & patientia, quod ſenſim fieri conſuetum eſt, verum ſi eliciatur ex corpore uſto acerrimum evenit oleum, nempe facultatis cauſticæ, urit enim luxuriantem carnem ulcerum, & quamvis duriſſimam porros, acrocordonas, callos ſcinditque abſceſſus, membraque ſecat, & inſtar ignis mortificat anthracem, gangrænam, carcinoma, fiſtulam, & ulcera cuncta prava curat, ſi tangantur lana, aut goſſipio involuto virgulæ, aut gladiolo ex ligno oleæ, aut alio ligno duro, intincto inde hoc oleo, juxta mentem *Gabrielis Fallopi*, *Tractatu de Cauteriis*, cui aſſenſit *Hieronimus Rubeus lib. de diſtillatione*: Vbi vero per os aſſumi velint tuto, ac ſuave hujuſcemodi oleum adverſus multas corporis humani ægritudines, quibus opem ferre noverunt multis experimentis, temperant ipſum oleum, modo, & ordine eorum, quæ demulcent olei acrimoniam, hæc infra in conſpectu, & oculis omnium erunt: verum expedit prius aperire modum evocandi oleum à Vitriolo, uſtione præparato: urunt ipſum quidam vaſe figulino ore recluſo, & patenti prunis accenſis, & ſic conflagrare ſinunt uſque ad rubedinem: Alioquin implent alii ad medium uſque ollam figulinam Vitriolo, mox luto artis clauſam exiccare ſinunt, hanc furno figulorum locant eam per noctem, elapſaque extrahunt ollam, ac ubi refrixerit, frangunt & ad ea excipiunt Vitriolum uſtum, quod rubefactum totum erit inſtar ſinopidis, miniive, hoc tuſum obruunt in bocciam flexam, & proclivem, figulinam, aut vitream luto tamen artis, ſapientumve dicas, loricatam, ut mo-

ris

ris eſt, poſtmodum exiccatam, ut ignis vehementiæ reſiſtat locant furno reverberatorio exiſtente ſub dio loco frigi do, & humido potius, ita ut collum parum deorſum vergat, & annexo recipiente vaſe ſtipatiſque commiſſuris ne ſpiritus diſſlare queant: ſubijciatur ignis ex carbonibus initio parvis, & paucis atque ſiccis: aut ex lignis ſiccis primo tenuioribus, mox ſolidioribus, craſſioribusque, ita ut ſenſim augeatur ignis, donec penitus oleum, ac ſpiritus omnes exierint, ubi vero vererentur, ne nimio incendio diſiliant vaſa expedit linteis frigida madidis tegere recipiens vas, ac ſæpius linteis refrigerare ipſum, aut initio commodum erit locare ipſum recipiens ſolio, vel ſitulo, frigida pleno confideat, quamvis omnibus ſufficeret immo ſatius eſſet furnum conſtituere cum vaſe diſtillatorio loco frigido, & humido, ac eo magis ſub dio: Tandem cum effluxerit oleum, ac penitus defierint fumi, refrixeritque vas, indicium erit exitus diſtillationis, qui biduo quandoque contingit, interdum triduo, & quatriduo, alioquin ſpatio horraum octo, quemadmodum aliis evenit horis decem, & octo, & aliis viginti quatuor, plus minuſue juxta operantis ſolertiam: Tunc ſubtrahendus eſt ignis, vaſaque diſiungere expedit, ut colligatur oleum ampulla vitrea, quæ ſedulo claudatur cera, tueaturque, ne vis olei evaneſcat: præterea fæces è quibus diſtillavit oleum, ſi tuſæ biduo extendantur dio, contrahent equidem aeris humiditatem, quæ rurſus urgetur diſtillatione emanere è fæcibus forma, ac virtute olei acrioris primo, quod bis, atque ter repetere confert: ubi vero exigat opus intus aſſumere prædictum oleum igneum, ac ita corroſivum expedit addere oleo, quæ ipſius acredinem refrangere, ac demulcere poſſunt, prout aquæ ſtillatitiæ, quæ variæ ſunt variis morbis conferentes, quandoque vinum congruit, aut jus pulli, aut vituli, aut hujuſcemodi aliis, quibus efferbuerint herbæ idoneæ morbo, cujus ratio habenda eſt, quemadmodum, atque temperaturæ ægrotantis: idcirco duo exempla recenſere mihi occurrunt, quamvis pleraque alia his proxima adſint imitanda, quæ aliorum prudentiæ mittam.

Cape olei è Vitriolo ſemi-ſcrupulum, Julepi violati, aut Roſati, aut aquæ in qua diſſolutum ſit ſaccharum ad libram unam,

aqua

aquæ roſarum ſtillatitiæ uncias binas, omnia commixta faciunt potionem mirifice refrigerantem adverſus quaſcunque febres, excepta ephimera, confert putridis ardentibus, ac peſtilentibus, & aliis ægritudinibus calidis, idcirco ſummopere ſatisfacit æſtate cujus doſis eſt aſſumere potu drachmas binas uſque ad quatuor: Tempore autem hyberno ſatius conducit ſequens forma, videlicet.

Cape Julepi, aut ipſius vice, Aquæ ſaccharatæ libram unam, Aquæ vitæ ſemilibram, moſchi grana quatuor, olei de Vitriolo drachmam unam, cuncta ad invicem commiſcere opus exigit: ex hac potione compoſita, exhibetur jejuno ad pondus drachmæ cuilibet patienti morbum frigidum, catharrum, dolores quoſcunque, præſertim capitis, ut emicraneæ, vertiginis, ſcotomiæ, lethargiæ, apoplexſiæ, paralifis, melancholiæ, convulſionis, & tremoris: Confert tuſſi, aſtmati, pleureſi, ſputo ſanguinis, ſincopi, cordis palpitationi, & affectibus ſtomachi, & matricis, promovet ſudorem, atque lotium, expellit vermes, obſtructioneſque aperit, putredini reſiſtit, & renum affectibus prodeſt: abſtergitque dentes, ſi linteo madido hoc oleo confricentur.

CAP. XXXVII.

Oleum è Vitriolo Cauſticum.

QUi pro uſu chirurgiæ, ut in morbis exterioribus, & pravis intenti ſunt validioribus præſidiis curationem adhibere, adminiſtrationem olei eſcarotici è Vitriolo gerunt: idcirco, ut juxta eorum votum eveniat, Vitriolum qualecunque, ac per quam validum capiunt, & more Albucaſis in calcem rubeam prunis conflagrant, quod frigefactum tundunt, inde in leutum injiciunt, furnoque cum amplo recipienti annectunt, nam igne ſuppoſito diſtillabit aqua rubea: Demum vero apparentibus fumis illico mutetur recipiens vas, faſciculiſque, & glutine è farina, & ovi albumine adeo committantur juncturæ, ne difflare

queant, præter quod ſi tuetur recipiens alveolo ligneo aqua frigida pleno, in quo inconcuſſe conſideat, ut vas tueatur, unianturque ſpiritus, proinde augeatur ignis ad ſummum, ac ita horis ſex perſeverare expedit, hoc enim termino nigerrimum diſtillabit oleum, præter quod acerrimum erit, adeo ut pennam immiſſam perurat,quamobrem ampulla craſſioris vitri ſtabilique claudunt cera, & cuſtodiunt : hoc eſt oleum cauſticum exterius uſitatum.

Aliud vero ſimile ferventiſſimum oleum prodibit colcothar, ubi ſimplex è retorta pellatur igne triduo vehementiſſimo: præterea quidam tribus vicibus rectificant eum à fæcibus ter eis affundendo oleum, ac totidem ab eis evocando ipſum,poſthac ſolum diſtillare ſexies urgent.

Sunt qui per nonum alembicum rectificant ſpiritum fixum, ſingula enim vice ipſum affundunt capiti mortuo, à quo ſemper idem pellunt acrius : poſtremoque circulationi octiduo committunt ipſum ſpiritum, quem ad multa perutilem commendant : reprobatur tamen ad internos corporis humani uſus hujuſcemodi oleum corroſivum, niſi ſua exuatur acrimonia, quod induſtriæ fieri exponetur inferiùs.

Alioquin vero alii implent ollam ad tertias duas chalcantho, & luto claudunt omittendo in ſummitate tegumenti parvulum orificium, mox luto reficcato, exponunt initio leni, quem ſenſim augent, donec quælibet aquoſa humiditas exhalet, ac denique in calcem vertatur, quæ cum refrixerit rurſus ab olla extrahunt, & conterunt, præterea vaſe æneo immittunt ipſum, & aquam communem ſuper affundunt ei, & igne curam adhibent, ut ferveat ad exhalationem tertii, quod frigefactum trajiciunt colo, reliquum vero fæcum, rurſus nova infundunt aqua,ac æque incumbunt, ut ferveat, ac ſæpius idem agunt, quouſque guſtu deprehenderint chalcanthum penitus ſale exutum, ſal enim arcte retinet oleum,idcirco ablato ſale, potius fluit oleum : quare rurſus excipiunt chalcanthum nuper, exutum ſuo ſale, vi aquæ, ac ſedulo exiccari curant, exiccatumque immittunt in leutum leuto munitum, ac reliquis ſervatis diſtillare cogunt, nam ſex horarum ſpatio fluet oleum, quantitate dimidii unciæ pro ſingula libra chalcanthi ; veruntamen decem diebus oleum hoc

circulare

circulare expedit duplici vaſe, tunc enim ſi ipſius olei pars unica affundatur ſupra ſex partes lunæ fixæ, vertet in ſolem verum.

Andreas Libavius lib. 8. *Syntagmatis arcanorum Chymicorum*, meminit ſpiritum oleumve ſimile ex ſicciſſimo colcothare extractum, in vitro creſcere, ac rurſus quandoque decreſcere: quod lunæ Dominio referunt, vel aeris depoſitioni; nihilominus curioſis relinquo.

Alii per deſcenſum pellunt è Vitriolo oleum viride vehementiſſimo igne: Alii retorta ſæpius rectificant, aut quouſque albedo ad inſtar lactis eveniat, quamobrem analogice, Mercurii lactem appellarunt, & balſamo æquipararunt ipſum.

Alii quoque ex ære conſtruunt Vitriolum, artis auxilio, quemadmodum alias expoſitum fuit, nempe quodlibet metallum verti in Vitriolum, & in ipſum commutari, è quo originem duxit, quamobrem æque ducunt oleum diſtillatione rubeum, è Vitriolo æris, quod è materia denominant oleum Veneris maximæ efficaciæ, prout balſamum, adverſus phagedenas, cancrum, fiſtulas, & alios morbos externos, nam corroſivum minimeque idoneum eſt intus aſſumi.

CAP. XXXVIII.

Oleum Vitrioli ſolutivum auri, vbi vero ſolutum ſit, dicitur ſolificatum.

Qui metalla præſertim aurum ſolvere cupiunt, plurimum in uſu habent Vitrioli oleum, omiſſis aquis ſtigiis, & aliis corroſivis, quæ vice ſalutis, perniciem inferre poſſent corporibus humanis, verum ex Vitriolis eligunt, quod nullam æris tincturam relinquunt ferro, ſi confricetur cum eo prius humefacto una cum ſputo, quale Romanum eſt, hoc enim non inficit ferrum colore æris, quamobrem ipſum magis approbant, quatenus enim exiſtit aliorum lepidius, mitiuſve pro corporibus humanis, cum magis hujuſcemodi Vitriolum abundet ferro,

quod facile deprehenditur ex confricatione ipſius, nam lividum vix ſignat veſtigium, hoc ferri analogum eſt, & non æris; conſequitur itaque hoc optimum eſſe: idcirco Romanum Vitriolum comburunt ad rubedinem uſque, ut quælibet evaneſcat aquoſitas, quam negligunt: cum ſat eis videatur elicere oleum, in colchothare relictum abſque aquoſitate, quare acrius eſt, ac ſolvere promptius eſt, hoc itaque excipiunt colcothar, & tenuiſſime molunt, inde tuſum immittunt retorta, aut pomo vitreo, luto ſapientiæ obducto, mox eum reſiccatum furno locant cum recipienti annexo, ac juncturis ſtipatis ne ſpiritus expirare queant, alioquin incaſſum omnia eſſent, his vero actis ad unguem ſubjiciunt ignem, & paſſim augendo ad ſummum triduo perſeverant, quo enim effluet oleum ex colcothare acerrimum, quod rurſus affundunt parti colcotharis tuſi, ac leuto reponunt, inde diſtillando oleum rectificant, ac iterum novo colcothari idem præbent oleum, & diſtillando rectificant, ut prius, quod repetunt æque tertio ſupra ſuum caput mortuum, ſic ſpiritus fixus exaſperatur proprio ſale per tria cohobia, quibus adeo validum evenit oleum, ut diu uno nequeat contineri vaſe vitreo: hujus facultas eſt brevi ſolveri aurum foliatum tam efficaciter, ut amplius nequeat in priſtinum corpus reverti: nihilominus alii, vice foliorum auri infundunt ſulphur ſolis in ſpiritum fixum, digerunt Pelicano, urgentq; poſtremo emanare per alembicum ad inſtar liquoris ſanguinei: fit autem ſulphur per extractionem tincturæ ex auri calce, aſſumpto ſpiritu vini alkalizato: præ cæteris, hoc ſupremum exiſtimant arcanum.

CAP.

CAP. XXXIX.

Oleum Vitrioli Rubeum, ſuperiore ſuavius, quod tuto aſſumitur interius adverſus morbum Caducum, è Theophraſto Paracelſo.

NOn omne Vitriolum æque conducit Medicinæ internæ, Quamobrem optimum eligendum eſt, quod careat ærosa tinctura, ut virulentia quoque diſtet, qua magis affluit ærosum: Etſi quodlibet corrigi poſſit prout ſæpius demonſtravimus pleriſque modis, & locis, nihilominus ſatius eſt optimum eligere Vitriolum, quemadmodum novimus, quod aureæ ſubſtantiæ præditum eſt, vel ſaltem ferreæ magis ſapiat, hujuſcemodi enim mitioris exiſtunt, ac tutioris qualitatis, qualia ſunt Ciprium unum, & alterum Romanum: præterea Vitriolum, neque calcinare expedit; Integrum vero crudumve, ac recens prout è minera educitur, ſelectum tamen à rudi terra, ac immunditie, & ideo, ut reperitur in apothecis mercatorum capit *Theophraſtus Paracelſus*, & in bocciam figulinam, quæ ignis vi reſiſtere valeat, quouſque tertia impleatur pars, & in *Athanor*, Philoſophorum furnum, conſtituit eam cum alembico, & receptaculo, ac commiſſuras exquiſite obturat, poſtmodum glutine exiccato, ſuccendit ignem initio lenem, & ſenſim pro artiſtarum more, auget perſeveranter abſque ulla intermiſſione, diebus plerumque duobus naturalibus, quo tempore tranſient ſpiritus, & ſtillæ: idcirco cuncta obſervat ſigna dedita univerſæ aquoſitatis diſtillatæ: rurſus eximi caput mortuum, tunditque eum, & indit in alteram bocciam, ſupergeritque jam prius diſtillatum, mox altera vice diſtillatæ urget igne vehementiſſimo, ita ut omne vitrum fere colliqueſcat; Tandem ſeparat duplici vaſe Phlegma, relicto oleo in fundo, rubini,

igniſve-

ignisve inſtar, quod appellat arcanum Vitrioli adverſus Epilepſiam.

Alii exhauriunt à Vitriolo recenti phlegma, & oleum ad invicem confuſa artis ſpagiricæ auxilio, demum cuncta à ſuis fæcibus rectificant una, ac toties gradu caloris arenæ, quoad oleum in ſpiritum exaltetur rubicundum, ac quælibet abſumatur humiditas phlegmatica, quod decima rectificatione evenire conſuevit, non deſunt qui in aqua communi ſtillatitia toties immergunt colcothar tenuiſſime tuſum ac duplici vaſe digerunt per diem naturalem, ut attrahat ejus ſalem, inde percolant aquam, & ſeorſim cuſtodiunt eam, rurſus vero nova aqua ſtillatitia immergunt ipſum colcothar, quod ſæpius repetunt, donec colcothar decoloretur uſque ad albedinem, quibus actis congregant infuſiones omnes percolatas, & una decoquunt omnes, adeo ut ſalem deponant evaporatione aquæ, hinc ſalem rurſus diſſolvunt per ſe deliquio, nempe, coloque trajiciunt, ac ſolutum demum calore blando in ſalem, ut ſupra concreſcere curant, ac toties repetunt, nempe ſolvere, & congelare ſalem, quouſque ſal eveniat albus, tandem vero ſalem ipſum molire expedit, proprioque ſuo ſpirituali oleo rubro irrigare, præterea irrigatum exiccare demittunt, & iterum perfundunt oleo, ac toties ita perſeverant, donec duplum in pondere conſiſtere videatur, tunc in diplomate maceretur uſque ad ipſius ſolutionem, denſant inde ſolutum tempore cinerum ita, ut ſenſim concreſcat: Ter quoque repetunt ſolutionem, & congelationem, ut perficiatur medicina, more fere Clyſſi, quæ aſſumpta per os doſi unius ſcrupuli exonerat ventrem, & confert fere omnibus morbis, præter quod ſi ſuperfundatur amalgamæ fixat eum triduo.

CAP:

CAP. XL.

Oleum Vitrioli potabile ex Zapata.

QUamuis triplicem modum ediderit Zapata eliciendi oleum à Vitriolo, primo autem modo evocat oleum cauſticum ex vitriolo combuſto, ac præ vehementi incendio, rubefacto: nihilominus in preſenti omittam eum, cum ſatis, ac late de eo diſcuſſerim in ſuperioribus: quatenus ad alios duos modos extrahendi oleum potabile, ac ſuavé æque dicuntur lepidiores, prout equidem ſunt, nam citra combuſtionem vitrioli exequuntur extractione olei una cum aqua propria, quæ contemperat ipſum, horum vero unum edidi capite vigeſimo ſeptimo præſentis Deſcriptionis: Reliquum eſt igitur, ut tertiam tantum referam: ubi excipit vitriolum, quod optimum ſit, quemadmodum eſt Romanum, aut *Cyprium*, aut ex Agort agri Bellunenſis refinatum cum fragmentis ferri, prout Venetiis præparatur, hoc enim vitriolum ita paratum accedit ad temperaturam vitrioli Romani, cum equidem depoſuerit acrem ſubſtantiam æris, ut exigit ars, quodlibet excipiatur, dum crudum ſit, ut venale citra ullam præparationem, & indit ipſum in retortam luto artis, obductam, ut igni perduret, quare furno committit eam cum receptaculo vaſe vitreo, & amplo, ſuccendi que ignem initio lenem, quo effluet aqua inſipida phlegmatica, quam rejicit, demum ſenſim augêt ignem, quouſque exſtillet oleum una cum alia aqua, ſivé ſpiritu aquæ cum aciditate, quæ dubio procul eveniet ſpatio duodecim horarum: Rurſus oleum jam diſtillatum, una cum ſpiritu acido affundit in matulam vitream, & ipſam cineribus fervidis committit ore recluſo, quouſque humiditas evaporet aquoſa, ſolumque ſubſideat oleum, veruntamen hoc animadvertere operæpretium eſt, ut magis aut minus ferveſcere mittas quantum libuerit, ut decreſcat aqua, aut quantum validius tibi arriſerit oleum: aqua enim temperat oleum, ac he-

betat ipſum, cuſtodiendum ampulla vitrea optime clauſa cum cera, quo ad neceſſitatis urgebit occaſio.

Alter fere ſimilis modus diſtillationis proditur à *Philippo Mullero, lib. de Mirac. Chymic.*

Vrget Vitriolum venale, prout reperitur expers omni præparatione, in cucurbitam figulinam rectam, quam tegit, & claudit capitello, annexo receptaculo & ſuppoſito igne, auctoque, ut moris eſt, donec phlegma, & aer una effluxerint cum vaporibus albis, reſidebit Vitriolum in cucurbita calcinatum : phlegma ſegregat à ſpiritu calore diplomatis : colchotar autem molitum & in bocciam flexam ſitum exponit igni validiori, quo effluet oleum per ſe cuſtodiendum : præterea prodit corrigere ſpiritum, ut omni fætore exuatur, & odoratiſſimus ſiat : ſi ſpiritu imbuatur colchotar ejus tritum, ac parumper maceratum, inde leni calore ſtillatim detrahatur, ſuccedet odoratiſſimus.

CAP. XLI.

Oleum Vitrioli coagulat, & fixat oleum Tartari, eodemque tempore dulcet oleum Vitrioli.

NAm ſæpius experimento conſpeximus duo acria adinuicem confuſa ſe mutuo jugulare, quare deducitur ex eis tertium mite, cæteris quoque relictis alteratis, & refractis, idcirco ceu axioma verſatur hoc in communi conceptu: cujus eſt videre exemplum, ſi ſolvatur deliquio in aere Tartarum, nempe calculus vini lateribus vaſorum adhærens, mox combuſtum, & in calcem verſum, liqueſcit in liquorem, quem oleum Tartari appellant, inde ipſum filtri lingulis traiiciunt demum idipſum cyatho vitreo, calore cinerum exiccant, ac rurſus dio reponunt ut ſolvatur, atque mox leni calore exiccetur evaporatione

poratione ſuperfluæ humiditatis, quod repetere ter expedit, tandem vero liqueſcere demittatur humido : cujus percolati olei tartari libram affundunt in cucurbitam vitream amplam, & luto artis loricatam, cui poſtea adijciunt ſenſim uncias quinque parum plus vel minus circum circa olei è vitriolo rectificati, nempe guttam poſt guttam, alioquin facile accenditur, & confringit vas : ſi vero ſenſim infundatur Vitrioli oleum cogit oleum Tartari concreſcere in coagulum albiſſimum lactis inſtar, quod illico ad imumtendit, ubi reſidebit materia ſalis Tartari colore albiſſimo quæ proprie nuncupatur Tartarum album fixum,etenim adhuc ei ſupernatat oleum vitrioli retuſum,quod ſegregari expedit, prout inclinato vaſe effundere, aut diſtillatione acta balneo maris elicere quamlibet humiditatem, uſque ad ſiccitatem ſalis tartari albiſſimi & fixi, qui deijcit alvum, commode exonerat per inferiora, & per ſudorem, hidropem ſanat, comminuit calculum, & expellit podagram, & peſtem, aſſumitur cum melle roſato, vel ſirupo, cum aqua cardi benedicti, aut ſcabioſæ, aut galegæ, ſive rutæ caprariæ, aut ſcorzoneræ, tragoponis ſpecies, forma potabili : In forma autem ſolida exhibetur cum theriaca, & fit bolus, aut pillula, doſis ipſius Tartari fixi eſt ſcrupulus ſemis uſque ad unum.

Breviori modo, & minori quantitate alter ſe expediebat, in inſtanti enim hac diverſitate menſuræ commiſcebat ſenſim olei Vitrioli drachmas duas cum dimidio drachmæ olei Tartari, & illico ex his eveniebat materia lactea, quæ concreſceb t in ſalem albiſſimum, & fixum, qui renum obſtructiones liberat, & calculum tum renum, cum veſicæ expellit, & commode abſtergit, ac purgat, dum potu aſſumatur ſequenti ordine, & doſi prout. Cape ſupraſcripti ſalis drachmæ, dimidium, Julepii roſati uncias binas, Aquæ cinamomi unciam ſemis, commiſceantur omnia adinvicem, & potu exhibeatur adverſus omnes in corpore putredines, confert peſti, pleuritidi, tuſſi, peripneumoniæ, empyemati, contra calculum, & veſicæ, & renum exulcerationes.

Componunt quidã eſſentiam ſpecificã purgativam, aſſumendo magiſterii Tartari, Magiſteriique vitrioli æqualẽ portionem, quæ ambo ad invicem compaginant, inde compoſito adiciunt

totidem eſſentiæ croci, &c. in pellicano per menſem circulant calore arenæ: Demum ſedulo cuſtodiunt pharmacum hoc æquivalens, nullo deſcrimine complexionum, purgare quodlibet corpus præter quod animantia, atque vegetabilia ipſa vegetare facit ſæpius enim viſum fuit inſtaurari florem anthos areſcentem, & in priſtinum virorem reſtitui, præſertim cum Vitrioli magiſterio.

CAP. XLII.

Quomodo demulceri, ac dulcorari poſsit oleum Vitrioli, quantumvis igneum, & corroſivum ſit.

IUre equidem apprehenſum eſt, omnium conceptu, oleum Vitrioli corroſivum non æque conducere internis corporis humani uſibus: niſi prius detrahatur ejus acrimonia, vel quovis modo aboleatur adeo, ut mite, dulceque evadat: proptereа ſalubre tunc eveniet, ac tutum remedium, egregiumque præſidium interius aſſumendum: noſtræ itaque induſtriæ intereſt morem gerere, quot modis hujuſcemodi oleum dulce ſuccedere queat, ut voti noſtri compotes ſimus: Idcirco dum philoſophorum dicta meminerim, moreſque, ac geſta eorum contemplarer, ac ſimul per plura experimento acta perſcrutatus ſim, dubio procul novi multiplicem eſſe modum edulcorandi oleum Vitrioli, quantumvis corroſivum; primum itaque ut ad actum demonſtrationis accedam, equidem aſſero, ſæpius intueri hoc oleum corroſivum dulceſcere, ubi eo commiſceatur pulvis unionum, aut lapidum oculorumve Cancri fluviatilis, aut pulvis cornu cervi uſti, & hujuſcemodi aliorum, ſat eſt, ut quodlibet eorum immiſſum in Vitrioli oleum efferveſcentiam excitet, in qua acris ſpiritus oleo abſcedit, & ad imum vaſis præcipitat, ut nihil relinquatur, præterquam aqua Vitri-

oli retuſa, quam nuperimi appellant oleum dulce, quamobrem fallit eorum opinio.

Alterum vero miniſterium accedit, non minus efficax dulcorare ipſum oleum corroſivum, quemadmodum, & acidum ſpiritum contemperare æquivalet, quod ſi conſequi velimus, operæpretium eſt laminas inijcere chalybeas in ipum oleum, ac eas ſæpe mutare expedit, illas enim conſpeximus utrunque ſpiritum acidum nempe, & corroſivum refrangere, ac ſimul ex ſe ſulphur conferunt.

Memineritis atque, quod recenſitum fuit ſuperiori capite de oleo Vitrioli permixtis præ aliis modis præcipuum eſſe, ut dulcoretur. Præterea videtur perſuaſum *Raimundo Lullio*, *Theophraſto Paracelſo*, necnon *Scaligero*, quintam eſſentiam Vini, magnetica vi ſua, ſi admiſceatur cum oleo Vitrioli illico attrahere quintam eſſentiam olei vitrioli, ſpiritumve ſulphureum oleoſum, adeo, aut ſulphura utriuſque ſpiritus, nempe vini, & Vitrioli ambo ſeſe amplectantur vinculo naturæ ſimilis, quod ſatius evenit dum per menſem circulentur diplomate, circulatorioque vaſe vitreo optime clauſo, demum per retortam ſegregare exigit ars.

Verum aliorum ſatius commodum eveniet proprium Vitrioli phlegma, ſi ſæpius cum eo rectificetur oleum, ac demum ſeparetur more artis, eveniet dulce.

Potiſſimum eſt in hoc, quemadmodum univerſim in omnibus, Naturæ inſtrumentum, nempe digeſtio, quæ ſi alludatur ad ſtomachi digeſtionem, in quo decoquitur cibariorum materia, ubi ſeparatur purum ab impuro, hæc contemperat omnia, quare ſufficit demulcere vehementiam, & acredinem ipſius olei Vitrioli, idcirco digeſtione opportune facta, dulciſſimum, & protable fiet, quemadmodum experientia docuit: Dulce quoque educitur Vitrioli oleum, ubi ejus tinctura eliciatur aceto ſtillatitio, ac iterum diſtillare urgeatur uſque ad oleoſitatem, deinceps ipſi oleoſitati addere conducit glareæ manipulos duos, ac optime commiſcere, hinc retortæ, ut diſtillentur cogere, nam oleum effluet dulce, & idoneum.

Alterum Vitrioli oleum dulce inſtar mellis prodidit *Gerardus Dorneus*, cum ipſe ex colchotare optime exiccato expellit

oleum per bocciam retortam, deinceps oleo ſrigefacto affundit guttas tres de ſpiritu ſalis nitri, & guttas quinque olei de ſarmentis, ex quibus omnibus adinvicem commixtis diſtillare cogit oleum mixtum in unum, dulce, delectabile, & ſaluberrimum, quod ſummopere preſtat maniæ, melancholiæ omnis generis, aſthmati, phthyſi imbecillitati, & doloribus ſtomachi, icteris, ſcirris, lienis, & hepatis, calculis comminuendis, & id genus aliis.

Alioquin opinionem potius animo concepit *Libavius* edulceſcere oleum Vitrioli corroſivum, ubi ipſi oleo immiſceatur ſal colchataris, unde bis diſtillare urgeatur, nam in ſecunda diſtillatione, prout exiſtimavit *Libavius* ipſe effluit oleum pulchrum, clarum, ac dulce inſtar ſacchari, quod à multis quæſitum, & à paucis inventum: ſed nunquam adductus ſum, ut credam hoc, nulla enim perſuadet ratio; immo ex oppoſito conſpicuum ſæpius habui oleum mixtum cum ſale analogo emanere validius: ne tamen quiſpiam putet meipſum implicare ſermonem, meminerit quæ antea dixi, deinde experiri operam navat, ſola enim experientia eſt omnium rerum vera judicatrix.

CAP. XIII.

De artificiali rubificatione Vitrioli, ac omni alia præparatione ipſius.

Reliquum eſt nunc proſequi, qua ratione præparetur Vitriolum, priuſquam diſtillationi ſubijciatur, vel alio quovis uſui conſtituatur, cum enim Priſci, tùm etiam Neoterici conſenſerint omnes, operæpretium eſſe, ut ſedulo expurgetur Vitriolum à ſua quadam virulentia adeo ut ea expers, mundumque evadat, ac inde exutum omni pernicie Vitriolum conſequatur eſſe ſalubre, & tutum corporibus humanis, quibus noxam inferre nequeat, immo verſa vice maximum eis præbere auxilium, etſi varijs in locis partim commemoraverim obiter

varias

varias præparationes ipſius mineralis, nihilominus ſufficere non mihi videtur, niſi progrediar ad ſummum, quamobrem hic attentiore cura exponam plurifariam parari Vitriolum, idcirco quamplurimi in hoc ſtadium deſcendunt, incumbentes tantummodo elicere oleum corroſivum à Vitriolo, ubi penitus negligunt omnem Vitrioli aquoſitatem, quæ oleum reprimere, ac contemperare valet, ſed in oppoſito, ut acrius, validiuſque effluat oleum iſtud metallicum enituntur ab ipſo metallo abſumere prius igne prunarum quamlibet aquoſitatem non æque exiſtimantes ſuperfluam, & inanem ipſam, omittunt itaque cætera elementa, verum hac ſerie continuataque progreſſione evocandi oleum tantum comburunt Vitriolum immiſſum in olla teſtacea ore recluſo, uſque ad rubedinem, quemadmodum plane prodiderunt tum Dioſcorides, *lib.* 5. *de Medicinali Materia*, cum etiam *Galenus lib.* 9: *de Simplic: Medicament. Facult.* & præ aliis *Bulcaſis lib. Servitoris*; ſic igitur præparant Vitriolum urendo prunarum ardentium vi, ut abſumatur aquoſa ejus humiditas, exiſtimantes eam ſuperfluam eſſe, ſine qua validius, acriuſque evenit oleum, & majori copia effluit, diminuitur enim corpus dum uritur, & aquoſitas abſumitur, corpus vero oleoſum reſidet. tantum cum analogo ſale in minori mole ipſius fæcis terreſtris, ita quod cohibetur ad pondus medietatis corporis, quapropter major quantitas olei effluere conſequatur una diſtillatione: præterea alterum evenit beneficium maximi momenti, nam ex combuſtione ipſius chalcanthi evaneſcit vapor, atque ipſius perniciofa virulentia, quæ hominibus, cæteriſque animalibus noxia, frugibus, cunctiſque arboribus exitium affert, quamobrem longius ab his, ſub dio, & vaſe aperto prunis ardentibus expoſito comburunt, ut penitus exhalet omnis virulentia, diminuaturque corporis moles, prævalet tamen hæc ſecunda intentio juxta votum Spagyricorum vulgarium, qui ut empirici parum aliud animadverunt quam lucrum, cui tantum intenti ſunt: præterea memineritis alias expoſitum fuiſſe, hoc metallicum corpus præ uſtione rubefactum appellari à Tranſmontanis colchatar, quod denique ita præparatum in retortam indunt, ac diſtillare urgent validiori igne oleum corroſivum, quod intus quoque aſſumendum,

dum, adminiſtrant cum aquis ſtillatitiis, aut liquoribus, decoctiſve congruis aut jure carnis, aut vino, aut vini ſpiritu, quamvis ſatius ſuccedat analoga ipſius metallici aqua, cum ſaccharo, aut Julepo, modis, ut ſæpius diximus.

Novi alios includentes chalcanthum in ollam figulinam devitreatam, quam luto clauſam, ac optime obſtructam ne exundet, cum liqueſcerit igne prout conſuevit, ac ita fert ejus natura, neque exſpirare permittunt, diſpergerentur enim chalcanthi ſpiritus, quod incaſſum eſſet opus ob id clauſum, & luto exiccato locant furno calido reverberii per diem naturalem, ut in calcem rubeam vertatur, quam excipiunt, & in alteram ollam recondunt, ut in prima, ac igni calcinant, idem tertia repetunt; demum dum adhuc calet ſeduo immergunt in modicum ſpiritus vini,& igni omittunt ſenſim exhalare, ut peintus exuatur omni virulentia,quanquam ſatis diſceſſerit in triplicata calcinatione, deniq; calcem ipſius chalcanthi molunt pro expleta præparatione, tum ad diſtillationem, cum etiam ad quamcunque aliam operationem.

Ex hoc cholchotare alii eliciunt quintam ejus eſſentiam, hoc ſequenti modo: Clavi quinque martis excandefacti, ſexies extinguuntur in ſubſtantia ignea aceti ter diſtillati demum in ipſo aceto immergatur colchotar, & hipocauſto tueatur donec rubore inficiatur acetum, quod inde ſenſim effundatur, & cuſtodiatur: rurſus vero alterum colchotari affundatur acetum, ut prius præparatum, cura quoque ut antea maceretur, quoad rubefiat, tunc depleatur, ut antea, & ita perſeverandum, ut tota eliciatur eſſentia tenuiſſima à colchotar, tandem cuncta commiſcentur aceta colorata imbuitione eſſentiæ colchotaris, & in matulam vitream clauſa digerantur calore pepanſi triduo, mox antinotorio, in capitellum mutato, urgeatur diſtillare acetum diplomate uſq; ad oleoſitatem reſidebit enim liquor tenuiſſimus quintæ eſſentiæ inſtar olei.

Et aliis arſit ſoli exiccare chalcanthum, donec in albedinem mutetur, ulterius alii progrediuntur, nam igne leni torrefaciunt lapidem hunc metallicum, quoad albeſcat uſque ad citrinitatem, & nihil ultra faciunt, ne amittant partem illam mercurialem, in qua viget quinta eſſentia, quare non immerito

mag-

magnificiunt Philoſophi Spagirici partem illam chalcanthi.

Alii ſoluunt lapidem ipſum, nempe chalcanthum in aquam communem, & percolant, inde congelant, quemadmodum alii idipſum agunt cum aceto, & alii cum vino, cujus vice alii magis utuntur ſpiritu vini: Verum denique omnes excellit præparationes, quæ perficiuntur digeſtione, diſtillatione, & circulatione, & in Phyſicum lapidem concretione.

CAP. XLIV.

Sulphureum Oleum Chalcanthi, ut album eveniat, quod ſoluit metallorum calces.

Quamvis de oleo chalcanthi albo ſuperius aliquid obiter commotum fuerit, idcirco conſcivi prorius hic recenſere modum agendi eum, ut ad unguem impleantur promiſſa: quæ piorum voluptati, & uſui ſint, quapropter igitur opportunitatem rei bene gerendæ non prætermittam: Indatur in veſicam vitream chalcanthus venalis, & crudus, claudaturque phiala cum capitello, ut moris eſt, leniq; igne in primis, inde paſſim fortiori urgeatur diſtillare aqua, effluit enim per aſcenſum alba, imo perlucida, quæ ſeorſim cuſtodiatur: Reliquum vero fæcum eſt chalcanthi cadaver, ad inſtar Rubricæ, quod è primo vaſe excipere expedit, mox conterere, & in leutum vitreum, lutotartis munitum, ingerere: præterea igne per quam acerrimo, juxta artem, diſtillare oleum requirit opus: quod rurſus in bocciam altam immittatur, & ſuper eum effunditur aqua jam ſupra ſervata, quæ rurſus diſtiilatione evocetur, Idipſum ſæpius diſtillando reiterari expedit, quo ad imo vaſis conſpiciatur oleum album quanquam antea fuerit nigrum aut rubeum, eſt enim pars ignea tertii elementi, quæ conſuevit, dum ſimpliciter propellatur à ſuo lapillo, effigiem habere

habere ignis, veruntamen, artis induſtria, deponit ipſam, atque miteſcit: hæc enim ſuccedunt ope ipſius aquæ analogæ, cujus peculiare eſt lavare, abſtergere, & mundare oleum, nimirum itaque relinqui oleum, poſt crebras diſtillationes aquæ ab ipſo, mundum album, & lucidum, præter quod ſuave percipitur, nam lotione cum aqua remittitur acredo olei, verum enim vero attenuatur ita, ut halitu ſuo penetrandi, ſolvendique facultatem habeat metallorum calces: prout in propatulo eveniet procul dubio cuilibet operanti experientiam aget: dum ſedulo incumbat operi, ne ignavia evaneat ſpes, & conſequenter operam ludat.

Aliud Oleum Menſtruumve Minerale è Vitriolo tantum prolectum, quod Metalla cuncta ſolvit Phyſice.

VArii animi induſtrie variant artes, idcirco varii ſunt uſus, quos tamen jure præcedunt exercitationis actus,his reperta eſt experientia, & proprie ſingularium, quemadmodum ars univerſalium; teſte *Ariſtotele, lib. Met.* Hoc igitur exemplo novimus ſequentem modum commodum, labore, & opera aſſequendum: Comburitur enim Vitriolum Romanum, more Albucaſis, ad libr. decem,inde molitum cuſtoditur donec opus erit.

Rurſus veroCape alterius vitrioli novi Romani,quod ſtalacticū eſt eo melius, naturale enim habetur, doſi totidem, ut antea: quod in retortam flexamve veſicam vitream immittas,exinde,ut moris eſt, propellatur aqua, atque ſpiritus vehementiori igne: præterea expedit bis rectificare ipſam,ut magis depuretur,attenueturque aqua una cum ſpiritu, mox vero in ipſa immergatur vitriolum ſupra uſtum molitum,& cuſtoditum ad hoc, ut ita infuſum quatriduo maceretur, hinc depleatur quod erit clarum, projicianturque fæces, & colo filtri trajiciatur aqua, & reponatur matula vitrea, quæ furnulo aptetur cum capitello, ac recipienti vaſe,omnibuſque rite annexis,ſtipatis,atque juncturis commiſſuriſve,ut ſpagirici ſolent,ſupponatur ignis adeo lenis,quantum

tum ſufficiat ſtillatim emanare aquam, nam vaſis imo reſidebit ſal Vitrioli optime præparatum: Quod indatur retorta luto munita, mox ſupra ipſum ſalem affundatur ſequens aqua.

Itaque Cape Vitrioli Romani recentis libr. decem; & modo ſupra ſcripto, *viz.* vaſis, & igne conſuetis eliciatur nova aqua cum ſpiritu, quæ rurſus ſepties rectificetur, ut tenuiſſima eveniat, & halituoſa, mox ipſa perfundatur ſali ipſius Vitrioli ſupra recenſito, & in retorta cuſtodita, demum addita aqua ipſi ſali claudatur os retortæ, quæ hipocauſto locari expedit, ut digeratur materia ſalis cum aqua, per dies quinque: poſt modum furnulo ſituetur, ac ignè per quam valido urgeatur diſtillare, effluet enim aqua cum ſale ſoluto in ſpiritum; Reſiduum vero nigrum è fæcibus abjiciatur, eſt enim nullius momenti, verum cuſtodiatur aqua, quæ dicitur Menſtruum Minerale animatum, quod reducit metalla in primam materiam, ex qua originem duxerunt.

CAP. XLV.

Experimenta hujus generis penitiora totum concludunt opus.

PRodidit præ cæteris, egregius vir *Joan. Beguinus*, in ſuo *Tyrocinio Chymico*, vitriolum ſapere naturam ſalium, aluminum & ſulphurum, adeo ut conſtet parte aquea terrea, & intermedia, quæ teſte *Ripleo* in *Pupilla Alchymiæ*, à ſuis extremitatibus, viz. aquea, & terrea diſtrahi nequit præterquam Mercurio, hic enim, ut ſenſit *Geber*, retinet quod eſt ejus naturæ, alienumq; reſpuit: prætereat ipſa intermedia ſubſtantia diaphana per ſublimationē elevatur in candorem niveum, in quo ſulphureum ſemēn latet rubicundiſſimum: proinde in turba legimus ſatis admiratos eſſe Philoſophos rubedinem conſpexiſſe in tanta albedine. Idcirco de hoc ſulphure inquit *Geber, cap.* 28. *Summæ Perfect.* Per Deum altiſſimum idipſum illuminat, & rectificat omne corpus, nam eſt alumen, & tinctura, quæ appellatur aqua vitæ, aqua ſicca, quæ manus non madefacit, & aqua viva, id eſt, argentum vivum non

 vulgare,

vulgare, & ſpiritus fœtens, quem aliter ſulphur nominarunt philoſophi non vulgare, ſed ſubſtantia quædam naturalis creata à Deo, quæ virtualiter habet in ſe eſſentiam ſulphuris, & mercurii, præterea dicitur aqua congelata, & ſal animatus, de quo *Raimundus* poſt *Alphidium*, ait, Sal non eſt niſi igni, nec igni præterquam ſulphur, neque ſulphur præterquam argentum vivum reductum in illam prætioſam ſubſtantiam cœleſtem incorruptibilem, quam vocant lapidem noſtrum.

Expedit itaque, ut ad actum perducamus tam eximium negotium, celeberrimumque remedium, ſeligere prædictam aquam congelatam, quæ ſit modo Cypria, Romanave, aut Hungarica non adulterata, ſed genuina, pondere vero ad libitum ; inde olla figulina devitreata exponatur igni prunarum moderato, donec ſuperflua humiditas abſcedat, tunc enim ejus ſubſtantia reſidebit, hac vulgari calcinatione alba cum ſubcitrinitate ; cum proculdubio evitare debeamus validum ardentemque ignem, ne rubificetur, nam ſpiritus noſter glorioſus amitteretur, atque evaneſceret una cum ejus quinta eſſentia ; ſat itaque erit ad albedinem, vel ſaltem ad ſubcitrinitatem, moderata calcinatione, ducere prædictum lapillum, quem molire opus erit cum portione ſeptimæ partis teſtæ ejuſdem, demum horum pollinem in retortam loricatam artis luto immittas, ita ut tertia pars relinquatur vacua, eamque in furnulum reverberii conſtitue, & receptaculum annecte amplum, juncturiſque rite ſtipatis ſuccendatur ignis, & ſenſim augeatur per horas viginti, vel quouſque ſpiritus omnes egreſſi fuerint, & poſtridie ſejunctis vaſis depleatur oleum, quod diplomate ſegregetur à phlegmate, & uſui cuſtodiatur : quamvis non deſint qui ſuper corallos tritos ſpiritum rectificant ex arena : verum equidem pleræ ſunt facultates ipſius ſpiritus, hauſtus enim aquis idoneis confert adverſus febres ardentes, nam refrigerat, & ſitim compeſcit, putredinem abſtergit, & abſumit, ac deobſtruendo promovet urinas, atque ſudores, & incidendo phlegma, omneſque craſſos humores conſumit, deficientem appetitum roborat, ac pulcherrimo colore inficit ſuccos omnes florum tum roſarum, cum etiam violarum, vel aliorum cujuſcunque generis.

CAP.

CAP. XLVI.

Elegans figura arcani, filio miſsi à ſene Philoſophio:

DUm filium hortatur ſenex ſervare mandata ſua juxta ritum reconditæ philoſophiæ matre omnium artium, ut votum ſuum conſequatur: primo erudivit ipſum principia hujus famoſæ ſcientiæ eadem eſſe, quæ & naturalia in metallis, quorum materia eſt aqua viva, & ſpiritus fætens in una ſubſtantia naturali, ex qua deducitur eſſentia ſubtilis fumoſa cum viſcidi-tate in viſceribus terræ & mineralibus venis, ubi virtus mineralis decoctione temperata, unit & congelat ipſam ſecundam ſubſtantiam in metalla, tum perfecta, cum & imperfecta juxta puritatem, & impuritatem ipſius ſubſtantiæ, ac juxta ipſius perfectam vel imperfectam digeſtionem: idcirco præter ſententias, & rationes, quas filio expoſuit ſapientiſſimus ſenex, nempe ſpeculativas, ad cognitionem rerum univerſalium ſpectantes, nititur ad exitum ſe expedire, ut actu particulare proficiat, in hoc enim exiſtit finis operis philoſophici, ut perficiatur: Cum vero expoſcat ars exandem materiam pro conſtructione lapidis noſtri glorioſi, nihilominus nequit ars agere ſubſtantiam primam ſulphuris, & mercurii, verum inquirit ars ubi ſit, & reperijt hæc omnia eſſe creata à Natura in lapillo noſtro nempe leone viridi, quamobrem ſenex ille Philoſophus inſtruxit filium ſupplere Naturæ mundificatione, conjunctione & decoctione unius rei, quemadmodum *Geber* ait, quippe lapis unus, materia una, cui nihil additur extraneum, nec minuitur præterquam demitur ſuperfluum: quibus conſenſit *Hermes* pater philoſophorum, prout ipſius verba ſonant, verum veriſſimum ſine mendacio, quod eſt ſuperius, eſt ſicut inferius ad perpetranda miracula rei unius, & non plurium: Hæc vero, ut habemus ab *Ariſtotele* ad *Alexandrum*, conti-

tinent in ſe tres ſuperiores virtutes, ſcilicet vegetabilem, Animalem, & Mineralem: Ex prædictis itaque patet operationem ipſius medicinæ eſſe naturalem, teſte *Arnaldo de Villa nova, in Roſario novo*, medicina enim compoſita eſt ex natura: exempli gratia, omne procedit ex eo, in quod reſolvitur, conſpicimus enim gelu verti in aquam, ut prius erat: Etenim Natura nequit mundare materiam primam, neque potuit operationem ſuam complere ſicut in metallis, quare reliquit eam immundam, cui indigenti opem ferre nititur ars, ubi naturæ ſupplet, & operatione auxiliatur ei in mundificatione primæ ſubſtantiæ, in conjunctione, ac decoctione: ubi vero ſenex accedit ad Praxim, aſſumit lapidem noſtrum benedictum, glorioſum, & incombuſtibilem, occultatum ab omnibus Philoſophis: nimirum igitur quod ſenex ipſe prodiderit præparationem lapidis noſtri ſub ænigmatica figura nam ita conſulit rudem detrahere pellem à Leone viridi, leni tamen calore agitato, ne cruore rubeſcat præ nimio æſtu, at moderato prout infert *Apollo* æſtatis initio, ſat enim erit albeſcere, aut ſaltem ſubflaveſcat cum albedine, ne pereat opus exinanitione ſpiritus quintæ eſſentiæ glorioſus, at ſuperflua tantum exhaletur humiditas vulgari calcinatione, Hoc erit primum leonis viridis ſupplicium: Rurſus leonis corpus fractum, ac tenuiſſime molitum includitur ſeorſim in cubili vitreo curvo, cui alterum annectitur cubile recipiens ſpiritum mercurialem, & animam ſulphuream igneám, exhalentes è Chaos noſtri lapidis benedicti; quamobrem obſerventur, ſtipatis commiſſuris, ne expirent ſpiritus, requirit opus & occaſio; mox itaque torquetur leo à fabro Deorum, ſuppoſito, qui ſedulo flagret, ac ſemper de magis furiat, quouſque percitus luctu ſolvatur ipſius leonis vita, veſteque lugubri, dolorem teſtetur, nam præ nimio æſtu rugit, fumos eructat albos, & lacrymas profundit, quouſque langueſcant vires, atque vitam relinquat, poſt autem occaſum depoſito luctu, deſitisque lacrymis, conſederint fumi cubile recipienti; Tunc ad extremum intendatur Vulcanus per aliam horam, ut mos eſt, in expreſſione aquæ ſtygiæ, ſic igitur ſummo cruciatu deleatur, ut ſi quæ pars ignea ponderoſa extiterit evocetur, adeo ut effluere cogatur: quibus abſolutis inſpicies reſidere

aquam

aquam pretioſam, benedictam, & ſecretam in imo cubili recipientis, ex ſudore, & lacrymis Leonis ortam, quæ tribus conſtat elementis, videlicet Aqua, Aere, & igne: in ipſa aqua eſt ſecretum ſecretorum maximum: idcirco ſapientes Philoſophi, vocarunt eam omnibus mundi nominibus, eſt enim verus Philoſophorum Mercurius, menſtruum coelicum Raimundi, acetum acerrimum, lac virginis, menſtruum minerale, Vegetabile, & Animale, aqua propria, aqua permanens, aqua ſerenans, aqua vitæ, ſtella orientalis, fons vivus, ſulphur inviſibile, pleraque alia nomina attribuerunt ei, quæ tamen omnia ſunt unum, & idem: O liquor benedictus! incomparabilis theſaurus mundi, qui interficis corpus tuum, ac iterum ſuſcitas, ut reviviſcat, præterea dealbas ipſum, atque rubefacis; cuſtodias itaque fili chariſſime aquam ipſam, quouſque tempore exhibere valeas corpori ſuo mundo redacto in terram magicam, quam ut agas, memineris è tumulo primi cubilis elicere cadaver, quippe corpus defunctum, & in cinerem rubicundiſſimum verſum ad inſtar terræ Damaſcenæ ex qua factus fuit *Adam*: & poſt obitum reverſus eſt in terram incineratam: Demum ex ipſa educitur lavacro corpus ſimplex, exiccaturque phiſica calcinatione, adeo ut exiſtat ſplendidum, & album, naturæ ſalis hoc eſt fulcimen noſtri lapidis, & mater omnium elementorum, alioquin terra magica, & fixa, quæ conjugatur in matrimonio cum aqua, hac portione ut pondus unum terræ fixæ, in pollinem redictæ, copuletur cum quatuor ponderibus aquæ vitæ philoſophorum in boccia recta lati oris, & duplici vaſe locabis eam octiduo fili chariſſime, quibus diſſoluetur corpus, inde ſpiritus concreſcet eum corpore, & tali conjunctione exequitur matrimonium, agit enim maſculus in fœmina, videlicet aqua in terram ſoluendo, & ſpiritum cum ipſa coagulando, ſic igitur aſcendit è terra in cœlum, mox vice verſa è cœlo in terram deſcendit, nam conſequitur acquirere vim ſuperiorem, atque inferiorem, digerendo, diſtillando, coagulando, & ſublimando: Verum elapſis octiduo antinotorium deponere expedit, cujus vice, copulatur alembicus, eodemque calore duplicis vaſis diſtillabit humiditas quædam ſuperabundans, & inanis; quamobrè projicitur ipſa humiditas diſtillata, nam remanebit tantummodo

tummodo ſpiritus cum corpore fixus: quare hoc innuerunt Philoſophi, quippe quod exivit ab eo, reducatur ſuper eum, donec figatur cum eo, & non ſeparetur in æternum, natura enim natura lætatur: Præterea ipſam operationem appellavit *Raimundus* Conceptionem; ubi terra incœpit ſecum retinere de argento vivo, id eſt, de ſpiritu noſtro Mercuriali; Rurſus terram balneo exiccatam elice, & libra mox vitreo mortario molire expedit, inde in urinale ſuum immittere ſuper affundendo æquale pondus aquæ noſtræ glorioſæ, & diplomate conſtituatur, ibique per diem naturalem digeratur, quo elapſo transferatur vas ad ſtratum cinerum, tunc autem deponatur antinotorium, & claudatur alembico, demum ei ſupponatur ignis lenis, ut ſtillatim effluat quicquid poterit, leviterque terra exiccetur abſque ulla vitrificatione, alioquin totum deſtrueretur opus: idcirco prædictam imbibitionem cum inhumatione, ac diſtillatione peragere opus eſt, uſque adeo terra imbiberit quinquageſſimam partem ſui: aut experimento conſpicies, ſi modicum ipſius exponatur ſuper laminam ignitam, & evolaverit, perfectum eſſe opus indicabit: ſin autem oppoſitum occurret, reitera eaſdem operationes, donec conſequaris optatum; memineris vero, quod in ſecunda, ac tertia imbibitione eveniet materia in colore nigra ſaturni, alioquin fruſtra eſſet operatio in lapide noſtro: ſpiritus enim terra noſtra conſeritur, & illico corrumpitur, hæc eſt putrefactio neceſſaria, cum ſit corruptio unius generatio alterius, & per decoctionem caloris creſcit, & multiplicatur: O! Natura benedicta germinare facis diverſa cum viriditate, ut legitur in Evangelio, *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet; ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert*: idcirco ſucceſſive multi, & varii apparebunt colores, priuſquam terra biberit pondus ſuum debitum, poſterius vero acquiret albedinem, ſeu citrinitatem, ita quod terra facta eſt gravida, & tempore ſui partus naſcetur filius ſimilis à parentibus: præterea ad reliqua pergamus, terram matula colli longi immiſſam roreſcere cura aqua noſtra, atque eam excita cinerum calore, ut exiccetur terra, tunc ignem auge uſque ad tertium gradum, nam aſcendet ſulphur naturæ ad ſublime culmen vaſis: hoc eſt ſulphur noſtrum glorioſum, & incorruptibi

ptibile exaltatum in terram foliatam, ſive in ſalem, mirabilem thefaurum, quo nil dignius & gemma ſapientum eſt, venenum, Arſenicum ſublimatum, bufo congelans Mercurium, draco omnia vorans, & ad ſui naturam convertens, quem omnes Philoſophi in turba clamant, honorate regem noſtrum ex igne venientem, diademate coronatum, cujus pater eſt Sol, mater vero Luna, nutriendus eſt lacte ſuo uſque ad perfectam ætatem, ut fixetur, & fluat, ut cera, nec amplius evolet ; Reliquum eſt fermentare ipſum ſequenti magiſterio, quod ut fiat aſſumere expedit aquam noſtram miraculoſam, quam veſica vitrea reconde, ac diplomate extillare coge, rurſus idem ac ſæpius agas, totieſque perſevera, donec amplius diſtillare nequeat : demum refrigerato vaſe conſpicieſimo ejus, rem rubicundiſſimam, & glorioſam, quam erue ab eo, & in alterum ſterne vas cineribus copioſum, cui annecte alembicum, poſtmodum acerrimum ſubde ignem, ut materia tota diſtillet, alioquin enim diſtillare nequit, hanc autem ſepties rectificare ſufficiet, ne digitum quidem progredi poteſt, cum neque per annum amplius minimum extillaret : imo forma olei perſeverat in igne, ac ei reſiſtit, ut Salamandra, hoc eſt verum fermentum Philoſophorum, quamvis plerique falſo exiſtiment ſulphur noſtrum cum corporibus fermentare, verum à toto cœlo errant neſcientes penitus alienum eſſe à principiis naturalibus, nam lapis noſter ſeipſum calcinat, ſeipſum ſolvit, ſeipſum interficit, ſeipſum vivificat, ſeipſum deſponſat, nutrit, & cibat, ac ſeipſum fermentat cum re, quæ nata ſit ab eo : quamobrem expedit immittere ſulphur noſtrum in cœlo exaltatum, in Urinali nitido, & terſo, cui ſuper affundas quartam partem ſui de oleo, quod ſupra dixi fermentum, & fiet ſubſtantia una, quæ hipocauſto ſicco ſita digeratur, & fixetur, cum vero ſicca apparebit, feſtina eam cibare lacte ſuo, pondere ac ordine præſcripto : quod æque proſequaris ad completam fixationem, nempe donec abſque fumigatione fluat, ut cera : his actis compos eris voti tui, nam hujus medicinæ pondus ſi projiceris ſuper decem pondera Solis fuſi, totum fiet medicina facilis fuſionis, idcirco facile penetrat metalla, ac perficit ea, & morbos humani corporis omnes curat : cujus gratiam habemus Omnipotenti Deo;

CAP.

CAP. XLVII.

Aurigera Minera, Natura, & Arte conſtructa in cubilibus artis, quemadmodum in terræ cuniculis ab Archeo.

RUbea eruitur lacerta, Naturæ ope orta, è Monte Dondofolæ ſupra Comi urbem prope Latium lacum Italiæ, Atramenti metallici rubei genus eſt, quod aliis in hoc opere prævalet: verum, ut exacte perficiatur, expedit in aceto acerrimo ſtillatitio diſſolvi, mox ipſum filtri lingula tranſigere, inde cineribus tepidis concreſcere opus, quod ter reiterare debet, viz. ter ſolvere, percolare, ac æque coagulare toties, demum ei exiccato, & in pollinem molito adjicitur modica chryſocollæ portio, & ita permixta ſervantur, donec reliqua ingredientia parentur: ſupereſt præparare oleum è Tartaro vini, calculove, qui eligatur albus lucidus, & craſſus, ex optimo, & generoſo vino ductus: idcirco in unica libra olei, ex ipſo calculo facti, ut moris eſt, obruitur totidem uſſur vulgaris ipſum appellant Galli vermilionem, prius tamen comminuatur in fruſtula, ad inſtar fibarum, quæ in matula vitrea recondere ſequitur, cum oleo ad invicem, & indulgenti Vulcano committere, ut una ferveant, quouſque olei aquoſitas evaneſcat: Reliquum vero ſubſtantiæ olei concreſcet in ſalem, qui reſidebit imo vaſis: Tunc ſeligatur ab eo uſſur tantum, eruatur itaque, & cuſtodiatur.

Præterea urget occaſio formare crucibulum, nempe vas fuſorium ſingulare, quod igni fuſionis, diu perdurare queat, etſi complura hujuſcemodi vaſa ad eliquanda metalla ſint vulgaria, non deſunt enim ex terra equidem igni contumaciſſima forma triangulari, vel rotunda, quæ plebi venditaria ſunt, hæc tamen vix bis terve igni reſiſtunt fuſionis: quare induſtriæ colleximus ſumme commodum eſſe crucibulum ſculptum in lapide molari, quam molli, hoc ſæpius novi diutiſſime, imo per annum repu-

repugnare igni: quibus peractis congruum erit, ut propemus ad actum conſtituendi mineram: quamobrem expedit in crucibulum lapidis molaris immittere unciam ſolis terreſtris, ac totidem Lunæ terreſtris, ut ad invicem æquali portione conflato igne furno fuſorio liqueſcant, quibus fuſis projiciatur uncia atramenti rubei, chryſocolla parati, & ſtatim tegatur vas fuſorium analogo ſuo tegmine, quod claudat ipſum intervallo temporis quo dici poſſit, *Pſalmus Miſerere mei Deus,* &c. mox rurſus detecto vaſe adjiciatur unciæ uſifur præparatæ, ut antea, & ſtatim operiatur vas incumbendo, ut perſeveret ignis abſq; ulla remiſſione, adeo, ut ſemper fuſum fervensque tueatur metallum, elapſis inde viginti quatuor horis, rurſus opus eſt patefacere vas, & alteram adjicere unciam ſolis, ac totidem Lunæ, deinde lacertæ rubeæ unciam, ac tandem uſifur alteram: quod tertia vice peragendum eſt effluxa vigeſima quarta hora, ter enim tantummodo mergitur ſol cum luna, & reliquis in crucibulo. In poſterum ſat erit fundere Lunam cum lacerta rubea, & uſifur, omiſſo Sole, in reliquis idem refricatur ordo ſingula vigeſima quarta hora, ut ſupra expoſitum fuit, aperiatur crucibulum, & immittatur lunæ uncia una, & liqueſcere permittatur mox obruatur atramentum rubeum, demum uſifur: Hac igitur norma proſequendum eſt opus uſque ad trigeſimum diem: aſſidue vero expedit perſeverare ignem, & in vigore fuſionis tueri adhuc per duos dies præter triginta, & omnibus elapſis auferatur ignis, ut omnia frigeſcant, luna enim verſa erit tota in ſolem obrizum: totaque operis maſſa conſtituit molem pondere triginta trium unciarum: ubi vero eſſet optio perennem conſtituere mineram, oportet ulla intermiſſione perſeverare ignem, & cum preterierint triginta dies ab incæpto, incipies ſequenti prima die elicere è crucibulo unciam unam metalli fuſi, erit enim obrizum, cujus vice ſuggerenda eſt uncia lunæ in crucibulum ipſum & operam navare opus eſt, ut liqueſcat cum cæteris ad invicem, mox ſuper addatur atramentum rubeum præparatum: ac inde ſubſequenter uſifur, poſtmodum crucibulum operire opus requirit, ac ſedulo tueri ignem, & præterita ſingula hora vigeſima quarta idem peragere expedit, auferendo prius à

crucibulo unciam unam illius, quod erit fuſum, & vice ipſius ſuppeditando lunæ unicam unciam, ut fundatur, poſt liquefacta immittatur lacerta rubea, ac ſubſequenter uſiſur præparatum, mox operiatur vas, & ita ſingula vigeſima quarta hora reintegratur ordo ipſe uſque ad infinitum, duo tamen animadvertere æquum erit, unum videlicet puta, ne unum anteponatur aliis: verum exequatur norma ſupra aſſignata; alterum eſt, virgulam ferream immittere in crucibulum, qua frangatur cuticula dura, quæ evenit ex metallicis ad inſtar cruſtæ, idcirco quater, & ſexies ſi opus erit inter diem, & noctem ſingula die frangatur cruſta, virgula ferrea, ut liqueſcat, & commiſceatur, nam ita fiet juxta votum.

CAP. XLVIII.

Medicina ſpagirica, & communis tam metallis, quam corporibus humanis.

LApillum metallicum, quem nominant aquam conjelatam, & aquam ſiccam, more Gebri, ingerunt olla figulina, & vulcano urgent, flagrantis muricis vultum extra producere, quem intus occultum habeat, præterea Leonem, præ æſtu rubeum, inde molitum leuto ingerunt, & rurſus vulcano graduato torquent quoſque ſanguinem, & ſpiritum ad invicem exſudet corpus in liquorem unum prætioſum, & maximæ efficaciæ cuſtodiendum deorſum in thalamo vitreo clauſo ne difflet: Reliquum corporis in cinerem rubrum verſi immittitur in lympham communem, & dulcem, quemadmodum docuit, *Ariſtoteles lib. 2. Metheororum de ſale terræ*, ubi ablutione calcium, & cinerum combuſtione ſejuncta humiditate ſal exiſtit: veruntamen ut res magis pateat, deſcendemus ad actum exercitationis, quæ in ipſa actione conſiſtit: Colcothar itaque, terram damaſcenam æmulans, indatur in matulam vitream ampli oris una cum lympha ſtillatitia, ut igni ad invicem ferveant, fiet enim lixivium, quod frigefactum

ex-

expedit tranſigere colo, vel filtri lingulis, inde ſi rurſus hoc committatur igni vaſe recluſo, quoad evaporatione evaneat, aut diſtillationis organo tranſeat, quod tenue & aquoſum erit, ſubſidebit craſſum, & in ſalem concreſcet, qui ſepius ſolvendus eſt unda ſtillatitia, ac filtro ut ſupra, tranſire, ac demum cogere expoſcit: hoc quater ſaltem,aut quinquies exequatur, nam reſidebit ſal albiſſimus, ac optime paratus.

Quibus peractis ſupereſt corpori ſpiritum ſuum reddere ſenſim, & ſanguinem, ut rurſus uniantur: in primis vero molire oportet corporis ipſius ſalis partes binas, & in cucurbitulam vitream collocare, mox ei ſuperfundere olei liquoriſve præſcripti partem unam, ac æque commiſcere licet rudicula vitrea, inde altera cucurbitula tegere primam, ita ut clauſa tueatur, & levi calore cinerum lucerna exſiccetur, tunc rurſus extrahatur è cucurbitula corpus exſiccatum, & in pollinem redigatur, hinc cucurbitula reconditum irroretur altera parte ſui liquoris, ut prius conſtat, ac pepanſi coquatur uſque ad ſiccitatem, verum toties ſuo perfundatur liquore, eademque norma præſcripta toties leviter exiccetur, quouſque corporis moles aucta ſit ad duplum ponderis prioris, quod trutina indicabit: Demum in mortario vitreo molitum recondatur rurſus in pila vitrea cum æquali portione toris ipſius, ut æquali lance librata, & ſigillo Hermetis claudatur pila, & diplomate collocetur, ubi octiduo digeratur, vel quoad ſolvatur,ac ibidem liqueſcat, poſtmodum vero cineribus tepidis concreſcet tempore quindecim dierum vel parum ſupra, in medicinam efficacem, quæ maxime conducit fixatione amalgamæ, ut infra.

Conſtruatur amalgama, ut moris eſt, ex ſemi uncia apollinis cum triplo udrogiros cera purgati, indaturq; phiala vitrea, & ſuper amalgama ipſum immittatur pulveris præſcriptæ medicnæ doſi quantum ſit ſat tegere idem, mox Hermetis ſigillo occludatur phiala, ac cinerum catillo locetur, cui ſuccendatur lucerna quindecim dierum ſpatio,quibus elapſis,reſidebit amalgama concretum, quod igni liquefieri expedit cum ſaturno terreſtri, ac tandem fulmine repurgentur, abſcedet enim ♄ & relinquetur obrizum cum uberrimo quæſtu: Quatenus ſubveniat corporibus humanis adverſus quoſcunq; morbos, mirum in modum eſt in conſpectu omnium.

CAP. XLIX.

Transformatio Saturni planetæ terreſtris in Apollinem fulgentem.

NOn arroganter præſumam hic recenſere *Ovidii* Metamorphoſeos, neque alterius Poetæ fabuloſa monſtra, quod vaniloquium eſſet, ac ſatis ab inſtituto meo alienum: Quid jam de ſupernaturalibus, nempe Divinis, & admirandis ſacri numinis operibus dicam, nil aliud equidem, præter quod cenſeo magis credenda, atque colenda: Verum naturalia tantum tractare onus ſuſcepi: Etenim quædam fiunt à Natura, quæ omnibus inſerta eſt, & alia quædam à Natura, & Arte, quemadmodum in hoc propoſito proſpere eveniet: Ubi Elixir fiat ex materia apta ad hoc, ac æque parata more *Hermetis*, ipſe enim docuit in tabula Smaragdina, quippe quod eſt inferius, fiat ſicut quod eſt ſuperius, & ſic è converſo, &c.

Cape itaque gummi cupri quippe Leonis viridis ad libitum, ex quo per retortam cura, ut fluat aqua competenti Vulcano; ut moris eſt, inde in ipſam calidam immergatur antiquorum ſandix, & rudiculâ commiſceatur mox per diem naturalem quieſcere expedit, poſtmodum depleatur unda ſupernatans limpida, & cuſtodiatur, mox alia nova unda ejuſdem generis, & naturæ rurſus affundatur fæcibus ſandicis relictis ab infuſione, ac toties eadem reiteretur operatio, quamdiu imo alvei fere nihil Sandicis remanſerit, tandem omnes matula vitrea excipiantur, unde ſandice imbutæ, & calidis cineribus evaneant, incumbe aut diſtillatione tranſeant, nam utroque modo reſidebit Sal ipſius Sandicis, qui cuſtodiatur. Interim cape colcotharis partes tres, ſalis petræ partem unam, hæc molita concludantur una in veſicam vitream flexam, & loricatam luto artis, ut Vulcano reſiſtat, quo validiore urgeatur emanare aquam corroſivam: prætereà mitte in crucibulum, ut liqueſcat unica uncia lunæ fulminatæ cum quarta parte unciæ obrizi inde fuſa ad invicem effunde in granu-

la,

la, quæ ſubmergantur in uncias quinque præſcriptæ aquæ corroſivæ tepentis, ut moris eſt, ita ut ſolvatur luna in aquam, imo autem phialæ decident obrizi paliolæ quas ſegregare oportet, & aqua dulci lavare, mox ſuper teſtam reponere furno reverberatorio, quoad fiant coloris cinerei, tunc redigantur in pulverem qui ſedulo cuſtodiatur: præterea cape ☿ unc. quatuor, & mitte, ut ſolvatur in præſcriptam aquam erodentem quantum ſufficiat, inde commiſceantur aquæ, nempe ſolutiones ambæ tum lunæ, cum etiam Mercurii in phiala, & leni cinerum igni committatur commiſtio donec evaneat aqua, nam reſidebit pulvis ☽ & ☿ ad invicem, qui lavari expoſcit aqua dulci tepida, ut penitus exuatur ab omni acredine aquæ corroſivæ tunc exiccetur, mox adjiciatur ei pulvis obrizi jam ſupra ſervati, demum his omnibus miſtis, adde parem portionem ſalis Sandicis præterea immittatur compoſitio ipſa in parvo aludel vitreo, ſphericoque, ita tamen, ut vix medietatem expleat, hoc autem vas Hermetice clauſum ſepeliatur fimo equino decem dierum ſpatio, aut quouſque medicina liqueſcat, & in oleum vertatur, quod inde rurſus levi Athanoris calore ſiccetur, viſiſque prius variis coloribus concreſcat in pulverem adhærentem lateribus vaſis, & conſervantem auriferum colorem, ac potius vergat ad rubedinem rubini pretioſi, de hoc autem elixire, ſi partem unam projecer's ſuper novem partes ♄ fuſi mox transfundes in canalem teſtaceum, vel ferreum, concreſcet metallum inſtar ſquammarum ♂ aduſti; hujus vero metalli ſquammoſi pars cadit ſuper novem ♄ fuſi, inde effuſum in foveam, aut in canalem eveniet coloris rubini, rurſus hoc metallum projectũ ſuper novem alterius novi ♄ fiet coloris auri adhuc multiplicabile, nam ipſius pars ſuper novẽ ♄ fuſi vertit eum in obrizum verum, & omni examine perfectiſſimum.

CAP. L.

De Oleo Benedicto ex lapillo minerali educto.

INnixi ſunt Philoſophi perpetrare miracula unius rei, quæ exiſtit in Androgyno, in eo enim viget utrunq; ſemen, atq; ex

ipſo

ipſo procedit ſoboles genealogiæ metallicæ, idcirco appellatur, per metalepſim, teſtudo utriuſque naturæ, nempe Rubeæ, & Albæ, Maris & fœminæ, nam inter ſe vicibus coeunt: res eſt, quam terra producit, & reperitur ubi eſt: diverſiſque vocibus Philoſophi nominarunt eam, ne deprehendatur ab improbis pravæ voluntatis, nihilominus unam, ac eandem rem ſignant, ita ut verbis tantum diſſidere fere videantur, veruntamen conſpicuum eſt re conſiſtere: præter quod omnes aſſerunt unanimes materiam unam communem eſſe naturæ, & arti: Verum enim ipſam nobis prodit natura rudem ob id cogitur ars mundare eam, ac præparare mox coquere pepanſi ad perfectionem uſque, quod celerius agit ars, quam natura, quamobrem ars incubuit huic negotio, præparando ipſam materiam ſedulo veſtigia naturæ ducis ſequendo: Etſi per varios uſus incedere videntur Philoſophi, prout natura inclinat, attamen ad unum finem referuntur ipſi: totum igitur opus conſiſtit in præparatione materiæ, nam qualis erit præparatio, talis erit generatio, etſi frequenter huc uſque tractavi variis modis de præparatione, veruntamen alias celebres adjicio, prout in conſpectu ad libitum omnium prodo in exemplum:

Aſſumatur prænominatus hermaphroditus electus, & ſolvatur in unda communi tepida, mox ſolutus omittatur quieſcere ut ſubſideant fæces, tunc omne clarum ſuperne depleatur, relictis fæcibus abjiciendis, reliquum vero congelandum ingeratur in vas vitreum locatum arena, aut cineribus ſuper balneum maris, in hoc autem perſeverandum eſt, donec pellicula ſuperveniat unde ipſaque viſa deponatur vas triduo, hoc interim frigeſcet, & concreſcet ſubſtantia in lapillos inſignes chryſtallinos coloris ſmaragdini optimi, eximantur autem prædicti lapilli virides, & ferventer in puſillis pateris vitreis: etiamnum humiditas, quæ relicta eſt in teſta, vel alio vaſe vitreo, evaporetur igni ordine ſuperiori, donec rurſus appareat vellus pelliculave dicatur, tunc rurſus frigeſcere triduo omittatur, nam alii producentur lapilli pulcherrimi, ut priores ſerventur, mox ut prius proſequendũ, donec omnis ſubſtantia ſoluta verſa ſit in lapillos, quos omnes tam primos, quam poſtremos, cum aliis incluſis in pateram ingerere expedit, quæ duplici vaſe locanda, hinc ſupponatur ignis qualis

eſt

eſt Solis ingreſſi in Cancrum, nam ſimili calore lapilli vertentur in pulverem album, quem rurſus ſolvere unda ſtillaticia expoſcit opus, ut defæcetur, clarumque diffundatur in teſtam vitro obductam, & mundam, ac denuo committe ad congelandum donec appareat ſuperficialis cuticula, tunc deponatur vas, ut triduo quieſcat frigido, nam concreſcent lapilli, more conſueto, qui etiamnum mundiores, ac lucidiores prioribus, his equidem vividior vigebit color viridis, quo pulchrior nunquam viſus fuit in mundo: Idcirco *Geber*, & *Hermes* aſſerunt viriditatem tuam ſerva, nam ſi eam amittas, operam ludis: nam amiſiſti quintam ejus eſſentiam, in qua latet tenuiſſimus ſpiritus: humidum rurſus evaporationi expone, donec pellicula operiatur: ſic in omnibus proſequendo ad unguem normam, & ordinem jam inſtitutum ſæpe fiat quippe crebra reiteratio, donec amplius non conſpiciantur fæces, tunc indicium erit materiam medicinæ eſſe rite præparatam, quæ multum temporis exigit: veruntamen ſenſim, ſolerterque procedatur, nam feſtinantia eſt de arte Diaboli; mirum autem quantum prænominati lapilli fiant ſmaragdini humiditate imbuti, cum etiam è converſo ſi in hipocauſto exiccentur in album pulverem verti conſpicimus, ita enim viriditas tegitur albedine, at ſi rurſus humiditatem reaſſumant, ut evenit in ſolutione, denuo viriditatem produnt, ac penitus ipſam oſtendunt, idcirco exterius ejus intus, ac interius foris evoluendum eſt retinere animam, ſpiritum vitam, ac quintam eſſentiam; O maximum arcanum hujus medicinæ quæ continet in ſe quatuor elementa perfecta! O maxima clementia omnipotentis Dei, qui nobis largitus eſt tam magnum theſaurum reconditum in hoc corpore metallico, quod evenit rubrum inſigne ex præparatione, quæ perficitur, ac integratur ſi lapillos albificatos in exiccatione hippocauſti, indideris in phialam oblongi colli, muniaturque ſigillo *Hermetis* ne ullus ſpiritus, aer-ve expiret, neque ingredi valeat, hinc teſta cum cineribus cribratis ſituetur ſuper furnulum, cui lampas ſubjiciatur ardens cum parvo ellychnio, ut calorem excitet qualem agit Sol ingreſſus in Arietem: in hoc autem caloris gradu perſeverare expedit, donec materia flaveſcat, inde ruffa eveniat: tunc augeatur calor majori ellychnio donec rubeat intenſe, ut roſa, atque rubinus, adhuc continua

per

per dies decem, ut rubore ſtabiliatur, nam in æternum fixabitur rubor: eadem ratione metalla cuncta fiunt rubra, & in oleum reduci poſſunt, ubi prius in aqua forti ſoluta ſint, ac præcipitata, inde calx eorum lota ſolutione, & congelatione omittendo fæces: idipſum cenſeo de Mercurio, necnon de ſtibio: Rurſus exime eſſentiam lapillorum rubentem, & in urceolo vitreo obruas, cui affundatur abunde acetum ſtillatitium, & operiatur, hinc Vulcano leni exponatur, ut ferveat quatuor diebus continuis, quater etiam ſingula die commiſceatur rudicula agitando, his actis frigeſcat ſinito, mox effundatur clarum, & cuſtodias, at fæcibus novum affundas acetum ſtillatitium modis omnibus, ut ſupra, ac ita tertia vice fiat: tunc abjiciantur fæces, Acetaque collecta, & infecta coge alembico diſtillare, donec imo vaſis reſideat materia ſicca, cui rurſus affunde acetum, & diſtilla, nam poſt exitum aceti effluent ſpiritus crocei, tum albi cum oleo rubro, quod ubi refrixerint vaſa, haurire opus, & clauſum cuſtodire hoc eſt verum oleum benedictum, quo nutritur ſal infra reſidens candidus inſtar nivis, luciduſque, ut chryſtallus, eſt enim magica terra, à fæcibus exuta, & rectificata, quam tenuiſſime molire incumbe, demum ſuo analogo oleo benedicto irrigare, & in phialam immittere, ipſamque ſuſpende in tripode ad quadragenarium diem calore temperato, eo enim concreſcet in lapidem philoſophicum, qui imperfecta, à poetis ſilentia ſunt dicta, perficit: De his vero ſatis hactenus eſſe dictum puto, quare conſiſtam hic, & operi ipſi coronidem imponam, ceu abſoluto, quam longo ab aliis tentato tantum, quod haud inutile, & gratum ſtudioſis fore ſpero, præſertim inexpertis, qui ſolent nonnunquam in his etiam, quæ facilia ſunt hæſitare: Quos Deus Omnipotens Trinus, & unus pietate inſpiret veritatem percipere, ut nomen Dei ſanctiſſimum, & glorioſum laudent in æternum.

FINIS.

A [illegible]